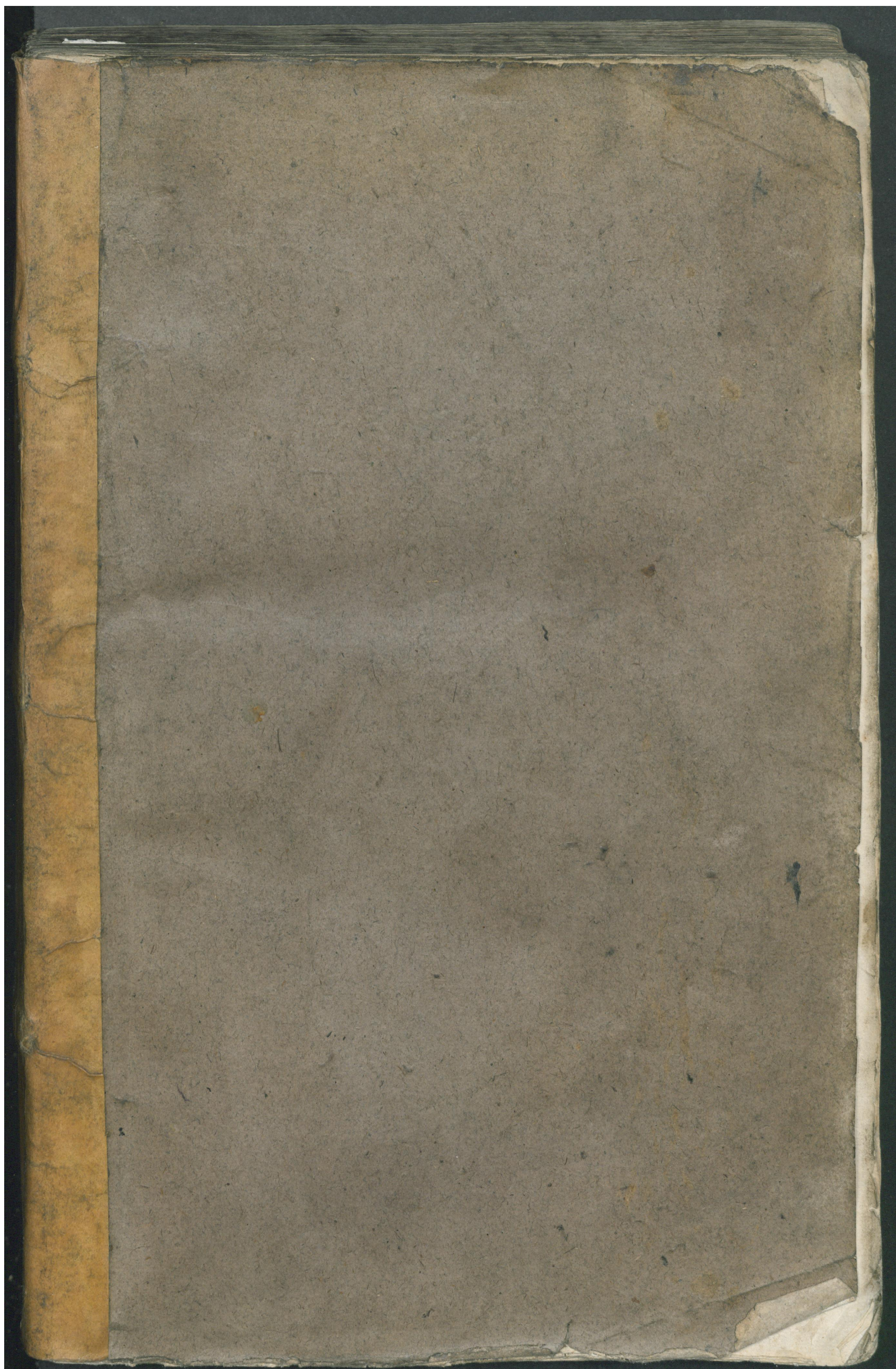
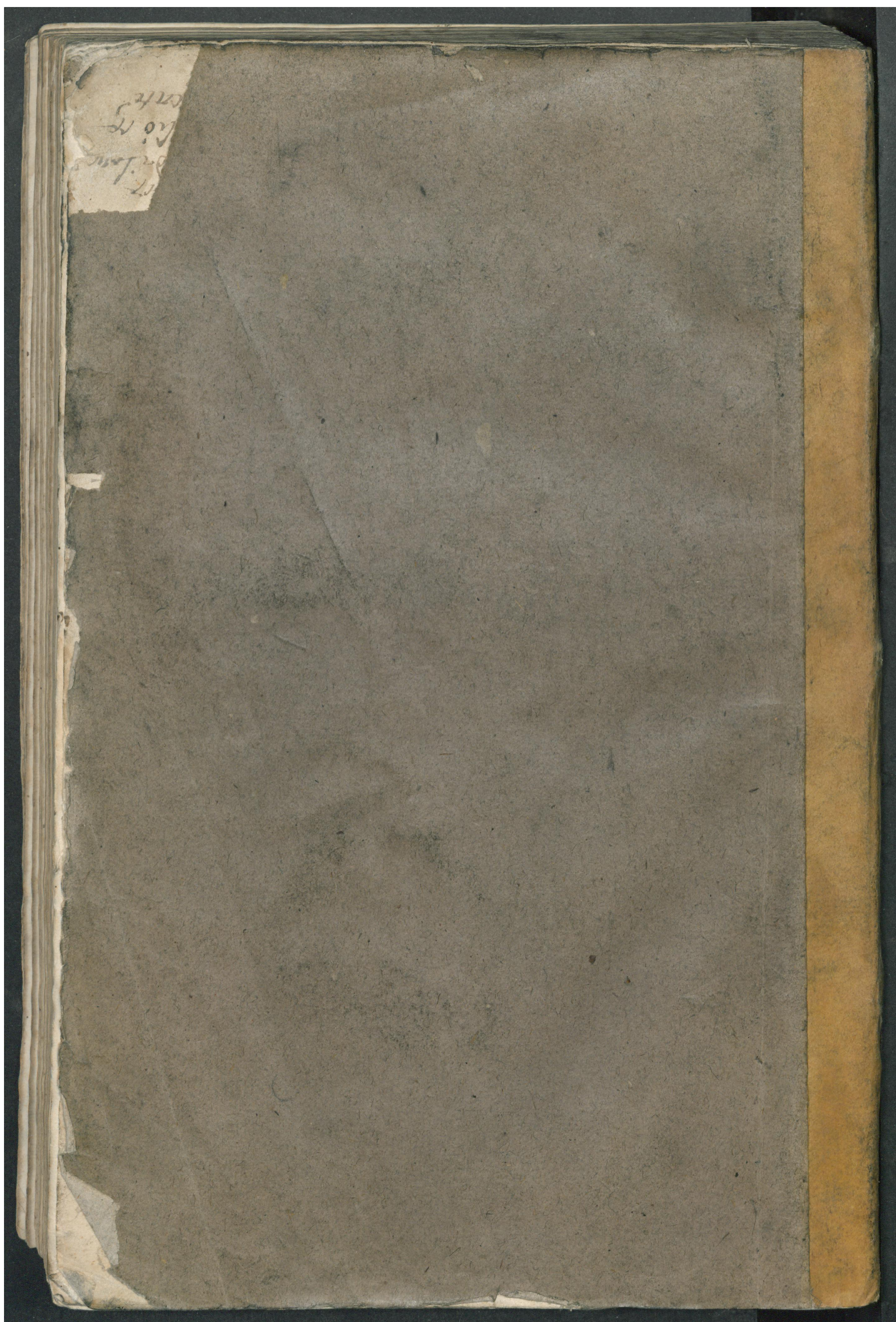

et da Gaspar Medici sintasci ... 22
gion Jacobi ...

Le domande delle ser. il vestir delle ...

B.a nº 16 di scotto alte p. far ducc...
.. o 32 del B.º

Item B.a 13 di scotto alte p. far lic...

Item B.a tre p. far le maniche

et altre tre p. far li capuzzi

Item B.a due di panno alto p. far

le calzane alle toniche et alli gu...
...suori

Item braccia tre di panno basso p. far

calcetti p. l'inuerno

Item uno uaso di rame

et qualche ... 32 ... pane ... ...

Par ch'li quadagni ... hebbe M. piero ... di piu a capital ... y 871
netti

a capitali netti dalla cauate y 897

Li capitali di S. piero ... y 4495 netti y 2297

di mestro piero netti y 1088 y ... y 888

Li capitali corpi intieri ... y 5383
y 7227

netti delli giani di girone 1577

Se ne mando dentro ... una ... una ...
... per il sacco ... alla sua quartarola
... di piu se ne ... li 21 ... una ...
... et ... una meggo ... la ...
et di piu se ne ... 5 3 q. alla sua quartarola
... alla sua quartarola ... 8
quartarola ... alla fossa ... et tutto ...

IOANNIS ARGENTERII CASTELLONOVENSIS MEDICINAE IN ACADEMIA PISANA PROFESSORIS

Varia opera de Re Medica, ad Magnanimum Principem COSMVM MEDICEM Florentinorum Ducem.

Librorum catalogum proxima docebit pagina.

FLORENTIAE

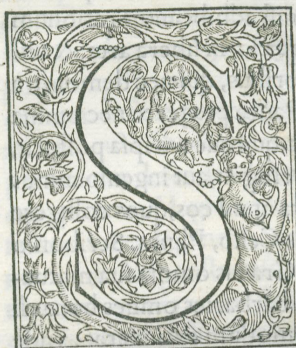
In Officina Laurentii Torrentini DVCALIS Typographi, M D L.

Cum Summi Pontif. Caroli V. Imp. Henrici II. Gallorum Regis, Cosmi Medicis Ducis Florent. II. Et Herculis Atestini Ferrarien. Ducis IIII. Priuilegio.

QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR

DE MORBI GENERIBVS LIBER VNVS
DE MORBI DIFFERENTIIS LIB. VNVS
DE CAVSIS MORBORVM LIBRI TRES
DE SYMPTOMATIS, SIVE MORBORVM EFFECTIBVS LIB. DVO
DE TEMPORIBVS, SIVE PARTIBVS MORBORVM LIB. VNVS
DE SIGNIS MEDICIS LIBRI QVATVOR
DE OFFICIIS MEDICI LIBRI DVO

IOANNES ARGENTERIVS COSMO MEDICI FLORENTIAE DVCI SECVNDO. S. D.

CRIPSERVNT de re medica multi inter antiquos, & recentiores authores, Magnanime Princeps, ſed ita (meo quidem iudicio) illi omnes, vt aliis adhuc, qui in hac re paulo diligentius verſari velint, cõmodiſsimum locum reliquerint. Nam ex antiquis tot, tantiſque aliis ſcriptoribus Græcis ferè ſolum Hippocrates, & Galenus (aliis iniuria temporum extinctis) nobis ſuperſunt. Inter quos ille ſemina quædã huius facultatis inuenit, poſteriſque reliquit; artem verò ipſam minimè condidit: Galenus autem etſi omnia ferè attigiſſe videatur, quæ ad hanc rem pertinent, & plus ei ſolus, quàm reliqui omnes contulerit; plurima tamen (vt arbitror) in eo adhuc deſiderari poſſunt. Neque enim ordine id facit, quod quærimus; quum ſparſim ſingula explicet, quorum collectionem, & certam quandam connexionem ars poſtulat: multa variè tradit, quæ lectorem confundunt; prolixè ſingula docet, & omnia vel certè plurima homo alioqui fœliciſsimo ingenio præditus, & bonarũ omnium artium peritiſsimus, ſi diligentiam & ſtudium adhibuiſſet, melius explicare potuiſſet: Quod etiam ipſe fatetur, dum refert ſe quædam amicorum gratia conſcripſiſſe, quæ ad editionem minimè elaborauerat; nonnulla in iuuentute, dum adhuc ſe ſcribendo exerceret, edidiſſe; maturiore ætate haudquaquam digna. Præterea in arte tam varia, & ardua nemo mortalium poteſt vniuerſa conſequi, & ad amuſsim perpolire; ſed neceſſe eſt plurima relinqui, quæ multorum opera, & ſtudio meliora in dies fieri poſſunt. Verum & ſi alia omnia apud eum authorem perfecta extare his, qui ita volunt, conceſſerim; illud tamen, quod omnes fatentur, & ſpontè largiuntur, accipio; ordinem ſcilicet in eo deſiderari. Quæ quidem res potiſsimum ab eo exigitur, qui artem methodo ſcribere, & poſteris mandare aggreditur. Vbi enim deeſt ordo, principiorum vis non percipitur, rerum fontes ignorantur, nec quid ab illis naſcatur, quoque loco ſingula reperiri valeant agnoſcitur. Aëtius verò, Paulus, *Oribaſius, Trallianus*, & cæteri recentiores

Græci,nullis principiis positis,nullis adhibitis probationibus,multisque omissis, quibus hæc ars constat & perficitur,pauca ex diuersis authoribus collegerunt, quæ per capita quædam inter se seiuncta, & nulla ratione cohærentia memoriæ prodiderunt. Quod scribendi genus nemo profectò in hac nostra facultate,in qua multa sunt incerta;& omnia obesse possunt,nisi adhibeantur rationum momenta,probare debet.Quur enim(quæso)in libera arte, & nullius imperio subdita assentiemur scriptoribus, qui nec demonstratione,nec vlla alia probatione vtuntur?Pauca præterea nec omnia complecti,quæ ab aliis fuerant explicata,quæque ars ipsa postulat, hominis videtur esse, qui vel laborem refugiat,aut ingenio minus valeat,vt assequi nequeat,quæ difficiliora apud eos,quos colligere tentarit,sunt relicta. Iam verò ex nostris Celso, Plinio, Scribonio Largo, & aliis paucis exceptis, qui ex Græcis omnia sua mutuarunt; quidam eo tempore vixerunt,quo barbaries omnes bonas literas,& artes conspurcauerat, & propemodum extinxerat, vnde illi in quæstiunculis,& nugis(vt ferebant ea tempora) occupati,artibus, quas profitebantur, tenebras potius offuderunt, quàm lucem aliquam,vel incrementum attulerint. Alii autem,qui hoc nostro seculo varia scripserunt,docti illi quidem viri,sed Galeno (ni fallor) antiquorumque opinionibus nimis addicti; non tam quid veritas ipsa,artisque suæ principia suadent,quàm quod alii inuenerunt,vndique conquisitis illorum verbis & sententiis, nulla ratione,nec boni alicuius authoris imitatione,sed nescio quo docendi, scribendiq. corrupto vsu persuasi,tradiderunt. Postulat enim scribendi,docendique ratio,vt non authoritate, & aliorum opinione, sed ratione, & experientia res ipsa decernatur, idque probemus, quod docendum suscepimus. Quæ profectò dicta velim, non vt alios repræhendam,qui conati sunt posteritatem suo labore,& industria iuuare, quos quidem amo, quorumque studium, & ingenium probo; ac tantum demum illis tribuo,quantum homo homini sine vitio concedere debet; vel quòd mea quæram alienis præferre,quæ illis longè inferiora agnosco,&esse volo,nec quòd alios cupiam à suo instituto deterrere (permitto enim libēter,vt omnes sapiant suo more)sed vt ostendam non omnia à maioribus nostris adeo esse elaborata, vt nihil aliorū iudicium, & ingenium (vt quidam stupidi credunt) addere valeat; tanquam nobis deessent eadem naturæ instrumenta, quibus illi ad sua excogitanda sunt vsi, atque etiam vt meos labores à calumniis multorum apud te vindicem,dum monstro me non temere post tot tantosque alios viros de iisdem rebus scribere cœpisse. Id enim ordine facere sum aggressus

greſſus,quod illi præſtare minime curarunt. Capita quædam & fontes pono, ex quibus omnia duco: ex aliis verba non colligo, ſed principia ſumo, quorum vim retinere contendo: rerum naturam conſulo, & ab ea rationes, probationesque peto: & denique quod mihi perſuadeo verum, quæque ſuſcipio illuſtranda nemini addictus ad antiquorum imitationem methodo (quantum aſſequi poſſum) trado, doceoque. Qua quidem ratione artes omnes & diſciplinas cæpiſſe, auctasque fuiſſe perſpicimus; corruptas autem, & creſcere deſiiſſe, poſteaquàm ea mutata fuit, & quilibet ſua ſtudia ad eos, quos ſibi elegerat authores interpretandos, conciliandos, pertinacius defendendos, ac Deorum vice colendos, contulit. Ac ego quidem, Magnanime Princeps, in hoc antiquo, & optimo (ni fallor) docendi genere, quod alibi iam florere videmus, aliquot annos in hac tua præſtantiſsima Academia verſatus, multis repugnantibus, qui omni ratione ſtudia mea retardare conati ſunt, cæpi tandem in tantis difficultatibus, & aliis occupationibus, quas meum adfert officium, nonnulla ſcribere; quorum partem nondum elaboraui, partem verò nunc tibi offero, non eam quidem te dignam, ſed potius meæ erga te obſeruantiæ, & perfuncti mei numeris (dum maiora, melioraque auſpice Deo, tuoque fauore parabo) teſtimonium. Tibi enim, tuisque maioribus debentur non ſolum quæ à me, qui tuo beneficio, tuoque ære viuo, ſed etiam à literatis omnibus præſtari poſsunt. Vos namque literas, vniuerſasque bonas artes iniuria temporum propemodum emortuas excitaſtis, & ad priſtinum nitorem, vndique accitis illorum cultoribus, reuocaſtis. Per vos exſtractæ pulcherrimæ bibliothecæ, veſtrisque ſumptibus, & liberalitate vixerunt iam multis ſeculis ingenioſi quique. Ac poſſem facile (ſi vellem) ex tua illuſtriſsima familia referre illos Laurentios, Coſmos ab omnibus laudatiſsimos ſtudioſorum Mecænates: ſed tu mihi ſolus ſufficis, qui voluntate illis non cedis, & potentia eos omnes longè ſuperas; in cuiuſque virtute, & ſumma dignitate illorum memoria, ſi nulla amplius extaret, feliciſsimè renouaretur; & quæ celebratiſsima ſupereſt recordatio, multo iucundior, & illuſtrior quàm vnquam fuerit, redditur. Hac ergo ratione exiſtimaui hæc qualiacunque ſunt tibi dicanda fore, quod tua ſint, tibique debeantur: tum etiam quòd de ea arte ſint conſcripta, cuius partem diligentiſsimè ſemper excoluiſti. Nam animalium, plantarum, metallorum, lapidumque naturam, genera, ortum & omnem vim ita tenes, vt non ſolum mediocrem illorum ſcientiam, antiquorum. Regum exemplo ad animi relaxationem quandam, & cultum tibi comparaueris, ſed etiam præ cæ-

teris maiore quadam cognitione in ea excellas. Accedit quòd quum antiquo more,& odiosa his nostris temporibus licentia hæc sint à me inuenta, & tradita, non dubito fore, qui vel stupiditate, vel iamdudum hoc solo nomine in me concepta maleuolentia adducti, quòd antiquos scriptores in iudicium vocare, & ab illis etiam discrepantia docere non verear; calumniari, & aliis modis insectari studerent. Quæ quum tuo fauore munita intelligent, & excogitata videbunt ad tui imitationem, vtpote qui multas nouas sanctasque leges in hoc tuo felicissimo regno condidisti, & alia plurima à tuis maioribus accepta mutasti,quæ tamen omnium bonorum iudicio longè meliora reddidisti; aut ad alia his nostris præstantiora inuenienda (quod maximè cupio) inuitabuntur; aut mutata voluntate probabunt; quod quum assequi fortè non possent, hactenus damnarunt; aut perseuerante malignitate, ne vnà etiam tantum,quem imitor, Principem lædere videantur, maledicere desinent,liuoreque tabescent. Tu autem Optime Princeps, perge (vt facis) de literatis,quemadmodum de aliis omnibus bene mereri, qui tuas eximias animi corporisque dotes celebrare possint. Quid enim,quæso,alioqui prodesset alios incorrupta iustitia, prudentia,summa grauitate,memoria incredibili,& inuiolabili continentia (vt notissimas duntaxat virtutes tuas commemorem, aliis prætermissis quibus Principes optimi exornari solent, quæ in te vno summæ sunt omnes) vel superare,vel nemini cedere, si desint, qui eas scribendo posteritati mandare valeant.

Nam tanti profectò agnoscuntur esse homines, quantos eos literarum monimenta esse testantur.

Vale diu felix. Ex tua præclarissima
Pisana Academia.

AD LECTORES

ORRVPTAM *esse docendi rationem, quam multis iam seculis ferè omnes profitemur, hi quidem non agnoscunt, qui aliorum iudicio uiuunt: alii uerò, qui sectis sunt addicti, ne uideantur hactenus errasse, id dissimulant; eosque omnibus modis insectantur, qui huic corruptioni mederi student. Temerarium etenim esse aiunt profiteri se ea scire, quæ alij omnes hactenus ignorauerunt: odiosum uerò etiam esse ea immutare uelle hac nostra ætate, quæ longa consuetudine, ueluti legibus quibusdam sancita, & ab omnibus optima sunt iudicata: inter quos tamen qui paulo melius sunt affecti, quædam fortasse à nobis melius inueniri posse concedunt, quàm sint hactenus à maioribus nostris tradita; sed pauca hæc esse; excusandosque interim censent & non accusandos antiquos scriptores, qui hæc omiserint: præsertim quòd hæc omnia illorum ui, quæ prodita sunt, contineri unusquisque (si laboret) inuenire possit; itaque superfluum esse nouos authores constituere, & originem disciplinarum repetere, sed potius adnectendos nostros labores maiorum libris, quibus obscuras illorum sententias explanemus, & quæ latent in positis principijs, non autem, ut nos arbitramur, prætermissa sunt, eruamus: quòd si fortè aliquid sit, in quo antiquos meritò reprehendere, & meliora excogitare ualeamus, mitius id esse faciundum putant, nec à quouis tentandum, sed ab his duntaxat, qui uel parem illis, aut certè iam magnam authoritatem apud omnes sunt consequuti: alioqui moueri homines non posse, credunt, ut ea deserant, quæ alij omnes, quorum nomen est celebratissimum, sequantur: interim uerò eos, qui inæquali sunt conditione, & uiribus, iudicant illa fugere debere, quæ non solum omnibus sunt odiosa, sed sibi quoque perniciosa; quorumque utilitatem, si quæ tandem proueniat, is qui huius mutationis est author, dum uiuit, non sentiet: Improuidi autem, & sibi malè consulentis hominis esse ea consectari uelle, quæ illi in tota uita sint noxia, & alijs duntaxat fortè futura utilia: ac denique hæc, & similia adferunt, ut uel eos deterreant, qui parati sunt huic rei opem ferre, uel etiam fortasse ut illorum uitæ, & tranquillitati bene consulant. Contra quos omnes, prius quàm doceam quam putem esse ueram docendi rationem; ut consilij mei ratio omnibus constet, dicendum breuiter existimo. Igitur qui temerarium id factum esse putant, nulla ratione, nulliusque egregij uiri imitatione, id faciunt. Quur enim, quæso, Platonem, Aristotelem, Galenum, aliosque scriptores temerarios non iudicamus, quòd ea immutarint, quæ iam ab alijs alio modo tradita fuerant? Disputabant mutuò Peripatetici aduersus Academicos, & Stoicos: Scripsit Galenus aduersus omnes; hunc reprehendit Auicenna, & Auerroes; Hos alij,*

& denique semper apud maiores nostros liberum fuit pronunciare, quod quilibet de ea arte sentiret, quam profitebatur: ingeniosique & non temerarij hominis officium illi esse putabant; si ea, quæ unusquisque inuenisset, utiliaque censeret, literarum beneficio posteris mandaret. Odiosam uero esse hanc prouinciam, in qua multos accusamus, paucos autem excipimus, scio equidem, & omnes, qui hactenus id tentarunt, sunt experti. Quid enim Montano Veronensi uiro doctissimo Patauij contigerit, dum docendi methodum primus in scholas duceret, omnes nouerunt; quum paucos haberet tunc sectatores, multos autem aduersarios: qui uel hoc potissimum nomine eum damnabant, quòd methodi nomine uteremur. At tandem uicit, ueraque esse agnouerunt ingenui medicinæ studiosi, quæ ille in tantis odijs, suo quoque malo, profiteri ceperat. An non etiam Vuesalius à Cæsaris aula, & familia ob id propemodum exclusus est, quòd aduersus Galenum scripsisset? Quid non moliuntur adhuc in illum Galeni sectatores? quem profectò amare, non odio prosequi oporteret, si modo sensibus nostris magis, quàm hominum præiudicatæ opinioni addicti essemus; spectaremusque quantam utilitatem ex diuino eo opere, quod de Anatome conscripsit, non solum arti nostræ, sed etiam mortalibus omnibus attulerit. Quid uerò ego pertulerim dum hic, docendo liberè quod sentiebam, proferrem, non est quod dicam: sunt enim hæc notissima, quum id omnium malum leuissimum mihi fuerit, quod quæstionarij Medici, coniuncta opera, eos à me alienare ac omnibus modis infestos reddere conati sunt, qui utilitate propria commoti mea studia, meamque docendi rationem auidissimè sequebantur. Verum & si illis facile est iuuentutem decipere, & superfluis obsequijs potius quàm docendi officio ad se allicere; nobis uero difficillimum tot, tantisque repugnantibus, malè receptas opiniones ab animis hominum euellere: tamen quantum in hac re consequuti simus, & amplius sperare liceat, alios iudicare uolo, qui quo modo hæc gesta fuerint, & ex quàm paruo initio, ad mediocritatem quandam nunquàm ut spero abolendam iam peruenerint, nouerunt. Optima autem esse, quæ damnamus, & si illi putant, nos tamen aliter existimamus, & quilibet, quod ipse sibi persuadet uerum, & non quod alij sentiunt, memoriæ prodere debet: An non putamus ea, quæ Aristoteles reprehendit à multis optima fuisse habita; quæ tamen ille refellit, quòd crederet falsa esse, aut certè à re proposita aliena. Multa uerò, & non pauca extare apud scriptores de nostra facultate, ut alios omittam, quæ meritò repræhendi possunt, & longè meliora fieri nobis ipsis persuademus; & iamdudum profiteri cœpimus. Quum enim Galenus (hunc enim nomino in quo si ars desit, in alio frustra quæremus) infinita propemodum uolumina conscripserit, multa illi inconsideratè excidisse oportet. Neque enim multa & bene omnia scribi possunt: id quod satis apparet, quum nunquam ferè de eadem re diuersis in locis idem scribat, sed perpetuò diuersis definitionibus, diuisionibus, probandique rationibus utatur, quum principia ponit, quorum statim obliuiscitur, quum in omnibus Asiatica facundia, ne dicam lo

qua

quacitate redundat, ac à nullo certo initio auspicari solet, nec ubi desinendum sit præuidet; sed quærit potius, ut ad quandam magnitudinem singuli libri perueniant, quàm ut expendat quid, quatenusque de unaquaque re scribere expediat. Omitto quòd rarò suo loco res tractet, sed sparsim omnia: & quòd dum nunc uni sectæ, nunc alteri patrocinari cupit: et nunc hos, nunc alios insectatur, nec sui interim recordatur; nec uniformem doctrinam facit: ac etiam quum nunquam libros, quos semel confecerat, rescripserit: multaque ad sui exercitationem, alia amicorum gratia potius quàm ad editionem conscripserit, & multos ex suis libris imperfectos, & haudquaquam elaboratos esse ipse fateatur: hinc profectò agnoscere possumus & putare multa esse, quæ melius inueniri ab eo poßint, qui diligentius ad eadem consideranda illius præsertim, et aliorum beneficio adiutus se contulerit. Quo magis credulitas nostra, uel stupiditas potius damnanda est, qui omnes illius libros tanquam absolutißimos recepimus, & parem authoritatem, repugnante ipso authore, singulis tribuimus. At reprehendendos, & non excusandos antiquorum errores equidem putauerim, tum quòd ratio id exigat, tum quòd illi iubeant id esse faciendum, idemque ab omnibus optimis scriptoribus obseruatum uideamus. Qui enim imperiti sunt, & inscij, dum excusari scriptores uident, errorem nō agnoscunt, nec mouentur ad ea auidius consequenda, quæ ueriora putantur. Hac quidem honesta cōtentione bonæ artes et disciplinæ crescunt, eiusmodi uerò excusatione pereunt; aut certè in eo statu sepultæ, superstitioneque tectæ permanent, in quo inueniuntur. An quæso Aristoteles Platonem præceptorem, cui multo plura, quàm nos alijs, quos reprehendimus, debebat, excusat? dum illum nunc absurda, nunc aliena à ratione, nunc uerò etiam minus probabilia, quàm alij, quos ineptißimos iudicauit, tradidisse commemorat. Accedit, quòd superstitiosam, & ingenuis molestam phrasim reddit huiusmodi excusatio. Quid enim ineptius, quàm quum aliquem reprehendere uolumus, & significare eum errare, semper addere, quod recentiores faciunt, salua pace tanti uiri; ignoscant mihi manes doctißimi scriptoris, et cætera huiusmodi orationis filo inserere? quæ nec ab antiquis obseruata uidemus, nec aliunde quàm ab inueterata, et iamdudum recepta superstitione, quæ omnes disciplinas inuasit, sunt inuecta. Nam qui Aristotelem, aut Galenum errare scribit, & in aliquo refellit, non propterea indoctos eos censet authores, aut aliter de illis malè sentit, quos ob admirabilem rerum cognitionem et amat, & ueneratur; sed quòd aliter commodè significare nequeat, quod in illis non placet. Nemo (credo) melius de Galeno, quàm ego sentit; in cuius libris legendis, colligendisque adhibita omni diligentia ætatem ferè meam consumpsi, cuiusque ingenium uehementer admiror, & laborem, studiumque probo: cui omnia, aut certe plurima me debere puto. Id tamen liberum mihi relinqui uolo, ut quid confundat, in quo redundet, uel deficiat, et denique in quo non placeat, dicere poßim. Sic ille profectò Aristotelem summum philosophum uocat, & admiratur; interim tamen, ubi se melius aliquid inuenisse putat, non dubitat eum

refellere, faterique eundem errare, sibique repugnare, atque etiam in illo logicam, cuius principem alibi constituit, nonnunquam desiderare. Oportet enim de Scriptoribus ita sentire, ut eos homines agnoscamus, & non tanquam Deos ueneremur, nobisque antiquam libertatem relinquamus: ac qui ita sentit, moderatè quidem id facit, sed difficile est in tanta superstitione, tantisque rerum asperitatibus temperantiam quandam inuenire, quæ omnibus satisfaciat, maleuolorũ animos coërceat, calumniasque reprimat. Cæterum cõtineri omnia in his, quæ hactenus sunt ab alijs prodita nec existimo, nec adduci unquam potero, ut credam; quin potius sæpe in principijs erratum esse, constituendosque alios rerum fontes, à quibus omnia hauriantur, quæ diligenter excußis illorum opinionibus, adhuc omnino deficere uidentur. Iã uero aliorũ libris annectat suos labores qui uelit; seq; consumat toto uitæ tempore in illorũ sententijs explicandis, nouisq. sensibus nunquam etiã ab authore excogitatis, eruendis: quamquam id omnino non uitupero, si in digno authore moderatè fiat: nos tamen satius esse putamus, ut unusquisque quid, quantumque præstare ualeat in unaquaque re, consultis ipsis fontibus, et rerũ natura, experiatur. Multa enim occurrunt, dum in alieno opere uersamur, quæ non placent, quæquæ possunt meliora fieri; & sæpius interpretatio authoris opus dignitate & utilitate exuperat: quoniam tamen alienis fundamentis nititur, propriam gratiam, & authoritatem amittit. Quur Aristoteles ad Platonem interpretandum, & Theophrastus ad Aristotelis libros enarrandos sua studia non contulerunt? nimirum quòd quilibet illorum author esse mallet, quàm imitator; ac longè meliora scribi posse censeret, quum de rebus nondum inuentis certa ratione, suoque modo tradendis cogitat, quàm quum in aliorum sensibus exprimendis perpetuò laborat. Nonne Philosophia maiores progressus fecisset, si Alexander, Themistius, Simplicius, & tot alij doctißimi uiri, qui se conterunt in Aristotele interpretando, & singulis uerbis curiosius explicandis, aliquam ex philosophia partem negligentius à maioribus nostris traditam elaborandam, illustrandamque suscepißent? Interim enim quum de uacuo, infinito, & tribus principijs, atque antiquorum opinionibus superfluo labore digladiamur, metallorum, lapidumque naturam ignoramus: nec satis herbarum, plantarumque historiam, effigies, propriam uim tenemus, ut multa omittam, quæ de animalibus, & omni alia philosophiæ parte Aristoteli, antiquisque alijs philosophis addi possunt: Interim quum logici anxiosè contendunt, & disputant an Prædicamenta ad Logicum, uel Metaphysicum pertineant, et quod nam medium in Demonstratione Aristotelis opinione sit constituendum: ac quum in singulis illius uerbis perpendendis, & omnium interpretum opinionibus examinandis perpetuò uersantur, & usque ad nauseam de subiectis, & connexione librorum digladiantur omnes; non uident adhuc post ea, quæ scripsit Aristoteles de logica facultate, deesse diuidendi, resoluendi, componendi, docendi scribendique rationẽ, sine quibus nemo poterit unquam pro dignitate disciplinas excolere. Non uident dia-

lecticos locos ab Aristotele melius tractari potuisse; quippe quum à nullo certo initio exordiatur, nec aliqua ratione ostendat perfectum esse eorum numerum, à quibus argumenta petenda esse scribit: nec illud adhuc constat, quot, quibusque instrumentis ad aliquid inueniendum, uel probandum uti possimus. Ad hæc statuit ille in Ethicis quasdam uirtutes, quibus felicitas comparari debeat: At certum numerum non docet eum esse, quem ponit: Quo fit ut perpetuò dubitare liceat, an aliquæ adhuc supersint, uel omnes eo numero sint comprehensæ: id quod etiam in causarum tractatione (ut alibi ostendemus) & in multis alijs, quæ ab eo docentur, deesse uideo. Sic in Meteorologicis à nullo certo initio auspicatus innumeras quasdam, secundas, tertiasque ut uocat qualitates recenset. At interim probare eum oportebat plures esse non posse, quum multæ adhuc reperiantur, de quibus quum nullam mentionem fecerit, illius tractationem absolutam non esse ostendunt. Quòd si etiam plura inuenire nequeant, quàm de unaquaque re ab eo tradantur: tamen nisi hoc probatum fuerit, nec plura, aut pauciora extare posse; nihil egregium nouimus, nihil certum habemus, in quo animus quiescere ualeat: perpetuò enim nos uereri necesse est aliqua relicta fuisse; quæ omnino addere oportebat. Quin etiam in Metaphysicis profitetur se explicaturum necessarijs probationibus quæ omnibus artibus sunt communia, quæque difficultate, & dignitate ea exuperant, quæ in singulis artibus docentur: quum interim pauca huiusmodi attingat; & integros libros in nominum explicatione (quæ res uel ad grammaticum, uel logicum potius spectat, quàm conueniat tanto negotio, operisque inscriptioni) consumit. Ac ne singula prosequi, & philosophorum principem in iudicium uocare uelle uideamur, cui omnia debemus; sunt meo quidem iudicio permulta in omni alia philosophiæ parte (nam de medicina nostra superfluum esse duco aliquid hoc loco scribere quum uniuersum nostrum opus id abunde testetur) in quibus unusquisque laborare posset; multo, ut arbitror, felicius, maioreque laude; quàm si in aliorum sensis eliciendis, uel potius nonnunquam diuinandis assiduò laboremus. Illud uerò, quod aiunt neminem alios reprehendere debere, qui iam magnam authoritatem & famam sibi non comparauerit, omnino absurdum est; & ita planè ridiculum, ut confutationem uix mereatur. Nam paucis id contingit, dum uiuunt; ac non nisi post aliquot secula, mutatis hominum opinionibus, huiusmodi accedere solet authoritas. Quantam, quæso, putamus fuisse Aristotelis inter Philosophos (dum uiueret) authoritatem? quum uix post sexcentos annos, uigente interim Platone, illius opera in aliquo pretio esse cœperint? Quantam uerò Galeni, quando aduersus Methodicos scribebat? quum passim conqueratur eos ab omnibus aduocari, maxima premia & honores illorum esse: doctos autem medicos nec accersiri, nedum cognosci: quod profectò non scripsisset, si illi, quos reprehendebat in maiore existimatione, quàm tunc esset ipse, non fuissent. Roma discedere coactus fuit, ut illorum authoritati, & fauori immenso cederet: ab Asclepiadeo, & alio quodam Sophista, ut refert, nisi alius prohibuisset, cæsus fuisset; dum pro uerita

te fortè uehementius certaret. Attamen interim scribebat, eosque refellebat, quos falli existimabat: desinant ergo illi hanc suam authoritatem in scriptore desiderare; permittantque omnes, quæ uera putant, & ut sentiunt, liberè proferre. Eos uerò, qui amicè admonent, ut nostræ utilitati, & tranquillitati studemus, agnosco amicos; eorum admonitiones non sperno; calumniosas tamen aliorum reprehensiones contemno; quantumque mihi temporis concedet uita, & aliarum rerum occupatio tribuet otij, ad scribendum potissimum conferam, nec unquam desinam iuuentutem ueritatisque studiosos admonere, ut perspiciant, quid ego dicam, quid illi reprehendant; qui uel eos decipiant, aut melius illorum utilitati consulant. Non proderunt peruicacibus hominibus, & seruis antiquorum scriptorum studia nostra, & pauci fortè hoc seculo in tanta superstitione laborem hunc qualemcunque probabunt. At posteri, qui nullis (ut spero) erunt addicti, omnium sententias expendent, & eos à calumnijs uindicabunt, quos alij nunc temerarios, nunc arrogantes, dum liberè de rebus ut sentiunt, antiquorum more, & omnium bonorum scriptorum exemplo pronunciant, iudicant. Sint nobis hæc inutilia, turbent uitæ commoda, & tranquillitatem nostram (Hæc enim esse solent uirtutis præmia) dummodo posteris, & his etiam, qui nunc uiuunt bene affecti, aliqua ex parte prosint: Illorum siquidem, et haud quaquam nostram utilitatem in hac re quærimus. At qui non agnoscunt docendi hanc, quam sequimur rationem esse corruptam, cupiuntque admoniti meliora sequi, iam à nobis docendi sunt. Ac primum quidem repetenda, & antè oculos ponenda est illa usitata doctrina, sic enim postea quid damnemus, quidque in ea desideremus, quilibet commodius intelligere poterit: Nos nihil affirmamus, nihil negamus nisi antiquorum uerbis & authoritate præmuniti, omnem probationem, confutationem, & ut breuiter dicam, omnem docendi rationem ab illis ducimus, & ad eos reuocamus. Si quid uerò prætermissum ab antiquis scriptoribus fuerit, inuenire nos studemus: quin potius omnia perfecta ab authoribus, quibus semel nos addiximus, tradita esse contendimus. Unum Aristotelem nunquam errasse uolunt philosophi. Pro Galeno certant medici, & unusquisque pro suo authore, exuto omni pudore, acerrimè pugnat: Nunquam in dubium uocamus quæ scribit ille, sed tanquam uerissima omnia sumimus. Quod si aliquando tentamus, leuiter admodum id facimus, & eo sanè consilio, ut maior illius diligentia, & ingenium appareat; non ut tandem rationum momentis conuincamus eum hallucinari, & meliora his, quæ ab eo docentur, excogitanda esse putemus: & demum antiqui semper uictores euadant; nosque illis triumphum canimus. Alios uerò, qui eum authorem, quem suscepimus enarrandum, explicant, aut ab eo dissentiunt, si qui fortè sint, ueluti perpetua quadam contracta cum illis inimicitia, insectamur, refellimus, contra illos continuò disputamus: ad hæc uenamur quæstiones, & quæ maximè dubia, aut etiam à ratione aliena uidentur, notamus, ut alios fallere, & scriptorum uerbis cogere possimus; putamusque eos indoctos, qui non uiderunt eas sententias, quas ad probationem

citamus,

citamus, aut interpretari, uel aliqua alia ratione illorum uim effugere nequeunt: denique in authorum dissidijs componendis anxiosa quadam sollicitudine, inanique labore nos ipsos conficimus, nec unquam quid rei natura, de qua agimus, postulet, in nugis occupati expendimus. Quæ profectò nulla ratione, uel digni alicuius authoris imitatione facimus. Quum enim docendi ratio postulet, ut notius aliquid, quàm id, quod docere uolumus ad probationem assumamus; ducantur autem omnia, quæ obscuris rebus fidem facere possunt, uel à nostris sensibus, uel ab ingenio, & ratione, temere ob id ex aliorum uerbis argumenta colligimus. Quòd si quis eos, quorum authoritate nitimur, plurimum sensibus, & ingenio ualuisse contendat, ut perinde sit illorum inuentionibus uti, ac studere, eadem magno labore ex insitis nobis instrumentis inuenire, plurimum fallitur. Nam fatebor quidem illos, quibus omnia tribuimus, ingeniosissimos extitisse: homines tamen agnosco, qui scilicet errare possint. Defuit enim aliquibus in scribendo diligentia: quidam nimio sui amore, & aliorum odio commoti percipere nequiuerunt, quod rei ipsius ueritas dictat. Diuersæ sunt hominum mentes, & quot homines, tot sententiæ, falli ergo possumus. Est præterea ueritatis cognitio perinde difficilis, & multis obscuritatibus implicata, quemadmodum illi etiam testantur, ut nemo solus omnia probè inuenire, & inuenta tradere queat: Plus unus in excogitandis rebus ualet, alius in inuentis iudicandis, & docendis alios superat: & ut in alijs artibus plurima in dies, hominum industria, addi conspicimus; quæ maioribus ignota fuerunt, sic profectò in disciplinis nostris multa superesse credendum est, quæ nullo modo uel sunt comperta, aut nondum satis rectè explicata: nec unus unquam omnia inueniet, sed multorum studio, & labore, si semel ea deesse, & nos ad ea excolenda cogitationes nostras contulerimus, fortè perfici poterunt. Sperat Aristoteles aliquos post se uenturos, qui logicam, quam ipse se omnino non absoluisse ingenuè profitetur, absoluat. Credit Galenus fore, ut aliqui nascantur, qui Hippocratem, Aesculapium, quos antiqui inter medicorum Deos retulerunt, doctrina, artisque peritia, superent: quorum profectò spes concidit, si omnia inuenta, omniaque perfecta putemus, statuamusque paucos omnia melius, quàm nos inuenire potuisse: quasi non idem nunc sit quod olim cœlum, eadem terra, idem generandi modus, eadem denique, & facilior etiam, quàm illis fuerit discendi, inueniendique ratio. Quòd si quis rationem quærat, quur disciplinæ nullum incrementum iam multis seculis acceperint, quum præclarissima semper extiterint ingenia, quæ se ad earum cultum dederunt: nullam aliam inueniet, nisi quòd falsa quadam opinione paucos constituimus omnia nouisse, illis credendum esse, tanquam alterius generis homines, quàm nos fuerint, & alia instrumenta ad ueri inuestigationem aptiora quàm reliqui omnes à iustissima natura acceperint. Nam quot sæpe uidemus ab illis tradita absque aliqua probatione? quot etiam falsò ab illis prodita sunt? quot uix aliquo probabili argumento confirmata, quæ nos tamen tanquàm necessaria recipimus? in quibus longe meliora inuenire possemus, si semel absque tanta

credulitate ea expenderemus, & meliora inuenire honesta quadam, & planè humana contentione niteremur. Hinc illud factum est, ut Galeni authoritate persuasi, dum negligentius quid sensus iudicarent, spectaremus; hactenus crediderimus simias, & canes pro hominibus dissectos, & descriptos, homines esse; nimirum quòd alterius uerbis magis, quàm proprijs sensibus peruerso errore seducti credere maluerimus. Quòd si etiam donemus perfecta omnia ab his esse tradita, quorum uerbis potissimum nitimur, non tamen propterea rectè docemus. Nam qui authoritate utitur, non persuadet, sed præiudicatæ hominum opinioni assentiri nos cogit: quum tamen docendi ratio postulet, ut ea, quæ in nobis sunt ueritatis cognoscendæ principia, excitemus; & ab illis probationes ducamus; Nec alicui credamus; sed quid res, de qua agimus, dictet, expendamus. Nam quid alioqui prodest sensus, & rationem à natura obtinuisse, si omnes maiorum sensibus, & ingenio uiuimus? & assentimur non nobis ipsis, sed his, quæ putamus ab alijs cognita fuisse? Adde quòd nunquam animus quiescere potest, dum aliorum opinione ducimur, An propterea tria rerum principia putare debemus esse, quòd Aristoteles id dicat in Physicis? Non id profectò, quum uulgaris omnino & inutilis sit hæc scientia: sed qui rerum naturam consuluit, & sensibus uel firma aliqua ratione ita esse cognouit; tum demum huius rei certam habet scientiam, quam antea omnino ignorabat, uel psittacorum more pronunciatis aliorum uerbis tenebat. Ac profectò si quis diligentius hæc perpendat, inueniet docendi hanc rationem (si melius corruptionem non appello) nihil à fide, quam Dijs adhibemus differre: & eos, qui scientias, liberalioresque disciplinas profitentur, deterius omnino his esse affectos, qui uilissimas quasque artes exercent. Nullus est enim calcearius, aut ædificator, qui dicat se calceum construere, & domum ædificare eo modo quo facit, antiquorum suorum artificum authoritate, & uerbis persuasus: sed unusquisque sui operis, & eorum, quæ facere aggreditur, rationem paratus est reddere. Nam quid prodest alioqui rerum causas, effectus, genera, differentias, proprietates, accidentia, diuisiones, uarias argumentandi rationes, locos innumeros, à quibus probationes eliciuntur, obseruasse, & didicisse; si nunquam aut certè rarissimè ad docendum illis utimur, sed toti uersamur in colligendis aliorum sententijs aliorumque uerbis perpetuò nitemur. Quòd si rarius id faceremus, & solum ubi res ob difficultatem ingenio, aut sensibus à nobis percipi nequit, tolerabilior sanè esset hic error. Sed quum in rebus notissimis, & quotidiana experientia comprobatis, cumulatis accersitisque undiquaque testibus id faciamus; ostendimus profectò nos sensibus, ingenio, rationeque magis etiam quàm bruta animalia, quæ suis sensibus, & ingenio mouentur, destitutos. Si enim fortè cum medicis agamus, uidebimus eos uereri affirmare panem corpus probè nutrire (quod docet communis usus) nisi statim aliquem adferant. qui ita esse scripserit. Philosophus non statuet hominem præcellere reliqua animantia, nisi Aristoteles, aut aliquis illius interpres id prodiderit.

Nunquid

Nunquid ad maiorem imitationem, id facimus, quos alienissimos ab hac corruptione fuisse conspicimus? minimi momenti censet esse Aristoteles argumenta, quæ ab aliorum authoritate petuntur: at nos maximi ea facimus, & illis solum ferè utimur. Quum ille aliquid probare nititur, principia quærit, quibus fidem faciat: At nos quum de aliqua re disserimus, statim inuestigamus, quid ille de ea prodiderit, cuius authoritatem receptam agnoscimus. Ac mihi profectò nihil aliud uidetur esse nostri temporis philosophus, aut medicus (liceat mihi semel dicere quod sentio) quàm qui ex Aristotele, & Galeno sententias quasdam collegit, quas in omni re proposita citare nouit; interim uerò si quis alicuius rei effectus, genera, causas requirat, si nihil scriptum apud alium inuenerimus, obmutescimus; nimirum quòd philosophandi antiquum morem, & rationem iamdudum contempsimus. Nam qua in re quæso qui philosophiam, aliasue disciplinas profitentur, reliquos præcellunt; præterquam quòd illi Aristotelem legerunt, illius uerba referre nouerunt, suntque ueluti indices librorum; alij uerò minimè? legendos quidem censeo authores, sed non eo consilio, ut singula illorum uerba, & sententias colligamus, sed ut artem ueri inueniendi, & iudicandi de rebus nobis comparemus, eosque refellamus, si non placent: atque adeo illorum more res ipsas expendere discamus: Sic, me hercle, Aristotelem fecisse uidemus, qui principia in singulis rebus ponit, quibus postea ad rerum inuestigationem, & traditionem utitur: nec mouetur ex eo, quòd alius quiuis scripserit, sed perpetuò spectat, quid rei natura dictet. Nonne etiam Galenus eos ubique reprehendit, qui sectis sunt addicti? Nonne in opere quod inscripsit de Proprijs libris seruos eos uocat, qui scriptoribus assentiuntur, & Aristoteli, aut Platoni, uel alijs demum authoribus fidem adhibent? An non longa oratione secundo libro Methodi medendi in eos inuehitur, qui prætermissis logicis demostrationibus credi sibi uolunt? quòd testimonio Herophili, Hippocratis, aut alterius cuiuscunque scriptoris utantur: Nonne huiusmodi doctrinam meras nugas uocat, & contentionum procreatricem: An in libro secundo de Difficili respiratione, non admonet lectorem moueri non debere Hippocratis fama, & authoritate; sed rerum demonstrationes, et probationes quærendas esse, iubetq. ne sibi citra rationem, aut experientiã credamus. Eò etiã pertinet, quod scribit in libro de Morbis uulgaribus in explicatione illius sententiæ Hippocratis ubi scribitur, nihil negligere, nihil temere; se non solum in Hippocratis scriptis, sed in omnibus antiquorum libris obseruare, ut non temere quæ quisque ipsorum dixerit, approbet, sed experientia & ratione uerum ne, an falsum sit, quod scripserunt, examinet: quippe quum seruorum, aut libertinorum, ut ait, sit inconsideratè, et temere credere his, quæ sunt ab alijs scripta. Plena sunt apud eum de his omnia, ne singula cõsectari uelle uideamur. Quid præterea differimus à Pythagoricis; qui quum interrogabantur de aliqua re, respondere solebant αὐτὸς ἔφα. Eos quidem uerbis omnes damnamus; nec est, qui se Pythagoricum appellari ferret: Interim tamen illos sequimur omnes. Qua in re Philosophi, & Medici à Legum professori

bus, & Theologis discrepabunt? si authoritate scriptorum, res decernendæ sunt, & spectandum non est, quod res ipsa dictat, sed quod alij de ea statuerunt. Ac quantum profectò à uera docendi ratione omnes aberremus ex hoc constat, quòd Theologi, qui sola authoritate niti deberent, rationem quærant ex Philosophia: legum professores ex communi quadam opinione, quæ leges quòcunque trahit. Philosophi uerò contemptis rationibus sola maiorum nostrorum authoritate, mancipiorum more, flectuntur: Quamobrem optarem equidem eos, qui se Aristotelicos, Galenicosq. esse profitetur, ostendere in quo eos imitentur. Si enim se eo nomine Galenicos uocant, quòd Galeno credant, recipiantque tanquàm uera quæ ab eo traduntur, planè hallucinantur: quippe quum nihil ille unà cum Aristotele magis, quàm id detestetur; & quanto plus id faciunt, tanto magis ab eo dissentiunt: si uerò Galenicus est appellandus, qui illius præcepta, & uoluntatem sequitur, ad illiusque imitationem sua studia instituit; sciant illi se longè ab eo, quod profitentur abesse. Nam quonam modo Galenici dici possunt, si iubet is author non esse ex aliorum testimonio petendas probationes, neminique credendum, & interim ipsi nihil aliud moliuntur. Cæterum dubitationes, & (ut aiunt) quæstiones in singulis rebus agitare, superfluum omnino esse duco: si enim uia aliqua est ueri inueniendi, quur statim eam non ininus? sed nos ipsos inani labore in omnium opinionibus excutiendis, & excogitandis controuersijs emaciamus. Nam ut optimè Aristoteles quoque scribit, rectum index sui est, & obliqui; & qui semel intellexit uerum, non amplius opus habet inquisitione falsi. Galenus in libris de Dignoscendis pulsibus sui temporis conditionem deplorat, quòd recepto quodam errore, scriptores, doctoresque non solum quod uerum esset explicare, sed etiam aliorum errores confutare & singulorũ opiniones expendere cogerentur. At quanto magis deplorare nostros mores, nostraque studia oportet; si quod illi aliquando & parcius, nos continuò in omnibus, nulloque fine facimus: putamusque quod in re proposita uerum est, tunc demum inuentum, & stabilitum; posteaquàm aliorum opiniones abunde confutauimus: quum interim nihil sit effectum, & frustrà laboratum, nisi ex proprijs rei principijs, & rationibus quod quæritur, sit inuentum: quod quidem qui statim facit, quid amplius opus habet huiusmodi tam accurata disquisitione, & agitatione opinionum illorum, qui aliter de ijsdem rebus senserunt? quamquam tamen id omnino non uitupero, si ubi expedit, moderatè fiat; Nam quum id in singulis etiam antiquorum sententijs, & uerbis, quæ interpretanda suscepimus, præstemus; hinc profectò fieri uidemus, ut uix scientiarum principia egrediamur: & nihil unquam suo loco doceamus. Siquidem qui logica docet, quæstionibus metaphysicis iuuenum teneros animos confundit: Qui metaphysica, aut physica profitentur ex scolastica Theologia materiam mutuantur. Qui uerò medicinæ docendæ præsunt, dum quæstionibus philosophicis auditores implicant, medici institutionem omittunt; & interim quum omnes docti, omniaque legisse uideri uolumus, & omnia ex omnibus in singulis rebus inculcamus, non solum minimos pro-

gressus

gressus in docendis artibus facimus, sed etiam auditores confundimus, ac malè iactis fundamentis ineptos ad grauiora studia reddimus: Acuunt (dices) quæstiones ingenium: Id non negauerim; sed idem licet in re utiliore facere: iacent enim propemodum contemptæ mathematicæ disciplinæ, quibus maiores nostri ad ingenium excolendum, & exacuendum nihil melius esse iudicarunt; & in propria quidem professione rei de qua agitur contemplatio ut difficillima, sic strenuè sæpè ingenium exercet: sentio equidem nonnunquàm in me omnes sensus commoueri, & omnes ingenij uires intendi, dum aliquid definire, uel diuidere, aut illius causas uel effectus inuestigare aggredior; & in eo opere perficiendo laboro. Noui etiam quosdam, qui se quæstiones ea ratione probare dicerent, quòd nisi essent illis instructi, facilè respondere, & propriam sententiam tueri ne quirent: Quod profectò contingit; quia quum desint meliora præsidia, putamus illud maximum esse, quod ex quæstionaria exercitatione in qualecunque subsidium, ne dicam potius subterfugium, nobis comparamus: si enim quis singula definire, diuidere, resoluere, componereque nouerit: si antecedentia, consequentiaque, & coniuncta alienaque à rebus perspiciat: si rerum causas, & effectus teneat, non solum non habebit amplius, in quo dubitet; sed etiam facilè suam opinionem tueri, & aliorum captiosas rationes euitare poterit: In his ergo nos exerceri oportet, quæ suapte natura ad ueri inuestigationem, & patrocinium sunt optima: Nec committendum est, ut quum interim omnia nostra studia ad disputationem referimus, rei ipsius explicationem, & artis, quam discere, docereque uolumus, ueram institutionem contemnamus: Quòd si contra aliquos disputandum est: illorum potissimum excutiendæ opiniones, quarum authoritas maxima est, ut eorum erroribus explosis, additisque rebus melioribus, posteris testari possimus nos non omnia, quæ à maioribus nostris tradita fuerant, temere recepisse, & interim agnoscant nos homines esse, qui non aliorum opinione, sed ratione, & sensibus à natura insitis niti debemus. Disputet ergo Philosophus contra Aristotelem & Platonem. Agat medicus contra Hippocratem, & Galenum, quorum quidem authoritas obesse potest; reliquos uerò contemnat, quos uincere nulla laus est nec utilitas. Iam uero qui in conciliandis authoribus laborant, omnium maximè damnandi sunt: Primum quòd superfluus sit huiusmodi labor, & studium. Quid enim quæso prodest ad artes, disciplinasque docendas intelligere Aristotelem, Platonem, aut alios quoscunque scriptores in eo inter se consentire, in quo plurimi eos discrepare putant; aut etiam eundem authorem docere sibi perpetuò constare, qui à seipso dissentire uidetur: siquidem medici, philosophique institutionem quærimus, non authorum conciliationem: ars docendique ratio id facit non huiusmodi concordia; deinde præter inutilem rem eam moliuntur, quæ uel fieri nequit, aut certè ab eo alienam, qui à priore dissentit: Nam qui refugium inuenit ei, qui accusatur, & reprehenditur, alium calumniatorem facit aut indoctum, quòd illud non uiderit, uel dissimularit, quod nos ad defensionem, & excusationem excogitaui-

mus. Postremò quid ineptius, quàm uelle eos in concordiam, & amicitiam reuocare, qui prorsus inter se dissentire uolunt. Hinc est quod in hac re monstra fieri conspicimus, dum alienos sensus contra uerborum uim fingimus, & præceptorum uim frangimus, ac in nobis ipsis inimicitias concitamus, ut eos, quibus nos emancipauimus, tueri, & in mutua concordia conseruare ualeamus. O misera secula, o deprauata ingenia; quanto certè satius esset, dum nos ipsos in his nugis discruciamus, in ueri naturæque contemplatione uersari, & interim permittere, ut alij inter se, & à seipsis etiam quantum uelint, dissentiant. Ac quantum quidem absint hi à uera docendi ratione, ex hoc potissimum constat; quòd si semel constituamus, demusque Galenum, uel alium, quem sequimur authorem, nunquam errasse, sed sibi perpetuò constare; deinde ab illis egregijs doctoribus, uel medici, uel philosophi institutionē quæramus; inueniemus profectò eos obmutescere uel a nullo certo principio inchoare posse: nimirum quòd nihil unquam aliud cogitauerint, quàm autoritate aliorum uti; quæstiunculas proponere, diluere, & in conciliandis authoribus perpetuò laborare. Quòd si ad antiquorum imitationem, & exemplum id reuocare placet; quis quæso illorum (de antiquioribus loquor Platone, Aristotele, Theophrasto, & alijs bonis scriptoribus) laborauit unquam in alijs conciliandis? Galenus autem temere eos docere scribit, qui sine methodo docent. At in methodi ratione, quæstionaria conciliatoriaque hæc doctrina minimè continetur. Est enim methodus eo authore uniuersalis quædam uia, & ratio singulis communis, ex qua omnia rectè inueniuntur, & inuenta, & facta approbantur; quæ uerò perperam habent, redarguuntur: Nam qui methodo utitur, nomina imprimis explicat obscuriora, quibus uti debet, res definit, diuidit à summis generibus usq. ad infimas species; ubi oportet resoluit, componit rei proprietates, & causas inquirit, argumenta, rationes, probationesque colligit ex natura, causis, & effectibus rerum: ex his deniq. quæ uel sensibus, aut rationi patent: nec unquam quiescit, donec id, de quo agitur, ad sua principia perduxerit. Hæc est illa methodus, quam tantopere Galenus noster commendat, quum dicit se nihil tractandum, explicandumque suscipere, cuius methodum antea non didicerit, & in ea aliquandiu se exercuerit; neminemque excellere posse in disciplinis, qui methodo non utatur; temere autem, et fortuitò eos docere, qui sine ea docent, esseque huiusmodi doctrinam tum compendiariam, tum ad recordationem facilem, & neminem absque illa etiam si infinita habeat præcepta idoneum artificem fieri posse: Eum uerò qui illam tenet, non amplius præceptis aliorum egere, nimirum quòd sibiipsi omnia inuenire ualeat, & perspicere quid deficiat, uel redundet, quid rectum, quidue corruptum sit; & meritò quidem. Quid enim amplius in rebus inueniendis, & tradendis desiderare poterimus, si ea præstabimus, quæ ipsa methodus pollicetur. Quòd si quis absque aliorum exemplo hac docendi, discendique ratione uti dubitat, inueniet Platonem, Aristotelem, Theophrastum, & sæpius etiam Galenum eam sibi proposuisse & diligenter excoluisse: Quo magis mirari licet Doctores in scho

lis

lis usque ad hæc nostra tempora nec nominis quidem methodi unquam mentionem fecisse, aut solum inani nomine contentos, nunquam spectasse quod res ipsa promittit. Desinant ergo illi maledicere, & eos insectari, qui antiquum, & optimum docendi genus sequuntur, quod fortè assequi nequeunt; sinant alios facere, qui sentiunt id se præstare posse; permittant omnes liberè quod sentiunt pronunciare, ab aliis dissentire, laborent ipsi quãtum uelint in agitandis controuersiis, & conciliandis scriptoribus: probationes omnes ducant à uerbis, & aliorum authoritate sint ueluti librorum indices; ac undiquaque authorum sententias aceruent: nos autem putemus eos, quos illi tanquam Deos uenerantur homines fuisse, qui non omnia nouerint, nobisque reliquerint multa excogitanda, agnoscamus nos pariter homines esse, ingeniumque et sensus ad ueri inuestigationem, & rerum dignotionem à natura accepisse; recordemur idem cœlum esse, eundem rerum ordinem, eadem elementa, eandem naturam, quæ eosdem homines, ut olim, pariant, & alant: credamusq. corruptam esse docendi rationem, & adulteratas à barbarie & quæstionaria doctrina omnes disciplinas; ac ob malè conceptas de nobis opiniones, antiquos scriptores, & duos uel tres Græcos homines pro Dijs esse habitos, alios autem nec homines quidem putatos. Antiquum philosophandi morem sequamur; probationes ex nostris sensibus, nostroque ingenio ducamus: Nemini credamus, sed liberè contra omnes quod putamus uerum, proferamus: Eorum opiniones refellamus, qui in magno sunt pretio, quorumque authoritas infirmis ingenijs obesse potest: Denique eam diuinam methodum fœdatam à sophistica corruptione excolamus, et è tenebris eruamus: qua quidem duce omnes bonas artes, & disciplinas ad pristinum nitorem reuocari posse speramus & confidimus. Ego autem hæc quæ sequuntur opuscula de Re medica in tantis difficultatibus, & alijs meis occupationibus, ea qua potui diligentia, elaboraui; Quæ si studiosis placuisse sensero, in maiore otio non solum perficere conabor, sed etiam meliora, maioraque scribere aggrediar; quibus & ars nostra augeatur, & alij huius nostri instituti æmuli ad eadem, uel etiam alia longè præstantiora excogitanda me præeunte inuitentur.

IOANNIS ARGENTERII DE MORBI GENERIBVS LIBER VNVS.

ON IGNORO multos fore, qui hanc nostram de morbis tractationem tanquam superfluam damnabunt, propterea quòd de eadem re multi extēt antiquorum, & recentiorum libri, inter quos Galenus non solum hæc attigisse, sed etiam diligentius, quàm alias omnes medecinę partes multis voluminibus excoluisse, & prorsus absoluisse videatur: quasi ego putarem me vel cum eo contendere, aut etiam meliora, quàm alii omnes excogitare posse. Alii verò aliud in hoc meo instituto reprǽhendent, qui præiudicata quadam opinione persuasi, antiquorum monimenta non solum amare, sed etiam venerari, & pertinacius quoq. tueri consueuerunt. Eos verò, qui conantur suo labore, & studio artibus, quas profitentur, antiquorum imitatione, aliquid ornamenti adiicere; calumniari non desinūt, omnibusque modis insectantur. Quibus sanè nunc respondere nolo, quod paulo antè vtcunque feci, quum antiquam docendi rationem à corruptione, & barbarie (quantum in me fuit) vindicaui. Qui verò melius sunt affecti, veritatisque studiosi, si paulo diligētius hæc expenderint, & secum reputauerint quid alii de hac re posteris reliquerūt, inuenient profectò multa adhuc superesse, in quibus vnusquisque, si velit, magna mortalium vtilitate, & non mediocri etiam sua laude versari posit: Nam quum alii ferè omnes singula quæque consectentur, artem, quā potissimum quærere debemus, vtpotè cuius vi reliqua continentur, penitus contemnunt. Galenus verò (si mihi in tanta superstitione & rerum asperitate quod sentio dicere liceat) inter alios multa certè de hac, vt de omni alia medicinæ parte optimè conscripsit: quædam tamen non attingit, quæ omnino doceri oporteret: multa variè explicat, quibus rudiores cōfunduntur, & semel posita principia perpetuò seruare non videtur: omnia verò (quod omnes fatentur) sparsim, prolixissimeque docet. Quamobrem ego ad eadem scribenda me, studiaque mea contuli, non vt cum aliquo contendere velim (omnibus enim facile cedo) aut quòd de Galeno male sentiam, ad cuius imitationem studia mea iamdudum institui: vel ab illius lectione studiosos deterream, quem ferè solum inter omnes de medicina scriptores legendum censeo, sed vt in hac parte ipsius Galeni, Oribasii, Pauli; Aëtii, & aliorum, qui post antiquiores authores de iisdem rebus, scripserunt, exemplo; lectori mea industria laborem minuam. dum quæ ab aliis optimis scriptoribus, atque eo potissimum Galeno sparsim, diffuseque erant explicata, breuissimè colligere contendi: & interim addo nonnulla, quæ desiderari posse videbantur: obiterque admoneo si quid principiis repugnare, aut cū alio confundi putem. Quid verò in hac re præstiterim, iudicabunt æqui iudices, qui non liuore aut stupiditate, uel authoritate scriptorum mouentur, sed rationum momēta, & quid demum vnusquisque de quaque re tradat, sincero animo spectant: Ego certè me plurimū consequutum arbitrabor, si qua in re artem nostram auctam mea opera, vel saltem quæ ab aliis sunt prodita, aliqua ex parte meliora, facilioraque tantis laboribus reddita sensero: Non enim eo animo hæc scribere sum aggressus, vt sperarem mea omnia fore perfecta, sed interim quum hæc antiquorum more docere tentarem, vel alios inuitarem veritatis æmulos, artisque huius stndiosos ad ea perficienda, quæ à nobis in tātis aliis occupationibus vix dum inchoata putamus.

Vel etiam vt in hoc opere, veluti iactis fundamentis, viam mihi pararem ad maiora, melioraque (vt spero) in maiore otio edenda. Qua in re primum quid morbus sit, definire tentabimus, quo intellecto facilius ad reliqua progredi licebit.

De Morbi definitione Caput Primum.

ORBVM variè definit Galenus: etenim morbum aliquando vocat, id quod primò actionem lædit: qua ratione priores actiones, quæ sequentes offendunt, vt coctionem corruptam, quæ nutritionem fieri impedit, eaque symptomata, à quibus actiones labefactantur, vt dolorem, colorem in aliquibus partibus, & in omnibus potentiam læsam inter morbos ponat, necesse est. Solet & aliter eum definire, quòd scilicet διάθεσις, idest dispositio, siue affectus sit præter naturam, quæ primò actionem vitiat. Quæ definitio etsi ab omnibus fortè recepta est, mihi tamen non multo melior, quàm alia videtur: Nam imprimis ambiguo vtitur genere, in quo etiam sibi author consentire non videtur, & natura rei nonnullas ex reliquis partibus reiicit. Etenim in libro de Differentiis symptomatũ scribit ille, non solũ morbum ipsum, sed etiam symptomata, & causas morborum dispositiones esse præter naturã, quo loco etiam affectus, dispositionisq. nomen alterationem significare tradit, eamq. stabilem: propterea actiones affectus vocari nõ posse censet, quòd scilicet in ipso, vt aiunt, fieri naturam suam obtineant: quemadmodum sanè etiam alterationes, quæ adhuc præsentibus suis causis nascuntur, illisque ablatis nondum firmam naturam sortitæ, euanescunt, ab affectus appellatione excludit; quinetiam primo de Locis affectis, eam solum alterationem, quæ stabilis permanensq. existit, morbum vocari statuit: quæ profectò non placent. Nam morborum causas dispositiones, vocare, est (vt credo) nomine planè abuti, & res ipsas inter se confundere: quandoquidem ille definit affectum esse alterationem, & Aristoteles qualitatem. Causa autem alteratio non est, nec in qualitatis, sed in eorum, quæ comparatæ dicuntur, genere continetur: quamobrem frustra etiam ad causæ morbi differentiam se addere scribit in morbi definitione, quòd primò actionem lædat, causa autẽ, morbi interuentu. Nam in genere morbi quæ inter illa est differentia, statim conspicitur: siquidem morbus dispositio est, causa autem minimè; vt alio præterea non sit opus, quod discrimen ponat. διάθεσιν præterea vocare alterationem, quę stabilis iam sit, & contumax, est antiquã verbi significationem corrumpere: quandoquidem, vt Aristoteles aperte ostendit, contrarium omninò significat, nempè qualitatem, quæ facilè dimoueri potest. Eam verò solum alterationem, quæ stabilitatem quandam acceperit morbum vocare, rationi, artiq. nostræ non apparet consentaneum: quum diariam febrem; leuioraque alia corporis vitia, atque adeo etiam grauiora, vt apoplexia morbos nuncupemus, etsi minimo solùm temporis spatio perdurent. atque in hoc omnino sibi repugnat, quippe quum scribat primo & secundo libro Methodi medendi eos errare, qui morbum stabilem, contumacemq. affectum esse definiebant, contenditq. permanentiæ nomen ab eius definitione penitus subtrahendum: quòd verò præter naturam morbus sit, verissimum id est, & sæpè ab eo probatum; Tamen & in hoc etiam euariat, quum lib. primo de Locis affectis, morbum ponit esse, quum primum corpus à naturali statu vel minimum egreditur, alibi verò negat omnino vitia ea inter morbos reponenda, quæ ob suam magnitudinem euidenter hominis actiones non labefactant. Et meritò quidem, quando alioqui decreta eorum, qui ἀειπάθειαν toties ab eo damnatam inuexerunt, hoc modo stabiliuntur, & conualescentium conditio, & neuter omnis status non paruo errore à medicina, eo etiam passim repugnante, tolluntur, si omnes minimas à bona valetudine euersiones præter naturam reputare oportet, At illud etiã

verum non esse puto, quòd morbus primò actionem lædat. Nam inter eum, & actionem mediat vis corporis, vt intemperies primo causa est facultatis agendi, facultas autem ipsius actionis, hæc verò operis, quemadmodum ille libro primo de Naturalibus facultatibus, & alibi passim ostendit, corruuntque hoc modo omnes libri, quos de Facultatibus nostrum corpus regentibus conscripsit, si illæ inter morbum & actionem non ponantur. Præterea non separat hac definitione morbos à causis, & symptomatis; lædunt enim nonnullæ causæ suas actiones, nullo interueniente morbo, veluti concoctio alimenti, exuperante illius copia labefactatur. nullo morbo interim affecto ventriculo (eo etiam authore) sed euicta quodammodo statim ipsa facultate, quemadmodum per partis morbos contingit. Quamobrem si pari distantia cum morbis nonnullæ causæ actiones corrumpunt, eas quoque inter morbos collocare oporteret, si modo id omne, quod eodem recessu actionis est causa, morbi natura comprǽhendi debet. Non excludi verò ab hac definitione quædam symptomata verissimum est. Nam etsi dónemus dispositionis nomen stabile quidpiam significare, & alterationem post actionem derelictam, vt hoc concesso separamus à morbo actiones priores, quæ posteriores impediunt; & dolorem, & potentiam vitiatam, si quis hæc dispositiones esse neget, secundas tamen qualitates in partibus præter naturam contractas ab eo non secludimus. Est enim corneæ tunicæ præter naturam color, affectus, siquidem alteratio est, quæ post actionem agentis perseuerat, si illius opinionem sequamur, (Nam verius fortè qualitatem dices ex alteratione natam) læditque primo actionem, id est, immediate. Sic sanè, primò, intelligi vult, quem tamen morbum nemo esse fatebitur, quum qualitas sit mutata, & vt postea ostendemus in Symptomatum genere collocari debeat: quinetiam ob duritiem, mollitiem, raritatem actiones lædi contingit, quæ tamen vitia morbi natura minime compręhendit, quum nec ad intemperiem, nec ad ea, quæ instrumentarias partes constituunt, pertineant. Postremo ex actione morbum definire, dicereq. partes eas ægrotare, quę agere nequeũt: quod facit primo de Locis affectis, & in libro de Differentiis morborum, vel etiã omnino lęsam esse illorum substantiam vt aperte testatur tertio de Causis symptomatum, alienum esse puto. Nam multarum partiũ actio aboletur, cuiusmodi sunt, quę vim, aut materiam ab aliis integra manente earũ substantia suscipiunt: quemadmodum nerui, & voci edendæ destinatæ partes, nullo morbo interim affectæ, sed aliis, à quibus vim, materiamque sumunt, sua officia exercere non possunt, vel certe illis remedia essent adhibenda, si modo ægrotãtibus partibus mederi nos oportet. At id non facimus, propterea quòd non ægrotant, etiam si suo munere, & actione priuentur: quur quæso eadem ratione ventriculum morbo teneri non dicemus, quum nutrimenti defectu concoquere desinit? quod certe ridiculum foret: oporteret præterea morbos similarium ad instrumenta quoque referri si modo per febres motus, aliæque instrumentorum actiones impediuntur, quod absurdum esset, alioqui non solum solutionem continui, sed omnes intemperaturas vtrisq. partibus communes morbos statuere oporteret. Hinc illæ sanè dubitationes, quæ Galenum in libro de Locis affectis varie torquent, dum quærit an pars, quæ vi aliunde influente destituitur, affecta dici possit, id quod nunc affirmat, aliàs negat. Hinc ortæ controuersiæ, quæ à recentioribus de morbi definitione cõtentiosè agitantur, dum corneæ tunicæ colorem, eo quòd lædat actionem, & alia multa symptomata, corrupta tota arte, morbos esse contendunt; nimirum quòd nulla ratione in morbi definitione actio ponatur. Nam quum morbus non solum lædat actiones, sed etiam alienas qualitates corpori conciliet, & excrementa naturalia pariter mutet (hæc enim omnia morborum effectus ab eo ponuntur) quur quæso potius actio, quàm alia duo in illius definitione assumi debet? præsertim quum ex illis clarius nonnunquam, quàm ex actione intus latente morbus inno-

teſcat, veluti vlcus inteſtinorũ ex mutatione excrementorum, nullo præbente indicio illorum actione, & hepatis morbum ex vitiato colore in morbo regio depræ hendimus. Quare quũ tot ambiguitatibus plena ſit huiuſmodi definitio, nec ſatis perſpicuis, artique noſtræ accommodatis vocabulis, quid morbus ſit; exprimat, pręſtat aliter eum definire, id quod rei natura duce, quæ neminem confundi patitur, commode fiet. Itaq. quum morbus aliquid ſit eorum, quæ corpori eueniunt: ſit autem quicquid eſt in corpore vel conſtitutio, ſiue compoſitio, vel cauſa conſti tutionis, vel effectus; vt temperies conſtitutio ipſa eſt ſimilarium partium: calidum verò, frigidum, humidum, & ſiccum compoſitionis cauſæ: inter effectus reputantur potentia, actio, & opus, quod ab actione naſcitur. Eſt porrò concoctrix facultas potentia: concoctio ipſa, actio; cibus concoctus, excrementum corporis; color, ſapor, odor, & cæteræ corporis qualitates opera cenſentur, quæ ex actione, & cōpoſitione reſultant, neceſſe profectò eſt in aliquo iſtorum ſanitatem, & mor bum poni. At effectus compoſitionis nemo ſanitatem, aut morbum vocauerit; quis enim excrementum, concoctum cibum, aut actionem ipſam, vel potentiam, aut aliquam ex qualitatibus corporis, ſanitatem, aut morbum eſſe dicet? Ac multo minus profectò cauſas compoſitionis, ſanitatem, aut morbum vocabimus: Eſt enim ſanitas ſymmetria, ideſt mediocritas quædam; morbus verò contra ametria, ideſt immoderantia, quod nullum illorum eſt: quippe quum cauſæ moderantiam efficiant: effectus verò ab ea naſcantur. Ad hæc ſanos eos vocamus qui nihil agũt; vnde nec actio, nec opus, quod poſt actionem relinquitur, ſanitas, vel morbus eſſe poteſt: Curationem pręterea morbo, conſeruationem ſanitati, non actioni, non operi, nec qualitatibus corporis deberi ab omnibus medicis receptum eſt. Hæc enim morbo ſublato, ſponte euaneſcunt, & ſanitatem, morbumque, tanquàm vmbra corpus, ſequuntur; Cauſæ etiam præſeruatio, Galeni opinione non curatio adhibetur: in conſtitutione ergo ipſa tanquam in proprio genere ſanitas, & morbus poni debent: ſic enim eos vocamus ſanos, non qui poſsint agere, vt aliquando Galeno eſt viſum, quoniam hac ratione in potentia ipſa, & cauſa conſtitutionis ſanitas, & morbus etiam conſtituerentur (agere enim poſſunt qui agendi facultatem obtinent, & cauſas conſtitutionis) ſed qui corporis ſtructuram, & compoſitionem ſecundum naturam ſunt conſequuti; Aegrotos vero qui præter naturam ſunt conſtituti, quod Galenus apertè oſtendit initio libri de Differentiis morborum, quum ait ſanitatem κατάστασιν, id eſt conſtitutionem ſiue compoſitionem eſſe, & in ipſa ſtructura corporis tum eam, tum morbum collocari debere cenſet. At quum ſanitas ſecundum naturam ſit: morbus verò præter naturam, erit profectò illa nihil aliud quàm conſtitutio corporis ſecundum naturam, hic verò eadem naturæ contraria: Perfectaque eſt hæc definitio, vt etiam Galenus quinto de Placitis docet: vbi morbum ſimilarium partium inæqualitatem calidi, frigidi, humidi, & ſicci eſſe definit. Conſtituunt namque ſimilares, eo authore, quatuor primæ qualitates, quæ quum inter ſe iuſta quadam menſura temperantur, & componuntur, rectam earum partium compoſitionem, quæ ſanitas illarum dicitur, efficere putantur; quod ſi ſanitatem, aut morbum diſpoſitionem, aut affectum; vel aliud quidpiam dicere velis, non laboro, modo his nominibus compoſitionem, ſiue conſtitutionem ipſam intelligas, quemadmodum Galenus aliquando etiã facit; ne multiplici, variaq. verborum ſignificatione, rem confundas; quemadmodum recentiores fecerunt, qui labyrinthos in hac re inextricabiles affectus nomine decepti, & eo quòd adderent in definitione à morbo actionem lædi, fabricarunt. Non enim color, & aliæ qualitates corporis, quæ actionibus nocent, morbi eſſe poſſunt, vt illi credunt, propterea quòd affectus nō ſunt, ſiquidem affectus in hac re corporis conſtitutionem ſignificat. Lædit ſanè ipſa cō poſitio vitiata actionem, ſed non primò, nec quidquid actioni incommodat, aut

prodest, aut morbus, vel sanitas est, sed quod est compositio: quod etiam ex Galeno patet, quum morbum inæqualitatem, aut constitutionem præter naturam nulla actionis facta mentione esse describit. Cæterum compositionem hoc loco intelligere oportet non pro quarto genere constituente partes instrumentarias: quemadmodum quum dicimus eas ex conformatione, magnitudine, numero, & compositione similarium constitui, sed generalius pro constitutione ipsa, & vt cōpositionis nomen omnibus significat, qualitatem quandam, quæ ex mixtione componentium nostrum corpus resultat, quo modo domum ex lignis, lapidibus, calce, & cæteris huiusmodi inter se certo modo coniunctis, componi dicimus, quæque actionum, qualitatum, & aliorum operum, quæ in nostro corpore fiunt, per se causa est, veluti quum temperiem, constitutionem, compositionémue partium similarium, et eas rectè cōpositas quum probam temperiem sunt sortitæ, à qua propriè earum actiones proueniunt, dicimus; quod autem compositio in partibus instrumentariis dicitur, quam Græci σύνθεσιν vocant, coniunctionem (ne imperitos eodem nomine confundamus) deinceps vocabimus. Secundum naturam capiendum est sanitatem esse compositionem, non quòd à natiuitate huiusmodi sit constitutio: Nam multi claudi, cæci, & aliis morbis infecti nascuntur, quemadmodum Eurianactis filiam natiua tabe laborasse scribit Hippocrates; Nec quòd perfecta, sic enim senes, qui infirmam conditionem obtinent, à sanitate excluderemus, nec quæ ad actiones necessarias in vita obeundas est apta, quum hac ratione pueri aut senes, qui ob imbecillitatem inepti ad plurimas actiones redduntur, hoc modo sani non essent; sed Secundum naturam intelligendum secundum naturalem & communem constitutionem vnicuique naturæ, & ætati propriam: Præter naturam verò, quæ insigniter labefactata est constitutio putari debet. Cognoscitur porrò naturalis constitutio tum ex aliis, vt postea ostendemus, tum ex actionibus tanquam ex suis effectibus: non quòd actio omnis structuræ sit indicium, sed quòd necessariò structuram sequatur actio. Nec verò etiam actiones, quæ sine euidenti noxa sunt, sanitatem ostendunt: morbum verò, quæ euidenter sunt offensę, quemadmodum Galenus aliquando prodidit. Etenim pueri, & senes actiones edunt, quas nemo omni noxa, carere iudicauerit, quum illarum imbecillitas omnibus sit conspicua & (vt illius verbo vtar) sensibilis; siquidem sensibilem noxam intelligere oportet, eo authore, quæ sensibus ob insigne illius vitiū patet: quippe imbecilliores in senibus, & infantibus actiones multæ conspiciuntur, quàm in validis corporibus morbo etiam laborantibus. Ergo actiones sanitatem non ostendunt, quæ omni noxa vacant, sed quæ tales sunt quales propria vniuscuiusq. compositio secundum naturam edere potest: à quo termino si quis recedat, vt iam planè secundum naturam non habet, ita nondum præter naturam affectus est, nisi plurimum à naturali statu recesserit, id quod etiam ex actionibus, si velimus, compræhendemus: quæ enim in his euidenter præter propriam vniuscuiusque naturam læsæ apparent, morbum significant. At euidenter læsas intelligemus, non solùm si persistere in consueto opere nequeant, & desistere ab eo cogantur (vt septimo Methodi sentire videtur Galenus) sed etiam insigne aliquod aliud vitium habeant, de quibus postea diligentius agetur. Nam qui delirant, validissimis, continuisque motibus ciuntur, quos tamen præter naturam affectos iudicamus.

Quòd calor præter naturam, lapis in uesica, aut alia parte consistens, unguis in oculo, magnitudo, numerus uitiatus, solutio continui, & cætera huiusmodi morbi non sunt. Cap. II.

SI vera sunt, vt putamus esse, quæ posuimus principia, hoc est, si sanitas constitutio est secundum naturam, morbus verò eadem præter naturam quur est, quòd morbos quosdam dicimus esse calidos, vt quum febrem definimus esse calo

rem præter naturã, alios in numero, vt lapidem in vesica, vel renibus, & vnguem in oculo? profectò si intelligamus hæc morbos esse, erramus. Non enim aliquid istorum est compositio, siquidem compositio non vnum indicat ex componentibus, vt est calor, lapis, & cætera prædicta. Vt enim domus non sunt lapides, ligna, tectum, fundamenta, vel parietes, sed quod ex illis componitur; Sic sanitas similarium partiũ temperies est ex iusta proportione inter se mixtis, & temperatis qualitatibus proueniens: Estque ea non calor, non frigus, sed certa corporis compositio ex illis resultans. Sic morbus sanè præter naturam constitutio est, quæ excessu, aut defectu componentium fit, veluti intemperies, quæ caloris, vel frigoris, aut alterius qualitatis exuperantia nascitur: Nam si hæc morbi sunt, quęnam quæso erit causa proxima morbi? Esse autem morbi causas non morbos ipsos satis constat: Caloris enim excessus temperiẽ vitiat, & lapis in vesica, vnguis in oculo, & sextus digitus in manu, eo quòd pars vna addatur superflua, numerus partium, & inde structura corrumpitur. Quòd si calor ipse morbus est, quid erit ipsa intemperies; quæ ob calorem exuperantem committitur? si lapis, vel vnguis morbus esse creditur, quid erit ipsa structura partis naturæ contraria? eadem est de aliis ratio: Liceat verò idem ex actione intelligere: Nam morbi causa est, quæ morbi interuentu actionibus obest. At si quis quærat, quur lapis actionem lædat, statim adferet, quia aliquid addit uesicæ, cuius ratione ipsius structura corrumpitur: sunt ergo illa omnia morbi causæ: quòd si à Galeno morbi aliquando esse dicuntur, nõ quòd morbi re vera sint, intelligendum est, sed illorum nomine quale sit vitium in compositione, & quæ causa ostenditur: vt quum febrem dicit esse calorem præter naturam, intelligere oportet febrem esse intemperiem caloris excessu factam, quod apertè ostendit, quum octauo, & nono Methodi febrem intemperantiæ excessum in caloris abundantia definit esse: vbi non caloris, sed intemperantiæ excessu febris naturam circumscribit, & quum morbum inęqualitatem calidi, frigidi, humidi, & sicci alibi vocari statuit: & in libro de Causis morborum similariũ, morbum intemperiem vocat. Eodem planè modo quum lapidem in vesica morbum appellat, intelligit vitiatam esse structuram illius partis ob malum numerum additione lapidis factum. vnde nec numerus ipse corruptus dici morbus debet; vt quum dicimus morbum esse in numero, sed morbi etiam causa est: ob eum enim partium naturalis structura labefactatur, quemadmodum ob magnitudinem excedentem, vel diminutam, & solutionem vnitatis, & reliqua huiusmodi, quæ corporis partes constituũt, alioqui si partem ipsam numero excedentem morbum esse contendas, vt sextum digitum; concedas etiam oportet eam, quæ à naturali numero ablata est, vt digitum abscissum inter morbos reponi. At Galenus non id, quod ablatum est, sed quod relinquitur, nempe structuram ipsam deprauatam, ablatione illius partis, morbum esse conuincit: Nihil enim aliud secto digito in corpore relinquitur, in quo morbus poni possit: Quod satis quidem patet ex Galeno quum scribit in libro de Differentiis morborum, ob magnitudinem partis instrumentũ corrumpi: Requiri verò ad probam illius compositionem iustam conformationem, magnitudinem, numerum, & coniunctionem similarium. Ex illis autem nasci morbum, quum à naturali mediocritate excedunt, vel deficiunt, & gurgulionis abolitionem palato morbum inferre. Est porrò peculiare Galeno dispositiones causarum nomine donare, vt quum stuporem, nunc frigiditatem, nunc dispositionem ipsam à frigido cõtractam passim libro secundo de Locis affectis vocat. Hæc qui distinguere nesciunt, monstra pariunt, quum rixosè contendunt lapidem in vesica, & vnguem in oculo morbos esse, dubitantque an substantia aliqua possit esse morbus, & huiusmodi alia proferunt nõ intellecta, verbo vno authorum agitati, minime spectantes quid illorum principia, & rei natura postulet. Principium enim apud eos est (si quidem est definitio) sanitatem esse constitutionem secundum

dum

dum naturam. morbum eandem præter naturam. ex quo intelligere deberent constitutionis nomine non vnum ex constituentibus sumi, & id quod constitutionem, & symmetriam vitiat, morbi causam, non morbum esse ponendum.

De generibus, & numero Morborum. *Cap. III.*

GEnera morborum cum differentiis à Galeno sæpius confundi, certius est, quàm vt demonstrari debeat. Nam in libro, quem inscripsit de Differentiis morborum, non differentias, sed genera, numerumque illorum explicat: id quod satis ostendit, quum proponit se inuestigaturum, quot, quiue simplices, & compositi sint morbi, tum maximè ex ipsa tractatione id patet: docet enim quendam esse morbum, qui intemperies dicitur; alium, qui ex solutione continui, vel conformatione, magnitudine, numero, aut coniunctione vitiata consistit: quæ profectò morbi ipsi sunt, non morborum differentiæ; quippè quum ille primo Methodi contendat aduersus Methodicos id, quod per se consistere valet, vt tēperiem, & alia, quæ retulimus, differentias morbi esse non posse. Alibi verò passim, & præsertim in libro de Typis, & vndecimo Methodi nihil referre dicat, siue genus, siue speciem, aut differentiam, vel formam, vel naturā dicas. Qua in re mirari licet, quòd alios vehementius repræhendit in eo, quod ipse sequitur; tanta nonnunquàm vincendi auiditate cōmotus, vt sui ipsius sæpē immemor reddatur: dum eam, quam sibi vindicat dicendi licentiam, aliis negat. Itaque nos illius imitatione genera à differentiis seiungimus, vocamusque genera morborum ipsos morbos, vt intemperiem; differentias autem ea quibus morbi inter se differunt, quæque per se consistere nequeunt: vt morbi, exempli causa, inter se differunt, quòd quidam magni, quidam parui, quidam salutares, alii lethales existant: magnum autem, paruum, salutare, & lethale quum de morbo dicuntur, sine eo consistere, nec intelligi possunt. Porrò si morbus compositio est præter naturam, & sanitas secundum naturam: quot erunt compositiones inter se genere discrepantes, tot profectò sanitatis, & morbi genera ponere oportebit: Sunt verò duæ duntaxat, compositio similarium ex elementis, Galeno authore, quæ temperies dicitur: alia ex partibus similaribus, quæ ad instrumentarias pertinet, quam si velis structuram simplici nomine nuncupabis: quæ autem ad totum corpus spectat compositio, eadem genere censetur cum instrumentariæ partis compositione; nec tertia addenda est, quantum ad genera morborum tradenda attinet: vt enim instrumentariæ partes ex similaribus certa conformatione, magnitudine, numero, coniunctione, & vnione inter se coëuntibus coalescunt: sic vniuersum corpus ex instrumentariis ipsis eodem modo inter se compositis constituitur. Duæ ergo sanitates, temperies (sic enim nunc statuamus omnem morbum similarium ad intemperiem pertinere, quod postea diligentius expendemus) & structura secundum naturam, duo morbi intemperies, & structura naturali contraria. Iam verò quemadmodum ex diuersa compositione, duo genera morborum primò resultant: sic in vnoquoq. genere, ex diuerso componentium numero alia peculiaria genera proueniunt: quum enim morbus immoderata constitutio sit, quot erunt, quæ singulam compositionem efficiunt, tot sanè morbos ponere oportebit, de quibus sigillatim iam agendum esse puto.

De Generibus morborum similarium partium. *Cap. IIII.*

PRoprios similarium partium morbos, & omnem illorum naturam, & vim calidi, frigidi humidi, siccique temperie prouenire, passim Galenus commemorat: quod quàm rectè sit dictum, operæpretium esse duco, vt paulo diligentius expendamus: est enim res hæc multis difficultatibus implicata, quis enim quæso

similarem partem male affectam non censebit, quam breuiorem, vel maiorem videat esse, quàm oportet? Nam si vnaquæque illarum non solum intemperiem ex quatuor qualitatibus in se habet, sed etiam certam magnitudinem, certamque figuram à natura accepit, videtur rationi consonum, vt quemadmodum vitia, quæ ex intemperie oriuntur similaribus propria iudicamus: sic & alia, quæ in magnitudine, aut conformatione contingunt, ad easdem pertinere putemus. De numero verò, & mutua coniunctione alia est ratio, quum hæc non possint, nisi inter plures partes reperiri; Propriam autem magnitudinem, & conformationem singulæ requirant; quamobrem si morbus constitutio est præter naturam: omnes autem eam constitutionem similarium damnent, in qua magnitudo, vel conformatio patitur, quur horum corruptione nasci in his partibus morbos non dicemus? Si præterea morbus in eo, quod est actionis causa, ponitur, videbuntur & alia genera esse addenda: Est enim partium singularum propria forma actionum causa, eaque à temperamento diuersa, vt philosophi omnes censent, & ratio etiam docere videtur: Alioqui quur partes, quæ eiusdem temperamenti, aut certe non multum diuersi, vt os, pilus, ligamentum, cartilago, tantoperè inter se natura, & vsu differunt? quod si ita est, quur etiam in partium forma morbos quosdam non ponimus? quinetiam ex duritie, mollitie, raritate, densitate, crassitie, tenuitate, & nonnunquàm sensu, & colore partium actiones lædi certissimum est, siquidem ob duritiem impressiones in partibus difficilius recipiuntur, & factæ pertinacius retinentur: qua ratione eos, qui duro sunt cerebro ad imaginationes, & formarum susceptiones ineptos, memoria autem plurimum valere credimus: & partes, quæ duriores existunt, quoniam facilè flecti nequeunt, & molliores, eo quòd non satis firmam naturam obtineant, ad motiones inhabiles existimamus. Galenus in Arte medicinali ingeniosos eos esse tradit, non qui exacto, aut calidiore vel frigidiore, vel sicciore, aut humidiore sint temperamento; sed qui cerebri substantiã tenuem ab initio sint sortiti: Contrà verò ingenio tardo, & hebeti eos, quibus ea crassa contigit: ob cutis nimiam raritatem humores immoderate digeruntur, & sudores copiosius emanant: ob densitatem verò parcius, quàm expediat corpus vacuatur; quum tunica cornea proprium colorem amisit, visioni nocet: Ob exactiorem ventriculi sensum, vomitum, singultum fieri, & alio modo illius officia turbari, docet Galenus: quæ vitia, vt in morbis instrumentariarum partium à Galeno non sunt comprehensa, sic ad similares pertinere videbuntur. Nec tamen eius generis, quales statuuntur, qui in primis qualitatibus inueniuntur; Aliud enim est actionem lædi à crassitie partium, aliud à temperamento, aliud à raritate vel densitate, aliud à calido vel frigido. Nec verò illud recipiendum est, quod recentiores putant in definitione morbi partis similaris, non solum ipsam intemperiem, sed etiam quod intemperiem sequitur, morbum esse. Nam imprimis contra Galeni decreta, quem omnes sequimur, tanquam huius definitionis authorem, id creditur: nusquam enim ille id asseruit, quum solius intemperaturæ ex primis qualitatibus, dum agit de morbis similarium partium mentionem faciat. Præterea hoc pacto actionem læsam inter morbos ponere cogeremur. vtpotè quæ ex vitioso temperamento ea magis quàm alia, quæ retulimus proueniat: quippè indurant, quæ nec siccant, nec calefaciunt, aut humectant, vel refrigerant, quo modo duras frictiones fieri scribit Galenus, quum partes corporis manu validius premimus. At interim nihil siccitatis, aut alterius qualitatis præter quàm durities corpori adiunctum putatur, alioqui quur quæ siccandi vim obtinent, corpori admota id nõ facerent? quod huiusmodi frictione corpori comparare studemus: quosdam etiam vidimus, quorum temperiem damnare non possis, quibus tamen assiduè ob cutis raritatem sudor erumpebat. An putamus exquisitum, obtusumque sensum ex temperie nasci? à qua quæso? calida ne, vel frigida? at quot inuenimus ventriculo longè calidio-

re,

re, vel frigidiore, qui tamen ob ſenſum exquiſitum nihil patiuntur, quur non liceret calidis, vel frigidis ſenſum acuere, vel obtundere, & quæ natiua hoc modo ſunt vitia emendare? An putamus ſtruthiocamelum vi caloris ferrum concoquere? at quur leo idem non facit, qui longè calidior putatur? vnde quæſo ea quam vocant medici tenuitatem partium in medicamentis, quum inter ea reperiantur calida, humida, frigida, & ſicca? quur Galenus ingenii cauſam, nō ad temperiem, ſed craſsitiem, & tenuitatem, & gracilitatis venarum cauſam ad atrophiam libro tertio de cauſis Symptomatum, non ad primas qualitates, vt duritiem, & mollitiem reuocauit, ſi omnia proueniunt à primis qualitatibus? Credimus ne colores, & ſapores omnes ab illis naſci; quur ergo herbæ quæ eiuſdem temperamenti ſtatuuntur à medicis, eundem colorem, ſaporémue non obtinebunt? & vuea oculi tunica vario colore ſuffulta conſpicitur, quam totam tamen eiuſdem temperamenti eſſe, nemo niſi qui tergiuerſari vellet inficiabitur. Dulcia omnia à mediocri calore, amara ab immodico fieri putamus; at interim multa æquè calida inueniemus, diuerſis ſaporibus prædita, & ex frigidiſsimis amara, vt opium, & quædam dulcia vt cicutam; quòd ſi omnia eiuſmodi mala ad temperamentum reuocemus, quid formatrici relinquemus? cuius errore ea prouenire ſæpe docet Galenus; vt quum ſcribit tertio de Cauſis ſymptomatum molliores, durioréſue partes, vel vitio illius, vel materiæ multitudine, & paucitate, à quibus profectò craſsiores, rariores, denſioreſque eaſdem quoque gigni neceſſe eſt. An non etiam morbos oriri in ſimilaribus partibus concedit Galenus, quas ad primas qualitates minimè referre poſſumus; quales ſunt febres peſtilētes, morbus Gallicus, & alii, qui maligni morbi dicuntur, & quos venena ea, quæ toto genere lethalia dicuntur, concitant: Contra quos non calidis, frigidis, humidis, & ſiccis, ſed his quæ tota ſubſtantia agunt, pugnamus; quòd ſi genus hoc medicamentorum ponit Galenus, quod à tota ſubſtantia, vel tota natura, non ob ſuas euidentes qualitates corporis ſimilaris mala propellit, quur etiam nō eadem in corpore mala ſtatuemus, quibus illa mederi ſolent? alioqui profectò fruſtra erunt excogitata hæc alterius eſſe naturæ, quàm alia, quorum effectus ad manifeſtas, primaſque qualitates rediguntur. Præterea quum tria ſint, quibus ſingularum partium natura conſtare videtur, propria forma, temperies, idoneaque materia, rationi ne videtur conſonum, vt in vnoquoq. illorum morbos quoſdam ponamus, quorum beneficio rectè valent, & rectè ſua officia exercent? Ac materię vitia ſtatuamus eſſe ſi pars laxior, adſtrictior, tenuior, craſsior, rarior, denſior, & nonnunquàm etiam mollior, durior, & alieno colore infecta reddatur, vel etiam exactiore, vel obtuſiore ſenſu ſit prædita. Hæc enim vt antea diximus, non ſemper temperiem ſequuntur, ſed ſæpius etiam materiæ paucitatem, & exuperantem copiam, quemadmodum ſanè magnitudo quoque & conformatio authore Galeno ob illius variam conditionem variantur. Porrò ad formam omnes morbi referendi videntur, qui maligni dicuntur, qui verò ad temperiem ſpectent, à Galeno docentur, & omnes agnoſcunt eos ex primis ipſis qualitatibus pullulare. Verum enimuerò ſi paulò diligentius rem expendamus, inueniemus profectò nonnulla ex prædictis ad partes ſimilares non pertinere, alia verò morbos excitare proprios his partibus, ab his, quos primæ qualitates committunt, omnino diuerſos. Etenim quæ ex magnitudine, conformatione, duritie, mollitie, colore, ſapore, craſsitie, tenuitate, raritate, denſitate, laxitate, & adſtrictione oriuntur in partibus ſimilaribus mala, ad illarum conſtitutionem non pertinent, ſed ad inſtrumentarias, quæ ex ſimilaribus conficiuntur; Nam ſi partes bene conſtitutas putamus, quæ ita ſunt affectæ, vt ſibi proprias actiones obire valeant, male autem conſtitutas iudicamus, quæ ineptam conditionem ad eaſdem edendas ſunt ſortitæ, id quod ſatis Galenus oſtendit, quum ait morbum eſſe conſtitutionem vitiatam, per quā agimus, & in eo, quod eſt actionis cauſa, & non in alio, quod in parte

sit, eum ponendum censet. Constat similarium compositionem prædictorum vitio nō corrumpi, quoniam propriæ similarium actiones integræ permanent, quocunque ex illis affecto. Sicut enim magnitudo, figura, quæ in similaribus reperitur, nihil ad eas pertinere dicitur; eodem modo nec omnes actiones, quæ à similaribus proficiscuntur propriæ illarum existimari debent: sed illæ solum, quæ ab illis, vt similares eduntur. Sunt porrò similarium actiones quatuor duntaxat, vt alibi ostendimus, attractio, retentio, concoctio, & expulsio, quandoquidē hæ omnes similaribus sunt communes, & huiusmodi partes, quatenus similares sunt, vnam naturam obtinent, omniaque communia habere debent, & illis solum actionibus egent, quibus augeri, nutriri, & vniformem, similemque demum naturam à qua similares dicuntur, tueri queant: os enim vt similaris est pars nihil diuersum à carne, aut ligamento, vel cartilagine obtinere debet quatenus verò os consideratur, non iam vt similaris pars, sed vt durum, solidumq. quoddam corpus, quod aliis substernitur, & quo vniuersum corpus fulcitur, intelligitur: sic profecto neruo nihil confert sensus, aut mouendi vis, vt pars est similaris, quandoquidem absque illis similaris nihilominus esse potest, sed ea ratione, vt aliis partibus, sensum, motumq. impartiri valeat: In quo opere, non iam vt similaris, sed vt neruus & sensus, motusque instrumentum spectatur. At vt sine illis quatuor facultatibus nutriri nequit, sic nec pars esse potest aliquid, quod in corpore continetur. Quod si ita est, quæ posita sunt esse vitia similarium, propria illis non sunt, quoniam actionibus similarium partium minimè nocent; pars namque similaris nihil deterius nutrietur, & augebitur, si laxa, quàm si adstricta, aut rara quàm densa, vel mollis, quàm dura, aut crassa quàm tenuis, vel parua, quàm magna, aut bene quàm male conformata, aut denique in aliquo ex prædictis affecta. Itaque si ventriculus ob nimiam laxitatem nutrimentum exactè complecti, & feliciter cōcoquere nequit, id non patitur vt similare corpus, sed vt dissimilare: siquidem complexus, contractioque huiusmodi illi ob cauitatem, quam habet, contingit. Proprium verò alimentum, quo tunicæ illius opus habent, nihil à laxitate, aut adstrictione hac offenditur: alioqui pulmo laxissima pars pessimè nutriretur: requirit cerebrum tenuitatem, vt ingenii opera probe exerceat. At id nihil ad illius constitutionem pertinet, quatenus similare consideratur: Excretio, quæ per cutem fit, dum sudores immoderate erumpunt, cutis non est actio, sed ea vniuersum corpus ad transpirationem tanquam instrumento quodam, vt vesica ad vrinæ collectionem, & emissionem, vtitur: quamobrem siue materiæ, siue temperamenti ratione, prædicta vitia contingant (non enim id nunc docere volumus) illud certe constat similarium partium naturam ab illis minimè labefactari, propterea quòd actiones illarum integræ perstant. Atque ob id Galenus septimo Methodi scribit eum, qui actiones similarium tueri velit, illarum temperamentum tueri debere: & alibi partem similarem id esse quod est ob certam ex elementis mixtionem, nimirum quod crederet non solùm ea ponenda esse de essentia cuiuscunq. partis, à quibus constarent, mutarenturque partium actiones, sed etiam quòd similares ipsæ ex solo temperamento quatuor primarum qualitatum conficerentur, propterea scilicet quòd earum actiones soli temperamento tribui debere putaret. Cui certe in hoc assentiri non possum: non ob prædicta vitia, quæ similaribus vt ostendimus peculiaria non sunt, sed ob malignos morbos, quos vt medicamenta, quæ venenis opitulantur, non à primis qualitatibus, sed à tota rei substantia prouenire ille etiam passim testatur. Atq. hi sanè morbi similarium proprii existunt, non minus profecto, quàm illi, quos primarum qualitatum excessus committit: quippe quum attractiones, retentiones, coctionesque nutrimenti, atque etiam excrementorum ipsorum expulsionem in singulis partibus similaribus perperam obiri, atq. adeo ipsas quoque partes per malignos morbos insigniter lædi, & homines denique sæpius extingui,

quàm

quàm ab aliis,qui aliter infeſtant,quotidiana docet experientia; Cæterum,ſiue ad formam,ſiue ad temperamentum, ſiue ad occultas qualitates hos morbos referre velis,non magnopere contendo, dummodo diuerſi generis eos eſſe cognoſcas ab illis, qui ex primis qualitatibus concitantur: quanquàm tamen aptius meo iuditio ad formam quàm ad aliud quidpiam referantur, ſiquidem vniformis debet eſſe ſimilarium partium natura, quæ maximè mutari per huiuſmodi morbos ſolet, quod peſtilentes febres oſtendunt, in quibus laborantium cutis vario colore, & omni alia qualitate perindè afficitur,vt ſibi ſimilis, & vndiquaque ſimilaris vt per alios morbos dici nequeat; Verum medici quoniam formarum naturam ignorant,nec quid illæ propriè pati valeant,intelligunt,maluerunt hoc genus affectus in occultis qualitatibus, vel tota rei affectæ ſubſtantia ponere: Appellet vero vnuſquiſq. illud quo nomine velit,ſi modo non ignoret formam ſingularum partium actionum earundem cauſam eſſe magis etiam quàm temperiem, & quædam vitia in ea ſtatuenda quemadmodum & virtus, roburque actionum illi refertur accepta: Nos autem deinceps Galenum ſequuti,ne in varia appellatione Lectori difficultatem pariamus,huiuſmodi morbos ex tota,vel in tota partium ſubſtantia vocabimus: quemadmodum & ipſa medicamenta, & alimenta tota ſubſtantia, quædam in nobis molliri recepto medicis vocabulo dicere ſolemus.

De generibus morborum,qui ad intemperiem pertinere dicuntur. Cap. V.

DVo eſſe morborum genera ſimilaribus partibus peculiaria, vnum,quod ad intemperiem pertinet,alterum,quod in vniuerſa partium ſubſtantia conſtituitur,abundè demonſtratum eſſe puto. Nunc verò operæpretium eſt, vt paucis doceamus,qui quótue in vnoquoque genere inueniantur. Hanc enim Plato optimam docendi rationẽ exiſtimauit,quæ à ſummis generibus exorſa ad infimas vſq. ſpecies continuè progreditur, qua in re non eſt opus, vt plurimum laboremus in illis explicandis, qui in intemperie ponuntur: ſi enim ex quatuor primis qualitatibus inter ſe iuſta quadam ratione mixtis,confuſiſque elementis,quæ propria ſanis eſt corporibus temperies,oritur, neceſſe profectò eſt octo omnino qualitatum exceſſu morbos in hoc genere reſultare: ſimplices quatuor ſingulis qualitatibus exuperantibus,totidem compoſitos iunctis inter ſe duabus qualitatibus excedentibus calore,& frigore cum humore, & ſiccitate; quin potius illud explicandum an ex ſolo calore,vel frigore morbus aliquis contrahi valeat. Calorem namque exuperantem ſequi ſiccitatem, & vincente frigore redundare humorem vetus etiã fuit opinio; quemadmodum libro primo de Temperamentis meminit Galenus: propterea recentiores febrem non ſolum intemperiem calidam,ſed etiam ſiccam contendunt eſſe: quod ſi febris ipſa huius naturæ creditur,nullus profectò alius relinquetur morbus,in quo ſolus calor clarius vincere videatur: At ſi authoritate certandum ſit, non deeſt his Galenus, qui ita ſentiunt:quippè qui libro primo de Victu acutorum,& in Aphoriſmis,& nono Methodi febrem ſuapte natura calidam, & ſiccam affectionem,& ob id frigida, & humida poſtulare refert. Verum idem author illis etiam fauet, qui in ſolo calore febrem cõſtituunt, vt in libris de Differentiis morborum,& octauo Methodi,& libro de Differentiis febrium,atq. paſſim alibi. quo ſanè conſtat,quàm incerta ſit ea doctrina, quæ aliorum verbis nititur. Atqui rei natura docet exceſſu ſolius caloris morbos naſci. Nam etſi ſiccitatem ſibi adſciſcat calor,non ſtatim tamen,ſed quum diu inualuit illius vis,id facit, nec omnis ſiccitas, quæ agente calore prouenit, eius generis intemperiem, quæ inter morbos reputari debeat,committit. Siquidem non qualemcunque,ſed tantam omnino oportet eſſe qualitatis vincentis exuperantiam, vt inſigniter affectæ partis actionibus obſit. Quamobrem etſi febris ſiccitatem parit, & ob id humido

victu perpetuò eget, ſolius tamen caloris exuperantia morbum facit, ob ſiccitatem autem non ſemper,ſed quum vehementius progreſſa, magnæ quoque ſiccitatis, quæ iam actiones & alia corporis opera offendere poſsit,author euadit. Eadem eſto de frigidis morbis ratio, quòd ſcilicet frigus vitiata coctione humorum ſobolem procreet,ſed non ſtatim,aut non ita inſigniter ſemper,vt humoris ratione morboſa intemperies putari debeat. Cæterum compoſitam intemperiem duobus modis committi,vno ſolis ipſis qualitatibus vincentibus, alio affluente etiam humore,in quo exuperet gemina qualitas, author eſt Galenus in libro de Differentiis morborum. At quur hoc genus morbi, quod ex humorum collectione naſcitur,tumoremque præter naturam excitat,ad inſtrumenta alibi refertur, vt eodem libro & primo de Cauſis ſymptomatum, quum inter morbos ex magnitudine prouenientes,eos recenſet:id facit quidem optima ratione: Nam etſi perpetuo compoſitam imtemperiem gignunt huiuſmodi humores propterea ſcilicet quòd quilibet illorũ duas habet in ſe exuperantes qualitates,tamen nonnunquàm perinde creſcunt humores,qui ab illis creantur,vt ob magnitudinem ſtructura quoque corrumpatur,& pars ſua officia exercere nequeat; quo modo orta in articulis inflammatione partes flecti nequeunt,non tam ob intemperiem,quàm ob tumorem excreſcentem agere prohibeantur. Excitantur porrò intemperies à ſanguine,calida,& humida: A` bile,ſeroſo humore,& pituita ſalſa,calida,& ſicca: A' pituita alia,frigida,& humida; Ab humore melancholico frigida,& ſicca. Atque hæc ſatis de morbis qui in intemperie poni debent.

De generibus morborum, qui in tota ſubſtantia inueniri poſſunt. *Cap. VI.*

QVi exactam huius rei explicationem deſiderat, id certè poſtulat, quod omnino fieri nequit: Nam formarum naturam, & rerum ſubſtantiam quis exprimat: quod ſi ex effectibus quales illæ ſint,docere velimus,eiuſdem naturæ multas iudicabimus eſſe, quæ reuera plurimum inter ſe diſcrepant, propterea quòd eadem ſæpè ſequuntur res omnino diuerſas,& quæ inter ſe diſcrepant,ab eiſdem ſæpè proueniunt. At ſi ex cauſis, vt res ipſa exigeret, rem diſtinguere tentemus, maior etiam difficultas orietur. Nam ſi ſingula quæque proſequamur,vt nunquam aſſequemur quod quęrimus,ſic nec genera conſectabimur; ſi verò ipſa genera cauſarum,quænam quæſo, & quot conſtitui poterunt? An dicemus quoſdam morbos ab aëre ambiente,quoſdam ab aſſumptis venenis prouenire; alios ab his,quæ extrinſecus corpus impetunt, quales ſunt,qui morſu ferarum concitantur. Verùm nec in hoc quidem aſſequimur quod volumus, quoniã fieri poteſt,vt eiuſdem naturæ morbos committat aër ambiens, quos & alia pariunt quæ aſſumuntur,& foris nocent. Nec illud etiam conſtat quot genera morborum in tota ſubſtantia ab omnibus illis,& ſingulis cauſis conſtitui valeant. non enim quemadmodum hi, qui à quatuor qualitatibus naſcuntur octo omnino ſunt,& quales ſint,explicari poſſunt: Sic cuius naturæ exiſtant, quæ prædicta pariunt: diuerſos namque morbos aër peſtilens gignit,nec quos poſsint venena facere adhuc eſt compertum. At nec ex remediis genera horum morborum inueniri poſſunt, propterea quòd eadem remedia diuerſis morbis ſæpè opitulantur, vt theriaca,quæ non ſolum morſibus ferarum,ſed etiam peſtilentibus morbis, quos aër gignit,& aſſumptis venenis ſuccurrit: quando etiã nec ipſa remedia, quæ aduerſus huiuſmodi morbos faciunt,generibus ſunt diſtincta, quamobrem vt propria horum natura non agnoſcitur,nec cauſæ,nec effectus,nec remedia certis generibus ſunt compræhenſa; ſic nec genera horum morborum certo numero explicari poſſunt. Ad id ſanè pertinet quod Galenus paſsim ſcribere ſolet remedia,quæ tota ſubſtantia corpori proſunt ſola experientia inuenta,nulla autem ratione con

ſtare

ſtare: quorum autem ratio nulla eſt, nec certa genera poſſunt eſſe. Quòd ſi quis putaret hæc genera eſſe quæ tradidimus, quum dicebamus quædam ab aſſumptis, quædam ab aëre ambiente, alia ab his, quæ extrinſecus nocent ſumi, errat. Poſſunt enim hæ fortè illorum morborum eſſe differentiæ, ipſi autem morbi, quos quærimus, certè non ſunt; Non enim propterea conſtat quot ſint genere diſcrepantes morbi, qui ab illis naſcuntur.

De generibus morborum inſtrumentariarum partium. *Cap.* VII.

DIſſimilares omnes partes, quæ minimæ, ſimpliciſſimæque exiſtunt ex ſimilaribus, maiores verò ex minoribus illis inſtrumentis conflari, atque deinceps ordine quodam, & progreſſu maiores ſemper ex minoribus conſtitui, donec vniuerſum corpus tandem ex maximis quibuſque partibus, artubus, thorace, ventre, & capite reſultet, optimus author eſt Galenus: Requiri autem in omnibus partibus, quæ ad inſtrumentorum compoſitionem aſſumuntur certam conformationem, magnitudinem, numerum, & coniunctionem idem in libro de Differentiis morborum tradit: quòd ſi vnionis corruptionem de qua poſtea agemus, propriam quoque his partibus conſtituamus, quinq. omnino hactenus reſultabunt proprii & ſimplices his partibus morbi, vnoquoque ſcilicet ex illis præter naturam affecto: quæ etſi rectè dicuntur, non tamen propterea conſtat omnia eſſe compræhenſa hoc numero, quæ morbos in his partibus pariunt: ſi enim morborum proximæ ſunt cauſæ, quæ conſtitutionem partium labefactant, huius autem generis putantur eſſe, quæ illarum actionibus obſunt, imprimis videbuntur alia ponenda, quæ inſtrumenta corporis efficiant præter ipſas ſimilares partes: quippe quum abſque calido natiuo, nempe ſanguine, & ſpiritu nulla pars ſua officia exercere valeat, deinde plura quàm quinque illa prædicta neceſſaria putabuntur in partibus ſimilaribus, vt ex illis inſtrumenta rectè componantur: quur enim quæſo quemadmodum magnitudinem conformationem, numerum, cõiunctionem, & vnionem, ſic idoneam ſubſtantiam in partibus ſimilaribus non requiremus ad inſtrumenti conſtitutionem? Nam ſiquid ex oſſibus, & carne confici debeat, ſiant verò omnia vel oſſea, vel carnea, mala profectò reddetur inſtrumenrariæ partis ſtructura, etſi alia omnia adſint, quæ à Galeno ponuntur. quaſdam præterea actiones ob duritiem, mollitiem, craſſitiem, tenuitatem, laxitatem, adſtrictionem, raritatem, denſitatem, colorem, odorem, ſaporem, & denique reliquas quas ſolemus ſecundas, tertiaſq. qualitates nominare, lædi, antea oſtendimus: quæ quum ad ſimilares non pertineant, proprias certè inſtrumentariis exiſtimare oportet: quando omnes actiones omnino vel à ſimilaribus, vel diſſimilaribus proficiſcuntur: quamobrem ſi ea de ſubſtantia partium creduntur, quę actionibus prodeſſe, obeſſeq. poſſunt: quur huiuſmodi qualitates, quę noxas euidentes actionibus diſſimilarium corporum inferunt, magis cõtemnemus quàm quæ ad conformationẽ, aut magnitudinem, et alia prędicta pertinere dicũtur? lædi vero actiones inſtrumentarię partis ob huiuſmodi qualitates præter naturam affectas facilè docere poſſumus: quæ enim præter naturam duræ, aut molles ſunt factæ ad motum, & alias multas actiones, quæ citra controuerſiam inſtrumentariis propriæ cenſentur, ineptiſſimæ redduntur: Galenus, vt antea oſtendimus ad ingenii acumen obeſſe craſſitiem cerebri, quemadmodum etiam ſanguinis profuſiones ob tenuitatem tunicarum vaſorum contingere refert libro tertio de Cauſis ſymptomatum: quinetiam ob raritatem immoderatè, ob denſitatem minus quàm oportet vniuerſum corpus digeritur. Ventriculum continere amplectique non poſſe alimentum dicimus, quum præter modum laxatus fuerit, propterea adſtringentia ad illius robur, & coctionem conferre credimus: cæterum lædi viſionem, quando cornea oculi tunica denſior quàm conue-

niat, aut rarior extiterit, vel alieno colore fuerit infecta, nemo eſt, qui non agnoſcat. Nec alienum quidem eſt ex ſapore, fætidoque odore ſimilarium partium actiones inſtrumentariarum corrumpi, quod Galenus etiam in libris de Symptomatis oſtendit. Hæc & ſimilia in hac re adferri poſſunt: quorum quædam ſcriptores recentiores nullo modo attingunt, alia verò meo quidem iudicio malè interpretantur. Nam quur ſanguis, & ſpiritus quemadmodum oſſa, caro, & ligamenta aſſumi non debeant ad partium inſtrumentariarum compoſitionem non docent, quid verò de mollitie, duritie, craſsitie, tenuitate, raritate, denſitate, laxitate, adſtrictioneque ſentiendum ſit, explicare non conantur, ſolius coloris mentionem facientes, quem temerè concedunt morbum eſſe, vbi in eum, qui præter naturam eſt, mutatus fuerit: hac ratione quoniam etſi temperies non eſt, ex his tamen eſt, quę temperiẽ ſequuntur. Nam ſi cauſam morbi dicerent eſſe huiuſmodi colorem, condonari illis poſſet facilius hic error, morbus enim nullo modo eſſe poteſt, quũ ipſa non ſit conſtitutio labefactata. Illud verò ſi concedamus non ſolum ipſam intemperiem, ſed etiam quod temperiem ſequitur eſſe morbum; eadem ratione actionem læſam inter morbos ponamus oportet, vt antea oſtendimus. quippe quũ ex vitioſo temperamento non minus illa quàm color partium euariet. Præterea quum morbum conſtituunt eſſe ea, quæ temperiem ſequuntur, ſimilarium quoq. partium morbum fateantur neceſſe eſt, & viſionem ipſam actionem corneæ tunicæ ſimilaris partis, non totius oculi: quo fiet vt actio vnius partis à conſtitutione alterius vitiata primò impediatur, alioqui illorum opinione morbus non eſſet, quæ omnia profecto ſunt abſurda. Ego verò aliter puto eſſe ſentiendum: Ac imprimis ſanguinem, & ſpiritum inter ea non eſſe recenſenda, quæ inſtrumentarias partes conficiunt. Nam etſi abſque illis actiones exerceri non poſſunt, tamen non vt partes id præſtant ſed vt inſtrumenta, quibus natura ad vniuerſas functiones vtitur: quæ autem inſtrumenti naturam ſubeunt, in omnibus rebus ſeiunguntur ab his, quæ res ipſas conſtituunt. Requiri verò in ſimilaribus partibus idoneam ſubſtantiam mollitiem, duritiem, craſsitiem, tenuitatem, & reliquas prædictas qualitates concedendum eſſe puto: non tamen propterea noua genera morborum in diſsimilaribus partibus ex illis naſci, quum poni debeant partes ſimilares bene affectæ in ſua temperie, & ſubſtantia, & reliquis qualitatibus, quæ ea vel etiam fortè ſubiectam materiam ſequuntur. Nec ſpectari quidem morbos, aut vitia alia, quæ à propria ſimilarium natura, & temperie ſtatim, vel qualitatum eas ſequentium merito proueniunt; alioqui quum ob caloris, vel alterius qualitatis exceſſum impeditur actio partis inſtrumentariæ, vt motus corporis in febribus, cogeremur profecto intemperiem ipſam, cauſasque illius ad inſtrumenta referre, quod abſurdum omnino foret. Nec verò illud nos mouet quòd ea actionem lædant partis inſtrumentariæ: propterea quòd non quidquid actioni partis illius officit, morbus eſt, ſed quod conſtitutionis illarum natura continetur, id enim per ſe actionibus obeſt. Nam, vt antea diximus, intemperies, metũ, ſenſum, & multas alias inſtrumentorum functiones offendunt, quas tamen ab illorum morbis excludimus: quod ſi ita eſt duritiem, mollitiem, colorem, & reliquas qualitates, quæ temperiem ſequuntur, etiam ſi actiones lædant, ad eas tamen partes minimè pertinere putandum eſt. Sed vt temperies & ſubſtantia idonea ſimilariũ ſupponitur, quum ex illis inſtrumenta conflari debent, ſic & prædictas qualitates ſupponere oportet. Adde quòd & morbis per ſe medemur, eas autem qualitates corrigimus, nõ ipſis, ſed temperaturæ adhibitis remediis. Eodem modo durities, & mollities bene temperatis ſimilaribus partibus, ſecundum naturam habent. Nec par eſt de illis, quæ eſt de aſperitate, & læuitate ratio: Nam durities, & mollities, non mutata vehementer temperatura, variari non poſſe creduntur. Aſperitas verò, & læuitas, manente etiam eadem temperie, facilè immutantur, vtpote quæ facultatis formatri-

cis

cis prouidentiam ſequantur. quæ eas partes læues, aſperaſque in eadem temperie, quas tales eſſe oportebat efformat, quum ſicciora etiam quædam oſſa, quæ aſpera eſſe oporteret ſi temperaturæ vim ſpectaremus, læuiora aliis humidioribus, mollioribusq. effićta à natura conſpiciamus. Itaque ſi ſeparemus à partibus inſtrumentariis, quæ temperiem, propriamq. naturam ſimilarium neceſſariò ſequuntur, non plura quàm quinque relinquentur ad inſtrumentarias conficiendas; neceſſaria nempe conformatio, magnitudo, numerus, coniunctio, & continuitas ſimilarium. Sic enim domum rectè fabricatam iudicamus, quum omnes ſuas partes iuſta magnitudine erectas acceperit; & oſtia, feneſtras, aliosque meatus idoneos habet, & vbi expedit eſt aſpera vel lenis, & decentem figuram, connexionem & partium vnionem eſt conſequuta. Nam ordo in coniunctione continetur, quandoquidem recta non poteſt eſſe partium poſitura, niſi certo quodam ordine ſingulæ partes fuerint diſpoſitæ: Eſt hæc quidem de his noſtra opinio, quanquàm non impedio vt alii aliter ſentiant: An verò quemadmodum compoſitionis cauſæ poſitæ ſunt, quæ ad actionem partis edendam proprie conferunt, ita omnis actio ex ipſa ſtructura proueniat, poſtea expendemus, quum de Effectibus morborum agemus.

De Morborum generibus, qui in inſtrumentariys ob formationem naſcuntur. **Cap. VIII.**

QVod Galenus in partibus διάπλασιν vocat, noſtri nunc conformationem, nunc formam vertunt, tria autem hoc nomine ſignificari Galenus ſcribit figuram, aſperitatem & lenitatem, cauitates & ſoliditates partium; & optimè quidem, quum eas partes male efformatas dicere ſoleamus, quæ vel peruerſam ſunt conſequutæ figuram, vel aſperiores, vel leniores, aut ſolidæ, vel perforatæ præter naturam ſunt effictæ: quod ſi ita eſt tria imprimis morborum genera in conformatione reſultabunt; Vnum, quod in figura, alterum, quod in aſperitate, & lenitate, tertium in ſoliditate, & meatibus conſiſtit: Ac in ſingulis quidem generibus alii naſcuntur morbi, tot profectò numero, quot modis earum recta conſtitutio corrumpi poteſt: Nam multis modis figuram partium variari contingit, ſiquidem quæ rectæ natura eſſe debent curuari poſſunt, & quæ curuæ erigi, & omnes flecti, reflecti, diſtorqueri, inæqualiter creſcere, aut minui, & quæ rotundæ nonnumquàm quadratæ euadunt, & hæ alias figuras capiunt: deniq. tot morbi peculiares in hoc genere oriuntur, quot poſſunt ipſæ eſſe figuræ cuiuſque partis. Nec illud etiam ignorandum eſt figuram aliquarum partium primò, & per ſe, aliarum verò per accidens corrumpi: quemadmodum anguſtiore facto thorace pulmo figuram ſuam ſeruare nequit. At in aſperitate, & læuitate, vnicum ſolum genus ſtatuitur: exaſperatis ſcilicet partibus, quas læues eſſe oportet, & illis læuigatis in quibus naturalis conditio aſperitatem requirit. Cæterũ in partibus, quas natura meatibus quibuſdam, & cauitatibus donauit: multiplices morbi inueniuntur: vel enim plures, aut pauciores, vel latiores, aut anguſtiores, aut etiam penitus deperditæ ſunt cauitates, & meatus: Partes verò, quas neceſſe eſt ſolidas eſſe, in hoc morbum experiuntur, quum excauatæ fuerint, meatuſque aliquos acceperint. quæ quoniam exemplis aptiſsime à Galeno docentur, & ſtatim etiam per ſeipſa innoteſcunt, ad alia morborum genera properabimus.

De Morbis in numero partium. **Cap. IX.**

DVos naſci morbos corrupto iuſto numero partium; quando ſcilicet plures fuerint, aut pauciores quàm eſſe deberent, omnibus conſtare puto, & id rectè a Galeno etiam demonſtratum fuit; qui in hoc tamen non placet, quòd quoſ-

dam affectus ad numerum referat, qui ab hoc genere videntur alieni, tum quod etiam quosdam in hoc genere aliter ponat, quàm conuenire videatur: etenim deficientes partes diuidit ille in lib. de Differentiis morborum in funditus abolitas, & ex dimidio præcisas, siue mutilatas, quemadmodum si linguæ portio, vel pudendi amputetur, contenditque huiusmodi mutilationes ex dimidio factas ad numerum, non autem ad magnitudinem esse referendas: propterea inquit, quoniam etsi magnitudo aliqua à parte demitur, non tamen vsque adeo euidens est in magnitudine vitium, vt ob id mutilatum animal videatur, interim tamen numerus partium sit diminutus. At ego aliter puto esse sentiendum: Nam per huiusmodi diminutiones membrum numerum suarum particularum sæpè retinet, sed breuiores omnes sunt effectæ: abscissa enim linguæ portione, quæ relinquitur suas venas, neruos, carnem, & denique omnes partes, quibus constat, obtinet sola magnitudine diminutas, nec facit quòd totum non videatur ob magnitudinem deperdi tam insigniter affectum, quum totius morbus non sit, sed partis relictæ, quæ certè mutilata apparet: quòd si ex dimidio factas obtruncationes inter mala, quæ ad numerum spectant, reponamus, quur etiã supercrescentem vlceribus carnem, quam ille ad magnitudinem refert in eodem genere non collocabimus? Ac etiam si quis spectet actionis impeditæ causam, inueniet profecto vitium esse in magnitudine, non in numero: quod enim loqui nequeat, cui linguæ portio periit, causa in promptu est, quòd illa ob breuitatem ad omnes oris partes exeri, extendique nequeat: quinetiam in hoc rectè sentire mihi non videtur, quòd decimo quarto Methodi ophiasim, & alopeciam inter hos etiã morbos ponat, qui ad numerum pertinent; quemadmodum, & vitiliginem, melicerides, atheromata, & steatomata, Nam si spectemus pilorũ vitia, quæ in ophiasi & alopecia contingunt, symptomata erunt, siquidem illis non medemur, sed subiectæ intemperaturæ, corruptionique humorum, quo fit vt morbus, qui in illis reperitur, intemperaturæ sit genus quoddam, non autem in numero morbus vllus: sic præterea pilos partes corporis faceremus, vel similares, vel organicas, agerent ergo aliquid: quandoquidem omnis corporis pars suas habet actiones: Nutrirentur igitur vt omnes corporis partes, At ille negat secundo de Temperamentis pilos nutriri, sed excrementi affluxu impelli solum, & in longitudinem extendi. Vitiliginem in libris de Symptomatis collocat inter symptomata, quæ male peractam nutritionem sequuntur, eandem verò (vitiliginem inquam) melicerides: præterea achores, atheromata, steatomata morbos esse scribit ex intemperie, quam parit humoris vitium. Credit etiam decimo quarto Methodi carnem, quæ ab vlceribus deciditur ad numerum attinere, quam in libro de Differentiis morborũ verius ad magnitudinem refert. Cæterum inter ea, quæ corpori adiiciuntur nonnulla esse toto genere præter naturam, vt lapidem in vesica, vermes, pus, grandinem, suffusionem in oculo, & quæ in abscessibus reperiuntur, & denique (ne singula prosequamur) quæ ex substantia constant prorsus inutili, atque ita corpori sunt inimica, vt non solum alterationem, aut diminutionem, sed integram ablationem desiderent; quędam verò ex genere eorum esse, quæ secundum naturam existunt, optime à Galeno in libro de Differentiis morborum est proditum: qui tamen non mihi videtur rectè vnguem oculi his annumerare quæ dicuntur esse secundum naturam, vt sextus digitus, qui aliquibus adnascitur. Nam etsi vnguis ille similitudinem quandam habet cum vnguibus digitorum, nihilominus ex diuersa & inutili omnino materia est confectus. Itaque commodius meo quidem iudicio consistet in genere eorum, quæ toto genere naturæ contraria censentur.

Duo

excusat se Gal.us in illo libro dicens tamen sub quantit.e oẽs istos morbos comprehendendos ẽe, nõ ut spectat ad quantit.ẽ continuã, ut discretã

De Morbis in magnitudine. Cap. X.

DVo prima morborum genera magnitudinis vitio in partibus corporis nasci quilibet facile agnoscere potest: vel enim supra modum excrescit partium moles, vel minuitur plusquam ratio postulat: Est autem decrementi vna ratio, quum ipsa partium substantia demitur, Altera quum partes nutrimenti defectu contabescunt. Incrementi autem etiam duplex, aucta scilicet partium substantia additione familiaris, cognatæque materiæ: quod illis euenit, quibus præter naturam caro, pinguedoque augetur, vt de Nicomacho Smyrneo refert Galenus, & his quibus vel lingua, vel alia pars supra modum statim ab initio excreuit, vel etiã accedente magnitudine, humoris, vaporisque affluxu, quemadmodum inflammatæ, indurateque partes, vel flatu distentæ extuberant vsque adeò, vt magnitudo actioni obsit, alioqui ad hoc genus huiusmodi vitium non pertinebit, sed similarium partium erit morbus, quæ ex humoris contactu geminam contrahunt, qualem habet redundans materia temperiem. At caro, quæ in vlceratis partibus plus iusto crescit ad magnitudinem quoque spectat.

Genera morborum, qui ex mala conunctione proueniunt. Cap. XI.

IN Coniunctione partium spectari positum, & mutuam connexionem optimè scribit Galenus: quæ enim inter se rectè coniunguntur suo loco stare debent, & commodè præterea colligari: quòd si hæc vitientur duo omnino fient morbi, vnus quum partes à suis sedibus recedunt, & peruerso ordine collocantur: alter quum perperam colligantur. Porrò in situ proprii morbi contingunt, si quod in superiore loco collocari debet, in inferiore sit positum: si dextrum fiat, quod in sinistris oportebat esse collocatum; Item si retrocedat, quod anteriorem locum desiderat, aut longius distet, quod propinquum vult esse natura, aut iaceat ad latus, quod in medio constitui debet, vel foris est, quod intus naturalem suam sedem obtinet: vt quum per vulnera thoracis pulmonis fibræ exeruntur. At in connexione morbi nascuntur, quũ ligamenta longiora, breuiora, crassiora, tenuiora, latiora, angustioraq. fuerint, vel aliam figuram, aut aliud deniq. vitium acceperint, cuius ratione partes peruersè connectuntur: quod si partes inter se coarticulentur, vtriusque vitio recta structura corrumpitur, & varii morbi nascuntur: quum enim quæ aliam suscipit angustiorem habet concauitatem, aut latiorem, quàm alterius conditio requirat, aut è contra male affecta est, quæ in aliam inseritur: quot erunt in singulis vitia cuius occasione structura instrumenti corrumpatur (neque enim in omnibus eadem esse possunt quum figura magnitudine, multiplici alia ratione partes quæ eisdem vinculis copulantur, inter se differant) tot planè morbi in illis resultabunt.

De Morbo, qui communis similaribus, & instrumentarijs partibus à Galeno ponitur. Cap. XII.

COntinui solutionem non esse morbum, sed illius causam antea ostendimus, atque hanc quidem non communem morbis similarium, & instrumentariarum partium, sed propriam duntaxat instrumentariis putamus: propterea nullum communem morbum simplicibus, & compositis partibus ex soluta vnione prouenire, vt Galenus putat, nobis persuademus: Nec in hoc quidem spontè, vt nec in aliis, ab eo dissentimus, sed à natura rei admoniti, & principiis, quæ paulo antea, eo authore, posuimus, coacti; si enim morbus constitutio est præter naturam, censeanturque ea singulas partes constituere, quorum beneficio partium

actiones, bene, maléue peraguntur, nullo pacto profectò immediatæ, proximæque morborum causæ (de his enim agimus) morborum similarium partium esse poterunt vitia, quæ in illis ex diuisionibus, solutaque vnitate nascuntur: propterea scilicet quòd etsi partes similares per huiusmodi noxas vitiantur, illarũ tamen actio, constitutioque minimè offenditur. Nam quemadmodum nemo negauerit lædi partes similares, quum figuram suam, vel magnitudinem naturalem amittunt; nõ tamen ob id morbum in parte similari ea committere quispiam concedet, quoniam illius essentia, & constitutio non corrumpitur: id quod agnoscitur, quoniam actionibus huius partis huiusmodi mala non obsint; Ita quum vnio similarium labefactatur, eas quidem aliquo modo offendi certissimum est; læsionem tamen ad essentiam, & compositionem illarum haudquaquam pertinere, nec in illis morbum parere eadem ratione putandum est, quòd scilicet nullum inferatur earum actionibus nocumentum. Licet & alia ratione idem probare. Si enim Galenus obstructionem venarum hepatis, non venarum, sed ipsius visceris morbum esse dicit; nimirum quòd venæ vt partes similares sunt, & vt membranæ quædam, aut tunicæ considerantur, propter obstructionem non impediuntur, quominus suas actiones exerceant: quur idem ex solutione continui contingere non putabimus? quum nihil ad illarum actiones vnio huiusmodi conferat, sed sola ipsa ex quatuor qualitatibus temperies; id quod, si authoritate certandum est, illorum causa, qui rationum omnium momenta contemnunt, & antiquorum scriptorum verbis ob ingenii imbecillitatem, quæ probationum vim percipere nequit, vt mancipia imperio mouentur, licet id facilè probare; quod doctioribus ex his, quæ superius scripsimus, quum de similarium partium morbis ageremus, patere puto. Nam Galenus secundo Methodi solas qualitates primas actionum similarium partium causas esse ponit, & naturam illarum nihil aliud esse, quàm temperiem tertio eiusdem operis libro prodidit. Omitto quod & septimo libro scribit eum, qui actionem similarium tueri velit, illarum temperiem tueri debere: quinetiam partem similarem id esse, quod est ob certam ex elementis mixtionem in libro de Constitutione artis, & in eo, qui inscribitur de Differentiis morborum apertè testatur, & deniq. nusquam vnionem de essentia, & natura similarium vel dixit, vel probauit: At quum in lib. de Differentiis morborum communem esse morbum solutam vnionem statuat, nullis profectò rationibus nititur, quæ cogant nos huic rei assentiri. Est porrò ratio, qua vtitur huiusmodi; si quid sit secundum naturam commune similaribus, & organicis partibus, quod animanti aut functionem, aut vsum aliquem præstet, eo vitiato, communis morbus statuetur: Atqui vnitas communis est his partibus, quum ob eam vnaquæque illarum vna dicatur, & vnam edere functionem, vnumque vsum præbere; In ea ergo communis morbus ponendus. Imprimis enim illud concedere non possumus quod de vsu partium scribit, quum de actione solùm agendum sit hoc loco; siquidem in definitione morbi vsus ab eo non ponitur, sed actio, & compositionis vitium ex actione, nõ vsu expendit: quando etiam postea læsiones, quæ actiones offendunt, morbos, quæ verò vsum impediunt, illorum causas esse putat: Deinde docendum erat quem vsum similaribus præstet vnio, & quomodo vtriusque partis actionibus, & prosit, & obsit. Licet namque simili argumento efficere, vt alia, quæ partes organicas citra controuersiam componere dicuntur, communem morbum committunt; quippe figura partis communis est similaribus, & instrumentariis, & ob eam dicuntur illæ figuratæ; vt ab vnione, & continuitate, vnitæ, & continuæ vocantur; veluti etiam à conformatione, magnitudine, & coniunctione, conformatæ, magnæ, & coniunctæ; & si quem vsum exhibet vnio similaribus, aut alio modo cõfert, vel nocet, idem etiam illa efficiunt: Non tamen propterea in figura, conformatione, magnitudine, coniunctione communis aliquis morbus statuitur, quoniam similaris partis constitu-

tio,& actio ab illis nihil patitur. Erat ergo hoc modo dicendum, si aliquid sit cōmune vtrisq. partibus,quod actionis sit causa,eo vitiato,communis morbus constituitur. At ob vnionem corruptam actio vtriusque partis læditur,id autem probandum erat : Etenim actiones similarium partium sunt, quemadmodum antea diximus,quæ naturales à medicis dicuntur,attractio,retentio,concoctio,& expulsio,quæ quidem omnino ex temperie (Galeno authore, cuius opinionem hoc loco excutimus) & mixtione quatuor qualitatum proueniunt. Nam pars vulnerata,nisi intemperies accedat ex humoris affluxu,aut forma,vel substantia corrumpatur (quod nos superius addidimus ad similares pertinere) attrahet, retinebit, concoquet,& expellet,& denique nutrietur, & augebitur,non minus profectò, quàm antea dum omnino erat integra; quemadmodum videmus in carnis generatione fieri,vbi non solum proba perficitur nutritio, sed etiam quod ex vulneris concauitate est deperditum,actione partium diuisarum restituitur: quod si pertinacius contendas impediri actiones similarium à solutione continui, repugnante ratione,& experientia,idem mihi concedas de aliis prædictis oportet. nempe con tortum os, aut alia pars malè conformata similes noxas experietur ob peruersam conformationem his,quas solutam vnionem inferre posse putas : sic sanè non minus occlusis,aut patefactis,vel alio modo vitiatis suis meatibus pars similaris proprias obire actiones prohibebitur,quàm si diuisionem aliquam patiatur. Præterea sequeretur nunquam posse reperiri morbum ex solutionecontinui in parte instrumentaria,quin similares etiā ipsæ morbo affligantur. Non enim potest solui vnio partis instrumentariæ, manente integra, & sibi continua similari, quæ ad instrumenti compositionem assumitur: At Galenus ipse ἀποσπάσματα morbos organicarum partium, & non similarium esse censet, nimirum quòd quæ relinquuntur partes similares,nō minus exerceant sua officia,quàm quum essent antea integræ; alioqui idem illud esset etiam similarium morbus: Ergo solutionem continui nunquam morbum,quum non sit compositio præter naturam, sed causam morbi partis instrumentariæ,quemadmodum alia vitia partium similarium, quæ in magnitudine,conformatione, numero, & coniunctione consistunt,putare oportet. In parte autem similari,quatenus similaris est, hæc vitia non sunt, nec actionem iuuant,aut lædunt, vel vsum aliquem præstant: quandoquidem nihilominus similaris pars est sana,quum diuisa est,aut male figurata,quàm quum sibi continua,et rectam obtinet figuram: quidquid autem huiusmodi mali in ea contingit,ad eam quidem pertinet ea ratione qua ad instrumenta componenda requiritur : quod si ita est,constat nullum esse morbum communem similaribus, & organicis corporibus; In hoc etiam mihi non satisfacit Galenus, quòd arteriæ totius incisionem morbum esse contendat,tum in ipsa arteria,tum etiam in parte instrumentaria,in qua arteria ipsa inuenitur: Diuisionem verò portionis arteriæ, ipsius morbum proprium ponat:quippe quum par in vtroque sit ratio,& instrumentum patiatur ob similaris sectiones plus,vel minus pro incisionis inæqualitate:quur præterea arteriæ,vel ligamenti diuulsiones totius instrumenti, & ipsius partis similaris: apospasmata verò instrumentorum duntaxat passiones constituat,nulla ratio suadet. Vt enim in similarium diuisione instrumentum,sic quum id auellitur,similares pati necesse est. Hæc habui,quæ dicerem de morbo communi similaribus, & instrumentariis partibus, quæ si quis diligenter expendet, paradoxa quidem, sed non παράλογα inueniet.

Genera morborum, quæ in solutione continui consistunt. *Cap.* *XIII.*

PRoprium esse morbum qui ex solutione continui nascitur, instrumentariis partibus, non autem communem similaribus, & ob id quinque, & non solùm quatuor esse ponenda, quibus constet structura instrumentorum corporis,

conformationem inquam, magnitudinem, numerum, cõiunctionem, & vnionem partium componentium, abundè probatum esse puto. Illud verò nunc sequitur explicandum qui quotue morbi ex soluta vnione proueniant. quod quidem ita explicatum à Galeno video, vt facilè rudiores rei difficultate, & authoris varietate confundi possint. Nam nec de numero morborum idem perpetuò ille sentit & in nominum varia significatione magnam parit lectori difficultatem, ne dicam, confusionem: etenim in libro de Differentiis morborum quinque simplicia genera solutionis continui vlcus, fracturam, conuulsionem, ruptionem, & auulsionem enumerat. At quarto Methodi ἀναστόμωσιν, idest vasorum in orificiis apertionem, & διαπήδησιν addit: Præterea erosionem, contusionem, siue collisionem, quam θλάσμα appellat, & puncturam in libro de Constitutione artis: Cæterum libro tertio de Causis symptomatum eos errare scribit, qui diapedesim causam esse putant sanguinis excretionis, & ab aliis diuersam: quum tamen quinto Methodi eam omninò, & distinctam ponat. Quantum verò in nominibus his euariet, vnicuique licet intelligere: Nam, vt à conuulsione incipiamus, quam σπάσμα vocat, scribit quarto Methodi, & in libro de Constitutione artis, et de Differentiis morborum, & alibi sæpius, hoc nomine solutionem continui significari: quum tamen in libro secundo de Causis symptomatum inter motus deprauatos cõuulsionem, & rectè quidem ponat: Aliud verò est motus deprauatus, aliud continui solutio: Conuulsionem præterea neruis solis tribuit in libro de Morbis, quam in libro de Constitutione artis ad musculorum fibras spectare scribit: Ac etiam omnem solutionem continui, quæ in neruis fit conuulsionem vocare, est (vt credo) nomine abuti, quippe quum ea solum ita videatur nominanda, quæ ob vehementes distentiones neruorum, quales fiunt per conuulsorios motus, contrahitur: quæ enim vulnerando nascitur, vulneris nomen accipit additione partis vulneratæ; id quod etiam alibi facit, quum de neruorum vulneribus, & puncturis agit, & testatur apertè initio sexti libri Methodi medendi; vbi docet solutionem continui simplici nomine carere, quum in neruum, venam, & arteriam inciderit: Docet præterea quomodo arcenda sit conuulsio à neruo vulnerato; quod frustrà tentaret facere, si omnis continui solutio, quæ in neruo oritur, conuulsionis nomine contineretur. Auulsionem, quam vocat ἀπόσπασμα, propriam solum instrumentorum contendit esse in libro de Differentiis morborum, quum tamen quarto Methodi eam definiat esse solutionem continui in ligamento, quod vbique alibi inter veras partes similares recenset: At fracturam etiam vocare omnem solutionem continui, quæ accidit ossibus, impropriè admodum dictum puto: quis enim fractum os esse dicet, quod leuiter solum est vulneratum? Vlceris, & vulneris nomen confundit tertio Methodi, quum vulneris curationem sub nomine vlceris simplicis docet: quinetiã communiter omnem solutionem, quæ in carne fit, vlcus vocari passim statuit: At in libro de Constitutione artis quod ab erosione solum in carne nascitur, hoc nomine appellari iubet: quod verò ex incisione vulnus. quòd si etiam admittamus hæc omnia rectè dicta (neque enim in hoc laboro, sed in re ipsa inuenienda) non tamen propterea constat, qui, & quot in solutione continui morbi proueniant, quod in libro de Differentiis morborum docere potissimum susceperat Galenus: Non enim ex partibus in quibus morbi nascuntur, illorum genera sumere debemus, sed ex immediatis causis, quæ eos pariunt: quod antea ipse ostendit, quum inuenit octo esse morbos in intemperatura, quoniã quatuor sunt qualitates, quæ temperiem mutare possunt; alioqui si ex partibus, & diuersis nominibus morbos quæreremus, plura profectò, & inutilia genera resultarent; quippe calida intemperies, quæ cor affligit, febris; quæ caput inuasit ex solis æstu, insolatio dici solet: At non propterea hi morbi diuersi sunt inter se generis: Itaque vel ex propria natura diuisionis species sumendę, quemadmodum ille in Methodo facit vbi vlcera quæ-

dam ponit esse oblonga, quædam lata, alia profunda, & quæ ex his nascuntur genera: vel ex causis efficientibus solutionis continui proximis, & immediatis, quod idem eodem opere alibi facere nititur, quum omnem continui diuisionem, vel à ruptione, vel contusione, vel erosione fieri scribit: Verum nescio qua ratione omittat secantia, siue vulnerantia: frangentia contundentium nomine vix etiam contineri possunt, quum nobis contundentia significent res graues, & duras, quæ molliores partes, vt carnem, & molliora ossa, quæ in se cedere possunt impulsu afficiunt, & diuidunt: frangentia verò peculiariter vocentur, quæ ossa comminuunt: Ad hæc non solum dura, & crassa corpora frangendi vim habent, sed & alia nonnulla, quæ contundentium appellatione contineri nequeunt. cuiusmodi esset si quis vtraque manu appræhensum os flectendo frangeret: quare nihil perpetuum ex Galeni tractatione in hac re nobis inuenire licet: id quod fortè faciemus, si rei naturam spectabimus, & expendemus ex vniuerso rerum genere, quæ diuidendi vim habeant: qua in re occurrent imprimis quæ tenuia sunt, & ad secandum idonea, vt ensis, sagitta, deinde quæ sunt acria, & mordacia; tertio loco quæ grauia, dura, & obtusa: Alia demum quæ rumpendi vim habent; quæ vno genere rerum compræhendi non possunt, quum quædam replendo, quædam alio modo, omnia tamen tendendo rumpant; quod si ita est, quid obest, quominus quatuor morborum genera simplicia statuamus in solutione continui, & singula suis, aut confictis nominibus, nuncupemus? Igitur diuisionem, quam faciunt tenuia, & ad secandum propria, vulnus nuncupemus: Eam verò, quam acria committunt, vlcus, recepto etiam à medicis vocabulo, appellabimus: quæ verò à duris, & crassis corporibus nascitur, quum generali nomine careat, mutuato à specie nomine, contusio dicetur: Demum ea, quæ fit à tendentibus, rupturæ nomen capiat. Iam verò ex diuersis causis quæ in vnoquoque genere reperiuntur, propria quædam inferiora genera oriuntur, quæ ex partium diuersa conditione & causarum diuerso agendi modo suis nominibus significantur: Nam diuisio omnis, quæ à secantibus in quacunque parte fit, vulnus nuncupatur, vt quum ossa, carnem, neruum, & quancunque aliam partem vulnerari dicimus: quod etiam Galenus octauo Methodi testatur, quum vulnera ait inferri ab acutis, & omnino ab his, quæ ad secandum sunt habilia: Verum quum inter ea, quæ secant, & vulnerant, quædam punctim, quædam cæsim continuum soluant: quæ pungendo fit diuisio, punctura proprio nomine vocatur, ab actionis modo accepta nomenclatura, quemadmodum quum punctis neruis curationem, & remedia instituimus: si cæsim committatur sectio, non alio quàm vulneris nomine significatur: in ossibus capitis ἐγκοπὴ, διακοπὴ, & ἕδρα à Græcis dicitur huiusmodi solutio, quæ vel ab acuto, atque secante alio modo, fit. At si ab erodentibus continuum soluatur, vlcus cõmuni in omnibus nomine à nobis, à Græcis ἕλκοσ nuncupatur: In osse autem peculiari nomine nos cariem, Græci τερηδόνα nuncupant; nonnunquam verò & vlcera ipsa erosiones vocamus à causis erodentibus, quæ exulcerant appellationem sumentes: quod si à rebus grauibus, & duris extrinsecus lædentibus continuum diuidatur: in partibus quidem, quæ ictui cedere possunt, & in seipsas cogi, & comprimi, contusio vocatur: sic enim carnem affectam, neruos, & molliora ossa in pueris contusa appellamus: At si duriora fuerint corpora, vt ossa; si partes illarum comminuantur, fractura nuncupatur; si leuius afficiantur, vt contusio propriè non vocatur huiusmodi affectus, sic facilè non est aliter propriè nominare. In ossibus capitis fractura, à Græcis ῥωγμὴ, & ῥῆξισ appellatur. Cæterum si vnio vitietur à tendentibus, ruptio dicitur: At in neruis conuulsio à Galeno vocatur, etsi tamen ei diuisioni solum nomen hoc conuenire videtur, quæ à conuulsione fit, idest tensione facta ad originem neruorum, nec id quidem propriè, siquidem (vt antea ostendimus) conuulsionis nomen deprauatum motum, non vnionis vitium medicis significat; quę

autem in ligamentis, aut instrumentariis partibus à tensione fit diuisio, auulsio (si placet) nominetur; Nam quæ secando fit, vulneris, & quæ erodendo vlceris nomen, vt alia, capit: At quæ in membranis, tunicis, & aliis partibus, quæ tendi possunt (carne, & musculis exceptis) contingit solutio à tendentibus, nullo proprio nomine est donata. Ea verò, quæ in musculis, & carne prouenit, generis nomine ruptura, & à Græcis ῥῆγμα nuncupatur: Atque hæc quidem sunt simplicis solutionis continui nomina, & species: aliæ verò quæ à Galeno nonnunquam adduntur, vel excogitari possunt; aut ex his compositæ sunt, vel ad illas rediguntur: Ac ne longius abeas ἀναστόμωσις, idest orificiorum vasorum apertio (si modo inter solutiones cõtinui aptè collocari potest, quum in cauitate potius sit vitium) si quidem à tensione fiat, ruente humore magno impetu, aut copia distendente, ad rupturam redigi debet: quum verò ob acrem quampiam qualitatem intrinsecus, vel extrinsecus aduenientem erosa aperiuntur, sub vlcere continetur; & vbique Galenus id genus solutionis continui ob tensionem, vel erosionem nasci scribit: vnde si à vulnerantibus, & pungentibus, vel contundentibus accidat orificia aperiri, propriè (eo authore) anastomosis non dicetur, sed vulneris aut contusionis appellationem cum loci affecti additione, vt alia accipiet; diapedesim verò inter solutiones continui initio quarti Methodi recenset, quam quinto eiusdem operis libro non longè à principio ob rarefactionem tunicarum vasorum, & sanguinis tenuitatem, atque etiam apertionem orificii gracilium ipsorum vasorum fieri meminit: qua in re rarefacientia necesse est ponat inter ea, quæ continuum soluũt, nec non sanguinis ipsius tenuitatem, sed nescio qua ratione. Quòd si ex apertione orificiorum fiat, idem diapedesim, & anastomosim statuat necesse est: quinetiam, vt antea diximus eos errare scribit tertio de Causis symptomatum, qui diapedesim causam esse putant excretionis sanguinis, & diuersam ab aliis, quum aliter omnino sentiat libro quinto Methodi medendi. Quare hoc affectionis genus à solutione continui excludendum potius esse censeo. Porrò ἐκχύμωσις mixtus est affectus ex contusione, & ruptione, vt quarto eiusdem operis libro idem tradit: θλάσις verò, quæ à nostris illisio dicitur, contusionis est species; quum scilicet concauitas aliqua à collidentis corporis ictu facta apparet, sed absque alia diuisione: θλάσμα etiam vocant nomine generis mixtum affectum ex contusione, & fractura: quando scilicet partis contusæ externa superficies non diuiditur, nec compressa apparet, interior autem multas, & paruas diuisiones patitur: Est & compositus ex his affectus, si contusa pars non solum ad interiora recedat, sed etiam in exteriori facie diuisiones quædam conspiciantur, qui quidem nullo proprio nomine est donatus: Sed hæc satis quidem de morbis, qui ex solutione continui proueniunt, & eorum nominibus, quibus significantur; quæ etsi planè perfecta non sunt, huiusmodi tamen esse puto, vt beneuolus lector agnoscere posit plurimum à nobis in hac re tam variè tradita fuisse elaboratum: Etsi quæ relicta sunt facilè in prædicta capita redigi poterunt. Solet Galenus scribere necessarium imprimis esse ei, qui artem aliquam methodo tradere velit, vt nomina propria singulis rebus imponat, quæ semper postea obseruet, nec cum aliis confundat, quod vtinã ipse præstitisset, quotiens enim quæso de generibus, & nominibus solutionis continui agit, & perpetuò diuerso modo: At sanè præstitisset hæc semel suo loco diligenter pertractasse certa quadam, & propria singulis appellatione, & inuariabili docendi ratione, tum ex rei natura, tum ex consueto loquendi modo desumptis: sic profectò omnibus liceret facilè intelligere: quæ nemo vnquàm assequetur, qui non integram tractationem de iisdem rebus, quibus ille sparsim, nulloque ordine agit, rursus aggrediatur: quæ quidem dicta velim non vt eum repræhendam, cui certè plurimum debemus, sed vt eos admoneam, qui in quæstiunculis, conciliandisq. authoribus perpetuò versantur, multo meliora superesse, in quib. maiore fructu, & laude laborare posint.

De Morbis compositis partium similarium, & dissimilarium. Cap. XIIII.

ETsi obiter quædam antea attigimus, quæ ad hanc rem pertinent, & rursus in sequenti libro, in quo morborum differentias prosequemur, de composito morbo agendum est; tamen præsens institutum postulat, vt generali quadam tractatione qui, quótue morbi cōpositi, tum in similaribus, tum instrumentariis partibus oriri possint, doceamus: præsertim quòd non facile sit ex Galeni libro de Differentiis morborum, in quo ex professo de hac re agit, elicere quid author sibi velit, & quod nos nunc quærimus; quum enim similarium partium morbos compositos censuisset eos esse, qui ex duabus qualitatibus inter se sine humore, aut cū illo iunctis resultant: nescio quo modo mutata docendi ratione, aliter statuit, eos esse compositos in partibus instrumentariis, non qui ex duabus, vel pluribus causis nascuntur, sed qui simul plures partes occupant similares: Nam si vna est compositorum morborum (quatenus sunt compositi) natura, vnam quoque oportet esse in omnibus rationem, qua compositi dicuntur, nec similarium morbos ex causis efficientibus, dissimilarium vero ex materia subiecta diiudicari, aut si hos hac ratione, illos etiam eadem componemus: At quæso quos dicemus esse compositos morbos similarium? An qui plures instrumentarias occupant vitiata conformatione, magnitudine, numero, coniunctione, vel vnione? Sic certe videtur sentiendum, propterea quòd ex contrariis ratio sumpta iudicat, dissimilariū plurium morbos ad similares esse referendos, si similarium morbi proprii fiunt instrumentis. Quod si id videtur absurdum, nec compositi dici possint similarium affectus diuersi, qui diuersas partes infestant (siquidem ii iam ad instrumenta sunt relati) relinquitur vt vnus morbus, qui plures similares malè habeat, aut qui in vna solum parte consistat, compositus putetur: Atqui neuter compositus dicitur, nisi gemina sit intemperies, vt ipse Galenus passim ostendit; quo quidem constat, non ex subiecta materia sumendam esse compositionis morborum rationem. Quod si particularius quædam, quæ in fine libri de Differentiis morborum de hac re scribit Galenus, expendamus; inueniemus profecto hunc compositionis morborum modum ab his principiis, quæ antea (eo maximè authore) posuimus, alienum: Illic enim inflammationem statuit esse morbum totius instrumenti per accidens, eo quòd singularum partium instrumenti sit morbus; atque ophthalmiam, quæ in vna etiam solum parte, nempe tunica oculi, quæ adnata vocatur, consistit. Idem quoque de erosione, & vlcere corneæ scribit, & denique similarium corporum morbos ex accidenti ad totum instrumentum pertinere: Ac de vlcere quidem, & erosione corneæ quid sentiendum sit, ex superioribus patere puto, vbi omnem continui solutionem ad sola instrumenta retulimus, & si illius opinionem sequamur, non per accidens, sed primò morbus est instrumenti ipsius, quum nullo alio interueniente, visio per huiusmodi affectum lædatur: Inflammatio, si tantum crescat, vt magnitudinis ratione actiones instrumenti impediat, optimè inter morbos instrumentarios, vt antea ostendimus, reputatur: alioqui minimè, vt nec alii morbi similarium: si enim in sola conformatione, magnitudine, numero, compositione, & vnione morbos experiuntur, eo authore, instrumenta: necesse omnino est, siue primò, siue secundario id fiat, eorum generum morbos esse, qui instrumenti morbi esse debent: alioqui quo modo quæso ex accidenti fuerit alicuius partis morbus, quod nec morbus quidem illius esse potest? An non etiam in hoc eodem loco sibi pugnare videtur Galenus? Nam quum primò bis dixisset similarium corporum morbos ex accidenti ad totum instrumentum spectare, postea statuit eosdem propriè ad totum instrumentum referendos: eos verò, qui vnam quampiam partem inuadunt, & compositi sunt, vt inflammatio, per accidens fieri morbos instrumentorum. In quo etiam nescio qua ratione moueatur: quippe

quum nihilo magis referat plures partes, quàm vnam laborare, si modo re vera sit compositus: Præterea quum illic scribit non referre siue quis plures dicat, siue vnum morbum totius instrumenti, diuersos morbos, qui in diuersis partibus resident, eo quòd curatio non varietur; in hoc mihi videtur sui instituti obliuisci, quod est non docere quo modo capiantur morbi, quatenus curationem variant, sed quonam modo reuera compositi, aut simplices dici debeant: sic profectò non erat quod laboraret in simplicibus inueniendis, quando curatio ipsa rectè institui tur adhibitis propriis remediis, siue simplices, siue compsitos morbos nuncupemus, quibus medemur. Ac quum huius rei tractationem exactiorem se differre di cat in Methodum medendi, nec id postea præstet, quod pollicetur; facit vt dum negligentius quædam suis locis explicat, perpetuò postea dubitemus, quo modo ea, quæ variè sunt explicata, rectè capi debeant: quamobrem ne diutius in his moremur, certa & perpetua quadam docendi ratione, eos constituamus compositos morbos tum similaribus, tum dissimilaribus partibus, qui ex efficientibus morborum causis coniunctis proueniunt, qua ratione si quis supputauerit ex complicatione quatuor primarum qualitatum, quatuor in similarium partium temperie resultabunt morbi compositi; In tota verò earum substantia non magis simplices, quàm compositi (vt credo) dici possunt; quum ignoremus quo modo ab huiusmodi morbis partes affligantur; quoniam verò quinque sunt posita, quæ instrumenta corporis constituunt: conformatio, magnitudo, numerus, coniunctio, & vnitas, quæ omnia omnibus modis inter se complicari valent, & omnino viginti sex, complicatis summis generibus, efficiunt morborum species vt sequens tabula ostendit, & pentagona figura mathematica demonstratione docet. Ex speciebus verò ipsis, quæ in singulis generibus reperiuntur inter se coniunctis certus numerus resultabit, quem facilè assequetur, qui arithmeticæ omnino non sit ignarus: nec illud quidem ignoro nonnunquam similares partes quæ instrumentũ aliquod conficiunt, & ipsum instrumentum propriis morbis simul tentari, quemadmodum quum adest vlcus, & intemperies; sed hi non compositi, sed complicati potius morbi dici debent, quandoquidem compositi, & simplices circa eandem materiam versantur, & aliud sit duos esse morbos, aliud verò morbum fieri compositum: de qua re proximo libro, ad quem iam properandum esse duco, diligentius agemus.

Coniugationes morborum compositorum in partibus organicis.

Conformatio,	Coniunctio,	Magnitudo,	Numerus,	Vnio

Conformatio,	Coniunctio,	Magnitudo,	Numerus
Coniunctio,	Magnitudo,	Numerus,	Vnio
Magnitudo,	Numerus,	Vnio	Conformatio
Numerus,	Vnio,	Conformatio,	Coniunctio
Vnio,	Conformatio,	Coniunctio,	Magnitudo

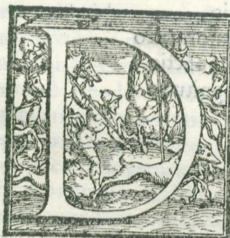
Conformatio,	Coniunctio,	Magnitudo
Coniunctio,	Magnitudo,	Numerus
Magnitudo,	Numerus,	Vnio
Numerus,	Vnio,	Conformatio
Vnio,	Conformatio,	Coniunctio

Conformatio,	Magnitudo,	Numerus
Conformatio,	Numerus,	Vnio
Coniunctio,	Numerus,	Vnio
Coniunctio,	Vnio,	Conformatio
Magnitudo,	Vnio,	Conformatio

Conformatio,	Coniunctio
Coniunctio,	Magnitudo
Magnitudo,	Numerus
Numerus,	Vnio
Vnio,	Conformatio

Conformatio,	Magnitudo
Coniunctio,	Numerus
Magnitudo,	Vnio
Numerus,	Conformatio
Vnio,	Coniunctio

IOANNIS ARGENTERII DE MORBORVM DIFFERENTIIS LIBER.

IFFERENTIAS morborum ſparſim, atq. adeo variè, vt alia ferè omnia proſequitur Galenus, vt quo loco ſint illæ legendæ, & quid differentiæ vniuſcuiuſq. nomen nobis ſignificet, non facilè intelligere liceat: legas enim apud eum, vt ex multis paucos referamus, morbos quoſdam eſſe magnos, quoſdã ſimplices, alios acutos, nec interim ſatis explicari quid per magnum morbum, acutum, ſimplicémue intelligi velit: ſic nonnullos complicatos, quoſdam graues, alios communes, quoſdam proprios, & denique multas alias differentias ab eo numerari ſenties, quarum quædam ab vno, & eodem fonte manant, aliæ à diuerſis naſcuntur. qua in re fontes, & generalia capita imprimis poni oportebat, & doceri quænam, & quot eſſent, à quibus ſumerentur, & denique quæ propriæ, & eſſentiales, quæ alienæ & accidentariæ differentiæ, explicandum: Nam contemptis generibus, à quibus omnia diuidendo oriuntur, fruſtra infimas ſpecies, & differentias quæres. Præterea vt in diuiſione febrium eſſentiales differentias ab accidentariis ſeparandas eſſe cenſet, eosq. reprǽhendit, qui eas inter ſe miſcent, vel in primis differentiis conſiſtunt, tanto magis profectò id in morborum differentiis faciendum erat, & ab eo fugiendum, quod in aliis damnat, quanto communium tractatio ſingulorum explicatione artibus docendis eſt vtilior; Nam qui morbum diuidere nouit, non ſolum febrem, ſed etiam alios omnes morbos probè diuidet; mirarique ſanè licet, quòd quum plurimæ omnino morborum ſint differentiæ, genera ſolum doceat in libro de Differentiis morborum, aut certe ſolum eam differentiam, quæ ex materia ſubiecta ſumitur; Nam qui dicit morbos quoſdam eſſe ſimilarium partium, alios inſtrumentariarum, nullam profectò aliam differentiam explicat, quàm quæ ex materia, in qua morbi gignuntur, capitur, quum tamen liceat, ſicut febres diuiſit, ſic ab eſſentia morborum, & aliis multis, eorum differentias ducere: id quod nos, quantum in nobis fuerit, duce ratione, efficere conabimur. Quantum enim difficile ſit bene diuidere, docet Ariſtoteles initio operis de Partibus animalium: tantoque profectò difficilior nobis eſt diuidendi ratio, quòd nemo hactenus ex antiquis ſcriptoribus eam ſatis explicare ſit conatus: Aiunt quidẽ illi genera per ſuas differentias in ſpecies diuidenda eſſe: At à quibus ſumantur differentiæ, quod præcipuum eſt in hac re, non docent. optaremque in hoc verſari, qui præcipuis logicæ, philoſophiæque ſtudiis contemptis, totam vitam in aliorum placitis intelligendis, pertinaciuſque defendendis conterunt, & interim ſi quid definiendum, diuidendum, reſoluendum, componendúmue ſit, aut cauſæ, vel effectus rerum inueſtigandi, niſi hæc ad verbum ab aliis conſcripta, & expreſſa legerint, vnde initium capiendum ſit, omni arte deſtituti, ignorant: Scribit Galenus primo ad Glauconem omnes errores qui in medicina naſcuntur, ex malis diuiſionibus prouenire: At pauci interim ſunt, qui vnquã morbum, vel aliud quidpiam, quod ad medicinam pertineat, diuidere per omnes ſuas differentias tentent: hinc quæſtiones, hinc dubitationes, & ſophiſmata omnia ferè naſcuntur. Trademus ergo eas differentias, quæ etſi exactæ non fuerint, ſi ad illorum logicam referre velimus, & nunquam expreſſam diuidendi rationem; erunt tamen arti noſtræ vtiliſsimæ, vtpote quæ curationem varient: qua in re poterunt alii ab iiſdem generibus

neribus alias differentias ducere,& quasdam in commodiore fortè genere, quàm nos fecerimus collocare: Neque enim omnes prosequi,sed quæ magis sunt necessariæ,& continuò in ore medicorum versantur,methodumque potius, qua alios inuitemus ad meliora excogitanda, tradere instituimus.

Quæ sint,& à quibus sumantur morborum differentiæ. *Caput Primum.*

ITAQVE quum morbus sit constitutio præter naturam, quæ ab his sumentur differentiæ ex quibus morbus definitur,proprias, & vt vocant essentiales meritò existimabimus: Igitur à compositione differentiæ sumentur essentiales, Ita enim voco, quæ curationem variare possunt,ne in essentialis nomine litigemus. Porrò compositionis differentiæ quædam à compositionis ratione,quædam à compositionis causis,aliæ ab effectibus,aliæ denique à partibus compositionis ducuntur, vnde & ab his omnibus morborum propriæ differentiæ fient. nec multum quidem laboro si quis easdem duci dicat ab essentia, causis, & effectibus morborum: Nos tamen hoc loco priorem diuisionem sequemur.

Differentiæ morborum sumptæ à compositionis ratione. *Cap. II.*

EST sanè morbosæ compositionis ratio, vt aliquid excedat, vel deficiat,quapropter ab excessus, defectusque quantitate differentiæ capiuntur, quales sunt illæ quum dicimus morbos alios esse magnos alios paruos, quosdam etiam maximos,minimos,& extremos;sunt enim hæc excessus,& defectus nomina: Est quoque de compositionis huius ratione,vt id quod excedit vel vnum sit,vel plura,vnde morbi simplices,& compositi,& inter compositos complicati, confusi nuncupantur.

Differentiæ morborum à causis compositionis. *Cap. III.*

MOrbus omnis à quibusdam,ex quibusdam, in subiecta materia fit, finem præterea aliquem assequitur,& quædam habet,sine quibus fieri, & proprium finem assequi non potest: quare meritò differentias quasdam capiet ab efficientibus causis,quasdam à materia ex qua,alias à subiecto in quo, alias à fine, & nonnullas etiam à causis sine quibus fieri nequit. Sunt porrò inter causas efficientes quædam propinquæ, aliæ remotæ. A' propinquis ducuntur hæ differentiæ, quum morbos quosdam calidos,frigidos,humidos,& siccos dicimus,quosdam in numero,vel magnitudine,vel conformatione,vel coniunctione, aut vnione consistere dicimus,quòd scilicet à caliditate,frigiditate,humiditate,siccitate,numero partium, & magnitudine, & cæteris à mediocritate recedentibus excitentur, de quibus antea in generibus dictum est. A' remotioribus verò, & quæ immediatas has mouent causas, plurimæ resultant differentiæ, quales sunt illæ, quum nominamus morbos biliosos,pituitosos,æstiuos,hyemales; qui scilicet à bile, pituita, æstate,& hyeme,quæ omnia vim habent calefaciendi,vel refrigerandi,vel aliquid demum ex supradictis faciendi, oriuntur. Similes sunt illis hæ differentiæ quum ab ira,mœstitia,timore,exercitatione immoderata,somno,vigilia,otio,vel labore morbos contrahi dicimus. Quoniam verò inter efficientes causas quædam sunt, quæ morbos gignunt,quædam fouent, vel augent,aliæ tollunt, ab illis quoq. differentiæ petuntur: quemadmodum quum dicimus quosdam à causis euidentibus solum gigni,vt diarias febres,alios ab occultis vt putridas; item nonnullos ab externis solum causis nasci,vt vulnera, alios etiam ab internis,vt vlcera, nonnullos præterea à natura sola, alios à medico, alios vtriusque opera curari, quosdam ab his,quæ per se agunt,alios ab his quæ per accidens, nonnullos ab internis solum,

alios verò ab externis remediis tolli, alios à putredine, alios ab aliis causis foueri, & intendi. Cæterum à materia ex qua propinqua nascuntur hæ differentiæ, quòd scilicet quidam morbi fiant ex sanguine, vt inflammatio, quidam ex bile, vt erisipelas & herpes, quidam ex pituita, vt œdema, & scirrhi vnum genus, alii ex humore melancholico, vt cancer, elephantiasis, & altera scirrhi species: ex remota verò materia hæ ductæ differentiæ videntur, si eosdem tumores dicamus vel ex cibis biliosis, vel pituitosis, vel melancholicis, vel sanguinem plurimũ gignentibus procreari. At à materia subiecta nascuntur plurimæ differentiæ, qualis est ea, quum quosdam dicimus esse morbos similarium partium, quosdam instrumentariarum, quosdam item particulares, quosdam vniuersales: eos ita vocantes, quòd partem vnam, hos quòd vniuersum corpus infestent: Videtur etiam ad hanc differentiã pertinere, quum dicimus quosdam communes esse, quòd omnes naturas corripiant, alios proprios, qui aliquos solum potissimũ inuadant: Est & propria huius generis differentia; quando quosdam morbos solidarum esse partiũ, qui & in habitu morbi dicuntur, quòd in solidis partibus, & habitu cõsistant, vt hectica febris; alios in humoribus, vt febres putridas; alios in spiritibus, vt diarias vigere: Item quum dicimus morbos quosdam esse pueriles, alios seniles, qui in pueris & senibus, vel solũ, vel magna ex parte gignantur: eodem modo muliebres morbos, cutis, neruorum, capitis, cordis, ventriculi nominamus ex propinqua, vel remota materia, in qua morbi resident, differentias sumentes. Iam verò à fine sumuntur differentiæ, cuiusmodi est illa, quũ diuidimus morbos in salutares, lethales, & eos qui nec solui possunt, nec suapte natura occidere. At quoniam nihil fieri potest, nisi causę certo modo agant, & adsit locus accommodatus, suppetatq́. tempus idoneum, meritò & ab his propriæ quædam differentiæ deriuabunt, vt in causis gignentibus, quando dicimus quosdam paulatim, alios confertim gigni; quosdam primogeneos, alios secundarios, & per consensum gigni. In causis verò soluentibus morbos, quòd quidam per crisim, id est confertim factam mutationem, alii paulatim, & deniq. per sudorem, vel vrinam, aut alio modo solui dicuntur. A' loco in quo gignuntur morbi, sumuntur illæ à Galeno scriptæ differentiæ, quum ait morbos quosdam esse epidemios, alios endemios, alios pestilentes, alios sparsos: etsi videntur hæ differentiæ non solum à loco in quo proueniunt, sed etiam à subiectis corporibus, in quibus gignuntur, duci, vt suo loco postea docebimus: quinetiam à loco, in quo dissoluuntur morbi, differentiæ quædam fieri possunt, cuiusmodi ea esset, si diceremus non nullos morbos in locis calidis, vel frigidis, vel humidis, alios in siccis finiri. At verò à tempore generationis differentiæ illæ resultant, quum dicimus quosdam esse morbos recentes, & nouos, quosdam inueteratos, alios innatos, alios post natiuitatem ortos, quosdam in principio alios in augmento, vel vigore aut declinatione consistere. Sumuntur & à tempore, quo ad finem perueniunt, qua ratione, quosdam breues, alios longos, alios productos vocamus. Breues nempe, qui cito ad terminum suum perueniunt: longos qui non nisi longo temporis spatio desinunt.

Differentiæ sumptæ ab effectibus compositionis. *Cap.* IIII.

SEquuntur sanè morbosam compositionem quædam vt proprietates, quædam vt accidentia; Est enim morbo proprium, quòd suos mores habeat: vnde quosdam dicimus esse benignos, alios malignos. Proprium item est, quòd sit vel legitimus, vel spurius: hinc quidam dicuntur exquisiti, & legitimi, alii non exquisiti, & nothi. Sunt porrò symptomata, siue accidentia morbi, actiones læsæ, tum etiam qualitates corporis præter naturam mutatæ, & opera, quæ in corpore fiunt corrupta: quamobrem ab illis omnibus non alienæ etiam differentiæ ducuntur. Ab actionibus quidem quum dicimus morbos quosdam esse, qui animales actiones,

alios

alios qui vitales, alios qui naturales lædunt, quoſdam delirium, ſitim, alios vigiliam, vel laſsitudinis ſenſum inferre, vel dolorem excitare, vel aliud quidpiam huiuſmodi, quod vel actio ſit, vel maximè cum actione coniunctum, de quibus exactius agemus, quum expendemus quinam, & quot ſint morborum effectus. A' qualitatibus corporis prouenit illa differentia, quum dicimus morbos quoſdam eſſe, qui icterum committunt, vt inflammationes, & obſtructiones hepatis, alios, qui naturalem colorem in nigrum vertunt, vt obſtructiones lienis. Ab operibns verò capi videtur ea differentia, qua dicimus quoſdam morbos excrementa retinere, vel pluſquam natura poſtulat expellere, nonnullos ſanguinem corrumpere, alios pituitam, vel bilem plurimam gignere, vel aliud in corpore facere; quæ differentia etſi propriè ab actione non ſumitur, quum opus ſpectemus, quod fit, ſine actione tamen exprimi nequit. Itaque ab vtroque opere, & actione duci videbitur. Porrò quum morbi effectum eſſe dixerimus læſionem, eo quòd actiones, qualitates, & corporis opera lædat, vt ab his, quæ facit differentias accepimus, ſic à læſionis differentiis non impropriè reſultabunt morborum differentiæ. Sumuntur autem læſionis differentiæ à modo læſionis, quædam enim vehementes ſunt, aliæ languidiores: vnde morbi quidam vehementes, qui vehementer lædunt, alii languidi, qui mitius id faciunt, quo modo etiam alii graues, alii leues dicuntur: Præterea quum lædere motum quendam oſtendat, à differentiis motus morborum differentiæ non omnino alienæ capi poſſunt, qualis profectò ea eſt, quum dicimus morbum eſſe acutum, vel tardum; Eum ita vocantes, qui celeriter, hunc verò qui tarde mouetur: Pertinent ad hoc genus illæ etiam differentiæ, quòd morbi quidam ſint continui vel intermittentes, ordinati vel inordinati, æquales vel inæquales, increſcentes vel decreſcentes, vel eundem tenorem ſemper ſeruãtes, quoſdam redire, recidiuamque facere; nonnullos in alios permutari, vt coſtalem morbum in peripneumoniam; alios immobiles, nonnullos facilè moueri, vt qui ex flaua bile; alios difficilè, quemadmodum qui ex atra conſiſtunt.

De Differentijs à partibus morbi ductis. *Cap. V.*

DEmum à morbi partibus licet proprias differentias capere, quemadmodum quum dicimus morbos quoſdam quatuor partes, ſiue tempora habere, vt qui paulatim ſoluuntur, alios duo, vel tria, quales ſunt, qui per criſim finiuntur: atque hæc quidem ſatis de veris, & neceſſariis morborum differentiis ne ſingula proſequi videamur; quæ vnuſquiſque intellectis capitibus, & fontibus, vnde ea emanant nullo negotio inuenire poterit: quare ad accidentarias accedamus.

De Differentijs accidentarijs morborum, *Cap. VI.*

ACcidentarias differentias vocamus, quæ ab extraneis rebus, plurimumque à natura morbi diſiunctis ducuntur; quales ſunt, quæ ab his ſumuntur, vnde morborum nomina ſunt deriuata, vt quum dicimus morbos quoſdam chironios telephios, vt vlcera chironia, & telephia, vel regium, vel comitialem morbum; huiuſmodi etiam videtur eſſe quæ ſumitur vel à loco, in quo vigere cœperunt, vt quum quoſdam vocamus morbos Gallicos, alios Anglicos, & deniq. accidentarias alienasque differentias eas eſſe agnoſces, quæ ad curationem minimè conferunt.

Differentiæ morbi magni, & parui. *Cap. VII.*

VT ſumma genera morborum in ſuas ſpecies ſunt à nobis diuiſa; ſic & ſupra dictæ differentiæ nonnullæ in alias diducũtur, quas docendi ratio poſtulat, vt breuiter proſequamur; Præterea quum antiqui medici negligentiores videan

tur fuiſſe in nominum explicatione, quibus morborum differentias ſignificamus, nam diuerſos morbos vno nomine, & vnum diuerſis nominibus ſæpè ſignificant. atque ita non paruam in tota medicina confuſionem pariunt; operæpretium eſſe duco, vt eodem negotio hæc etiam paucis perſtringamus: quo difficultatem omni ex parte ſtudioſo lectori, noſtro labore, minuamus. Ac ne longius abeamus, Morbum magnum, & paruum, quos impropriè, antiqua conſuetudine, ita vocamus (quippe quum de rei qualitate quantitatis vocabulum enunciemus) non vno modo à Galeno ſumi certiſsimum eſt: aliter enim ſumat oportet, quum morbi magnitudinem ſanguinis miſsionem indicare ſcribit, aliter quum morbos magnos eos vocat, qui vel maligni ſunt, vel in membro nobili conſiſtunt: Nam non omnis morbus, qui nobilem aliquam corporis partem male habet, ſanguinis detractionem poſtulat, vt ſcirrhus, œdema, intemperies ſicca, vel frigida cerebri, hepatis, vel cordis, aut etiã calidus morbus, vt hectica febris: nec in omni maligno affectu ſanguis demendus eſt, vt in his, qui à venenis excitati propriis antidotis, nõ ſanguinis extractione, curantur: Nec eſt recipienda illorũ opinio, qui hos morbos magnos vocant; ſed ob virium imbecillitatem ſanguinem non mitti putant; quum apertè Galenus lib. quarto de Præſagitione ex pulſibus neget hecticam febrem vnquam magnam eſſe poſſe. quinetiam docendi ratio poſtulat, vt ſemper eiſdem morbi magnitudinem metiamur, quod Galenus non facit; ſiquidem quarto Methodi ob partis præſtantiam, vel ob cacoëthiam, aut propter ipſius morbi eſſentiam magnos morbos fieri ſcribit: Septimo autem eiuſdem operis libro ex læſæ actionis prę̨ſtantia, propria affectus eſſentia, & facultate, quę læſum corpus gubernat, morbi magnitudinem æſtimari tradit: varius ergo eſt Galenus quum de morbo magno agit; quum nec quid ſit, nec qua ratione magnus cenſeri debeat, aperte oſtendat: Sunt verò, qui definiunt morbum magnum eſſe, qui periculoſus ſit, eum autem periculoſum, qui magna accidentia infert; qualia ſunt, quæ medicum terrent, vt partium imbecillitates, pulſus carentia, ſtupor, ſyncope; quorum ſanè opinio non placet, propterea quòd multi ſunt morbi qui huiuſmodi inferunt accidentia, vt hectica febris, intemperies inſignes cordis, qui quidem periculoſi ſunt morbi, non tamen magni dici poſſunt, quo modo dicimus morbos magnos venæ ſectionem indicare. Præterea maligni morbi hac ratione magni fierent, ſiquidem periculoſi ſunt; quum tamen Galenus vbique magnitudinem morbi à more ſeparet. Ac contingit quidem, vt qui magni ſunt, periculoſi etiam euadant, non tamen cõtrà omnes qui periculoſi ſemper magni dici poſſunt; atque alia ſanè ratione magni, alia periculoſi cenſeri debent: Ergo quum nihil adhuc in hac re perſpicuum ſit traditum, naturam rei conſulamus, quę omni confuſione depulſa, viam facilem monſtrare ſolet ad id, quod quærimus conſequendum. Itaque quum magnum, & paruum comparatione ad mediocre dicantur; magnus meritò vocabitur morbus, communi omnibus ratione, qui mediocritatem excedit; vnde quot ſunt media, ad quæ morbus refertur, tot ſanè morbi magni erunt differentiæ, totque modis morbus magnus dicetur. Atqui in vnoquoq. genere, in quo exceſſus, & defectus notantur, media quædam ſtatuuntur, ad quæ exceſſus, & defectus referentes, ſimpliciter tale iudicamus eſſe, quod in ſuo genere maximè excedit. Hoc igitur modo morbos magnos eos vocabimus, qui inter morbos naturam morbi maximè retinent, & in ſuo genere præpollent. Eſt porrò naturæ morbi proprium, & inſeparabile, quod affligat, moleſtetque corpus; vnde qui vehementer id faciunt, magni appellantur; vt idem ſit morbus magnus, & vehemens: quod etiam Galeno authore facile licet probare. Etenim libro quarto Methodi medendi, vbi magnitudinem morbi ſanguinis ablationem indicare ſcribit, pro magno grauem, validum, & vim magnã habentem vſurpat. quinetiam primo, & tertio de Criſibus ad hunc modum habet; ſiue magnum, ſiue vehementem morbum dicas, nihil refert: Eſt

autem

autem vehemens morbus, vt postea ostendemus, qui validè, & paruo temporis spatio affligit, quo fit vt idem etiam sit hoc modo magnus morbus, & acutus, quemadmodum à Galeno sæpius vsurpatur, vt quum in Aphorismis primi libri maximum, extremum, & acutisſimũ pro eodem sumit, & acutum, vehementemq. definit, qui valida infert accidentia, & citatum, velocemque habet motum. Hoc sanè modo morbi magni nomem vsurpamus, quum ab eo sanguinis misſionem indicari tradimus: quum enim validus sit, velociterque moueatur; valido, & velociter succurrere potenti, cuiusmodi est venæ sectio, remedio opus habet: qua ratione etiam tenuisſimum victum ægris iniungendum esse dicimus, quum morbi sunt maximi: quamobrem, nec hydrops, nec febris hectica, vel cordis intemperies sicca, aut hepatis scirrhus magni simpliciter morbi censentur, etsi in principe parte consistant, & periculosi iudicentur, propterea quòd validam vim non habent, aut si validam non certe citatam, hoc modo peripneumonia, pleuritis, angina, phrenitis, apoplexia magni morbi intelliguntur. Illis enim venæ sectio, tenuisque victus ob vehementiam conuenit. Vna est hæc morbi magni significatio, quæ & vera est, & maximè propria Galeno, qua etiam metimur morbos magnos qui in vnaquaq. specie inueniuntur: Nam quemadmodum in ipso genere morborum medium quoddam statuitur; sic in vnoquoque genere qui maximè excellunt, vel infra medium subsistunt, magni, paruique esse dicuntur: quo modo magnam febrem magnam inflammationem, & paruam ad id, quod mediocre in febribus, & inflammationibus est, respicientes, appellare solemus: Alia verò est significatio, & differentia quæ respectu virium sumitur: quum enim vires nostri corporis morbum ferant, & cum eo contendant; qui eas excedere videtur morbus, magnus dicitur. Qua ratione morbus magnus vsurpatur à Galeno, quum eos magnos vocat, qui partem principem occupant, vel maligni existunt, aut suapte natura in vniuerso genere morborum, magni: Est namque hæc latisſima morbi magni significatio, quum magnum pro eo, qui plurimum à naturali mediocritate recedit, tunc vsurpemus; quo pacto scribit Galenus primo ad Glauconem ad tantam magnitudinem morbum peruenisse, quantum vnusquisque à naturali suo statu recesſit, quo significatu magnus pro periculoso capitur, periculosus enim est, qui plurimum à natura sua hominem distrahit, qualis vt plurimum est, qui in membro nobili consistit, & qui suapte natura magnus, qui malignus, quique facultates nostrum corpus gubernantes, aut præstantes, præcipuasque actiones labefactant: quippe quum natura huiusmodi morbos non facilè vincat, sed sæpius illis, dissoluto robore, succumbat: Cæterum virium nomine non solum corporis, sed etiam medicinæ vires intelligere oportet, in his scilicet morbis, qui non tam naturæ opera, quàm artis nostræ beneficio curantur: Eos namque magnos optimè vocabimus, quemadmodum Aëtius Cappadox Elephantiasim maximum morbum appellabat, eo quòd omnium remediorum vim contemneret, & excederet: sumi autem his modis morbum magnum, nec plures esse illius differentias ex Galeni libro de totius morbi temporibus apertè intelligere licet, vbi scribitur: Morbum magnum capere oportet, quum supra vires nostras fuerit, vel propria substantia magnus, vt homo, vel equus magnus: Propria autem substantia magnum intelligas oportet, ac si dicas in genere suo, quod satis ostendit, quum ait, vt homo, & equus magnus, qui tales dicuntur, eo quòd in genere suo magni existant: diuersa tamen quædam est in his magnitudinis ratio: Nam hominem magnum, aut equum solum vocamus, quando iustam eam mediocritatem, quæ medio sui generis debetur exuperat. magnum autem morbum vocamus, non solum, qui ob excedentes, sed etiam deficientes causas morbosas à mediocritate sua recedit; vt autem in his, qui alio modo magni dicebantur, qui maximè excellit maximus censebatur, sic nunc qui plurimum abest à naturalis status mediocritate, maximus est putandus: qua ratione magna

ſymptomata à magno morbo,& maxima ab eo,qui plurimum excellit,naturamq. diſtrahit prouenire paſsim ſcribit Galenus: Illud tamen probare nō poſsum quòd quum ille quarto Methodi de venæ ſectione agat, & eam morbi magnitudinem quærere deberet, quæ ſanguinem demendum indicet; quæ ſcilicet ex propria eſſentia morbi ſumitur, de alia etiam mentionem faciat,quæ virium collatione dicitur; nec diſtinguat quinam ex morbis magnis eo remedio opus habeant, ſed abſolute pronunciet morbi magnitudinem id eſſe, quod venæ ſectionem monſtret. Hinc ſanè illæ contentioſæ diſputationes, quæ paſsim de venæ ſectione in ſcholis agitantur, dum nonnulli contendunt omnem morbum magnum huiuſmodi remedium poſtulare, ſed repugnare aliquando vires, quæ cum huiuſmodi morbis, vt hectica febre,infirmæ ſubſunt. Alii verò aliter ſentiunt; omnes certe Galeni varietate confuſi: qui tamen (vt nos oſtendimus) vera præcipit, ſi modo intelligamus duas apud eum eſſe morbi magni differentias,vnam,quæ idem ſit cum vehementi,quæ indicatrix eſt venæ ſectionis,aliam,quæ nobis idem,quod periculoſus morbus, ſignificet: quinetiam in eo mihi deficere videtur Galenus, quòd non omnia enumeret,quæ morbum magnum reddunt, neq. enim ſolum ob partis præſtantiam, malignitatem, & magnitudinem affectus, ſed etiam ob cauſarum vim morbi magni fiunt: quemadmodum qui cum multitudine humorum laborant, ob humoris exuperantiam periclitantur. Male præterea meo iudicio magnum ſuapte natura morbum ex vrinis oleaceis,ſputis pernicioſis,& denique ſignis aliis lethalibus dignoſci ſcribit in lib. de Temporibus morborum:quandoquidem hæc non magis eum,qui ſuapte natura,quàm qui virium ratione magnus eſt,aut malignum oſtendunt: Poſtremo eos vocare magnos,qui ex cacoëthia conſiſtunt, eſt magnum cum maligno confundere, quos inter ſe diſtinguere plurimum refert, atque hæc ſatis de morbo magno & paruo:ex Galeni opinione, quamquam tamē paulo latius meo quidem iudicio magni morbi quàm acuti natura ſeſe extendere debet,ſiquidem oſsium craſsiorum fracturas inter morbos magnos ſtatuimus,qui tamen acuti eſſe nequeunt, nimirum quòd antequam perfectè ſanentur,acutorū terminum excedant: quare magnos vocarem, qui vim magnam obtinent ſiue citò,ſiue tardius ſoluantur, etſi vt plurimum cum magnitudine celeritas coniuncta eſt: alioqui ſi magnos eos vocemus qui ſimul inſigniter,& paruo temporis ſpatio infeſtant,differentia ea prætermittitur,qua morbi continentur, qui validè,& nullo tempore præſcripto affligunt: præſertim, quum Galenus ita etiam ſumere videatur quum vehementes pulſus à magnis diſtinguit, nec ita magnos vt morbos vocet.

De Morbo æſtiuo,& hyemali. Cap. VIII.

AEſtiuos morbos intelligunt medici,tum eos,qui in æſtate gignūtur,quemadmodum Hippocrates æſtiuas quartanas vocat, quæ æſtate naſcuntur, tum qui proprii ſunt æſtati, conueniuntque cum illius temperie, vt tertianas febres æſtiuas nuncupamus, quòd à bile flaua fiant, quæ æſtate potiſsimum viget, committendique huiuſmodi morbos propriam vim habet: vulgus etiam æſtiuos videtur vocare morbos, qui æſtate finiuntur, vt quum æſtiuam quartanam appellat, quam exiſtimat non prius ſolui poſſe, quàm ad æſtatem peruenerit: ſic hyemales, vernales, & autumnales intelligere oportet: quanquam etiam autumnales ad ſimilitudinem eorum,qui autumno gignuntur, vocantur omnes, qui ſunt inconſtantes,& incerti, vt in eo Aphoriſmo Hipp. Quando eadem die modo calor, modo frigus autumnales morbos expectare oportet.

De Bilioso, & pituitoso morbo. Cap. IX.

Biliosum, pituitosumque morbum vocamus, qui à bile, pituitáue prouenit, quo modo cholericam passionem, & tertianas febres biliosos morbos appellamus. Dicitur & biliosus, in quo bilis redundat, veluti quum ex obstructione hepatis ob crassos, viscidosque humores facta, occlusisque meatibus, per quos bilis expurgari consueuit, ea in vniuersum corpus effunditur, aut ad ventriculum, intestinaque transmissa, vomitione, aut alui deiectione excernitur: Eadem sit ratio de melancholico, sanguineoque morbo.

De Morbo communi, vniuersali, particulari, & eorum differentijs. Cap. X.

ETsi communem morbum pro vniuersali, & è contra vsurpamus, tamen propriè vniuersalem vocabimus, qui vniuersum corpus infestat, quemadmodum quum dicimus febrem vniuersalem pro eo, quod est totius corporis morbum esse; Inflammationem autem particularem: Communem vero ad Græcorum imitationem, qui πάγκοινα, & κοινὰ νοσήματα huiusmodi morbos vocant, definiemus, qui multos inuadit; simpliciterque communes hi dicuntur: quum verò febrem communem morbum esse dicimus, non simpliciter, sed corporis adiectione id facimus: Docet etiam differentiam inter communem, & vniuersalem morbum, quod illis opponitur: Nam communibus morbis σποραδικούς, idest sparsos, non particulares opponunt Græci. Vt ergo communes morbi sunt, qui multos inuadunt, sic sparsi separatim, sparsimque homines appræhendunt: Porrò communium morborum quidam ἔνδημοι, quos interpretes publicos vertunt: alii ἐπίδημοι, siue ἐπιδήμιοι, qui vulgares appellantur. Definit autem Galenus ἐνδήμους eos esse, qui semper tenent locum quempiam, vnde à quibusdam vernaculi, & patrii nostra lingua dicuntur: ἐπιδημίους autem vocat, qui tempore anni aliquo, in regione aliqua grassantur, quorum qui perniciosissimi sunt, multosque occidunt, pestilentes vocantur morbi: Differunt autem endemii ab epidemiis, quòd illi perpetuò eandem regionem obsideant, hi verò minimè, tum quòd vniuersum epidemiorum morborum genus causam habet aërem ambientem, non ex loci ratione, sed potius ex cœli statu infectum: endemii verò vel ex aëre patrio, vel etiam ex aquis, quibus regio tota vtitur, nascantur, ita quidem videtur sentiendum Galeno authore in lib primo de Morbis vulgaribus, & de Victu morborum acutorum, etsi non satis exprimat quonam modo hi morbi inter se differant, ex omnibus tamen locis colligo epidemios, & endemios id commune habere, quòd sine discrimine omnis ætatis, & naturæ homines pariter inuadant, vtpotè qui ex communi causa proueniant: In hoc verò eos differre, quòd epidemiorum causa semper sit aër, aliorum autem, ea etiam quę toti regioni sunt communia, communis victus, vt cibi, & aquæ præsertim communes. Præterea quòd proprius sit loco aër, qui endemios committit, alienus verò, & aliunde corruptus qui epidemios facit. Adde quòd endemii lethales esse nō solent, vt epidemiorum genus, quod pestis dicitur. His omnibus opponuntur sporadici qui sparsim, priuatimque ægros discrepantes præhendunt, neque secundum communem aliquem modum consistunt.

De Morbo in habitu. Cap. XI.

MOrbum in habitu dupliciter vsurpant medici, vel enim intelligunt eum, qui habitum corporis occupauerit, vel qui difficile iam remoueri possit, qua ratione hecticam habitualem (si ita loqui liceat) febrem nominamus; tum quòd in habitu corporis consistat, tum quia stabilis, solutuque contumax,

quemadmodum quæ habitum iam contraxerunt. Porrò corporis habitum hic intelligere non oportet partes, quæ primum oculis subiiciuntur, nempe carnem, & musculos, qui omnia ambiunt ossa, quo modo Galenus aliquando, vt in Arte medicinali sumit: Non enim solum exteriores illæ partes, sed etiam interna viscera in hectica febre male habent, sed quemadmodum ille scribit libro primo de Differentiis febrium, habitus corporis nomen nobis significare solidas partes; hic quoque intelligendo solidas partes, non solum vere solidas, quas ex semine constare ille putat, sed omnes, quæ humoribus sunt solidiores; quo modo dicimus corpus nostrum constare ex spiritibus, humoribus, & partibus solidis.

De Morbo proprio, & improprio. Cap. XII.

QVemadmodum ἴδιον πάθος, idest propriam passionem vocat Galenus libro primo de Locis affectis, quæ ita iam stabilis est, vt ablata causa, quæ eam excitauit, permanere possit, & propriè affici partes dicit, quæ proprio affectu hoc modo laborant; sic vno modo licebit proprium morbum appellare, qui ita iam firmatus est vt remota causa, à qua primum est procreatus, persistere valeat; Alio modo proprium morbum dicimus, qui nulli alteri potest contingere, vt intemperiem proprium morbum similarium vocamus, & visionem propriam esse actionem oculi, quòd à nulla alia parte edatur. Appellat & in hoc significatu signa propria Galenus in libro de Differentiis febrium, quum quædam inditia illarum ait propria esse, alia inseparabilia, quædam verò communia, & separabilia alia: Posset etiam quispiam iis, qui sunt multis communes, proprios opponere, quos Græci potius σποραδικοὺς vocant: Sic ergo improprios vocabimus, qui (velu ti Archigenes dicebat) sicut vmbra cito transeunt, quos alio nomine libro secundo de Victu acutorum morborum incompletos, vt stabiles completos nominat Galenus: vel quia alios infestare valent, quales in partibus per genera distinctis nulli reperiuntur; quippe quum similarium partium morbi, nunquam ad instrumenta pertineant, aut è contra, in corporibus verò ipsis id contingit; quemadmodum quum tertianam non proprium esse morbum pituitosis corporibus, sed biliosis dicimus.

De Salutari, & lethali morbo. Cap. XIII.

SAlutares eos vocari morbos, in quibus certò speratur salus, aut vt plurimum ad salutem soluuntur; lethales verò, qui vel semper, aut magna ex parte pereunt, omnibus patere puto: quemadmodum etiam quòd illi dubii intelligantur, quorum euentus est incertus. In hoc tamen non placet Galenus, quòd duplicem solum finem salutem, & mortem omnibus morbis constituere soleat; tertiũ enim quoddam genus est, quod nec occidit, nec vnquam sanatur; cuiusmodi est elephantiasis, & in nonnullis calculus, podagra, morbus Gallicus, comitialis morbus, destillationes in senibus, quemadmodum optimè Hippocrates admonuit in Aphorismis, hoc genus morbi senes ad mortẽ comitari: triplex ergo finis morbis omnino statuendus: quòd si interim quidam sunt, qui in alios terminentur, vt lateralis morbus in peripneumoniam, & hæc in phrenitidem, & ipsa etiam phrenitis nonnunquam in lethargum; omnes tamen tandem vnum ex prædictis finem consequuntur.

De Morbo, qui per crisim soluitur. Cap. XIIII.

MOrbos qui paulatim soluuntur, nullo peculiari nomine donarunt medici antiqui: Eos autem quos creticos, & per crisim solui dicunt Græci, vertunt nostri interpretes morbos, qui subito finiuntur, sed male; quum crisis non solum

lum ſubita, ſed magna etiam ſit, Galeno authore, in morbo mutatio; quod oſtendit, quando criſim definit eſſe mutationem ἀθρόαν, ideſt magnam, & repentinam, ſic enim verbum Græcum explicat tum alibi, tum in primo de Cauſis ſymptomatum: Carent ergo proprio nomine qui ſubito finiuntur morbi ſine magnitudine: Ac in hoc quidem Galenum probare non poſſum, quòd criſim negligentius definiat: Non enim omnis mutatio magna, & ſubita, quæ in morbis contingit Criſis appellari poteſt; quum poſtea dicat criſim omnem ſubſequi, vel excretionem, vel abſceſſum, illiusque authorem eſſe naturam, facultatemque excretricem; fiunt enim magnæ aliæ, ſubitæque mutationes in morbis alio modo, vt quum ſanguis in febribus ſynochis vſq. ad animi defectum, iubente medico, mittitur, vel ſtatim moritur homo ex vulnere, aut apoplexia, vel alio modo confertim abſque naturę opera, & excretione diſſoluitur corpus: Ergo quum ſolutiones, mutationesque in morbis, aliæ ſubito, aliæ paulatim fiant, & illæ aut cum vehementia, vel ſine vehementia: & rurſus quæ vehementes exiſtunt, vel à natura cum excretione, vel abſceſſu, & in pueris etiam per coctionem, vel ab alio fiant; eas quidem, quæ à natura peraguntur criſes vocabimus, præſertim ſi cum excretione, vel abſceſſu contingant. Nam per coctionem vix aliquid ſubito mutari poteſt; aliæ verò ſimplici nomine carent. In hoc etiam non videtur Galenus ſeruare ſua principia: quum enim criſim magnam ſubitamque mutationem definierit eſſe, poſtea tertianas exquiſitas, qui certe morbi non ſunt magni, nec magnas mutationes facere poſſunt, primo ad Glauconem, & alios leuiores morbos alibi per criſim finiri ſcribit.

De Morbo breui, & longo, & producto. Cap. XV.

BReuem morbum vocari, qui cito finitur, docente hoc nomine ipſo, omnes nouerunt: At non omnes definire poſſunt tempus, quod excedere non poteſt morbus, qui breuis eſſe debet: ſed ſoli medici, qui breues eos ſtatuunt eſſe, qui intra quadraginta dierum ſpatium terminantur: Eos autem longos cenſendos putant, qui vel ipſo quadrageſimo die deſinunt, aut vltra progrediuntur. At verò producti, ſiue extenſi, quos Græci vocant παρεκτείνοντας, morbi intelliguntur, qui in ſuo genere acceſsiones habent exquiſitis morbis longiores; quo modo tertianam productam, teſtante Galeno lib. ſecundo de Differentiis febrium, vocamus, cuius acceſsio tempus acceſsionis exquiſitæ tertianæ excedit. vocat & Galenus quoſdam affectus nunc breues, nunc longos, vt quum apoplexiam quadrageſimo ſeptimo Aphoriſmo ſexti inter longos morbos recenſet, quam inter acutiſsimos alibi collocat, id autem facit, quòd aliquando acceſsionem horum morborum ſpectet, quæ ſanê breuiſsima eſt, aliquando diſpoſitionem ipſam, quæ non niſi longo tempore finiri ſolet.

De Morbo benigno, & maligno. Cap. XVI.

MOrbum malignum, quem Græci κακοήθεις vocant, definit Galenus libro primo Prorrheticorum eum eſſe, qui quum periculum vitæ minetur, ſpem tamen ſalutis non adimit; ſed meo quidem iudicio non bene: Etenim magni periculum etiam portendunt, vt magna febris, magna inflammatio, quę omnino ſunt cum periculo, ſpem tamen ſalutis (quantum in ſe eſt) non tollunt: Alibi verò malignos morbos appellat, qui omnibus ritè, decenterque factis, non tamen ſanantur, quomodo vlcera maligna quarto Methodi vocat: At quum medicus prænoſcere debeat, antè quàm curationem aggrediatur, qui benigni, malignìue ſint affectus; neceſſe profecto eſt ex his definitionem moliri, quæ ſtatim cum ipſa natura morbi ſunt coniuncta, non ex aliis, quæ temporis ſpatio eueniunt: vſurpat etiam nonnunquam malignum pro vehementi; vt quum octauo libro Methodi

medendi ab inedia febres in biliosis corporibus malignas reddi scribit, pro eo quod est vehementes, & acriores: Ac profecto nemo est (vt puto) sanæ mentis, medicinæq; peritus, qui non agnoscat multa negligentius à Galeno fuisse scripta. Quum enim nihil frequentius in ore habeat, quàm maligni, benigniue morbi nomen, vt quum febrem malignam, vlcera, & alios denique morbos, benignos, malignosque nominat, & morem morbi (quo nomine malignitatem, benignitatemq; comprælıendimus) à medico, si quid aliud, dignosci debere præcipit: oportebat sanè diligentius eũ alicubi docere quid his nominibus intelligendum foret: quamobrem alii conati sunt hæc definire, malignum scilicet vocantes, qui furtim; benignum, qui palam grassatur: quæ ratio quibusdam sanè conuenit, vt illis febribus, quæ quum paruæ tactu, & propria sua natura appareat, interim tamen præter expectationem occidant. Verum quum multi sint maligni morbi, qui vehementiam suam ostendunt, qualia sunt vlcera neruorum, quæ non latenter, sed palam nocent, nec nõ morbi, qui ex morsu ferarum lethalium contrahuntur, totum hoc genus morborum propterea definiri non potest, quòd furtim affligat: vnde putarem communi omnibus ratione ita eos circumscribi posse, quòd scilicet malignus sit morbus, qui seueriora infert accidentia, quàm pro ratione propriæ essentiæ affectus conueniat: Hoc enim modo paruam febrem in qua calor exiguus sentitur, si parua accidentia inferat, mitem, benignamque censemus: quòd si vehementia excitet symptomata, malignam iudicamus esse: sic paruum vulnus, quod sequuntur accidentia magna, malignum appellare solemus. Licet verò & alio modo, sed eadem ratione morbum definire malignũ, cuius natura, causæ, & effectus ad manifestas causas redigi nequeunt: Hac enim ratione morbos à venenis, quæ tota substantia siue qualitatibus occultis nocent, illatos, malignos dicimus: Et elephantiasim eodem pacto malignum affectum censemus, quòd naturam habeat, quę certis, & euidentibus qualitatibus exprimi nequit; veluti nec humoris natura à quo gignitur: Non enim quia calidus, vel frigidus, vel crassus, vel tenuis humor sit, sed quòd indicibilem quandam qualitatem habeat, malignum huiusmodi morbum committit: ferè autem contingit, vt qui vehementius sæuiant morbi, quàm exigua eorum natura monstret, ab illis causis nascantur, quarum qualitates, & vis certa ratione exprimi non possit, sed ad totam rei substantiam (ne omninò causam ignorare videamur) referatur.

De Morbo simplici, & composito. Cap. XVII.

SImplicem morbum non vno modo dici apud Galenum intelliget, qui illius libros diligenter excutiet: Nam aliquando simplicem pro miti vsurpat, vt quũ diariam febrem, aliosque leues morbos simplicissimos, mitissimosque vocat; Eos his opponens, qui vehementia inferunt symptomata; nonnunquam etiam malignis aduersari dicit, & pro benignis capit, vt tertio libro Prædictionum; vbi simplicissimas febres interpretatur non malignas. Sumit & simplicem pro eo, quod simpliciter dicitur; vt quum intermittentem tertianam, idest simpliciter dictam, vocat: ad continuæ differentiam, quæ adiecto continui nomine pronunciatur. Quinetiam simplicem morbum pro vno capi, & duplici opponi constat; quemadmodum quum simplicem tertianam, & duplicem dicimus pro eo, quod est vnam, & duas tertianas: Simplicem item intelligi morbum, qui composito aduersatur, clarius est, quàm vt dici debeat: intelligentes scilicet tunc propriè simplicem, in quo simplex, & vnica est dispositio ex simplici causa, & vnicam vim habente excitata: qua ratione intemperiem excessũ vnius duntaxat qualitatis factam, simplicem nuncupamus: Alio verò modo simplicem vocamus morbum, qui causas præsentes nõ habet, à quibus sunt excitati, aut foueantur, veluti diariam febrem initio decimi

decimi libri Methodi medendi simplicem vocat, eo quòd ablatis causis, à quibus orta est, manet: putridam autem contra compositam dicit, propterea quòd causam habet, à qua fouetur, atque augetur. Sumi præterea simplicem pro exquisito certissimum est, quum sæpius in libris de Crisibus Galenus febres, quas exquisitas vocauit, postea simplices nominet. Cæterum compositum, quem σύνθετον Græci morbum vocant, definit Galenus eum esse, qui cum alio morbo cõiungitur. At quum eos etiam compositos nuncupemus, qui cum causa sua, aut symptomate sunt coniuncti; præstat generalius definire. Ita vt compositus dicatur, qui cum aliqua re aliena à sua natura coniungitur. At quoniam cum diuersis misceri potest, non vnica est compositi morbi peculiaris ratio, nec etiam appellatio: quandoquidem ex diuerso compositionis modo, diuersa etiam nomina sunt excogitata. Quod si docendi ratio postulare videtur, vt tot modis compositi morbi nomen, vt simplicis vsurpetur, & contrarios his affectibus, qui à simplici significantur, ostendat; fecit tamen docendi vsus, & antiquorum licentia, vt nec æquales, neque oppositæ prorsus sint significationes: Itaque compositos vno modo intelligimus, qui causam præsentem habent, quæ eos peperit, atque hac ratione putridas febres compositas dicimus, quòd adsit obstructio, ex qua sunt natæ: Alio modo compositos vocamus, qui adiuncta habent symptomata admodum insignia, adeo vt peculiarem medici curam postulent: hoc pacto Galenus primo ad Glauconem febres compositas, complicatasque appellat: quæ cum huiusmodi symptomatis connectuntur, videturque tunc compositus, pro vehementi, vel maligno sumi: quinetiam sæpe morbus cum alio morbo coniungitur, compositusque ob id dicitur, vt intemperies calida cum sicca. Compositionem autem fieri vult Galenus tum inter morbos eiusdem generis; vt quum intemperies intemperaturæ coniungitur; calida, & frigida cum humida, & sicca: tum inter morbos eiusdem speciei, vt si tertiana tertianis misceatur febribus: vel diuersæ, vt si tertiana quartanis coniungatur, nec non diuersa genera diuersis generibus, & diuersi generis diuersas species inter se componi posse idem author statuit; veluti si intemperies cum vlcere coniungatur, & febris cum luxatione, morbos hos compositos esse contendit. Adhæc compositum morbum aliquando vocat Galenus, quum duo morbi contrariæ naturæ in eadem parte consistunt, qnod ostendit, quum scribit in lib. de Differentiis morborum ex meatibus partim dilatatis, partim constrictis opinione eorum, qui atomos ponebant, partes ita affectas, morbo composito laborare. Iam verò ex diuerso compositionis modo variæ quoque & singulis peculiares appellationes sunt excogitatæ: alii enim ita componuntur, vt inter se implicentur, quos Græci ἐπιπλεκομένους, & ἐπιπεπλεγμένους vocant: alii verò confunduntur, mutuoque temperantur, vnde eos nominant κεκραμένους, idest confusos, & temperatos, vt ex secundo de Crisibus, & tertio libro de Morbis vulgaribus Galenus docet. Intelligo autem implicatos, siue implexos morbos, qui propriæ suæ naturæ, vel semper, aut saltem aliquando ab alio distincta retinent, vt quum tertiana quotidianæ coniungitur, sed diuersis horis earum singula inuadit, quod etiam Galeno placuit libro secundo de Differentiis febrium; quanquam ille in procemio secundi Commentarii tertii libri de Morbis vulgaribus, nescio qua ratione, appellat morbos complicatos, quum plures partes simul afficiuntur: Confusos verò, & temperatos definio eodem authore, qui ex mutua mixtione ita coniunguntur, & temperantur, vt illorũ natura minimè distincta appareat, veluti si quotidiana, & tertiana eadem hora hominem appræhendant, quo tempore non rigor, qui tertianam ostendit, non frigus externarum partium, quod quotidianæ est indicium, sed horror ex frigore, & rigore mixtum symptoma nascitur: Sic sanè Galenus, quum tertianæ, quotidianæque accessio simul adueniunt, & quotidiana continua, & tertiana intermittens hoc pacto coniunguntur, temperatam, confusamque fieri febrem commemorat: Verum

in hoc non placet, quòd compoſitum morbum vocet duos morbos diuerſi generis in eodem inſtrumento, ſed in diuerſis partibus ſimilaribus inſtrumentum componentibus conſiſtentes; quemadmodum oculi morbum appellandum cenſet in libro de Differentiis morborum, quandò plures eius particulæ laborant: plures enim morbos, qui ad vnam compoſitionem, vnamque naturam ſpectant, vt intemperiem ex duabus qualitatibus prouenientem: ſiue eandem partem occupet, vt inflammatio: ſiue plures, vt hectica febris morbum vocare compoſitum rationi eſt conſonum: At diuerſi generis morbos dicere vnum eſſe, quum diuerſa ſit, quæ vitiata eſt compoſitio, diuerſaq. & non compoſita remedia ſuapte natura requirat, non admodum videtur probabile, quemadmodum antea oſtendimus. non tamen prohibeo, vt vnuſquiſque ſentiat vt lubet, dummodo intelligat verè eos compoſitos cenſendos eſſe morbos, qui ex eodem genere inter ſe coniunguntur: vt quum intemperies vna alteri, & conformatio magnitudini, numero, coniunctioni, vel vnioni connectitur.

De Morbo exquiſito, notho, uero, & non uero. Cap. XVIII.

EXquiſitum morbum, quem Græci ἀκριβῶ νόσον vocant pro ſimplici aliquando vſurpat Galenus: vt quum ſcribit ſecundo de Criſibus exquiſitas febres ſtatim ab initio cognoſci poſſe; eas verò, quæ cum aliis componuntur non item. At propriè exquiſitus morbus intelligitur, qui in ſuo genere ſincerus eſt, quamquam de omnibus morbis non ita hoc nomen vſurpamus, ſed de his potiſsimum, quos humoris vitium committit: Non enim intemperiem calidam, vel ſiccam ab externis cauſis in aliqua parte cõtractam exquiſitam, aut notham dicimus: quemadmodum tertianam, quartanam, aut aliam huius generis febrem, vel inflammationem, vt quum exquiſitam pleuritidem, vel eryſipelas exquiſitum ſecundo ad Glauconem Galenus vocat: Cæterum tertianam exquiſitam definit ille eam eſſe, quæ vltra quartum, aut ſeptimum circuitum non progreditur, verum longè anteà quàm finiatur, eam dignoſci à medico neceſſe eſt: quandoquidem alia remedia exquiſitis morbis quàm non exquiſitis conueniunt: quamobrem eadem ratione exquiſitam vocabimus, quæ in ſuo genere ſincериſsima eſt, & ſimpliciſsima. Intelligemus autem eam ſinceriſsimam, ſimpliciſsimamque, quæ à pura bile gignitur: Nam quę cum pituita, vel alio humore miſcetur; non iam exquiſitam, & legitimam, ſed notham, & adulteratam mixtione alterius humoris, tertianam parit: quod ſi interim non ſolum ex ſincera bile, ſed etiam ex anni tempore æſtiuo, ætate iuuenili, laborioſa vita, & aliis huiuſmodi exquiſitam tertianam circumſcribere videtur Galenus, ita intelligendum eſt, vt ea per ſe id non faciant, ſed quatenus puram bilem in corpore redundare ſignificant: Eodem itaque modo exquiſitos, ſiue legitimos morbos intelligemus, qui puriſsimi ſunt in ſuo genere, & mixtione cauſarum, humorum inquam, minimè adulterantur: His verò contrarios nothos non exquiſitos, impuros eadem ratione vocabimus: hoc enim modo exquiſitum eryſipelas vocat Galenus ſecundo ad Glauconem, quod non eſt cũ inflammatione, aut alio genere tumorum adulteratum. Illud verò ignorandum non eſt exquiſiti nomen in morbis etiam compoſitis à Galeno vſurpari, quemadmodum quum ſecundo de Differentiis febrium exquiſitam ſemitertianam nominat, eam intelligens, quæ ex æquali mixtione tertianæ, & quotidianæ continuæ naſcitur. Veri morbi etſi pro exquiſitis ſumi poſſe videntur, latius tamen veri nomen, quàm exquiſiti patet: Etenim tertianam quamcunque veram, aut verè tertianam eſſe dicimus, at exquiſitam non omnem, ita vt videatur verus morbus eſſe, qui in ſuo genere commodiſsimè recipitur, cuique generis nomen, & ratio competit: Exquiſitus verò, qui in ſuo genere ſincerus.

De Morbo uehementi, & graui. *Cap.* XVIIII.

QVod nos vehemens dicimus, vocant Græci σφοδρὸν: Definit autem Galenus libro tertio de Differentiis pulsuum illud esse vehemens, quod validam, siue fortem, vel robustam, & celerem simul actionem habet, qua ratione etiam secundo de Sanitate tuenda exercitationem vehementem esse scribit, quæ violenta siue valida, & velox simul existit. Proinde morbus vehemens erit, qui validè, & celeriter affligit, qui certè idem erit cum acuto; quum Galenus acutum vocet, qui valida infert symptomata, & velociter mouetur: Erit idem etiam cum magno, qui simpliciter magnus est, vt antea obiter admonuimus: quod verò Græci ἰσχυρὸν, siue εὔτονον dicunt, solent nostri interpretes graue, validum, vel forte vertere. Galenus autem pro magno nonnunquã vsurpare solet validum, fortem, grauem, & vim magnam habentem, vt quarto libro Methodi medendi, quum tamen qui verè magnus est, non solum validus sit, sed etiam velociter moueatur, si modo idem est magnus, & vehemens. At grauem morbum, quem χαλεπὸν Græci dicunt, pro periculoso ferè vsurpamus, quum aliquos graui morbo laborare dicimus. Quod si pro vehementi, & difficili aliquando sumimus, id facimus, quoniam qui vehemens est, vel difficilis, periculosus esse solet. Languidos autem morbos, leues, & mites, vehementibus, & grauibus opponimus.

De Acuto morbo, illiusque differentijs. *Cap.* XX.

QVàm varius sit Galenus in acuto morbo definiendo, et ostendendo quinam acuti sint, vnicuique constare puto: Nam tertio libro Prædictionum, & alibi sæpius, contendit omnino eum esse acutum, qui cum febre continua, & magnitudine quadam affligit; Nunc verò acutos quosdam cum febre, alios sine febre statuit; vt quum morbum comitialem, apoplexiam, tetanum, acutos morbos esse dicit. Alibi, vt libro sexto de Morbis vulgaribus, eum vocat acutum, qui propria tempora, siue partes vsq. ad finem velociter transit, nulla magnitudinis, aut febris continuæ mentione facta: quo modo tertianam febrem inter acutos morbos nonnunquam recenset, & nobis diariam, quæ vno die omnia sua tempora percurrit, & vlcera, & denique omnes alios morbos, qui quatuordecim dierum spatio (qui terminus acutorum morborum statuitur) finiuntur, acutos nominare licebit. Confirmat hanc opinionem, quum differentiam hanc morborum, qua dicimus quosdam esse acutos, alios longos à tempore sumi scribit tertio libro Prædictionum, non à febre, neq. magnitudine morborum. & quum acuta ea vocari omnia, quæ velocem motum habent, breuique spatio durant secundo Methodi, tradit: Idem ostendit primo ad Glauconem, vbi acutam febrem longæ opponit. Quinetiã idem author quosdam morbos, vt Apoplexiam, & Epilepsiam, quos alibi acutos vocauit, vt quadragesimo septimo Aphorismo sexti libri, longos appellat: Ac vt constat ex tertio Prædictionum, magna de his nominibus, & eorũ vsu apud antiquiores medicos fuit contentio; quo fit, vt Galenus, varia tractatione, dum nunc hos, nunc alios sequitur, lectorem confundat: vt plurimum tamen acutũ vsurpare videtur pro vehementi. Porrò vt varius est Galenus in acuti morbi significatione, ita nusquam exactè illius differentias, & aliorum morborum, à quibus hæ nascuntur, expressit; id quod nos ex variis ipsius locis adiuti nunc facere tentabimus. Igitur quum morbi alii sint breues, alii longi, his relictis (vtpote qui à natura acutorum morborum sunt alieni) de aliis agemus. Porrò breues morbi alii cito, alii tarde (qui & tardi dicuntur) terminantur, quòd scilicet tardo motu progrediantur: qui quoniam intra quadraginta dies desinunt, breues propterea censentur: qui verò cito ad finem perueniunt, quidam comitem habent

magnitudinem,& acuti ob id nuncupantur; vt pleuritis, peripneumonia, lethargus, phrenitis, angina, febris ardens; Alii sine fortitudine præproperè finem suum consequuntur, vt diaria, & alii similes morbi, qui breues, & parui dicuntur. Ex acutis rursus quidam simpliciter acuti, idest sine adiunctione aliqua dicuntur, qui intra decimum quartum diem soluuntur, quidam non simpliciter acuti: qui intra vigesimum, & post decimum quartum finiuntur; vt qui vigesimo septimo, & vigesimo die desinunt; suntque hi idem re cum simpliciter acutis: Idem enim morbus ob causæ maiorem vehementiam, aut paruitatem, aut ægri naturam simpliciter, aut non simpliciter acutus euadit: Alii verò sunt, qui acuti dicuntur, hoc adiecto, quòd quadraginta diebus terminentur. Quartum additur genus, quod eos continet, qui ex acutis profecti vocantur, vt tabes, suppuratio, hydrops, & similes, qui ex acutis sæpè fiunt, & inter acutos nonnunquam numerantur; quum tamen re vera sint diuturni: Id autem faciunt medici, vt originem morborum repetant: quoniam enim prædicti affectus, & nonnulli alii ex acutis morbis nonnunquam proueniunt, aliquando verò ex aliis causis nascuntur; acuti nominis adiectione, qualis fuerit eorum origo, monstrant: postulatque etiam docendi ratio, vt vniuersum acutorum morborum genus, in quo acuti mentio fit, diuidendo exhauriamus; etsi interim quidam ex diuisione resultant, qui postea inter longos reponi debent. Iam verò inter simpliciter acutos morbos, quidam peracuti, qui & acutissimi dicuntur, quorum terminus est intra septimum diem; cuiusmodi est angina, cholera, tetanus, apoplexia: Alii, qui à septimo vsque ad decimum quartum extenduntur qui simplicis nominis inopia, nomine generis non aliter quàm simpliciter acuti vocantur. Peracuti rursus bifariam diuiduntur: Nam quidam ex illis simpliciter peracuti, qui intra quartum diem abeunt, qui ob id peracutissimi nominantur: Alii qui quartum excedunt; quales sunt, qui quinto, & sexto iudicantur, qui etiam peculiari nomine destituti, non aliter quàm simpliciter peracuti appellari solent. Cæterum acutorum, qui intra quadraginta dies terminantur, nonnulli sunt, qui ἐκ μεταπτώσεως, idest ex degeneratione, & mutatione in aliam speciem, & à Galeni interpretibus ex decidentia dicuntur: Huius autem generis sunt acuti illi, qui intra vigesimum diem imperfectè iudicantur; deinde vehementia confracta, reliquum, quod superest, intra quadraginta dies, vel etiam sexaginta, vt Galenus scribit secundo de Diebus decretoriis, dissolui consueuit. Alii verò sunt, qui statim ab initio veluti prohibiti, tardiusque moti, & nullam interea subitam mutationem moliti, ad quadraginta dies producuntur; quorum alii accessionum remissiones habent, quæ in exactam integritatem finiunt: Alii cum continua febre semper perdurant. Tertium genus eorũ, qui intra quadraginta dies recedunt, eos continet, qui manifestè acuti in principio, & ante vigesimum diem non securè sunt finiti: deinde remissionem fecerunt, post hæc reuersi, mox intensi, nouissimè quadragesimo die desinunt; de quibus dubitat Galenus secundo de Diebus decretoriis an simpliciter, vel ex decidentia acuti dici debeant. Quos verò morbos vocet παρωξυμμένους, idest adauctos tertio Prædictionum non explicat: mihi tamen intelligere videtur per adauctos acutos, quos diximus antea non simpliciter acutos alibi ab eo dici: quinetiam eosdem esse morbos ex decidentia dictos, & eos, qui vocantur acuti quadraginta diebus soluti, patere omnibus puto, qui Galenum non oscitanter legerint.

De Morbo continuo, & intermittente. Cap. XXI.

VT febrem continuam, & interpolatam bifariam vsurpari scribit Galenus libro primo de Morbis vulgaribus, ita morbos continuos, & intermittentes duobus modis intelligere possumus; continuos inquam, vel quòd nunquam desinant

nant affligere, vel cum hoc etiam quòd nullam mutationem per interualla vſque ad iudicium, ſiue ſolutionem faciant; quos nouo vocabulo (vt author eſt Galenus) recentiores Græci συνόχους, & noſtri continentes vocant: Intermittentes verò, quos Græci διαλείποντας appellant, qui vel perpetuò non affligunt, ſed aliquando ad integritatem deſinunt, vel qui nunquam quidem penitus recedunt; interim tamen nunc exacuuntur, nunc remittuntur, cuiuſmodi ſunt continuæ tertianæ, quotidianæ, quartanæ, & ſemitertianæ febres: Ac propriè quidem intermittentes dicuntur, qui ad quietem, & integritatem perueniunt; & continui, qui nullas exacerbationes inferunt, ſed eum, quem ab initio acceperunt tenorem, ad finem vſque ſeruant, nulla accedente acceſsione. Qui verò continuò affligunt, & per interualla intenduntur, & remittuntur, quoniam cum intermittentibus in hoc conueniunt, quòd remittantur, & exacuantur; cum continuis autem quòd perpetuò affligant, ob id à quibuſdam intermittentes, ab aliis continui dicti ſunt; quum tamen potius mediam quandam naturam inter eos obtinere, & medii ob id, ancipitesque in hoc genere, Galeno authore, ſi antiquos Græcos ſequamur, putentur: Obtinuit tamen iam conſuetudo, & recentiorum vſus, vt omnes eos continuos dicamus eſſe, qui perpetuò quomodocumque affligunt, quos Græci συνεχεῖς vocant; Intermittentes verò eos intelligamus, qui aliquando affligere deſinunt & ſolum per interualla ſunt moleſti: At qui perpetuo quodam tenore abſque acceſsionibus infeſtant, ad Græcorum imitationem, qui hos συνόχους vocant, commode à nobis iam recepto nomine continentes dici poſſunt.

De Ordinato, Inordinato, & Errante morbo. *Cap.* XXII.

MOrbum ordinatum vocant medici, qui certis, ſtatiſque temporibus, quod Græci κατὰ περίοδον dicunt, affligit, exacerbatúrue, quo modo tertianam ordinatum morbũ dicimus; propterea quòd tertio quoque die, inuariabili motu, exacuitur: Contra verò inordinatum intelligimus, qui incerto tempore, & minimè ſecundum periodum recurrit; quos alio nomine errantes, & erraticos, atque incertos nuncupamus; Illos verò qui certum ordinem obſeruant, ſtabiles, & non errantes dicere liceat, quos & conſtantes vocamus, & ab Hippocrate ἀστάθμοι νοῦσοι dicuntur: Etſi non ſolum, qui certum tempus non ſeruant, ſed etiam quoquo modo à natura ſua euariant, inconſtantes appellentur; vt ex octauo Aphoriſmo tertii libri videre licet.

De Morbo æquali, & inæquali. *Cap.* XXIII.

SCripſit Galenus de inæquali morbo integrum etiam libellum, nec tamen ſatis adhuc expreſsit an vna, & eadem ratione, vel pluribus morbus æqualis, inæqualíſue dici debeat. At ſi quis diligenter notauerit, quæ de hac re variis locis ab eo traduntur, non vno modo hæc nomina vſurpari intelliget: Etenim in libro de Inæquali intemperie, vocat inæqualem intemperiem, quę in omnibus partibus corporis, quod alteratur, equaliter non eſt inſita; quo modo febres putridas inæquales morbos appellamus; quòd per eas, partes ſolidæ nondum planè ſint excalefactæ: ſicuti humores, quos calor penitus occupauit, & inſigniter affecit; & vt clarius dicam conſuetis philoſophis & medicis nominibus, quòd humores ſint excalefacti, partes verò ſolidæ adhuc in ipſo calefieri & mutari. Cæterum in libris de Cauſis morborum inequalem intemperiem intelligi ſcribit, in qua corpus à cauſis contrariis pari modo agentibus, ſimul alteratur, mutaturque: vt quũ eodem tempore calidius, frigidiuſque, vel humidius, ſicciuſque redditur; quod oſtendunt Lipiaræ vocatæ febres, in quibus calor, & frigus ſimul ſentiuntur; qui modus ab alio

profecto differt, vt satis omnibus constare puto: Nam in illa intemperie excessu vnius qualitatis alia omnino est remissa, in hac verò contraria simul, sed diuersis locis, vt in illa etiam, vigent. Appellat & primo de Differentiis febrium accesiones inæquales, quæ diuerso modo, contrariisq. motibus affligunt: qualis est tertianæ accesio, & omnium aliarum febrium, quæ cum frigore inuadunt, cui postea calor succedit: æqualem verò qui solum calefaciendo, vel refrigerando molestat: sic igitur & morbum æqualem, inæqualémue alio modo capere oportet. Quinetiam libro sexto de Sanitate tuenda, æqualem temperiem censet esse, qua omnes corporis partes afficiuntur; Inæqualem verò, quando in diuersis partibus differentes sunt intemperaturæ: qua ratione corpus illud intemperatum dicimus, cui, si velis, hepar, vel caput frigidum existit. Postremo inæqualem alio modo nominat morbum Aphorismo vigesimo tertio secundi, qui inæqualem ita motum habet, vt nunc minuatur, nunc verò increscat. Atque hæc satis quidem de variis significationibus æqualis, inæqualísue morbi, ne ex homonymia in Galeni lectione rudior decipiatur lector.

De Morbo redeunte, recidiuamque faciente. *Cap.* XXIIII.

MOrbos redeuntes, siue recurrentes (ita enim nominare liceat) quos Græci ἐπανερχόμενα νοσήματα vocant, definit Galenus in tertio commentario Prorrheticorum eius generis esse eos, qui parum quidem remittuntur, moderatioresq. euadunt, sed rursus postea exacuuntur, quo nomine complecti non videtur eos, quos dicimus recidiuam facere, quos Hippocrates duodecimo Aphorismo secundi libri ὑποστροφώδεα νοσήματα appellat; Nam eos ὑποστροφεῖν, idest recidiuam facere vsurpamus, qui non solum quomodocunque inclinarunt, diminutique sunt, sed penitus extincti putabantur, remanente solum aliquo in corpore symptomate ex præterito morbo, vt siccitate oris ex febribus; quod symptoma morbi causam, vt humorem, vel dispositionem morbosam subesse adhuc significat, quæ nisi probo victu, vel aliis remediis penitus aboleantur, paulatim aucta, vel similem priori, vel alium morbum rursus excitant: Nihil tamen prohibere video, vt vnoquoque eorum nomine vtrumque morbi genus, quod scilicet remittitur, exacuiturque, & illud fuga simulata, rursus rediit, compræhendamus.

De Morbo per consensum, & primariò genito. *Cap.* XXV.

QVod Græci συμπάθειαν dicunt, nobis compasionem, aut consensum, aliorũ exemplo, appellare liceat. Dicunt autem Græci per sympathiam, & nos per consensum partes corporis affligi, & morbos quosdam gigni: Quid verò his nominibus sit intelligendum legentibus Galenum, non satis constare potest; propterea quòd ille nunc vna, nunc alia interpretatione vtitur, & in eadem etiam pagina libro primo, & secundo de Locis affectis, de hac re diuersa tradit. Nam aliquando morbos, qui per sympathiam sunt contracti, opponi his contendit, qui proprii sunt, hoc est, ita stabiles, & firmi, vt recedente etiam causa, quæ eos excitauit, permanere posint, propriamq. curationem requirant: Interimque eos repræhendit, qui primarię pasioni, quam πρωτοπάθειαν Græci vocant, sympathiam opponunt: quum δευτεροπάθεια, idest secundaria, & posterior pasio priori aduersetur: At alio loco, eorum sequitur opinionem, quos antea refellit, distinguitque per oppositionem ex diuisione primarios affectus ab his, qui per consensum infestant: Nonnunquam tum his, quæ per se, vel propriè, vel primariò consistunt, nullo habito discrimine eos opponit, qui per compasionem sunt geniti: quod vnusquisque facilè agnoscere poterit, qui vtcunque etiam legerit, & inter se contulerit,

rit, quæ in supradictis libris de hac re ab eo authore scribuntur; tanta sanè varietate,& scribendi licentia lectorem confundere solet,vt nihil perpetuum ex eo sibi polliceri quispiam valeat. Verum enimuero si per cōpaſsionem affici dicitur pars aliqua (vt ille scribit) quæ ab altera efficitur; constat nihil aliud esse affectum per sympathiam, quàm qui ab alio est excitatus; ita vt idem sit cum eo, qui secundario genitus est; sic enim & verbum ipsum ostendit,compati; & vsitatus à medicis loquendi vsus. Quippe quum dicamus quibusdam caput dolere ob consensum cum ore ventriculi, existente scilicet prius in ipso ventriculo morbifica causa,quę capiti dolorem postea peperit. Qui ergo aliis non succedunt morbi, nec ab aliis excitantur, sed à suis causis primò gignuntur, illi primarii, & per protopathiam constare dicuntur. Qui verò ab aliis nascuntur, vel morbis,vel morborum causis aliquam partem prius infestantibus,secundarii,posterioresque, & per sympathiā, siue δευτεροπάθειαν esse putantur: Quamobrem male aliquando eos per sympathiā molestare morbos scribit, qui perpetuò non manent, neque per propria symptomata discerni valent: Eos verò primogeneos esse, qui propriis symptomatibus exactè dignoscuntur,stabilemque naturam obtinent: quandoquidem fieri potest, vt per consensum,siue secundarii sint affectus,& tamem perpetui,firmique,& euidentes simul notas habeant; cuiusmodi est dolor capitis proueniens vitio stomachi vapores ad caput emittentis,à quibus caput ob longiorem moram, aut vehementiorem vim pertinacem iam diſpositionem contraxit;adeo vt stomacho etiam persanato,non recedat,sed peculiarem sibi curam desideret: quinetiam primogenei esse possunt, etsi ob paruitatem symptomata non inferant euidentia,citoque ob instabilem,leuemq. impreſsionem euanescant; nimirum quòd propria horum natura in hoc solum posita sit,quòd aliis præcedentibus non superueniant; quemadmodum hoc solo, illi per compaſsionem consistere dicuntur, qui ab aliis sunt geniti,siue euidentes,siue obscuras postea notas habeant,& naturam stabilem,vel mobilem sint sortiti.Præterea illud quod de partibus affectis per consensum scribit,nullam scilicet actionem lædi,nisi pars illius author lædatur, rationi cōsonum mihi non uidetur.Nam dicere partes eas affici, quæ influente facultate (quemadmodum nerui vulnerata spinali medulla,vel materia,vt voci destinatæ partes,vulnerato thorace,efflatione destituuntur) perinde est,ac si quis dentes morbo correptos diceret, quòd per inediam cibo priuati proprium munus exercere nequeunt:Læduntur enim solum partes,quum earum compositio, vel primariò, vel secundariò labefactatur, Postremò putare naturalia instrumenta primario affectu semper laborare,quum illarum actio impeditur. (quod Galeno in fine libri primi de Locis affectis est visum)nō admodum est probabile; quippe quum non minus hæc, quàm alia suos morbos, noxasque per sympathiam sæpius contrahant: Ad hæc calore,& spiritu destitutæ illęsa interim illarum temperie,agere nequeunt:vt temerè credere non debeamus in parte malum esse, quum actiones fieri desinunt.

De Morbo per se,& per accidens. *Cap.* XXVI.

QVemadmodum per se aliquid fieri apud Galenum idem est,quod immediate,siue primò:per accidens autem idem quod secundariò,vt ex libro de Differentiis symptomatum,& aliis multis locis constat, ita morbum per se conuenire alicui parti vult Galenus, qui primò,& immediatè partem eam occupat;per accidens autem,qui secundo loco ad aliam pertinet, quemadmodum similarium partium morbos ad partem instrumentariam per accidens spectare scribit in libro de differentiis morborum,& morbum per se lædere actionem,& causam verò per accidens, idest, secundo loco dicimus: Quòd si in eadem compositione id fieri potest,quomodo febrem totius corporis morbum per accidens esse

censemus? eo quòd primò morbus sit singularum partium similarium & totum ipsum corpus, quatenus ex instrumentis compositum consideratur, per accidens morbo in figura, vel alio simili genere, laborare creditur; quando dissimilares partes eodem modo malè sunt affectæ: Tamen uullus est morbus in similaribus partibus, qui secundo loco, siue ex accidenti morbus vocari possit instrumentariæ partis; quoniam diuersa est illarum partium natura, & compositio: nec potest vnquam intemperies fieri, vitiata structura, quæ corporis instrumētis debetur: Vnde in his nullus morbus per se, aut per accidens inueniri hoc modo posse credo: quod si interim eadem causa, vt inflammatio magna, quæ similarium temperiem vitiat, & ob excedentem magnitudinem alicuius instrumenti constitutionem corrumpit, proprios tum similaribus, tum instrumento morbos excitet; fiet quidem, vt eadem causa diuersos morbos committendi vim habeat, de quo non dubitamus, sed nunquam continget vt vnius partis morbus ad aliam, quæ diuersam obtineat constitutionem, spectet, si modo morbus compositio est præter naturam. Quo modo enim quæso intemperiem morbum instrumentariæ partis vocabis, nullo modo labefactata illius structura? quippe quum integra maneat, vrgente sola intemperie, similarium magnitudo, numerus, conformatio, coniunctio, & vnio, ex quibus instrumentariæ conflantur: qua in re mirari profecto licet, quonam modo Galenus non viderit hæc suis principiis repugnare; quum enim antea constituisset omnem morbum instrumentariæ partis, vitio conformationis, magnitudinis, numeri, & coniunctionis concitari: agnoscere statim debebat, quod sequebatur: quidquid morbus instrumenti alicuius esse deberet, ad eadem genera esse referendum, siue primò, siue secundariò id contingeret: Quod si ob vehementiores intemperaturas, similares vel extenuentur, aut præter naturam augeantur, non tamen propterea morbi illæ partes ita affectæ, sed morborum causæ in instrumentis fiunt: Sed hæc satis de morbo per se, & per accidens, & superius enumeratis morborum differentiis: quę enim relictæ sunt, fallere nequeunt Lectorem, quum vel eodem modo à Galeno semper vsurpentur: vel per se statim ostendant, quod illarum nominibus significatur.

Clariſs. doctiſsimoq. Iuriſcon SVLTO LAELIO TAVRELLO IOANNES ARGENTERIVS. S. D.

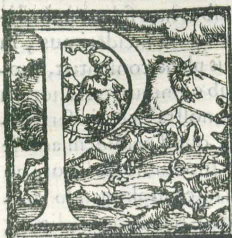
PERIS mei partem, quæ tribus libris morborum cauſas complectitur, quum multi alij occurrerent præſtantiſſimi uiri de me, meiſq́ ſtudijs bene meriti; tibi tamen potiſſimum, Læli doctiſſime, cui & hoc nomine plurimum debeo, dicandam eſſe cenſui: Quum enim uniuerſa noſtra hæc Academia tua maxime opera, & conſilio non ſine magno labore, & ſtudioſorum omnium beneficio regatur; meritò bonam earum rerum partem, quas noſtra parere poteſt induſtria, ad authorem, moderatoremq́ ſuum referri debere iuſtum eſſe putaui: idque eo præſertim, quòd uiro omnis philoſophiæ ſtudioſiſſimo continuis, maximiſq́ negotijs occupatiſſimo, atque etiam propemodum laboribus oppreſſo, ea maximè conuenire exiſtimarem, quæ ex ipſis philoſophiæ naturalis fontibus ſunt ducta, & ad morbos cauendos, perſpecta illorum origine, accommodatiſſima. Addo quòd quum multa in hoc opere contingant, in quibus Galenus medicorum præſtantiſſimus mihi non ſatisfacit; nonnulla etiam tractem ab Ariſtotele philoſophorum principe diſcrepantia: non ſatis tutum eſſe duxi in tanto hoc ſectarum ſtudio, tantiſq́ alijs difficultatibus, quibus boni omnes, qui ſuo ingenio, & ſtudio poſteris bene conſulere, atque etiam uiuentibus laborem honeſta contentione demere conantur, undequaque premuntur; ea abſque tuo patrocinio edere, & publicandæ tradere. Noſti enim tu, uir optime, ad quem omnium iura, & calumniæ deferuntur, me ſæpius à maleuolis, ne dicam peruerſis quibuſdam hominibus, qui nihil egregium in uita moliuntur, ſed omni ratione aliorum cogitationes, & opera retardare, impedireq́ nituntur, uulgi rumore laceratum: quòd neſcio quo modo medicinam totam exploſis à noſtris ſcholis optimis quibuſque authoribus, fracta ſcilicet illorum authoritate, ſubuertere conarer: quod quàm falſum ſit, ex hoc potiſſimum opere cognoſces; in quo non artem damno, quam ſtudioſiſſimè profiteor; non artifices contemno, quos amo, & ueneror: nec ab alijs bene tradita, quæ pro optimis recipio, euertere cupio: Sed antiquorum imitatione, quæ ab illis humano more uel ſunt prætermiſſa adijcere; aut fortè etiam negligentius conſcripta expolire, illuſtrareq́ meo labore, & perficere ſtudeo. Hæc ergo tu ea, qua ſoles humanitate omnes complecti, accipies: & ſi quando licebit per maximas tuas occupationes, quibus premeris, dum primus à ſecretis, in grauiſſimis, ac præcipuis quibuſq́ cauſis audiendis, iudicandiſq́ tanto huic no-

stro Principi seruis, ad animi relaxationem leges. Nam etsi tanta non sunt, quanta eximia tua uirtus, & summa uariaq; eruditio postulant: tamen (si de suis laboribus unusquisque absque arrogantiæ suspitione aliquid sperare, pollicerîq; audet) huiusmodi erunt ut meæ erga te obseruantiæ pignoris loco haberi, & posteris testari possint me non semper in otio sepultum; & eo tempore uixisse, quo tu summa prudentia, & iusta quadam ac omnibus grata æquitate in pulcherrima totius Italiæ regione ius dicebas, & præclarissimum Academiam Duce Cosmo Medices optimo, & omnibus uirtutibus ornatissimo Principe consilio maximo, & mira quadam sollicitune regebas. Uale & perge, ut facis, de tota nostra Academia, literatisq; omnibus bene mereri. Ex Pisana nostra Academia. quarto Calen. Septemb.

M. D. XLIX.

IOANNIS ARGENTERII DE CAVSIS MORBORVM LIBER PRIMVS.

De Vtilitate causarum morborum. *Caput Primum.*

OSTVLAT iam nostrum institutum, vt de morborum causis agamus: positis enim morbis, illorum origo quærenda est. Verum quoniam non solum morborum, sed etiam multarum aliarum rerum causas medicum tenere oportet; & à nobis etiam postea quærendum est, vnde proueniant morborum differentiæ, & symptomata omnia, operæpretium esse duco, vt imprimis generalem de illis tractationem (ex qua postea quę propria sunt singulis, eliciantur) quantum ars nostra desiderat, hoc loco instituamus. Quæ res profecto nescio an maiorem vtilitatem, quàm dignitatem, vel difficultatem obtineat. Nam quum nihil eorum, quæ in corpore fiunt, ignoratis causis, scire liceat: nec etiam quidquam rectè agere possimus (siquidem ablatione causarum morbi tolluntur, & ob diuersas causas diuersa remedia in ægrotis, variaque viuendi ratio in sanis exigitur) ac quum causæ ad suos effectus dignoscendos signa præbeant, hinc magnus profecto, multiplexque illarum vsus, & vtilitas agnoscitur. Quid enim dignius, præstantiúsue, quàm causas earum rerum perspectas habere, quarum cognitionem profitemur? Hac enim re potissimum philosophos reliquis hominibus præstare credimus: quòd illi abditas rerum causas, quæ difficultate aliorum ingenia superant, agnoscant, Nec alia quidem ratione medicinam nostrã olim inter sapientiæ partes à summis philosophis, qui eam diligentius excoluerunt, reputatam existimare par est, quàm quòd eam maximè medicinæ partem spectarent, quæ causas eorum, quæ in corpore nostro eueniunt, expendit. Nam reliquæ in abiectiore quodam rerum genere versantur, quàm vt possint in tam digna facultate locum inuenire. Quàm verò difficilè sit huius rei explicationem pro dignitate excolere, & posteris mandare, omnibus cõstare puto, qui aliquando de ea tradenda certa docendi methodo, cogitauerint. Nam & res ipsa per se ardua est, & à philosophis perinde explicata, vt quum illi generaliore quadam ratione, id totum, quod quærimus, complectantur, parum medicinam nostram, quæ inferiora rerum genera potius sectatur, adiuuent. Quòd si à scriptoribus de medicina posita saltem essent capita, quibus res hæc tota constaret, non esset profecto quòd nos multum amplius laboraremus. Sed quum illi non satis etiam explicent, quid sit morbi causa, quas, quótue causas medicina consideret; quod imprimis ad philosophorum imitationem ab illis faciendum erat; nec etiam explicent quarum rerum causas medicus inquirere debeat; nec quæ sit causarum vis, quóue modo inueniri enarrarique possint, & à quibus rebus eas pe tere oporteat. Quum præterea ferè semper proximas, immediatasque prætermittant, dum in externis, quas vulgus etiam nouit particulatim enumerandis præter modum occupantur, rem profecto difficillimam nobis reliquerũt. Omitto quòd multarum rerum, vt omnium ferè differentiarum morborum causas Galenus noster omiserit; alias verò sparsim sit prosequutus: quo quidem fit, vt non solum ignoremus quo loco reperire possimus, quod quærimus, sed etiam desit docendi methodus, quæ à certo initio auspicari debet, & perpetuo quodã filo singula de quibus agitur, enarrare. Ac non solum hæc quidem incommoda ex interrupta illius

tractatione nascantur; sed etiam quòd interim dum eadem variè explicat, aliis errandi occasionem non paruam attulerit: Etenim male Auicenna de Causis procatarcticis disserit, quòd Galeni varietate confusus, quid in ea re verius esset, ignoraret. Negant recentiores causæ coniunctæ aliquem in medicina esse vsum, quod in diuisionibus causarum, illius, vt aiunt, Galenus non meminerit. Denique qui de morborum causis agunt omnes ferè diuersa docendi ratione vtuntur; nimirum quòd artem in antiquioribus certam non inueniant, quam perpetuò communi quadam cõcordia sequantur. Ac nobis profecto adhuc difficilior huius rei explicatio redditur, quòd (quum nonnulla occurrant, in quibus non solum à medicis, sed etiam à summis philosophis dissentimus) in ea tempora inciderimus, in quibus nemo quod sentit, libere dicere audeat; nisi cũ illis planè consentiat, quorum authoritas iamdudum apud omnes inualuit: sed id ab omnibus, qui aliorum opinionibus sunt addicti, æquiore animo eo maximè hæc nostra licentia ferri debet, quòd antiquorum exemplo eam nobis vindicamus, & quòd neminem accusemus, neminem vituperemus: omnes maiores nostros, qui suo studio, & labore nobis profuerunt, vt par est, summoperè diligamus. Quod si interim aliquando ab illis discrepamus, id non ea spe facimus, vt omnium optima, & rata haberi velimus, quæ tradimus, sed vt aliis meliora inueniendi occasionem præbeamus, dum in dubium reuocamus, quæ hactenus longa consuetudine, veluti legibus quibusdam, nescio qua ratione, sancita fuerunt: Auguror non defuturos, qui nostra refellant & Aristotelem, Galenumque, quos repræhendimus, tueantur, id quod etiam maximè exopto, si modo id non contentiose sed veritatis inueniendæ causa, facere aggrediantur. Sic enim sperandum est, vt ex hac honesta contentione veri inueniendi ratio ad pristinum philosophandi genus, quod non opinione aliorum, sed ratione constabat, reuocetur: verumtamen in tantis difficultatibus quod aggresi sumus prosequemur.

De Generibus causarum, quibus in medicina utimur. *Cap. II.*

Vid causa sit, superfluum puto esse definire: Nam id quod adferimus quum ratio, siue (vt philosophorum verbo vtar) propter quid quæritur, causæ nomine donari omnes (credo) nouerunt, qui vel leuiter in philosophia sunt versati: vel si aliter ex rei natura definire velis, causam vocabis, quæ ad rei constitutionem quoquo modo aliquid confert; quando etiam causæ non minus sunt, nihil nobis quærentibus, quàm si aliquid quæramus. Illud potius explicandum quæ quótue sint causæ; id quod ita explicat Aristoteles, & alii vniuersi philosophi, qui eũ sequuti sunt, vt eas omnes quatuor omnino esse contendant; formam scilicet, efficiens, materiam, & finem: à quibus Galenus dissentire videtur, qui nonnullas alias addit; Etenim in libro de Differentiis symptomatum, & sexto de Vsu partium, annumerat prædictis causis; vtilitatem, scopum, instrumentum, exemplar, & voluntatem, & aliam præterea, quam vocat causam sine qua non, quod quàm rectè faciat, paulo diligentius à nobis expendendum est: Nam scopum, vtilitatemque addere, superfluum esse duco; quippe quum scopus, finis, & vtilitas idem causarum genus faciant; quod enim finis dicitur, eo quòd in hoc actiones desinant, scopus etiam vocatur, quòd finem scilicet nobis proponamus, in quem alia omnia, tanquam in scopum dirigantur, finem præterea nobis proponimus, non per se, sed quatenus bonum quidpiam, quemadmodum optimè Aristoteles docuit omnia nempe finem, tãquam bonum aliquod expetere; alioqui vtile honestum, & iucundum, & ipsum quoq. bonum addere oporteret, tanquam alias causas, si sub fine non continerentur: siquidem propter illa ad agendum mouemur; sed hæc vt diximus, sub fine, qui boni ratione

proponitur, omnia compræhenduntur. Quod etiam Galenus ipſe in lib. de Cauſis procatarcticis teſtatur, vbi ſcribit idem eſſe finem, vtilitatem, ſcopum, & ipſum propter quid, ſola autem ratione, ea inter ſe differre: Cæterum exemplar, reique idea quam mente cõcipimus, dum rem ad illius ſimilitudinem effingere nitimur, in his, quæ ſecundum naturam agunt, cauſa non eſt; nimirum quum natura non electione, nec alterius rei contemplatione ſua formet opera: In aliis verò ſub forma compræhendi videtur; Eſt enim rei forma quædam in animo, qua duce, alias peculiares rerum ſpecies effingimus. At voluntas vt communis omnibus, quæ fiunt, cauſa non eſt, ita in quibus locum habet, ad efficientem redigitur, eo enim quòd impellat, excitetq. corpus tanquam inſtrumentum, quo vtitur ad agendum, cauſæ nomen ſortitur; ſed meo quidem iudicio grauiora ſunt, quæ de inſtrumento, & cauſa ſine qua non, dicuntur: nec eorum opinionem recipere poſſum, qui inſtrumenta ſub efficiente compræhendi volunt: Nam in medicina noſtra plurimum refert hæc inter ſe ſeiungere, aliter enim vitiatos motus corrigimus, quum illorum inſtrumenta ſunt læſa, aliter verò quum ab ipſa facultate corporis partes impellente, labefactantur: Præterea calidum agere dicimus, vt concoquere, expellere, quæ non facit, vt agens; ſiquidem agendi vis, à temperamento, ſtructuraque partium reſultat: ſed quatenus corporis facultatibus ſuo influxu, vt inſtrumentum inſeruit; quo modo etiam arteriæ corpus inter pulſuum cauſas, & thoracem inter ea, quæ reſpirationem mutant, ponit Galenus: quòd ſcilicet inſtrumenta ſint, quibus efficiens pulſuum, reſpirationiſque cauſa ad ſuas actiones obeundas vtitur: Præterea ex eo principio, quo vtitur Ariſtoteles ad alias cauſas inueniendas, id quod volumus, cõmodiſsimè, vt puto, probare licebit, propterea enim inquit ille quatuor eſſe cauſas, quoniam quatuor ſunt quæſita, nempe à quo, ex quo, cuius gratia, & id quod facit rem eſſe. Quod ſi ita eſt, liceat nobis inſtrumentum addere, propterea quòd quærere poſſumus, per quod res fiat: ſi enim finem ab efficiente differre putamus, quòd ille reddat rationẽ cuius gratia, hoc verò oſtendat à quo res proueniat; & denique ſi omnes quatuor cauſæ inter ſe genere differre creduntur, quòd totidem ſint interrogationes inter ſe diuerſæ; quur inſtrumentalem quoque aliis non addemus? quum quærat per quod res fiat, quod nulla ex aliis cauſis facit. Tantum profecto eam ab efficiente differre oportet, quantum diſcrepat interrogatio à quo, ab ea, quæ per quod aliquid peragitur, quærit: quod etiam loquendi vſus, vnde hæc ſunt deſumpta, apertiſsimè monſtrat. Belli namque inſtrumenta dicimus eſſe pecuniam, arma, equos, tormenta, numitiones: bellum autem gerere homines his rebus munitos. Adde quòd ſi Ariſtotelem legamus libro ſecundo Phyſicorum, vbi de his rebus tractat, inueniemus omnino inſtrumenta ab efficientibus excludi; ſiquidem efficiens illud eſſe definit, quod primo mouet; quod non faciunt inſtrumenta, quæ ſecundariò, & ab aliis impulſa mouent, id quod Themiſtius optimus Ariſtotelis interpres adnotauit, additum ſcilicet eſſe verbum, primò, in efficientis definitione ad inſtrumentorum differentiã, quibus ſanè efficientis nomen cõpetere non poteſt, ſi ratio non conuenit: Ac multo minus, vt arbitror, ſub fine compræhendi poſſunt inſtrumenta, quod nonnulli interpretes Ariſtoteli placuiſſe putant. Vbi enim cauſas omnes & vltimo loco inter eas finem enumerauit: addit Ariſtoteles, quæcunq. alio mouente inter ipſum, & finem reperiũtur, ſiue inſtrumenta, ſiue opera fuerint, finis gratia extare, quod veriſsimum quidem eſt; verum non propterea ex hoc conſtat, an inſtrumenta ſub efficiente, vel fine compræhendere author velit. Si enim ſpectemus vltimum finem, cuius cauſa omnia inſtituuntur; non poſſunt illa finis rationem habere, vtpote quæ adiumento ſint ad finem conſequendum: Atſi tanquam media conſiderentur, in quibus quę antecedunt efficientia, quieſcunt, finis rationem ſubibunt: qua in re interpretes Græci nihil vltra quàm Ariſtoteles ſcribunt: Alii verò ex noſtris

duplicem eam relationem animaduertentes ea ab Ariſtotele ad finalem cauſam referri ſcribunt,quod & docendi ratio poſtulare videtur; quum ea verba ſtatim ſequantur cauſam finalem, & connexione quadam dicendi cum illis, quæ de ea dicta ſunt ita connectantur,vt ad efficientem,de qua multo antea egit,non niſi magna violentia trahi poſsint: Attamen ratio conuincit, vt non minus à fine quàm ab efficiente inſtrumenta ſeiungantur: Nam vt differre oſtendimus per quod, ab eo,quod eſt à quo,ſic omnia hæc diſcrepare ab eo cuius gratia, vnuſquiſque intelligere poterit,qui omnino tergiuerſari nolit. Nec par quidem eſt ratio de inſtrumentis,quibus ſanitatem comparamus,nempè remediis,& victu, quæ eſt de purgatione, & macie: ſunt enim hæc mediæ quædam actiones, & opera, quæ prius conſequimur, quàm ad vltimum finem, ſanitatem ſcilicet perueniamus: Inſtrumenta autem ipſa vt remedia, & victus ſtatim ab agente aſſumuntur, vt eorum beneficio agere poſsimus. Quamobrem ſtatuamus,ſi placet, quintum quoddam genus cauſarum,quod inſtrumenta contineat.Quod ſi rationum momenta id ſolum efficere non poſſunt,quod quærimus, repugnante ſcilicet Ariſtotele; & teſtibus ſit opus,adferimus Platonem, & Galenum qui contra Ariſtotelem ſentiunt, nobiſq. fauent. Cæterum addendam eſſe alia cauſam cenſeo, quã Galenus vocat ſine qua non,definitque eſſe huius generis cauſam,quę quidem perfectionis nihil addit rei,quæ fit,ab illis tamen,quæ conferunt,ſeiungi non poteſt: vel vt breuius dicam,cauſa huiuſmodi eſt,ſine qua res fieri nequit.Nam ſi tot ponendæ ſunt cauſæ,quot ſunt quæſita, & interrogationes genere inter ſe differentes, hæc omnino alterum genus cauſarum faciet: Vt enim quærendo à quo res fiat, efficientem quandam cauſam conſtituimus ab aliis diuerſam: ſic profecto quum quærimus cum quo,aut ſine quo aliquid peragatur,aliud cauſarum genus ponimus tanto ab aliis diuerſum, quanto interrogatio ipſa ab aliis diſcrepat.Quod ſi hanc non recipiamus cauſam,ſub quo quæſo alio genere tempus,locum,ſpatium in quo fit motus,priuationem,motus terminum à quo,& in quem deſinit,compræhendemus? quæ tamen omnia rationem reddunt ab aliis cauſis genere diuerſam: & proinde cauſarum genus requirunt ab aliis alienum: Si enim reliquæ cauſæ eædem ponantur,diuerſa autem ſint vel tempus,aut locus,fiantq. ab illis,quas ſtatuunt cauſas, diuerſa: ſtatim huius differentiæ cauſam prouenire dicimus,vel temporis vel loci ratione: quo modo tempus, vel locum vni defuiſſe ad agendum idoneum, alteri hæc apta extitiſſe dicimus: Eodem pacto ſi quis quærat,quur idem ab eodem fine impulſus citius à Piſana vrbe Lucam,quàm Florentiam perueniat: non aliam ſanè inueniet cauſam,quàm quòd vna breuior,quàm alia ſit via,ſiue ſpatium,in quo motus peragitur.Quod etiam Ariſtoteles lib.ſexto de Phyſica auſcultatione monſtrat: vbi differentiam lationum, cæteris cauſis paribus poſitis, nunc in tempus, nunc in ſpatium diuerſum reuocat.Eodem pacto ſi quis petat cauſam,quur nigrũ in album, & color in colorem ſolum permutari valeat: Cauſam profecto nullam audiet,quàm quæ ex priuatione,& terminis mutationis ſumitur: quòd ſcilicet ex contrario in contrarium duntaxat mutationes fieri poſsint: ſi quæ verò alia ſub hoc genere cauſarum contineri videbuntur, poſtea docebimus. Nunc verò ſatis ſit oſtendiſſe genus aliud cauſarum addendum eſſe, quod ſcilicet compræhendat cauſam ſine qua,& cum qua aliquid obitur. quod ſi duplex hoc genus efficere velis,vt differre videtur interrogatio ſine quo ab ea,quæ petit cum quo aliquid fiat, non magnopere impedio. Eſt verò & aliud adhuc cauſarum genus à prædictis diuerſum,quod cauſam aſsignat, quum petimus quur in aliquo fiat vnum, in alio aliud,quæ propterea cauſa,in quo,meritò vocabitur:quur enim inflammatio cordis perimat, quæ verò carnoſas partes affligit ſalutaris exiſtat, cauſa eſt id, in quo inflammatio naſcitur. Ad hanc cauſam pertinet quod Ariſtoteles quærit, quur ſcilicet Sol ceram liquet,& fundat, lutum verò cogat,& induret, docetq. cauſam

eſſe

esse huius diuersitatis id,in quo sol agit, quod profectò sub nullo alio genere hactenus est comprænhensum. Nec illis quidem assentior,qui hoc genus causæ ad materiam referunt: Propterea quòd materia ab Aristotele definitur hoc solo quum causæ rationem obtinet,quod ex ea existente in re, quæ fit,aliquid componatur: quamobrem tantum hoc causarum genus, quod quærimus à materiali causa discrepare necesse est, quantum differt dicere in quo ab eo quod est, ex quo quidpiam proueniat:Itaque si vera est ratio,qua Aristoteles vtitur ad causarum numerum constituendum,quòd scilicet tot sint genere inter se discrepantes,quot quærit quæstio propter quid genere inter se differentia,cogimur omnino alias omnes adiicere,quarum mentionem hactenus fecimus, præsertim quum Aristotelis ratio nullo modo repugnet; Nam quòd illud sit causa,quod assumitur ad rationem reddendam,quum quæritur propter quid aliquid fiat, & quod à forma,efficiēte, materia,& fine ratio huiusmodi petatur, certissimum quidem est. At propterea hæc non efficiūt,quin plures reperiri causæ possint,nec certa aliqua ratione ostendit perfectum esse quem ponit causarum numerum. Addendū enim fuerat,& probandum (posteaquam enumerasset quatuor illas,quas ponit) fieri non posse, vt plures inueniantur. Nam si plura ipsum propter quid cōplecti inueniemus,cogemur profecto causarum numerum vsque adeo augere, quandiu nihil reperiemus amplius, quòd quæri possit ab alio genere diuersum. qua ratione si vniuersum causarum numerū excutere velimus,octo omnino genera constituemus, quoniā octo quærimus, nec plura quæstio propter quid complecti videtur: vel enim petimus quid faciat rem esse uel quid res sit et formam assignamus,uel à quo res sit & efficiens adferimus,vel ex quo conficiatur:quę materia est,uel in quo quod est subiectum,uel cuius gratia,& finis,ratio est,uel per quod,ad cuius quæsitum instrumentum respondemus,uel sine quo,nullo modo,aut cū quo melius,faciliusq. res peragitur id quod est quærere causam sine qua nō vel cum qua sub quib. vt diximus, communia hæc omnibus cōtinentur tempus,locus,termini motus,spatiū in his,quę motu locali ferūtur,& motus etiā ipse & in his quæ gignuntur alterantur & denique in aliud transmutantur,priuatio additur,quę etiam huius generis causa censenda est, quandoquidem absque illa mutatio huiusmodi fieri nequit: In singulis uero operationibus propria quædā alia inueniuntur,veluti imbecillitates partiū causæ sunt, ut eò potius decūbant fluxiones,quàm in alias partes,quod causæ genus sub nullo alio contineri potest: Non enim imbecillitas fluxiones efficit,sine ea tamen fluxio non suscipitur,aut facilius,uel melius,aut semel recepta diutius conseruatur. Eodem modo retētio alimenti in ventriculo causa est bonæ coctionis,quæ illic peragitur,at non ut efficiens,siquidem id ad alteratricē,coctricemque facultatem spectat; Nec ut forma,uel materia,aut finis,nec denique ut alia ex prædictis causis.quare merito in genere causarum sine quibus non,hæc collocatur.sunt,ut diximus,in omni ferê opere huiusmodi quædam causæ quas sigillatim prosequi,aut certo rerum genere comprænhendere non licet: id tamen quod omnibus cōmune est & earum naturam docet, explicare possumus: ut eas. s. huius generis putemus esse,quę quum in nullo alio genere collocata reperiuntur,id ei,quod fit, præstat,ut sine illis nullo modo aut cū ills facilius,vel citius,aut vehementius actio fiat,uel diutius perduret,aut alia conseruentur,uel melius denique aut deterius res perficiatur. Quod si quis rei qualitatem,quantitatem,agendi modum,ordinem addenda esse putat, quod etiā sine his res fieri nequeant, non prohibeo,mihi tamen videntur hæc in efficiente sępius includi,neque enim efficiens dici potest,quod ad agendum qualitatem ,quantitatemque idoneam non habet, modumque,& ordinem necessarium non seruat,quando etiam quædam,hac sola ratione,efficientia euadunt,quum suapte natura alioqui non sint, quemadmodū cibi temperati morborum non dicuntur causæ,nisi vel quantitate excesserint,aut

intempeſtiue,vel peruerſo ordine ingerantur, vel denique in aliquo ex aliis ſcopis de quibus ſuo loco agetur,fuerit erratum:venena vero ſtatim ſuapte natura morborum effectrices cauſæ cenſentur,veruntamen nonnumquam hæc etiam reddũt cauſam ab efficiente diuerſam,quo fit vt tunc ad genera cauſarum , de quibus modo agimus,nempe ad cauſam ſine qua, vel cum qua redigantur; Veluti quum petimus quur prius frigoris externi occurſum ſequatur cutis aſtrictio, quàm caloris ad internas ſedes reuocatio ; vel quur inutilis,noxiaque etiam ſit expulſio humorum,quam concoctio non præceſsit,cauſa non niſi ab ordine petitur,quòd ſcilicet ita comparatum ſit,vt illa præcedere,hæc verò ſubſequi debeãt,At ſi quis cauſam requirat,ob quam idem eodem inſtrumento, & fine impulſus diuerſa vulnera feriendo eidem parti inflixerit: diuerſus percutiendi modus cauſam reddit,quòd ſcilicet inæquales fuerint ictus,vel alio modo inter ſe diſcrepantes. Atque hæc quidem de generibus cauſarum,quæ duce ratione,& earum neceſsitate, vtcunque licuit excogitauimus ; licebit verò aliis meliora forte inuenire, id quod maximè cupio;Interim tamen non poſſum cum Ariſtotele,.& aliis Peripateticis conſentire, eorummet principiis,& rationibus impulſus.Nec iis quidem moueor,quæ in Ariſtotelis defenſionem adferri fortè poſſent, quòd ſcilicet ille ſolum de Cauſis neceſſariis,& per ſe agat in Phyſicis , & quòd iſtæ,quas nos addimus,concauſæ potius ſint,quàm cauſæ,vel etiam quòd ad eas, quas illi ſtatuunt,redigantur : Nam ſi abſque illis, quas nos ponimus, nihil fieri poteſt, patet maximam eſſe earum non minus, quàm aliarum neceſsitatem. Præterea non ſolum de neceſſariis,ſed etiam de aliis,quæ ſunt per accidens cauſæ,agit Ariſtoteles in Phyſicis. Quur deinde de omnibus non pertractabit, quibus cauſæ definitio conuenit ? Quòd ſi illis etiam concedamus ad naturalem philoſophum nõ pertinere de aliis cauſis agere, ſaltem illud non negabunt in Metaphyſicis, vbi quod commune eſt omni artifici docetur,hæc non fuiſſe prætermittenda : vel enim ad logicum,vel metaphyſicum ſpectat cauſas omnes,quæ ſcientiis,& artibus ſingulis ſunt neceſſariæ,explicare. At nuſquam id facit Ariſtoteles ; quum in Logicis numerum non quærat : In Metaphyſicis verò iiſdem ferè verbis,eodem numero (quaſi eadem eſſet phyſici,metaphyſicique tractatio) cauſarum explicationem complectatur. Quur verò concauſas, & nõ cauſas vocabimus, & quomodo cauſæ veræ non fuerint,ſi illis definitio competit ? ſiquidem vnumquodque prædictorum aptiſsimè aſsignamus, quum propter quid,ſiue ratio eius, quod fit,quæritur: quur præterea ab initio cauſas à concauſis non ſeiunxit Ariſtoteles;& diuerſis definitionibus earum naturam non eſt complexus ? Non prætermiſſas eas fuiſſe ab Ariſtotele,eo quòd temporis, motus,loci, & priuationis mentionem alibi faciat, abſurdum eſt dicere : Non enim quid ſigillatim tradat,& neceſsitate coactus, quum non poſsit omnes effectus in ſuas cauſas redigere, quærendum eſt; ſed quid ſentiat,vbi ex proprio inſtituto numerum cauſarum inueſtigat: At ſi has non prætermiſit, quas nos addimus ; quur non plures,quàm quatuor eſſe ſtatuit?ſi modò genere inter ſe diſcrepant quatuor illæ ab aliis,vt nullo modo vna ſub alia compræhendi queat.Id quod clarius profecto eſſe puto,quã ut doceri à nobis debeat.Quum enim probatum ſit, & etiam res ipſa ſatis per ſe oſtendat prædictas omnes queſtiones, ſiue interrogationes genere inter ſe differre, aut omnes inter ſe eodem modo diſtingui debent, aut nullæ, ſed vnicum genus ponendum; ad quod aliæ omnes reuocentur: Adde quòd docendi ratio ita facilior redditur, quum diſtincta ſunt genera : quandoquidem alioqui neceſſe eſt controuerſias naſci, quum nonnulli eaſdem cauſas ad unum genus, alii uerò ad aliud potius referre poſsint.

Quot modis unaquæque ex prædictis causis dicatur. *Cap. III.*

LEgentibus Galenum patere puto materiæ nomen variè capi; Nam in libro, cui titulum fecit, An ars tuendæ sanitatis pertineat ad medicum, duplicem statuit subiectam materiam, vnam in qua, aliam ex qua. Sic Dioscorides materiã medicam vocauit ea, quæ ad corporis præsidium à medicis adhibentur; verũ nos materiam propriè vocari diximus, authore Aristotele, ex qua ingrediente compositionem aliquid fit: Causam verò in qua subiecti nomine aptius donari puto: hoc enim modo accidentia in subiecto esse, & alterationes omnes in subiecto fieri, & recipi dicimus; quamquam tamen etiam subiectum pro materia, & hæc pro illo nonnunquam sumatur: quemadmodum materiam subiici contrariis, & ex subiecto aliquid fieri, pro eo quod est ex materia, sæpius scribit Aristoteles: Et nos materiam coctionis alimentum esse dicimus, non quòd ex ea, sed in ea potius concoctio fiat. Cæterum remedia, præsidiaque omnia, quibus medicus ad hominum salutem vtitur, ideo materiæ nomen acceperunt, quòd ex illis variæ efficiantur compositiones ad tuendam sanitatem, vel morbos profligandos: nam quum simplicia adhibentur auxilia medicorum; non ex illis, sed ab illis, quod fit, prouenire rectius dicemus; quemadmodum sanè vniuersum remediorum genus efficientis rationem subit; si ad id referatur, quod in nobis parit. fiunt enim in corpore mutationes à remediis, non ex illis: siquidem affectus corporis ex materia medica minimè conficiuntur. Sit ergo materia vna ex qua, quæ rei inest, quæ fit; & quæ propriè materia dici debet, quemadmodum quum hominem ex sanguine gigni, tanquam ex materia, dicere consueuimus, Alia verò in qua, quæ verius subiectum vocatur, quomodo febrẽ accendi in spiritibus, vel humoribus, & morbum esse in corpore, & denique accidentia in materia tanquam in subiecto esse intelligimus Adde tertiam, si velis, materiam, quæ, à qua, vel etiam magis impropriè ex qua; quæ efficientis naturam subit: veluti quum intemperiem à bile, vel ex bile fieri; & sanitatem ex materia medica parari dicimus, propterea quòd in eo humore vis sit intẽperaturæ gignendæ: in remediis verò efficiendæ sanitatis. Porrò inter ea, quæ efficiunt aliquid, esse nonnulla quæ per se, alia quæ per accidens efficientia dicantur, omnibus notum est; quemadmodum illud etiam, quòd quædam sint propinqua, alia remota efficientia: Verum non perinde constat quot modis quæ per se, vel per accidens agunt, dicantur: Aliter enim sol, aliter homo gignit hominem: aliter ventriculus fluxionum ad pectus decumbentium author censetur, quàm expultrix cerebri facultas; vel ea, quæ ipsum cerebrum calefaciunt, aut refrigerãt: Qua in re cœpit quidem Aristoteles exemplis docere diuersam hanc efficientium naturam, quum scribit alio modo consultorem, alio patrem efficere, quod faciunt. verùm nulla certa docendi methodo omnes diuersos efficientium modos complectitur, sed ex duobus positis exemplis, quum ait & omnino faciens facti, & mutans mutationis authorem esse; nobis varietatem hanc, non sine difficultate excogitandam reliquit. Nec oportet quidem existimare superfluò hæc quæri; quandoquidem ob diuersos modos, quibus aliquid fit, admonemur diuersis præsidiis, diuersaq. agendi ratione vtendum esse. Aliter enim morbos curamus eosdem, si diuerso modo, & à diuersis efficientibus excitati fuerint: quapropter nitendum est docere, quot modis aliquid efficiens dici possit. Dicitur itaque illud vno modo efficiens, quod rebus formam præbet; quo modo homo hominem efficere dicitur: Alio modo vocatur efficiens, quod materiam suppeditat, qua ratione cibos multos fluxiones excitare putant medici, quòd materiam largiantur, quæ fluxiones parit: Idem facere dicimus ventriculum, quum malè concoquit, malè namque concocti cibi cruditate corporis partes aggrauant, fluxionisque authores euadunt: Et fœminam procreare liberos hac ratione credimus, quòd materiam suppeditet, ex qua fœtus

conformatur: Quinetiam quod materiam commouet, efficientis nomen meritò sibi assumit, qua quidem ratione expultrix vis cerebri, eo quòd humorem impellat; Sol quia liquando commouet, & externum frigus comprimendo distillationes ad partes subiectas excitare dicuntur: quæ verò instrumenta præbent, putantur etiam eius, quod fit efficientia; quo modo quæ calorem augent in cerebro, ex quo vigilia, vel in corde, vnde ira, illorum authores statuūtur, propterea scilicet quòd calorem excitant, quo natura ad omnes actiones tāquam instrumento vtitur. Eodem modo eum concitasse bellum putamus, qui alteri arma, equos, pecuniam, & alia belli instrumenta suppeditauerit. Numerantur quoque inter efficientia, quæ agendi vim, rationemque præbent, quandoquidem qui consilium dat alteri, non alio modo author eius, quod fit, esse censetur, quàm quòd agendi rationem doceat. Adhæc quæ finem, vsumque rei euariant, efficientium nomen assumunt: hoc modo corporis, animique motus magnos pulsus facere dicimus: eo quòd pulsuum vsum mutent; cuius occasione, pulsus etiam variantur. Nec alienum quidem esse puto, vt ea, quæ præbent subiectum, & causas sine quibus, aut cum quibus res peraguntur, inter efficientia recipiamus: hoc enim modo alimenta etiam, quæ sanguinē, aut bilem copiosam gignunt, morbos peperisse intelligimus, quòd materiam exhibuerint, in qua (mutatione prius in humores facta) febres nascuntur: An non etiam mortis authorem eum dicemus fuisse, qui locum, aut tempus ad occidendum aptissimum alteri indicauerit, vel potius suppeditauerit: Itaque (meo quidem iudicio) non errabimus, si illud efficiens statuamus, quod singularum causarum beneficio suos effectus molitur: quandoquidem primò, & immediatè nihil aliud efficere inuenitur. Propriè tamen efficientia à philosophis vocantur, quæ formam rebus inducunt: Ac etiam inter ea, quæ ordine quodam sese consequentia aliquid faciunt, priora posteriora mouentia, eorum denique, quæ fiunt efficientia ponuntur: Lædit enim actionem intemperies, hanc efficit (si velis) caloris excessus; hunc accendit motus, qui ob id actionem quoque vitiare dicitur. Cæterum efficientes causæ ab eo, quod faciūt, denominationem sumunt, sic enim gignentes, augentes, alterantes, iuuantes, lædentes, conseruantes, & denique hoc, vel aliud efficientes, vel proprio nomine, vel adiunctione eius, quod fit, dicuntur. Quinetiam illud ignorandum non est efficientes causas quum subiectæ materiæ ratione, minimo accepto momento, res quæpiam fit, προφάσεις, idest occasiones vocari: Nam hoc modo vbi corpus putridis febribus est expositum, & ex ira, vel insolatione, aut alia quacunq. leuissima causa in eas incidit, in materiam causam reiicimus; generationi verò occasionem dedisse, quæ leuiter in corpus egerunt, dicere solemus. Postremo in definitione efficientis, quam tradit Aristoteles, aliquid notandum esse existimo: si enim id solum statuamus esse efficiens, quod primum principium est mutationis, quæ mota mouent (& tamen instrumenta rectè dici nequeunt) ab efficientibus seiungere cogimur, & aliud causæ genus, quo ea contineantur, nulla cogente necessitate, constituere. Veluti externum frigus primo refrigerare corpus dicimus; ex frigore verò adstrictionem nasci; ab hac propelli humores, qui varios postea morbos pariunt: quæ omnia profectò illorum morborū efficientia sunt; nec vnum alterius instrumentum apte vocari potest. Quamobrem nobis sit illud efficiens, à quo aliquid fit, siue primum sit in agendo, siue à primo impulsum. Illud verò sit instrumentum (vt diximus) per quod fit, quod quidem duplex statuunt esse medici, atque etiam philosophi: vnum commune, aliud peculiare & proprium: vocant autem commune instrumentum in nobis, per quod vniuersæ corporis actiones peraguntur; estque illud calidum innatum, de cuius natura, vt variè sentit Galenus, ita in libro secundo de Causis symptomatum commune instrumentum, vel sanguinem, vel spiritum, vel ipsum calorem, qui in illis est, vocat; pluraque ob id huius generis instrumenta ponit. Vtitur au-

tem

tem natura ad omnes actiones tum animæ, tum corporis sanguine, & spiritu. Peculiare verò instrumentum est, quod singulis actionibus obeundis potissimum est à natura comparatum, vt oculus visionis, ventriculus coctionis, neruus sensus, musculus motus instrumentum vocatur. Atque hoc quidem duplex statui potest: Nam quædam ex propriis verè instrumenta, alia verò similitudine, proportionéue potius dici debent: siquidem neruus verè est instrumentum; cute verò ad sudores eliciendos natura tanquam instrumento vtitur, quum per eam aquosum humorem foras extrudit: sed diuersa profectò ratione, quàm per neruos, singulis partibus sensum impartiatur: quippe quum neruus agendi vim habeat à facultate impulsus, si modo sentiendi vis per eum in alias partes spargitur; Cutis verò nihil efficiat, sed tanquam subiecta materia viam exeunti humori præbeat: capit tamen aliquid ex instrumenti ratione, quum potius per eam, quàm in ea sudores euocari dicamus: quinetiam inter vera instrumenta aliud est præcipuum, quod in toto instrumento maximam ad agendum vim obtinet: quo modo Galenus humorem cristallinum præcipuum visionis instrumentum vocat, nimirum si ad alias oculi partes referatur quæ præcipua non sunt instrumenta. Ipse verò oculus simpliciter visionis instrumentum dicitur. Formam re vera considerat medicus, quum de corporis constitutione agit, & non aliam quærit præter illam, quam actionis authorẽ agnoscit. Temperiem namque corporis formam, & non animam statuit esse, propterea quòd mutatione temperaturæ, actiones mutari, atq. etiam animam ipsam à corporis temperie vario modo affici conspicit; quamquam Galenus nonnunquam liberius animę essentiam, philosophorum more, definire aggreditur. Quum verò de morbo, & sanitate agimus, formam spectamus ad proportionem, vt quum febrem intemperiem calidam definimus: compositi enim, & nõ accidentium sunt veræ formæ. At finem considerat simpliciter, vt finem, veluti quum finem coctionis dicimus esse asimilationem. Nunc verò sub nomine vtilitatis, & vsus, quemadmodum commutationis pulsus, & respirationis varium vsum, cuius gratia fiunt illi, tanquam finem ponit Galenus: Reliqua verò, quæ ad alias causas pertinent, vel partim sunt superius explicata, vel per se ita patent, vt enarratione nostra non egeant.

Causarum Differentiæ. *Cap. IIII.*

CAusarum differentias enarrat Aristoteles, quum mutato nomine, τρόπους, idest modos causarum se docere scribit: Nam dicere quasdam esse rerũ causas per se, quasdam per accidens, alias actu, alias verò potentia: nihil aliud est, quàm eas differentias explicare, quibus causæ inter se differunt. verum certa docendi methodo differentias eas non complectitur; quippe qui non doceat à quibusnam differentiæ sumi debeant, nec ex ea tractatione constet qui, quótue modi, siue differentiæ esse posint; relinquit enim semper aliquid explicatio rerum, quæ à certis capitibus non auspicatur, sed singula quæque prosequi nititur: id quod hoc potissimum loco ostenditur, vbi Aristoteles plurimas differentias omittit: cuiusmodi est ea, quòd inter causas quædam sint æternæ, aliæ caducæ & corruptibiles: & illa qua dicimus quasdam esse certas, alias incertas: quòd quædam præterea sint pręstantiores aliis, vel maiorem aut minorem vim ad agendum obtineant: & denique innumeræ aliæ huiusmodi differentiæ reperiri possunt, de quibus oportebat omninõ fieri mentionem: aut certè capita, & fontes indicari, à quibus quæ relinquerentur ob incompræhensibilem singularium specierum multitudinem, facilè duci possent. Nec illud quidem existimare oportet eas enumeratas ab eo fuisse, quarum esset in philosophia aliquis vsus: illas autem prætermissas, quæ inutiles ab authore putarentur: quur enim quæso (si vsum spectamus) de his etiam, quas nos addidimus, non meminit Aristoteles? quippe qui rarò complexam, incomplexamque

cauſam, quam inter ſuas enumerat, in vſum ducat; ſtatim verò vtatur eo modo, quem prætermiſit; quòd ſcilicet quædam ſint incertæ, quædam certæ, nimirum quum fortuna, & caſus hoc modo potiſsimum ab aliis differant: An non etiã æternæ cauſæ, & corruptibilis neceſsitas maxima oſtenditur, quum in ſequentibus libris æterni motus æternam; corruptibilis corruptibilem cauſam eſſe probat? quid? quòd finalem cauſam cæteris præſtare alibi contendit: quod nemo intelligere poſſet, qui prius ex hac tractatione (vbi omnia, quæ ad hanc rem pertinent, ſumma diligentia tractari debent) non didiciſſet cauſas hoc modo inter ſe differre poſſe; quòd quædam ſint aliis præſtantiores. At ne ſingula proſequamur, vnuſquiſque qui tergiuerſari nolet; intelliget non ſolum parem eſſe harum omnium differentiarum rationem, ſed etiam artem eſſe ab Ariſtotele prætermiſſam, quæ omnes differentias ſummatim per capita complectatur. Itaque quum cauſæ ad id comparatæ ſint, vt aliquid conferant ei, quod fit, meritò à tribus præcipuæ differentiæ emanabunt; nempe ab his, quæ conferunt ad agendum; ab his, quæ aguntur, & vario agendi modo. A natura quidem & proprietatibus cauſarum, hæ differentiæ ſumuntur; quum dicimus quaſdam eſſe æternas, vt cœlum, quaſdam corruptibiles, quæ ſcilicet ex corruptibili materia, aut in ea conſiſtunt. Item quòd quædam omnium præſtantiſsimæ, vt finis, quædam omnium abiectiſsimæ, vt materia. Item quòd quædam cõplexæ, aliæ incomplexæ, & ſimplices; quædam vniuerſales, quædam particulares. Ab eodem fonte ducitur hæc differentia, quum dicimus cauſas inter ſe differre, quòd quædam ſit vt materia, quædam vt forma, & denique aliæ, vt aliud quidpiam ex prædictis; Item quòd aliæ ſint generales, aliæ particulares; cuiuſmodi etiam eſt quam ferè ſolam ſcriptores de medicina nouerunt, quũ cauſas diuidunt, quòd quædam ſcilicet ſint procatarcticæ, quædam antecedentes, aliæ verò coniunctæ: Nam quoniam eorum, quæ cauſæ ſunt, quædam procatarctica, quædam antecedentia, alia vero cum ſuis effectibus coniuncta exiſtunt, ob id hanc differentiam ab illis capiunt: Ab eodem etiam capite emanat ea differentia, qua dicimus morborum cauſas quaſdam ab his, quæ aſſumuntur: nonnullas ab his, quæ admouentur; alias ab his, quæ excernuntur, vel à nobis fiunt, prouenire: & denique ſi quæ aliæ à rebus ipſis, quæ cauſæ exiſtunt, huiuſmodi occurrant differentiæ, duci poterunt. Cæterum ab his, quæ ab ipſis cauſis fiunt, differentiæ ſumuntur, quòd quædam intemperiem committant, aliæ cõtinuum ſoluant: quædam leues morbos ſolum, aliæ graues ſuapte natura inferant, nonnullæ animum, aliæ corpus lædant, etſi quæ aliæ huius generis ſunt differentiæ. Iam verò ab agendi ratione hæ petuntur differentiæ, quòd quædam per accidens, aliæ per ſe agant; quædam actu, aliæ potentia: quædam certæ, aliæ incertæ: remotæ quædam, aliæ propinquæ, mediatæ, vel immediatæ: quædam prior, alia poſterior. Item quum dicimus quaſdam validè agere, cuiuſmodi ſunt quæ vulnerando, aut à tota ſubſtantia nos lædunt, vt actiuæ qualitates: alias verò leuius, vt qualitates, quę paſsiuæ vocantur. Quaſdam præterea intus ſolum vim ſuam exercere, vt cibum, & potum: quaſdam foris duntaxat, qualia ſunt quæ vulnerando corpori nocent, alias intus, & foris obeſſe, & prodeſſe, vt aërem ambientem: nonnullas item per interualla agere: alias perpetuò, vt aërem ambientem: Ac ne ſingula proſequamur, à diuerſa agendi ratione, conſtet differentias ſumi poſſe. Atque hæc quidem de cauſis communia hactenus habuimus cum philoſophis, à quibus noſtra orta eſt medicina, cætera autem quæ ſequuntur, peculiaria erunt arti, quam profitemur: Nam etſi quædam alia poſtularet de cauſis tractatio omnibus artibus communia, cuiuſmodi eſſent, ſi quis vim cauſarum, & in illis inueniendis progreſſum quendam & modũ doceret: quo facilè omnes, & reperiri, & inter ſe diſtingui poſſent (quæ certè artẽ omnibus diſciplinis communem deſiderant) tamen ne videamur, quod proprium eſt philoſophorum nobis vindicare velle; illis relictis, ad ea, quæ ſunt noſtræ arti

propria, & summopere necessaria, nec satis à medicis explicata, properandum esse duco.

Quorum causas medicus inquirat. Cap. V.

ILlud imprimis in hac re tradendum esse, puto, vt doceamus, quorum causas medicum quærere oporteat: quum enim diuersarum rerum diuersæ sint causæ, nec omnes in omnibus, quæ fiunt, sint necessariæ, reperiantúrue: postulat profecto docendi ratio, vt quemadmodum causarum genera, & differentias explicauimus, sic etiã genera, differentiasq. eorum, quorum causas inuestigamus, philosophorum imitatione doceamus: Nam Aristoteles statim ab initio tractationis de causis libro secundo de Naturali auscultatione proponit quorum causas philosophum inquirere oporteat, nẽpe generationis, corruptionis, & omnis mutationis. Igitur vt in vniuersum dicam medicum necesse est corporis, et animi, illorumque passionum, & effectuũ, qui ab illis proueniũt, causas tenere; corporis quidẽ causas scrutatur, quum quærit qua ratione totum ipsum hominis corpus, illiusque partes hoc, vel illo modo sunt constitutæ: quum præterea docet animalis generationẽ ex sanguine, & semine fieri, ex elementorum mixtione temperiem corporis resultare, ex similaribus instrumentarias partes conflari, totũ ipsum hominem, omnesque illius partes non temere, sed vtilitatis alicuius causa fabricatas, & deniq. quũ de corporis generatione, & compositione, quantum permittit illius professio ex propriis principiis ratiocinatur. Eorum vero quæ ad animũ pertinent, causas disquirit, quum docet qua ratione ira, tristitia, & aliæ animi perturbationes sedari, atque etiam persanari possint: Quid item tardiora ingenia excitet, quid remissiores, abiectosque animos intendat, & commoueat, vel denique docet qua ratione corpus ab animo, & hic vicissim ab illo afficiatur: quum vero sanitatis, morbique causas, & qua ratione diuerso modo a medicamentis alimentisque afficiatur corpus quærit; eorum, quæ corpori accidunt, causas petit. Iam vero quum bonæ vel malæ coctionis, coloris, et aliarum qualitatum, excrementorũ corporis generationem, mutationemque expendit, quur præterea certis temporibus quædam mutationes in corpore proueniãt vtiles, aliæ vero in aliis noxiæ, & quare prosint excretiones, quæ per connexas, & è directo positas partes cum affectus fiunt, aliæ autem obsint, causas explicat eorum, quæ corporis constitutionẽ sequũtur: Ac vbi causarum ordo aliquis reperitur, causarum ipsarum causas etiam conquirimus; vt quũ in febre calorem ex prohibita trãspiratione, illam ex obstructione, hanc rursus ex humoribus crassis, vel viscidis, vel multis, huiusmodi vero humores ex ipsis alimentis, vel otio, aut aliis causis procreari ostendimus.

Quid Morbi causa. Cap. VI.

QVoniam nostri non est instituti in hoc opere causas prædictarum rerũ præter quàm morborum, illorumq. partium, & symptomatum explicare. Ideo superfluum esse duco hoc loco corporis constitutionis, eiusque aliarum passionum causas, quas abunde philosophia docet, prosequi, quando etiam tota huius rei ratio in supradictis causis posita, non magno labore inueniri potest ab eo, qui huius rei studio teneatur. Quamobrem ad morborũ causas accedamus, imprimisque quid sit morbi causa, quomodóue intelligi debeat ostendamus; quod variè quidem, & aliquando diligentius, alibi vero negligentius Galenus noster facit: Quum enim causam morbi dicit esse primo de Locis affectis, qua tangente afficimur, quaque recedente quiescit affectus, negligentius quid causa sit, definit: Externæ namque causæ afficiunt quidem corpus quum adsunt, nec illis ablatis recedit quem pepererunt affectus, quæ tamen ab eo etiam causæ dicun

tur. Veluti quum diariarum febrium causas ponit esse insolationem, exercitationem, crapulam, vigiliam, & reliqua huius generis, quæ abeunt concitatis suis morbis: est quoquæ parum accurata ea definitio, quam tradit in libro de Differentiis symptomatum, vbi illud dicit esse causam, quod suos effectus iam peperit, nec amplius facit, siquidem potius causæ censentur esse, vt in libro de Constitutione artis scribit, quum agunt, quàm quòd agere posint, vel egerunt: quemadmodum sanè nemo negauerit crassos humores, qui obstructiones pariunt, illius causam esse: Nec verò recipienda est ea definitio quam asignat alio loco in libro de Differentiis symptomatum, quòd scilicet illud sit causa, quod ex sua natura ei, quod fit partem aliquam generationis confert, propterea quòd quædam etiam sunt non suapte natura, sed per accidens causæ. Atque hac ratione excluderentur etiam causæ sine quibus non, quas nihil perfectionis rei quæ gignitur præbere meminit: Quinetiam quæ ad auctionem, & conseruationem morbi faciunt, hac definitione non sunt compræhensæ, quas tamen inter morborū causas, septimo libro Methodi medendi, complectitur, quum eas in gignentes, & augentes diuidit. At in libro de Arte medicinali diligentius quidem, sed non perfectè, quid causa morbi sit, ostendere nititur, quum causam insalubrem, siue morbosam eam statuit esse, quæ vel morbum efficere, vel factum conseruare potest; Non enim hac definitione cōplectitur eas, quæ morbum augent. Quamobrem communi generalioreque definitione dicamus eam causam morbi esse, quæ quocunque modo aliquid morbo confert: Conferunt autem quædam eo quòd constituant, aliæ quòd morbum gignant, aliæ quòd augeant, aliæ quòd genitum conseruent, aliæ denique, quæ etsi præcipuam vim non præbent, sine illis tamen nec gigni, nec augeri, aut conseruari morbus potest. Constituit morbos propria vniuscuiusque forma, vt febrem intemperies caloris excessu nata; eandem gignunt, quæ intendendi calorem vim obtinent tanquam efficientes causæ; & quæ materiam suppeditant, ex qua morbi gignuntur, & subiectum præbent, in quo morbi resident, qua ratione inflammationem ex sanguine gigni, quòd ex tali materia ipsæ partes inflammationes contrahant, & febres hecticas in solidis partibus, putridas in humoribus, diarias in spiritibus oriri (tanquam conferat aliquid ad eorum morborum generationem subiecta materia) dicere solemus. At verò alienum non est eas auctrices ponere causas morborum, quæ vel primò eum pepererunt, aut alia, quæ eandem vim obtineant, vt æstus, quas excitauit febres, easdem intendit; idem eas, quas labor peperit, auget. Idem facit materia, & subiectum: Etenim inflammationes ex sanguine primū conflantur, & perseuerante illius affluxu crescunt: & corrupti humores, vt generationis morborum, sic etiam auctionis authores existunt: conseruant, quæ augendi quidem vim non habent, non tamen propterea morbos propellere possunt, quales sunt causæ, quæ eiusdem sunt naturæ cum gignentibus, & augentibus, sed imbecilliorem vim sunt sortitæ: Nam quæ contrariam vim habent morbis, eos tollunt, nec morbosæ, sed salubres causę sunt censendæ: Non habent quidem præcipuam vim, sed tamen aliquid faciunt ad generationem, auctionem, & conseruationem morborum causæ sine quibus & cum quibus appellatæ, vt postea inferius ostendemus; Illud verò hoc loco sciendum est, quòd etsi causa potisimum dicitur, quum actu confert, tamen etiam illæ, quæ potentiam ad id habent à medico contemnendæ non sunt. Eas enim quæ facere possunt, & nondum aliquid faciūt, quum remouemus, præcauere dicimur; Quum verò illis repugnamus, quæ iam morbum cōmittunt, siquidem immediatæ fuerint, curare, sin minus etiam prouidere ne obsint, recepto loquendi vsu, putamur, sed hæc diligentius explicabuntur in eo libro in quo de Officiis medici agemus.

Quas Cauſas in morbis quaerere oporteat. Cap. VII.

QVum in morbis cauſas quæramus in medicina noſtra nō tam ſciendi, quàm agendi cauſa, vt ſcilicet earum cognitione eos præcauere, mitigare, illorū incrementa ſiſtere, & denique recte curare poſsimus, conſtat aut de omnibus non eſſe agendum, aut certè parem non eſſe omnium prædictarum cauſarum utilitatem: Nam & ſi morborum cauſæ finem aliquem aſſequuntur, medicus tamen eum quantum licet, fugit, quum omnino morboſis cauſis reſiſtat, nec ob eum finem primò, & per ſe quicquam moliatur, ſi quidem natura, et ars ſua inſtrumenta non ad perniciem, ſed ad ſalutem animalis exercent. Per accidens itaque, & non primò, nec per ſe finem morborum, et cauſas illorum ſpectat medicus, ut ſcilicet illo impedito eum conſequi poſsit, qui ad animalis ſalutem eſt vtilis, nempe ſanitatem, vtpote quæ ſecundum naturam exiſtat: Alicuius enim gratia, actionum ſcilicet ſecundum naturam, quibus ad vitæ munia egemus, ſanitatē comparare ſtudemus, morbos autem nullius cauſa quærimus, ſed nobis nolentibus inſperatò, temereque accedunt: Finalis ergo cauſæ in morbis nullus, aut minimus eſt in medicina vſus: abſentibus verò morbis eorū procreatrices cauſas quærimus, & quem finem habeant, ſpectamus; vt illis reluctando morbos præcauere, & ſanitatem tueri valeamus. At quum adſunt morbi, quid tandem illorum cauſæ effecturæ ſint, inquirimus; vt ex illis ſigna colligentes rectè prædicere poſsimus, quid ſit futurum: At formam in morbis ſpectamus, quum philoſophorum inſtituto propriam vniuſcuiuſque morbi naturam inueſtigamus. Differre namque intemperiem à peruerſa inſtrumentariarum partium ſtructura propria illorum morborum forma docet: ob quam etiam curationem variamus: quur enim diuerſa remedia poſtulet intemperies, quàm ſtructura diſsimilarium, cauſa eſt, quòd diuerſa ſit illarum partium forma, & natura: Quærimus efficientia omnis generis: nam quid morbum gignat, augeat, foueat, & tollat; quid item per ſe, aut per accidens, quid iam faciat, quid facere poſsit, quid vt communis cauſa, quid vt peculiaris, quid remotum, vel propinquum; denique quid vnumquodque in morbis præſtare valeat, expendimus. Quinetiam inſtrumentum commune, tanquam cauſam in morbis quærimus, per quam & morbi gignuntur, & tolluntur: Nec minus profecto materiam conſideramus, quum inueſtigamus ex quo humore tumores conſiſtant; ex qua materia naſcantur obſtructiones, craſſāne an viſcida, vel multa. Præbet & ſuos vſus ſubiecta materia, in qua morbi reſident: Ex vario namque ſubiecto varias rationes, & multiplices in morbis curationes formamus; vt quum ſciſcitamur, quur inflammationes cordis, & cerebri omnino ſint periculoſæ, aliæ verò magis tutæ: quur cancri inſanabiles, œdema autem facilè curetur: quur ex ſanguine benignæ febres & ſalutares; malignæ & pernitioſæ ab atra bile proueniant, in quibus rationem ex materia vel ſubiecto corpore ducimus, ſub quo corporis inſtrumenta hoc loco compræhendimus. Quippe quum morbi in illis tanquam in ſubiecta materia ſint poſiti; variant hæc quoque curationem, quando aliter inflammationem, quàm eryſipelas, aliter febrem, quæ in humoribus, quàm quæ in partibus ſolidis reſidet: alio modo cordis inflammationem, quàm muſculi, extern æue alterius partis, curamus: Multiplex etiam eſt cauſarum ſine quibus, & cum quibus in morbis vtilitas. Nam ſi quis quęrat quur acutus morbus ante decimum quartum non deſinat; ratio eſt, quòd nondum ad illud tempus peruenerit, quo ſolui poteſt: Ab eodem genere petitur cauſa, ſi quis petat, quamobrem morbo ſit correptus, qui diutius eſt apricatus; quoniam ſcilicet longiore tempore Solis iniurias tulit. At ſi quis ex ſanguine confertim emiſſo ſtatim liberatus fuerit; alius autem longè poſtea, cui humor paulatim emanauit; cauſam habēt diuerſi effectus, quòd alio modo ab eodem remedio fuerint affecti: qua ratione etiam diſcrepantibus

morbis ab eisdem causis diuerso modo agentibus homines corripiuntur. Quur verò vix conualescere posint, qui ex vehementi morbo resurgunt, causa sumitur à termino à quo: Quare autem ex tremore cordis homo moriatur, si quis postulet; causam asignari audiet, quòd in spatio, & loco, in quo cor ipsum mouetur, aquosus humor contineatur, qui motus libere fieri prohibet; vnde calor visceris, & vita tandem extinguitur. Quòd verò quædam partes ab eisdem causis fuerint affectæ, aliæ verò minimè, earum imbecillitas, & robur, & conformatio, magnitudo, numerus, positura, connexio, raritas, densitas, mollities, durities, varia denique illarum conditio, cum qua facilius, difficiliúsue morbi nascuntur, sæpè in causa est; quur autẽ ex quibusdam morbis non omnes gignantur, causa ex eo petitur, quòd non omnes ita opponãtur, vt mutua fieri posit inter eos mutatio. Verum tametsi multiplex hic est causarum in morbis vsus, non omnes tamen in omni re, quæ de morbis quæritur, semper & eodem modo considerantur. vbi enim causas scrutamur generationis morbi prȩter alias, causæ etiam sine quibus generatio fieri nequit, vt tempus, locus, terminus à quo, & reliquæ huius generis eo perpendendæ sunt, quoniam illis renitendum est. At vbi genitus morbus est, non iam vt causæ, sed vt signa considerantur; ex quibus quis, qualísue sit morbus, dignoscamus: Eas autem tanquam causas consideramus, quibus præsidia debentur, quæque agendi rationem mutant; quales potisimum sunt, quæ morbum constituunt, augent, & conseruant; quandoquidem morborum causas, vt aliorum etiam, quæ in corpore nostro peraguntur, eo prȩsertim consilio inquirimus, vt medicinam factitemus, non autem vt rationem reddamus, siquidem ars nostra ad actionem, non rerum cõtemplationem comparata est: quòd si aliquando ex causis rationes ducimus; id vel per accidens facimus, quòd alioqui eorum effectuum, qui nostra præsidia desiderant, naturam perspicere nequeamus, vel quatenus medicinam cum philosophia profitemur.

De Causis morborum procatarcticis, & antecedentibus. *Cap. VIII.*

Causarum morbi differentias facilè vnusquisq. ad imitationem eorum, quæ superius de differentiis causarum generatim dicta sunt, absque alia explicatione inuenire poterit. Quamobrem id solũ superesse video, vt vsum, & proprias quarundam differentiarũ significationes, in quibus multos hallucinari puto, breuiter doceamus. Ac imprimis quidem occurrunt procatarcticæ dictæ causæ, quas nonnulli præincipientes, alii aliter, Celsus verò euidentes appellare videtur: Nec non etiam illæ, quas Græci προηγουμένας, nos præcedentes, vel Celsi imitatione, abditas vocare possumus: in quibus quidem explicandis non solum plurimum laborant Neoterici, sed etiam inter se non parum dissentiunt, omnes Galeni varietate confusi, qui diuerso modo hæc nomina vsurpare solet. Etenim libro primo Methodi medendi, & quarto de Sanitate tuenda, vocat eas præcedentes, quæ in ipso animalis corpore consistunt: Procatarcticas verò, quæ extrinsecus eueniunt; id quod etiam in libro de Causis morborum apertè testatur, tum etiam initio libri primi de Causis pulsuum, vbi præcedentes vocari tradit, quæ in animali ipso cõtinentur, siue affectus sint, siue motiones præter naturam. Procatarcticas autem non solum hoc definit, quòd sint extrinsecus positæ, vt superius adductis locis fecit, sed hoc etiam addito, quòd vehementer alterent, immutentque corpora. Qua ratione quæ leues morbos, vt diarias febres committunt, inter procatarcticas pasim alibi perperam collocaret. At in secundo cõmentario de Natura humana, præcedentes causas definit, quæ morbos efficiunt: Eas verò quæ ab illis originem trahunt, procatarcticas appellari censet. Quòd si ita est, solum licebit præcedentes vocare, quæ immediatæ sunt, aliæ autem omnes procatarcticæ erunt, & quædam necessa-

riò

riò internę,aliæ externæ : Calidum enim morbum calor ipſe committit,hunc hu-
mor (ſi velis) calidus accendit: hic rurſus ex obſtructione, prohibita tranſpiratio-
ne,incaleſcit ; quę omnes profecto internæ cauſæ ſunt : Cibus autem craſſus, qui
obſtructionem fortè peperit,externa cauſa . Quinetiam eo, quòd ſcribat propriũ
eſſe diariarum febrium,vt à cauſa procatarctica incipiant ; conſtat non ſolum eas,
quę extrinſecus adueniunt, ſed à nobis ipſis etiam excitantur cauſæ morborum ,
procatarcticas eſſe : quippe quum ab ira,mœrore,triſtitia, vigilia , & multis aliis,
quæ à nobis proueniunt,diariæ gignantur. Quamobrem non mirum,vt diximus,
ſi Auicenna & alii,qui eum ſunt ſequuti,in definitione cauſę procatarcticæ, & an
tecedentis hac varietate Galeni confuſi errarunt ; quum procatarcticam deſcri-
bunt,quę ab externis , vel ab anima prouenit . Nam motum,bubonem,vigiliam ,
inediam , alui fluxum diarias inferre , & inter procatarcticas cauſas non ſemel re-
fert Galenus : quę tamen nec extrinſeca ſunt,nec ab anima fiunt: niſi quidquid in
corpore fit,ab anima prouenire,longius ſumpto principio,quàm medicina noſtra
poſtulet,cenſeamus. Quòd ſi Galeni opinione ea duntaxat , quæ ſunt extrinſecus
poſita,procatarcticę cauſæ nomine continentur, perperam dictum eſt eos morbos
à cauſis procatarcticis naſci,quos animæ perturbationes pepererunt,niſi quis (ne-
ſcio qua licentia) animam inter ea enumeret,quæ ſunt extrinſeca. Ac ſi quis librũ
de Cauſis procatarcticis,& locos,quos ex aliis libris adduximus legat,inueniet ali
ter ab antiquiſsimis medicis, quàm ab aliis,qui Galeni tempore vigebãt,aut paulo
ante eius ſecula vixerunt,hæc nomina vſurpata eſſe . Etenim antiqui procatarcti-
cas cauſas morborum vocabant alio nomine προφάσεισ,id eſt,occaſiones,quòd ſci-
licet ſuapte natura morbum inferre nequeant,ſed ſolum vbi imbecillum corpus ,
aut alio modo paratum ad morbos ſuſcipiendos inuenerint , aut certè non vehe-
mentem concitent affectum,niſi ſubſit morboſa diſpoſitio,quæ cauſę agentis vim
ſuſcipiat,& vltra promoueat. Veluti ira,laſsitudo,triſtitia,quæ ſuapte natura dia-
rias,vbi vero malis humoribus refertum eſt corpus, aut præter modum excalefa-
ctum & exiccatum , putridas etiam & hecticas febres procreant . Quamquam ta-
men libro quarto de Victu acutorum ſcribit Galenus non amplius rectè dici πρό-
φασιν morbi cauſam,ſi propria ſua vi, & non ob ſubiectam corporis diſpoſitionem
morbum excitet: haſque ipſas rectius occaſiones, quàm manifeſtas cauſas vocari .
Confundit tamen hęc inter ſe ſæpius: Etenim æſtum,frigus,vigiliam,mœſtitiam,
crapulam,laſsitudinem,& quę huius ſunt generis nunc procatarcticas,alibi recen
tes, vt libro ſecundo de Natura humana,nonnunquam occaſiones,vel etiam ma-
nifeſtas omnibus cauſas,vt libro primo de Differentiis febrium,appellare ſolet. Iu
niores autem medici , qui poſt antiquiſsimos illos ſuperuenerunt , procatarcticas
cauſas vocarunt,quas illi occaſiones dicebant: Inter quos etiam placuit nonnullis
eas inter procatarcticas ſolum recipere,quę externę forent : alias autem omnes, ſi
modo eſſent euidentes , quidam tamen occaſiones à manifeſtis cauſis diſtingue-
bant. Quo quidem factum eſt,vt quum Galenus nunc hos,nunc illos ſequitur,di
uerſa tradat , & à ſeipſo etiam diſſentiat , quamquam tamen propriè procatarcti-
cam cauſam ille (quando ex propria opinione loquitur) intelligere videatur , quę
recens,& ſimul euidens eſt,vt ex primo de Differentiis febrium patet,vbi eam ita
definit,tum etiam ex eo,quòd occaſiones eas nominet,euidentes eſſe oportet, re-
centes verò,quoniam ſecundo de natura humana,æſtum, frigus,& reliqua prędi-
cta,quę inter procatarcticas cauſas ab eo paſsim recenſentur, recentes morborum
cauſas appellet,nullo facto diſcrimine,ſiue à nobis naſcantur, ſiue extrinſecus oc-
curſent. Quòd ſi aliquando procatarcticas vocat,quę ſunt externæ,fortè id facit,
vel quòd plurima illarum pars ab externis rebus ducatur,vel quoniam ita patent ,
vt non ſolum medicis ſint perſpectę,ſed etiam idiotis,quaſi extrinſecus eſſent po-
ſitę ; contra plane quàm antecedentes,quę ſuapte natura ſunt occultę , & non niſi

medicis cognitæ: vnde meritò abditas à Celso vocari diximus: vel ita inueteratæ, vt non nisi graues affectus pariant: procatarcticæ verò ferè omnes leuiores suapte natura morbos procreent.

De Causa morbi coniuncta. *Cap. IX.*

COniunctam causam tanquam commentum quoddam Auicennæ, & aliorũ Arabum medicorum nonnulli nostræ tempestatis medici reiecerunt, qui acrius etiam in illos inuecti sunt: quòd non solum rem commentitiam, & à Galeni placitis alienam, sed etiam medicinæ inutilem excogitatam putent; quam tamen (si Galeni authoritate, & ratione certandum est) recipere hi etiam cogentur, qui alios repræhendunt. Etenim Galenus passim illius mentionem facit, vt in libris de Causis pulsuum, & de Differentiis, & Causis symptomatum, & septimo lib. Aphorismorum, atque etiam contra Iulianum, & secundo Methodi medendi, ne infinitos alios locos recenseam, vbi primam, siue proximam, & immediatam rei causam συνεκτικὼ, idest continentem dicit esse; adeo vt nihil differant proxima, & continens causa. Exigit id etiam rei naturæ; quæ enim cum effectibus coniunctæ sunt causæ, vt immediatæ ab Aristotele, sic aptissimè Celsi nomine continentes appellari debent; quamquam tamen Galenus in hac etiam re varius esse solet: quippe qui nunc antecedentes à coniunctis separet, vt Aphorismo trigesimo libri septimi, vbi spumosi excrementi coniunctam causam esse statuit flatuosum spiritum, qui cum humore ob vehementem motum commiscetur: Antecedentes verò plures enumerat, quemadmodum etiam commentario tertio libri sexti de Morbis vulgarib. apertè docet, vbi causas in procatarcticas, antecedẽtes, & coniunctas diuidit: Aliis autem locis, in quibus duo solum genera procatarcticarum, scilicet, & antecedentium facit, sub antecedentibus coniunctas complectitur; id quod facilè probari potest ex eo, quod scribit contra Iulianum, plenitudinem continentem, & simul antecedentem causam esse. Omnes enim coniunctæ antecedentes sunt, at non contrà: siquidem proximæ rerum causæ, quoniam euidentes non sunt, sed peritis solum cognitæ, sub procatarcticis contineri nequeunt: Ex antecedentibus verò nõ omnes coniunctæ, quia non omnes immediatæ, sed vna duntaxat, nimirum quòd vnius effectus vna proxima in vnoquoque genere sit causa, aliæ omnes mediatæ, & ab effectu remotiores, atque seiunctæ. Ac profectò illud mouere non debebat eos, qui contra hæc scripserunt, quòd Auicenna exemplo commodo non sit vsus ad coniunctam causam significandam: quum nec etiam alii, qui caliditatem, aut lapidem in vesica morbum statuunt esse, eã assignare possint. At qui morbum præter naturam compositionem esse intelligunt, facillimè coniunctas in singulis morbis causas inuenient, & ab aliis differre cognoscent: Malæ enim compositionis causa in omnibus morbis est iniusta proportio componentium. Nam si quis quærat, quur cõpositio per morbos vitiata sit, statim adferet id fieri, propterea quòd proportio inter componentia non seruatur: quur verò non seruetur, excessus vel defectus componentium in causa ponitur: quur pręterea excessus, vel defectus fiant, causæ adferuntur, quę id facere possint, vt quur calor exuperet in corpore, ratio, & causa est, quòd cibus, excrementum, aër ambiens, ira, vel aliquid ex his, quę mutandi corpus vim habent, calorem auxerit: Itaque rursus patet eos errare, qui calorem præter naturam auctum, morbum dicunt esse, quum nec etiam immediata morbi causa sit calor, sed duplici interuallo à morbo distet, id quod contrario ordine à causis exordiendo intelligere licet. Nam si quis, exempli gratia, cibo vtatur calidore, primum à cibo calorem in se augeri sentiet: calor verò excedens proportionem, quam habet cum aliis qualitatibus, quum secundum naturam habemus, amplius nõ seruat. Ipsa autem proportio corrupta compositionem vitiat, quę iam morbus est, vbi præter naturam, id est, insigne vitium concepit. Ex quibus profe-

ctò

ctò iam patere puto causas coniunctas à Galeno positas, & à natura rei exigi, &
nihil aliud esse, Galeni etiam opinione, & ipso nomine attestante, quàm proximas
& inhærentes ipsis affectibus causas; adeo vt positis effectibus, illæ etiam ponan-
tur, & his remotis, illi quoque euanescant: quemadmodum in re proposita appa-
ret. Posita enim vitiata proportione in his, quæ nostrum corpus componunt, ma-
la compositio, siue morbus ipse statim sequitur. Ea verò ablata, vt sanitas redit,
quæ ex iusta proportione nascitur, sic morbus esse desinit. Mirariq. sanè licet eos,
qui contra hæc sentiunt, constantissimeque asserunt nullam vnquam causæ con-
iunctæ in morbis mentionem à Galeno esse factam (concedunt tamen in aliis re-
bus necessarium illius vsum) nō vidisse parem esse in omnibus rationem, si modo
ita se habent causæ morborum ad suos morbos, vt aliarum rerum causæ ad suos ef
fectus: Quòd si etiam Galenum consulamus, inueniemus profecto in morbis eum
causas continentes ponere, quod apertissimè patet ex eo, quod scribit in explica-
tione textus 20. tertii commentarii sexti libri de Morbis vulgaribus: quid clarius
item eo, quod habet primo de Causis symptomatum, vbi habet tunicæ vueæ fora-
men angustum reddi ob tensionem ipsius tunicæ tanquam à causa coniuncta. Est
enim eorum opinione angustia meatuum morbus in conformatione, quæ si cau-
sam habet coniunctam tensionem; constat profecto morborū esse causas quasdam
coniunctas, ne plurimos alios locos consectemur, ex quibus idem (Galeno autho-
re) probare liceret. præsertim initium libri de Causis pulsuum, vbi scribit non so-
lum in pulsibus, sed in aliis omnibus tria esse causarum genera, inter quæ præci-
puum est continentiū causarum genus. & meritò quidem. Est enim (si quid aliud)
huiusmodi causa à medico dignoscenda; quū alioqui fieri nequeat vt arte aliqua,
vel sanitatem tueatur, aut morbos propulset: Nouit etenim etiam vulgus ex ira,
crapula, immodico labore, & cæteris huiusmodi causis morbos oriri; sed qua ra-
tione, quóue modo hæc id faciant, ignorant, quæ medicus perspecta maximè habe
re debet; quandoquidem non primis illis causis, quæ excitato morbo plerunque
abierunt, sed aliis, quæ in corpore sunt relictæ, & presertim immediatis remedia
adhibeat pro diuersa scilicet vniuscuiusque natura, id quod nunquam commodè
præstare poterit, nisi præcognouerit quasdam esse cū morbis coniunctissimas cau
sas, quótue intercedant media inter singulas externas causas, & morbum ipsum:
Nam pauciora in quibusdam, plura in aliis interueniunt: Ac ne longius abeas, craf
sus cibus crassos humores procreat, hi obstructionē pariunt, hæc transpirationem
caloris prohibet, quæ postea calorem auget: Auctus calor proportionem cum aliis
amplius non retinet, ex hac tandem compositio labefactatur, & morbus nascitur.
At motus corporis calorem statim intendit, ex quo solius proportionis interuen-
tu morbus prouenit. Quamobrem non solum constat causas coniunctas ab anti-
quis omnibus medicis fuisse excogitatas, sed etiam maximum esse illatum vsum;
nec non certum ordinem, certamque seriem in singulis morbis inter causas agen-
tes tenendum esse, nec quiescendum, donec ab externis ad immediatas morbi cau
sas sit peruentum, aut ab his, si contrarium ordinem sequaris, ad illas accesseris: sio
enim cognosces quibus, quótue remediis in singulis morbis pugnandum sit.

À quibus morbi causæ sumantur. Cap. X.

QVum varia causarum genera in morbis à medico cōsiderari oportere osten
derimus, illud videtur iam explicādum ex quibus rebus illa petantur: Non
enim omnia morborum causæ esse possunt, & plurimum quidem re-
fert nouisse quæ, qualiáue sint, quæ huiusmodi vim obtinent, quandoquidem id
curationem, præseruationemque atq. etiam prædictionem plurimum mutat: Ali-
ter namque morbos præsentes curamus, quos aër concitauit, aliter quos peperit

cruditas; diuerſis remediis aduerſus eoſdem imminentes pugnamus:& vt variant morbi ob diuerſas cauſas,ſic ex illis quid futurum ſit ,præuidemus . At quum varia ſubiiciatur morbis materia,quæ (ſi ſingulas illius differẽtias proſequi velimus) arte facilè compræhendi nequit; ſiquidem varia multiplexq́ue eſt humani corporis conditio, Vna autem ſit omnibus communis,quæ arte ob id non eget: Ea verò ex qua morbi proueniunt,per ſe pateat his,qui nouerunt quales, quótue ſint humores,& aliæ ſubſtantiæ,ex quibus morbi conſtitui valent: quinetiam quum cauſæ ſine quibus,aut cũ quibus morbi conſtant,partim eædem in omnibus ſtatuantur,partim etiam in ſingulis euarient,tractationem à nobis,qui communia ſolum hoc loco ſectamur,& methodum eorum,quæ arte compræhendi poſſunt, profitemur; non requirunt : vt autem inſtrumentales cauſæ,quæ communes ſunt , eædem ſunt in omnibus : peculiares verò ſingulis ſubiectæ materiæ naturam aſſumunt: forma verò morborum certis generibus antea eſt compræhenſa:finalis demum cauſæ in hac re nullus eſt vſus . Propterea illud ſolum supereſſe video , vt quæ,quótue,& qualia ſint rerum genera,quæ morbos committendi vim habent , breuiter perſtringamus; Ex quibus etiam eodem negotio reliquæ efficientiũ differentiæ innoteſcent : quandoquidem eadem rerum genera morbos pariunt , augent,fouent,iuuant,& lædunt: Nec etiam prædictas omnino contemnemus , vbi illarum aliquis erit vſus. Itaque vt de his communi ratione dicam,ea cauſæ morbi eſſe poſſunt,quæ vim habent,ſtructuram,conſtitutionemq́ue noſtri corporis labefactandi:quorum quædam neceſſariò nos afficiunt, alia verò non neceſſariò , nec perpetuò,nec omnes immutare valent;cuius generis ſunt quæ vulnerant, contundunt,aut alio modo temerè corpori nocent:quorum vt certa non eſt compræhenſio,nec certus euentus,ita (inquit Galenus) ſub artem non cadunt: Non quòd artis non ſit genera,& vim eorum docere, ſed quòd ad medicum nõ pertineat præcepta tradere, quibus doceamur huiuſmodi rerum impetũ,& iniurias cauere . Ea verò,quæ nemo fugere poteſt,ſed omnibus communia exiſtunt,quorumque prouidentia medicinæ ſubiecta eſt,certo numero compræhendit Galenus,ſed nõ ſemper eodem,& æquali . Etenim in arte medicinali ſex genera eorũ conſtituit nempe aërem ambientem,motum,quietem,ſomnum, vigiliam, quæ aſſumuntur,quæ retinentur,& animi affectus: At libro quinto de Sanitate tuenda, quadruplex materiæ genus facit,quæ mutandi corporis vim habet,quum illam diuidit in ea,quæ aſſumuntur , geruntur,educuntur retinentúrue , & foris adhibentur; Et melius quidem meo iudicio,quum illa ſex non omnia compræhendant: vt lotiones , vnctiones,& alia , quibus extrinſecus vtimur : quinetiam animi affectus ad motum, & quietem redigi videntur:adeo vt illis poſitis,fruſtra hi poſtea addantur:quòd ſi etiam per ea,quæ aſſumuntur,ſolum compræhendamus cibum , & potionem, vt Galenus intelligere videtur:relicta ſunt , quæ in corpus iniiciuntur . Ex illis verò quatuor generibus naſcuntur omnia,non ſolum quæ neceſſariò,ſed etiam quæ aliter quomodocunque corpus immutare valent; quorum naturam,& vim medicum tenere oportet,ſiquidem etiam ea,quæ vulnerant,ſecant,& vrunt, medicina requirit ad morbos propulſandos , & ſanitatem ægris comparandam . Igitur per ea,quæ aſſumuntur, compræhendimus alimenta,medicamenta quocunq. modo, & per quencunque locum in corpus aſſumpta,ſiue corpora ſint ſolida, aut potiones; ſiue per os ingerantur,ſiue immittantur per anum,pudenda,vel aliam quamcunque corporis partem: Eorum verò,quæ geruntur nomine tum animi,tum corporis motus,& quietem intelligimus;vt otium,exercitationes,vitȩ conditionem, iram,triſtitiam,cogitationem,& his ſimilia,quorum quædam à nobis ſolum proueniunt,vt animi perturbationes, & vitæ conditio : quædam verò ab aliis in nobis fiunt,vt frictiones,nauigationes,geſtationes, quæ vehiculo obeuntur: quædã verò mixtam habent naturam,quum partim ex aliis in nobis fiant, partim etiam à

nobis proueniant, cuius generis est equitatio, & gestatio; & præterea in qua corpus vario modo agitamus: Porrò genus eorum, quæ extrinsecus adhibentur, continet quæ impulsu agunt, vt vulnerantia, contundentia, frangentia. Item quæ nos ambiendo circundant, vt aërem, lotiones, natationes, & si quid simile reperiatur, quamquã in natatione non solum ex aquæ adhæsu, sed etiam ex motu corpus alteratur. Compræhendit præterea, quæ corpori adiunguntur, & applicantur, veluti vnctiones, cataplasmata, cerata, & huius naturæ alia. Postremo quæ collo, reliquisque partibus appenduntur, aut circumligantur, vt vincula, quæ partibus iniiciuntur, aut alio deniq. modo extrinsecus corpori adhibentur. Iam verò quæ educuntur, ea complectuntur, quæ quocunque modo à corpore exeunt, vt sudorem, stercus, vrinam, sordem, vaporem, saliuam, pituitam, quæ emungitur, humorem, qui per purgationem, venæ incisionem, vel alio remedio educitur: ad quod etiam genus spectet pinguedinis, carnisque excretio, vel detractio; vt carnis ipsius abscisio, & ossium, vel neruorum, vel denique aliarum partium substantiæ, quæ à sibi cognatis rescinditur. Sunt etiam huius generis, quæ præter naturam in nobis concreuerunt, vt lapides, lumbrici, pus, dragũculi, & siquid aliud simile, quod extractum à corpore, corporis constitutionem mutat: Venus etiam quatenus semen excernit, huius generis existit; quatenus verò corpus cõmouet, ad ea, quæ fiunt (quemadmodum & excretiones corporis) redigitur: Etenim actio ipsa, nempe excretio aliquid eorum est, quæ aguntur; Id verò, quod excernitur ad ea, quæ excernũtur, spectat: Eadem omnia quum retinentur sub cõtrario genere compræhenduntur; quæ simul coniuncta, propterea quòd contrariorum vnum est genus, quartum caput facere dicuntur ab aliis tribus diuersum. Ac perpetuò quidem ab his rerum generibus morborum omnium effectrices causæ & occasiones sumendæ: nec faciendum; quod omnes de medicina scriptores faciunt, qui in omni ferè morbo diuersos fontes statuunt, ex quibus illorum causas ducunt. Inuenies enim, vt postea docendo patebit, in his quid morbum efficiat, quid augeat, quid conseruet, quid tollat, & denique quid quocunque modo corporis statum mutare valeat.

Quæ requirantur ut hæc causæ morbi fiant. Cap. XI.

ETsi omnia, quæ prædiximus, vim habent agendi in corpus nostrum, tamen quum agunt, nisi accedant alia quædam, proprio effectu frustrantur: Non enim omnia, nec eadem semper, quæ assumuntur, vel fiunt, aut extrinsecus adhibentur, aut deniq. à corpore educuntur, morbos committunt. Quamobrem Galenus in libro de Causis morborum, docet tempus, magnitudinem, & approximationem, siue vicinitatem requiri in causis, quæ morbos excitare debeant, idque optimè quidem: Nam etsi insolatio morbos parere potest, id tamen in his non facit, qui in vmbra versantur, & longè absunt à Solis æstu: quòd si Sol æstiuus ob vehementem feruorem morbos committit, non propterea fit, vt hybernus idem efficiat, quum facultatem & magnitudinem parem non obtineat: Neque vero necesse est omnes corripi morbo qui vel minimo temporis spatio æstiuũ Solis ardorem tulerunt; quod his solum cõtingere videmus, qui diutius in eo versantur. Verum Galenus iis non contentus, addit in libro de Differentiis febrium corporis præparationem, idque meritò: Nam etsi insolatio dolorem capitis potest committere, in omnibus tamen id non facit, sed in his, qui facilè pati valent; alioqui omnes ab eisdem causis, morbis pariter corriperentur. Quo quidem non moueor, quòd nunquam hic author vno loco tradat quæ sunt illius operis, sed semper plurima relinquat intacta, quorum explicationem ars ipsa desiderat. Quis enim non videt multa alia adhuc desiderari in his, quæ morbos procreare valent? Nam etsi quæ assumuntur aut adhibentur corpori, vim habent morbum gignendi, nõ tamen omnia

id præſtant: ſiquidem temperata hoc fruſtrantur effectu; quemadmodum quæ familiaria ſunt, & naturæ noſtræ amica: quamobrem requiritur in morboſis cauſis ſæpius etiam aliena ſubſtantia, noxiæque qualitates. Qua ratione venena, quæ toto genere nobis ſunt inimica, vel minima etiam quantitate aſſumpta, eam quam habent vim exercent, morboſque in nobis excitant, & temperata, vt diximus, eo quòd mediocrem qualitatem ſint ſortita, proſunt: quæ verò inſignes habent qualitatum exceſſus, obſunt: morborumque authores cenſentur: quin etiam agendi modus, vt morbi gignantur, ſæpe cauſa eſt; Nam quæ paulatim agunt, ſanitatem conſeruant: vbi verò confertim ſuam vim exerunt, morbos pariunt, hoc enim pacto curſus, veloxque motus morbos concitare valent, quod ambulatio alioqui facere nequit. Deſideratur præterea tempus, ſiue agendi occaſio, & ordo; ſiquidem exercitatio ante cibum inita, ſanitatem tuetur; repletis autem tracto nutrimento crudo per corpus, excitatisq. obſtructionibus, morborum fit occaſio. Lac ſecunda menſa ſumptum, dum longiore mora retinetur, interim quum alia concoquuntur, corrumpitur, morboſq. facit. Ingeſtum verò antè alios cibos vtile fit corpori nutrimentum: Itaque cauſæ, quæ parituræ ſunt morbos, naturam, ſubſtantiamq. & qualitatem, quantitatem, agendi modum, ordinem, occaſionem, & vicinitatem aſſumant oportet ad id præſtandum idoneam, ſuamq. vim exerant in corpus ad cõcipiendos morbos præparatum. Quid verò præparationis nomine intelligendum ſit, quum de generatione morborum agimus non explicat Galenus: Ego tamen, communi in omnibus morbis ratione, ſub corporis præparatione comprændo imbecillitatem: Sunt enim imbecilla corpora excipiendis morbis expoſita: Nam quemadmodum virtus fortis, ut idem author dicere ſolet, omnia contemnit, ſic infirma omnia facilè patitur: Intelligo prætereà idoneam temperiem conformationem, magnitudinem, numerum, compoſitionem, duritiem, mollitiem, raritatẽ, denſitatem, craſsitiem, tenuitatem, & variam deniq. corporis conditionem, quæ ad varios morbos gignendos plurimum habet momenti; Nam calida corpora parata ſunt ad ſuſcipiendum facilius, quàm reliqua, morbos calidos: partes uerò magnæ, & numeroſæ vulnerantibus, & extrinſecus irruentibus maximè ſunt expoſitæ: Quæ anguſtos habent meatus obſtructionibus promptiſsimè corripiuntur: quæ verò extrinſecus corpori occurrunt, cuti proximas partes ob illarum ſitum facillimè affligunt, difficilius internas offendunt: Cantharides veſicam, & renes potiſsimum afficiunt, quòd earum partium natura peculiariter ab illis ſit apta nata pati. Inſolatio capiti dolorem facilè conciliat, alias autem corporis partes, vel ob ſitum, vel ob naturam ineptam illæſas ſeruat, aut certè minimum offendit. Rariora corpora externis iniuriis, denſiora verò internis, quæq. à nobis proueniunt, magis ſunt obnoxiæ, quæ ſolidæ ſunt partes, morboſis cauſis facilius reſiſtunt: duræ contundentibus difficilius quàm molliores, rumpentibus verò pari facilitate exponuntur: Ac vt ſemel dicam, diuerſæ partes corporis pro varia earum cõditione promptius, difficiliuſq. ab eiſdem cauſis morbos ſuos contrahunt, quarum rerum diuerſitatem medicum ignorare non oportet, qui quid morbum in ſingulis committendi vim habeat, inuenire ſtudet.

De ui cauſarum morbi. *Cap. XII.*

NOn ſolum quę, quótue ſint, & à quibus ſumantur morborum cauſę, medicus dignoſcere debet, ſed etiam quid unaquæq. illarum præſtare ualeat, quamque facultatem obtineat, perſpectum habeat neceſſe eſt. Nam quemadmodum Hippocrates ſcribit fieri nõ poſſe, vt medicus rectè vnquã quę futura ſunt, pręſagiat; niſi ſignorum omnium naturam, & vim prius nouerit; ſic profectò qui cauſarum morborum vim, & naturam ignorat, nunquàm de ortu, & generatio-

ne

ne morborum rectè ſentire vel eorundem curationem, prȩſeruationemque commodè inſtituere poterit. Quo magis mirari licet hęc ab antiquis Philoſophis, & Medicis prętermiſſa fuiſſe; quę meo quidem iudicio quilibet aſſequetur, qui hęc tria nouerit, quid ſcilicet poſsit vnumquodque qua ratione illud efficiat, & quid demum tempore acquirat, quidue ſtatim præſtare valeat. Igitur quædam ſunt, quæ ſolum materiam præbere poſſunt, ut ſanguis ex quo animal conformatur: alia uerò, quę efficiendi vim exhibent, ut idem humor quum inflammationes parit, & febres excitat; fiunt enim inflammationes ex ſanguine tanquàm ex materia; febris verò à ui calorifica, quę in eo eſt humore, naſcitur. Sunt quę formę, efficientis, & finis ſimul rationem ſubeant; quod optimè etiam ab Ariſtotele proditum eſt. Ac ut ad inſtitutum noſtrum rem contrahamus; quędam ſunt, quę morbos gignunt, quędam, quę ſolum augent, aut genitum auctumue cōſeruant: quędam, quę morbos uehementes ſemper excitant, alię, quę ſolum mitiores inferre poſſunt, quemadmodum rurſus nonnullę totum corpus affligere, alię uerò nō niſi aliquam partem infeſtare ualent: nec deſunt quę unius generis morbum ſolum excitant, alię, quę etiam diuerſi; ſunt quę nunquam morbi eſſe poſſunt, aliæ, quæ quum morbi ſint, aliorum etiam morborum cauſæ fiunt: Atque illud etiam prætereundum non eſt nōnulla inueniri, quæ omni vi, qua pollent, obſunt, quædam quæ una ſolum morbos inferunt, aliis autem uel non nocent, aut non ſtatim, aut non adeo euidenter, ut morbus appellari debeat, quod ab illis prouenit. Efficiunt hæc prætereà quædam ſuapte natura, quædam quātitate, alia qualitate, nōnulla ordine, uel agendi modo: alia tempore certo, alia demum loci, corporiſque ſubiecti ratione. Gignunt ſanè morbum effectrices illorum cauſæ; Conſeruant, vel intendunt eædem genere, uel ſubiecta materia, uel cauſæ cum quibus, & ſinè quibus res eſſe nequit; ueluti æſtus, qui febrem accendit, eandem auget, minuit, fouetque, prout maiorem, aut minorem, aut æqualem vim ei, qui primum febrē concitauit, obtinet. At ſi in corpore admodum calido, & bilioſo, febris uel leuiſſima ſit concepta, ſubiecti humoris ratione intenditur. Eadem minuitur, vbi ob corporis raritatem febrilis calor facilè expirat, alioqui increſcit, uel perpetuò eundem tenorem ſeruat, qua ratione differentiæ febrium continentium conſtituuntur: vehemētiores morbos uenena pariunt, mitiores procatarcticæ cauſæ, ex quibus diariæ febres proueniunt; totum corpus afficere poteſt aer ambiens, & quæ extrinſecus vniuerſo corpori adhibentur. At quæ vulnerant, vnam partem primum lædunt, alias autem vniuerſumq. corpus non niſi per ſympathiam cum ea, quæ primum fuit offenſa. Vnius autem generis morbum committunt vulnerātia, intemperiem ſinè humore committentia, tumores præter naturam temperiem vitiant, & eodem negotio ſtructuram inſtrumentariæ partis corrumpunt, ſi ad tantam magnitudinem excreſcant, ut illius actioni euidenter obſint, quemadmodum etiam lapis in veſica, nunc obſtructionem parit, quum meatū vrinarium occupauit, nunc ſtructuram ipſius membri, additione vnius partis labefactat. Inedia, quæ calefaciendi, ſiccandique vim habere perhibetur, quoſdam offendit ſolius ſiccitatis ratione, in quibus ſcilicet natiuus humor conſumitur, quoſdam verò accendit, vt quum calidos in febrem præcipitat, alios vtroque modo afficit: quemadmodum ſi in corpore admodum bilioſo, & gracili febrem pariat, quę non minus fortè ſiccitate, quàm calore hominem lædit. Intemperies & morbus eſt, & morbi cauſa euadit, quum depaſto humore, vel eo, auctis excrementis, aceruato, partes præter modū extenuat, aut immoderatè attollit: Calor verò perpetuò morbi cauſa cenſetur. Cæterum venena erodentia, vel toto genere lethalia ſuapte natura perimunt: Soporifera ſolum aucta eorum quātitate, calida quidem digerūt, at nō omnia, ſed quæ certam qualitatem ſunt ſortita: temperati cibi, ſi cætera adſunt accommodata, ordine peruerſo, morborum fiunt authores: quæ autem inci

dunt,& ſecant, niſi violentius impellantur, non obſunt: quare agendi modo morborum cauſæ conſtituũtur: Omnia verò prædicta intempeſtiuè exhibita,& quædam etiam peculiariter certis temporibus proſunt, obſuntue; quod de Auſtralibus cõſtitutionibus dici ſolet, hyeme ſcilicet eas morboſas eſſe, ſalubres verò æſtate. At ſubiectæ materiæ ratione, quædam morbos parere, quæ alioqui id facere nequeunt, aut certè non pari vi, omnibus conſtare puto: Intelligo autem hoc loco materiæ ratione, non ſolum corporis temperiem, & ſtructuram, ſed etiam ętatem, ſexum, anni tempus, habitationis locum, & omnem aliam diuerſam conditionem, cuius ratione corpora euariant, facillimè etenim à mediocriter etiam calidis, quibus temperies calida eſt, febres accidunt, & qui imbecillem partium connexionem ſunt ſortiti, luxationibus, aliiſque infinitis iniuriis ſunt expoſiti: loca humilia, & concaua pluuiarum multitudine morboſiſsima redduntur, at quæ montuoſa ſunt, & elata his ferè meliora euadunt. Quæ aſſumuntur in corpus, internis partibus obeſſe ſunt aptiſsima, externas offendunt facilius, quæ nos ambiunt: quæ inſpirantur, aut per expirationem emittuntur maximam vim habent afficiendi pulmonem, cor, & cerebrum: quæ deuorantur parem vim in ore, ventriculo, hepate, & inteſtinis oſtendunt. Nec non quædam venena ob incognitam quandam ſympathiam, & antipathiam quaſdam partes peculiariter afficiunt, alias verò, quas etiam attingunt, ſeruant illæſas, ut ad alias properent, quas lædere ſunt nata. Atqui ſanguinis profluuium minorem vim habet ad generandos morbos in fœminis, quàm in maſculis, quum videamus mulieres multis etiam annis ſanguinis profluuio vexatas, & interim vel minimum offenſas, viros autem aut ex pari vacuatione non longo temporis ſpatio, vel peremptos, vel certe maximis morbis correptos. Ac vt breuiter dicam, tum ob ſubiectam materiam, tum alia prædicta vim, naturamq. cauſarum omnium, & maximè morborum, de quibus agimus, variari contingit. Cæterum agendi modo inter ſe cauſæ differunt, diuerſamq. vim aſſumunt. Nam quædam per ſe agunt, & certos morbos excitant, aliæ verò per accidens aliòs inferunt, & ſibi etiam contrarios, veluti calefacientia calidos morbos pariunt. Tempore autem longiore, durante vehementia, atque ita humore calido diſſoluto, frigidos tandem aſciſcunt, quemadmodum & vinum ſuo exceſſu, dum calorem natiuum copia obruit, frigidos infert morbos; quod tamen alioqui ſuapte natura calidos creare poteſt. Quinetiam vt calidos, & frigidos, ſic humidos, & ſiccos affectus concitat calor; eos quidem liquatis, & fuſis humoribus, qui in corpore à frigore erant concreti; hos verò vehementius digeſto humore. At frigus frigidos per ſe morbos, calidos autem, vt febrem, prohibita tranſpiratione promouet, quemadmodum etiam à ſiccantibus morbi ſicci naſcuntur, per accidens autem frigidi, depaſto namque humore calorem elangueſcere, exuperareq. frigiditatem neceſſe eſt. Pariunt eadem ratione humectantia ſuapte natura humidos & frigidos ſuffocato & oppreſſo quodammodo calore natiuo, in quo quidẽ opere præualet nonnunquam id quod per accidens fit ei, quod per ſe euenit, aut contrà; vel ob agentis vim, aut corporis patientis differentiam, vehemens enim frigus in corpore antea non excalefacto, aut non admodum denſo, frigidos morbos potius, quàm calidos excitat, quod autem mitius eſt, aut adſtrictionem habet adiunctam, præſertim in corpore à calore rarefacto, occluſa via, calidos gignit, nõ frigidos. Sunt præterea quædam, quæ ita agunt, vt ſolum exceſſu morbos committant, cuiuſmodi ſunt quatuor qualitates, aliæ verò etiam defectu, vt quæ morbos in organicis efficiunt, cuius generis ſunt numerus, & magnitudo diminuta. Iam vero quid cauſæ morborum tempore acquirant, ignorandum non eſt, quædam enim ſunt, quæ temporis progreſſu malignæ redduntur, aliæ verò quæ mora miteſcunt. Nam ſemen retentum lethalis veneni vim aſſumit, ſic malignos reddi humores, qui ex purgatione ſuppreſſa in mulieribus redundant, ſcribit Galenus. Pi-

tuitoſus

tuitosus autem humor tempore concoctus melior euadit. In aliis etiam causis vis eodem modo quærenda, veluti in materia, quid, ex quo, & in quo, & quatenus, quando, & quomodo pati valeat, ignorandum non est. Eodem pacto quorum possit esse aliquid instrumentum, quid finis, & quid sine quo, & quid cum quo fieri queat perspectum habere oportet. Atq. hæc quidem sufficiant de generali vi causarum morbi: Ex quibus profectò intelligemus non solum quæ causæ, quos morbos, & quo modo parere valeant, sed etiam quibus remediis, quóue modo illis repugnandum, & in quibus potissimum properandum, vel morandum, aut aliud denique faciendum sit.

Quonam modo progrediendum sit in causarum inuestigatione, & quæ causæ in morbis singulis recensendæ. Cap. XIII.

NOn solum quæ, quótue sint morborum causæ, qualis, quantaque illarum vis medicum tenere oportet, sed etiã quũ eas inquirit, certo ordine progredi debet; & ab illis auspicari, à quibus ad reliquas cõmodissimè transire liceat. Ac illud etiã ignorare non debet, quando singulæ causæ, singulaq́. genera enumerare necesse sit;; quando verò aliquas omittere, & quędam solum genera excutere expediat: quæ quidem docere nescio qua ratione contempserunt antiqui scriptores: si enim multa sunt causarũ genera, & differentiæ; si quædam propinquissimæ, quædam remotissimæ, alię verò mediæ, & inter extrema collocatæ; certum profectò in illis ordinem reperiri necesse est: quem qui ignorat non solũ ignorat quod res ipsa habet, sed etiam quũ causas alicuius rei inuenire studebit, temere ratiocinabitur. At si quidpiam ex vno solo causarũ genere oriri possit: frustra in aliis omnibus recensendis elaboramus: Ars ergo in his requiritur, quæ quod fieri debeat, certa ratione monstret: quod autem Galenus, & reliqui, qui eum sunt sequuti, ea methodo hæc non explicent, vnicuiq. constare puto. Nam neque à cõmodo aliquo principio exordiri solent, neq. omnes, quas oportet enumerant; sed ferè solũ mediatas, & remotiores, contemptis propinquis, in singulis morbis explicant: aut si propinquiores nonnunquam attingunt, ita tamen id faciunt, vt quæ inferioris sunt generis cum his enumerent, quæ ex superioribus nascũtur. Id quod satis apparet ex lib. Galeni de Causis morborum, & primo de Differentiis febrium, vbi de illarũ causis agit: quum enim causas morbi calidi ex adstrictione corporis, & alimento petendas esse scribit, & febres ex cruditate, & aëris occursu excitari alimentũ, & aërem: statim à summis generibus rerum, quæ morbos committere valent, nempe ab his, quæ assumuntur, & extrinsecus occursant, ducit: siquidem quæ morbos pariunt quædam sunt ex his, quæ assumuntur: quædam verò, quæ extrinsecus nostrum corpus afficiunt. At constrictio, & cruditas ex primis generibus nascuntur. Nam ab his, quæ extrinsecus adhibentur, adstringitur corpus; Ab his verò, quæ in corpus assumuntur, cruditas nascitur. relinquiturque illud postea adhuc quærendum vnde cruditas, & adstrictio proueniat, quòd illa scilicet ex alimento, hæc ab adstringentibus, quæ vel à refrigerantibus, vel exsiccantibus proueniunt. Atq. vtrumque genus refrigerantium scilicet & adstringentium ab his, quæ extrinsecus adhibentur ducitur. quur autem cibus sit assumptus calidus, qui febrem fortè excitauit: frustra quæret medicus, nimirum quòd inutilis sit hęc inquisitio, postea quàm causarum inuestigatio ad summa capita peruenit. Quod si Aristoteles censet in causarum tractatione non esse quiescendum donec ad primas remotissimasque causas sit peruentum, probare minime possumus medicorũ consuetudinem, qui nunquam vel rarissimè vsque adeo progrediuntur, vt summos fontes inueniant, sine quibus tamen nec sanitatem tueri, nec morbos propulsare idoneis præsidiis cuiquam licet, quippe quum aliter eos curemus, qui febrem contraxerunt ex

cruditate,aliter eos, qui ex adſtrictione laborant, aliter ſi cruditas ex cibi copia, quàm ſi immoderato potu ſit orta; alio modo ſi adſtrictionem peperit frigiditas, alio ſi ſiccitas & denique remedia ſæpe varianda ſunt, ſi iidem etiam morbi ab aſſumptis,quàm ſi ab admotis,vel aliis cauſarum primis generibus ſint contracti. Recenſenda porrò ſunt aliquando omnia ſumma cauſarum genera,nonnunquàm verò vnius ſolum generis ſatis eſt mentionem facere.Nam ſi in vniuerſum quid morbum,vel morbi genus aliquod,vt febrem parere poſsit,quæramus: vniuerſa cauſarum genera, à quibus effectrices illorũ cauſas ſumendas eſſe antea meminimus excutere oportet; & omnium vim perpendere; e orum ſcilicet quæ aſſumuntur, corpori adhibentur, geruntur; & excernuntur retinenturque. Neque enim aliter ei,quod quæritur commode ſatisfacere poſſumus. At ſi cauſa pateat,quæ morbum excitauit,aut natura propoſiti effectus monſtret fieri non poſſe, vt omnia ea rerum genera huiuſmodi vim obtineant, aliis contemptis, ad eum fontem ſtatim properandum eſt,à quo rei propoſitę cauſæ oriuntur.Si enim vulneris cauſas quis petat fruſtra quidem ſpectabit,an ex genere eorum quæ aſſumuntur, vel retinentur,aut à corpore educuntur quidpiam reperiri poſsit, quod vulnerandi poteſtatem habeat,propterea quòd ex vulneris natura ſtatim admonemur illius cauſas ab his,quę extrinſecus occurſant petendas eſſe; ſiquidem nihil aliud eſt, quod vulnerare corpus valeat. Eadem ſanè ratione ſi quis præcedente crapula in febrem diariam inciderit,fruſtra laborabimus in aliis examinandis,quę eaſdem febres pariter committere ſolent;quippe quum ſtatim medico innoteſcat non aliunde,quàm ex crapula huiuſmodi febrem ſui originẽ accepiſſe: quòd ſi effectu poſito cuius cauſa non pateat, quique à variis rebus naſci poſsit, tunc ſingula genera excutienda ſunt,vt reiectis illis,ad quæ rei propoſitæ cauſæ referri nequeũt,tandem inueniamus quæ vera ſit eius cauſa. Recenſendæ verò in omni genere(quod excutere cæpimus) omnes cauſæ,donec omnia media percurrerimus,atque ad vtrumque extremũ peruenerimus; alioqui non ſolum ignorabitur generationis ratio,ſed etiã quibus,quotue auxiliis ſit opus,intelligere non poterimus. Non enim ſatis eſt nouiſſe inter ea,quæ extrinſecus agũt frigus febres parere poſſe, ſed præterea docendum eſt quonam modo id faciat, quòd ſcilicet primum cutim adſtringat, adſtrictio verò tranſpirationem prohibeat,hæc calorem accendat,cuius exceſſu proportio qualitatum non ſeruatur: atque hoc modo intemperies, morbuſque naſcitur: quibus ſanè intellectis vnà etiam ſtatim percipimus, adhibenda eſſe remedia, quæ extrinſecus calefaciant,rarefaciant,tum etiam aſſumenda ea, quæ idem præſtent; niſi impediat calor,qui ſupra modum auctus ſui extinctionem,refrigerationemq. deſideret,quæ nemo vnquam cõmodè adminiſtrare poterit, nec intelligere quæ, & vbi diuerſa remedia adhibere oporteat,ſi perſpectum nõ eſt quæ, quótue inter extremas cauſas,remotiſsimas inquam,& coniunctam interiaceant media. Itaque quoniam in cauſarum enumeratione ab extremis,& à mediis auſpicari poſſumus, docendum iam eſt; vnde commodius exordiri liceat. Ac quòd à mediis enumerationis initium ſumere non debeamus ſatis conſtat, quandoquidem duas hoc modo, & inter ſe contrarias vias inſtituere oporteret: vnam, quę verſus coniunctam cauſam, aliam quæ ad remotas procedit, præſtet autem vno modo quàm duobus inuenire quod quærimus,tum etiam quòd media non per ſe, ſed extremorum ratione enumerentur, ab extremis ergo auſpicandum. Qua in re ſi quis quod commune eſt,pertractet,cõmodè à ſummis generibus exordietur. vt ſi quis quid morbum parere poſsit,docere ſtudeat,ſtatim conſultis ſummis rerum capitibus,oſtendet tum ex his,quæ aſſumũtur,tum ex illis,quę extrinſecus adhibentur,aut fiunt, vel retinentur,aut immoderatè excernuntur,reperiri,quæ,& quomodo id facere valeant. At ſi morbo,vel alia quapiam re poſita illius cauſas inueſtigemus,optima mihi videtur via, & progreſſus, ſi ab immediatis cauſis exorſi ad alias perueniamus

mus

mus; posito enim effectu quid melius fieri potest, quàm statim enumerare causas, quæ illum constituunt, quę quum vna omnino sit, quæ à pluribus postea nascitur, nec tamen semper ab omnibus summis causarum fontibus; hinc frustra sæpe recenseremus vniuersa, quæ nostrum corpus immutare valent ad ea inuestiganda quæ à nonnullis solum proueniunt. Sic sanè Galenus putridæ febris causas vndecimo libro Methodi inquirit, quum febrem ipsam ex calore, hunc ex prohibita transpiratione accendi, prohiberi autem in his febribus transpirationē ex obstructione vasorum docet. Ipsam autem obstructionem ex humornm crassitie, visciditate, & multitudine nasci tandem ostendit. Nec tamen oberit quæ secundo loco prædicta sunt (vt rudioribus magis innotescant) exemplo aliquo patefacere. Statuamus itaque alicui mutatum esse naturalem totius corporis colorem ad flauitiem, vel pallorem præter naturam, quod genus affectus regium morbum vocamus, cuius causę inuestigandæ, recensendæque sint: qua quidem in re si Galenum, aliosque scriptores consulamus, inueniemus varias poni huius rei causas; Nam tradunt illi ob virtutem expulsiuam, & alteratricem vi etiā morbi, quinetiam ob hepatis obstructionem, eiusdemque scirrhum, inflammationem, & intemperiem; quæ absque tumore infestat hoc genus mali committi: Addunt præterea illius causam esse posse viperæ morsum, & nonnulla alia venena, atq. etiam bilem flauam, & vesicæ suscipientis bilem infirmitatem, quæ nequeat à sanguine bilem ad se trahere, nec alienum esse, vt ob nimiam repletionem affecta vesica vacuari nequeat, atque hoc modo bilis non expurgetur, sed ita per vniuersum corpus feratur: Hæ ferè sunt causæ regii morbi, quas illi ponūt, & sparsim enumerant, in quibus quidem multa si nō reprehendere, certe desiderare possumus; Atque illud imprimis, quòd in tanta causarum multitudine nonnullas etiam omittant, quasdam verò addant, quas rei natura reiicit. Nam quid obstat quominus etiam ex materiæ vitio, vt alimento admodum bilioso plurima bilis gignatur, quæ vnà cum sanguine per corpus delata, colore alieno corpus inficiat? Præterea si expultricis, attractricisq. infirmitate id contingere potest, quur omnes, qui iam ad mortem properant, extinctis propemodum omnibus viribus, abundante etiam bilioso humore (quod his accidit, qui ex febre ardente pereunt) in regium morbum non incidunt? Adde quòd ex huiusmodi particularium causarum enumeratione nunquam constare potest an omnes rei causæ sint compræhensæ, quum à nullo certo initio explicationem auspicentur. Quo fit vt perpetuò hæsitare cogamur, an omnes sint enumeratæ, vel aliquæ semper supersint, quas alius inuenire possit. Quinetiam ordo desideratur ne priores causæ cum posterioribus pariter recenseantur: Nam etsi scirrhus, & inflammatio, & obstructio pariunt regium morbum, non tamen pari interuallo id faciunt, siquidem obstructio causa est, propterea quòd delationem bilis vitiatis meatibus, per quos ferri is humor solet, impediat. Inflammatio verò eo quòd eosdem comprimendo adstringat, angustioresque reddat; quo fit vt adstrictio, & obstructio non eadem vicinitate regii morbi sint causæ; quemadmodum inflammatio, & humores crassi & viscidi, quorum illa adstrictionem, hi verò obstructionem pariunt. In hoc etiam errare solent, qui de causis scribunt, quòd non doceant quid efficientis, quid materiæ, quid instrumenti, aut causæ sine qua non, aut deniq. alterius generis rationem obtineat. Etenim bilis tanquam materia regii morbi causa esse censetur; Excretrix verò facultas, vel alteratrix tanquam efficiens, obstructi meatus tanquam instrumentum partium, si velis, externarum raritas, quę ad suscipiendos humores est aptissima causæ cum qua rationem habere videtur: Postremo oportebat tandem singulas huiusmodi causas ad ea rerum genera redigere, à quibus illi etiam authores omnes morbos, omniaque symptomata nasci prodiderunt. Quamobrem præstat, vt antea diximus, à coniuncta cum effectu causa exordiri, & alias deinceps veluti resoluendo inuestigare. Ergo si color

vniuersi corporis in pallorem mutatur, necesse omnino est id ex humoris biliosi affluxu contingere: Porrò redundantiæ huius humoris causam esse oportet, vel quòd talis humor plurimus in suis fontibus scilicet hepate gignatur; aut quòd à sanguine non expurgetur, sed vnà cum sanguine per corpus distribuatur, & erret; vel quoniam secreta bilis à sanguine in omnes partes feratur: vel etiam quòd optimus humor quum ad externam corporis superficiem externasq. partes peruenerit corrumpatur in bilemque vertatur: Si enim biliosi humoris plurimum gignatur, necesse est corpus pallescere, etiam si multum huiusmodi humoris per solitas excretiones educatur: veluti in his apparet, qui tertiana febre correpti plurimum bilis procreant, & excernunt, longè tamen pallidiores solito conspiciuntur; quod si mediocre etiam sit quod gignitur, nisi tamen à sanguine secernatur, continuoque expurgetur, paulatim aceruatur huiusmodi humor, qui sanguinem, corpusque suo colore inficit; Idem quoque necesse est eueniat, si forte bilis quæ cum sanguine continetur, ab eo secernatur, et ad cutem regeratur, vel trahatur; tunc.n. illius colorem in cute efflorescere oportet; Nam quòd laudabilis humor sæpe gignatur, & tamen ob vitium partium, ad quas peruenit corrumpatur, notissimum esse puto. Nec videtur fieri posse, vt ab aliis quàm his causis humor in habitu corporis abundet, & illius color permutetur. At illæ ex aliis nascuntur; etenim copiosus humor gignitur, aut vitio materiæ, quæ assumitur; aut vitio efficientis causæ: siquidem omnino oportet multam bilem procreari, si alimenta, quibus vescimur, apta nataque sunt conuerti in huiusmodi humorem, vel etiam si alimenta optima fuerint, id tamen quod eam parit insignem vim obtineat: qua ratione ex ptisana, & lactuca qui ardente febre laborant, copiosam bilem sibi moliuntur: Efficiunt verò quædam statim in ipsa humorum generatione, vt intemperies hepatis calida, & sicca: Alia autem postea, veluti venena nonnulla, quæ sanguinem vitiāt, & in bilem, aut alium humorem degenerare faciunt. Cæterum si non expurgantur excrementa, vel vitio facultatis nequeuntis attrahere, aut expultricis exolutæ, vel quoniā instrumenta sunt inepta, viæq. obturatæ per quas ferri consueuerunt, id accidit. Bilis autē secretio à sanguine non expultricis beneficio, sed vi attractricis perficitur: vnde constat duas relinqui causas, quæ expurgationem prohibeant, nempe expultricis actionem, & meatuum vitia: Expultricis tamen officium requiritur, postea quàm recepta est bilis in vesicam hepati coniunctam, & ad intestina ferri debet: vt enim in segregatione huius humoris à reliquis, nec hepar, nec venæ expellunt, sed sola vesica huic operi destinata, eum tanquam familiarem ad se allicit: sic in ea delatione, quæ à vesica ad intestina fit sola expulsio illius vesiculæ requiritur, nihil conferentibus ad attractationem ipsis intestinis, sed solum admittentibus quod aliunde eò regeritur; oriuntur & hæ causæ ab aliis: Nam quòd attractio fieri nequeat, materia aliquando crassior, aut copiosior est in causa: nonnunquam verò ipsius facultatis imbecillitas, aut etiam viarum occlusio: quāquam alterius generis hæc causa est, vt antea in diuisione adnotauimus, si modo alia remedia, aliaq. curatio exiguntur, vbi facultas laborat, quàm si in meatibus vitium adsit. Eodem pacto expulsio non perficitur aut materiæ, aut facultatis vitio; quod contingit omnino ob intemperiem; vel corruptionem totius substantiæ, si facultas à similaribus partibus proueniat, aut etiam labefactata instrumentariarum partium structura. Nam impediri expulsionem affecto instrumento docet vrina, quæ reddi nequit, aut certe difficile excernitur iis, quibus vesica retenta diu vrinæ copia distenta, & veluti exoluta est; attamen quum id solum in his partibus contingat, quæ nostro arbitrio constringi, mouerique possunt; quæ autem solius naturæ beneficio reguntur, sese exonerāt, antequam noxias tensiones pars experiatur; non immeritò repugnantibus etiam aliis antiquioribus scriptoribus, huiusmodi causam à re proposita excludimus, Iam verò viæ occluduntur vel à comprimentibus

bus

bus,vt scirrho,inflammatione: vel ab obstruentibus,quod faciunt crassi, multi, viscidique humores; vel lapillo,vt aliquando in morbo regio visum est; vel ab adstringentibus,qualia sunt refrigerantia, & certo modo siccantia; vel ob coalitum partium, quæ antea diuisæ fuerunt, & in ipsa curatione malè conglutinatæ: nec non etiam ob nimiam siccitatem nonnunquam partes concauæ subsident,& contractis lateribus occludũtur. Quòd si non videtur fieri posse,vt ob adstringentia, meatus per quos bilis deducitur,repugnante loci distantia, aut ob peruersum coalitum,propterea quòd nec vulnerari facilè possunt,aut si id contingat, mors, non expectata regii morbi generatione,statim subsequitur, aut propter subsidentiam occludantur; relinquentur solum causæ lædentes huiusmodi vias, quæ vel obstruunt,aut comprimendi vim habent. At verò quod vltimũ est ex diuisione, secernitur, expelliturq́; biliosus humor per vniuersum corpus expellente facultate, quæ aut vi morbi irritatur, quod his contingit de quibus scribit Hippocrates in Aphorismo illo, Quibus in febribus morbus regius ante septimum, malum; Aut etiam tempestiue insurgente natura aduersus noxium,sed euictum humorem; veluti sæpe contingit in laudabili crisi,reiecta ad cutem bile,corpus pallorem insignẽ concipere; Atque hæ quidem omnes causæ tandem ab his prouenire cognoscuntur,quę assumpta,vel extrinsecus adhibita,aut excreta,vel retenta,vel quomodocunque facta mutandi nostrũ corpus vim habere posuimus: quo fit vt non solum hoc modo intelligamus quæ sint coniunctæ, quæue remotiores causæ, sed etiam quę superfluo nonnunquam à scriptoribus addantur,& quæ ab illis prætermittantur; nec non etiam quo ordine progrediendum fit in causarum omnium inuestigatione,& qua demum ratione in tãta multitudine eam inuenire liceat, ad quam quod quæritur,referatur: reiectis enim his, quorum nulla sunt indicia, eas recipere cogimur,quæ euidentes notas habent; de qua re nõ est quòd hoc loco agamus, quandoquidem nunc causarum inuestigationem,& enumerationem,non autem cognitionem,quam alibi explicabimus,instituimus.

IOANNIS ARGENTERII
DE CAVSIS VNIVSCVIVSQVE GENERIS MORBORVM
LIBER SECVNDVS.

De Causis intemperaturæ. *Caput Primum.*

GALENVS in libro de Causis morborum statim docere aggreditur quid intemperies singulas,calidam inquam,frigidam,humidam,& siccam committat,cuius quidem institutũ probare non possum: Si enim docendi ratio postulat,vt quæ communia sunt prius explicentur;quur imprimis intẽperaturæ causas non prosequitur,sine quibus nec intelligi aliqua arte potest, quid intẽperiem calidam,aut alias prædictas pariat? Vt enim in vna quadam communi natura, qua intemperaturæ sunt, conueniunt; sic profectò eius, quod illis commune est,nempe intemperaturæ tradi causas necesse est; quibus cõpertis,minimo negocio,quod singulis est peculiare cognoscitur. Omitto quòd solum effectrices causas attingat: Nam etsi præcipua illarum debet esse tractatio, aliæ tamen,vbi expedit prætermittendæ non sunt: Itaque nos intemperaturę morbosæ causas potissimum hoc loco inuenire conabimur,deinde cuiuslibet intempe

raturæ, nec non morborum, qui totam partium substantiam corrumpunt. Postremò eorum, qui in partibus instrumentariis consistunt, idque eo ordine seruato, quem in generibus, & differentiis enumerandis sequuti sumus. Committit porrò intemperiem, vt diximus, vitiata proportio, quæ mixtionem corrumpit, hanc excessus qualitatum efficit, hunc rursus quę qualitates intendendi vim habent, de quibus non solum in his, sed aliis etiam omnibus morbis deinceps à nobis agetur: Etenim causæ quæ perpetuo eædem in omnibus manent, arte non egent, qua explicentur, sed quæ in singulis euariant; quippe vitiatam proportionem morbum committere in omnibus perpetuum est; quemadmodum quòd excessu, vel defectu componentiũ proportio ipsa corrumpatur. At quæ excessus, & defectus sunt authores, variantur, nec eadem in omnibus inueniuntur; ob idque arte opus est, quæ doceat quid vnicuique in hac re conueniat. Nam etsi quatuor rerum genera existunt, ex quibus morborum causæ sumuntur, non tamen ex omni genere causas semper petere licet, sed quidam sunt morbi, qui ab vno duntaxat fonte causas capiunt: vt vulnera, quæ solum ab illis, quæ extrinsecus nocent, excitari possunt: quidam verò qui ab omnibus generibus suas causas ducunt, cuiusmodi est, de qua agimus, intemperies; quam quidem præcipuè committunt cibi, potiones, medicamenta ingesta, aut alio modo in corpus assumpta: qualem enim vim obtinent, talem etiam corpori intemperiem inferunt: licet ea nonnunquam contrariũ præstant, sed ex accidenti quodam. Frigida namque alimenta suapte natura frigidos pariunt morbos, prohibita verò nonnunquam caloris transpiratione, febres accendunt: Habent autẽ maximã vim ea, quæ assumuntur ad intemperiem gignendam in eorũ corporibus, qui infirmam habent coctionem, aut vehementer intemperati existunt, vel exiguos corporis meatus sunt sortiti. Pariunt etiam excrementa retenta intemperiem, eademque emissa præter naturam idem præstant: Nam quum retinentur, eam, quam habent vim corpori impartiuntur: quum verò præter naturam excernuntur, faciunt vt reliqua, quæ in corpore manent, exuperent, maioremque ad agendum vim assequantur; siquidem bile copiosius euacuata, pituitam in corpore abundare, & illa retenta hanc minui, corpusque calidius reddi necesse est. His autem potissimum obsunt quæ retinentur excrementa, qui angustos meatus habent, diutius enim in his illa morari oportet, quibusque expultrix debilior, retentrix autem vis validior existit, quique imbecilliores aliquot partes sunt nacti, quo modo retentis alui excrementis præter consuetudinem minimo temporis spatio quosdam vehementi capitis dolore corripi nouimus: alios verò minimũ offendi, etiamsi per integros dies aluus non excernat; nimirum quòd illis infirmum, his verò firmum sit caput. At ab his quæ immoderatè educuntur à corpore, potissimum afficiuntur, qui molli carne, raraque textura sunt præditi: facilè siquidem illorum robur exoluitur, corporisque conditio intemperiem admittit. Iam verò quæ geruntur à nobis ipsis, vel aliunde obeuntur in corpore nostro supradictis generibus non cedunt, quod satis ostendunt animi, & corporis actiones violentius concitatæ, vt ira, tristitia, gaudium, cogitatio, immoderata exercitatio, & quę sunt eiusdem generis, à quibus omnis naturæ intemperies prouenire docet quotidianus vsus; id quod tum per se, tum per accidens, & commodius in vno, quàm in alio præstant. Nam exercitatio immodica per se corpus calefacit, aucto vero calore etiam exsiccat; vt tristitia primò exsiccat, postea verò etiam febres accendit. Animi perturbationes etsi omnes tandem afficiunt, multo tamen promptius eos, quorũ vitalis vis imbecilla est, & corpus infirmum, & ad dissolutionem ob mollitiem, raritatemque expositum: Corporis motus facilius corpora admodum dura, aut mollia infestat, siquidem illa immoderatè exsiccantur; hæc autem violentius statim digeruntur. Cæterum quæ corpori admouentur, morbos quoq. procreandi vim habent, si insignes qualitates acceperint, quales in aëre ambiente potis

potis

potisſimum;nonnunquam in vnctionibus, & lotionibus apparent;ex quibus morbos,vitiata temperie,naſci ſæpius videmus,uel ſimiles ipſis qualitatibus, aut etiã illis cõtrarios, quippe frigida, quæ extrinſecus admouentur,aut corpus ambiunt, & frigidos ſua vi,& calidos,occluſa via calori,pariunt morbos. Quæ verò violentius corpori occurſant,vt vulnerantia,contundentia nõ niſi ratione doloris cuius occaſione humores in partem affectam irruunt, intemperiem faciunt: Ac ne ſingula excutere velle videamur,vnuſquiſque intemperaturæ cauſas facilè inuenire poterit,qui vim ſingularum rerum,quę noſtrum corpus affligere poſſunt,quidue illud facilius,aut difficilius quoue tempore,& modo,& loco pati valeat,prænouerit.

Morbi Calidi cauſæ. Cap. II.

CAuſas intemperaturæ,in qua calor exuperat, quinq. generibus cõplectitur Galenus in lib. de Cauſis morborũ,motu,putredine,vicinitate corporis calidi,conſtrictione corporis,& alimenti calefacientis aſſumptione; ſed meo quidẽ iudicio nõ ſatis rectè,& ſine methodo id facit. Quum. n. quatuor rerũ genera alibi ſtatuiſſet,quę corpus quocunq. modo mutandi vim habent,eodem ſeruato numero oportebat profectò ab eiſdem etiã morborũ calidorum cauſas petere. Dein de quũ lib.primo de Differ. febrium ea enumeret,quę febris ſunt cauſæ,poſtea verò modos doceat,quibus illæ febres accendunt; ſint autem modi illi,quos in libro de Cauſis morborum cauſas ſtatuit,neceſſe eſt, vt ipſas cauſas omittat,de quibus agit in libro de Differentiis febrium: nempe laſsitudinem,iram,mœrorem,cruditatem,æſtum & alia multa,quæ illic enumerat, quæ quidem calidorum morborũ cauſæ exiſtunt, ſed agendi modo inter ſe differunt, nimirum quòd quædam conſtringendo corpus,alia putrefaciendo,alia mouendo,alia denique alio modo eoſdem morbos pariant. Præterea quum putredo,quæ à propinquo corpore contrahitur,& rei calefacientis vicinitas ad vnum genus reducantur,quod ea continet, quæ extrinſecus corpus afficiunt: oportebat ſanè vnum genus primum ponere, ex quo poſtea per diuiſionem,quę continentur ſub eo,naſcerentur.Nam inter ea, quæ corpori extrinſecus occurrentia calefacere poſſunt; non ſolum putrida, ſed etiam multa alia aliis qualitatibus prædita idem faciunt; vt videatur potius genus quoddam caloris nempe putridi,quàm diuerſæ rei notare. Quæ enim vicina, aut propinqua ſunt,calefacereque valent,quædam calorem ex putredine, alia ex acrimonia,alia ratione alia eum obtinent. Quinetiam ſi quis ſingula genera conſectari velit,inueniet ſtatim plura eſſe ponenda quàm illa quinque, de quibus ille meminit. Nam vt cibi,& medicamenta ſumpta;ſic ſanè excrementa retenta,vel præter naturam emiſſa calidos morbos faciunt; ſiquidem bilis,quæ per aluum excerni conſueuit,dum retinetur,calidorum morborum fit cauſa: & ob immoderatam pituitæ excretionem idem humor in corpore augetur,eoſdemque morbos concitat. Atq. eo etiam authore cruditas addenda eſt,quandoquidem ex ea febres procreari libro primo de Differentiis febrium cõmemorat: quæ quidem ſi febres accendit cauſa quoque morborum calidorum ſtatuenda eſt; quemadmodum profectò & vigilia,& inedia,quæ in quinq. illis generibus aptè cõprædhendi nequeunt. Quamobrem præſtat principia poſita retinere,& in conſtituto rerum numero, à quibus morborum omnium cauſæ petuntur,conſiſtere: veluti ipſe alibi facit; vt quum libro primo de Præſagitione ex pulſibus, ex eiſdem fontibus ducit ea, quæ corpus refrigerare valent.Itaque ſi excutiamus ea quatuor ſumma rerum genera, facilè inueniemus quid in quolibet calidos morbos procreare poſsit, vel nequeat: Igitur ex genere eorum,quę extrinſecus lædunt ſunt ea,quę vel ambiunt corpus, vel ei admouentur: ſi calida,aut frigida fuerint,aut adſtringentia morbos calidos faciunt,ſed diuerſo modo: Etenim frigus, & adſtringentia omnia meatus cutis

constringendo prohibent ne calida substantia diffluat: quæ intus retenta vel suapte natura, vel quòd putrescat, aut in aliis putredinem suo feruore cõcitet, internum calorem auget: Calor verò externus, intrò demissa sua vi validiore, cognatũ sibi calorem intendit. Nec pari tamen facilitate in omnibus hæc calidos morbos pariunt, quippe externus calor promptissimè eos inuadit, qui calore potissimum bilioso abundant, aut rara sunt cute: Illi enim vtpote iam plus iusto calidi, vicinũ calorem facilè concipiunt: Hi verò eundem promptissimè vndiquaq. admittunt, & in viscera interna aliis partibus longè calidiora recipiũt. Frigus externum tum eos qui nouo calore æstuant: tum illos, quibus cutis naturaliter est adstricta, & excrementis calidis abundant, potissimum lædit: Patefactis etenim externis meatibus in profundum magis secedere potest, & maiore constrictione calorem includere, & hoc modo excrementis transeuntibus viam præcidere. Vbi autem admodum iam adstricti sunt meatus, facillimè externi frigoris occursu, vel obcæcantur, vel ita præcluduntur, vt via excrementis exeuntibus amplius non pateat: Quæ verò absque frigore constringunt, vt aquæ aluminosæ lotiones maximè in his corporibus vim propriam exerere valent; In aliis verò, quæ aliqua occasione sunt excalefacta, aut nullam vel minimã potestatem ad morbos huiusmodi committendos obtinent: Id quod docet quotidiana ~~etiam~~ enim experientia: qui eum ex cursu, aut solis calore, vel alia ratione æstuant si in frigidos locos se conriciant, febribus statim corripiuntur. Quod si in balneum aluminosæ aquæ descenderint, nihil plus fortè offenduntur, quàm si aliter affecto corpore eiusdem balnei vim experirentur. Quinetiam pariunt calidos morbos, quæ vulnerant, contundunt; & denique alia omnia, quę violentius corpus impetunt, sed non suapte natura, verum ea ratione, quòd excitato dolore colligantur in partibus humores: qui quum nõ satis ob multitudinem difflari possint, putredine ascita affectam primum partem, deinceps reliquas excalefaciunt: Nec illud fortè alienum fuerit putare calidos morbos etiam nasci posse ab his, quæ collo, & reliquis partibus appendũtur: Si enim hæc habent vim perimendi eiiciendique fœtum, comitiales morbos sanandi; quur etiam inueniri non poterunt, quæ propria sua vi calidos morbos accendant? Iam verò ex genere eorum, quæ assumuntur, calidi quoque morbi proueniunt; sed diuerso modo. Nam quædam propria vi id faciunt: veluti aër in corpus attractus si calidus fuerit, & cibi, potiones, ac medicamenta, quę calefaciendi vim habent, quædam verò per accidens, & hæc vel qualitate, vel quantitate, vel corrupto ordine idem faciunt: quippe quæ actu sunt frigida, dum vehementius incalescit corpus, assumpta densando internos meatus febres gignunt, & quæ viscidam, crassamque naturam habent, excitatis obstructionibus, idem faciunt. Porrò quantitate aucta, humorum copia quoque augetur, atque etiam statim ab ipso nutrimento copioso & adhuc crudo venarum cauitates nonnunquam occluduntur, prohibitaq. per eas partes efflatione, calor increscit, & ex eo morbus nascitur. Quum verò minus assumitur quàm oportet, humoris defectu calor intenditur: quo modo ex inedia febres sæpius excitari videmus: At si quæ facillimè coquuntur, vt lac, post alios cibos ingerantur, longiore mora corrupta putrescunt, calidosque morbos excitant. His ergo modis ab assumptis calidi morbi fiunt. Ab his verò quæ ab aliis in nobis fiunt, vel à nobis proueniunt, quales sunt animi, & corporis motus, & omnes denique actiones calorem augeri continua experientia monstrat: quum videamus ex ira, mœrore, lassitudine, & omni alio motu febres sæpius excitari: Atque etiam ratio docet omnes immoderatos motus calefaciendi præter naturã facultatem habere: verum non æqualem in omnibus omnia obtinent, facilius etenim biliosos accendit inædia: promptissimè à tristitia, & vigilia sicca corpora incalescunt: rara facilè offendit lassitudo, difficillimè quæ pituitosa sunt, & densiore cute sunt prædita: & denique alia in aliis facilius vim suam exerunt. Cæterum ea, quę excernuntur,

tur,

tur,& retinentur, calorem quoque augere sunt apta: siquidem euacuatis præter modum frigidis humoribus, vitiata proportione, calidos exuperare oportet; qui vt calefaciendi, sic gignendi morbos calidos facultatem assequuntur. Retento autem calido humore, calorem quoque intendi necesse est: vnde otio febres comparari mirum non est; propterea quòd omissa exercitatione calor minuitur, excrementaque interim in corpore aceruantur, quæ ex quacunque occasione putredine concepta calidorum morborum causæ fiunt; Atque etiam ad hoc genus pertinere videntur fluxiones, collectionesque humorum, quę in partibus sæpius fiunt; qui quoniam in loco affecto impacti retinentur, corrumpuntur, & putredine adiuncta calorem intendunt, calidosque morbos gignunt: atque hæc quidem satis de Causis intemperaturę calidæ, in quibus si quid desiderabit studiosus Lector cõsultis ipsis fontibus, ex quibus omnes morborum causæ oriuntur, adhibita (quam hactenus obseruauimus) docendi methodo, facilè inuenire poterit.

Frigidi morbi causæ. *Cap. III.*

FRigidos morbos ex propinquitate rerum frigidarum, ex ciborũ, potionúmue quantitate, & qualitate; præterea ab adstrictione, & rarefactione corporis, demũ ex otio, & motu moderato excitari scribit Galenus, hac ratione persuasus, quòd ignis etiã ab eisdem causis extinguatur. Qua in re imprimis in numero causarum mihi deficere videtur: Nam excrementorum calidorum euacuatio, & frigidorum retentio frigidos etiam morbos gignunt: quemadmodum ex sanguinis profluuio diuturno, & immoderato hepar, lienem, & totum denique corpus refrigerari, atque etiam huius occasione aquam inter cutem nasci videmus; & pituita redundante in cerebro, quæ excerni consueuerat, frigidius illud euadit: sicut & aliæ omnes partes, in quibus huiusmodi humor exuperat. Quòd si quis Galeni authoritatem hoc loco requirat eo non contentus, quod rei natura, & sensus ipsi docent, librum primum de Præsagitione ex pulsibus legat; vbi ille ex humoribus frigidis retentis corpus refrigerari tradit. Deinde motus, & quæ rarefaciunt, frigidos morbos fortè non committunt, sed frigidos simul & siccos: Vt enim corpus dissoluto humore primum incalescit, demum verò refrigeratur, sic etiam exsiccatur: quemadmodum videmus nimio labore, bilem primum procreari, deinde cõsumpto humore, & tanquàm pabulo deficiente calorem elanguescere, & corpus melancholicum frigidum inquàm, & siccum, & siccius etiam quàm frigidius, non autem frigidum solum reddi. Quinetiam quæ extrinsecus admota rarefaciunt, vt calefaciendi vim habent: sic calidos primum digesto aliquantulum humore (in quo statu corporis calor, qui prius humoris copia ferè opprimebatur accenditur, validiorque redditur) morbos pariunt, postea verò eadem ratione frigidos vnaque siccos. At verò constrictionem faucium, & asperæ arteriæ inter causas morborum frigidorum ponere non mihi videtur esse rationi consentaneum; Extinguitur quidem animal aucto calore ob prohibitam respirationem: At interim frigidus morbus nullus gignitur; nec caloris defectu, sed nimia abundantia cordis, animantisque calor suffocatur. Postremò ciborum defectus frigidos morbos non parit, sed siccos primùm; deinde vel calidos vt in his, qui facilè accendi possunt, & ex inedia in febrem incidunt, aut tandem frigidos, & siccos. Deficiente namque humore, debilitatoque calore, frigidum, & siccum corpus tandem euadit; non frigidum solum, cuius causas eo loco non compositi morbi ex frigido & sicco pariter exuperãte Galenus explicat. Nec par profectò est ratio, quam adfert de extinctione ignis, & generatione morborum frigidorum. Aliud enim est extingui ignem, & calorem nostrum; aliud extingui, & refrigerari, aliud morbos frigidos in nobis gigni, & calorem aboleri, vt satis omnibus constare puto. Nam etsi ignis extinguitur lignorum penuria, non tamen propterea refrigeratur. Nos

autem non quid calorem nostrum extinguat; sed quid corpus præter naturam refrigerandi vim habeat, quærimus: id quod nunquam efficient, quæ prohibita respiratione calorem intus augent: hæc enim calidos morbos faciunt. Nec frigidos vnquam excitant, quæ calefacientia remedia postulent, sed si perseueret affectus, oppresso calore, mors statim succedit: Vt in his qui iniectis vinculis collo, nullo oborto interim frigido morbo, sed caloris vi strangulantur, & pereunt, euenire conspicimus. Ac vt tandem ad nostros fontes redeamus, quæ nos extrinsecus ambiunt, aut corpori admouentur, siquidem calefaciendi vim acceperint, calidos, vt diximus, vel calidos & siccos, aut frigidos & siccos morbos procreant: Si verò ex genere refrigerantium extiterint, calidos inducunt morbos, vbi meatus corporis rarefactos violentius constringunt, caloremque expirare prohibent, sin minus intrò sese insinuante frigiditate, frigidi morbi nascuntur, veluti in partibus corporis externis, deuicto propemodum calore ex ambientis frigiditate, frigidos prouenire morbos nonnunquam videmus, quod potissimum his accidit, qui per niuem, aut hybernum frigus iter faciunt, in his enim pedes, & manus quodammodo concretæ, non tamen penitus extinctæ (alioqui mors, & non morbus esset) euidenter apparent. Nec fortè alienum fuerit putare, quòd ex vinculis iniectis externis partibus frigidi morbi nascantur, quum nõ sit par ratio, quando prohibetur respiratio, & impeditur expiratio caloris in quapiam parte: Nam prorsus cohibita respiratione mors sequitur: vbi verò partes vinculis constringuntur, influente calore priuatæ refrigerãtur, in morbosq. frigidos incidunt. Iam in genere eorũ quę assumuntur causę morborum frigidorum ex qualitate, & quantitate rei ducũtur: frigida etenim alimenta et medicamenta ingesta propria sua vi corpus refrigerare posse notius est, quàm vt probari debeat. Quũ verò nimia quantitate assumuntur, grauata facultate coctrice, oppressoque quodammodo calore, frigidi morbi proueniunt: Quemadmodum optimè Galenus à liberaliore vini potione, quod alioqui suapte natura calefacere est aptum, attonitum morbum, soporososq. & alios qui frigidi sunt affectus, inferri meminit. Nam quæ potentia calida existunt, nisi prius vincantur, & caloris nostri beneficio quæ in illis latet vis excitetur, non calefaciunt, sed obruto calore refrigerant. Atque alia etiam ratione in quibusdam partibus ex assumptis alimentis frigidi morbi nascuntur, nempe quòd nimia illorum copia arteriæ, & venæ occludantur, per quas calor à suis fontibus eò permeat, veluti à multis cibis non bene concoctis lienem obstrui contingit, atque ita interclusa caloris via, partem ipsam refrigerari, quod potissimum illis accidere necesse est, qui angustiores ab initio eas vias sunt sortiti. Penuria autem (vt diximus) nutrimenti non parit frigidos morbos, aut certè non frigidos solum, sed etiam vnà cum frigiditate siccos. Porrò quæ excernuntur, & retinentur frigidos morbos concitant: tũ quòd retentis frigidis excrementis necesse sit corpus refrigerari, & immodicè vacuatis calidis humoribus contrarios in corpore vigere oporteat. Quòd si quis ea etiam, quæ retinentur euicto calore, morborum frigidorũ causas nonnunquàm esse censeat, meo quidem iudicio non errabit, quandoquidem ob impactos retentosque in aliquo membro humores, qui inflammationem pariunt, quam excipit sideratio, hoc modo frigidus morbus nascitur. Postremò ex genere eorũ quę fiunt non desunt causæ morborum frigidorum. Nam somnus longior corpus refrigerat. sic nonnunquam vigilia dissolutis spiritibus, quemadmodum, & otium, vitæque nimia tranquillitas: Tabescit siquidem calor nimio animi, & corporis otio, atque ita frigidius vel statim, vel frigidorum humorum copia aceruata corpus redditur; Motus autẽ, vt antea diximus, suapte natura frigidos morbos procreare nequit, sed solum subiectæ materiæ ratione, veluti in corporibus, quæ facilè dissolutis spiritibus non expectata siccitate refrigerantur.

Causæ morbi sicci. Cap. IIII.

IN causis humidi & sicci morbi explicandis methodo vtitur, & ad principia sua redit Galenus, quum ex assumptis, & excretis, atque etiam ex admotis, & his, quæ geruntur eos nasci tradit, quamquam tamen genus eorum, quæ fiunt, & retinentur, excernunturque subticeat; & exemplis solum exprimat, quando scilicet ex curis, & vigiliis, & immoderata corporis dissolutione huiusmodi morbos concitari meminit. Itaque vt res ex suis fontibus primum ducatur, pariunt morbos siccos quæ assumuntur tum qualitate, tum quantitate. Nam alimenta cibi inquam & potiones, & medicamenta, quæ exsiccandi vim habent, cuiusmodi sunt acerba, austera, & in nonnullis etiam amara, salsa, & acria id faciunt. Cibi autem humidioris, & potus etiam paucitate, quemadmodum & inedia exsiccari corpus omnes nouerunt. Quum enim perpetuò insiti caloris vi digeratur corporis humor, si minus reponatur humidæ substantiæ quàm absumatur, siccos morbos tandem sequi necesse est: ac etiã fortè quæ assumuntur alia ratione siccitatis sunt causæ: quòd scilicet ob crassitiem meatus obturent, difficileque in omnes partes trahantur, nutritionemque hoc modo feliciter perfici prohibeant, quomodo eos extenuari, tabescereq. videmus, qui hepatis obstructionibus ex crassis, viscidisq. humoribus frequenter tenentur: Quòd si id contingat non assumptorum vitio, sed ob viarum naturalem angustiam causa in subiectam materiam reiicienda est. Pariunt & siccos morbos, quæ excernuntur, & retinentur: siquidem cohibitis humoribus siccis, aut humidis plusquam oportet euacuatis corpus siccius reddi par est: atque non solum qualitatem humorum, sed etiam quantitatem euacuationis siccitas sequitur. Cæterum ex genere eorum quæ fiunt sicci morbi causæ quoq. sumuntur: omnes enim nouerunt ex corporis motionibus, animique perturbationibus veluti tristitia, cura, lętitia immoderata, cogitatione longiore, vel vehementiore, ratiocinatione, & vigiliis superfluis præter naturam exsiccari corpus, id quod euenire videtur, quòd per huiusmodi actiones, sanguinis spiritusque copia id est calidi natiui vis requiratur, quæ vt animi corporisq. functiones magis intenduntur, ita facilius, promptiusque dissoluitur. Nec aliam puto esse rationem, quur mœror, & cura corpus siccitate consumant: Nam in cogitatione, & vigilia illud quoque accedere potest, quòd quùm influentis caloris vim requirat cerebrũ ad eas actiones peragendas, humorem & spiritum halituosum ab internis fontibus secum euehat calor, quæ postea ab ipso extenuata, et in vaporem conuersa ob loci cõditionem, & sitũ in aërem circunstantem expirant. At vbi lętitia homo afficitur, fit quędam veluti ebulitio potissimum circa hepar, & cor, ex qua pariter sanguis, & spiritus extenuantur, vniuersumque corpus expanditur, atque ita resoluta humida substantia subita nonnunquam mors, vel alioqui siccitas subsequitur. Siccant & frictiones duræ, & asperæ & longiore tempore adhibitæ: siccat quoque otium; quoniam languescente tunc calore corpus infeliciter alitur, vnde extenuatis partibus ad humorem adducendum, crassitiemque comparandam motum potissimum adhibemus. Iam verò ad quartum genus eorum .s. quæ extrinsecus adueniunt, accedendum est, docendumque an omnia, quæ sub eo genere sunt comprehensa, & quo modo siccorum morborum sint causæ. Itaque impri mis sese offerunt, quæ nos ambiunt, vt aër, lotiones, natationes in rebus exsiccantibus, cuiusmodi sunt aquæ sulphureæ, aluminosæ, nitrosæ, & ferreæ, & si quæ alia huiusmodi sunt, quæ vel propria vi siccent, vel adiuncto calore, digesto humore, per accidens idem faciant. Qua in re illud neminem mouere debet, quòd ex balneis aluminosis, sulphureis, & ferreis, siccos morbos nasci dixerimus, quum duplicem vim singula habeant, siquidem sulphurea, & aluminosa aqua non solum siccat, sed etiam calefacit: ferrea autem refrigerat, & simul siccat. Nam etsi

admixta cum ſiccitate alia qualitas non nihil etiam agit; tamen ſiccitatis ratione compoſitio, & temperies præter naturam redditur parum alterius exceſſu offenſa: quòd ſi interim vel febris vel affectus aliquis calidus, vel frigidus vnà cum ſiccitate naſcitur, vt temperies, quę ab vtraque qualitate inſigniter vitiatur, compoſitus morbus ex compoſita cauſa, pariter exuperante vtraque qualitate, non immeritò putabitur; id quod in omnibus cauſis, quæ duplici vi ſunt præditæ, intelligendum eſſe velim; quum ſimplices morbos illarum vſu prouenire dicimus: Tunc enim vnius actio præpollet, quę morbũ intulit, alterius vi non ita conſpicua: quod accidere puto vel ob inæqualem vim qualitatum, vel ob corporis, quod afficitur differentiam; quemadmodum videmus ignem vehementius calefacere, quàm ſiccare, quum aduſtæ partes non multo ſicciores, longè autem calidiores quàm propria natura exigat, appareant: nimirum quòd maior inſit igni calefaciendi, quàm ſiccandi vis: Triſtitia verò in aliquibus febrem gignit, alios verò ſine calore vehementius exſiccat, non alia, vt arbitror, ratione, quàm quòd quædam corpora ad calorem, alia ad ſiccitatem concipiendam ſunt aptiora. Idem ſanè quod ambientia corpus præſtant quæ illi applicantur, vt vnctiones, cataplaſmata, cerata, & huius generis alia, quæ vel ſiccandi ſolum poteſtatem habent; aut etiam cum aliis qualitatibus coniunctam, ſed tamen præpollentẽ, aut ſubiecti ratione magis efficacem. An non etiam iuſtum eſt ea, quæ vulnerant, & contundunt, aut alia etiam ratione dolorem inferunt inter exſiccantia numerare? quandoquidem experientia docet eos, qui doloribus torquentur ſiccitatis exceſſu propemodum cõtabeſcere. Quod etiam his contingere neceſſe eſt, quibus partes vinculis diutius, aut violentius cõſtringuntur: Sic enim prohibita alimenti diſtributione humoris penuria pars exſiccatur: An verò ea etiam, quæ alligantur partibus vim poſsideant ſiccos morbos gignendi aliis conſiderandum relinquo, quum nulla euidenti ratione id ego probare poſsim: abſurdum tamen mihi nõ eſſe videtur, vt ſi maiores effectus præſtent, hos etiam illis tribuamus. Cæterum peculiare quoddam genus cauſarũ morbificarum in ſiccis morbis reperitur, quod ex nobis ipſis ætatis curſu prouenit: ſiquidẽ inſiti caloris vi in omnibus nullo alio accedente errore perpetuo ſubiectus humor digeritur, & inemendabilem ſiccitatem paulatim corpus contrahit.

De Cauſis morbi humidi. Cap. V.

AB eiſdem etiam generibus rerum humor augetur, morbiq́ue humidi proueniunt: Nam & cibi, & medicamenta humidiora, aut aliquo modo excedentia humidius quàm par ſit corpus reddunt: alioqui ſi plus exuperent, oppreſſo iam quodammodo calore, frigidos etiam morbos inferunt: ſic profectò quum plus humoris gignitur quàm diſſoluatur, & humida quæ excerni conſueuerant, retinentur; aut quæ ſicca natura ſunt, plus iuſto excernuntur, humorem augeri neceſſe eſt, qui morbos poſtea pariat humidos. Idem faciunt otium, corporis animiq. ſecuritas, & vmbratilis omnis vitæ conditio. Quinetiam humidior aër, frequentes in aquis dulcibus lotiones præſertim poſt cibum; ſicut etiam motus eodem tempore intempeſtiue ſuſceptus; veluti & vnctiones, & cataplaſmata, & alio modo admota medicamenta humectantia. Poſtremò quæ appenduntur corpori idem præſtabunt, ſi humectandi vim eo modo ſint ſortita. Atque hæc quidem de cauſis morborum, qui ex intemperie conſiſtunt dicta ſint; nam ex ſimplicibus compoſita facilè innoteſcent. Vt enim quæ aſſumebantur, excernebantur, vel extrinſecus nos afficiebant, aut à nobis fiebant ſimplici vi prædita ſimplices morbos, exuperante vna qualitate, excitabant; Sic ſi compoſitam, duplicemq́ue naturam mixtione duarum excedentium qualitatum eadem aſſumant, compoſitos morbos parient. Quare illis prætermiſsis, qui ex ſolis qualitatibus cõtrahuntur, ad eos accedemus,

qui ex qualitatibus cum humoribus coniunctis consistunt; propterea quòd illorum generatio fluxionum originem, & occasiones requirit, quę ex supradictis intelligi nequeunt.

De Compositæ intemperaturæ ex duabus qualitatibus cum humore & fluxionum causis. Caput. VI.

SVperest, vt antea diximus, in hoc genere morborum, quod ex intemperie consistit, & partibus similaribus est proprium, vt causas explicemus intemperaturarum, quæ cum humore aliquo contrahuntur; in quo quum duæ omnino ex primis qualitatibus præpolleant, cópositæ ob id censentur intemperies quæ ab eo nascuntur. Est porrò huiusmodi morborum natura cognitu facillima, vtpote quæ ostendat tumorem præter naturam, qui neminem latere potest: At quonam modo, & à quibus causis humores in partibus corporis colligantur, & denique quæ sit horum morborum generandorum ratio, quæ qualésue causæ, nec etiam inter medicos præstantissimos conuenit. Omnes etenim tumores ex fluxione humorū excitari statuit Galenus quum alibi passim, tum potissimum in lib. de Causis morborum, quo loco etiam fluxionem ipsam omnino ob naturę expulsionem commoueri tradit: Libro verò secundo de Differentiis febrium trahi humores à dolente, vel calente parte scribit: fieríque præterea genus quoddam attractionis fuga vacui, aliud verò quum partes ad se alliciunt, quod sentiunt familiare: expelli autem quod vel qualitate, vel quantitate vim expultricem molestat, passim cómemorat. Quòd verò in vnam partem potius quàm aliā trudantur humores, censet tribuendum esse robori, debilitatique partium, eas nempe, quæ omnium sunt infirmissimæ suscipere quæ ab aliis reiiciuntur excrementa: partes autem validas, & firmas eadem repellere, & iniurias omnes à se propulsare. In quibus sanè nonnulla fortè negligentius dicta inueniemus, si paulò accuratius singula examinabimus: Nam illud imprimis verum esse non puto, quòd tumores omnes ex fluxione humorum nascantur; quippe quum nonnulli ex materia paulatim in partibus congesta, & aceruata tandem erigantur, cuius generis sunt flatuosi tumores, & scirrhi quorū materia non aliunde influit, sed sensim colligitur, vbi partes ob debilitatem nutrimentum proprium vincere nequeunt; argumento quòd huiusmodi tumores paulatim increscant; repentinum autem ortum, & incrementum obtineant, qui ex fluxione excitantur: quod inflammationum generatio potissimum ostendit, in qua partes affectæ minimo temporis spatio in tumorem attolluntur. Quis enim verrucas, aquam inter cutem quę tympanites, aut etiam ascytes dicitur, ex fluxione nasci putabit? Statuere ergo omnino oportet duobus modis partes corporis in tumorem attolli; quod etiam innuere videtur idem author decimo tertio Methodi & omnibus recentioribus placere video ex congestione inquam (sic enim illi vocāt) & humorum decursu: Atque illo modo flatuosos, & præduros tumores vel semper, vel vt plurimum fieri: hoc verò calidos, aut etiam molliores ex pituita natos; Calidi namq. humores ad motum sunt aptissimi, nec paulatim aceruari possunt; eo quòd vel statim putrescant in vasis coarctati; aut ab illis in partes effusi dolorem inferant, cum quo diuturni affectus vix consistere queunt. Gigni verò ædemata per fluxiones id ostendit, quòd videamus in hydropicis, & his qui à longis morbis resurgunt vesperi potissimum tibias intumescere; manè autem tumorem minui; quod significat aliunde humorem decurrere: qui enim in parte cumulatur humor, tam subitas mutationes facere nequit, subito nquā gigni, & dissolui: Non solum verò à natura extrudi humores in alias partes docent inflammationes, quæ flante borea, constringenteque, & exprimente humores proueniunt; sed etiam adstringentia medicamenta, quæ in subiectis partibus repulso eò humore eiusmodi

morbos concitant: Cæterum attractionem fieri ob familiaritatem ſubſtantiæ docent etiam externæ actiones: Quæ enim familiaria ſentimus, illa quoque auidiſsimè arripimus. Atqui ob fugam vacui, vel caloris vi, aut ob dolorem attractionem vllam fieri non putauerim: Nam quum corpora veluti conſtricta ſint in ſuis locis, ſiquidem æqualia perpetuò loca, & locata (vt philoſophi aiunt) exiſtunt; ſponte in locum ampliorem quæ humidiora, leuioraque ſunt, & ad motum prompta feruntur. abſurdum alioqui fuerit putare vas inanitum aërem allicere, aut vacuum ſentire: quippe quum nullo ſenſu ſit præditum, & quæ attrahuntur, eo trahantur, vt retineantur, quod etiam Galeni eſt principium: Quæ autem retinentur omninò, eodem etiam authore familiaria ſint oportet: quid autem familiare intercedere poteſt inter aërem, & vas ipſum? quo modo attrahet quod nullam vim attrahendi habet? alioqui qur etiam retinendi, concoquendi, & expellendi poteſtatem ei non tribuimus? Sed vt diximus ſponte aër in vas, dum liquor effluit, aut aqua, vel alius liquor in fiſtulam in eum excluſo aëre demiſſam ſeſe inſinuat, nullo autem modo, vt mea fert opinio, attrahitur. Porrò calorem etiam non trahere ad ſe humorem docent quæ euidenter in externis rebus apparent; ſiquidem videmus lintea humida, & humore irrigata exſiccari, quum igni admouentur, non quòd ad ipſum ignem humor feratur vi caloris attractus, quũ puriſsimus, & humoris expers maximè ſit aër, qui igni eſt propinquiſsimus; ſed quòd humor ab igne excalefactus in vaporem mutetur, qui ſuapte natura ſurſum attollitur, & nõ ignem verſus mouetur. Calor præterea quæ diuerſi ſunt generis, diſsipat, & à ſeinuicem ſeiungit: quæ verò homogenea ſunt, cogit, & vnit. Proprium deniq. caloris munus eſt calefacere; ad calorem verò ſequitur fuſio concretorum, ſegregatio, & congregatio. Attractio autem ne quidem per ſomnium excogitari poteſt calorem ſubſequi. Ad hæc quæ attrahuntur vt retineantur alliciuntur, alioqui fruſtra eſſet attractio. At ridiculum foret dicere ignem, aut alterius rei calorem retinere, aut expellere: Poſtremo qur magis humida quàm ſicca arriperet calor? Quod ſi ita eſt, qur lapides, & ligna ad ſe non trahit ignis? Atſi ad locũ excalefactum confluunt humores, non propterea eò trahuntur; ſed quoniam ſpatium amplius redditur rarefaciente calore, & humores funduntur, tenuioresq. & mobiles redduntur; qui ſponte poſtea in excalefactum locum tanquam ampliorem ſecedunt. At verò dolorem non attrahere certiſsimum eſt: Nam dolor irritat, quæ autem irritant, expultricem vim ad agendum mouent non attractricem: id quod oſtendunt vomitus, & aliæ excretiones, quæ fiunt dum facultas expultrix ſtimulata aduerſus id quod moleſtat, inſurgit. Quod ſi viam inueniat, & id quod moleſtat extrudi valeat, foras, aut in aliam partem quod noxium exiſtit, concitata facultas propellit. alioqui quæ vicinæ dolenti ſunt, & ipſa etiam quæ dolet pars fruſtra antea doloris expulſione tentata, maiore conatu enixæ ſanguinem, & ſpiritum in ipſam dolentem exprimunt: quod etiam Galenus decimotertio Methodi teſtatur. Etſi enim dolorẽ attrahere dicit; quum tamen cauſam huius rei docere aggreditur, fluxionis cauſam dolente parte omnino ad expultricem refert. Vrget præterea idem, quod in aliis argumentum. Si enim dolor attrahit, vt retineat trahit, id autem quod retinetur familiare eſſe oportet, & mutari in naturam eius, quod retinet, & mutat; quo modo videmus partes corporis alimentum ad ſe allicere, retinere, concoquere, & demum in ſui vſum, & conſeruationem vertere: Non ſolum verò in parte tumore affecta dolorem, aut calorem qui fluxiones commoueat ponere oportet, vt Galenus facit, qui decimotertio Methodi ſcribit fluxionem ſcilicet incipere à parte affecta, quũ ob dolorem, & calorem oboritur inflammatio; ſed etiam in aliis: quod docet quotidiana experientia: Ex digiti enim dolore in alis, & inguinibus contrahi inflammationes, & æſtuante capite ſubiectas partes fluxionibus grauari conſpicimus; qua ratione lateris inflammationes Solis vi calefacto capite, liquatiſque humo

humoribus frequentiſsimè proueniunt: Expellitur quoq. non ſolum quod qualitate irritat, aut copia grauat, ſed etiam quod tota (vt aiunt medici) ſubſtantia eſt moleſtum. Vt enim excretiones triplices facit Galenus, eorū ſcilicet qui vel quantitate, vel qualitate, aut tota natura ſunt aliena; ſic profectò dum naturę irritamenta quærimus tria, & non duo duntaxat ponere oportet. Quum namque natura acres humores protrudit; aduerſus id, quod qualitate infeſtat, inſurgit: quum eoſdem ob copiam grauantes reiicit; pugnat aduerſus quantitatem: quum verò lapides concretos in corpore, aut lumbricos abiicit, quod toto genere eſt inimicum proſequitur. Item ipſe teſtatur Galenus libro tertio de Cauſis ſymptomatum, quum ſcribit vomitum concitari non ſolùm quum ventriculus copia grauatur, aut à vitioſa qualitate irritatur, ſed etiam quum ea, quæ in ſe continet à natura ſunt aliena, ideſt tota ſubſtantia inimica: Suſcipiunt ſanè fluxiones debiles partes: At non ſolum illæ; ſed etiam quæ in loco inferiore ſunt poſitæ, aut in eo collocatæ, ad quem ſuapte natura ferri poſſunt quæ mouētur, aut rariores, vel molliores, vel calidiores, vel immobiliores, & quæ dolore tentantur, & quæ vacuæ ſunt, aut è directo expellentibus ſubiiciūtur, vel quę vias habent ad ſuſcipiendum idoneas, ad expellendum verò ineptas, quales ſunt quæ latos meatus habent & cum parte vnde decurrit humor coniunctas, carent autem meatibus, per quos aliò ſuſceptū humorem tranſmittere valeant: Nonnunquam verò etiam ſuſcipere cogūtur corporis partes, quū meatus ſunt occluſi, per quos excrementa expelli conſueuerunt: Ac ne longius abeas, vt rudioribus res exemplis pateſiat; Recipit cutis corporis recrementa, quòd debiliſsima ſit pars; crura quòd in infimo corporis loco ſint poſita, quò facilè humores ob grauitatem decumbunt: Vapores caput potius quàm aliam partem petunt, quòd illi ſurſum ferri ſuapte natura ſint apti: Excipiunt fluxiones glandulę potius quàm caro, propterea quòd rariores, laxioreſque exiſtunt: caro potius quàm oſſa, quoniam illa mollior, hæc duriora, & ſolidiora. Ad calidiores partes ſponte ferri humores antea oſtendimus, quemadmodum ad dolentes facilius quàm ad alias truduntur: ventriculus potius quàm hepar fluentes humores ob eius ſinum, & concauitatem ſuſcipit: Promptiores eſſe ad recipiendos humores immobiles partes quàm mobiles teſtatur Galenus libro ſecundo ad Glauconem, fortè quòd validiores ſint, quæ ſeſe motu exercent; vel quòd dum ſedem mutant, ſæpe præterfugiant irruentium humorum impetum, quemadmodum vidĕmus externis iniuriis partes eas magis expoſitas, quæ ſede firma illatos ictus expectant, quàm quæ vario modo ſeſe tuentur. Dextræ partes dolente, vel grauata dextra capitis parte fluxiones ferè ſemper recipiunt, quòd recta ferri ſoleāt humores, vtpote qui præualentis elementi naturam ſequantur: Thoracis partes decurrentes humores per venas ceruicis recipere coguntur, eoſdemq. continere, quòd venæ illic deſinant, nec alia habent conceptacula, in quæ recipi humores facilè valeāt, & in alias partes transfundi. Obſtructis meatibus per quos bilis ad inteſtina delapſa extra fertur, eadem vnà cum ſanguine per vniuerſum corpus ſpargitur: Atque vt vna ratione ſolum recipiuntur nonnunquam humores confluentes, ſic contingit idem ob plures cauſas fieri: Nam aliquando pars quæ recipit debilior, rarior, mollior, calidior, & in idoneo loco ad ſuſcipiendum collocata eſt, viaſque habet aptiſsimas, & ſimul dolore tentatur, & denique ob varias cauſas quæ in motu eſt materiam admittit: Ex quibus conſtat fortè negligentius hæc à Galeno fuiſſe explicata, quum multas prætermittat cauſas, alias vero ſuperfluò addat, & verū agendi modum in illis non doceat. Quæ nos, rei natura duce, adhibita maiore diligentia facilè in capita quædam hinc ſumpto initio colligemus: Itaque in omni tumore, qui ex inutili ſubſtantia cōſiſtit, duas imprimis oportet collectionis materiæ cauſas noſſe, vnā fluxionum; alteram, quā congeſtionem appellare liceat. Porrò in fluxione duorum cauſas quærere oportet, motus ſcilicet ipſius humoris, &

eiusdem susceptionis; quæ Galenus inter se confundit, dum fluxionum causas inquirit: quum tamen (vt res inter se distinctæ sunt; & aliud est humorem fluere, aliud suscipi) ratio exigat, vt causæ etiam illorum inter se distinguantur, & separatim explicentur. Igitur quum fluxio localis quidam sit motus, aut certè sine eo nõ fiat; necesse profectò est easdem genere causas esse fluxionis, ob quas res alias locum mutare conspicimus, id quod sanè contingit, vel quòd sponte ab innata vi impellantur, vel ab aliis trahantur, vel propellãtur, extrudantúrue: fertur sursum suo impetu ignis, deorsum terra. Trahi verò hoc loco dicimus, quod violentia ab alio præeunte ducitur, vel à subiecto corpore geritur, quomodo equitores ab equo; & currum à bobus trahi dicimus. Propellitur quod ab alio retrò truditur. Atqui humores, qui fluxione partes alias grauant, trahi nequeunt; quoniam, vt antea ostendimus, solum ea trahuntur à corpore, quæ illi sunt amica, & retineri, sibiq. vt plurimum assimilari debent. Quare quum à nullo gerantur, illud duntaxat superest, vt vel sponte confluant, aut ab alio propellantur: Illud verò contingit, quum humores ipsi sunt excalefacti, & fusi; meatus locique corporis rarefacti; ampliores vacuique redditi; quo modo ex ira, cursu violento, inordinatoque motu; alimentorum præterea, & medicamentorum calefacientium assumptione, & ab igne, aëreque calidiore, liquatis, fusisque humoribus, qui veluti concreti prius erant in corpore, & rarefactis subiectis corporibus pleuritides, aliarumq. partium inflammationes contingunt: Calor autem, vt diximus, vel in parte, quæ suscipit; vel in alia, à qua incipiunt commoueri humores consistens, fluxionis causa esse potest: Incalescẽs enim pars in superiore loco posita calore fundit humores, qui deorsum sponte labuntur; atque eædem etiam partes vt aliæ excalefactæ, amplioresque ob id redditæ, faciunt vt humores eò decumbant, veluti caput vt alias partes, dum æstuat, sæpius humore repleri videmus. Potest & calor alterius partis, quæ nec suscipiat, néc transmittat humores primum causa esse fluxionis: veluti ex ira, corde primum calefacto, vniuersum corpus caloris fit particeps: atque ita qui in eo continentur humores, funduntur, & in aliquam partem sponte irruũt. Cæterum expelluntur humores quum facultas expultrix irritatur, id quod contingit, vel ob ea, quæ dolorem concitant, vel ob materiam aliquam quæ vel tota substantia, aut qualitate, vel quantitate vim eandem molestat: quinetiam ab his, quæ cõprimendi vim habent, qualia sunt frigida, & adstringentia exprimuntur in subiectas partes humores; quemadmodum spirante borea, compresso cerebro, expreßisq. qui in eo continentur humoribus destillationes pectus tentant, & inflammationes in inferioribus partibus, vt anginæ, peripneumonia, & pleuritides nõ rarò oriuntur. qua ratione etiam fortè frigidæ potio, quæ æstuante corpore assumitur, eo quòd denset, violentiusque sese in rarefactas partes insinuet, humoresque extrudat, fluxiones inflammationesque parit: Atque hæ quidem sunt fluxionum causę propinquiores effectrices: confert verò ad hæc nonnihil & materia ipsa. facilius enim decurrit quæ tenuis, quàm quæ crassa existit, & quæ nullum lentorem habet, quàm quæ viscida est, & calida quàm frigida, & multa quàm pauca, vtpote quæ maiore impetu fertur, & impellitur. Faciunt plurimum etiam instrumenta, siue conceptacula, per quæ humores decurrunt: vt enim facilè recipiuntur in partem concauã: sic per eam facilè diffluunt: quemadmodum, & per partes raras, molles, & quæ subiiciũtur his, à quibus humores commouentur, ac etiam per debiles calidiores, & coniunctas promptius labuntur humores. Susceptionum autem causæ antea sunt enumeratæ, si modo illis addas quæ ex materia sumuntur, quando etiam tenues, calidi, nullo lentore affecti, & pauci humores contrariis facilius suscipiuntur. Iam verò congestionis causa est vel partis imbecillitas, quæ nutrimentũ conficere non potest, aut meatuum obturatio, quę prohibet ne peracta nutritione excrementa reiiciantur, quo modo lienem in tumorem durum attolli conspicimus,

vel

vel quòd etiam nutrimenti plus affluat quàm illi ſit neceſſarium: qua ratione in ventriculo multa aceruantur excrementa. Præterea qualitas nutrimẽti, quod ingeritur, rebellis ad coctionem facit, vt aliquid ſemper relinquatur nõ concoctum, nec planè euictum, quod aliorum additione paulatim creſcit, & niſi natura illud expellere anteuertat, tumorem tandem excitat: vt autem coctricis, ſic expultricis potentię infirmitas, & fortè etiam retentricis ſuperfluum robur humorum aceruationis cauſa nonnunquam exiſtit: Atque hæ quidem omnes cauſæ ad quatuor rerum genera tandem rediguntur. Quæ enim foris admouentur vt vnctiones mediocriter calidæ, aëris conſtitutio auſtralis, aut non admodum calida humores fundũt, colliquãtque. Nam qui multũ calidus eſt, humores potius diſſoluit quàm moueat: quæ verò extrinſecus refrigerant, aut adſtringunt, contentos in corpore humores exprimunt: quæ vulnerant, & contundunt dolore cõcitato, fluxionum etiã ſunt authores: Eadem omnia intemperiem committere poſſunt: quæ ſi potiſsimum frigida extiterit coctionem vitiat, & aceruationis humorum fit cauſa. Nam licet ex omni inſigni intemperie, ex frigida tamen non etiam vehementi aceruantur excrementa, propterea quòd huiuſmodi qualitas cruditatem maximè parit: Aliæ autem ad conſumptionem potius aptæ, niſi perinde exceſſerint, vt partium robore diſſoluto concoctio etiam fruſtretur. Præbent & ſuam vim ea, quæ ex genere eorum, quæ fiunt, ducuntur: veluti exercitationes uiolentæ, & veloces, clamor; & ex animi perturbationibus ira, gaudium, quæ fluxiones eodem modo accerſunt. Quinetiam inter ea, quæ aſſumuntur, calidi cibi, calidæq. potiones fundendo, & intemperiem committendo; craſsi vero, multi, acres obturando meatus, facultatẽ irritando, vel materias toto genere inimicas procreando, quæ poſteà expultricem facultatem ſtimulent, aut ea oppreſſa, in parte detineantur, & quæ retinentur excrementa, eo quòd corpus grauent, aut quòd dolorem inferant, pariter fluxionum cauſæ euadunt: Quæ verò excernuntur immoderatè, calore debilitato, congregationis potius, quàm fluxionis cauſa exiſtunt. Ex quibus ſanè ne ſingula quæque in vnoquoq. genere conſectemur; patet quoque in re propoſita progreſſus, & ordo cauſarum, & quonàm modo vna ab aliis naſcatur, & illæ tandem ab aliis, donec ad ſuprema rerum genera ſit peruentum, vltra quæ medicus non progreditur.

Cauſæ morborum, qui in tota ſubſtantia poſiti ſunt. *Cap. VII.*

ETſi cogimur de his nonnulla etiam poſteà, vbi. ſ. de cauſis benigni, malignique morbi agendum erit, tradere: tamẽ docendi ratio poſtulat, vt hoc loco ſummatim explicemus cauſas, quæ ad vniuerſum hoc morbi genus pertinere videtur. Itaque inter ea quæ aſſumũtur, aer ambiẽs, qui inſpiratur, maximã vim ad huiuſmodi morbos procreandos obtinet, quum ſcilicet corruptus, & maligna aliqua qualitate infectus fuerit, id quod docent peſtilentes febres, quæ hoc potiſsimũ modo ex aere vitiata ſubſtantia concitantur: Quinetiam aquæ corruptæ, & venenoſa medicamenta deuorata, quum ſimilem poteſtatem habuerint, hos morbos pariunt: At ex genere eorum, quæ extrinſecus nocent, plurimum etiam poteſt aer, quum ſeſe per cutis meatus in profundas, nobilioreſque partes inſinuat, nec tamẽ alienum eſt malignam huiuſmodi vim à vulnerantibus, & his, quæ corpori applicantur, aut appenduntur immitti poſſe, quod etiam vulgus nouit inſici nonnunquam gladios, & alia tela, lethaliaque ob id vtplurimum eſſe vulnera ab illis illata, quòd ſcilicet ignorata illorum vi & veneni natura fruſtra remedia ab illis quæramus, quæ ob euidentes qualitates morbis opitulari ſolent: An non etiam ex genere eorum, quæ fiunt, cauſas horum morborum ſumemus? quum ob frequẽtiores, validioreſque exercitationes, longas curas, & mœrorem exurantur humores, in

atramque bilem tota substantia noxiam tandem degenerent, huiusmodique morbos hoc modo procreent. Quin & venus, nostra hac ætate, malignos bubones, malignas pustulas, malignos dolores, peruersa vlcera, & omnia denique alia mala, quæ eos infestare solent, quos morbus Gallicus torquet, tota corrupta corporis substantia, parit. Cæterum ex retentis emisisque corporis excremẽtis nasci quoque huiusmodi morbos rationi est consonum: Cohibita namque atræ bilis excretione, cancri, elephantiasis, mania, comitialis morbus, & huius generis alii morbi maligni sæpius excitantur: Expurgatis autem præter modum his humoribus, qui contraria natura vim atræ bilis exoluunt, peruersos morbos fieri necesse est; benignos verò exuperantibus benignis humoribus. Iam verò & alia causarum genera nonnihil etiam ad horum morborum generationem conferunt: Nam rara corporà aut nimis adstricta, & quæ corruptis humoribus redundant, quæque intemperata promptius, quàm alia peste corripiuntur. In neruis ferè maligni morbi proueniunt, in carne benigniores nascuntur: nec non temporis progressu qui mitiores ab initio fuerant morbi, nonnunquam peruersi euadunt, & qui primum maligni putabantur, fracta tandem naturæ robore illorum malignitate mitescunt.

Causæ morborum qui ex conformatione uitiata consistunt. Cap. VIII.

IAm tempestiuum esse puto vt causas morborum, qui instrumentarias partes infestant, paucis prosequamur: qua in re illud imprimis ignorandum non est eundem esse in his causarum ordinem, eandemq. rationem, quam esse diximus in causis morborum partium similarium: Etenim structura præter naturam morbus est partis instrumentariæ, cuius causa existit vitiata componentium proportio: Componunt porrò instrumentarias similares sua conformatione, magnitudine, numero, coniunctione, & vnione, vt antea ostendimus. Hæc rursus ab aliis corrumpuntur: de quibus hoc loco à nobis agendum est ab his exorsi, quæ conformationem labefactant. Nam causas vitiatæ structuræ generatim ostendere velle superfluum puto, tum quòd hæ omnibus constent, tum quòd ex his, quę in singulis suis generibus referuntur, vel etiam ad illorum imitationem, quæ de intemperaturæ causis generatim superius dicta sunt, facilè vnicuique innotescere possint. Ac quoniam conformationis nomine figuram, asperitatem & læuitatem, cauitatem & soliditatem complectimur, nec omnia ab eisdem causis læduntur; propterea sigillatim de vnoquoque agendum est.

Figuræ uitiatæ causæ. Cap. IX.

CAusas vitiatæ figuræ nec omnes, nec methodo complectitur Galenus, quũ à nullo certo initio exordiatur, nec aliqua capita sibi proponat excutienda, dum peculiaria quædam vitia solum recenset. Quod quũ omnibus patere putem, non me conteram in illis ostendendis, sed excussis propositis rerum generibus, statim quod propositum est, explicare aggredior. Igitur quæ assumuntur partium figuram tum quantitate, tum qualitate labefactant: veluti in prima conformatione fœtus conspicitur, quum natura nimia humoris copia obruta crasiores, deformesque partes effingit, aut inopia laborans, tantum substantiæ singulis locis apponere nequit, quãtum naturalis partium figura exigit; quod etiam in aliis, qui iam adoleuerunt, contingit: Sicut in tabidis, qui quum non satis nutriantur, naturalem figuram amittunt: & in his, qui præter naturam crassescunt, aut aliqua parte, aut toto corpore eadem vitia ob nimiam copiam substantiæ, quæ apponitur, oriri apparent: Ipsa autem vasa decentem figuram non seruant, quum nimia assumptę materiæ copia præter modum inflantur, aut penuria illorum tunicæ concidunt,

contrahuntúrue : Cæterum ob qualitatem illius formatrix vis suo fine frustratur, quum duriorem materiam est nacta, quæ facilè figurari nequit; aut molliorem vt effluat, aut calidiorem aliquo loco, quæ plus æquo distenditur. Eadem mala contingunt, quum alteratrix facultas qualitatis vitio ineptam materiam, qua nutriatur corpus, acceperit. Iam verò ab his quoque, quæ aliquid faciunt, figuram pariter corrũpi accidit: Nam vitio formatricis facultatis ob imbecillitatem nequeuntis singulas partes aptè figurare, dum in vtero fœtus constituitur, eam lędi credere par est: Culpa autem fœtus crassioris, aut debilioris, aut viæ angustioris ipsius figura corrumpitur; quum facilè ab vtero extrahi nequit; sed in ipso ostio matris præter naturam comprimitur. Quinetiam ob intempestiuos vehementiores, & inordinatos motus sæpius contingit figuram pati: qua ratione crura quibusdam ad interiora, aliis verò ad exteriora flecti conspicimus, dum molliora adhuc corporis innitentis grauitatem sustinere nequeunt: Ex clamore præterea thoracis partes magis dilatari, & naturalem figuram amittere, absurdum non est: id quod etiã facit superfluum otium, dum partes aliquæ natiuo calore debilitato cõtabescunt; & laboriosa vita, quæ exasperato calore corpus tabefacit. Ac, vt summatim dicam, ad hoc genus redigendæ sunt aliæ omnes motiones, quæ vel à nobis proueniunt, vel ab aliis oriuntur; quales sunt equitationes, nauigationes, & errores, quæ à nutricibus in contrectatione, & educatione infantium, atque etiam à medicis committuntur dum effractos artus efformant, aut luxatos restituunt; aut deniq. alia vitia emendare nituntur: & interim partis figuram labefactant. Cæterum ab his quæ extrinsecus nocent, figuram partium lædi certius est, quàm vt demonstrari debeat: quandoquidem vulnerantia, contundentia, rumpentia, & violentius alterantia id sæpius ostenderunt: alterantia quidem vel consumpta partis substantia, vel plusquam oportet corpori adiuncta, alia autem propria violentia statim id vitium committentia. Postremò quæ retinentur, & excernuntur similem vim obtinent; siquidem per immoderatas vacuationes nares acutæ redduntur, & tempora collabuntur, & aliarum denique partium figura corrumpitur; quemadmodum retentis excrementis in elephantiasi laborantibus nasus, & labra crassescunt, aures verò extenuantur, figuraque peruertitur, obortaq. phlegmone, aut alio tumore, cohibitis humoribus, quos excerni oportebat, eadem in figura vitia contingunt, aut simplicia, aut etiam interim magnitudine oblæsa. Reiicienda quoque nonnunquam est peruersæ figuræ causa in materiam subiectam: nam molliores partes à minimis quibusque occasionibus peruertuntur; duriores autem iniuriis huiusmodi magis reluctantur. Ex iisdem verò fontibus facilè ducere licebit ea, quæ peculiaria in figura vitia cõmittant, quid scilicet flectat, reflectat, erigat, curuet, distorqueat, inæqualiter minuat, aut augeat, & vt breuiter dicam alio modo naturalem figurã immutet: quid item materiæ, quid efficientis, aut alterius generis causæ rationem obtineat.

Causæ quæ concauitates, & soliditatem partium corrumpunt. Cap. X.

QVum plura sint in cauitatibus partium vitia, Galenus solum docet causas, quibus meatus constringuntur, vel latiores euadunt: At etiã docere oportet quur plures, vel pauciores illæ fiant, & solidum reddatur, quod cauum esse debet, intelligo autem cauitatis nomine partium sinus, quos alio nomine vẽtres vocamus, vt vẽtriculi cordis, vteri, cerebri sinus dicimus: præterea meatus, tum etiam vasorum orificia: meatus autem quos πόρους Græci vocãt, significant nobis foramina, quæ in partibus corporis, maximè verò in cute apparent; nõnunquam etiam pro sinu sumuntur, quem vasorum tunicæ constituunt; quo modo continentem febrẽ obturatis internis meatibus corporis oriri dicimus. Quòd

si quædam sunt, quæ vim solum habent orificia, & meatus claudendi, aut aperiendi, alia verò, quæ idem etiam possunt in latioribus cauitatibus; tamen omnium causæ generatim à nobis tradentur, vt quilibet postea quid vnicuique conueniat, facilè inuenire valeat: Igitur plures fiunt cauitates excauato partis loco, quem solidum esse oportebat, pauciores verò solido eo effecto, quod cauum esse debet: latiores verò auctis, quæ prius aderant concauitatibus; angustiores eisdem constrictis: Cæterum etsi fingere fortè possimus post natiuitatem ex aliqua occasione produci posse nouas cauitates; id tamen frequentius contingit errore ipsius facultatis formatricis statim ab initio perperam corpus effingentis: qua ratione duos nonnunquam meatus, qui bilem eructarent in ventriculum fabricatos fuisse refert Galenus in libro de Temperamentis: cuius quidem erroris causa etsi non facilè est inuenire, ratio tamen dictat, vel ob propriũ vitium eam aberrare, vel ob materiæ copiam id contingere. Quibus sanè rationibus pauciores quàm par sit cauitates fieri necesse est: Nouimus etenim quendã sine ano, id est absq. meatu, & orificio in inferna intestinorum parte natum: cui malo simile est vitium, quod de mulieribus imperforatis, vt vulgus dicere solet, à celeberrimis etiam authoribus refertur: Iam verò augentur concauitates à rarefacientibus, distendentibus, aperientibus, laxantibus, atque etiam partium operatione; siquidem æstate cutis meatus calore rarefacti latiores euadunt: vterus quũ fœtus est grãdior, distensione augetur; veluti & vesica, & ventriculus, & aliæ omnes partes, quæ distendi possunt. Vasorum orificia, quæ antea erant contracta, aperientium vsu patescunt; quemadmodum erosis venarum osculis sanguis regeritur: Quæ prius erant tensæ partes, dum immoderatè laxantur, latiores euadunt; quo pacto ob immoderatũ expultricis facultatis motum laxari, latioresque partium concauitates Galenus fieri commemorat. At vsu, & operatione partiũ earum sinus augeri constat: sic enim vteri concauitatem frequenti coitu crescere aiunt: Atque hæc quidẽ sunt, quæ latiores corporis cõcauitates reddunt, tanquam immediatæ causæ; quæ rursus ab aliis nascũtur: Rarefaciunt etenim calida; distendunt replentia, exsiccãtia, et quæ extrinsecus attrahunt, & diuellunt, vt in membrorum dilaceratione contingit, & in aliquibus partibus vehemẽtior actio, vt in vociferatione, & clamore intẽdi partes thoracis, & brachia in arctiori complexu, & crura in vehementiori motu, & renixu tendi videmus: Quinetiam in aliis nonnullis ob motum partis cui illæ, quæ tenduntur sunt alligatæ, tensio contingit; quod apparet in morbo comitiali, qui affecto cerebro oritur: ad illius enim motum nerui quoq. tenduntur: Quæ quidem non parem vim habent in omnibus cauitatibus: Nam quæ rarefaciunt, solũ cutis foramina dilatare possunt: Quæ verò siccando tendunt, aut ob connexionẽ meatus potius adstringunt, quàm patefaciant: Confert quoque subiecta materia ad huiusmodi latitudinem comparandam: Quæ enim calidiores, humidioresque sunt partes, promptissimè diduci possunt & distendi; aliæ vero non pari facilitate. Iam verò aperiunt vulnerantia, erodentia, frangentia, contundentia, & replentia: Quæ autem ἀνασομωτικὰ dicuntur, id sanè faciunt, vel quòd ob crassitiem orificia vasorum tendant, aut ob acrimoniam leuiter erodant: Laxant tum calida, & humida, tũ expultricis facultatis superfluus conatus: ac nonnunquam etiã huius causa est retentricis imbecillitas. Cæterum angustiores redduntur meatus, aut penitus quoque deperduntur, quando corpora, quæ cauitatem constituunt, comprimuntur, concidunt, contrahuntur, obstruuntur, coalescunt, tenduntur, & distorquentur: in quibusdam etiam locis quum à suis sedibus egrediuntur. Compressio contingit, vel ob adiacentis corporis, aut ipsius partis extrinsecum tumorem, quemadmodum quum angustior redditur vesica ob vteri tumorẽ, & venæ in hepate ob illius inflammationem compressæ angustiores fiunt: Quinetiam ob rẽ extrinsecus constringentem, vel grauantem, compresionẽ fieri docent vincula, quæ

venis

venis,& arteriis iniiciūtur,quorum occasione minores illarum meatus euadunt: Atqui concidunt latera meatus constituentia, dum nimio humore imbuta suum terminum retinere nequeunt, & quæ superna sunt ob id in subiecta cadunt; id quod etiam ob vacuationem eorum, quæ in cauitatibus continentur, contingit. Contractio autem fit vel à refrigerantibus, quemadmodum cutis meatus ab externo frigore,& in accessionum initiis, recurrente calore,ad interna viscera, contrahi videmus, vel à siccantibus,siquidem exsiccata corpora corrugata contrahuntur: Qua ratione mammæ, & vterus in vetulis animantibus, & omnes corporis meatus in tabidis siccitatis excessu minuuntur: Contrahunt,& quæ adstringendi vim habent, veluti medicamenta adstringentia dicta. Præter ea facultas retentrix contractionis meatuum causa fit,quum vehementius mota partem molliorem vndiquaque ad extremum in se cogit,ac constringit. Sic quum ociantur partes agereque desinunt,contrahuntur, quemadmodum pudendorum cauitates, intermissa venere,corrugantur, minoresque euadunt: Nam ocio calor corporis languescit,desinuntque ob id partes,& illarum cauitates augeri: Porrò obstructio à rei, quæ in concauitate continetur,crassitie,lentore, & multitudine oritur: quorum quædam familiaria sunt ipsi parti,vt cibus, & sanguis contentus in venis: quædā excrementa sola qualitate inimica, vt crassi,tenacesque humores, quædam quantitate,vt eorundem copia,alia verò etiam tota substātia,vt lapis in vesica,pus,sanguis cōcretus,callus,& siquid est huiusmodi, quod partium meatus obturet: Ad hoc genus pertinent tubercula, quæ innascuntur cauitatibus partium, & eas obstruunt: Non tamen impedio siquis alterum genus faciat Galeni imitatione, qui constipantia ab obstruentibus seiungit: Mihi tamen placet,ne plura capita superfluò fiant, vt quidquid intus cauitates occupat, siue humor,siue tumor,vel aliud quodcunque fuerit, vel inter obstruentia reputemus, vel vniuersum hoc genus obturantium esse dicamus:quorum quædam sint obstruentia,alia verò constipantia,quę quidem ea ratione inter se differant,vt obstruentia non affectis lateribus, quæ cauitatem constituunt,solum meatus occupent: Constipantia verò ex tumore interno ipsius partis oriantur: Coalescunt partes quum vulneratæ vel exulceratæ fuerint: Intercedente siquidem carne coalitus partium, atque ita nonnunquam obcæcatio meatuum contingit: Ex tensione partium cauitatis illarum minui docet etiam sensus; qunm partis luxatæ vt longiores euadunt venæ, & ligamenta,sic etiam angustiora apparent: quod etiam probat ratio. Quod enim longitudini additur,à latitudine detrahitur; Quinetiam male figuratas partes ob distorsionem suas cauitates angustiores obtinere nulli dubium est; quemadmodum excrementis alui via præcluditur, quum intestina à suis sedibus dimota in scrotū deuoluuntur; nimirum quòd situs mutatione rectas (quas habent cum ano coniuncta) cauitates amittant. At hæc tandem ad quatuor rerum genera rediguntur: Etenim inter ea,quę assumuntur,fiunt,extrinsecus adueniunt,excernuntur,& retinentur, inuenies quod rarefaciat, distendat, aperiat,vulneret,erodat, frangat, contundat, comprimat,obstruat,glutinet,contrahat,denset,constringat, vacuet, repleat, tumores excitet, & expultricem facultatem ad actionem vehementius concitet: tum etiam retentricem imbecillam reddat: Item quòd calefaciat, refrigeret, humectet, siccet, accessiones in morbis efficiat, atque etiam crassas, viscidas,multas familiares,omnibus modis inimicas substantias gignat, & denique ea omnia pariat, quæ supra posuimus: quæ sigillatim hoc loco prosequi nostri non est instituti, qui potius methodum, quàm singulorum explicationem hoc loco profitemur.

Asperitatis, & læuitatis partium causæ. Cap. XI.

EXasperantur sanè partes, quæ prius erant læues, vel erosæ, vel inæqualiter & vehementer exsiccatæ: Ab his enim asperitas fieri videtur. Nam quum asperum sit, quod inęqualem habet superficiem, ob erosionem subsultant partes, ob vehementem siccitatem humida portione absumpta siccas inæqualiter eminere necesse est. Quod etiam Galenus in Arte medicinali, vbi de voce leni & aspera agit, memoriæ prodidit: At hæc faciunt, tum quæ assumuntur, quum acrem, & abstergentem vim habuerint, vt alimenta sicciora, & acriora, & eiusdem naturæ medicamenta. Præterea quæ extrinsecus offendunt, quemadmodum videmus oculos, guttur, fauces, nares, & stomachum etiam ipsum ob extrinsecus aduenientem puluerem, aut aêrem vehementer siccum, qualis spirante borea esse solet, exasperari: Idem excrementa acriora retenta efficiunt: quum respiciamus nō solum carnem, sed ossa etiam ab excrementis erosa asperitatem contrahere: At ex genere eorum, quæ fiunt, vix inuenias quod exasperandi vim habeat; nisi multis intercedentibus mediis, veluti vehemens motus primum calorem intendit, qui humores calidiores, acrioresque reddit, atque ita calidioris & acrioris humoris interuentu exasperat: Contrarię causæ adferendæ in læuitate partium: Quæ enim humectant & lentorem habent, læuigandi quoque facultatem habere dicuntur: Nonnihil etiam iuuat quæ subiicitur materia: siquidem quæ sicciores sunt partes, siccantium vi facilius, quàm aliæ exasperantur: & quæ molles promptius quàm duræ ab erodentibus idem patiuntur.

Causæ morbi ob numerum partium uitiatum. Cap. XII.

POrrò deficit numerus partium, vel quòd dum natura in vtero effingeret animal, non sint factæ, vel postea quàm genitæ sint, perierint: illud vel ob materiæ defectum, vel ob naturalium facultatum imbecillitatem, quæ materiam aptam attrahere, retinere, & alterare nequiuerunt, contingit; alterum fecit sectio quocunque modo facta ab his, quæ continuum soluunt, putrefactio, valida refrigeratio, aut alio modo contracta caloris natiui extinctio, vel erosio; quemadmodum multis ob fluxiones acres, & erodentes à capite ad fauces decurrentes gurgulionē cecidisse; dum vehementius sæuiret morbus Gallicus, conspeximus: Refrigerantia, & partes adstringentia, extincto natiuo calore, faciunt, vt vel sponte concidant membra, vel tanquam prorsus inutilia chirurgica manu amputari debeant: ob putredinem verò corrūpentem membrum, aut siderationem inferentem, atq. etiam ob sectionem perire partes multas præter rationem experientia ipsa satis docet: Cæterum quum duplex sit apud medicos putrefacientium genus (nam Aristoteles putrefactionis nomen aliter quàm Galenus sumit) vnum, quod non omnino causticam habet vim, aut imbecilliorem, & essentiæ est tenuioris; alterum, quod calefacit, & simul humectat, quod verè putrefacientia complectitur; quandoquidem sine dolore partem corrumpunt accedente fœtore: Huiusmodi corruptio putredo nobis est: Quamquam latius aliquando putredinis nomen capit Galenus; quemadmodum quum sanguinis corruptionem putrefactionem simpliciter vocat secundo de Differentiis febrium. Neq. enim omnis sanguinis corruptio cum fœtore consistit, etiam si eam solum intelligamus, quæ à calore nascitur: quod ostendunt putridi humores, qui per febres sine fœtore excernuntur: Ac profectò si quis diligenter spectet, quæ de putrefactione sanguinis eo loco scribit Galenus, nihil aliud quàm separationem quandam humorum intelligi inueniet: adeò vt in hoc etiam putrefactionis nomine abutatur: Itaque quum tot putrefacientium nomine à Galeno intelligantur, de verè putrefacientibus hoc loco agimus, & ipsa vera putre

putredine; cuius causæ sunt humiditas, & extraneus calor: Nam quod Galenus habet in libro de Causis morborum de putrefacientibus medicamentis, ad verè putrefacientia non videntur pertinere; sed ad alterum genus, quod sub erodentibus à nobis est compræhensum, quemadmodum etiam excrementa, quę in animalibus congeruntur, putredinem non efficiunt, nisi obstructionem pariant, qua putridus calor excitatur. Præterea si medicaméta veræ putredinis causam statuat esse, quur etiam alimentorum non meminit? quum inter ea multo plura sint calida, & humida; quàm inter medicamenta, quæ putredini occasionem præbere possunt. Quamobrem præstat putredinis causas hoc loco statuere; quas primo de Differentiis febrium, & tertio de Morbis vulgaribus, & passim alibi ponit materiam humidam, & calorem præter naturam: quum medicamenta ea putrefacientia (vt diximus) non verè putrefaciant, nec ob id partium numerum minuant, sed erodendo eas abscindant: quod quum non solum hæc faciant, sed multo melius quæ verè erodentia censentur, aut exurendi vim habent, ratio profectò exigebat, vt quartum genus, quemadmodum nos ipsi, cõstitueret Galenus; quod scilicet erodendo causa est, vt partes deficiant: Putredinis autem causas non solum ponere oportet medicamenta putrefacientia, aut excrementa corporis, aut prohibitam transpirationem, sed (vt diximus) quæcunque calorem præter naturam in humore accendunt. At verò si partium numerus augeatur, & secundum naturam illarum sit substantia, causa est facultatis formatricis robur, & materiæ vtilis copia: deficiente verò naturali figura existimare oportet causam esse vel familiaris materiæ abundantiã, aut imbecillitatem figuratricis potentiæ, quæ regere, mutareque materiam nequiuerit: Quòd si præter naturam extiterit pars, quæ additur, siquidem sola qualitate præter naturam existat, iustum est credere, id ob materię vitiosam qualitatem contigisse: veluti quum ex crassiore pituita verrucæ nascuntur: Si verò toto genere præter naturam fuerit, vt vermes; non alienum est talem quoque materiam constituere, atque in singulis etiam propriam causam efficientem, non meo quidem iudicio in omnibus naturæ robur, quemadmodum Galeno placet in libro de Causis morborum, sed propriam ad cuiusq. generationem qualitatem. Etenim lapidem à valida natura nemo gigni putauerit; quippe quum calor excedens causa sit, vt lapides in partibus concrescant, cuius excessu vt alterius omnis qualitatis naturæ robur minuitur, quod non nisi in bona temperie consistere valet. Atq. in hoc quidem genere etiã causarũ ordo cõspicitur: Nam vt primo naturalis structura ob vitiatam proportionem corrumpitur; hæc ob malum numerum, hic rursus ob excessum vel defectum partium corporis, quæ adduntur, vel auferuntur ob causas prædictas: sic illæ tandem ab his nascuntur, quæ assumuntur, egeruntur, retinentur, aut à nobis fiunt, vel extrinsecus afficiunt; vt vnicuique, qui non omnino negligenter, quæ hactenus tradita sunt notauerit; non expectata alia explicatione constare puto: quare ad ea accedamus, quæ sequuntur.

Magnitudinis auctæ, & diminutæ causæ. Cap. XIII.

MAgnitudo partium augetur, minuiturque ab eisdem ferè, & propinquis, & remotis causis, à quibus earum numerum excrescere, & deficere antea probauimus: Nam si id quod additur, omnino naturalem substantiam habet, & pars, quæ augetur decentem figuram seruat, causa est vtilis materiæ exuperantia, & agentis virtutis robur, quo modo carne, pinguedineque adiecta nonnulla corpora præter modum crassescunt. Quod si figura natiua non seruetur, imbecillior vis, aut formatricis error, sed eadem materia indicatur: veluti quum caput aliqua in parte præter naturam prominet; Atsi quod additur substantiæ planè non sit simile subiecto corpori, incrementi causa censetur inutilis materia, vel quantitate

ſola,vel etiam qualitate noxia;quemadmodum quum partes ob ſanguinis boni copiam contracta phlegmone in tumorem immoderatum attolluntur, & exuperante excrementoſa pituita: & in his,qui aqua inter cutē laborant,vel vniuerſum corpus,vel certè nonnullæ partes immoderate extuberare conſpiciuntur:quod etiam in vlceribus cōtingit,quibus caro bona,aut ſpōgioſa & flaccida ſupercreſcit: Qua in re illud mirum videri non debet; quod naturæ robur in his morborum cauſa nonnunquam ſtatuatur: quandoquidem id non facit, niſi materiæ copia, aut vitioſa qualitate impulſa,quam quum omnino conſumere nequit,in affectus,quantum licet,naturalibus vicinos, & ſimillimos commutare contendit; præſtat enim ex ſanguinis abundantia paulatim influente potius carnem copioſam quàm alienā ſubſtantiam gigni. Cæterum pluſquā naturalis conditio poſtulet decreſcunt partes,aut materia idonea deſtitutæ:quemadmodum videmus per inediam,aut vſum malorum ciborum corporis molem concidere,aut exuperante conſumptrice cauſa:veluti per vehementes febres,& alia digerentia, violentius conſumpto humore,quo partes conſtant,& nutriuntur,corpus tabeſcit.Ad quod etiam genus pertinent naturalium virtutum imbecillitates quæ alimentum ad ſe non trahunt, nō retinent,nec quantum vſus poſtulat aſsimilant;nec denique excrementa, quibus nutritio corrumpitur,ſegregant,foraſque propellunt: Quinetiam obſtructiones venarum & aliorum meatuum, per quos debet digeri alimentum, diminutionis partium cauſa exiſtunt: Ac de his quidem omnibus Galenum in libro de Cauſis morborum; vbi huius rei tractationem inſtituit, mentionem facere oportebat: quum non minus ab his, quàm à ſectione,exuſtione, putrefactione,& immodica refrigeratione partium moles decreſcat, quando etiam externas iniurias, quibus partes minui contingit,omnes nō complectitur. Nam erodentia,& calefacientia, & ſiccantia pręter eas,quas ſuperius commemorauimus,non minus quàm ea,quę ille numerat naturalem partium molem minuunt: veluti etiam incrementa ex fluxionibus humorum naſcuntur, de quibus tamen eo loco non agit: quum tamen ratio poſtularet,vt poſtea quàm tumores præter naturam inter morbos,qui ex magnitudine conſiſtunt,enumerauit, illorum quoq. cauſas minimè prætermitteret: Si præterea incrementa partium ex diuerſa materia fiunt, res diſtinguenda erat, nec in omnibus optimæ materiæ copia incrementi cauſa ponenda erat, quæ quidem dicta velim non Galeni cauſa,qui hæc non ignorauit, etſi fortè ea negligentius prætermiſit,ſed vt eos admoneam,qui ſectis,& hominum authoritati ita ſunt addicti,vt omnia perfecta, nihilque apud eos deeſſe putent, quos nullo adhibito iudicio temere ſequuntur,ſed valeant illi. Nos verò ad reliquorum morborū cauſas properemus, has enim quas enumerauimus cauſas ab his rerum generibus, de quibus toties iam egimus,naſci notiſsimum omnibus eſſe puto.

De Cauſis morborum qui ex coniunctione uitiata proueniunt. Cap. XIIII.

PArtes,quæ in aliis continentur, ſiquidem laxiorem connexionē ſortitæ ſunt, ob continentium vulnera, vlcera,aut quocunque modo factam apertionem à ſuis ſedibus exiliunt: quo modo vulnerato abdomine nonnunquam inteſtina exeunt,quorū etiam pondus,& grauitas cauſa eſt,vt rupto peritonęo deſcendant ad veſicam, & alienas cauitates occupent: Idem faciunt imbecilliora ligamenta, quæ vel facilè rumpuntur,vel laxantur: qua ratione mulieribus nonnullis vterus aliquando procidit, quod illis etiam contingit ob vehementem expultricis facultatis motum,dum violentius partum extrudere nituntur. At ſi partes inter ſe coarticulentur,vtriuſque vitio ſitus illarum immutari poteſt: Quum enim quæ ſuſcipit pars anguſtiorem habet concauitatem, quàm alterius caput poſtulet, non poteſt hæc ad ſuum locum peruenire, quum latior eſt, aut ablatis ſuperciliis labefa-

ctata, vt liberius vagatur in concauitate quæ recipitur pars; sic facilè sursum ascendere, & in omnem partem exilire potest; quorum quoque causæ sunt vincula ipsa longiora, aut breuiora, aut debiliora, quàm res exigat. Atque vt hæc nascuntur à quatuor rerum positis generibus: Sic & alia quædam vitia quorum occasione situm partium immutari contingit: Nam vehementes motus, contundentia, frangẽtia, luxantia, tendentia, auellentia, & cætera huiusmodi partes à suo loco sæpius dimouent: Connexio verò, vt antea ostendimus mala fit, quum ligamenta longiora, breuiora, crassiora, tenuiora, latiora, vel angustiora, aut alio modo præter naturam affecta fuerint, nec illis locis in̨certa, quibus secundum naturalem constitutionem implantari debent, quæ omnia vel conformatricis virtutis errore, aut materiæ vitio statim ab initio, aut postea accedente aliqua ex supradictis rebus occasione proueniunt; siquidem alimenti defectu, vt aliæ partes, sic & ligamenta extenuari possunt, & superflua copia crassiora redduntur, & ob excrementa retenta vel eroduntur, aut inflata crassescunt, & ob superfluas vacuationes gracilescunt, minoraque fiunt: quod his contingit nonnunquam, qui tabe consumpti ob nimiã ligamentorum siccitatem, & duritiem vix flecti queunt: Lædi vero etiã partium ligamenta à vulnerantibus, & contundentibus, aut alio modo extrinsecus lædentibus, & à validis, inordinatisque motionibus docet quotidiana ferè experientia.

Solutionis continui causæ. *Cap. XV.*

FIeri omnem continui solutionem à vulnerantibus, erodentibus, rumpentibus, & contundentibus vel frangentibus superius quum morborum genera quæreremus, ostendimus: quare illud solum in præsentia superest, vt doceamus à quibus rursus hæc proueniant. Itaque vulnerantia ab vno genere rerum duntaxat sumuntur, nempe ab his, quæ extrinsecus violentius impetunt, & dura ad secandumque idonea existunt: veluti ensis, sagitta, cuius etiã generis putanda sunt quæ morsu feriunt, confert tamen nonnihil etiam materia subiecta. Nam molles partes prompte, duræ verò ægrius vulnerari possunt. Erodunt quæ vehementer calida, & sicca existunt, idque vehementius faciunt, si crassitudinem adiunctam habeant, & partes nacta sunt molles nullo lentore imbutas: Nam dura & crassa, & humore irrigata viscido, vel etiã aquoso difficile eroduntur: siquidem illa duritie, & crassitudine munita difficilè aliorum iniurias admittunt; hæc humore tenaci circundata acrimoniam exoluunt, & temperant. Sumuntur sanè erodentia ex omni prædicto rerum genere, & ex quibusdam statim nullo intercedente medio, ex aliis verò factis prius multis aliis mutationibus. Etenim inter ea, quę extrinsecus adhibentur, medicamenta acria admodum, & ignea, siue quæ vno nomine medici caustica, siue adurentia vocant, quum primum corpori admouentur, paululum à nobis excalefacta erodunt, quemadmodum amari salsique humores, qui in corpore retenti nunc venas, nunc arterias, vel carnem, aut cutem, vel etiam ossa exedunt: motus verò animi, & corporis, & qui nos circundat aër, prius corpus excalefaciũt: ex calore postea acres, mordacesque humores procreantur. Quæ verò assumuntur, siquidem medicamenta fuerint, vt cucurbita siluestris, aut etiam venena, quæ ab actione mutuato nomine erodentia vocantur, cuiusmodi est arsenicum, cantharides, statim vim suam exerunt. At alimenta prius in humores conuertuntur quàm erodere valeant. Rumpuntur partes facilius, quàm alię molles, duræ, tenues, idque à tendentibus, & contundentibus; Tendunt replentia, exsiccantia, extrinsecus diuellentia: & partium nonnullarum vehemens actio, & earum motus, quibus quæ tenduntur sunt alligatæ. Replent solum assumpta, & retenta; exsiccantia superius sunt compræhensa. Vehemens actio, & motus ab his solum, quæ fiunt, sumuntur: Diuellunt, lacerantque corporis membra, quæ extrinsecus compræhensis, violen-

tiusque tractis partibus tendunt. Contunduntur, quæ in ſe cedere, & rurſus attolli poſſunt, huiuſmodi ſunt molliores partes, vt caro, nerui, venæ, ligamenta, & in corporibus adhuc ob primã ætatem tenerioribus oſſa ipſa præſertim capitis; quæ poſtremò duriora euadunt: ea autem duntaxat contundendi vim habent, quæ vel dura, & craſſa ſunt, & intrinſecus irruunt, vt lignũ, lapis; quibus ſimile eſt, ſi quis ex alto loco in terram, aut ſuper lapides, aut aliam rem contundentem deuoluitur. Nihil enim refert an ex lapidis ictu contuſa pars aliqua ſit, an quæ delabitur pars vehementer in lapidem, aut terram impingat, idem faciunt quæ grauia ſunt, quomodo ex graui, magnoq. pondere quæ ſubiecta ſunt corpora contunduntur. Eadem frangunt, ſi ſubiecta corpora, quæ afficiuntur, dura adeo fuerint, vt in ſe cedere nequeant, ſed ſiccitatis exceſſu, & ictus violentia comminuuntur: Qua ratione oſſa frangi, carnem contundi ab eodem etiam ictu, eiſdemq. cauſis dicimus. Frangunt quoque oſſa quæ vehementius ea flectunt, vt per magnas inæqualesq. ſaltationes contingit: ex quibus ſanè cauſæ ſingularum ſpecierum, quæ in vnoquoque genere reperiuntur, ſiue ſimplices ſiue compoſitæ fuerint, facilè innoteſcent. Nam puncturæ cauſæ eſt quod pungendo vulnerat, plagæ verò ſiue inciſionis, id quod cæſim ferit. Caries quum ſit ſpecies eroſionis omnino ab erodentibus fit, niſi quòd videntur vehementiora eſſe quæ oſſa, quàm quæ carnem, aut alias partes molliores erodunt. Quæ verò impulſu agunt, leuiterque oſſa afficiunt, genere frangentium, & contundentium continentur ſola maioris minoriſque differentia inter ſe diſcrepantia. Cæterum ἀναςόμωσις, inquit Galenus tertio de Cauſis ſymptomatum, fit vel à mordentibus, vel à multitudine, vel à natura ipſa expellente ea, quæ contriſtant. At libro quinto Methodi eandem ob vaſis imbecillitatem, vel ſanguinis irruentis ad illius orificium copiam, vel ob acrem quampiam, quæ illi extrinſecus incidat qualitatem, Ita quidem ſolet perpetuò de iiſdem rebus diuerſa tradere, docet autem natura rei vaſorum orificia à tendentibus, quæ intrinſecus vaſa ipſa diſtendũt, & ab erodentibus intrinſecus, extrinſecúſue aperiri. Poſſunt idem præſtare quæ pungunt, ſi fortè in orificium inciderint. Nam vaſis ipſius imbecillitas, & mollities non aperit, ſed cauſa eſt, vt ea quæ aperiendi vim habent, promptè eam exerant. ſanguinis verò copia, & naturæ expellentis impetus, & actionis partis quę afficitur vehementia, vt clamor, qui pulmonis vaſorum orificia reſerat; & ſiquid huiuſmodi eſt, ob tenſionem anaſtomotica dicuntur. Atqui diapedeſis inter ſolutiones continui recenſeri non debet; Si quis tamen id contendat, cauſam habebit tunicę vaſorum rarefactionem, vel gracilitatem, & ſanguinis, qui in vaſe continetur tenuitatem, vel caliditatem. Quod autem ex vaſorum graciliũ apertione fieri nõ poſsit, quemadmodum Galenus libro quinto Methodi ſcribit, ex hoc conſtat, quod alioqui cum anaſtomoſi diapedeſis confundatur. Nam ſi patefactio orificiorum anaſtomoſis eſt, vt ipſum nomen monſtrat, quur illis adapertis diapedeſim fieri putabimus? Auulſio verò ipſa ab his ſolum, quæ extrinſecus tendunt, perficitur. Iam verò enchymoſis quum mixtus ſit affectus ex contuſione, & ruptione, ſolum fieri poteſt à contundentibus in partibus, quæ rũpi poſſunt, quales ſolũ ſunt, quæ tenſionẽ admittunt. At omnes contuſionis ſpecies ab eiſdem genere cõtundentibus proueniunt, fiuntq. diuerſæ contuſiones, vel ob ſubiectæ materię, vel ob contundentis corporis maiorẽ, minoremq. impulſum. Atq. hæc quidem ſufficiant de Cauſis morborũ ſimplicium, & nonnullorũ qui cõpoſiti ſunt; ſi qui verò relicti ſunt compoſiti, quorum cauſæ non ſunt explicatæ, ex ſimplicibus facilè intelliguntur. Etenim expoſitis quatuor rerum generibus, quæ noſtrum corpus immutant, inuenies quod compoſitas intemperies gignat, vel duos morbos in partibus iuſtrumentariis excitet. Item quod ſimilares & inſtrumentarias partes pari modo offendat, & denique quod duos, tres, & omnes morbos, qui in partibus oriri poſſunt, committat, ſi modo propriam ſingularum rerum vim perſpectam

ctam

ctam habueris,& quid vnaquæque pars pati valeat, de quibus hoc loco agere nõ institui,minimè ignoraueris, quamobrem iam ad causas differentiarum morborum properandum esse puto.

IOANNIS ARGENTERII DE CAVSIS DIFFERENTIARVM MORBORVM LIBER TERTIVS.

VEMADMODVM Galenus morborum ipsorum causas explicare tentauit,ita profectò oportebat illum causas etiã docere, quæ morborum differentias pariunt: Non enim solum quid intemperiem aut structuram partis instrumentariæ corrumpat intelligere debet medicus,sed quid etiam morbum magnum,acutum, breuem,longum,æqualem,inæqualem, continuum,intermittentem,& cæteras prædictas morborum differentias committere valeat, compertum habere debet,alioqui quonàm modo quæso commoda iis remedia adhibere poterit? Si enim vnica sit magnorum omniũ morborum causa, vnico remediorum genere perpetuò pugnandum erit: Quòd si plures extiterint, tot planè excogitanda sunt remedia,quot causæ inter se genere discrepantes extiterint: quod nemo unquam intelligere poterit, nisi prius de huiusmodi causis egerit: Hinc profectò nascuntur omnes controuersiæ, quæ de remediis agitantur: veluti quum Galenus omnem morbum magnum venæ sectionem indicare, aliàs verò pro venæ sectione purgationem requirere scribit: Hinc orta ea dubitatio an etiam in intermittentibus febribus expediat,vt in continuis, sanguinẽ mittere, & multa huiusmodi alia, quæ comparatis morborum causis cum remediis, de quibus litigamus, nullo negocio intelliguntur,& quid verius ab authoribus,qui diuersa hæc præcepta tradunt,scribatur,perspicitur: Quamobrem nescio qua ratione hæc sint à Galeno nostro vel penitus prætermissa,aut certè leuiter, & nulla arte explicata: Nã nec de omniũ prædictarum differentiarum causis agit: etsi fortè quorundam causas explicare aggreditur,tamen non communi quadam ratione, qualem ars desiderat, sed propria duntaxat vni morborum generi id facit: veluti quum causas docet qur febres quædam sint continuæ,aliæ verò intermittant,& qur inter continuas quædam eum tenorem,quem ab initio acceperunt,perpetuò retinent,aliæ verò certis temporibus intenduntur, & remittuntur: At docendi methodus postulat,vt imprimis,& quæ in vniuersum cõtinuitatis, intermissionisque omnium morborum causæ doceantur: Ex quibus quæ singulis sunt propria,posteà facilè innotescunt: Omitto quòd ea, quæ de hac re scribit, in occultissimis locis, vt in commentariis in Hippocratis libros, & sparsim tradat, quæ tamen vt parem aut maiorem etiam vtilitatem habent iis, quæ de morborum causis pertractantur, ita peculiare suum opus ab eo, qui artem docet, desiderant: Quod si ex his,qui post Galenum scripserunt aliqui saltem hæc attigissent res nobis facilior nunc esset relicta: At quum omnes vel rei difficultate perterriti,vel solum ad ea scribenda eisdem sæpè verbis,quæ ab antiquioribus,Galeno pręsertim,tradita fuerant,permoti: ne vno quidem præcepto,ne dicam verbo, nos iuuerint, nobis omnia excogitanda reliquerunt; quæ si absoluere nequiuerimus, saltẽ aliorum ingenia ad meliora meditanda excitabimus: aut quæ nunc trademus nobis erunt auxilio, si aliquando (vt speramus) totam medicinam suo ordine conscribemus. Nec existi-

mare quidem oportet hæc ab aliis prætermiſſa fuiſſe, quòd omnibus peruia, & notiſsima eſſent: Nam ſi quis inſcriptionem duntaxat proponat, quænam ſcilicet cauſæ morbum magnum, aut continuum, vel acutum, vel alterius differentiæ ex propoſitis alium faciant; videbit ſtatim diuerſas cauſas ab vnoquoque adferri quòd maximæ difficultatis eſt indicium. Illud tamen hoc loco ignorandum non eſt eum, qui velit huiuſmodi cauſas enarrare, non ſolũ de efficientibus cauſis agere debere; ſed etiam de aliis omnibus generibus, quæ ſuperius poſuimus: Vt enim illæ in generatione morborum omnibus morbis communes erant, & differentia potiſsimum in efficientibus reperiebatur: ita in his omnia cauſarum genera æqualem ferè vim obtinent, ſiquidem ob diuerſa efficientia, ob diuerſam materiam, & ſubiectum, & cauſas ſine quibus non, & inſtrumenta, & formas etiam differentes huiuſmodi morborum differentiæ proueniunt, vt ſtatim ex ipſa tractatione vnicuique patebit.

Morbi magni, & parui cauſæ. Cap. I.

GAlenus (vt anteà obiter commemorauimus, quum de morbo magno ageremus) paſsim morbum magnum ob partis præſtantiam, malignitatem, & magnitudinem affectus committi ſcribit, ſed id quidem meo iudicio non paruo errore, quum magnum, & malignum, & periculoſum ſimul cõfundat: Nam morbus magnus pro vehementi; & periculoſo ab eo vſurpatur, nec eædem poſſunt eſſe vtriuſque cauſæ: quamobrem ſeiunctim de vnoquoque agẽdum eſt. At quoniam qui ſimpliciter eo modo magnus eſt, idem eſt cum vehementi, & acuto, ne cogamur eadem ſæpius repetere, illius cauſas hoc loco potiſsimum proſequemur, quem nos propriè magnum nuncupandum eſſe (quòd ſcilicet validè affligat) ſuperius annotauimus. Deindè illius, qui etſi magnus dicitur, pro periculoſo tamẽ ſumitur. Itaque inter efficientes cauſas quæ calidam, frigidamque intemperiem committunt, hæ magnos morbos quoque pariunt: Nam humor, & ſiccitas obtuſam vim habent, adeò vt validè corpus moleſtare nequeãt: Idem quoque præſtare valent quæ vulnerant, frangunt, contundunt, & rumpunt: habent enim hæc magnam ad agendum vim: At quę conformationem, magnitudinem, numerum, & coniunctionem partium corrumpunt, niſi calefacientium, refrigerantium, & continuum ſoluentium interuentu vim ſuam proferant, vix magnorum morborum cauſæ eſſe poſſunt. Quod profectò docent, qui in vtero matris malè conformati fuerunt, aut ineptam magnitudinem ſunt ſortiti, aut aliqua parte mutilati; vel denique in coniunctione partium male affecti, nullo tamen interim hoc modo magno morbo laborare putantur. Iam verò materiæ quoque ratione magni, paruique morbi fiunt; ex ſanguine namque, & bile vtraque præſertim ſi atra ex aduſtione conſiſtat, magni: ex pituita, ſeroſoque humore parui proueniũt morbi: Confert quoque ad horum morborum generationem varia partium, & ſubiecti conditio; ſiquidem in nobili parte, muſculorum extremitatibus, neruis, vt plurimum magni morbi naſcuntur: in carne, tunicis, oſsibus minores: At ob ſpatium in quo mouentur nonnullæ partes, conſiſtere nonnunquam morbos magnos docet cor, quod, quum occupato ab aquoſo humore ſpatio in quo dilatatur, & conſtringitur, liberè moueri nequeat, ſyncopas, & alios grauiſsimos affectus parit; Quinetiam tempore, accedente in excrementis corporis putredine, qui prius erant leuiſsimi affectus, maximi euadunt, & vulnerantia, calefacientia, & vniuerſum genus efficientiũ pro vario agendi modo, & ordine, nunc magnos, nunc paruos morbos concitant: Nonnè quoque inſtrumentum commune vim ſuam exhibet ad morbos magnos excitandos; quum obſtructis arteriis pulmonis, & cordis, atque ita caloris natiui motu impedito maximis morbis corpus ſtatim corripiatur? Ab his ergo hoc modo magni, paruiq. morbi excitantur. Eum verò magnum

gnum ita dictum, quòd vires excedat, vitæque discrimen minetur, omnes causę in omni genere efficientium, quum vehementius excedunt, efficere ualent: Nam & quæ siccam intemperiem, & quæ frigidam, humidam, calidam, aut alterius cuiuscunq. generis morbum inferunt, si tantũ excedant, vt naturæ & remediorum vim superent, magnos, id est periculosos excitabunt. Inter quæ nonnulla etiam, quæ minimum possunt ad morbos alio modo magnos committendos, magnam in his potestatem ostendunt: &enim siccantia obtusam, tardamque vim habent. attamen grauiores, periculosioresque morbi censentur, quos siccitas, quàm quos calor, vel frigus committit: nimirum quòd huiusmodi intemperies, quàm aliæ difficilius corrigatur: Creduntur quoque maiores, periculosioresque morbi, qui ex atra bile, vel æruginosa, quàm qui ex pallida, aut sanguine, vel pituita, & qui ex hac salsa, quàm dulci, vel insipida proueniunt: Præterea maligni morbi periculosiores, benigni tutissimi, & minimum periculosi meritò putantur; atque etiam vt plurimum magni, qui principes partes, aut vniuerso corpori seruientes occupant aut imbecilliora alioque modo male affecta corpora inuadunt. At in quibus natiuus calor vehementer patitur, & denique quæ magni in corpore excessus, aut defectus causæ esse possunt, periculosi quoque magnique morbi ponẽdæ sunt causæ.

Causæ morbi æstiui. Cap. II.

PRoprium æstati morbũ, quæ calefaciunt, atque etiam siccant, gignunt; quamobrem easdem in hoc morbo causas statuere oportet, quas antea diximus esse calidi, siccique morbi. Qui verò æstate gignuntur, quidam ob temperiem aëris ambientis, quidam uerò ex aliis causis consistunt: atque inter illos quidem nonnulli similem omninò temperiem obtinent ei, quam habet temporis conditio: alii verò in aliquo euariant: Nam etsi æstas flauam bilem procreat, tamen durante caloris vehementia ex portione bilis crassioris atram parit, à qua æstiuæ dictæ quartanæ nascuntur, qui certè morbus proprius æstatis non est, quum ex atra bile oriatur; ex flaua autem consistant, qui propriè æstiui dicuntur. Qui verò frigidi sunt, aut humidi, vel alterius naturæ à refrigerantibus, & similibus denique causis singuli in æstate pullulant. Cæterum eos, qui æstate soluuntur, frigidæ, & humidæ causæ committant oportet. Eadem sit ratio de morbo autumnali, hyemali, & vernali. Confert etiam subiecta materia ad eorum generationem. si quidem calida, sicca, graciliaque corpora æstiuis propriè dictis morbis magis quàm alia sunt exposita.

Causæ biliosi, & pituitosi morbi. Cap. III.

BIliosum morbum, qui à bile gignitur, excitant ex quatuor generibus rerum, quæ procreandi bilem vim habent: Illum verò in quo bilis redundat, sed à bile non fit ea, quæ vel meatus, per quos extra corpus ferri huiusmodi humor consueuit, aut virtutem attractricem & expultricem partium illius attractioni, & expulsioni destinatarum offendunt: Idem statuatur de pituitosis, melancholicis, & aliis morbis, qui à ceteris humoribus proueniunt; quibus etiam confert subiecta materia ad illorum generationem aptior vel ineptior.

Causæ morbi in habitu. Cap. IIII.

MOrbos in habitu ita dictos, quo difficilè remoueri possint, excitant causæ efficientes, quæ difficilè pati queunt, & expelli: Difficilè siquidem siccitas corrigitur, difficilè fractura, vlcus cauum. Præterea quæ morborum malignorum sunt causæ: ægre quoque curantur uitia, in quibus pars aliqua restitui debet, aut

augeri magnitudo, aut emendari conformatio. Quod ſi aliquando vitium, quod ex ſiccitate eſt, facilè emendatur; ut quum humoris, & ſpirituum defectu corpus exſiccatur, id tamen non ipſius qualitatis ratione ſed materiæ, quæ facilè ob tenuitatem diſſoluitur, & regignitur, contingit: vel potius ſeparanda eſt tanquam diuerſæ naturæ ſiccitas, quæ humoris defectu prouenit ab ea, quæ ob ſiccam qualitatem in parte eſt concepta: quæ ut propriè ſiccitas eſt, ſic difficillimè inter omnes alias qualitates tollitur. Præterea inter morbos, qui difficilè curãtur, omnes quum vehementius exceſſerunt; modò ſecum non habeant coniunctum humorem feruentem, & mobilem (hi enim citò finiuntur) difficillimè terminantur; etenim vehemẽs caliditas, frigiditas, magna vulnera, aut fracturæ inſignes, ægrius quàm quæ minores exiſtũt, curãtur: Eſt quoque huiuſmodi morbi cauſa materia ex qua morbi gignuntur, ſiquidem humor melancholicus, & pituita difficilius quàm ſanguis & bilis, & craſſa materia quàm tenuis, & multa, quàm pauca, & viſcida, quàm quæ nullũ lentorem habet, maiore negocio corrigitur. Partes præterea, quæ in profundo corpore ſunt collocatæ, aut debiliores, aut duræ, vel calore propemodũ deſtitutæ, contumaciores morbos contrahunt. Veluti etiam qui longa mora corpus iam occuparunt; alii enim, qui recentiores ſunt, promptius tolluntur; conferentibus ſcilicet ad horum naturam cauſis ſine quibus, & cum quibus morbi procreantur. Cæterum morbũ in habitu dictum, quòd corporis habitum occupet, ſi totum habitum ſumamus, non omnes cauſæ tales morbos excitare poſſunt, cuiuſmodi ſunt quæ vulnerant, frangunt, & alia demum, quæ aut unam, aut certè non omnes partes afficiendi vim habent, ſed quæ communiorem naturam ſunt ſortitæ: inter quas quædam primo id faciunt, ueluti, quæ extrinſecus nos ambiunt & vniuerſo corpori admouentur; Aliȩ uerò interuẽtu aliarum, vt ea, quæ aſſumũtur, eo quòd humores gignant, qui poſtea in omnes partes delati habitum etiam corrumpunt; Ergo quæ intemperiem committunt, morbum in habitu excitant, ab aliis autem cauſis vix vnquam totius corporis habitus vitiari poteſt.

Acuti, ſiue uehementis morbi cauſæ. *Cap. V.*

DE nulla re frequentius agit Galenus, quàm de morbo acuto; quum de illius natura, remediis, & ſolutione paſsim pręcepta tradit: At nulla generali ratione uſquàm quid acutum morbum efficere poſsit, docet: quod tamen imprimis explicandum fuerat. Quur enim frigidus humor, & calidus acutos morbos pariter committant, vt quum ex illo attonitus morbus, ex hoc uerò ardentes febres naſcũtur. Quur pręterea vulnerantia, & contundentia idem efficiant, quum diuerſæ tamen ſint naturæ, nemo intelligere poteſt, qui perſpectum non habet id, quod in rebus diuerſis idem, & commune exiſtit. Quinetiam quum illa, quæ enumerauimus nunc acutos, nunc acutis contrarios morbos pariant, docendum hoc etiam erat, quur alterum ſemper non fiat. Quæ ſanè res percipi nequit, niſi imprimis quæ ſit morborum acutorum cauſa præcognouerimus: quæ ſi ignoratur; tum in curatione, tum præſeruatione, & etiam prædictione euentus morbi errores committi neceſſe eſt. Nam multo diligentius præcauebimus futuros morbos, quos præuideamus fore acutos, & præſentes illorum cauſis perſpectis, propriis remediis propulſabimus: ac denique omni illarum ui, & natura luſtrata, quid futurum ſit, præſentiemus: Itaque ſi morbus acutus eſt, qui ualidè affligit, & citò ſoluitur, cauſam ſanè oportet huiuſmodi eſſe, quæ vtrumque pręſtare ualet: Quæ enim vel ſubitò ſolum agere poſſunt, & tolli, leuiores morbos faciunt, quales ſunt diariæ febres, quæ à ſpiritibus materia ſcilicet ad concipiendum calorem, & remittendũ facili naſcuntur: Quæ autem multum obeſſe poſſunt corpori, non ſemper acutos morbos inferunt: quod oſtendunt magna vulnera illata muſculis quæ diuturna eſſe ſolent. Igitur inter

ter alterantia quæ ſiccant, & humectant,acutorum morborũ cauſæ eſſe nequeunt, quandoquidem vt ſuperius oſtendimus hæc magnam vim non habent; aut ſi magnam,non certè concitatam: Calor uerò,& frigus poteſt quidem,ſed non ſemper, quum videamus vniuerſum corpus, vel partem aliquam calido , aut frigido morbo laborare,qui tamen morbi diutius perſeuerant, & leuiores etiam exiſtunt: Ergo illa tunc ſolum acuti morbi ſunt cauſæ,quum abundè exceſſerint:Neque enim natura moleſtiam inſignem,quæ ab illis prouenit longo tempore ſubſtinere ualet. At nec etiam in conformatione,magnitudine,numero, & coniunctione partium morbi acuti facilè inueniri poſſunt:Quæ verò vulnerant,frangunt,aut alio modo continuum ſoluunt, ſi lethalem morbum inferant in parte principe, utplurimum acutum morbum procreabũt: Diu enim pars princeps magnas noxas ſuſtinere nequit,niſi remittantur: ſalutares autem ab his cauſis in illis partibus morbi,longiores exiſtunt,nec acuti eſſe poſſunt; quod cerebri vulnera, & contuſiones ſalutares, oſtendunt, quæ non niſi longo tempore perſanantur: in aliis autem partibus externæ huiuſmodi cauſæ pro illarum vehementia nunc breues, nunc longos, nunc acutos,aliàs non acutos faciunt morbos: Magnum enim vulnus in coxa, quod occidit pro magnitudine vulneris,ſub termino acutorum morborũ aliquãdo continetur, aliquando verò excedit. Præterea ex materia,morbi quoque acuti cauſæ ſumuntur: etenim humor admodum calidus,& feruens in vniuerſo corpore, aut ſaltem in trunco illius contentus,vel etiam in ſubſtantia partis imbibitus,ita ut tumorem excitet, huiuſmodi morborum cauſa eſſe agnoſcitur, id quod oſtendunt ardentes febres,quæ quoniam ex feruente humore conſtant, inter acutos morbos præcipuum locum meruerunt. feruentem autem, & non quocunque modo calidum oportere eſſe humorem ex eo intelligere licet,quòd longæ febres ex putreſcẽte materia,ſæpe naſcũtur,quæ propterea quòd non ſatis calida eſt, vt facilè moueri,diſſoluique poſsit,acutorum morborum termino minimè con tinentur: & diariæ febres,quæ ex calida materia nequeunte uehementem calorem concipere, citò quidem concitantur, tamen quia validæ non ſunt ab acutis excluduntur: In toto verò corpore huiuſmodi humorem acuti morbi cauſam eſſe monſtrant continuæ febres,per quas in eo ob vehementem putredinem humor ardet: At eum,qui in maioribus uaſis talem calorem concepit, procreare acutos morbos ex febribus, quæ ſynochæ dicuntur, intelligere licet: Eum autem, qui ſolum in habitu corporis reſidet,etiamſi calidiſsimus ſit non efficere morbos acutos docet tertiana febris, quæ ex ſincera bile naſcitur, nec tamen inter verè acutos morbos reputatur: Cæterum eundem humorem, qui inflammationem excitat in parte nobili, aut ſaltem non ignobili authorem eſſe morborum acutorum indicat pleuritis, peripneumonia, phrenitis, hepatis & ſepti tranſuerſi inflammatio, & angina, qui inter acutos morbos præcipuam dignitatem ſibi uindicant. In carne verò, aut alia parte exiguo ſenſu prædita quæ conſiſtunt inflammationes, vt vix excedunt decimum quartum diem antè quàm ſuppurentur, vel alio modo diſſoluantur, ità niſi inſignis fuerit tumor,validè non moleſtant,propterea à morborum acutorum natura recedunt: Iam verò frigidi,craſsi,uiſcidique humores ferè ſolum in cerebro, & corde acutos morbos gignere ualent: nec id quidem ſuapte natura, ſed vbi tantum exuperauerint, vt vel vim illarum partium penitus obruant, vt in attonito morbo,& lethali ſyncope apparet, vel vehementius facultatem expultricem irritare poſsint: quod in epilepſia contingit; Vndè frigidi ſola quantitate,& peculiaris partis ratione. Calidi autem humores qualitate potius acutos morbos inferunt: Hoc modo ergo efficientiũ,materiæ,& ſubiecti ratione acuti morbi proueniunt. Nec tamen alienum eſt temporis proceſſu quoſdam morbos acutos fieri,alios verò acutiẽ deponere,vt in febribus accidit,quæ ex craſsiore materia, & ob magnas obſtructiones ortę tandem concepta vehemẽti in humore calliditate acuti eua-

dunt,& fracturæ, quæ ab initio vehementes dolores excitarunt,postea vero mitigato malo in diuturnum, mitioremque morbum degenerant: Occupato autem ſpatio cordis ab aquoſo humore vehementes morbos naſci omnes nouerunt. Atque hæc quidem ſatis de cauſis acuti morbi,ſiue vehementis, ex quibus contrario rum morborum cauſæ facilè innoteſcent.

De cauſis morbi continui,et intermittentis. Cap. VI.

Continuũ ideſt qui nunquam deſinit, morbum, donec omnino ad finem ſuũ peruenerit,non omnis cauſa,ſed quæ ſtabilis, & pertinax ſit,committit: Inter quas quædam ſuapte natura,aliæ verò ob loci conditionem huiuſmodi vim capiunt: etenim vulnerantia,contundentia, refrigerantia, humectantia,& denique omnia alia,quæ nullo immerſo humore, aut vapore contento in corpore morbos inferunt,eoſdem continuos faciunt, quum paulatim fracta illarum vi minuantur morbi,nec aliqua cauſa ſubſit, quæ illorum impetum nunc diſſoluat,nunc inſultus nouos pariat: At humor, & materia, quæ in corpore continetur aliquando ſuapte facultate idem facit,aliàs verò alterius ratione: etenim ſanguis quum caleſit,aut putreſcit,aut in aliquo loco colligitur,aut alio modo morbum procreat,cõtinuos eos reddit,id quod oſtendunt ſynochæ uocatæ febres,& inflammationes, quæ perpetuò hominem infeſtant.Reliqui verò humores,ſi quidẽ putreſcant,tunc ſolum huiuſmodi morborum cauſæ ſunt,quando aliquo in loco ita ſunt concluſi, vt vacuari nequeant; quod apparet ex febribus tertianis, & ardentibus, quarum illæ ex humore bilioſo putreſcente in habitu corporis, hæ vero ex eodem contento in maioribus uaſis conſiſtunt,& inter ſe differunt,non humoris ratione,ſed loci conditione: Nam in ardentibus febribus coarctatur humor in profundo corpore,nec exitũ habet,donec natura,victa morboſa cauſa,apertiſque viis,impetu maiore facto, quicquid erat noxium, extrudit, aut ars ipſa propriis auxiliis idem extrahit:In tertianis verò,& omnibus aliis intermittentibus febribus patentem viam nacti humores diſſoluuntur; vel impellente natura, vel educente medico: Quòd ſi omnino uicta ſit morboſa diſpoſitio, morbi finis contingit: At ſi ea ſubſit,quæ nouum humorem regignat,aut aliunde ſuſcipiat, priore expulſo,vt remittitur,& continuus eſſe deſinit,ſic alio accedente rurſus repetit. Si verò nulla adſit putredo,vbicunque collecti fuerint huiuſmodi ſucci,authores ſunt continuorum mor borum; vt monſtrat morbus regius,qui ex bile ſparſa per habitum corporis perpetuò affligit. Humoris ergo totius excretio intermiſsionis cauſa eſt, continuitatis autem ſi aut nulla, aut quædam duntaxat illius portio educatur: Quod enim ſupereſt, continuitatis cauſa fit: morboſa verò quæ ſubeſt diſpoſitio, & certis temporibus humorem aceruat,& commouet,non primò,& per ſe,ſed humoris interuentu interpolationis cauſa cenſenda eſt: eſt enim in continuis etiam ſua diſpoſitio,ſed intermiſsio non accidit,propterea quòd vt diximus, humor in locis obſtructis coarctatus omnino non expirat nec propellitur.id quod fortè ob humoris craſſitiem,& copiam & quòd putredinem non acceperit, non minus quàm ob vaſorum obſtructionem,aut cutis adſtrictionem contingere poteſt. Quod verò de humore dictum eſt,idem de uapore,aut alia materia,quæ in corpore noſtro gignitur vt vermibus intelligatur: Nam vapor, qui in aliquo loco concluſus eſt, continui morbi fit cauſa; qui autem expulſo priore regignitur, eius, qui per interualla repetit,quo modo inflationes muſculorum continuas, colicos verò dolores ex flatu ſæpe intermittere conſpicimus;niſi quod putredo in his non contingit, quæ interpolationis cauſa putatur,vbi locus non repugnat. At quoniam continuorum mor borum duplex eſt natura,quidam enim uerè continui,qui præter quàm quod nunquam deſerũt hominem,nunquam etiam exacuuntur,ſed eum tenorem, quem ab

initio acceperunt retinent, alii verò, qui certis quibuſdam temporibus ſuas habent exacerbationes horũ quoque cauſa explicanda eſt, quæ in naturã humoris prorſus referri debet: Nã ſi ſanguis humor fuerit perpetuum quẽdam tenorem morbus ſeruat: Eodẽ modo ſi ſpiritus, quod oſtendũt ſynochæ, & diariæ febres: Quòd ſi ex bile, vel pituita, vel humore melãcholico morbus naſcatur, certis diebus, & horis ingraueſcit corporis affectus: ſiue id ex humoris natura, & proprietate, ſiue aliter cõtingat, Neque enim hoc loco acceſsionum morborum, & certi periodi cauſas inueſtigare volumus, quod poſtea faciemus. Nunc quod experiẽtia docet, concedamus morbos ex ſanguine, vel ſpiritu, vel aquoſo humore ortos nullas acceſsiones habere: eos autem, qui ex aliis humoribus originem ducunt certis temporibus exaſperari, & poſtea remitti etiam ſi in aliquo loco adeò ſint coarctati, vt nihil omnino diſſoluatur: At nec illi quidem perpetuò exacerbationis ſunt cauſæ, ſed quum putredinem conceperint: quippe quũ videamus ex bile acriore, aut pituita non putreſcente contractos morbos nullos inſultus facere, nimirum quòd ex putredine ſola exacerbandi vis humoribus adueniat, qui in conſtipatis locis morbos concitant: Nam in aliis, qui in habitu corporis, aut in aliqua cauitate, vt ventriculo continentur, facultatis expultricis irritatio ab humore, qui per corpora ſenſibilia fertur facta, acceſsionis cauſa ſtatui poteſt: ex mutua ſiquidem pugna ingraueſcere morbum, & ob nouos morboſæ cauſæ aduerſus naturam inſultus intendi, remittique mala, rationi conſonum eſt: Cæterum ſi ex ſanguine morbus conſiſtit, interim dum ille formam retinet, nec ob caloris vehementiam tenuior pars in bilem flauam, craſſior in atram abit, nulla quidem acceſsio fit. Quòd uerò perpetuo creſcat, aut minuatur, aut eandem magnitudinem ſeruet morbus, id facit expirationis, & accenſionis ipſius humoris æqualitas, & inæqualitas: Nam ſi plus ob leuiorem conſtipationem diſſolui contingat, quàm accendatur perpetuò minuetur morbus donec ad finem peruenerit, quòd ſi vehementius cutis ſit adſtricta, vt minus expirare poſſit quàm ſuccendatur, ſemper ad finem vſque increſcet. At ſi æquali portione id quod digeritur ei, quod ſuccenditur reſpondet, in eadem æqualitate, eodemque tenore perſeuerabit morbus. Atque hæc quidem de continui, & intermittentis morbi cauſis, ex quibus intelligere vnuſquiſque poteſt ob formam morbi, efficientes cauſas, materiam, quæ in corpore continetur, & ſubiecti, locique conditionem, atque etiã cauſas ſine quibus nõ continuos, intermittentesq. morbos fieri: Nã quòd vulnus cõtinuò infeſtet, febris autem etiam per interualla, diuerſa morborum forma cauſa eſt. Quòd ea, quæ putrefaciunt intermittentes, alia verò quæ aliter affiſciunt humores, continuos perpetuò morbos pariant, cauſa à diuerſitate efficientium ſumitur: Quòd verò ex ſanguine ſemper continui, ex bile verò interpolati morbi proueniant, cauſam reddit diuerſa materia: Quur autem in oſſe continuò affligant morbi: In ventriculo inteſtinis, & renibus etiam per interualla, cauſam à differentia ſubiecti ducimus: At humores, qui in magnis venis continentur perpetuò infeſtant: Qui verò in habitu corporis nocent, certis temporibus ſunt moleſti ob loci conditionem: Augentur perpetuò, aut minuuntur, vel eundem tenorem ſeruant febres, ob cutis maiorem, aut minorem conſtrictionem.

Morborum qui per acceſsiones affligunt, ipſarumque acceſsionum cauſæ. *Cap. VII.*

QVa ratione contingat morbos quoſdam cõtinuos eſſe, alios autem intermittentes fieri anteà oſtendimus: Nunc verò illud explicandum ſequitur, quur tam in continuis, quàm intermittentibus exacerbationes quædam fiant; atque illæ quidem certis, & ſtatis quibuſdam temporibus, aliæ verò incertis repetant, quæ quidem res ſemper difficilis habita eſt, & magnas controuerſias hactenus excitauit. Nam quidam id totum ad Lunæ, ſyderumque motus, &

vim reuocant. Alii verò causam ponunt in cæca quadam,& occulta,(ut aiunt,)humorum proprietate: Qui autem melius sentire videntur, omnem accessionum causam ob expultricis facultatis irritationem fieri volunt. A quibus profectò dissentire cogor: Nam qui ab astris causas ducunt, aut rem notissimam moliuntur, aut non eam causam docent, quam quærimus, siquidem omnia inferiora superiorum vi & prouidentia gubernari omnes iamdudum nouerunt, qui philosophiæ omninò non sunt ignari, adeò vt nõ magis huius rei quàm aliarum omnium, quæ in corpore nostro peraguntur, causas ad superiora reuocare debeamus. At quum sydera cælestesque orbes non primò, nec per se, sed quòd aliquid efficiant in corpore, causæ accessionum ab omnibus censeantur, nos qui de proxima,&coniuncta causa disputamus, cogimur eorum opinionem haudquaquam probare. Qui verò causam constituunt in oculta quadam humorum proprietate, non solùm videntur mihi laborem subterfugere, (quippè quum facilè sit hoc modo omnium rerum causas assignare) sed etiam planè ei, quod experientia in aliis docet, repugnant; etenim singulis mensibus, certisque etiam diebus, & horis purgantur mulieres, & quibusdam temporibus podagra & calculus, comitialisque morbus homines urgent non ob huiusmodi proprietates aliquas, sed quia aceruatur noxia materia, quæ postea quàm adeò excreuit, vt facultatem expultricem commouere posit, eã irritat, quæ aduersus id, quod molestat insurgens, menses mulieribus mouet, aliis verò eò impulso humore, vbi recipi excrementa consueuerunt, prædictos affectus parit. Si præterea ob humoris naturam accessiones fiunt, quur semper, aut certè vbi humores preter modum exuperant, accessiones non fiunt? Quur ergo qui regio morbo laborant tertio quoque die, quemadmodum qui tertiana afficiuntur, nouos insultus non experiũtur? Adhæc oporteret in spiritu, & vapore flatuoso, qui colicos dolores, & comitiales per interualla affligit, certam quandam, vt in humore, proprietatem poni. Quum enim accessionum pariter sint causa humores, & vapores huiusmodi: quur humores ob latentes has proprietates, flatus verò alia ratione eiusdem effectus authores esse credemus? Quòd si etiam flatibus hanc vim donemus quarè fit vt certis temporibus, quemadmodum humores, perpetuò non infestent? At nemo est ita vexatus colico dolore, qui vel longa etiam morbi consuetudine edoctus, prædicere posit qua die, quaue hora nouã exacerbationẽ expectet: Nouimus etiã quosdã, qui semel duntaxat in anno eo die, quo nati sunt febre leuissima, & quæ vno, aut altero die abiret, corripi soleret: cuius rei quis quæso humor, quæ humoris proprietas causa esse potest? An sanguis, qui cõtinuò affligit, an bilis, quæ tertio quoque die molestat, an pituita quæ singulis diebus, an atra bilis quæ non nisi quarto die grauis est? Si enim ob certam proprietatem id contingit, humorem alium extare oportet, in quo proprietas hæc affligendi per annos ponatur: At praeter supradictos humores nullum alium nouimus in corpore, siquidem de seroso nemo (credo) ambigit; quo magis mirari licet Galenum negare quintanas, aut sextanas, aut sequentis alterius diei febres (de quibus Hippocrates in libro de Morbis vulgaribus agit) vnquam reperiri posse, quòd scilicet nullus sit humor, qui post quartum diem morbos exacuat; quasi id ex humoris natura peteretur, & non alibi ad expultricem facultatem accessionum causas redegisset. Quæ(etsi rarò id contingat) nihil tamen prohibet, quin quinto, sexto, aut alio quoque die aceruetur quod molestet, & accessionum sit causa. Quippè quum magis mirum sit singulis annis, eo semper die, morbos quosdam redire, quàm quinto, aut sexto quoque die accessiones quasdam repetere. Cæterum ob expulsionem inutilis materiæ accessiones fieri docent vomitus, & purgationes mulierum, & podagra, quæ expulsis ab aliis partibus humoribus repetunt: alioqui quænam quæso alia potest assignari in his causa? Quum enim humores ab uno loco in alium secedant, vel quòd sponte eò decurrant, aut attrahantur, vel expellantur, nec per attractionem fluunt menses

mulieribus,quippè quum nihil sit,quod attrahat inutilem eum sanguinem, & tantum planè attrahi deberet,quantum retineri,concoqui, & in nutrimentum verti potest,nec verò etiam sponte fluit humor,nam quū semper pateant viæ,quur continuò nō elabitur huiusmodi sanguis?Aceruatur ergo paulatim in venis vteri sanguis transmissus,& reiectus ab omni parte corporis,qui postea quàm abunde creuit,illius copia irritatur vteri facultas expultrix , quæ truso humore vasorum orificia aperit,& quantum molestat,reiicit: Docet idem euidentissimè vomitus, qui per singulos febrium insultus in tertianis potissimum contingunt , quos dolor,& morsus stomachi ostendunt non alia ratione prouenire,quàm concitata expultrice facultate;nimirum quòd aliæ omnes attractrix inquam,retentrix, & concoctrix ob familiaritatem rerum agant,sola verò expultrix à noxiis,& irritamētis exerceatur.Attamen propterea non fit ut omnium accessionum expulsio sit causa.Nam repetit sæpius per interualla colicus dolor ex flatu excitatus nulla expulsione facta. Quid enim quæso,potest esse,quod expellat?An deorsum repugnante illius natura propelletur?An sursum quò non expectata expulsione , sed suo impetu fertur? Præterea uidemus ex inflammatione accendi febrem, quæ tertianæ modo affligit. cuius rei causa expulsio esse non potest : Quid enim ab inflammatione expellitur , quod talem febrem gignat , aut aliunde ad eam propellitur ? quandoquidem post principium desinunt ad partem affectam ferri humores:quod etiam Galenus libro de Temporibus morborum tradit,aut si quid etiam increscēte uigenteque morbo confluit,paucum certè illud est,vt vel æquale sit iam dissoluto,aut ob exiguam copiam tam vehementes accessiones,quales phreniticis , & pleuriticis euenire videmus,commitere nequeat: Quinetiam nouimus omnes,febres,quæ ex sanguine ex calefacto , vel etiam putrefacto nascuntur circa primam diei partem vehementius affligere ; non ob aliquam sanè nouam expulsionem,sed ob aliam omninò causam. Adde quòd si ob fluxiones humorum accessiones fieri dicimus , temerè ob expultricem solam illarum periodos excitari putabimus, quum fluxionū causæ aliæ præter expultricem superius sint positæ : Quamobrem quum accessiones solum fiant, ubi noxia aliqua est materia (Nam & vlcera,vulnera, fracturæ præter febres, comitiales morbos,podagram,colicas passiones,& huiusmodi reliqua,nō aliter vno tēpore magis quàm alio ingrauescunt,quàm quòd accedat noua materia quæ exacerbationis est causa) cogimur profectò vnicam ponere propinquā huius rei causam,noua scilicet excrementa ; aliæ autem omnes,quæ illa in partibus per interualla aceruant,remotiores causæ sunt, id quod faciunt tum quæ materiam huiusmodi gignunt,& paulatim aceruant,tum ea,quæ ad affectum locum commouent: de quibus antea abūde egimus,vbi tumorum generationem,& causas explicauimus. Igitur si pars quæ per interualla afficitur , malum sibi parit: vt colon intestinum , quod ex flatu genito certis temporibus affligitur ; & vētriculus qui ex mala coctione excrementa congerit,ex quibus dolores per interualla oriuntur,ad coctionis vitium causa redigenda est , ipsam inquam facultatem coctricem, vel materiæ, quæ assumitur copiam,vel corruptionem : His enim de causis cruditates, excrementaque proueniunt,quæ vel ob intemperiem, aut copiā dolore vrgent partem ipsam , aut expultricem commouent : qua ratione nunc vomitus , nunc dolor ventriculi accidit ; Eodem modo in continuis febribus,quæ ex bile,aut humore melancholico,aut pituita putrescente in maioribus venis proueniunt, exacerbationes contingunt , quòd ob malam , quæ subest , dispositionem certis temporibus succrescant noui humores,qui accedentis insultus causæ fiunt : Eadem quoque causa statuenda est exacerbationis quæ ex tumoribus præter naturam prouenit: Nihil enim confluit quod illius sit occasio, sed ex aceruato humore portio per interualla accenditur,& corrumpitur, ex qua dolores,& alia symptomata augentur,perseuerantque quandiu planè euictus alteratricis facultatis beneficio,aut portio etiam illius disso

luta fuerit,contingit tamen validam eſſe cōcoctricem,& ob expultricis infirmitatem,vel viarum obſtructionem humorem aceruari,& mora,accedente poſtea putredine,& corruptione,nouos fieri inſultus. Quòd ſi aliundè materia adueniat, cauſa putanda eſt non ſemper expultrix, ſed alia omnia quæ illam commouere poſſe dicta ſunt: ſic enim acceſsiones febrium intermittentium contingunt, & vomitus,expellente ſcilicet in illis facultate à venis in habitum corporis humoré,in hoc autem expurgante per ſuperiores partes ventriculum. At flatus venenoſus,qui ex pedis,aut alterius partis digito ad caput elatus comitiales exacerbat,ſua vi impulſus effertur. Per attractionem autem,vt diximus,acceſsiones non fiunt, quum nihil attrahatur noxium,aut non primò, nec per ſe,ſed genitis prius excrementis,labefactata coctione id contingit,Atque hæ quidem ſunt, vt mea fert optimo, acceſsionum cauſæ: nec mirum videri debet ſi ſæpius huiuſmodi fiant repetitiones, & per certa,ſtataque tempora: Nam,vt optime ſcribit Galenus,quandiu hæc permanēt, circuitionem acceſsionum permanere,& eam tandiu ſimilem,& per certa interualla ſemper repetere neceſſe eſt.Quod exemplo ex mulieribus ſumpto oſtendit. In illis enim,inquit,quoad ſimilis cauſa, & æqualis permanet menſtruorum, eadem eorum circuitio retinetur: Neque etiam illud mirum videri debet, quòd non eodem tempore bilis,pituita,humor melancholicus,& aliæ materiæ acceſsiones pariant,quum par non ſit illorum copia & vis, nec pari ob id tempore colligi, & moleſtare poſsint. Quoniam enim ex ſanguine materia copioſa ſuppeditatur, ideò continui ſunt qui ab illo naſcuntur morbi,quia verò pituita,poſt ſanguinem in corpore redundat,fit vt tantum illius gignatur, vt quum noxiam ex putredine qualitatem acceperit,quotidie infeſtare poſsit:Bilis autem portio minor eſt,quàm pituitæ, maior quàm humoris melancholici: quapropter non quotidie, ſed tertio quoque die;atra verò non niſi tranſactis tribus diebus moleſtare valet.Quòd verò prædicti humores febres non exaſperent,niſi putredinem conceperint,& lōgè maiorem acrimoniam acquiſierint,vomitum verò,aut podagram, vel aliorum morborum inſultus concitent abſque ulla putredine,fortè cauſa eſt, quòd vniuerſum corpus per febres infeſtari debeat, quod ex ſola humorū copia contingere nequit niſi ex putredine vitium accedat: At ſi quis curioſius quærat, quur pituita quotidie, bilis vno relicto, atra quarto quoque die grauis eſſe ſolet: is imprimis aliter putat quàm res habeat,ſiquidem bilis ſingulis quoque diebus,& atra etiam acceſſiones facit,vt quum illa tertianas,& quartanas duas,vel tres parere dicitur: Nam quòd quotidie infeſtent tunc huiuſmodi humores,quilibet concedit; Nec aliqua ratio eſt,qua credere cogamur potius duas, aut tres eſſe tertianas,quàm quòd tāta ſit humoris copia, & ex putredine comparata acrimonia, vt ſingulis diebus ſuos faciat inſultus, quæ quum mitius habent,rarius & per maiora quædam interualla afficere ſolent. Si enim eos,qui nephritide aut colico dolore,aut morbo comitiali, vel podagra laborare conſueuerunt,non alia ratione,frequentius,aut rarius affligi putamus,quàm quòd nunc plus,aliàs minus mali humoris gignant: Si præterea anticipationis,tardationiſque acceſsionis cauſam vniuerſam ad humoris quantitatē, & qualitatem reuocamus,quur etiam id quod ſingulis diebus,aut per maiora temporis ſpatia in acceſsionibus morborum contingit, ab eiſdem cauſis prouenire nō credemus? Quòd ſi maiorum authoritate, & receptis iamdudū opinionibus quiſpiam perſuaſus putet aliter fieri non poſſe, quàm quòd bilis tertiano circuitu ſuos inſultus pariat,& cauſam quærat, quur neceſſariò tertio quoque die infeſtet, nec ad lōgius ſpatium produci,aut ad breuius contrahi valeat,quæ ab eo prouenit acceſsio,ſciat is ſe poſtulare quod dici nequit, & communem habet cum aliis multis dubitationem:Perinde enim eſt,ac ſi quis cauſam ſcire deſideret,quur mulieribus benè habentibus ſingulo quoque menſe, & certo quoque die,& non minore, aut maiore temporis iuteruallo purgationes per vterum accidant: & qua ratione acu-

torum morborũ natura, & vehementia decimum quartũ diem excedere nequeãt: Alii uerò qui degenerant ab acutis, omninò intra quadraginta dies finiantur. Vel quur robur iuuenile, uigórque corporis nonnullis anteà, omnibus uerò trigeſimo quinto anno minuitur; aut quur nemo inuentus ſit, qui poſt uigeſimum quintum ætatis ſuæ annum, vel minimum longitudinis ſuo corpori adiecerit: quum interim multi toto etiam eo ultimo anno inſigne incrementum accepiſſe conſpiciantur: Sũt & permulta alia huiuſmodi, quorum certa prorſus ratio non eſt, ſed certa natura, certíque termini, citra quos conſiſtere, & ultra progredi rei natura nequit. Illud uerò iam explicandum ſequitur, quur ſcilicet, acceſſiones certo, & firmo ordine redeant, aliæ uerò perpetuò anticipent, uel tardent, uel etiam ab uno die in alium transferantur, & denique quur fiat, ut quidam morbi ordinati, & inordinati naſcantur. Quod etſi quodammodo in his, quæ diximus, iam eſt compræhẽſum, quoniam tamen nõ ſatis adhuc eſt explicatum, & in eo Galenus euariare uidetur, ne rei difficultate detineatur lector, aut illius uarietate confundatur, paucis hæc iterum explicare aggrediar. Itaque Galenus ſecundo commentario libri primi de Morbis uulgaribus inordinatos motus in morbis contingere ſcribit à frigore, & copia humorum: Libro uerò ſecundo de Differentiis febrium ordinem in acceſſionibus febrium corrumpi tradit ob humorum permutationem, & malam victus rationem: quas cauſas neceſſe eſt etiam ponat in omni alio morbo, qui per acceſſiones affligit: Verum quum ordinis in omnibus una ſit cauſa, à qua aliæ omnes proueniunt: ea imprimis à medico dignoſcenda eſt; niſi enim in ea conuenirent, permutatio humorum, & victus deprauatus; res tantopere differentes vnius, eiuſdemque operis, nempè ordinis corrupti cauſa eſſe non poſsint: Quur pręterea victus deprauatus ordinem turbet, non patet, niſi prius communi ea ordinis cauſa perſpecta: Quamobrem natura rei conſulenda eſt, quæ quod quærimus facilè oſtendet: ſi enim ordo ſtabilitatem quandam monſtrat, ſiquidem incerta, & inſtabilia ſunt quæ ordine uacant, neceſſe profectò eſt ordinis cauſam ſtabilem, & inuariabilem eſſe: quemadmodum optimè Galenus in libro de Præſagitione ex pulſibus ſecundo mõſtrat; Nam quod idem manet, vt idem facit, ita eundem agendi ordinem ſeruat: Contra quod mutatur, nec idem amplius eſt, actionem, agendique ordinem mutat. Itaque ſi quod acceſſionis in morbis cauſa eſt, idem perpetuò durat, perſeuerabit etiam ordo acceſſionum: Si uerò illud euariat ordo quoque mutabitur. Quapropter ſi acceſſionum humores, aliæque materiæ, quæ in corpore noſtro gignuntur cauſa ſunt, ordinem tandiu ſeruari oportet, quandiu humor acceſſionis author ſuam naturam ſeruat; ea verò mutata acceſſionum ordo ſimul corrumpetur, id quod experiẽtia etiam docet: febres enim, quæ ex humore bilioſo putreſcente accenduntur, quandiu bilis ſuam naturam retinet, tandiu tertio quoque die ſeruato ordine exacuuntur. Quum verò ob aſſationem durante calore flaua bilis in atram vertitur iam quarto quoque die non amplius tertio acceſſiones redeũt: Ac non ſolum quidem natura humorum, & propria ſpecies, quæ certis, ſtatiſque temporibus colligitur, ſed etiam certa illius quantitas, & qualitas requiritur, vt ordo ſeruetur: ſiquidem acrior bilis, aut copioſior anticipationis acceſſionum cauſa fit, tardationis autem, quæ mitior euaſit, & minore copia exuperat. Quare quum die rum numero, & horarum, acceſſionum ordo variari poſsit, ordinem in diebus humorum naturæ, in horis verò qualitati, & quantitati eorumdem in febribus potiſſimum tribuemus, niſi iam uſque adeo excedat, aut perinde uitioſam qualitatem acceperit, vt etiam dierum ordinem peruertere valeat, ſic profectò contingere videamus, quum ob deprauatum victum, aut eam, quæ ſubeſt in corpore diſpoſitionem, plus, aut acrioris bilis procreatur, acceſſiones anticipant, aut copia diminuta, aut mutata qualitate tardant; non tamen propterea quòd certis ſuis diebus repetunt. quod tunc potiſsimum contingit, vbi vel humor in alium permutatus, aut

supra modum auctus est, vel malam omnino qualitatem concepit, qua ratione febres, quæ alternis diebus infestare consueuerant, duplicato malo, quotidie postea nonnunquam hominem inuadunt, Quo fit vt hæc sola sit corrumpendi ordinem causa, quæ ex humorum permutatione in aliam naturam, uel qualitatem, aut quantitatem, sumitur: victus autem deprauatus, aut frigus, uel calor eiusdem causæ sunt, quatenus ab illis humorem mutari contingit, Quod si ita est, illud quoque patet accessionum, illarumque ordinis, & inordinationis causas à sola materia, quæ in corpore gignitur, duci.

De Causis morbi æqualis, & inæqualis. Cap. VIII.

CAusas morbi æqualis, inæqualisue varias esse oportet, propterea quòd uario modo, vt antea ostendimus, hæc nomina à medicis vsurpantur. Si enim inæqualem intelligamus, qui inæqualiter afficit partes, in quibus consistit; Causæ erunt, quæ inæqualiter agunt, nec statim ex æquo omnes quas lædunt, partes afficiunt: inter quas etsi Galenus solum primas qualitates commemorare videtur, vt quum intemperiem inæqualem, nulla facta alterius morbi inęqualis mentione, dicato peculiari opere; explicat, tamen nihil prohibet, quo minus in aliis morbis æqualitatem hanc, & inæqualitatem statuamus; quippe quum inæqualia vulnera, contusiones, & fracturas dicamus, quando ex affectis partibus quædam penitus confractæ, contusæ, & vulneratæ; aliæ verò leuiter solum læsæ apparent: quos sanè morbos pariunt propriæ illorum causæ actionis natura, & modo differentes. Quòd si inæqualem morbum sumimus, in quo viget contrariarum causarum vis; veluti quum calor, & frigus in eodem membro sentitur, siquidem verè contrarias causas intelligimus solæ quatuor qualitates huiusmodi inæqualitatis authores esse possunt, alia enim per minima inuicem misceri, & confundi nequeunt. Si verò quocunque modo opposita, & discrepantia contrariorum nomine admittimus, idem licet in aliis inuenire. Contunditur enim, & vulneratur, frangiturque sæpe in eodem loco eadem pars. Atsi inæqualem ponimus, qui contrariis motibus infestet, vt vix hanc inæqualitatem inuenies præterquam in febribus, in quibus corpus refrigeratur, & incalescit: & in animi affectibus, vt in pudore, in quo primò contracto ad viscera calore, externæ partes refrigerantur, deinde eo recurrente, recalescunt illæ; sic caloris natiui motu hanc inæqualitatem prouenire censendũ est. Cæterum eum, qui inæqualis dicitur quòd nunc increscat, nunc minuatur efficiunt causæ accessionum effectrices, de quibus antea egimus.

Causæ morbi recidiuam facientis. Cap. IX.

REcidiuas morborum scribit Galenus secundo libro Aphorismorum contingere ob reliquias malorum humorum, qui tempore putrescentes febrem regignunt. Alibi vt sexto libro de Morbis vulgaribus causam reuocat ad frigidos, & multos humores: quibus locis nulla generali ratione huius rei causas complectitur, sæpè enim redeunt morbi in quibus prorsus euacuati fuerant humores illorum authores. Nec solum quidem in morbis frigidis, sed etiam in calidis recidiuas fieri quotidiana docet experientia. Quamobrem statuere oportet, vt alio loco facit Galenus, recidiuarum causam omnibus communem ipsam morbosam dispositionem, quæ sublato morbo in corpore adhuc residet, vt enim ea primò morbum intulit, sic postea rursus, uel eundem, uel alium procreat, nisi penitus extincta fuerit, nouo scilicet humore, aut vapore, aut alia substantia genita, à qua morbi, quum satis excreuit, aut idoneam qualitatem accepit, repullulant. Hac profectò ratione febres, quæ prorsus curatæ uidebantur, latente febrili dispositione, redeunt

deunt; & vlcera, quæ veta cicatrice tecta putabantur, quum subest mala in vlceratis partibus affectio, humor gignitur, qui vlcus noua facta erosione dispescit: omnes ergo morbi, in quibus contingit recidiua ex humore, hoc patiuntur, sed non ex eo perpetuò, qui à priore morbo relictus est, verum sæpius ob genitum ab ipsa, quæ non abiit, dispositione. Atqui non omnis dispositio solet recidiuas facere, sed quæ difficilè tolli potest, quales sunt frigidæ, & potissimum quæ malignæ existũt: Hæ enim vt perfidæ sunt, ita aliquando remittuntur, vt omnino sublatæ videãtur: verum postea ex leui quoque occasione, viribus reassumptis, nouos insultus, nouosque morbos prioribus similes, aut ab illis diuersos ex humoribus, quos paulatim aceruant, suscitant. Est verò etiam aliquando recidiuæ causa humor ex antecedente morbo derelictus, qui vel mora putrescit, vel affluente nutrimento corrupto augetur, aut aliquam denique qualitatem concipit, quorum occasione morbi redeunt. Porrò contingit per eos morbos relinqui humorem, vel ob crassitiem, uisciditatem, & multitudinem ipsius humoris, vel ob virium debilitatem, aut meatuum obstructiones, aut medici culpa remediorumque defectu: Occasionem verò putredini præbent quæ calorem intendunt, & noua excrementa pariunt: Augent autẽ relicta excrementa varius copiosusque victus, & quæ coctionem vitiãt: Quæ omnia à quatuor rerum generibus superius compræhensis, ducuntur.

Breuis, & longi morbi Causæ. *Cap. X.*

MOrbi longi & breuis causas methodo non docet Galenus: Nam neque eas explicat, quæ omnibus morbis sunt communes, & eas de quibus tractat, tũ sparsim, tum nullo ordine enarrat: Quum enim ex crasso, & viscido humore, & cutis adstrictione, virium infirmitate, aeris ambientis frigiditate, & aliis huiusmodi longos morbos, à contrariis verò breues procreari scribit, causas duntaxat docet morborum, qui ex humore consistunt: At interim causa aliqua est, quæ fracturas, vlcera, & alios morbos, qui sine humore affligunt, breues, aut longos efficit, quam medicus ignorare haudquaquam debet: quum medicina omnium morborum causas, genera, & differẽtias polliceatur: nec alioqui cõmoda remedia illis adhibere, & illorum euentum prædicere valeat, quorum causas nõ tenet. Ac tanto profectò diligentius in aliis morbis id faciendum erat, quanto plures sunt, qui sine humore, quàm qui cum illo infestant: Alterius verò generis causa est, & alio modo humor crassus, quàm cutis adstrictio, vel ambientis frigiditas, aut imbecillitas ægrotantis longos morbos parit: siquidem hnmor crassus causa est tanquam materia, ex qua morbus consistit; Cutis adstrictio causa cum qua longi fiunt: qui excrementorum euaporationem desiderant, & nõ nisi rarefacta cute difflari possunt. Aeris circumstantis frigus hac ratione causa est longitudinis, quòd externam superficiem dẽsando cutis meatus constringat. At vires ipsæ sunt, quæ morbosis causis euictis, & expulsis morbos tollunt: Quæ si infirmæ extiterint, non nisi longiore tempore sanitatem comparare valent. Itaque docendi ratio postulat, vt singula genera causarum excutiãtur, & expendatur an ex omni genere, an ex quibusdam duntaxat causæ sumantur longi, breuisque morbi. Atque illud etiam imprimis doceamus, quæ omnibus morbis sint communes, & quæ propinquæ, quęue remotæ; vna enim omnium morborum (quatenus longi, breuesque sunt) est natura, vnde & vnam oportet esse omnibus communem causam; peculiares autem, & remotiores in singulis plures, vt propriæ, & plures sunt morborum naturæ, & proprietates. Est porrò ea una, & communis breuitatis, & longitudinis causa, quæ ex celeritate, tarditatéque motus sumitur. Qui enim celeriter mouentur morbi, citò ad finem suum perueniũt. Qui uerò tardius longiores necessariò euadunt. Atqui non eadem est celeritatis, tarditatisque ratio in omnibus morbis. Nam, qui lethales sunt, quanto minores,

tanto tardius mouentur;quanto verò maiores extiterint,tanto celerius finem suũ assequuntur : In salutaribus verò idem aliquando,vt in lethalibus , nonnunquam contrarium euenit. Qui enim per crisim soluuntur,magni sunt,& vehementes,et ferè citius terminantur,quàm qui minores existunt,sed alio modo desinũt;omnes tamen in suo genere quanto mitiores,tanto citius soluuntur;siquidem ardens febris citius finem suum assequitur, quàm fractura, & inter huiusmodi febres quæ mitior est,promptius vincitur,quàm aliæ sui generis:Quare per certa genera morbi diuidendi,& vniuscuiusq. generis breuitatis, & longitudinis causa inuestiganda . Igitur morbi omnes,vel cum vitio humorum consistunt , vel alio modo citra humorem affligunt,cuiusmodi sunt omnes ferè morbi, qui ad partes instrumentarias pertinent. At humor,qui morbum infert,vel sola alteratione emendatur, aut etiam expulsione eget. Sunt præterea,vt diximus,omnes morbi,vel salutares , aut lethales : Porrò salutares omnes morbi breues fiunt, quum citò vincuntur, longi autem quum difficilè : Atqui promptioris victoriæ causa est nonnunquam morbi ipsius forma. Hac sanè ratione intemperies breuior esse solet,quàm fractura,& vlcus : & inter ipsas intemperaturas,authore etiam Galeno,calida,& frigida maturius finiri apta est,quàm humida , & sicca,nimirum quòd forma naturaq. illorum facilius pati,mutarique possit, si modo cætera paria existant : Nam paruum vlcus citius quàm magna intemperies sanatur . Est & materia ipsa ex qua morbi gignuntur causa breuitatis illorũ,& longitudinis, propterea quòd vna minore negotio , quàm alia vincitur: qui enim ex humore calido cõsistunt morbi facilius quàm qui ex frigido,& qui ex humido promptius quàm qui ex sicco,& ex pauco quàm multo,& tenui quàm crasso,& ex friabili,quàm viscido à natura,arteque vincuntur : vnde diaria febris eo quòd ex calida,& omnium tenuissima materia,nempe spiritu consistit,omnium breuissima,post quam sequũtur biliosi morbi , deinde qui ex sanguine originem ducunt: longiores,qui ex pituita nascuntur:omnium verò longissimi qui ex humore melancholico excitantur.Præbet & suas causas in hoc opere materia corporis subiecti : Nam morbi,qui in solida , duraque materia versantur , difficilius mutantur , quòd ægrius patiatur subiectum corpus : Partes verò molliores,rariores,& quæ concauitates habent,promptius admittunt remedia,& suos morbos deponunt ; Quinetiam ex causis,sine quibus,aut cum quibus breuitatis,longitudinisque ratio petitur ; siquidem morbi,qui in locis constrictis & remotioribus consistunt,difficilius sanantur,diutiusque perseuerare solent; quemadmodum qui longiore mora iam veluti obsederunt,occuparuntque partem,quã afficiunt : Qua ratione aquam inter cutem, quæ primis diebus soluta non est , eo quòd tempore validiores radices iecerit,aut penitus, aut non nisi difficillimè sanari posse putamus . Efficiunt breuitatem, & longitudinem in morbis , corporis & medicinæ vires : Hæc enim sunt, quæ euictis morbosis causis sanitatem laborantibus restituunt . Quòd si imbecillæ fuerint , tanto profectò difficilius euincentur morbi,diutiusque perseuerabunt quãto illarum robur minuetur. Requirit autem morbus nunc has,nunc alias vires validiores: vbi enim alterationem solum postulat morbosa causa, in sola coctrice robur exigitur : Vbi verò etiam expulsio requiritur,expultricem quoque validam esse oportet,quemadmodum,& attractricem, & retentricem,vbi adiectione copiosioris nutrimenti morbus tolli debet : Postulamus quoque maius robur in facultatibus regentibus nostrum corpus, vbi interna sunt vitia, propterea scilicet quòd medicina promptius externis malis succurre re possit : Interna verò naturæ opera magis tollantur: Sunt verò communes omnibus morbis, quas enumerauimus , causæ, ex quibus quæ propriæ sunt in vnoquoque breuitatis,& longitudinis,minimo negotio elicientur . Ac vt vno exemplo reliquorum causas intelligere valeat rudior lector , statuamus intemperiem contractam cum vitioso humore, qui vel alteratione sola, vel etiam expulsione opus habeat

beat

beat: oſtendamuſque quæ in vnoquoque vitio breuitatis, longitudiniſque cauſæ reperiantur. Igitur ſi alteratio coctionem deſideret, breuiſsimus erit morbus, in quo humor facilè concoqui poterit: id quod continget ſi cõcoctrix facultas eſt valida, & humor ipſe ad coctionem aptiſsimus, qualis potiſsimum eſt, qui calidus eſt, & humidus, tenuis, paucus, & in eo corporis loco poſitus, in quo facultas concoctrix viget: veluti ſunt interna viſcera. Quòd ſi refrigerationem, aut calefactionem poſtulet humor, par videtur mutationis facilitas: Citiſsime namque à refrigerantibus & calefacientibus remediis in corpus aſſumptis, humores intus cõtenti mutantur: & qui ad externam ſuperficiem vergunt ab admotis idem pari facilitate patiuntur. Eritque ille ad refrigerationem magis idoneus, aut calefactionem qui ſuapte natura vel loci ratione, aut iuuante natura promptius pati poteſt: At ſi humor qui morbum intulit, alteratione, expulſioneque ſimul eget, breuis morbus redditur, ſi humor facile alterari expellique vnà poteſt; id quod contingit, quum humor calidus, tenuis, paucus, minimè viſcoſus exiſtit, & in eo loco conſiſtit, vbi naturæ concoquentis robur viget, facileque patet via ad expulſionem: prompteque admittuntur remedia coctionem iuuantia, & humorem ipſum educẽtia. Hoc modo bilioſæ febres quàm pituitoſæ breuiores, quòd ille ex feruẽti humore, & tenui, paucioreque proueniant; continentes verò febres aliis breuiores conſpiciuntur, propterea quòd humor, qui eas gignit in maioribus venis, & profundo corpore vbi concoctio viget, continetur: ventriculi morbi breuiores eſſe ſolent affectibus lienis, quoniam integris viribus eò ferri poſſunt remedia: In via autem exoluũtur, nec facile ob meatuum anguſtiam recipi poſſunt, qui ad lienem ferri debent. Febres quæ per vomitum, aut alui fluxum ſoluuntur, citius deſinũt, quàm quæ per cutem, uacuato humore, terminantur: latiores enim illæ viæ ſunt, per quas minore negotio, quàm per anguſtiores cutis meatus excrementa noxia ferri poſſunt; & quibus contingit per cutem euacuatio, promptius in illis morbi finiuntur, qui rariorem texturam ſunt ſortiti, omnibus autem naturæ robur, celeritatem addit, tarditatem verò infirmitas, & prædictis contraria. Iam verò ob contrarias cauſas longiores, breuioreſque lethales morbi redduntur. Nam quum illi citius, tardiuſue perimant, quanto maiores, minoreſue fuerint: meritò fit vt forma eorũ imprimis ſit longitudinis, breuitatiſque cauſa: vnde vulnera citius quàm intemperaturæ, aut fracturæ, aut alii morbi occidunt, quod confertim affligendi vim habeant, quæ vel minimum retardari poteſt, quum pernicioſa exiſtant. Inter ipſas verò intemperaturas, quæ cum humore eſt, celerrimam infert mortem: quod oſtendunt inflammationes, deinde quæ calida, vel frigida eſt, vt in his apparet, qui ob nimium calorem ſuffocati pereunt, vel in itinere concreti frigore ſtatim extinguuntur: omnium tardiſsima eſt ſicca intemperies, quando hectica febris, & tabes non niſi poſt longum tempus vitam adimunt: Eſt & cauſa in his morbis breuitatis, & longitudinis materia morborum, quippè quum bilioſus, & ſanguineus humor multus, tenuis, malignus celeriorem inferunt mortẽ, quàm qui aliter ſunt affecti. Quinetiam ſubiecti ratione additur his morbis celeritas, aut tarditas; quod oſtendunt cerebri, cordiſque vitia, quæ minimo temporis ſpatio, vt in apoplexia, & ſyncope contingit, perimunt. aliarum verò partium morbi non niſi quum longiorem moram contraxerint; quod videre eſt in aqua inter cutem, quæ hepatis vitio per integros annos homines male habet ante quàm occidat: An nõ etiam temporis, locique ratione cita ſequitur, aut tarda mors, quippè quum videamus humores contentos in internis corporis ſedibus atque etiam in illis locis, ad quos ægre remediorum vis peruenire valet, aut quorũ facultas tempore iam plurimum inualuit, promptius aliis occidere. Nec deſunt quidem his morbis, & illæ, quæ ſine quibus, aut cum quibus cauſæ dicuntur: Nam qui vires habent validas, quibuſque nõ deſunt auxilia, longius vitam trahunt; facillime verò extinguũtur, qui

vires habent infirmas,& præsidiis idoneis destituuntur. At qui per sudores dissoluti pereunt,tanto minore tempore mortem experiuntur,quanto cute sunt rariore,& subiectam materiam,quæ expirat tenuiorem, calidioremque aliis obtinent. Tardior tamen his mors contingit,quàm qui per vomitum, aut alui, vel sanguinis profluuium extinguũtur,quãto latiores sunt meatus,per quos hæ fiunt vacuationes,quàm quæ per cutem obeuntur. Atque hæ quidem sunt propinquiores, tardæ citæque salutis aut mortis causæ. aliæ autem, quæ enumerari solent remotiores,veluti cibi, qui crassos,tenues,frigidos,calidos,benignos,malignosque humores procreant,& victum deprauatum ægrotantium: somnum,vigiliam,animi affectus,externum calorem,aut frigus,quæ cutem densant,& rarefaciunt,& reliqua huiusmodi mortem,& salutem maturasse, uel tardasse dicimus; quæ quidem per se horum non sunt causæ, sed quoniam vel formam morborum, & vim, vel materiam, vel aliam ex prædictis causis mutarunt.

Causæ morbi salutaris, lethalis, & qui nec sanari, nec occidere potest. Cap. XI.

Cæterum salutarem morbum inferunt causæ,quæ naturæ,vel artis beneficio vincuntur.Contra verò lethalem gignunt,quæ superari nequeũt; quarum sanè nõnullæ sunt,quæ suapte natura id faciunt: Quædam verò non nisi vehementius auctæ: Aliæ ob loci naturam aliquando salutares,aliquando lethales morbos excitant. Porrò mortem inferunt sua natura morbi illi,quorum forma,& vis toto genere perniciosa existit: quales sunt morbi,qui ex venenis pessimis contrahuntur: Perpetuò salutares sunt diariæ,tertianæque exquisitæ febres. Excessus autem ratione salutem mortemque pariunt ea,quorum natura & uis perspecta est.Nam quæ calefaciunt,refrigerant,humectant,siccant,atque etiam vulnerant, contundunt,rumpunt,& frangunt,suapte natura non occidunt; sed quum tantum excesserint,vt earum vis amplius cohiberi nequeat. Quum verò mitius agunt,curabiles morbos pariunt: nisi ob loci, subiectique rationem aliud eueniat: Parua etenim vulnera curantur,si in carne,aut ignobili parte consistant: At si illata fuerint neruis,aut partibus, quæ principatum obtinent,ut cordi,cerebro, perimunt. Ex spiritu febres accenduntur perpetuò salutares: ex malignis humoribus ferè semper perniciosæ; ex bile verò, & sanguine pro humoris copia, & vitio, vel loci, in quo putrescunt condicione,nunc salubres,nunc lethales: vbi febris vel etiam mediocris vrget,ob vehementem cutis adstrictionem,quæ trãspirationem prohibet, mors nõnumquàm contingit: Quemadmodum etiam ob virium infirmitatem,& robur iuuantes,lædẽtesque causas morbi alioqui salutares lethales; & hi contrà salutares redduntur: Nam vis valida corporis affecti,& optima quæ adhibentur auxilia,omnia contemnunt. In aliis verò etiam quæ leuiora sunt mala,suspecta habere oportet. Quinetiam tempus quosdam salubres morbos reddit, alios exitiosos facit: veluti quum benigni, mitesque affectus mora in malignos,& hi in illos transeunt. Iam verò morbum,qui nec sanatur unquam nec tamen occidit, committunt causæ,quæ usque adeò imbecillæ non sunt,vt superari queant,nec perindè validę,vt naturæ remediorumque vim prorsus contemnant,qualis est elephantiasis,podagra,cãcri,qui ignobilem partem infestant,quorum sanè causa aliquando materia est,vt in elephantiasi contingit: quod genus morbi ex melancholico non tamen prorsus maligno humore consistit: Aliquando verò loci affecti natura,quod in podagra vsu venit: quibus enim pedes infirmi sunt, in his facilè suscipiuntur corporis excrementa, quæ quidem morbos pariunt non lethales ob loci ignobilitatem,nec tamen eius generis,vbi iam tempore inualuit affectus, vt penitus abigi possint: Repugnat enim integræ curationi partis imbecillitas, quæ sibi ipsi morbos parit,& ab aliis illatos promptissimè admittit: Conferunt ad id mor-

bi genus iuuantes lædentesque causæ; quandoquidem morbi, qui solius naturæ opera vinci nequeunt, perseuerant affligere, quum idoneis remediis destituūtur; id quod in illis apparet, qui sanitatis cura contempta, toto vitæ tempore scabiem alunt. Nec alienum quidem est ob corporis affecti situm, huiusmodi etiam morbos prouenire posse; siquidem hac ratione, renum, vesicæq. vlcera insanabilia putamus, quòd longè distantes affectæ partes nunquam remediorum vim integram admittunt: Id quod etiam de effectricibus malorum causis sentiendum est. Nam qui Gallico morbo vocato corripiuntur, ob maiorem, minoremque afficientis veneni vim, aut sanantur, aut perpetuò secum ferunt, quem semel conceperunt morbum.

Causæ morbi primarij & per consensum. Cap. XII.

MOrbum primarium, id est qui primo partem aliquam infestat, omnes causæ ex omni genere efficientium inferre possunt: Nam quæ assumuntur, quæq. extrinsecus occurrunt, partes, quas contingunt primariò afficiunt; & quæ fiunt, eam, quæ actionis est author, primò immutant: atque etiam excrementa locum, in quo continentur, si morbosam vim habent, alterant corrumpúntue; id quod etiam faciunt dum emittuntur. Non tamen æqualem omnia in omnibus vim obtinent; siquidē, quæ extrinsecus agunt, primariò extimas partes, alias deinde lædunt: Quæ verò assumuntur in corpus, internis visceribus primariò obsunt, aliis autem partibus deinceps. Cæterum per consensum secundariosque morbos non omnia excitare valent, sed quorū vis ad alias partes transferri potest, id quod quædam faciunt suapte natura, quædam non nisi quum vehementius excesserint, alia verò ob loci naturam. Etenim quæ calefaciunt, sua vi vnà cum parte primò excalefacta vicinas remotioresq. etiam alias prompte immutant; facilè siquidem caloris vis expanditur; quod ostendunt biliosi humores in ventriculo contenti, qui emisso sursum vapore, caput in compassionem trahunt; & febres quæ corde primò calefacto vniuersum corpus, emicante à fonte calorifica qualitate, statim afficiunt. Idem præstant refrigerantia, sed minori fortè celeritate; quandoquidem frigoris contracti in pedibus omnes aliæ partes participes quamprimum euadunt. At siccantia, & humectantia, aut alio modo lædentia spargere ad vicina suam vim nequeunt, nisi vel abundè excesserint, aut locum primum occupauerint, à quo reliquum corpus facilè affici queat. Nam sæpius crura, aut brachia siccitate contabescunt, interim illæsis aliis corporis partibus. Vehementem autem oportet esse in corde siccitatem, quæ in alias partes deriuet. Hac quoque ratione vulnerato cerebro, cōtractis statim ad eam partem neruis, corpus conuelli videmus, atq. etiam neruis ipsis vulneratis per continuitatem, communicata læsione cerebro, vnde illi enascuntur, eadem symptomata contingunt. Aliæ autem partes, quæ principes nō sunt, nec publicum munus in corpore exercent, suas læsiones aliis impartiri nequeunt, nisi efficientium natura, aut vehementia id faciant. Ergo causæ horum morborum potissimum ab efficiētibus, & subiecto sumuntur: Ex materia autem, quæ in corpore consistit, ea sane ratione illi etiam proueniunt, quatenus coniunctæ sunt cum humore qualitates, quæ sunt eorum authores; quomodo ex bile cōtenta in ventriculo caput per consensum affici magis, quàm ab alio humore dicimus; propterea scilicet quòd in bile calor viget, qui facile sursum euaporat.

Causæ morbi proprii, & improprii. Cap. XIII.

MOrbum proprium, qui ità uocatur, quòd permanens stabilisque fit, etiam ablata causa, quæ eum peperit affectum, committunt nō omnia, sed quæ pertinacem naturam sunt sortita, cuiusmodi potissimum existunt, quæ vulnerāt,

contundunt, frangũt aut alio modo in partibus instrumentariis morbos excitant: manent enim hi morbi ablatis causis, quæ eos primũ procrearunt contumaci quadá, & rebelli natura, quæ semel recepta pertinacissime hæret: At quæ calefaciunt, refrigerant, uel alio modo alterãt, nisi ob excedentem vim vehemẽtius egerint citò sponte sua, refragante sola natura, ab illis factæ impressiones euanescũt. Quinetiam partium natura ad horum generationem non parum confert: Nam quæ inter illas molliores sunt, ut facile impressiones à causis agentibus recipiunt, sic eas minimo negocio deponunt. Contrà uerò quæ duræ sunt, quod semel acceperũt, pertinacissimè retinent. Præterea ex atra bile, pituita, sanguine deindè, postremò ex bile pallida morbi fiunt, qui difficilius tolluntur, ex spiritu verò, & vapore qui nullo negocio abeunt. Cęterum proprium morbum qui peculiaris est singulis partibus, propriæ peculiaresque causæ inferunt; intemperiem quidem quæ alterandi vim habent: structuræ autem vitium in partibus instrumentariis, quæ eam labe factare possunt.

Causæ morbi uniuersalis, & Communis. Cap. XIIII.

VNiuersalem morbum, idest qui vniuersum corpus occupat, cõmittunt causæ, quæ totum corpus immutandi vim habent; cuiusmodi sunt, quæ alterando agunt. Nam quæ alio modo corpori nocent, veluti quæ vulnerant, contundunt, ut uniuersum corpus per se lædere non solent, ità peculiares singulis partibus morbos pariunt. Porrò communem omnibus vel certè multis morbum inferunt causæ, quæ communes esse possunt. Vt aẽr, & aqua: eodem enim aere, eadẽque aqua, eiusdem regionis incolæ sæpe utuntur, iisdemque propterea morbis laborant, si illa noxiam qualitatem conceperint quæ etiam ex commonibus pestilentes morbos gignunt, si vehementiorem, aut malignam qualitatem ex perniciosis ventis, uel ex fætore cadauerum, aut fimi, ut in castris sæpè coutingit, vel ex alio quocunque inquinamento fortè acceperint. Est nonnunquam etiam causa communium morborum communis victus, quum. s. ex annonæ penuria siluestres herbas hominum turba ingerere cogitur: quod aliquando contigisse suo tempore populis Romanorum ditioni subditis, refert Galenus. At verò peculiares singulis morbi proueniunt ab his, quæ peculiariter unumquemque afficiunt: ob diuersam nimirum viuendi rationem; quoniam enim diuersis alimentis, medicamentisque homines utuntur: diuersoque modo in reddendis, retinendisque excrementis afficiuntur, nec eisdem animi, corporisque motionibus agitantur, diuersisque rebus occursant, discrepantibus morbis meritò corripiuntur: Confert tamen ad horum generationem subiecta quoque materia, quur enim in eodem aere uersantes omnes non corripiantur ab eisdem morbis, causa est diuersa corporum conditio, quæ non perindè ab omnibus afficitur: Quapropter causæ horum morborum à duobus generibus, nempe efficiente, & subiecta materia potissimum sumuntur: Etsi nonnihil etiam confert tempus, & mora; Nam qui diu in corrupto, pestilentique aere commorantur, peste tandem corripiuntur aliis omnino illæsis, vel minimum certè affectis, qui paululum duntaxat in eodem versantur.

Morbi maligni & benigni Causæ. Cap. XV.

BEnigni morbi à benignis causis, Maligni à malignis nascuntur: ex sanguine enim, & pituita benigni morbi: ex flaua bile, & magis ex vitellina, maxime autem ex atra maligni proueniunt: Quinetiam aẽris tempestates pestilentes malignos, & fortè etiam calidæ, & humidæ concitata uaria putredine, aliæ verò benigniores morbos pariunt: Quod etiam faciunt alimenta, & medicamẽta, tum quæ

extrin-

extrinſecus lædunt,& à nobis proueniunt nocumenta:qualem enim ſingula vim obtinent,talem in morborum generatione exercent: Eſt autem horum duplex genus.Nam quædam ſunt huiuſmodi ſua natura,vt venena,quæ toto genere pernicioſa cenſentur:Quædam uerò per uarias alterationes benignitatem,malignitatẽque acquirunt,ueluti billioſus humor in malignam atram bilem caloris vehementia; & inſipida pituita in ſalſam ob putredinem ſæpè permutatur:hæc autem alteratione,mixtioneque benignæ ſubſtantiæ miteſcunt,malignãq. qualitatem exuunt: Præterea partium diuerſa natura cauſa exiſtimari poteſt, quur eadem nunc malignos,nũc benignos morbos excitent:Etenim vulnerãtia in carnoſa parte benigna in neruoſa maligna vulnera efficere ſolent. Sic etiam in vtero, ano, veſica maligniora vlcera, quàm in aliis partibus oriuntur; Vnde horum quoque morborũ cauſæ ab efficientibus, & ſubiecto affecto corpore,ducuntur. Atque etiam tempore,quo malitia acquiritur,aut deponitur.

De Cauſis morbi Simplicis,& Compoſiti. Cap. XVI.

Simplicem morbum pro leui dictum gignunt cauſæ, quæ mitiorem agendi vim ſunt aſſequutæ,qualia ſunt,quæ leuiter alterando corpus immutant.Hac quidem ratione, ob materiæ quoque diuerſitatem, leuiſsimas febres ex ſpiritibus,grauiores uehementioresq́ue ex humoribus prouenire uidemus: Quod etiã contingit ob corporis affecti naturam;ſiquidem in carne ſimpliciores, in neruo grauiores morbi committuntur. Cæterum ſimplicem, ideſt vnum morbum inferunt cauſæ, quæ vnicam vim habent,ut intemperiem calidam quæ duntaxat calefacere poſſunt.At verò compoſitum compoſitæ cauſæ procreant, atque etiam ex compoſitis complicatos,& confuſos morbos complicatæ,confuſæq́ue cauſæ inferunt.Nec non etiam ſubiecta materia aliquid horum generationi confert.Nam calidi & ſicci ad calidos, & ſiccos morbos concipiendos ſunt à natura aptiſsimi, ad ſimplices verò affectus, in quibus unica ex qualitatibus præpollet; poſtremò qui ab initio ſimplices fuerant,tempore compoſiti euadunt,& febris,quæ ſiccitatem tandem ſibi adiungit: quum ſolo calore primum noceret.

Cauſæ morbi,qui paulatim,ſubitò,uel confertim ſiuè per criſim ſoluitur. Cap. XVII.

Iam verò morbos,qui ſubitò ſoluũtur,efficiũt cauſæ,quæ ſubitò tolli poſſunt; quales ſunt inter efficientes, quæ ob intemperiem poſsitimum calidam, & frigidam morbos pariunt:Promptè enim calidum à frigido mutuò extinguitur: Tardius patitur humidum à ſicco:difficillimè inter qualitates ſiccũ ab humido: Quarè ut morbi ab illis promptè,ab his verò qualitatibus paulatim fiunt,ita etiam ſoluuntur: Atque etiam inter cauſas,quæ morbos inſtrumentariis partibus inferũt, quaſdam ſtatim,alias maiore negocio auferre licet. Luxatę namque partes breui temporis ſpatio ſæpè reponuntur,& fractæ reſtituuntur,reintegrantur ve, niſi uetet partis conditio,veluti in capitis oſsibus contingit,quæ confracta coaptari nequeunt,ſed extractionem poſtulãt:Tibiæ verò,uel cubiti oſſa fracta citò quidem reſtituuntur,& coaptantur,ſed integra ſanatio longiore eget tempore, ut callus gignatur,qui diſsidentia oſſa inter ſe glutinet.Nec minus vulnera,in quibus nihil deperditum eſt,citò vnione facta coaleſcunt.Licet etiam ſuperabũdantes partes, aut aucta ſubſtantia in tumorem præter naturam elatas ſubitò reſcindere; vulnus tamen ex curatione prioris morbi relinquitur, quod longiorem poſtulat curam: Quinetiam huiuſmodi morborum nonnunquàm cauſa eſt materia. Nam diariæ febres confeſtim ſoluuntur, quia ex ſpiritu fiunt, & morbi, quos multitudo ſola,uel etiam feruor humorum abſque putredine concitat,eo uacua-

to vel refrigerato subitò abiguntur. Qua ratione Galenus misso copioso sanguine synochas febres iugulare se solitum commemorat: At si materia, quæ morbi est causa, alteratione opus habet, contingit ut nunc citò, nunc tardè illati morbi expellantur: quippe qui ex solidiore, crassioreqúe materia, uel multa consistunt, aut plurimum à naturali qualitate recesserunt, non nisi longo tempore emendantur: subitò enim huiusmodi vitia uinci nequeunt. Accidit etiam loci ratione morbos procreari, qui subitam habent generationem, & solutionem, veluti in morbo comitiali contingit, qui ex crasso, pituitosoqúe humore irruente, occupanteqúe cerebri cauitates, cõfertim nascitur, & soluitur, expellentis scilicet facultatis robore. Eodem modo stomachi dolores ex multa, glutinosaqúe pituita oborti, expurgatis per latiores cauitates ipsius partis noxiis humoribus, statim desinunt. Qui verò morbi substantiæ alicuius regeneratione opus habent, siquidem ea spiritus sit, & subitò curantur, & gignuntur: quo modo morbi, qui animi defectum inferunt, dissolutis statim spiritibus, accidunt, iisdemqúe regenitis, minimo negocio abeũt vlcera verò caua, ut paulatim fiunt, sic sanantur, quo fit ut partim ex solutionis ratione, partim ex consideratione, propriæ facultatis causarum morbi, inuenire liceat, à quibus proueniant qui subitò, quiue paulatim, & à quibus finiri poßint. Cæterum morbum, qui per crisin, hoc est, cum subita, & magna mutatione soluitur, agente natura, committunt necessariò humores, qui cõfertim expelli possunt. Nam ex spiritu subitæ quidem, sed non magnæ mutationes in morbis fieri possunt. In partibus verò solidis, qui nascuntur magni morbi, non nisi paulatim extingui ualent. Illæ autem quæ à medicis fiunt magnæ subitæqúe mutationes, quales sunt, quũ in febribus sanguinẽ effundũt usque ad animi defectum, aut lapides opera chirurgica extrahunt, uel luxata membra manu reponũt, aut aliud denique huiusmodi moliũtur, naturæ affecti corporis beneficio non proueniunt, & à crisibus antea similes mutationes sunt seiunctæ. Cæterum oportere expultricem facultatem, & non aliam in hoc opere exerceri ex hoc constat, quòd quum duæ sint, quæ morbos finiunt, concoctrix nimirum, & expultrix; illa magnas mutationes subitò ut hæc moliri nequit. At uehementer quoque expultricem hãc uim irritari oportet, si harum mutationum author esse debet: Vt enim ea molestatur sic agit. Quãobrem impelli eam vehementer necesse est, siquidem per crisim morbos finire debeat. Atsi irritetur facultas ipsa, nec tamen locus pateat, per quem noxios humores protrudere ualeat, frustra ea molietur excretionem, nec expectari potest subita aliqua, magnaqúe in corpore affecto mutatio, quod sanè ostendunt laterum inflammationes, quæ perpetuò facultatem huiusmodi commouent, paulatim tamẽ expurgato humore per tussim dissoluuntur. Quamobrem meritò totam huius rei causam in humorem reiecimus, qui vehementer expultricem excitare, & liberum exitum habere potest. Est porrò huiusmodi humor potissimnm, qui feruidissimus est, & nullam partem peculiariter infestat, sed in cauitatibus vt venis, & arteriis continetur, aut si partem aliquam obsedit, certè in ea receptus est, in qua huiusmodi sunt vasa, per quæ noxia materia effundi potest. Sic enim vehementes febres per crisim solui conspicimus; mitiores autem minimè. Inflammationes autem hepatis, lienis, cerebri, sanguinis profluuio subito finiri, aut admodum mitescere aliarum verò partium eosdem morbos agente natura, non nisi paulatim dissolui nouimus. Potest huiusmodi mutatio non solum à calido, & feruente, sed etiam à frigido multo, crassoque humore accidere: Nam hoc modo ventriculi morbi ex tali materia procreati, eo confertim per aluum, aut vomitum expulso, desinunt; & apoplexia in neruornm resolutionem transit, transmisso affatim humore à cerebro ad neruos, quas mutationes meritò inter crises reponimus. Verum etsi calidi, frigidique humores confertim extruduntur, suntque causæ morborum, qui per crisim soluuntur, tamen calidi suapte natura potius, frigidi autem magis ob lo

ci naturam, aut materiæ multitudinem, quàm quòd irritandi vehementem vim obtineant, id præstát. Atque hæc quidem satis de morborum ipsorum differentia rumque eorundem causis, quantum nostrum institutum exigit, dicta sint: quibus (patefacta methodo) quilibet meliora forte excogitare poterit, & in vnoquoque morbo proprias, peculiaresque causas inuenire: quod enim nos generatim, communique omnibus tractatione, explicare primi (vt arbitror) in hac re tentauimus, vtile, vt speramus, id in singulis unusquisque sibi sentiet: Nam qui nouit à quibus causis magni, continui, intermittentes, acuti, calidi, frigidi, aut alterius modi morbi proueniant, facilè intelligere quoque poterit, quid febrem magnam, acutam, intermittentem, aut alium alterius generis morbum committat.

REVERENDO ORNATISSIMOQVE VIRO Petro Carnesechio Patritio Florentino Ioannes Argenterius S.

I LITERARVM studiosi, qui aliquid edunt, sua opera illis maximè dedicare solent, quorum beneficia sunt experti, quorúque authoritate, & gratia se, suosque labores apud bonos commendari, et aliorum calumnias reprimi posse confidunt; nemo profectò mihi in mentem uenire posset, cui hanc operis mei partem commodius quàm tibi traderem. Nam quis, quæso, de me melius quàm tu meritus est unquã? Memini etenim, & perpetuò recordabor quàm humaniter me tuo hospitio exceperis, & per aliquot menses Venetiis liberalissimè tractaueris: quũ anno ab hinc sexto hortatu potissimum Reuerẽdissimi Cardinalis Gadi de me, literatisque omnibus bene meriti, relicta Gallia, & Flandria, ubi medicinã anteà factitabam ad docendum, excolendasque bonas literas, quibus à teneris annis semper deditus fui, in Italiam sum reuocatus. Sed hæc leuiora sunt, quàm reliqua, quibus me cumulasti, beneficia: Siquidem, te authore, cum Bernardo Saluiato equite Rhodiano strenuissimo, Romanoque Priore illustrissimo, præterea & Philippo Meliorio tuo huius nostræ Academiæ quæstore dignissimo, ac etiam cum Ludouico Buccaferreo summo ætatis nostræ philosopho, cuius mortem perpetuò lugebunt studiosi quique, non uulgarem amicitiam contraxi: quorum omnium ornatissima de me commendatione in clientelam illustrissimi Florentiæ Ducis Cosmi Medices studiosorum omnium Mecœnatis honesta conditione sum cooptatus, & in primis locis in Academia Pisana ad docendum collocatus. Quis uerò ad commendanda, tutandaque opera mea aptior te esse potest? Nam quum tu Clementi septimo pontifici maximo primus esses à secretis, nobilissimos, & optimos quosque uiros rara quadam gratia amicissimos tibi parasti, qui tuis beneficijs cumulati te in hũc usq. diẽ amant, et uenerantur: Tuũ illud immortalitate dignum ingenium, tua humanitas, tui candidissimi, sanctissimique mores faciunt, ut tua consuetudine summi quique uiri gaudeant: Ac ego quidem huius rei locupletissimus testis esse possum; quum Venetiis maximorum principum legati, tota præterea Cornaria domus, Matthæus Dandalus uir grauissimus, doctissimusque Ioannes Michelius, & tot alii nobilissimi homines, patritijque Veneti domum tuam frequentarent: et nihil iucundius haberẽt, quàm quũ tuis diuinis, suauissimisq. colloquijs frui possent. Quibus quidẽ de rebus spero fore, ut mei labores tuo nomine & gratia ornati, et abs te, ut confido, cõmendati, maiorẽ authoritatem apud omnes sint habituri. Tibi autẽ hos potissimũ libros, qui agũt de effectibus morborũ, dicandos esse censui; quòd hinc percipere posses naturã originemq. eorũ symptomatũ, quibus ob delicatã corporis conditionẽ, animiq. egregia studia uexari soles. Hæc ergo accipies, tuorum in me beneficiorum testimonium, & me, ut facis, amabis. Pisis, Calendis Octob. M.D.XLIX.

IOANNIS ARGENTERII DE GENERIBVS, ET DIFFERENTIIS SYMPTOMATVM.

LIBER VNVS.

Quid Symptoma. *Cap. Primum.*

TRIA esse præter naturã, morbos ſcilicet, cauſas morborum, & ſymptomata, ſæpius à Galeno oſtenſum eſt, & iamdudum ab omnibus medicis, ſuadente ratione, receptum. Itaque iam poſtulare videtur noſtrum inſtitutum, vt poſtea quàm de morbis: illorumq. cauſis egimus, Galeni imitatione, ad ſymptomata quoque tranſeamus. Quæ quidem res nõ ſolum cognitu periucunda, ſed etiã medico ſummopere neceſſaria exiſtit: Quid enim quæſo iucundius, quàm poſſe cognoſcere (quod hæc tractatio promittit) quot, quibúſue modis, & à quibus cauſis corporis qualitates, actiones, excrementa, & alia denique omnia opera, quæ in noſtro corpore obeuntur, mutari, vitiarique contingat? Sunt (vt poſtea oſtendemus) ſymptomata cauſarum, morborumque effectus: Quo fit vt illa ſine his conſtare, aut planè cognoſci nequeant; ſiquidem effectus ſigna fiunt eorum, à quibus proueniunt; nec cauſarum natura, & vis, niſi perſpectis eorum effectibus, planè intelligi poteſt. Quinetiam ad curationem facit plurimum huius rei explicatio. Nam quædam à morbis, & cauſis naſcuntur, quæ curationem ſæpius interrumpunt, & aliud medici officium requirunt. Alia verò huiuſmodi vim non habent: qua ratione nunc mitigatione, nunc curatione præſentibus ſymptomatis, aliquando præſeruatione opus eſſe dicimus. Quæ nemo vnquam rectè intelligere poterit, qui prius integrã de ſymptomatis tractationem non abſoluerit. Ac inter omnes quidem Galeni libros diu ſum admiratus eos potiſsimum, quos ille de hac re conſcripſit: Nec immeritò quidem, vt mea fert opinio: ſiquidem alii ferè omnes ſi cum his conferantur (quod omnes etiam, qui iudicio aliquo ſunt prædíti, & medicinæ non ignari fatentur) neglig ẽtius ab authore elaborati videbuntur: verum quum diligentius, ſæpiusq. eos legere (quum de eadem re ſcribere inſtituiſſem) coactus fuerim, multa ſanè optimè à diuino eo authore tradita, confirmato priore iudicio, cognoui: nonnulla tamen alia depræhendi, quæ fortè meliore docendi methodo ſcribi, docerique poſſent. Verum ne alia proſequamur, quæ ſuo loco oſtendentur; illud imprimis contemnendum non eſt, quod ad nomen ipſum pertinet. Nam quum primo libro Methodi medendi, & in Arte medicinali σύμπτωμα, quod noſtri caſum vertunt, & συμβεβηκὸς, quod à noſtris accidens dicitur, inter ſe diſtinxiſſet; quod illud præter naturam, hoc verò ſecundum illam eſſet. Poſteà in libro de Optima ſecta, & paſsim alibi hæc nomina inter ſe confundit, quum ſcribit quædam eſſe ſymptomata ſecundum naturam, vt niger color Indis, quædam verò naturæ cõtraria, veluti nares acutæ vi morbi factæ. Sic accidẽtia morbi pro ſymptomatis ſæpe vſurpat, vnde quidem Græci medici, quæ morbum ſequuntur, non ſymptomata, ſed ἐπιγεννήματα, ideſt ſuccedentia ſcilicet morbum appellare maluerunt. Ducitur autem ſymptomatis nomen à verbo συμπίπτω, quod eſt (ſi vim vocabuli exprimas) ſimul cado, vt συμβεβηκὸς à verbo συμβαίνω, quod idem ſignificat, quod ſimul euenio; ſimul enim veniunt effectus cum ipſa cauſa, à qua proueniunt. Nec tantum

diuersa significatione, quàm diuerso vsu, & vsurpatione hæc vocabula inter se differunt; quum pari fælicitate, quod aliud sequitur, significent. Accidens autem verbum nostrum non ostendit aliquid, quod aliud sequatur: Accidere enim corpori dicimus non solum morborum effectus, sed etiam ipsos morbos, & eorum causas. Iam verò quid symptoma sit medicis explicandum est; de qua re etiam varia scribit Galenus. Nam in libro de Differentiis Symptomatum, quicquid est in corpore præter naturam, generaliore quadam significatione, symptoma esse definit: Propriè verò intelligendum quod morbum tanquàm illius effectus sequitur: quæ postea in ipsa tractatione non seruat: quippè quum nonnulla enumeret inter symptomata, quæ eo posito principio, in eorum numerum recipi nequeunt. Alia vero reiiciat, quæ non minus, quæ alia recipere oportet. Si enim symptoma est præter naturam, id autem est, quod plurimũ à naturali statu recedit, quis pandiculationem, palpitationem, ructus, crepitus, sternutamentum, tussim inter symptomata reponet? Quis tumorem partis, vt ille facit in libro de Differentiis morborum, qui ad tantam magnitudinem nondum excreuit, vt actionibus incommodare queat? Necesse namque est totum corpus, vel partem, quæ præter naturam habet, ægrotare, nec suas functiones ob insignem læsionem cõmodè exercere posse: Atqui per prædicta symptomata nihil, aut certè parum admodum corpus afficitur, sæpeque etiam nullis præsidiis, quæ morbosis affectibus debentur, opus habet, sed illa vel statim sponte desinunt, aut parum commutata uiuendi conditione, nullo negotio, euanescunt. Quod si leuiora hæc vitia inter symptomata statuantur: licebit etiam minimas quasque ab optima constitutione euersiones inter ea ponere, quæ præter naturam censentur: quo fiet, vt non solum temere alibi neuter status inter sanos & ægros sit positus, sed etiam decreta eorum approbentur toties ab eo reiecta, qui corpus nostrum continuè affligi, morbisque vexari censebant. Cæterum quum sanguinis profusiones, vomitiones, & alias excretiones toto etiam genere præter naturam, à symptomatum consortio seiungit, si modo tempestiue fiant, idest (vt ille in libro de Differentiis symptomatum interpretatur) expellatur id, quod molestat, cõtenditque nihil eorum, quæ ad animalis commodum peraguntur in corpore, inter symptomata reputari debere, sui mihi videtur obliuisci. Sic enim tussim, rigorem, horrorem, singultum, sternutamentum, crepitus, vomitum, alui profluuium, quorum beneficio natura sese à noxiis, morbosisque causis expurgat, inter symptomata temere collocaret, illorumque causas dum aliorum symptomatum causas inuestigat, explicaret. An non etiam libro secundo de Causis symptomatum scribit quædam ex illis naturæ esse opera uiolentius à morbosa causa concitatæ? Cui simile est illud, quod habet libro tertio eiusdem operis, expultricem scilicet deprauato motu niti, quũ per singultum noxias causas expellere studet. Quòd si ita res habet, necesse profectò est multa ex symptomatis ad animalis commodum (quod negat in libro de eorum Differẽtiis) pertinere; siquidem eorum beneficio natura vtilitati studet: Nonnè enim quemadmodum à malis humoribus irritata facultas tussim commouet, sic etiam sanguinem, à quo molestatur, per diuersas corporis partes sæpè effundit? & vellicantes ventriculum acres humores, aut copia grauantes, excitata huiusmodi facultate, extrudit pari omnino in omnibus vtilitate, & incommodo, parique etiam facultatis robore? Quamobrem eadem quoque ratione hæc omnia sub natura symptomatum compræhendere oportet. Quòd si quemadmodum symptomaticas eas excretiones uocare solet, quæ obsunt, symptomata etiam appellaret, quæ perpetuò nocent, & alio nomine quæ per morbum prosunt vacuationes, & cõferentia symptomata donaret, non esset quod damnare possemus: sed quum hæc omnia mutuis nominibus nuncupet, probare non possumus tractationem, quæ omnia confundit, & multorum errorum occasionem præbet: Illud verò etiam, quod scribit

symptoma

ſymptoma preſsius ſumptum nihil aliud eſſe, quàm quòd morbum tanquam vmbra corpus ſequitur, contenditque omne ſymptoma à morbo prouenire, eo etiam authore, quum de horum cauſis agemus, oſtẽdemus non eſſe rationi conſonum: propterea quòd non ſolum à morbis, ſed etiam à morborum, naturaliumq. rerum cauſis multa naſcuntur ſymptomata. Quibus quidem conceſsis, dicemus eſſe ſymptoma quicquid præter naturam morbis, & illorum cauſis exceptis, in corpore reperitur.

De generibus, & numero ſymptomatum. *Cap. II.*

GAlenus in libro de Differentiis ſymptomatum tria in vniuerſum ſymptomata eſſe ponit ſcilicet actionem læſam, excrementa, & qualitates corporis præter naturam: Nihil enim horũ morbus eſt, nec cauſa morbi quatenus alia ſequuntur. Nam per accidens nonnunquam cauſæ morborum euadunt, vt quum nimia vigilia, immoderatuſque motus, quæque retinentur, aut emittuntur præter naturam excrementa, & corporis durities interrupta quiete, & ſomno, aut alio modo præſentes morbos intendunt, & nouos etiam alios pariunt, verum, ut mea fert opinio, alia præter enumerata ſymptomata addenda ſunt: eſt enim cibus male concoctus, & ſanguis, qui per morbos corrumpitur ſymptoma, vt omnibus conſtare puto, nec tamen in aliquo prædicto genere compræhenſum: ſiquidem quod magis dubitari poteſt ſub excrementis hæc non continentur: nimirum quum excrementa vocentur, quæ ab aliis ſegregata extra corpus excernuntur, excretionemque poſtulant: quod his non contingit. Nam etſi cibus male conficitur in febricitantibus, & improbus ſanguis gignitur, non tamen propterea iudicamus ea excrementa eſſe, & tanquam inutilia reiicienda: id quod etiam euidentius in carne ſpongioſa, aut alio modo uitioſa apparet; quæ etſi huiuſmodi gignitur in corporibus morbo oppreſsis, aliud tamen eam, quàm excrementum eſſe putamus: Dolor præterea, & præter naturam voluptas ſymptomata nemo eſſe negauerit, quæ tamen ſub nullo alio ſymptomate compræhenduntur: Nec illis quidem aſſentiendum eſt, qui ſub deprauata ſenſatione hæc complecti uolunt. Imprimis enim abſurdum eſt dolorem, & voluptatem ſenſationes dicere, quum potius ſequantur ſenſationem: Quum enim ſenſus, & ſenſorium à ſuo ſenſibili vehementius afficitur, dolor, & voluptas naſcuntur: Ille quidem, quando ſenſoria à naturali ſuo ſtatu confertim mutantur: Hæc verò quum eadem ad naturam propriam ſubitò à ſalubri obiecto affecta reducuntur: vel à morboſo ita afficiuntur, vt vna cum dolore voluptas quoque percipiatur: quemadmodum in pruritu, & excretione humorum per vlcera inteſtinorum euenire videmus: vbi cum dolore voluptatem quandam adiunctam ſentimus: cuius generis dolorem ob id fortè Archigenes dulcem uocabat, quòd ſcilicet cum quadam dulcedine, & uoluptate affligeret. Præterea deprauatam ſenſationem dolorem vocare, vt poſtea oſtendemus, quum de actionum vitiis agemus, abſurdum eſt. Illud autem hoc loco ſatis eſt Galeni authoritate, qua potiſsimum illi nituntur, oſtendere dolorem ſub actione deprauata minimè contineri: Nam ille in Arte medicinali, vbi ſigna ægrotantium corporum recenſet; ea, quæ ſumuntur à doloribus diſtinguit ab his, quæ ducuntur ab actionibus læſis, nimirum quòd aliud ſit dolor, quàm actio: quod etiam illi fatentur quum ſenſationem eſſe definiunt: ſiquidem ſentire paſsio potius quædam eſt, quàm actio aliqua. Adde quòd Galenus in libro de Differentiis ſymptomatum, poſtquam ea enumerauit ſymptomatum genera, quæ omnibus communia extare putat, peculiaria alia quædam ſtatuit, in ſenſu quidem præſertim tactus, in quo vehementiores ob illius craſsitiem fiunt impreſsiones, dolorem, & voluptatem. In primo verò ſenſorio, cerebro inquam ipſo, ἀγρυπνίαν. ideſt vigilantiam, ſiue vigiliam præter naturam, & coma, (hoc nomine ſoporoſos affectus intelligens) ponit,

tanquam alterius naturæ essent hæc à prædictis symptomatis. Verum hæc non primi generis sunt symptomata, sed ex illis nascuntur: vt enim vnam actionem læsam alia sæpe sequitur, sic sensationẽ in propriis sensoriis tristem quidem dolor, iucundam autem voluptas: prohibitam verò delationem virtutis sensificæ ad omnia sensoria sopor, & nimium illius motum vigilantia comitatur. Nascuntur ergo hæc ex actione symptomata, nec ponere oportet tria prima genera, nempe actionem læsam, opera, quæ præter naturam in corpore fiunt, et qualitates corporis mutatas, sed actionem duntaxat: ad quam excrementa, corporis qualitates, aliaque præter naturam opera, & in aliquibus partibus dolor, voluptas, vigilantia, & sopor accedunt.

De generibus actionis læsæ Cap. III.

VNum esse commune symptoma actionem læsam, & ex ea non solum qualitates, & excrementa, sed etiam alia opera, quæ perperam in corpore obeuntur; veluti cibus malè concoctus prouenire antea abunde ostensum esse puto. Quinetiam per qualitates, quæ symptomata sunt, intelligendas visiles, vt colores præter naturam, audibiles vt sonos, qui in corpore excitantur, odorabiles fœtidas scilicet qualitates, quæ odore percipiuntur, & gustatiles, vt sapores, qui ex humoribus linguam inficientibus sentiuntur; atque demum tactiles, vt duritiem, mollitiem, asperitatem, læuitatem, & alias qualitates, quæ tactui subiiciuntur, primis exceptis, quæ morbi sunt causæ, non effectus, omnibus constare arbitror. Illud verò nec etiam apud insignes medicos satis patet, quot sint actionis læsæ genera: Etenim Galenus non aliter actiones læsas diuidere solet, quàm in debiles, abolitas, et deprauatas; qua certè diuisione, vt mea fert opinio, omnia functionis vitiatæ genera non compræhendit; id quod quilibet cognoscere poterit, qui perspectum habuerit, quid per abolitam, debilem, deprauatamq. actionem intelligere oporteat: quod vtcunque nec quantum res ipsa exigit, expressum existimo: & vnam etiam pro alia sæpius vsurpatam non sine artis confusione ostendere possum. Nam ut nemo est, qui non intelligat eam functionem abolitam vocari, quæ nullo modo amplius fit, & prorsus periit, quo modo apoplexia sensus & motus abolitio definitur: Ita de aliis maior difficultas est. Etenim Galenus imbecillitatem in libro de Differentiis morborum, symptomatumque Differentiis et Causis, ac etiam in Methodo medendi, nunc pro parua intemperie, nunc pro magna, aliàs pro actione debili vsurpat. Debilem verò actionem nunc vocat, quæ vix fit, longioreque tempore eget, vt perficiatur, aut etiam nunquam perfectionem assequitur; Quemadmodum eos dicimus debiliter concoquere, qui vel plane vsque ad naturalem, & solitam mediocritatem alimentum permutare nequeunt, aut si id faciunt, longiore tamen tempore solito opus habent. Nonnunquam tamen eos debiliter agere scribit, qui confusè agunt, veluti quum eos debiliter audire, videreque dicimus, qui confusè audiunt, & vident. Verum alia etiam vitia sub debili functione compræhendenda esse puto, qualis est ea actio, quæ quum semel cõtinuato negocio opus suum perficere debet, ob debilitatem illud intermittere, & pluribus vicibus absoluere cogitur, cuius etiam generis est quæ post iustum tempus opus aggreditur, & quæ paulatim agit, quod confertim perficere deberet: Ergo debilis fit, quę nunquam perfectionem operis sui assequitur, vel longiore tẽpore, aut confusè, & quæ intermittit, vel paulatim agit, vel post iustum tempus ad opus conficiendum excitatur. Deprauatae autem actionis nomen cum aliis sępe confundit, & propriam illius significationem exemplis duntaxat, nullaq. generali ratione docet. Nam libro tertio de Causis symptomatum deprauatam coctionem sub se debilem, & corruptam continere scribit, id quod de mala in libro de Differentiis antea prodidit. Alibi verò, vt antea diximus, actionum vitia in abolitas, debiles, & deprauatas statim

tim distinguit, aut in malam, & deperditam: eam verò, quæ mala est in debilem & deprauatam: Sumit etiam nonnunquam difficilem pro deprauata, quemadmodum quum libro de Differentiis symptomatum coctionem deprauatam dispepsiam, idest difficilem coctionem vocandam esse, non apepsiam contra nonnullos censet. Sed hæc quidem leuiora essent; si quid nomine deprauatæ actionis intelligendum esset, aliquando ostendisset. Nam quòd deprauata idem sit, quòd corrupta siue vitiosa, sæpius ab eo ostensum est; sed quid per corruptam intelligendum esset, doceri etiam oportebat. Ponit etenim rigorem, horrorem, conuulsionem, palpitationem, tremorem, singultum, tussim, ructum, sternutationem, pandiculationem, dentium stridorem, oscitationem inter motus deprauatos, sed quur huiusmodi censendi sint, constare non potest: quippè quum illi motus plurimum inter se differāt, & non nisi perspecta deprauatæ actionis natura, in qua cōueniunt, quales sint, intelligi possint. Coctionem autem deprauatā definit esse alterationē in alteram qualitatē, quàm sit ea, quæ secundū naturam; sed nec trahi potest hæc definitio ad omnes alias actiones. Nec etiam debilē à deprauata satis distinguere videtur; Nam qui perfectè alimentum non concoquit: sed paulo frigidius relinquit, non assequitur qualitatem, quæ secundum naturam existit: non tamen propterea deprauatam, sed debilem potius huiusmodi coctionem nuncuparemus: Qua ratione debiliter, non autem corruptè alimentum in ventriculo concoquere eos dicimus, quibus ea pars frigidiore intemperie est affecta. Ac profectò mirari licet, quòd Galenus in libris de Morbis, & symptomatis, vbi generalem communemq. omnibus doctrinam profitetur, nihil ferè commune doceat, sed perpetuò in singulorum explicatione uersetur; Quo sanè fit vt alia, quæ traduntur in aliis operibus difficilia propterea uideantur quòd à nullo certo principio sint ducta: Nihil enim est frequentius apud medicos nomine pulsus, & respirationis magnę, paruę, tardæ, uelocis, crebræ, raræ, æqualis, inæqualis, ordinatæ, inordinatæ; nec tamen adhuc constat ex tractatione Galeni qualia sint in his actionibus vitia: an sub deprauata, vel debili functione (nam de abolita dubium non est) compræhendi debeant: Sunt & permulta alia mala in actionibus, quarum sparsim mentionem facit, quæ nulla arte constant, quoniam à nullo certo initio cœperunt; Hinc fit profectò, vt nec omnes actionis læsæ formas vnquam numerare possimus, nec quiescat animus, quum eo ignorato, quod ars pollicetur, in his, quæ sparsim, nullaque methodo traduntur, perpetuò laboret, & hęreat. Itaque rei natura duce omnia vitia, quæ circa actiones omnes inueniri possunt, inquiramus, & certis postea generibus compræhendamus, ne confusionem pariat innumera rerum multitudo. Necesse ergo est imprimis eam, quæ vitiata est, actionem aut fieri, aut non amplius fieri; hæc rursus vel non fit quòd impediatur, potentiam tamen habet, vt fieri possit: veluti si quis, ligatis manibus, illarum partium opera exercere prohiberetur, quæ quum præter naturam non sit, à nostro instituto reiicitur: alia verò est, quæ definit fieri perfecto opere, quæ secundum naturam existit; quo modo non fieri somnum in vigilantibus dicimus, quod genus cessationis vitiosum non est, sed secundum naturam, aliud verò est præter naturam, quod vocatur abolita actio, quæ diuiditur in prorsus abolitam idest quæ nunquam restitui posit, vt cæcitatem visus integram abolitionem vocamus: & in eam, quæ & si nullo modo fit, omnem tamen potentiam non amisit: Qua ratione in neruorum resolutione sensum, & motum abolitum dicimus, quæ tamen sæpius restituuntur; Iam verò quæ aliquid facit actio, uitium sortitur in re, quæ fit, & in agendi modo: Vitium enim est in ratiocinatrice facultate, quum ignorat an agendum sit, & quid: quod in delirātibus vsu venire sæpe uidemus, qui ignorant an retinere, an reiicere aliquid debeant, & quid retinendum, quidúe proiiciendum sit; atque illud quidem vitium in principibus actionibus, & potissimum ratiocinatrice peculiare existit, hoc verò omni-

bus etiam commune: Damnamus siquidem omnem actionem, quæ aliud opus facit, quàm oporteat; veluti si uentriculus pro nutrimento venenosam aliquam substantiam gignat, at in agendi modo, & ratione plurima vitia comprænhendimus: vitium enim est in actione si excedat, vel deficiat, quomodo magnum, paruúque pulsum, & respirationem magnam, & paruam per morbos pariter damnamus, eo quòd mediocritatem excedant. Vitiosa quoque est, quæ est vehementior, & validior quàm expediat, quippe quum nemo probet phreneticorum validiores motus, & robur, aut vehementiores expultricis, aut retentricis facultatis actiones: damnamus quoque eam, quæ infirmior est, quàm naturæ conditio exigat; vt infirmam coctionem, retentionem, expulsionem, attractionem, sensationes, pulsus debiles, & languidos, & motiones denique omnes. Nec vitio caret, quæ confusa est: Præterea probanda non est, quæ statutum tempus secundum naturam non expectat, sed anticipat, vt crebrior pulsus, respiratio, & excretio, quæ ante quàm oportet fit, & quæ tardius quàm expediat incipit, vt tardus pulsus, tardaque respiratio morbosa censetur, quòd tardius incipiat: vituperamus etiam quæ rarius, aut crebrius exercetur, veluti rarum, crebrumque pulsum: nec non intempestiuam functionem accusamus; quemadmodum vesicam, intestinique musculum malè affectum iudicamus, quum alui excrementa, & vrina cohiberi per occupationes nequeunt; Quin et vitiosa putari debet, quæ posteaquàm incepit, velocius, segniusque obitur, vt in veloci, tardoque pulsu apparet: Nec eam probare possumus, quæ ad longius tempus extenditur, vt longiores somnos, & vigilias morbosas iudicamus, & coctionem, quæ longiore tempore opus habet, vt mediocritatem assequatur: damnanda quoque est, quæ quum fieri debeat confertim, paulatim fit, aut intermittit quæ continua esse debet, aut contrà: Nemo enim probaret seminis excretionem, quæ paulatim fieret: subitas autem, & cõfertim factas sanguinis spiritusque retractiones ad cor, internaque viscera exitiosas etiam credimus: continua debet esse pulsuum, respirationisque vicissitudo: pessimosque intermittentes pulsus inter omnes ferè alios censemus. Per certa temporis interualla bibit, editque animal quum secundum naturam habet; perpetua autem siti, & fame sæpe vexatur, quum præter naturam afficitur, Excernit item alui, vesicæque excrementa per certa temporis interualla: Quòd si continuò faciat, perperam certè affectum est. Nec probari quidem potest inordinata, inæqualisque functio; quandoquidem pulsus, respirationes, aliasque omnes motiones inæquales, inordinatasque maximè alienas à natura putamus. An non etiam culpare eam oportet, quæ per corporis partes obitur, per quas non debet? veluti quum noxias sanguinis excretiones laborante hepate inflammatione, eas ponimus esse, quæ per narem sinistram obeuntur: probamus autem quando sanguis per narem dextram profluit. Quis verò eam etiam non damnet functionem, quæ plena est molestiis, & superflua uoluptate, veluti quum somnos illos morbosos credimus, qui insomniis variis, & molestiis abundant, & motum, qui cum dolore partium exercetur, tanquam præter naturam omnes fugimus. Ad hæc illud in vitio actionis ponendum, si pars, quæ agit figuram debitam naturalibus motionibus non seruat; nec vt oportet flectitur, aut alio modo agitatur, quo modo (puto) rigorem, horrorem, palpitationem conuulsionem inter peruersas actiones recensemus. Itaque quum tot ferè sint in actionibus vitia, aut si quæ alia reperiantur, facilè ad hæc redigi posse uideantur, illud certè omnibus constare puto hæc omnia à Galeno illis tribus generibus non fuisse comprænhensa. Nam vehementior, validiorque functio omninò prætermissa est, & omnes aliæ, quæ in incremento cõsistunt, sicuti celeriores, maiores, frequentiores, longiores, & reliquæ huiusmodi; hallucinanturque meo quidem iudicio, qui refugium in hac re Galeno quærunt, eo quòd putent sub deprauata actione auctam comprænhendi; Sic enim sub eadem diminutam quoque complecti oporteret,

teret,

teret,si modo contraria sub eodem genere poni debent. Quamobrem si ille diminutam,siue imbecillam à deprauata distinguit,eam pariter,quæ excedit,ualidiorque reperitur, seiungere necesse est: quandoquidem etiam in prædictis actionibus,quas auctas dicimus,nullus error,nullaque hallucinatio conspicitur,sed solus excessus damnari potest. Deprauatè namque eos videre scribit,qui hallucinantur circa ea,quæ videntur: vt quum duplum iudicant esse,& compositum,quod est vnicum, & simplex; aut depressum, quod est sublime: vel perforatum, quod est solidum,& contrà: Sic in motibus conuulsiones,tremoresq. deprauatæ actiones, veluti etiam delirium in principe facultate corruptæ functiones esse censentur, quæ longe differunt natura,& genere,ab his,quas excedentes,& auctas nuncupamus: Quippe deprauatè agere aptè dicere poterimus eos, qui cinerem, & carbones,aut res alias corruptas, absurdasque appetunt,aut dormiendo delirant.At nemo bulimiam,idest ingentem famem in qua optimi cibi assumuntur,& longiores profundioresque somnos deprauatos unquam uocabit,nisi qui fortè obtusiore sit ingenio,& iudicio,vel rerum,nominumque proprietatem confundere non vereatur: vt eos defendat, quos suæ sectæ authores, & principes sibi constituit: Quid enim quæso deprauatum est,vbi in solo excessu est vitium? Quòd si repugnante omni ratione deprauatas putemus esse huiusmodi functiones; concedemus quoque diminutam cibi appetentiam,leuiores,breuioresque somnos,aliaque omnia, quæ in debilitate ponuntur vitia sub deprauatione,vt diximus contineri. Duo ergo erunt prima in actionibus vitia, abolitio & deprauatio; cui quidem opinioni passim Galenus repugnat: Ac quanto certè satius esset concedere,quæ euidentissima sunt,quàm tergiuersando, & superfluo hoc scriptorum patrocinio optimos quosque,doctissimosque viros tandem ad hæc absurda perducere: Nunquam putauit Galenus omnia sua opera esse perfecta,& nihil aliorũ labore addi posse his, quæ ipse inuenire forte cœpisset: At logices facultatis nõ ita ignarus fuit,vt quid ex contrariis sequeretur,perspicere non posset,si paulo maiore cura, & diligentia infinitam hanc suam librorum multitudinem conscripsisset. Et certè tanto satius est ita de eo sentire,quanto plus illi tribuimus, si quid eum ob negligentiam prætermisisse,quàm ob logices imperitiam ignorasse dicamus. Addatur ergo in vitio actionis incrementum,voceturque, vt diminuta,sic huiusmodi actio aucta,vel superflua. Est præterea faciendum aliud genus,quod tristem,voluptuosamque pręter naturam actionem contineat: Tristem intelligo,in qua dolor,vel alia molestia sentitur: Voluptuosam cum qua adest voluptas ex causis morbosis proueniens, vt in pruritu, & in pudendorum affectibus nonnullis contingit. Quæ profecto vitia sub nullo ex pręd ictis generibus comprænhenduntur: Nam superius eos refellimus,qui dolorem tristem sensationem esse putabant, quum dolor non sit ipsa sensatio,sed quod sensationem tristem sequitur: Qui etiam in eo reprænhendendi sunt,quòd dolorem,vel potius eam sensationem quam sequitur dolor, deprauatam esse arbitrentur: quòd scilicet per dolores sentiamus,quæ sentienda nõ sunt: Esset enim deprauatus sensus,si doloris causam,doloremque ipsum non perciperet. Nam vt visionem deprauatã dicimus,quum credit homo se videre,quæ non sunt,aut qualia non sunt: Non deprauatam verò,sed exactam,quum rectè cernit omnia sua obiecta,& ea inter se discernit: Sic profecto quum sensus doloris causam sentit,deprauatus dici non potest,sed exquisitus potius: essetque vt diximus deprauatus,si quæ molesta,& dolorifica existunt,non perciperet talia esse: Quare tristis sensatio sub corrupta contineri nequit: Quod si ità est,quid obstat,quo minus quatuor prima genera vitiatæ actionis constituamus? vnum abolitarum; alterum,quod auctas,& debiles; tertium,quod deprauatas; quartum, quod tristes, & uoluptuosas præter naturam functiones complectatur: Quandoquidem si prædicta inferiora genera excutiamus,illorumque naturam perpendamus,inue

niemus ea omnia ad ſuprema ea capita non ineptè redigi poſſe; Nam de abolita, impeditaque actione quid ſentiendum ſit, ſuperius oſtendimus. Eam verò, quæ ignorat an agendum ſit, & rem unam pro alia facit, aut corruptam in re qualitatē inducit, & inordinata, intercepta, aut alio modo inæqualis eſt actio, quæq. per partes ineptas obitur, aut etiam non ſeruantes naturalem ſuam figuram, aliamque omnem conditionem, quæ functionibus ſecundum naturam obeundis debetur, non immeritò deprauatam actionem eſſe dicemus. quando in ſingulis his actionibus error quidam contingere videtur; non exceſſus, non defectus, non moleſtia, non voluptuoſa, aut abolita operatio. Atque hac quidem ratione delirantes, qui non perſpiciunt, an agendum ſit, errare dicimus; & eos, qui perforata, aut ſolida eſſe putant, quæ vident, quum tamen aliter ſint affecta. An non etiam errare coctricem facultatem ventriculi dicemus, quæ ex nutrimento probo pro chylo, & vtili humore vermem, aut putridum humorem, aut varium, aut ſalſum, vel acidū, aut indicibili aliqua qualitate corruptum procreet? Quis pulſatricem arteriarum vim hallucinari non putabit, quæ inordinatos, interciſos uno, aut alio modo inæquales pulſus edit? Nonne etiam fallitur excretrix facultas, quum vnam viam pro alia capit? Conuulſionem vero, palpitationem, rigorem, tuſſim, ſingultum, & reliquos partium motus, quos inter deprauatos meritò collocat Galenus, qua queſo alia ratione tales eſſe cenſemus, quàm quòd motiua vis perperam quæ mouentur partes, agitet? Iam verò functionem non ineptè auctam vocabimus, quæ maior eſt, vehementior, fortior, acutior, vel debitum tempus anteuertit, aut velocior aut crebrior, aut longius extenditur, aut continua eſt, vel cōfertim obitur, quum per interualla, & paulatim fieri deberet, aut alia ratione, ſi quæ ſit, mediocritatem excedit: Contra verò diminutam eam eſſe cenſebimus, quæ minor, quæ imbecillior, quæ obtuſa, vel confuſa, quæque tardius incipit, item quæ poſtea quàm incepit ſegnius abſoluitur. Eſt præterea huius generis, quæ rarius fit, & quæ ob debilitatem intermittit, aut paulatim opus conficit, quod confertim, & continue fieri expedit, quæque nunquam perfectionem ſui operis aſſequitur, aut lōgiore tempore opus habet, vt illud perficere valeat, aut alio denique modo deficit: ſunt enim omnia vitia prædicta exceſſus, defectuſque quidam: ſic ſanè pulſus magnos, vehementes, plenos, altos, veloces, crebros, in his, qui malè ſunt affecti, præter naturam iudicamus. Damnamus autem acutiorem auditum in ægrotis, qui iam ad mortem properant, tanquam excedentem quandam præter naturam functionem veluti etiam ſomnum, qui ante debitum tempus obrepit, aut ad longius ſpatium producitur. Item continuas minctiones, aut perpetuos ſermones in ægris accuſamus; & naturæ cōtrariam iudicamus eſſe ſanguinis ſpirituſque reuocationem, quæ per timorem inuadenteſque febres confertim ad interna viſcera perficitur: Quin & coctionem eam excedere putamus, quæ poſteà quàm mediocritatem eſt conſecuta, vltra progreditur, atque id, quod concoquitur, torret, & adurit: Contrà verò motus paruos, lāguidos, vacuos pulſus, demiſſos, tardas raraſque omnes functiones, obtuſas, confuſas, tardantes, interpolatas, præterea caloris difflationes hærentes, paulatimque emanantes per vehemētiores morbos in criſibus ſudores, coctionem, quæ nunquam mediocritatē ſuā aſſequitur, aut non niſi longiore tempore, vitioſas, & præter naturam arbitramur: Intempeſtiua autem actio nunc ad debilem, nunc ad auctā, aliquando etiam ad deprauatam redigi poteſt: Quū enim laxato, debilitatoque ani muſculo, alui excrementa importune redduntur, debilitatis vitium eſt: At ſi validior excretrix partium vis concitatur, retentricéque violet, ad exceſſum reuocandum eſt malum. Quòd ſi quis deliret, & in principum corona, aut in locis vbi ſacra adminiſtrantur, quo tempore tacendum eſt, clamore intempeſtiuoque ſermone omnia interrumpat, nemo eſt qui non corruptam deprauatamque huiuſmodi operationem putet. Sunt & nonnullæ ex prædictis functionibus,

ctionibus, quæ commodius nunc in vno genere, nunc in alio collocantur: veluti quæ intermittit, aut tardat, vel anticipat, quæ quidem nunc ob debilitatem, nunc ob deprauationem quandam, aut superfluum robur contingunt: quod quilibet non magno negotio depræhendere poterit, ne superfluo labore omnium imbecillitati, corrupta tractatione consulere voluisse videamur. Hæc enim mediocriter eruditis sufficere poterunt: quæ omnia actionum mala aut certè præcipua, & aliorum genera, si quæ supersint, compræhendunt: Nam superfluum esse puto de eo vitio rursus agere, quod in molestia, aut voluptate præter naturam positum est, quum nulla inferiora genera alia sub se compræhendat: Quòd si quis difficilem actionem prætermissam à nobis putat, alterumque genus constituendum esse, meo quidem iudicio errat. quandoquidem aut hoc nomine omnes, aut certè plurimas actionum læsiones complectimur, id quod satis patet ex libro de Difficili respiratione, vbi Galenus auctas, diminutas, & deprauatas eas respirationes sub eo nomine explicat, aut debilem actionem intelligimus, quemadmodum idem author primo de causis symptomatum, difficilem appetentiam vocat, quæ imbecilla est, aut etiam deprauatam, aut deprauatam solum: veluti quum deprauatam coctionem dispepsiam, idest difficilem coctionem nuncupari statuit in libro de Differentiis symptomatum.

Quot quæue sint excrementorum, & aliorum operum, quæ in male affectis corporibus prouenıunt genera Cap. IIII.

EXpeditis uitiis, quæ in actionibus præter naturam obeundis reperiuntur, reliquum est, vt ad excreméta, & alia opera, postremò ad qualitates corporis præter naturam transeamus: superius namque obiter ostendimus præter qualitates, & excrementa, & actiones aliud esse symptomatum genus, quo continentur alia omnia opera, quæ fiunt in corporibus laborantibus: cuius generis est cibus, qui malè in ventriculo concoquitur, & sanguis, & humores, qui in hepate, & venis perperam elaborantur: veluti etiam calculi, lumbrici, corrupta caro, & si quid demum huius generis aliud in corpore gignitur, quod inter excrementa propriè collocari nequit. Etenim excrementa censentur esse, quæ post coctionem humorum resultant; id quod ex Galeno patet, quum scribit libro tertio Methodi medendi omnem coctionem sequi duplex genus excrementorum, minimè iudicans sanguinem, qui gignitur, excrementum esse: nimirum quum ab eo, quòd à reliquis humoribus, vtilique alia substantia secernantur, & extra corpus excerni debeant, excrementa sint nuncupata: Sanguis autem non est, qui excerni debet, & ab aliis segregari, quemadmodum nec spongiosa, laxiorque caro, aut pinguedo: calculi verò, & lumbrici humores non sunt, nec per coctionem, vt alii humores gignuntur, nec à communi quadam massa, vt excrementa, seiunguntur; sed propriam, separatamque materiam, & generationé obtinent: vbi tamen à corpore educuntur, communi excrementi nomine continentur, quod aliis humoribus semper conuenit, quum à sanguine sunt secreti. Interim enim dum cum eo confunduntur, humores potius nuncupantur. Porrò excrementa constituere solet Galenus præter naturam esse tribus modis, qualitate, quantitate, & toto genere: Quid verò sit excrementum esse qualitate, aut quantitate præter naturam, constare omnibus puto. Est enim huiusmodi, quum naturalem qualitatem, & quantitatem sibi, naturæq. animali conuenientem non seruat: vt quum bilis pro pallida, flaua, æruginosa, vel vitellina, aut atra euadit, pituita salsa, vel acida, vel dulcis gignitur: Naturalem autem quantitatem excedere dicuntur, quum proportionem iustam cum aliis non retinent, aut vires grauant, aut vasa, concauitatesque, quibus continentur, præter naturam replent, & distendunt. Cæterum quod nunc toto genere alienum, alias

tota ſubſtantia noxium vocat, non ſatis explicat quomodo intelligi velit; quam quam mihi non videtur aliud ſignificare his nominibus, quàm quòd excernatur aliquid, cuius naturam, & formam damnemus, non ſolum rei ipſius quantitatem uel qualitatem, ſed rem ipſam vniuerſam: cuiuſmodi ſunt, quæ naturæ omninò familiaria, & cognata exiſtunt; quomodo ſanguinis, & pinguedinis excretionem, & ramenta, quæ exulceratis inteſtinis exeunt, toto genere præter naturam eſſe dicimus: vel etiam toto genere alienum vocamus excrementum, quod alienam formam, & naturam corpori inimicam eſt ſortitum; Qua ratione, pus, lumbricos toto genere præter naturam eſſe ponimus, quòd ea nihil habeant, quod probari poſſit, ſed naturæ minimè propriam, & ab ea alienam formam, & ſubſtantiam acceperint: Contraria ergò ratione aliquid toto genere inutile excrementum dicitur. In ſanguinis tamen excretione plurimum à ſeipſo diſſentire videtur Galenus. Nam in libro de Differentiis ſymptomatum ſanguinis excretiones per quãcunque partem factas (ſi proſint) non amplius præter naturam eſſe refert. Libro verò tertio de Cauſis, eaſdem toto genere præter naturam vult reputari, ea excepta, quæ in mulieribus per vterum moderatè contingit: Tam ſolet à ſeipſo variare, vt raro idem de eadem re ſcribat. Verum ſi præter naturam illud ſtatuere oportet, quod male affectis corporibus accidit ſanguinis in mulieribus excretiones, quæ naturalem illarum conditionem ſequuntur, nunquam præter naturam exiſtimabimus. Si verò toto genere præter naturam ponitur, quod excernitur; ſi modo cognatum, familiareque extiterit; profectò ſanguinis euacuationes, quæ aliter quàm per vterum contingunt, perpetuò præter naturam cenſere par eſt, ſiuè iuuent, ſiuè lædant: Non enim à quo id fiat, & quid ſequatur excretionem; ſed eius, quod excernitur naturam, ſubſtantiamque in hoc caſu ſpectamus; alioqui nec bilis porraceæ, aut æruginoſæ vomitum, aut ſudoris fœtidi profluuium, vel alterius humoris vacuationem præter naturam crederemus, quum illa per morbos ſeſe à noxiis humoribus expurgat: Nam etſi ea tunc agit, morboſa tamen eſt cauſa, à qua ſtimulatur, & præter naturam afficitur corpus. Quòd verò excernantur humores nunc tempeſtiuè, nunc importunè, & per idoneos, aut ineptos locos, aut alio modo, quàm oportet, differentias in ipſo excremento id non facit, ſed in ipſa actione, & excretione; Non enim propterea variatur id, quod excernitur, ſed diuerſa eſt excernendi ratio. Ex qua quidem non fit, vt alia vitia præter quàm prædicta in eo, quod excernitur, toto genere noxium ponere neceſſe fit. Iam verò inter alia opera morboſa, quædam etiam ſola qualitate ſunt præter naturam, vt caro ſpongioſa, quæ in vlceribus gignitur, quædam ſola quantitate, veluti quum ob nimiam ſanguinis copiam corporis moles præter naturam augetur, & ſanguis ipſe immoderatè redundat; fiunt etiam quædam toto genere naturæ contraria, vt caro ipſa putrida, & calculi, qui in renibus, & veſica concreſcunt, & vermes, qui in variis corporis locis gignuntur, nec non pus, pili, ſeuum, & reliqua, quæ ſæpius in abſceſsibus genita reperiuntur.

De uitiis, quæ in qualitatibus corporis reperiuntur. *Cap. V.*

QVas corporis qualitates intelligere oporteat inter ſymptomata recipi, antea oſtendimus. Nunc verò paucis docendum eſt, quot poſsint eſſe in illis quoque diſtincta vitiorum genera. Qua in re alienum eſſe non puto tribus etiam modis in eis vitium contingere. Etenim rubedo, quæ ſanguineis corporibus, dum febricitant, intenditur, ſolo exceſſu dãnatur; ſi verò hi pallidi fiant, qui rubri ſuapte natura eſſe ſolent, qualitatem præter naturam habere eos putandum eſt, ſed non toto quidem genere, quod tunc putarem euenire, dum alienas omninò qualitates à natura humorum corpus conceperit, quales ſunt, quæ ex vene

nis toto genere lethalibus proueniunt. Quur enim quum variè afficiatur corpus diuersæque admodum in eo nascantur qualitates non licebit etiam ea generibus quibusdam inter se distinguere, quo illorum naturam docere, exprimereque valeamus? Aliter namque affici corpus putabimus, quum natiuum illius colorem intendi, aliter quum in alium mutari proprium alicui humori, vt bili, & pituitæ, vel omnino in eum, qui perniciem monstret, & indicibilem quandam qualitatem imbuerit, viderimus; quippe quum natura rei postulet, vt quæ qualitate sola obesse possunt, aut quantitate, vel tota substantia aliter corpus afficiant, aliaque symptomata, & proinde alias qualitates genere etiam inter se discrepantes inferant: quemadmodum ipsa à quibus illæ proueniunt, genere differre posita sunt. Nec aliter quidem possunt disciplinæ methodo tradi, nisi prius certis generibus, & nominibus, res, de quibus agendum est, inter se fuerint distinctæ. Si quis enim fortè docere tentet, quonam modo differre cognoscantur morbi, qui à causis proueniunt, quæ sola qualitate obsunt, ab his, quæ quantitate, aut toto genere noxia existunt, non aliter commodè id facere poterit, quàm si dicat illos, qui læduntur à rei qualitate, symptomata habere qualitate præter naturam, alios autem quantitate, & toto genere, quibus quantitas, & ipsa rei substantia est inimica.

De numero symptomatum, quæ in singulis partibus reperiri possunt *Cap. VI.*

QVæ, quótue sint generatim, speciatimq́ue symptomata antea abunde ostensum puto; Nunc vero admonẽdũ est non parem esse numerum symptomatum in singulis morbis, & singulis partibus affectis; quandoquidem ex morbis quidam non pariunt excrementa, nec qualitates corporis mutãt; & partes, nec easdem genere, nec numero æquales actiones edunt. Nam morbi, qui instrumentarias partes infestant, nullam per se vim habent ad excrementa mutanda: siquidem excrementorum generatio, retentio, expulsio, & quicquid denique circa illa præstare necessarium est, quatuor naturalium facultatũ administrationem potissimum sequitur: Nam vlcera, & vulnera excrementa præter naturam procreãt ob intemperiem, quæ vtplurimum vulneratis, vlceratisq́ue partibus aduenit. obstructiones verò inter omnes morbos instrumentariarum partium aliquid ad excrementorum collectionem propriè pertinere uidentur; quando occlusis meatibus, per quos expurgationi excrementorum via patet, ea aceruari, & præter naturam succrescere necesse est: Eadem quoque de corporis secundis, tertiisq́ue qualitatibus ratio putetur. Nam obstructione excepta, quæ impedito excrementorum cursu alieno colore, vt in morbo regio apparet, corpus inficit, quicquid est in illis vitii, ab intemperie, primisq́ue qualitatibus prouenit. Cæterum actionum ratione symptomatũ numerus in singulis partibus hoc modo euariat: Quædam enim ex corporis partibus sensu destituuntur, aut motu, quædam verò sensu, & motu sunt præditæ: aliæ fontes sunt actionum, quædam suas functiones exercent duntaxat ad propriam administrationem, & custodiam: Aliæ verò actiones edunt toti etiam corpori seruientes, & publicas: Contingit præterea in partibus, quæ pluribus actionibus à natura sunt donatæ, inæquales diuersasq́ue læsiones fieri; quarũ occasione nunc vna, nunc alia, aliquando omnes functiones perduntur. Est enim id iam experientia tritum in partibus affectis seruari aliquando motum, aliquando sensum, nonnunquam vtrumque pariter aboleri, vt in resolutis corporibus apparet: Quamobrem necesse est nunc æqualem, nunc inæqualem reddi symptomatum numerum in diuersis, singulisq́ue partibus, quoniam non eadem est omniũ conditio, nec paria, nec eadem mala, quibus vnaquæque illarum torquetur: Ratio tamen exigit, vt plura nascantur symptomata in parte sensu prædita, quàm in alia, quæ hoc caret: & in ea, quæ mouetur, quàm in immobili: plura omnino patitur,

quæ publicum, quàm quæ peculiare ſibi munus exercet. veluti ventriculus, qui geminas habet omnes naturales facultates attractricem ſcilicet, retentricem, coctricem, & expultricem: quarum aliæ ad nutritionem vniuerſo corpori neceſſariam: aliæ verò ad propriam exercendam ſunt deſtinatæ: Principibus verò partibus affectis, etſi pauciora nonnunquam in illis actionum ſymptomata contingunt, tamen in reliquis omnibus partibus plurima omnino, origine labefactata proueniunt; veluti quum læſo cerebro, ſeruatis integris eius functionibus, ſenſus, & motus in vniuerſo corpore deperditur, & affecto corde omnium partium actiones per animi defectum, & ſyncopen concidunt paucis interim in ipſo corde labefactatis operationibus, quoniã paucas habet, vtpote quòd ad ſuppeditandam potius vim, qua omnes actiones peraguntur, quàm ad multa officia exercenda ſit à natura inſtitutum; veluti etiam cerebrum, quod tametſi nullo ſenſu, & motu eſt præditum, ſentiendi tamen, mouendique facultatem ſingulis membris largitur. Itaque quum præſens tractatio omnium partium conditionem, & actionum numerum præcognitum ponat, facilè qui hæc, & ſymptomatum numerum prædictum tenet, quæ quótue ſymptomata in ſingulis partibus conſiſtere poſsint facilè inueniet: Qui verò hæc ignorat, nec fortè etiam ea intelligeret, quæ prolixius de ea re, ſed non maiori aliqua vtilitate, hic à nobis dici poſſent, quare ad differentias ſymptomatum tranſeamus.

De Differentijs ſymptomatum. *Cap. VII.*

DIfferentias ſymptomatum ab eiſdem ferè fontibus ſumemus, à quibus morborum differentias anteà duximus: Quamobrem ſi quis exactiorem huius rei cognitionem deſiderat, imitatione eorum, quæ illic tradita ſunt, eam minimo negotio inſtituere poterit: Nos enim in præſẽtia ſingula proſequi nõ inſtituimus: ſed potius methodũ docere, & paucis exemplis rudiorum imbecillitati conſulere, quibus illi adiuti ad reliqua inuenienda accendi valeant. Itaque quum ſymptomatis natura in hoc poſita ſit, quòd aliis, quæ ſunt præter naturam, ſuccedant, eaque ſequantur; meritò à diuerſitate eorum, ad quæ illa ſequuntur, & conſequentium ipſorum, præterea conſequendi diuerſa ratione propriæ ſymptomatum differentiæ ſumentur: quum præterea illorũ non eadem ſit generatio, & ſolutio, nec eædem proprietates, nonnullæ quoque in his vtiles prouenient differentiæ. Porrò ſequuntur ſymptomata quædam morbum, alia morborum, alia etiam ſuas peculiares cauſas: etenim color præter naturam vitiatus cauſæ morbi, nempe humorum comes eſt: Actiones verò læſæ morbi ipſius ſæpius ſunt effectus: Actionum autem differentiæ partem ipſam affectam potius comitantur. nam quòd laborante homine febre nunc cibi appetentia, nunc excrementorum retentio, nunc expulſio magis læduntur, partium ipſarum, à quibus huiuſmodi actiones proueniunt, diuerſa conditio, & ad patiendum aptior, vel ineptior in cauſa eſt; Quæ omnia facilius poſtea intelligentur, quum ſymptomatum omnium cauſas docebimus: vt autem differentiæ ductæ ſunt ex hoc fonte generaliſsimæ, ita inferiores quædam, & ſpecificæ in ſingulo genere reſultant: Nam inter ea ſymptomata, quæ morbos ſequuntur, differentia hæc eſt, quòd quædam morbos ſimilarium partium intemperiem, & totam ſubſtantiam vitiatam: alia verò inſtrumentariarũ, vt conformationem, magnitudinem, numerum, coniunctionem, vel vnionem corruptam comitentur: item quum dicimus quædam eſſe, quæ morbum ipſum ſequũtur, quædam quæ morbi magnitudinem, tempora, principium ſcilicet, incremẽtum, ſtatũ & declinationem, & morem, quædam quæ morbos primarios, alia, quæ ſecundarios, ęquales, inęquales, continuos, intermittentes, ordinatos, inordinatos breues, longos, ſalutares, lethales, primarios, per conſenſum cõmunem, particularem, aut

denique

denique aliam morbi differentiam consequuntur. Eadem profectò ratione in his, quæ à causis proueniunt, differentia constitui potest, quòd scilicet quædã nascantur ab efficientibus morborum causis, alia ab instrumentis, alia à materia, alia demum à subiecto; cuius generis hæc est etiam differentia, si dixerimus quædam esse symptomata morborum capitis, alia ventriculi, cordis, hepatis, nerui, ossis, vel alterius partis affectæ; alia autem totius corporis ægritudines sequi: Cæterum ab ipsismet symptomatis, quæ consequũtur, differentiæ huiusmodi oriũtur, quòd scilicet nunc actiones læsæ solum, nunc etiam excrementa, & qualitates corporis præter naturam mutatæ malè affecta corpora, nunc vigilia inter actiones, aut delirium, vel syncope, vel concoctio vitiata, aut læsa respiratio, vel pulsus, aut plures, vel pauciores huiusmodi functiones sequantur: Sic inter excrementa quòd ex laborantibus corporibus nunc proueniant sola qualitate, nunc verò sola quantitate, aut toto genere, vel etiam omnibus modis noxia: ex qualitatibus verò nunc visiles, nũc gustatiles, vel audibiles, vel odorabiles, aut tactiles per morbos mutentur. Iam verò ex consequendi ratione proprias differentias hoc modo sumere licebit. Quædam enim ita sequuntur morbum, vt cum eo perpetuò sint coniuncta nec separari aliquo modo possunt, qualia sunt, quæ incipiente morbo inuadunt, & cum eo augentur, vigent, declinant, & desinunt: quæ ob id cognata à Galeno in libro de Subfiguratione empirica dicũtur: Quædam verò, quæ postea eueniũt, quæ affinia eodem loco, & in Aphorismis ἐπιφαινόμενα ab Hippocrate nuncupantur: sequuntur præterea quædam immediate morbos, causasque morborum, alia verò intercedentibus aliis symptomatis, veluti deprauata ventriculi concoctio illius partis affectæ immediatum est symptoma, sanguificatio verò, & omnium partium male peracta nutritio cum morbum sequuntur tanquam longè remotiores effectus: Comitãtur rursus nonnulla vt propria, & peculiaria, alia verò tanquam communia omnibus morbis, omnibusque affectis corporibus; veluti durities, & mollities proprium est symptoma morborum, qui in intemperie consistunt: actiones autem labefactatæ partus existunt omnium morborum: Ad hoc genus differẽtiæ ea etiam pertinere videtur, quum dicimus quædam symptomata per se, alia per accidens morbos sequi: veluti per se sequuntur, quæ à morbis in omnibus proueniunt: Per accidens verò quæ subiecti ratione nascuntur; vt vehemens dolor in delicatis exquisitioreque sensu præditis corporibus ex leuissima etiam morbosa causa excitatus. Quòd verò quædam actu, quædam potentia comitentur affecta corpora, in ea differentia cõpræhensum id puto, in qua de cognatis, & mox apparentibus casibus egimus: Quoniam verò symptomata suam habent generationem, solutionem, suasque proprietates, non immeritò ab his etiam differentias quasdam ducemus: A generatione quidem, quòd nonnulla paulatim gignantur, vt corporis gracilitas, alia verò, quæ subitò emergunt, vt dolor sopor in comatosis affectibus: A solutione verò pariter huiusmodi resultant differentiæ: paulatim siquidem quædam mitescunt, & tolluntur, qualia sunt, quæ siccitas parit, & alii morbi, quæ longam curationem requirunt: sunt verò, quæ subito euanescere possunt, vt sitis, dolor: in vtroque verò compositæ fiunt differentiæ: Nam quædam citò gignuntur, & abeunt: veluti dolores ex flatu concitati, alia verò, quæ citò quidem procreantur, tardius tamen euanescunt; quemadmodum dolor, & rubedo, tensio, & cætera inflammatæ partis symptomata. Non desunt verò, quæ tardam habeant generationem, & solutionem: veluti durities, quæ siccitatis excessu à corporibus contrahitur. At quòd quædam à morbo, quædam à morborum causis, alia in omnibus corporibus, in omnibus locis, tẽporibus gigni, tollique valeant verissimum est, sed hæc differentia quodammodo compræhensa est in ea, in qua prosequuti sumus differentiam eorum, ad quæ symptomata sequuntur: Quoniam verò symptoma præter naturam est; & proprietates suas habet, quibus aut lædere

potest,aut nequit: hinc quædam insignia symptomata,quædam leuiora,quædam vtilia,alia inutilia dicuntur: Appellat autem insignia symptomata Galenus, quæ curationem interrumpunt,& variant,nimirum quòd causæ euadant morbum augentes fouentésue: cuius generis est dolor magnus,vigilia insignis,sitis vehemēs, vel ea,à quibus periculum de vita imminet,vt animi defectus,& aliæ actiones insigniter læsæ, quibus intermissa morbi & causæ illius curatione, nonnumquam succurrere cogimur: Qualitates autem corporis præter naturam redditæ, insignia non dicuntur symptomata,quum ob eas curationis ratio variari non soleat; vocat verò in libro de Optima secta idē author vtilia symptomata,quæ vel à causis morborum sumuntur,vt grauitas à repletione; vel à locis,vt ægre spirare; vel à facultate,vt animam deficere: alia quæ non sunt huiusmodi, superuacanea & inutilia esse censet: quum tamen omnia plus vel minus aliquid conferant, vel ad morbi naturam,vel differentias,aut illius causas dignoscendas: quemadmodum abundè ostendimus in opere, quod de Signis conscripsimus. Atque hæc de generibus,& differentiis,naturaque symptomatum sufficiant.

IOANNIS ARGENTERII
DE CAVSIS SYMPTOMATVM
LIBER VNVS.

N Galeni libris,qui de Causis symptomatum sunt cō scripti,multa desiderari posse nō dubito: si modo quis spectare velit,quid docendi via,& ratio postulet,non autem quod nostra hæc corruptio in tanto sectarum studio, & patrocinio antiquis omnibus scriptoribus tribuere solet: Nam quum huiusmodi explicatio imprimis requirat, vt author doceat, quæ quotue sint symptomatum omniū causæ,id omne ille prætermittit,dum singulorum generum symptomatum causas statim aggreditur, nec illud quidem in his communi aliqua ratione facit, ex qua principia ponantur, quæ singulis postea lucem adferant: Quum enim varias causas recenseat, quæ eiusdem non sunt rationis: diuersa siquidem est causa sudoris tenuis humor & multus à cutis raritate, vel retentricis imbecillitate,vel expultrice præter naturam concitata(ne perpetuò de generibus, & numero causarum, de quibus in hac re agendum est,disputare litigareque cogamur)ab initio erat ab eo qui arte scribere hæc aggreditur,docendum quæ, quotue symptomatum possint esse causę: Deinde si fortè Galenus de actionibus lęsis agit,docet quidem à quibus visus,auditus,odoratus,& reliqui sensus offendantur: quid item rigorem,tremorem,conuulsionem,attonitum morbum, & peculiariter quasdam deprauatas debiles, & abolitas actiones committat: At docendi methodus desiderat, vt imprimis quæ sint vitiatæ actionis causæ,deinde quæ deprauent,aboleant,aut alio denique modo functiones labefactent tradamus. Postea verò singulis partibus,aut nō nullis claritatis doctrinæ causa,tractationem accommodemus, vt veluti exemplis quibusdam,quæ artificiosa methodo fuerant inuenta,comprobentur, & corroborentur: quum alioqui omissa communi ratione, ex huiusmodi singularium explicatione numquam assequi liceat, quod ars omnibus liberaliter promittit. Nam non solum semper omittit aliquid particularium doctrina, quod ex Galeni tractatione licet intelligere, in qua causas non recenset symptomatum multarum partium, & ipsorum met symptomatum, veluti pulsuum, respirationis, sterilitatis, aborsus,

aborſus, labefactatæ lactis generationis, imbecillitatis coëundi, animi defectus, & ſyncopes, & multorũ deniq. aliorum ſymptomatum, ſed etiã quum à nullo principio exordiatur, facit vt ignoremus, an certa ratione, vel temere cauſæ eorũ, quæ quæruntur, à nobis ſtatuantur: Quinetiam illud probare non poſſum, quòd in quibuſdam ſymptomatis præcipuam cauſam, aduerſus quam medicus ſua præſidia inſtruere debet, commemoret; In aliis autem eam potius adferat, quæ modum docet, quo fit ſymptoma, quæque nihil, vel minimum certè ad remedia inuenienda confert. Quum enim comitialem morbum à craſsis glutinoſiſque humoribus cerebri ventriculos occupantibus fieri ſcribit, veram ſymptomatis cauſam, cui remedia debentur, quæque vt præter naturam, ſic caſus eiuſdem generis parit, docet: At quum rigorem ab expultrice irritata fieri tradit, cauſam innuit, qua cognoſcamus, quo nam modo ab irritante humore rigor excitetur. At nos eam quærimus, quæ opem noſtram deſiderat. Ac quum eadem ſanè ratione comitialem morbum craſſus humor, qua acris rigorem committat (ſiquidem in vtroque ſymptomate humor cauſa eſt ſtimulans expultricem, quæ quum vehemẽtius aduerſus noxiam materiam inſurgit, deprauato motu & vario, pro loci diuerſitate, vtitur) poſtulat profectò docendi ratio, vt quod idem eſt, eodem modo doceatur, eædemque genere cauſæ in ſimilibus caſibus ponantur: Nam quur quæſo in vno facultatis mentionem facimus, in alio autem ad ſolum humorem cauſam reuocamus? Poſtremò in quibuſdam ſymptomatis immediatam cauſam, in aliis verò remotiſsimam adfert; quo modo ocioſos, crapulæque deditos tremore corripi (quæ cauſæ longius poſitæ ſunt) palpitationem verò à craſſo vapore (quæ quidem propinqua eſt cauſa) naſci commemorat: quum tamen in ſingulis quærẽdæ primum ſint, quæ ſunt proximę: deindè aliæ, à quibus illæ proueniunt, vt certa, eademque in omnibus fiat doctrina: Nec verò etiam illud probare poſſum, quòd in eo libro, in quo differentias ſymptomatum ſe explicare profitetur, illorum cauſas inquirat, vt quum diſputat an omne ſymptoma proueniat à morbo, vel non: quod in libro de Cauſis ſtatim erat faciendum, atque etiam in illis, in quibus de cauſis agit, multa miſcet, quæ ad differentias pertinent, confuſa rerum doctrina: nimirum quum ſeiunctas oporteat eſſe tractationes, & ſuo loco ſingula explicari ab eo, qui toties laudata methodo aliquid ſcribere tentat. Verumenimuero & ſi multa in eo auctore deſiderari poſſunt, plurima tamen optimè ab eo ſunt inuenta, & memoriæ prodita: quæ ſi excoluerimus, quæ deſunt non magno negotio fortè inuenire poterimus.

Quæ ſint ponendæ ſymptomatum cauſæ *Cap. I.*

VIdeo multis placere, vt omnium ſymptomatum cauſæ ad morbos referantur; quandoquidem ſymptoma à Galeno definitur id eſſe, quod morbum ſequitur, & ab eodem libro primo de Cauſis ſymptomatum ſcribitur, magnitudinem ſymptomatum, magnitudinem morborum ſequi; quod his ſolum cõtingit, quorum quædam ſunt vt cauſæ, alia verò illorum effectus: quinetiam in libro de Differentiis ſymptomatum omnem illorum originem à morbis duci contendit. Verum aliter, meo quidem iudicio, ſentiẽdum eſt: Nam etſi plurima ſymptomata à morbis proueniunt: non deſunt tamen, quæ nullis intercedentibus morbis, ab illorum cauſis, & aliis nonnullis naſcantur. Qua in re, ſi primo authoritate certandum eſt, non deeſt nobis Galenus in libro de Optima ſecta, vbi ſcribit ſymptomata quædam cauſas morborum, nonnulla verò alia partem ipſam affectam ſequi: Quid? quod ſcribit tertio de cauſis ſymptomatum, ea inquam omnia ex intemperie ſimilarium, vel inſtrumentorum morbis, vel materiæ quantitate oriri. Quum enim omnes morbi aut ſimilarium, aut diſsimilarium ſint partiũ, præter eos autem addat materiæ qualitatem, & quantitatem; perſpicuò conſtare pu-

to illius opinione omnium ſymptomatum cauſas ad morbos referri non poſſe, & meritò quidem. Nam quum læſa actio ſymptoma ſit, qualem quæſo dicemus eſſe morbum, quum caloris reuocatione partium, quæ eo deſtituuntur, actiones labefactantur? quomodo per timorem relictis externis partibus recurrente confertim calore ad interna viſcera, tremores potiſsimum oriuntur. Qualis item morbus dari poteſt, quum vitio ſpirituum vrgente ſyncope concidunt omnes corporis actiones? an ſimilarium fortè erit morbus? quum temperies conſtet, & alioqui fruſtra Galenus duodecimo Methodi ſyncopes cauſas in duas primum reuocaſſet, in intemperiem ſcilicet ſolidarum partium, & ſpirituum vitium, ſi hoc intemperaturæ ratione huiuſmodi accidentis ſit cauſa. Præterea oporteret in tam graui caſu vehemẽtem ſubeſſe intemperiem, ſi modo effectuum magnitudo, cauſæ magnitudini reſpondere debet. At vel nullam, vel certè exiguam intemperiẽ eam eſſe oportet, quum ſtatim ſpirituum corruptione ruant vires, & illorum regeneratione protinus reſtituantur. Nec verò etiam inſtrumentariæ partis morbus fuerit, vt ex ſuperius demonſtratis patere puto; quid enim defectu, aut alteratione ſpirituum patitur ſtructura inſtrumentorum? Quamobrem vt actiones fiunt ob rectam partium conſtitutionem, & ſpirituum beneficio; ſic eas lædi ab eiſdem cauſis præter naturam affectis neceſſe eſt, & tunc ſolum ex morbo, quum partium conſtructionis vitio labefactantur. Nonne etiam ſcribit ob exactum partium ſenſum ſymptomata quædam naſci; vt ſtomachi dolorem, & ſingultum, & obtenebrationes quaſdam circa oculos, quales ſuffuſione laborantibus apparent. Quorum certè morbus non eſt cauſa, ſed potius perfectio quædam conſtitutionis corporis: veluti quum etiam linguam, quæ guſtandi exquiſita facultate eſt prædita, non ſolum extrinſecus aduenientes ſapores, ſed eos etiam, qui ab interno humore proueniunt, percipere tradit: Ad hæc per rigorem, horrorem, deprauatis actionibus vitio malorum humorum, nemo morbum agnoſcet horum ſymptomatum authorem, quemadmodum nec etiã quum expultrix facultas per alui profluuia aduerſus noxiam materiam, nullam interim nobis ſentientibus mordicationem, vel intemperie, aut denique alio vitio laborantibus, in quo morbi natura poſita ſit, vehementius inſurgit; fiunt enim hæc ſymptomata à morboſis cauſis antè quàm morbum gignant inſurgente vi excretrice, quæ quod moleſtat nullo ſæpe noſtro ſenſu extrudere appetit. Quid præterea de his dicemus, qui vertigine laborant? Quis quæſo, morbus deprauatæ illius actionis, in qua omnia circum agi putantur, cauſa fuerit? An intemperies? quum nullo ſępe accedente calore; aut frigore, vel alterius qualitatis exceſſu, ſolo (vt mea fert opinio) ſpirituum inordinato motu huiuſmodi ſymptoma contingat: Nec illis credendũ eſt, qui morbum ſtatuunt eſſe in numero, qui huius cauſa exiſtat: Non enim inſtrumentariæ partes ex ſpiritibus conſtare dicuntur, ſed ex ſimilaribus particulis longè diuerſis à ſpiritibus, & humoribus, ſiquidem hæc inter elementa, & corporis principia ab omnibus optimis ſcriptoribus ponuntur: Quid de his, qui nimio Veneris amore æſtuantes dormire, & alias actiones corporis, aut animi probè, vt ſolebant, exercere nequeunt? ſtultum namque fuerit huius rei cauſam reuocare ad intemperiem quod nõnullis placuiſſe video: quũ nullis remediis, quibus corporis intẽperaturæ corriguntur, eorum morbus mitigetur: nimirum quòd non corporis ſit vitium, ſed animi qui continua, vehementique cogitatione, reuocato ad ſe calore, corporis officia exercere prohibet: Quod ſi incantationibus, & faſcinationibus, docente vſu, & multorum hiſtoria atteſtante, fides aliqua adhiberi poteſt, quis morbus cauſa erit, quum per incantationes venere quis vti, aut alia corporis animique officia obire uetatur? Nam illud ridiculum eſſe, quod à nonnullis de hac re dicitur, qui huius veneficii vim ad intemperiem redigere volunt, omnibus cõſtare puto; quippè quum verba, quibus venerem ligant faſcinatores, aut alia multa, quibus

vtuntur

vtuntur ad actiones corrumpendas calefaciendi, aut alio denique modo intemperiem committendi vim non habeant: Sed quid magis in hac re laboramus, quum Galenus, cuius potiſsimum authoritate illi omnes controuerſias deiudicandas eſſe cenſent, ſcribat initio tertii de Cauſis ſymptomatum ventriculo nullo modo affecto ob cibi potioniſque vitium, & nonnulla alia, eius partis coctionem, reliquaſque actiones labefactari, & alio loco omnia ſymptomata inteſtinorum ex intemperie, vel tumore, vel excrementis oriri commemoret. Quamobrem veneficiis, & aliis, quæ ab arte noſtra ſunt aliena, reiectis, vtpote quæ ea conſideret, quibus opitulari poteſt, contemnit autem quorum cauſas ignorat, quæque illius rationem & vim excedũt; quæramus iam à quibus cauſis omnia ſymptomata in vniuerſum proueniãt: Qua in re, (quod omnes fatentur, & rei ipſius natura docet) imprimis ponemus morbos ſymptomatum cauſas eſſe; quandoquidem intemperaturæ morboſæ, quæ excrementa præter naturam, mutatis illorum qualitatibus, aucta diminutaque quantitate, vel etiam corrupta vniuerſa eorum ſubſtantia, reddũt, nec non etiam actiones corporis labefactant, id abundè teſtantur. Sunt quoque cauſæ ſymptomatum, quæ morbos efficiunt; veluti bilioſi, mordaceſque humores, tertianas febres committentes ob id rigorem, horroremque pariunt: Sumuntur præterea ſymptomatum cauſæ ab aliis cauſarũ generibus; etenim caloris natiui vitio, quo natura tanquam inſtrumento ad omnia corporis officia obeunda vtitur, ſymptomata naſcuntur: quum immoderato motu, diſſolutione, oppreſsione, varia reuocatione, actionibus ſecundum naturam ſeruire nequit. Porrò materiæ vitio ſymptomata prouenire oſtendit vitiata concoctio, & corrupta ob vitioſa alimẽta nutritio: At ſudores, qui ob cutis raritatem cõtingunt, & pulſuum interceptiones, quæ occupato ſpatio eueniunt, monſtrant cauſas ſine quibus non vocatas, ſymptomatum quoque eſſe authores; quemadmodum ſanè pulſuum reſpirationiſq. læſæ differẽtiæ illæ, quæ in malè affectis corporibus mutato illorum vſu, ob finem ſymptomata naſci docent. Ac vt ſemel dicam ex vnoquoque genere cauſarum propriæ in ſingulis generibus ſymptomatum cauſæ ſumũtur; quæ omnia euidentius in eorum tractatione innoteſcent, propterea quòd ferè ſolum nominis cõmunitate ſymptomatum genera inter ſe conueniunt.

Actionis vitiatæ cauſæ Cap. II.

PRoueniunt à corpore, vt antea oſtendimus, actiones, corporis ipſius qualitates, excrementa, & alia opera, vt humorum, & aliorum de quibus antea egimus generatio: verum actiones qualitatum, & operum ſunt authores, quum & ab illis hæc proueniant, & earum mutationem ſequantur; ex bona nãque coctione ſanguis bonus, laudabiliaque excrementa, corporiſque probæ qualitates reſultant: ea autem vitiata, hæc quoque ſimiles labes contrahunt: Quamobrem docendi ratio exigit, vt cauſas, quibus contingit actiones lædi, quarum explicatione ad aliorum cauſas enumerandas facillima via paratur, primum hoc loco expẽdamus: qua quidem in re, vt antea præfati ſumus, nihil Galenus quod commune ſit omnibus, docet; quum ſtatim initio libri de Cauſis ſymptomatũ viſionis oblæſæ cauſas explicare aggrediatur; idque nullo poſito principio, quo certa docendi methodo intelligere liceat, nec plures, nec pauciores eſſe poſſe his, quas ille de ea re tradit: Quòd ſi etiam numerum earum cauſarum, quas omnibus ſenſitiuis functionibus communes eſſe, ſtatuit, excutiamus; non ſolum inueniemus eo non compræhendi omnia, quorum occaſione huiuſmodi functiones labefactari contingit, ſed nec etiam omnibus illum conuenire. Ac quod non omnes cauſas ſit complexus, poſtea ex his, quæ trademus quilibet intelligere poterit; Non eſſe autem eas, quas ponit omnibus ſenſificis operationibus communes, paucis oſtendo: Vult enim lædi poſſe huiuſmodi functiones vel vitiata potentia, vel oblæſo præcipuo

actionis inſtrumento, vel parte aliqua offenſa, quæ vſum quempiam præcipuo inſtrumento præbet, quæ tactui non conueniunt. Neque enim tactus inſtrumentum vnum eſt præcipuum, aliud verò, quod illi ſubſeruiat, ſed vnicum eſt illius actionis author, nempe neruus: In aliis autem ſenſoriis præſtabat duas ab initio cauſas ponere vim & inſtrumẽtum, huiuſque poſtea diuiſionem facere, quòd aliqua ſcilicet ſit pars, quæ primas ad actiones edendas obtineat; aliæ verò illi ſubminiſtrent: Iam verò illud quæramus, quorum ſcilicet occaſione actiones lædi contingat. Itaque, vt ex certis notiſque principiis res tota procedat, illud imprimis docendum eſſe videtur: vt ea quæramus, à quibus actiones fiunt, quum ſecundum naturam habemus, eo enim inuento, quandoquidem in eiſdem generibus oppoſita collocantur, facilè quoque erit inuenire, quod in hac re deſideramus. Ac ſpectanti quidem mihi quod commune eſt omnibus actionibus, rationi videtur conſonum, vt in illis omnibus cauſas ſtatuamus potentiam, & inſtrumentum vtrumque, quippe quum videamus omnes functiones ab inſitis ſingulis partibus facultatibus prouenire & omnes calore natiuo, peculiarique aliquo inſtrumento, per quod fiant, egere: Sic enim profectò ſenſus, & motus à ſenſifica, motriceque facultate per neruos caloris beneficio in corpore exercentur: Sic concoctio à concoctrice facultate, ſeruiente illi calore, & inſtrumento aliquo, in quo facultas ipſa reſidet, perficitur, & denique nulla eſt functio, quæ tres has cauſas non requirat. In quibus verò vſus variari poteſt, veluti in pulſibus, & reſpiratione apparet, eſt etiã finis variandæ actionis cauſa: Nam reliquis poſitis, eiſdem cauſis, ſolo vſu mutato, pulſus, reſpirationemque mutari contingit: quod optime animaduertit Galenus, quum illarum functionum cauſas in libris de *Pulſibus*, & *Reſpiratione* inuenire ſtudet. Quinetiam in his actionibus, quæ abſq. aliqua materia fieri nequeũt, quales ſunt naturales, quæ in attractione, retentione, alteratione, expulſioneque alicuius ſubſtantiæ verſantur: materia quoque huiuſmodi obeundæ operationis cauſa cenſeri debet: vt enim bona fiat nutritio laudabile nutrimentum præter alia eſt neceſſarium: cauſa verò, quæ ſubiecti nomine à nobis donata eſt in re propoſita cum proprio inſtrumento coincidit. Idem enim eſt ſubiectum corpus, in quo agendi potentia ſita eſt, & inſtrumentum, per quod actio obitur; veluti concoctio, quæ in ventriculo, & ab eo tanquam inſtrumento agente coctrice potentia tanquam authore, & effectrice perficitur. Nec quidem, vt arbitror, eſt à ratione alienum cauſas cum quibus, aut ſine quibus nõ, nuncupatas inter actionis cauſas ponere: vt enim alimentum in ventriculo, aut alia parte concoquatur, oportet quidem adeſſe facultatem, quæ rectè ſuo munere fungatur, & inſtrumenta idonea, & probam materiam, & vſum ſi velis mediocriter vrgere. Verum niſi retineatur tantiſper, donec elaborari alterarique valeat, infelix profectò reddetur concoctio: eſt autem in hoc opere retentrix facultas, vt ſatis apparet, cauſa cum qua commode, & ſine qua nullo modo concoctio fieri poteſt: Sic etiam cutis raritas cauſa eſt copioſi ſudoris, non tamquam efficiens, non tamquam materia, aut inſtrumentum, aut alterius generis, quàm huiuſmodi de quo nunc egimus. Requirunt & actiones tempus debitum, certum ordinem, certumque modũ, & non nullæ ſpatium, vt cordis arteriarumque motus, & ſingulæ actiones ſuas peculiares cauſas ſine quibus fieri nequeunt, & cum quibus commodè obeuntur, deſiderant: vt raritas partium, quæ quaſdam actiones promouet, & retentio quaſdam iuuat, alias impedit: de quibus in ſingulis actionibus agendum eſt: licebit namque lectori ſingulorum cauſas ſectãti ex communi methodo, quam nos ſolum hic profitemur, quod ad rem propoſitam faciat, elicere. Ac quod actionum omnium vitia in prædictas cauſas, tanquam in proximas, & immediatas redigantur, vnicuique conſtare puto, quem non pigeat aliquot ex omni genere actiones ad aliarum exemplum excutere, & earum cauſas expendere: etenim imbecillior facultas, vt

omnibus

omnibus constat, actiones vitiat, nimirum quum illius causa tremores in senibus sensuum omnium & motionum oblæsiones, & in aliis etiam, quorum facultates infirmæ sunt, contingant: Debilitato autem contractoque calore natiuo communi omnium functionum instrumento, syncopes, sopores per vehementiores accessiones morborum, & mille alia actionum vitia accidunt: Mictio verò, orto lapide in collo vesicæ, proprio illius actionis instrumento læso, impeditur: pulsus respiratioque mutato illorum vsu à naturali mediocritate euariant. Quinetiam obruto grauatoque ventriculo nimia cibi multitudine concoctio, quæ in eo obitur, improbe perficitur: quemadmodum etiam antea diximus, quum retentrix facultas malè suo munere fungitur: Atque hæ quidem causæ, vt proximæ, & immediatæ cum actionibus agnoscuntur, sic ab aliis proueniunt: Nam facultates corporis intemperaturæ offendunt, instrumenta varii morbi exercent, variæ causæ vsum mutant, calorem corrumpunt, & ab actionibus, quibus peragendis incumbit, distrahunt: Non desunt quæ omnis generis materiam, quæ ad actiones obeundas est necessaria, multipliciter varient: quarum rerum ratione actiones quoque labefactantur, sed vt diximus, intercedentibus illis causis, quas coniunctas in hac re posuimus: Nec illud ignorari puto, omnia quæ hæc efficiũt ad quatuor rerum genera, à quibus antea morborum causas duximus, tandem redigi, ne superfluò hic eadem repetere cogamur.

Abolitæ actionis causæ. *Cap. III.*

ILlud omnibus constare puto prædictas causas, vbi plurimum excesserint, actiones omnino abolere: sic enim vbi ob maximam intemperiem facultas patitur, actiones perire videmus, & mortem nonnunquam subsequi, vel totius quidem animantis, vel partium, quas vitium infestat: Veluti quum ob vehementes intemperies ventriculus nullo pacto nutrimentum concoquere valet, sed tale illud reiicitur, quale assumitur, quod in læuitate intestinorum potissimum apparet: Hac etiam ratione extincta ob aëris circumstantis insignem admodum frigiditatem facultate sensifica, & motrice, nonnullas partes præsertim extremas, quæ frigori magis sunt expositæ sensu & motu priuari contingit: qua quidem in re illud ignorandum non est, à quibus scilicet morbis facultates maximè afficiantur. Nam etsi omnes intemperies, quum plurimum excesserint, vim habent abolendi facultatem; quædam tamen sunt, quæ nonnullas ex illis minore excessu tollunt: Calor enim excedens coctiones non perinde abolet, nisi maximo excessu temperiem penitus dissoluat. At frigus longè minus huiusmodi vim habet, contra verò cibi appetentiam non multo excessu tollit calor, frigus autem potius intendit, nisi vsque adeo crescat, vt fiat maxima exuperantia, quæ omnibus functionibus est inutilis: Eodem pacto retentrix facultas ab omni insigni intemperie exoluitur: ab humida tamen etiam minore: à sicca autem non nisi maxima perditur: veluti etiam voluntarius motus. Sunt præterea quędam functiones, quæ maius in facultate robur requirunt, quum alioqui exerceri nequeant; aliæ verò, quæ non desinunt fieri, donec vel minimum facultatis superest, quod de sensu & motu scribere solet Galenus, illum scilicet minimam vim, hunc maiorem requirere: quæ omnia ab eo præcognita esse oportet, qui fructum aliquem ex hac generaliore tractatione percipere velit. Est verò abolitarum, & intermissarum actionum quoque causa natiuus calor; vbi enim adhibitis vinculis, aut ob suffocationem, vel dissolutionem, aut ad alia loca reuocationem is diffundi per corpus prohibetur, actiones earum partium, quibus ille non adest, ociari necesse est: Quibus modis adstrictæ vinculis, aut alio modo partes, eo quòd caloris consortio destituantur, siderationibus corripiuntur, & occlusa aspera arteria mortem subsequi; & per inediam, vehementio-

resq. euacuationes digesto violentius natiuo calido contingere animi defectum: per somnum verò externarum partium operationes caloris ad interna viscera cõtracti inopia cessare uidemus, vt verò calidi huius natiui, siue spiritus non eadem est in omnibus partibus conditio (siquidem in oculo purior, splendidiorque esse solet) sic ob peculiaria eiusdem vitia quarundam partium officia peculiariter labefactari necesse est: Si enim crassior, aut turbulentior, aut non perinde splendidus in aliis partibus vigeat, minimum fortè actionibus illarum oberit: At si huiusmodi in oculis fuerit, si non omnino perdet, certe insigniter visionem offendet, quod etiam à Galeno libro primo de Causis symptomatum proditum est: Cæterum læsis instrumentis ad actiones proprias obeundas destinatis, functiones illorũ aboleri ratio docet, & continuus vsus: sic enim sensu, & motu vniuersum corpus obstructis neruis omnibus in eorum origine per attonitum morbum, & nonnullas partes illis abscisis priuari videmus. Eadem ratione obcæcantur homines vulnerato vehementius oculo, & præsertim ea parte insigniter læsa, quæ in eo instrumento præcipuam vim ad videndum obtinet, qualis est humor cristallinus vocatus, id quod ad proportionem in omni alio instrumento intelligere oportet. Illud verò, quod abolito vsu actiones quoque deleantur, certissimum est: quippe refrigerato vehementer corpore, extinctoque calore, arterię pulsare, & corpus nutriri desinit, si quando ob caloris magnam debilitatem, aut subiectæ materiæ pertinaciã non dissoluatur: quo pacto etiam quum secundum naturam habemus dormire, edere, moueri, & alias functiones, quæ in nostro arbitrio sunt positæ, cessante illarum vsu, intermittimus: Quòd verò ob materiæ vitium actiones etiam destruantur, docet nutrimenti ingesti copia, quae nulla accepta coctione, grauata coctrice facultate, & expultrice irritata, vel per intestina descendit, aut per superiores partes cruda vomitu reiicitur, id quod etiam accidit, si expultrix sine cuius quiete cõctio perfici nequit, temerè concitetur, aut retentrix intempestiuè suũ opus deserat: Pręterea occupato spatio, in quo instrumenta dimouentur, actiones quoq. prohibentur: Veluti quum exuperante in cordis inuolucro aquoso humore, cor post deprauatos motus, quos edit, tandem moueri desinit: At si tempus, ordoque desint, & cætera, quæ sub causis sine quibus complexi sumus mirum nõ esse debet si actiones pariter fieri desinant: Neque enim quæ oculos tangunt, aut ab illis sunt remotissima, videri, nec in maxima temporis angustia ea fieri possunt, quæ lõgiorem morã requirunt, & peruerso cibationis ordine quid prohibet quo minus concoctio vel infeliciter obeatur, aut etiã penitus perdatur: & deniq. expositis in hoc opere causarum generibus, quilibet nõ omninò medicinæ ignarus intelligere poterit, quorum occasione actiones aboleri contingat.

Causæ quibus contingit actiones quasdam aboleri alijs manentibus integris. *Cap. IIII.*

PErdi aliquando aliquarum partiũ actiones, quum interim reliquæ nullo modo sint offensæ, satis omnibus constare puto: quãdoquidem sensu, & motu, qui resoluta habent crura, aut brachia, destituuntur; feliciter tamen alimentum in ventriculo, hepate, & vniuerso corpore concoquunt. Quin & illud notum est multarum partium functiones communi malo pariter aboleri, vt in attonito morbo sensu & motu corpus vniuersum priuatur: & ventriculi coctione labefactata ad portionem lęsionis, reliquas partes improbè nutriri: atque etiam labi omnium partiũ robur per lypothymias, & vocatas syncopes conspicimus. Nec illud quidem nouum est in eadem parte actionem vnam, aut plures seruari, alias autem, & nunc vnam, nunc aliam aboleri: siquidem longa experientia tritum est nõnunquam in eodem membro sensum, & nutritionem vigere, motu deperdito, & hoc incolumi sensum aboleri. Verum perinde facile non est horũ omnium causas

ſas aſsignare poſſe: Nam quòd quarundam partium functiones lædantur aliis illęſis, ratio in promptu eſt, vel quòd facultas, aut inſtrumentū, vel finis, aut materia, aut quæpiā alia ex prædictis cauſis peculiariter in illis partibus euariet, nulla mutatione in aliis facta: Pluriū autem partiū actiones lædūtur à cauſis cōmunibus, veluti à materia cōmuni, publico inſtrumēto, cōmuni vſu, & facultate: ob cōmunē quidē materiam vētriculi, hepatis, & omniū reliquarū partiū concoctio nonnunquā vitiatur: vbi verò cor patitur per animi defectum, caloris natiui, ideſt publici inſtrumenti vitio, omnes corporis actiones labem contrahunt: per cerebri verò affectus oblæſa ſentiendi mouendique facultate, partes ſenſu, motuque deſtituuntur, alias autem functiones retinent: Variato autem actionum vſu partes omnes, quæ illius cauſa agunt, in ſuis actionibus noxas experiuntur, quomodo contingit pulſus, & reſpirationem deficiente calore, pariter aboleri: Ex quibus ſanè conſtat vitio proprii inſtrumenti multas actiones lædi non poſſe, & vniuerſas corporis functiones nec ob materiam, nec ob facultatem aliquam, ſed duntaxat communi affecto inſtrumento vitiari abolerique: propterea ſcilicet, quòd nulla eſt facultas, nulla materia omnibus actionibus communis: calore autem natiuo à corde influente vniuerſum corpus ad omnia ſua munera peragēda opus habet. Quòd verò in vno membro actiones quædam lædantur aliis illæſis, cauſa non ita patet: Nam id totum Galenus ad diuerſa inſtrumenta, aut robur, imbecillitatemq. facultatis referre videtur: veluti quū ſenſus ſeruatur amiſſo motu cauſa eſt (inquit) quòd diuerſi ſint nerui, qui in idem membrum inſerūtur; Contingereq. interim, vt nerui, qui ad cutem perreptant, ſint illæſi, ſenſumq. ſuppeditent: alii verò, qui muſculis implantantur offenſi, mouendi vim exercere nequeant; eademque ratione fieri, vt laborantibus illis, qui ad ſenſum ſunt deſtinati, & non aliis, ſenſus aboleatur; ſuperſtite motu. Quod ſi idem ſit neruus, eademque pars, quæ afficitur, accidere quidem poſſe ſcribit, vt ſeruato ſenſu, motus perdatur, non tamen contrà fieri poſſe, vt aliqua pars, quæ ſuapte natura ſentiat, & moueatur, ſenſum amittat retento motu, propterea ſcilicet quòd motus agendo, ſenſus verò patiendo exerceatur, maiorem autem vim ad actionem, quàm ad paſsionem requiri, proinde ſeruari poſſe, & influere tantam vim neruis læſis, aut alio quocunque modo corpore affecto, quæ ſenſum quidem ſuppeditare valeat, ad motus tamē edendos non ſufficiat. Quæ certè, vt rectè dicta ſunt, relinquunt tamen in quo dubitare, & aliam cauſam deſiderare poſsimus. Nam quod ſeruetur aliquando motus, aliquando ſenſus ob prædictas cauſas certiſsimum eſt; Ac quod etiam maius robur requiratur in motu, quòd in ſenſu, ex hoc conſtat, quòd videamus eos, qui admodum ſunt defatigati, aut morti propinqui, ne moueri quidem poſſe, ualentibus tamen interim ſenſibus. At illud non ita recipio, quòd putet nunquam reperiri corpus, quod moueatur ſine ſenſu, quandoquidem ſæpe contingit, vt dormientes nō ſolum agitentur toto corpore per tectum, ſed etiam ſæpius ſurgant, quod ille ſibi etiam contigiſſe in libro de Motu muſculorum commemorat, idque ſine ſenſu euenire neceſſe eſt, ſi modo ſommus ſenſuum omnium eſt vinculum quoddam, & omnes ſenſus dormiētibus feriantur, quod ſi quis neget repugnante rei natura & vſu, velitque rem authoritate decernere, locus eſt libro tertio de Cauſis pulſuum apud Galenum; in quo ſcribit apertè dormientes non ſentire: id quod etiam ab Ariſtotele in libro de Inſomniis memoriæ proditum eſt. Quòd ſi contentioſius agamus, velimuſque eos etiam ſenſum aliquem retinere, illud certe non negabimus non æque euidentem eum eſſe in illis vt motum, quem tamen oporteret euidentiorem eſſe, & longè magis vigere ſi modo facultas, quæ per neruos ſenſum & motum partibus largitur, quum imbecilla eſt, putetur integros ſenſus ſeruare poſſe, motus autem minimè: Quur enim (quæſo) manifeſti validique & varii fiunt motus, & nullus aut obſcurus in toto corpore dormientium apparet ſenſus? Ita-

que conſtat ſeruari motum per eoſdem neruos in eiſdem partibus nō ſeruato ſenſu: Quòd ſi ita eſt, quum neque ex robore, aut imbecillitate facultatis, neque ob diuerſitatem inſtrumenti, per quod huiuſmodi functiones obeuntur, id contingat, neceſſe profectò eſt aliam eſſe cauſam, quæ ex facultatum differētia ſumitur: Nam quoniam (mea quidem opinione) vna eſt facultas motoria diuerſa à ſenſifica, ideo fit, vt vna influente, alia autem non, functiones quæ ab illa proficiſcuntur fiant, alterius autem minimè: mirarique profectò in hac re licet Galenum has inter ſe non diſtinxiſſe, ſed perpetuò ſcribere ſenſum & motum à cerebro per neruos ad ſingulas partes demitti, quum duæ ſint inter ſe plurimum differentes hæ functiones, diuerſaſque ob id oporteat eſſe facultates earum authores; ſiquidem ex numero operum & functionum, numerus facultatum, vt tradit in initio libri de Naturalibus potentiis, inueſtigari debet. Quòd ſi inter ſe diſcrepantes has facultates re uera agnouiſſet, & quod in dormientibus de ſenſu & motu diximus, animaduertiſſet; non ſolum inueniſſet, quod putat fieri non poſſe, vt motus vnquam ſeruetur ociante ſenſu, ſed etiam ob diuerſas potentias inter ſe natura diſtinctas non locis fortè, neque inſtrumentis id contingere (vt arbitror) credidiſſet. Nam quæ alia, quæſo, poteſt eſſe cauſa, quur ab eadem intemperie, ſiue alio morbo nunc imaginatio, nunc ratiocinatio, aut memoria in cerebro læditur, aut in ventriculo concoctio, & non retentio, aut expulſio vigente febre, quàm quòd diuerſæ ſunt facultates? quæ etſi offenduntur omnes ab intemperaturis, quædam tamen plus vel minus, quædam verò etiam à quibuſdam iuuantur, à quibus aliæ deſtruuntur; quemadmodum anteà oſtendimus: Quòd ſi locis eas inter ſe ſeiungeret, facilè erat cauſam inuenire, quòd ſcilicet loco eo in cerebro affecto, in quo reſidet, quæ patitur facultas, alia illæſa, cuius ſedes integra eſt id accidat. At quum eas nuſquam inter ſe euidenter locis ſeparet, non alia poteſt eſſe cauſa, quàm quæ ex diuerſis morbis, aut ab eiuſdem exceſſus inæqualitate ſumitur: Siquidem ſiccitas coctioni obeſt, retentioni prodeſt, humiditas contrà illam iuuat, hanc lædit. Vnde mirum non eſt ſiccitatis exceſſu aboleri coctionem, & humoris exuperātia perdi retentionem, alterutra verò excedente qualitate, vnam labefactari, aliam incolumem relinqui: Quamobrem nos, quod Galenus de ſenſus & motus abolitione, & conſeruatione ſolum ſcribit, ad omnes alias functiones pertinere putātes, communes, quas poſuimus cauſas inuenire laborauimus, & motum in eadem parte fieri, ceſſante ſenſu, non alia ratione putamus, quàm quòd diuerſæ ſint potentiæ, à quibus huiuſmodi actiones proueniunt; id quod ſi rarò contingit, in dormientibus tamen ob manifeſtam cauſam conſpicitur. Quum enim ſenſifica vis omnino per ſomnum quieſcat, & veluti conſtricta in cerebro contineatur, nequit longius ſpargi, quum interim motiua minimum afficiatur; ſiquidem ſomnus ſenſuum, nō motus eſt paſſio. Eſt quidem hæc de his rebus noſtra opinio, liceat tamen vnicuique in re admodum ancipiti, ſi hæc non placent, meliora excogitare. Nam quod quidam putant ideo dormientem non ſentire quòd vis à cerebro ad muſculos trāſmitti quidem poſſit, ad cutem verò ob diſtantiam minimè, ridiculum omninò eſſe puto, quum tantum non ſit interuallum vt muſculis vis largiri, non autem cuti debeat, præſertim quum minima quæque facultatis portio ad ſenſum ſufficere putetur; Quòd ſi ex diſtantia huius rei ratio petitur, quur ad muſculos cruris vis ea demittitur, ad cutem autem capitis, & ceruicis multo propinquiorem cerebro impartiri nequit?

Cauſæ quibus fit, ut interdum prorſus aboleantur actiones, interdum uerò rurſus reſtitui poſsint. Cap. V.

QVur perdantur omnium partium actiones, aut quarundam ſolum, atque etiam in eadem parte qua ratione contingat nunc omnes illius functiones, nonnunquam verò quibuſdam illæſis, alias aboleri ſatis dictum eſſe puto. Illud uerò quod ſupereſt in abolitis actionibus, breuiter docendum eſt, ob quas cauſas accidat omnino deſtrui actiones, ut nunquam amplius reſtitui poſſint, ut in lethali apoplexia, & ſyncope uſu venit: aliàs autem videamus eaſdem nonnunquam ad ſuam naturam redire, vt in animi defectu, & per minores apoplexias, & vteri ſuffocationes. Itaque quum multæ ſint cauſæ, à quibus abolentur actiones, ſiquidem ob propria vitia ipſius facultatis id contingat, deſperata ferè res eſt; veluti in his accidit, qui intemperaturæ exceſſu extincta facultate pereunt. At ſi ea impediatur, vt fit per ſomnum, ſperandum eſt, vt illę ad ſe redeant: ob materiæ copiam, quæ perduntur actiones non periclitantur, veluti ventriculi concoctio, quæ nutrimenti copia abolita fuerat, illa conſumpta, facilè reſtituitur: Quæ verò patitur actio ob vitia proprii inſtrumenti, ad læſionis portionem intelligemus quid ſperare, aut vereri oporteat. Nam eo offenſo, à quo plurimæ facultates emanant, quodque fons, & origo eſt, res magis ſuſpecta haberi debet; veluti quum affecto cerebro in attonitis ſenſus & motus in vniuerſo corpore abolētur. Læſa verò ſpina, & illius neruis, cauſa leuior exiſtit, ſi quādo eędem læſiones in ſenſu & motu accidant. Atque etiam vehementer affecto proprio inſtrumento fit vt amplius reſtitui nequeat, quæ ſemel abolita eſt actio; veluti quum omnino præciſo neruo, motus partis, in quam ille inſerebatur ſine aliqua ſpe deſtruitur. Quòd ſi propter obſtructionem idem contingeret, quia leuior eſt affectus, eam abolitionem pariet, quæ non omninò deſperata credi debet: quum ferè omnes ab hac cauſa aliquibus membris reſoluti ad priſtinam ſanitatem redeant. Quæ verò fiunt à communi inſtrumento operationum abolitiones, ex diuerſa illius noxa hoc, vel alio modo vitiatæ proueniunt. Etenim ex diſſolutione ſpirituum animi defectus facilè emendatur; qui verò illis corruptis, aut ſuffocatis naſcitur, vt plurimum in lethalem ſyncopen terminatur, & occidit. Iam verò ſi ob vſum deperditum perdantur actiones, ſiquidem vſus ad vitam ſummoperè ſit neceſſarius & continuus, raro contingit ſemel illas deperditas reſtitui poſſe, vt perdita ſemel reſpiratione & pulſu, abolito illorum vſu, vix aliquid boni ſperādum eſt; alterius verò actionis vſus ſuas actiones cum ſpe reſtitutionis abolere ſolet; vt in appetitu deperdito contingit, repleto admodum corpore, quo euacuato conſumptaque repletione, vt redit vſus, ſic & ipſa appetentia reſtituitur. Atque hæc quidem de hac re quantum generalis hæc noſtra tractatio aſſequi poteſt. Nā qui plura & exactiora poſtulat, ad ſingulas functiones deſcendet, & vim omnium cauſarum, quibus contingit eas aboleri, perpendet.

Debilis actionis auctæque cauſa. Cap. VI.

LEuiores ſupradictæ cauſæ imbecillas reddunt actiones, etenim debiliore reddita facultate, actiones quoque debilitari clarius ferè eſt, quàm vt demonſtrari debeat: quandoquidem coctiones, corporis motiones, & reliquæ ferè omnes actiones in ſenibus, & his, qui longo morbo diu ſunt vexati, vix tardiuſque obeuntur debilitatis, quæ animal regunt, facultatibus. Eodem pacto ob nimiam humiditatem, & ſiccitatem mollioribus durioribuſque effectis neruis motionis inſtrumentis, vix corpus dimoueri poteſt, & vulnerato ventriculo nō ſatis donec coquatur, nutrimentum retinetur. Quinetiam natiuo calore debilitato, aut aliò

reuocato, officia earum partium, quibus ille deficit, infirmiores euadunt. Qua quidem ratione qui ſtudio literarum vehementius incumbunt,diſtracto à ventriculo, digeſtoque per continuas animi cogitationes innato calido, infæliciter alimentum concoquunt. Iam verò diminuto vſu,actiones quoq. minuuntur,quod in pulſibus, & reſpiratione manifeſtè apparet. Nam corde refrigerato, minores tardioreſque huiuſmodi actiones fiunt. An non etiam ob alimenti exuperantis copiam,aut alienam qualitatem imbecilliores attractiones, retentiones,coctiones materiæ vitio contingunt? quo modo Galenus tardas coctiones in ventriculo cõtingere ob cibos duros, & craſſos ſcribit in libro de ſymptomatum Cauſis. Præterea occupato ſpatio,in quo inſtrumenta mouentur,& deficiente tempore, aut vitiato ordine,infirmiores operationes edi conſpicimus,& conniuentibus plus iuſto cutis meatibus, ſudores vel omnino ſiſti in maiore adſtrictione, vel in leuiore ægrius effluere. Sunt porro excedentis actionis eædem genere cauſæ: Nam vbi facultas exceſſu qualitatum mediocritatem in agendo non aſſequitur,in eo excedit in quo vincentis intemperaturæ cauſæ vis præpollet; quo modo exuperante ſiccitate,qua facultas retentrix gaudet,arctius continetur alimentum quàm cõueniat, & caliditate vincente vehementiores attractiones,validioreſque motus in delirãtibus fiunt, & vigiliæ exuperant, & loquacitas ſuperflua auditur. Atque etiam vbi debilior eſt vis corporis,quæ retentioni deſtinata eſt,citius quàm oportet deſinit ſuo munere fungi,cogitque citius quàm expediat,& frequentiores excretiones fieri: vbi enim vnius opus male confectum alterius excipit actio, quæ prior eſt,ob debilitatem ſequentem cogit facultatem maturius ſuas actiones expedire. Cæterum duriora inſtrumenta ad motum validiora exiſtunt, & ad retinendum pluſquam naturæ modus poſtulat, robuſtiora: & quæ laxiora ſunt,rarioraque faciliorem quàm oporteat his,quæ euacuantur,& per ea deducuntur viam præbẽt, ſic ſanè rariores cutis meatus exuperantis ſudoris cauſa cenſentur: At vrgente reſpirationis pulſationiſque vſu,ipſa reſpiratio & pulſus crebriores,velociores,maiores, & denique omnimodo aucti euadunt. Præterea materiæ vitio augentur quoque præter naturam actiones; ſiquidem calidiore,ſiccioreque exiſtẽte alimento concoctio mediocritatem excedit,dum torrentur ea, quæ alterantur: Diutius verò excrementa in aluo cõtinentur,quum duriora ſiccioraque extiterint. Quòd ſi acriorem qualitatem habuerint,vel iuſtam menſuram exceſſerint,celerius quàm oportet,& vehementius etiam expultricem commouent: Ac quemadmodũ priores actiones poſteriorum ſunt cauſæ: ſic quæ circa materiam aliquam verſantur, ſi poſteriores imbecilliores ſunt,priorum actiones promouent,adaugentque:quo pacto tardante diſtributione alimenti,excretiones per aluum anticipant, vberioreſque proueniunt; & quum illæ,quæ præcedunt vehementius agunt, contingit quoque ſequentium actiones minui. Parcior ſiquidem diſtributio alimenti fit per corpus,quum præpropere,vehementiuſque illud à ventriculo per inteſtina deſcẽdit: At non perinde latiore facto ſpacio,in quo partes corporis mouentur, accidit motus augeri,vt minuuntur eo occupato,quandoquidem non vrgente magis vſũ immotiſque præcipuis actionum cauſis nulla ratio cogit,vt ob ampliorem locum, motus excreſcere debeant. ob tempus verò id contingit, quum alimenta, quæ in ventriculo & inteſtinis continentur, longiore mora torreantur, ſiccioraque reddantur.

Magnæ,uehementis ualidæque actionis cauſæ Cap. VII.

ETſi difficile eſt quæ in ſingulis ferè differunt,generali aliqua ratione compræhendere: Quoniam tamen inſtitutum noſtrum poſtulare videtur,vt poſteaquam in vnoquoque genere actionum plurima vitia poſuimus, illorum quoque

cauſas

causas breuiter prosequamur. Ideo de hac re omninò agendum esse puto; quod quidem Galenus in pulsibus, & respiratione diligentius fecit, quum magni, vehementis, crebri, velocis, æqualis, inæqualis, & omnium denique aliarum differentiarum pulsus, & respirationis diligenter causas explicat; quæ si in motibus voluntariis, si in sensationibus, si in principibus facultatibus, imaginatrice, cogitatrice, & memoratrice facultate, præterea in attractione, retentione, coctione, expulsione, & reliquis corporis, animique functionibus, & singulis operibus præstitisset; non esset fortè quòd communem omnibus tractationem tantoperè desideraremus: sed quum id non faciat, desideret tamen ars, vt non magis aliquarum functionum, quàm aliarum peculiari adhibita tractatione causas enarremus; cogimur profectò, quod commune singulis est, prosequi, sine quo reliqua constare, nec intelligi possunt, & quæ prætermittũtur in singulorum explicatione, iam comprænhensa in generali, & communi cognoscuntur: sic sanè passim Galenus, & præsertim vbi agit de causis inæqualitatis vnius pulsus, iubet esse faciendum, explicandum scilicet quod vniuersale est, & ad illud omnia redigenda: ex cuius cõsideratione si quid singulare desideretur promptè inueniri posse putat: Itaque nos hæc ita docere aggrediemur, vt nõ exactam polliceamur tractationem, sed potius excussis causarum generibus, veluti quibusdam exemplis lectorem exerceamus, & inuitemus ad hæc perficienda, quæ à nobis inchoata inueniet. Igitur quum in genere actionis auctæ contineatur ea, quæ magna est, & vehemens, imprimis illarum causas docere conabimur à magna exorsi, quæ certè nõ vnum solum genus causarum requirit, sed omnia: nisi enim facultas valida sit, vrgeatque vsus, pareatque instrumentum, & liberum sit spatium in quo instrumenta agitantur, suppetatque tempus, & suam etiam vim præbeat commune instrumentum, magna actio fieri non poterit. Vnde non solum tres magni pulsus & respirationis causæ, vsus scilicet, vis, & instrumentum idoneum (mea quidem opinione) poni debent, sed & prædicta omnia; quando etiam Galenus libro secundo de Sanitate tuenda tres prædictas causas, quas statim ab initio libri primi de Causis pulsuum ponit, sufficere nõ posse docet, quum quartam addat, quæ scilicet ex animalis spiritus, nempè calidi natiui mutatione petitur. Nam requiri etiam spatium liberum in motu arteriarũ ad magnos pulsus creandos ex hoc constat, quod per adstrictas inflammationes, aut scirrhos comprimentes arterias magni pulsus illis in locis fieri nequeant: Sic etiam in voluntario motu fieri apparet: Neque enim in paruo spatio, vel in temporis angustia ille magnus fieri potest. Est quoque magnarum actionũ, quæ materiam requirunt, causa ipsa materiæ copia; Nam magni copiosique sudores elici nequeunt, vbi paucus subest in corpore aquosus humor; quod etiam fieri nequit, si cutis, per quam sudor educitur, non satis peruia sit, & effluenti humori liberum exitum non prębeat. Verum & si magnæ causæ magnas actiones efficiunt, non tamen necesse est perpetuò omnes eas magnas esse, quum magna fiunt opera, sed satis est nõnumquam vnam exuperare, alias autem mediocriter habere, quod etiam Galenus optimè, quum de causis magni pulsus agit, docet; sola scilicet vrgente pulsus necessitate à mediocri facultate, & arteria non omninò inepta ad motum, magnos edi pulsus. Quum enim vsus maiorem refrigerationem postulet, mediocres arteriarum motiones sufficere non possunt, *vnde plurimum distenta arteria, quæ eam impellit facultas, magnas pulsationes excitat*: Quæ si non sufficiant, primum celeritatem, deinde etiam maximo vrgente *vsu, crebritatem ascifcit. Iam verò si vehemens actio est, in qua adest robur, & ce*leritas, necesse omnino est ualidam esse facultatem, vrgere vsum, & instrumenta etiam obedire & alias causas, sine quibus nihil vehemens fieri potest. Inter quas tamen præcipuam vim habet facultas ipsa, quum ea sola, aliis non repugnantibus, causa esse posit, si non vehementis omnino, quum in mediocri vsu nihil cum ce-

leritate fiat, eius tamen, quæ valida robustaque est actio, author fuerit. Quod in his corporibus apparet, quæ in mediocri caliditate & vsu, pulsus validos fortesq. ob insitum in arteriis facultatis vitalis robur, edunt. Eædem causæ intelligantur ad proportionem in aliis actionibus. Magna enim cruditas, magnaque fames, & excretio easdem causas habent, aut certè ad proportionem respondentes: siquidem magna cruditas fit ob magnam & excedentem alimenti copiam, ob insigne coctricis facultatis vitium, aut instrumenti insignem læsionem: magna autem fames non solum ab his, sed etiam quòd plurimum vrgeat edendi necessitas; atque ita in singulis functionibus licebit inuenire quid in illis sit causa magnitudinis, vehementiæ, & fortitudinis.

Acutioris exquisitiorisque actionis causæ. Cap. VIII.

EXactiores acutioresque quàm par sit actiones quasdam fieri certissimum est; veluti quum eorum conditionem damnamus, qui ob exactiorem quendã ventriculi sensum piperis aut alterius etiam mitioris rei vsum non ferunt, aut qui per morbos iam plurimum debilitati, acutissimè audiunt: Cuius actionis causam uel ad commune, vel proprium instrumentum, aut facultatem redigemus. Aliæ enim nihil videntur in hac re præstare posse. Ac quod ob commune instrumentũ nempe spiritum id cõtingere valeat, ex hoc etiam ostendere possumus, quòd Galenus in libro primo de Causis symptomatum eos scribat acutissimè videre, qui puram synceramque animalis spiritus substantiam sunt sortiti. Quod enim crassum, & feculentum in illis est, nonnumquam absumunt morbi: ex quo relinquitur portio magis extenuata, & purior reddita, quæ ad huiusmodi actiones est aptissima. At ratione proprii instrumenti fieri illud videtur, quod diximus, nonnullos in extremo morborũ acutissime omnia, quæ dicuntur, auditu percipere; Nam id potissimum in his morbis vsu venire videmus, qui siccitatis excessu humorem omnem qui in meatibus corporis, & in ipsis sensoriis continetur, obtusionisque causa est, consumpserunt: Qua ratione acutius, & prudentius omnia senes, quàm iuuenes diiudicare putamus, quòd scilicet illi cerebrum siccius obtineant, hi verò humidius. Illi verò, qui piperis assumptionem ferre non possunt, causam forte habent, quòd ex certa, & delicatiore quadam temperie, facultas resultet exactiore sensu prædita.

Actionis, quæ debitum tempus anteuertit causa Cap. IX.

GAlenus libro tertio de symptomatum Causis docet deiectiones alui consuetum præuenire tempus, vel grauato ab alimenti copia, vel demorso & puncto à mordacibus ventriculo, vel etiã irritato à rebus alienis. Præterea huius quoque causam esse cibos humidiores & glutinosos: Contra verò tardiorem fieri, vel propter intestinorum imbecillitatem, quæ propellere nequeant, vel ob hebetem illorum sensum: qui non satis percipiat quæ contristant, & molestant: tum etiam ob ciborum paucitatem vel crassitiem; addit & musculorum abdominis & thoracis infirmitatem. Ex quibus quidem causis ostendit ob materiam, facultatem, & causam sine qua non huiusmodi actionis vitium prouenire. Nam quum anticipat, vel tardat ob copiam, inopiam, alienam substãtiam, crassitiem, acerbitatem, viscíditatem, humiditatem, vel siccitatem, materiæ vitium est: Quum verò idem accidit ob imbecillitatem, vel robur retentricis, aut expultricis à facultatibus causas ducit: Sensus verò exquisitior, aut obtusior causa videtur esse sine qua huiusmodi actiones fieri nequeunt: Siquidem necesse est expultricem irritari, si suo munere fungi debeat, id quod tanto promptius facit, quanto ob exquisitiorem

ſenſum citius afficitur: tardius verò quanto minus ſentit, quæ noxia ſunt; irritatio verò, & morſus, & moleſtia alia, nunc ad materiam, nunc ad facultatem redigitur; Nam perinde nonnunquam pars exacto ſenſu eſt prædita, vt nullas, vel etiam minimas moleſtias ferre poſsit, & moleſtum ſentiat, quod alioqui ſuapte natura huiuſmodi non eſt, ipſiuſq. vitio tunc non materiæ irritatio cõtingit; Quòd ſi illa benè ſit affecta ad materiam referenda eſt irritatio, quamquàm tamen etiam contingit, vt vitio ipſius inſtrumenti ea fiat, & anticipet actio; veluti quum ob vlcera aut inflammationes inteſtinorum expultrix cõmouetur ad ea, quæ dolorem inferunt, & ſimul in inteſtinis continentur, protrudenda: Nec illud quidem alienum eſt, mutato fine, quaſdam actiones anticipare, aut tardare, vt in pulſu apparet, cuius vſu aucto, ſtatim arteriæ pulſare incipiunt. Idem patet in cibi appetitu: Nam qui in otio viuere conſueuerunt, ſi aliquando validius ſe exerceant inanito corpore, ante tempus conſuetum edere coguntur. Aliter his contingit; qui ex labore ad otium ſe conferunt. Sunt quoque præcedentes actiones tardationis, aut anticipationis, & hæ illarum pariter cauſæ: Nam quoniam expultrix facultas non inſurgit ad propellenda excrementa, ante quàm perfecta ſit alimenti concoctio, optima ratione fit, vt tanto plus tardet expulſio, quanto magis concoctio moratur: Quòd ſi maturius corpus expurgetur, & vacuetur, tanto citius appeti alimentum neceſſe eſt.

Cauſæ actionis, quæ continuò uel per interualla præter naturam fit. *Cap. X.*

SCribit idem author prȩcitato libro excretiones alui aſsiduas fieri, vel propter imbecillitatem, vel morſionem; Præſtat tamen ad ſua genera non ſolum alui excretiones, ſed vniuerſas alias actiones, quæ hoc modo fiunt reuocare. Igitur continuas obiri actiones, quæ per interualla fieri debent contingit, primum inſtrumenti vitio, veluti quum reſoluto ani vel veſicæ muſculo continuò excrementa, quæ per eas partes euacuantur, effluunt; & ſudores, rarefacta præter naturam cute, continuò emanant; & aſsiduæ deiectiones his qui teneſmo laborãt, exulcerato inflammatoque inteſtino eueniunt. Accidit quoque id inſtrumenti communis malo; quod in perpetuis vigiliis delirantium & febricitantium apparet; quoniam enim ob igneam qualitatem, ſpiritus calidumque natiuum in perpetua quadam ſunt agitatione, faciunt, vt ſomnus qui illorum quiete perficitur, ſuccedere nequeat: illorum verò refrigeratione, diſſolutione, vel reuocatione hic continuo, longioreque tempore perduret. Præbet & materia ſuam in hac re cauſam: quo modo ſudores ob copioſam tenuemque materiam nõnullis perpetuò emanant. Contingit quoque facultatum vitio huiuſmodi functiones variari, ſiquidem quæ retinere debet excrementa, ad tantam imbecillitatem peruenit aliquando, vt quum nullo modo retinere poſsit, continuò ea effluere ſinat, & expultrix malè affecta perpetuò aliquid expellat: Quarum verò functionum continuus eſt finis, aſsiduæ quoque illȩ ſunt: ceſſat enim edendi cupiditas his, qui ſecundum naturam ſunt affecti, eo reſtaurato, quod eſt diſſolutum; In canina verò fame, quia vrget continuò repletionis neceſsitas, continuò ab his cibus appetitur. Contingit præterea ob cauſas ſine quibus non huiuſmodi vitia fieri: Nã quoniam expultrix facultas ſuo munere fungi nequit, niſi retentrix ſeſe relaxet & remittat, ſi hæc ob imbecillitatem nihil amplius continere valeat, continuas fieri expulſiones neceſſe eſt.

Intempestiuæ actionis causæ. Cap. XI.

INtempestiuas fieri actiones ob easdem causas contingit: Nam resoluto ani mu sculo, qui cohibendis ad certum tempus alui excrementis præest, intempestiuæ illorum fiunt excretiones: Quòd si vehementius concitetur expultrix, idem accidere necesse est: vel ipsius vitio, vel materiæ superflua quantitate, aut aliena qualitate, aut substantia, quo modo in morbis etiam, adhuc edentibus ægrotis, vomitus contingunt nequeunte scilicet facultate expultrice ob imbecillitatē vel minimam ciborum copiam ferre: edacia verò animalia quum sese superfluo alimento, aut alieno ingurgitēt, intempestiuis vomitibus & alui deiectionibus corripiuntur. Quod etiam his accidere videmus, qui ex morbis exinaniti statim se reficere, & replere student: At importuni sermones delirantium non solum facultatem ipsam, sed etiam calidum natiuum perperam affectum intempestiuæ huiusmodi actionis causam esse ostendunt. An non etiam vrgente vsu, qui bulimia, aut canina fame vexantur, intempestiuè edere coguntur? Est præterea illius causa nōnunquam id, sine quo actio fieri nequit. Nam quum retentrix vis intestinorum importunè suum officium deserit, necesse est ipsam expultricem intempestiuè insurgere ad excrementorum reiectionem.

Actionis, quæ subito confertimque læditur, causa. Cap. XII.

LAEduntur porrò subitò confertimve actiones in attonito morbo & animi defectu, & in vtroque plurimæ actiones cōcidunt: Nam attonitis vniuersa animalis facultas, quæ sensus, motus, imaginationis, cogitationis, & memoriæ est author, perit: In syncope verò vniuersum corpus agere desinit labefactatis naturalibus, animalibus, & vitalibus functionibus; quarum quidem, vt cōmune hoc est malum, quod confertim labantur; ita communes quasdam causas illius esse oportet, quas Galenus non attigit; & quæ de apoplexia scribit, faciunt, vt minus vera putemus, quæ de syncope tradit: Negat enim in libro de Locis affectis, & de Causis symptomatum secundo circa finem, apoplexiam fieri posse ab intemperie cerebri, veluti nec etiam epilepsiam, quoniam subita illorum morborum est generatio, & dissolutio. Quòd si ita est, tanto minus credere oportet syncopen ex intemperie nunquam contingere, vt duodecimo Methodi meminit, quanto celerius in hoc affectu, quàm alio actiones corruunt: Si præterea intemperies partium id facit: quur omnes, qui ex febribus ardentibus, aut alia quacunque intēperie moriuntur, semper cum syncope non extinguntur? Itaque quum syncope præceps sit virium lapsus, illius causam in eo ponere oportet, quod subito affici, mutari, corrumpive potest: Solidæ verò partes subitò alterari nequeunt, nec ita mutari alterantium vi, vt statim concidat vniuersi corporis robur, si modo quod solidum durumque est, ægrè patitur; & alterationes, præsertim tam insignes, quę vim habeant perdendi vniuersas functiones, non nisi tempore fieri valent. Quãobrem si non ob temperamentum actiones subitò labefactari possunt, nec ob facultatem efficientemque illarum causam id continget, si modo ob temperamentum facultates lædi, actionesque suas edere dicuntur. Neque etiam ob materiã, ex qua morbi gignuntur, id primò fieri contingit; quandoquidem humores putridi syncopen per se non committunt; aut apoplexiam crassi, & glutinosi, sed illi eo quòd spiritus corrumpunt, hi verò animalis facultatis sedem, & cauitates obstruant, actiones perdunt. Quamquam tamen videtur etiam syncope nonnunquam fieri posse ob humoralem materiam, quæ cordis meatus, & ventriculos occupet, sed id raro certè necesse est euenire, quum per huiusmodi fluxiones ita labantur vires, vt sine spe reuocationis (quod in syncope sæpius fit) mors sequatur: Ob finem

Ob finem verò multo minus accidere potest syncope. Quamobrem superest, vt solius communis instrumenti vitio oriri queat. Illud enim facilè subitoque pati, subitæque proinde huius mutationis author esse potest. Est porrò tenuis, calida, & mobilis spiritus substãtia, vnde & facilè accendi, dissolui, restitui, alterari, variè moueri, & a'io modo variè affici potest, & varii proinde subitique ex eo affectus nascuntur. Quid enim citius, quæso, fieri apparet, quàm quod per timorem, lætitiam, iram, & alias huiusmodi cordis passiones, spirituum sanguinisque motu, aut alio vitio contingere videmus? quales sunt tremores, decolorationes, rubores circa faciem & vniuersum corpus, inordinati validique motus, aut extremæ imbecillitates, quæ prædictas passiones sequuntur. Nec ratio quidem vlla est, quur huiusmodi cordis passiones, & animi subitas perturbationes, à sanguine spirituque prouenire putemus, syncopen verò ab intemperie, vel aliis causis. Requirit verò corpus in spiritibus certam quandam mensuram, qualitatem, & liberum motum, si modo rectè sua munera exercere debet, quod ostendunt symptomata, quæ eorum vitio nascuntur, quum enim illi deficiunt, statim etiam actiones collabuntur; id quod declarant, qui uel inediam diu tulerunt, aut multum in aliquo opere laborarunt, aut ob uenæ sectionem immoderatam, uel alia demum ratione sunt exhausti. Nam hi, dissolutis spiritibus calidoque natiuo, aut subito cadunt, aut certe cessare ab omni negocio coguntur. Nocet & nimia abundantia, quod apparet, quum per uehementes accessiones, aut timorem, sanguis & spiritus uniuersi corporis ad cor recurrentes multitudine nimia aut syncopen inferunt, aut nonnunquam etiam perimunt. Cæterum alterationes in spiritibus, ut aliis rebus fieri possunt secundum primas, secundasque qualitates, aut etiam totam substantiam, putatque Galenus ex manifestis qualitatibus alteratis spiritibus syncopen committi, quod experientia falsum esse docet: Nam qui acutissimis febribus laborant, omnes in huiusmodi casum inciderent, vtpote quibus vehementer à calore spiritus alterentur, & mutentur: Quòd si aliquando qui ita afficiuntur, syncope corripiuntur: id non ob intemperiem solidarum, aut spirituum, sed quoniam à vehementi calore dissipati spiritus deficiunt: alioqui etiam quum iacent, animo linquerentur: quod solum accidit, dum surgere tentant, aut mouentur: propterea quod in eo negotio spirituum copia requiritur minus quidem necessaria, dum in quiete corpus continetur: sola ergo ea alteratio, quæ maligna est in spiritibus toto genere inimica, syncopes potest esse causa: quod his euenire vid

demus, qui vel pestilentibus febribus, aut venenum assumpserunt, vel à feris virus eiaculantibus fuerunt demorsi. maligna enim in spiritibus qualitas ineptissima est ad actiones obeundas; quo fit vt eas labi, & perdi subito necesse sit, deficiente scilicet maximè necessario, & accommodatissimo instrumento. Cæterum lædi actiones, quum spiritus conclusi in corde in vniuersum corpus libere spargi nequeant, indicio sunt qui prohibita respiratione suffocantur, quique ex crudis humoribus obstruentibus cordis vasa laborant, & ob id syncope corripiũtur: Quod sanè vitium propriè spirituum non est, sed ad illorum conceptacula pertinet, quæ vrgente obstructione liberum exitum illis non præbent. Hac ratione etiam adhibitis vinculis partibus, actiones earum pereunt: quoniam constrictis uasis spirituum, transitus & motus prohibetur. Itaque subitæ confertimque factæ actionis causa est alterutrum instrumentũ: Proprium quidem, vt in apoplexia dictum est, huius verò & etiam communis vitio syncope contingit, & si immediata, proximaque syncopes causa tota ad spiritus referri videatur; In illis tamen functionibus, quarum vsus caloris spiritusque mutatione variatur, finis etiam huiusmodi mutationum causa esse potest. Veluti quum pulsus statim desinunt moueri, cessante statim vsu per subitos timores, & inuadentes accessiones morborum, per quas calor confertim relictis externis partibus, in interna viscera sese recondit.

Atque hæc quidem ſufficiant de actionibus auctis; nam cauſas velocioris, crebrioris, & ſi quæ ſuperſunt alia genera, facilè ex his, quæ ſupradicta ſunt, & etiam à Galeno in libro de Pulſibus memoriæ prodita, intelligi poterunt: quandoquidem velocioris, crebrioriſque pulſus eædem ſunt, vt aliarum actionū, quæ ſimiliter fiunt, cauſæ: & ſi aliquæ aliæ prçter illas, quas illic ponit, neceſſariæ fuerint, ad aliorum imitationem, de quibus hactenus egimus, ex poſitis fontibus minimo negotio emanabunt. Nec illud etiam explicandum puto, quod pertinet ad cauſas ſingularum actionū, quæ ſub debilitate compræhenduntur, ſi modo oppoſitorum eadem eſt ratio. Quare ad reliquarum functionum cauſas accedamus.

Deprauatæ actionis cauſæ. Cap. XIII.

VNiuerſum deprauatæ actionis genus ſuas etiam cauſas ab iiſdem generibus ducit, etenim facultas ipſa deprauatæ actionis cauſa agnoſcitur: vt enim cum ea parum imbecillis eſt, infirmè ſolum agit, ſic vbi plurimum à mediocritate defecerit quod efficit, corruptè facit. Id oſtendunt, qui à morbis vehementer debilitati, non ſolum imbecillos edunt motus, ſed etiam corruptos, dum proiecto, vacillanteque corpore, aut contortis cruribus incedunt; & pulſus præterea qui appropinquante morte, vndoſi, formicantes, vel alio denique modo inæquales, deprauatiq. redduntur; Nec alia ratione tremores decrepitis & morbo affectis contingunt, quàm quòd infirmior vis corporis ætatis curſu, vel morbi vehementia effecta ſolitam membrorum molem ſuſtinere, regereque nequeat. Sic etiam Galenus ob infirmitatem veſicæ ſtranguriam, quæ certè inter deprauatos motus poni debet, fieri ſcribit. Quinetiam quæ vehementer excedit in agendo facultas, deprauatæ quoque actionis cauſa cenſenda eſt: vt enim in defectu inſigni corruptio adeſt; ſic maiores exceſſus eadem ſequitur; quippe quum recta agendi ratio in ſola mediocritate conſiſtat: Hac quidem ratione ex nimia & immoderata coctricis facultatis functione nidorulentam qualitatem cibi in ventriculo aſſequuntur, & ſanguis eruginoſus, & corruptus ſanguificæ virtutis ob calidiorem intemperiem vehemētia euadit: vt verò exceſſus imbecillitatiſque ratione, ſic illius vitio & corruptione quadam, quum ſubſtantia partis & forma eſt corrupta, actiones deprauatas edi neceſſe eſt: veluti quum ob malignam intemperiem alimenti concoctio, & ſanguificatio vitiatur, & deprauatur: Cæterum inſtrumenti communis vitio, deprauatæ quoque actiones fiunt, argumento quòd equi & cætera animantia caloris ebullitione immoderatè agitata, inæqualibus inordinatiſque, & omni ratione corruptis motibus cientur. Hoc pacto delirium in vehementioribus febribus, caloris vi, commotis præter naturam ſpiritibus contingere videtur. In maniacis verò potius vitio ipſius facultatis, quod ob malignam quandam ex atra bile intemperiem accidit: & quemadmodum conceptis vehementioribus qualitatibus, aut accedente immoderato motu ſpiritus deprauatæ actionis ſunt authores, ſic etiam illis refrigeratis ſegniuſque motis, aut aliò reuocatis deprauatæ prodeūt actiones: Quo modo tremores ob timorem, deſerente externas partes calore, accidunt. Porrò vitio proprii ſingularum functionum inſtrumenti corrumpi actiones, facilè eſt oſtendere; quum non alia ratione, concreto circa pupillam craſſo humore, feneſtrata omnia, quæ videntur, appareant, & ventriculis cerebri obſtructis, deprauatos totius corporis motus per comitialem morbum accidere videmus; nec non ſtranguria contingit obſtruente calculo veſicæ orificiū: Quòd verò ob ſpatium, in quo inſtrumenta mouentur, actiones deprauentur; teſtantur tremores cordis, qui occupato ab humore aquoſo ſpatio, in quo cor ipſum ſecundum naturam mouetur, accidunt: quinetiam deprauati arteriarum motus, vt pulſus interſecti, qui ob eandem etiam cauſam fiunt; Nec illud abſurdum videri debet, ſi mutato actionum vſu,

num vsu,ipsæ quoque actiones deprauatæ edantur: vbi enim vrget vehementius actionis necessitas,vt immoderatos,sic corruptos fieri motus oportet:veluti quũ præsente periculo fugere coacti temere iactatis sine ratione corporis mẽbris, quo cunque rapimur: Quo pacto fortè etiam vbi corpus in febribus æstuat,maximusque refrigerationis adest vsus,inæquales pulsus, & respirationes excitantur: Nec minus quidem materiæ vitio, quàm à prędictis causis corrumpi actiones credere oportet: Quippe quum ex corrupto nutrimento coctionem quoque deprauari nouum non sit,siquidem ex calidiore nutrimento nidorem; ex frigidiore aciditatem; & ex maligna illius qualitate indicibile vitium id,quod in ventriculo conficitur,contrahit. Ac non solum ob qualitatem, & quantitatem, sed etiam ordinem,& intempestiuam assumptionem alimenti,illius coctionem deprauari videmus:veluti quum secundo loco ingeruntur,quæ primo assumi debent,aut statim à somno,vel paulo post aliorum assumptionem (iam incipiente coctione) nouos cibos ingerimus: Tunc enim variæ in ventriculo corruptiones ex deprauata coctione prouenire necesse est, quod quotidiana docet experientia: Atque hæc etiam de causis functionum deprauatarum sufficiant:ex quibus quod peculiare est singulis speciebus sub eo genere contentis,paruo, ne labore ab eo, qui ratiocinari nouit,inueniri poterit.

Tristis uoluptuosæque actionis causæ. *Cap. XIIII.*

GAlenus,authore Platone,dolorem voluptatemque fieri scribit,quum sensoria confertim afficiuntur; si quidem à naturali statu in eum, qui est præter naturam hoc modo deducantur,dolorem; si verò contrà ab eo,qui est præter naturam in naturalem mutatio fiat, voluptatem sequi; verum non solum in sensationibus,sed in aliis actionibus dolor contingit,& voluptas. Ex cogitatione etenim rei tristis,aut gratæ,vel reminiscentia,aut imaginatione, dolore & voluptate anima afficitur. Vnde potius dicendum putarem dolorem & voluptatem fieri,quum agendi facultas res gratas ingratasque percipit: maior tamen in sensationibus dolor voluptasq. percipitur,propterea quòd crassius est subiectum, in quo vehementiores impressiones fiunt,& validiora etiam occurrunt obiecta,quæ validius afficere valent: Oriri autem dolorem quũ à naturali statu in eum,qui præter naturam est, fit mutatio, certissimum est: At voluptas non solum fit, quum malè affectum corpus transit subito ad naturam, sed etiam quum bene habet, & gratis iucundisque obiectis occurrit: Alioqui bene valentibus nobis nulla sensu perciperetur voluptas. Ea etiam,quæ paulatim sensimque agunt, vim habere inferendi voluptatem docent musica instrumenta,quæ tanto magis nos afficiunt,& oblectant,quanto lenius,numerosiusque exercentur: Cæterum si dolor,& voluptas occursu,perceptioneque diuersorum sensibilium contingũt (eadem enim est ratio de sensatione,& alia actione) duas omnino illorum causas statuere oportet; vnam,quæ sensibilium; aliam, quæ sensuum sensoriorumque ratione contingit. Si enim illæ causæ ponendæ sunt in vnoquoq. symptomate,quibus remedia debẽtur, quorumque naturam damnare possumus, vnam certè causam inueniemus, quæ sensus vitio prouenit: Siquidem ob sensum corporis exactiorem, vt singultus,& rigor,sic etiam dolor à moderatis,& minimè dolorificis suapte natura causis sæpe nascitur: Nec intelligere quidem possum qua ratione hac causa prætermissa dolorem semper in his, quæ sensoria vehementius afficiunt, quærat Galenus;quandoquidem aut in hoc symptomate ea pretermittenda non est,aut etiam in singultu,rigore,expulsione,coctione,aliis denique corporis actionibus,quæ facultatum vitio contingunt,idem faciendum fuerat: Nam si singultum nonnumquam accidere dicimus his,qui exactiore stomachi sensu sunt præditi, & coctio-

nem infeliciter obiri, non ob instrumenti vitium, aut materiæ, quæ concoquitur, sed ipsius facultatis concoctricis malum; quur etiã doloris causam aliquando non referemus ad ipsum sensum, sensoriumque male affectum? vtpote quod ab his molestetur, à quibus quæ melius affecta sunt corpora, minimè lęduntur. Itaque vna posita doloris voluptatisque causa, quæ ad ipsam facultatem instrumentaque referri debet, quærendę sunt illæ, quæ ita sensoria & sensum afficere possunt, vt dolorem committant: Qua in re Galenus varius esse solet, dum nunc in solutionem continui solum, nunc etiam in alterationem vehementem huius rei causam reiicit, maiore quidem subtilitate, quàm ars nostra postulet, dum alterantia, eo quod continuum soluant, dolorem inferre contendit. Nam quòd nec alteratio, nec solutio continui, sed potius quæ alterant, continuumque soluunt, dolorem excitent interim dum sentiuntur, certissimum esse puto; quum non sentiatur alteratio, aut solutio, sed quod alterat, & soluit: alioqui etiam remotis, quæ continuum diuidunt ex sola ipsa diuisione dolor nasceretur: id quod non fit, vt ostendunt iam illata vulnera, quæ nullo dolore infestant, nisi influat humor, qui rursus continuũ soluit. Porrò ipsa alterantia dolorem non inferre, quòd semper continuum diuidant, constat: Quam enim quæso speciem solutæ vnitatis calefacientia & refrigerantia, quæ sola inter alterantia vim habere ad dolorem committendum censet, faciunt? An vlcus, vel vulnus, aut fracturam, vel contusionem, vel ruptionem? Quur ergo inter illorum causas non recenset alterantia? Quum vulnus à secantibus, vlcus ab erodentibus, fracturam & contusionem à grauibus & duris, rupturam à tendentibus, nulla frigoris, aut caloris facta mentione prouenire passim cõmemoret; Quòd si calor siccat, siccitatisque ratione tensio, cõuulsio, & fortè continui solutio oritur, non tamen id semper contingit, nec semper tensionem expectat dolor, sed nullo solutæ vnitatis sensu solius alterationis vehementia accedit. Quòd si fingere aliquid in hac re possumus, id tamen ab arte nostra nimirum spectante, quæ euidenter apparent, sunt aliena: Quinetiam gemina similarium compositio idem monstrat: Si enim partes similares in certa quadam temperie naturam suam obtinere dicuntur, & quatenus dissimilares constituunt, certam quandam vnionem continuitatemque desiderant; quur non dicemus dum violentius alteratio in illis contingit, dolorem oriri? quemadmodum quum earum vnio dissoluitur: quippe quum dolor vehementius eo affecto quod secundum naturam est, nascatur; necesseque ob id sit duo esse inter se diuersa, quæ dolorem committant, si modo duo secundum naturam præcipua in singulis partibus reperiuntur, sed (vt diximus) superfluò hæc à medicis quærũtur, quum duplici remedio aduersus dolorem omninò sit pugnandum alterante, & vniente. Quo argumento intelligimus duplicem quoque doloris causam statuendam esse: Quæ quidem ratio est maioris in medicina momenti, quàm reliquæ omnes: Sic enim Hippocrates ex eo potissimum colligit hominem vnico elemento nõ constare, sed pluribus, eo quòd plura quàm vnum sint remediorum genera, quibus ægrotis opitulamur: ex quibus profectò constat doloris causas à duobus solum generibus duci à facultate, & instrumento: Quæ enim alterando diuidendoque doloris causæ esse dicuntur, huiusmodi esse censentur, eo quòd instrumenta insitasque facultates offendant: quamquam tamen non impedio si eas inter se seiungamus, & tres causas constituamus, vnam, quæ facultatis; aliam, quæ instrumenti, tertiam, quæ efficientium ratione petitur, quando suapte natura bene affecta sunt instrumenta, & nihilominus agentis causæ vehementia dolor nascitur. Quòd si ex moderatis, aut non admodum excedentibus rebus idem fit, in instrumentum, vel facultatem illius causa reiicienda est: At voluptas, quæ in corporibus præter naturam affectis contingit, remotione causarum lædentium sequitur: veluti in pruritu apparet: Quia enim scalpendo exulceratas partes, & neruos ferimus, dolor; eo verò quòd acrem

humorem

humorem doloris authorem abradimus,& auferimus, voluptas ſimul aduenit.

Excrementorum aliorumque operum, quæ in corpore fiunt, & qualitatum mutationis cauſæ. Cap. XV.

NOn eſt quòd multum laboremus in horum cauſis recenſendis, propterea quòd eædem ſunt cum illis, quæ actiones mutant: Nam quæ primò actionum, ſecundo loco operum, quæ poſt eas relinquuntur, cauſæ exiſtunt. Ne quid tamen rudior lector in hac tractatione deſiderare poſſit, Galeni imitatione paucis horum quoque cauſas perſtringemus, ex quibus etiam vnicuique patere poterit eam doctrinam, quæ methodo nititur perpetuò à ſuis principiis duci, & cum illis indiſſolubili quodam vinculo annexam cohęrere. Igitur facultatum vitio mutari excremẽta certiſsimum eſt, quum imbecilliore reddita ventriculi coctrice humidiora quàm par ſit alui excrementa euadant: ea verò mediocritatem excedẽte caloris ſiccitatiſque exuperantia eadem duriora calidioraque fiant: Attrahente verò parcius vi attractrice renum parum lotii emittitur, impuruſque ſanguis redditur, aquoſuſque humor in toto corpore redundat: Quum autem vehementius illa agit, vniuerſo aquoſo humore à ſanguine attracto, vt in diabetica paſsione cõtingit, naturalem mediocritatem excedit quod mingitur: atque eadem etiam ratione, quum parcius attrahitur, & diſtribuitur per corpus alimentum, plura humidioraque euadunt excrementa, quæ per aluum emitti ſolent: quod etiam contingit exercente expultrice validius ſuum munus, aut debilius agente coctrice. Parciora verò recrementa emittuntur, quum ſegnius agit expultrix, ipſa autem concoctrix optimè ſuo munere fungitur. Nam vbi fortè excedit, alimentumque torret ſi non aquoſum, certè bilioſum excrementum redundat. At natiui calidi ratione mutari excrementa videmus: ſiquidem eo vigente per gaudium exercitationes ad externas partes vergente, educto à profundo corpore cum eo humore, ſudores copioſi eliciuntur: calore verò debilitato, vel ad internas partes reuocato ægrè per cutem tranſpirant vapores, fuliginoſaque excrementa, exuperant verò intus quæ propria ſunt illis locis recrementa. Cæterum propriorum inſtrumentorum vitio eadem ſic mutari contingit; Nam obſtructis meatibus, per quos natura bilem in inteſtina effundit, quæ per aluum ſub flauo colore tincta, quum ſecundum naturam habemus, deiiciuntur, candida apparent, & exulceratis inteſtinis, & ventriculo, atque ob id ineptis ad retentionem humidiora copioſioraque excrementa proueniunt, quemadmodum etiam occluſa in ceruice aſpera arteria fuliginoſæ ſuperfluitates augentur, quæ cor ipſum ſuffocant. Liberaliores præterea ſudores emanant rarefacta cute: Ea verò adſtricta, quæ foras expirant, parciora fiunt. Iam verò materiæ vitio variari excrementa, non eſt quòd probare nitamur, quum ob alimenti copiam plura, ob caliditatẽ calidiora, ob illius craſſitiem hæc craſsiora euadant: Vnamque etiam ſudoris copioſi cauſam eſſe putemus multitudinem aquoſi humoris, quæ omnia materiæ vitium ſequuntur: Sumitur præterea huius rei cauſa à fine: Siquidem diminuta edendi neceſsitate pauciora quoque fieri excrementa neceſſe eſt, ea verò adaucta illa quoque augeri oportet, veluti in fame canina apparet, in qua plurima per vomitum reiiciuntur: Cæterum ab eiſdem cauſis ſanguinem carnemque mutari, lapides, lumbricos, & alia omnia, quæ in noſtro corpore proueniunt gigni, docet ratio; quum vitio facultatum, materiæ, inſtrumentorum, & denique ob eaſdem cauſas ſanguis copioſior, impuruſque reddatur, & calculi ob alimenti craſsitiem, alterantiſque facultatis vehementiam, & alienam actionem, partiſque vitium in corpore concreſcant. Quoniam verò corporis qualitates primæ & ſecundæ omniſque alterius inferioris generis proueniunt ratione humorum & excrementorum, quæ in corpore gi

gnuntur, meritò etiam easdem causas in his statuemus: Ob biliosum namque alimentum pallidius corpus materiæ ingestæ vitio euadit. Idem contingit, quum facultas concoctrix illud adurit, & in bilem mutat, vel expultrix, aut attractrix in ea excernenda, segregandaque laborant, vel viæ sunt occlusæ, per quas excerni consueuit; Vnde vnà cum sanguine per vniuersum corpus sparsa, suo colore cutem inficit, eodem modo vitio materiæ ex qua gignuntur, & loci in quo fiunt, sonitus ex flatu in intestinis oriuntur diuersi, nunc acuti, & tenues, nūc vt ita dicam bombosi sentiuntur, & graues, nunc stridentes, vel alium denique sonum referentes. Quin & caloris motu, euocato ad externas partes sanguine, ruber rosidusque color in cute efflorescit. Eo autem ad internas partes vnà cum calore contracto, natiuus color euanescit, vt in timore contingit. Atque hæc quidem satis de his: Liceat enim vnicuique easdem causas in aliis qualitatibus inuenire. Nos enim omnium symptomatum causas sigillatim prosequi non instituimus, quod Galenus abunde facit, sed artem dumtaxat, communiaq. omnibus capita docere, vnde singula minimo adhibito labore emanare cognoscuntur. Quamobrem eo (qua potuimus diligentia) perfecto, iam ad morborum partes properandum esse duco. Nam eorum essentia, generibus, differentiis, causis, effectibusque explicatis hoc potissimum sequi videtur, vt partes quoque explicemus.

IOANNES ARGENTERIUS BARTHOLOmæo fratri amantißimo & medico S. D.

UUM nonnullos ex meis libris de arte nostra à me compositis his dicassem, quos solum amicos agnoscerem, & immortalitate dignos censerem; ingrati sanè hominis officium esse putassem, si te, qui amicus es, & frater, et communi facultate coniunctus, ab opere meo excluderem. Nam si te potißimum doctore, magistro, & fautore hanc qualemcunque scribendi docendique facultatem mihi comparaui, qua quidem aliorum laudi & perpetuæ memoriæ, quantum in me est, studeo; nemini mirum esse uolo, si illius quoque gloriam quæro, quo duce datur, ut aliis prodesse poßim. Nec nouum quidem id est quod tento, quando Marcus Tullius libros, quos de Oratore composuit, Quinto fratri dicauit; & Marcus Uarro uxorem immortalem reddere uoluit ex opere, quod ad illam de Re rustica scripsit. Facio illud quoque libentius, quòd quum de communi arte uniuersum opus sit à me confectum, existimem fore (quod alioqui ob tuam incredibilem et mutuam in me beneuolentiam sperare poteram) ut illud attentius lecturus sis, & admoniturus, si quid in eo non placeat, cuius nimirum partem ad te pertinere senties. Accipies ergo frater amãtißime librum hũc meũ de Temporibus morborum tibi dicatum, quem si cum alijs nunc à me editis probabis, uidebisque me docendo scribendoque plus aliquid consequutum, quàm quum unà Lugduni essemus, & literarum studio medendique officio nulli alteri cedere pro uiribus eniteremur; id totũ post Deũ maximum, Cosmo Medici Magnanimo Principi, qui me unà cũ multis alijs bonarum artium studiosis et professoribus alit fouetque; quique antiquißimam et præstantißimam hanc nostram Academiam iniuria temporum deuastatam instaurauit; maximaque diligentia, exsiccatis locis paludosis, hunc aërem saluberrimum reddi curauit; ac omnium pulcherrimo Gymnasio exstructo, omnique alia ratione effecit, ut commodißimè hic in studio literarum uiuere possemus, acceptum referes. Quòd si alij Principes, qui literatos contemnunt, aut uilißima quaque conditione eorum operam conducunt (tanquam mancipia essemus, & non dignißimæ facultatis professores) iamdudum facere cœpissent quod hic nostra ætate, postea quàm diuinitus huius prouinciæ princeps cõstitutus est, in Italia feliciter est aggressus, tantos (ut arbitror) res literaria progressus fecisset, ut iam cũ antiquitate certare possemus. Nulla enim est in tota Italia Academia, quæ tot Doctores in omni genere disciplinarum, ut hæc nostra habeat: siquidem aliæ duos dũtaxat in omni officio collegas recipiunt, et eo numero posito alios omnes uel etiam doctißimos reyciunt: ac semper aliqua est facultas, quæ uel suo doctore caret; aut non admodum apto utitur. Huius uerò nostri Principis benignitas et summa liberalitas maximis premijs omnes allicit, quos præstantißimos agnoscit: omnes admittit iuuenes; quos tandem aptißimos ad docendum fore sperat. Quo fit, ut in omni arte & disciplina hic optimos Magistros & Do-

ctores habeamus. Quadraginta præterea iuuenes ex suis subditis ali liberali sumptu, & pro cuiusq. ingenio ac uoluntate in optimis artibus tantisper institui curat, donec ex parta uirtute sibi suisque adiumēto esse possit. Totidem cubicula hoc anno extrui curauit, quæ additis nonnullis alijs cōmodis dicari distribuique uoluit externarum nationum iuuentuti, quæ discendi causa huc sese conferet. Quod uerò ad nostrum attinet officium, quadraginta lectiones plusquam in alia quacūq. Italiæ Academia singulis annis hic perlegimus, assidueq. inter nos per multos menses antiquorum Academicorum more disputamus, ut iuuentutē ad nostri imitationem excitemus, & exerceamus: cui etiam sanctissimæ leges sunt datæ ad lites arcendas et cōponēdas, quæ in alijs Italiæ Academijs magnā iuuenum multitudinem immoderata licentia perdere solent: Aliæ præterea conditæ sunt ad excitandos, exercendos, retinendosq. in officio illorum animos & ingenia. Ac ut breuiter dicam omni ratione studiosorum utilitati, & honori diuinus hic Princeps omni uirtute cumulatissimus indies prospicere studet. Quibus quidem factum uidemus, ut hæc nostra Academia paucis annis, quibus renouata est, maximam famam apud omnes nationes sibi comparauerit. Accedunt & alia, quæ studiosos quosq. facile huc allicere possunt. Nam hæc ciuitas omnium ferè est antiquissima & ob antiquitatem admirabilis; nec sua amœnitate caret, siquidem ampla satis est, mœnibus fortissimis & aspectu iucundissimis circundata, templis magnificis ornatissima, ac in pulcherrimo totius orbis terrarum situ omnium iudicio collocata: utpote quæ in planicie posita sit non longe ab amœnissimis collibus inter duo flumina Arnū, et Auxarim, quorū altero Arno scilicet poëtarum Tuscorum uersibus celebratissimo per medium scinditur, et minimo loci interuallo mare prospicit Galliæ, Hispaniæ, Siciliæ, Sardiniæ, Corsicæ, Liguriæq. maximè opportunum. Non longe abest Roma, cuius antiqua fama et summa quæ uiget adhuc dignitas, multos ad se allicit, minus distat Florentia: propinquissima est Luca: quarum quidem ciuitatum mercatores per uniuersum orbē ad studiosorū commoditatē sunt sparsi. Omitto præterea quòd hic lingua Hetrusca, cuius causa multi ex alijs regionibus in Italiā se cōferūt, purissima sit, utpote huic regioni uernacula et peculiaris. Igitur meo quidē iudicio nulla in uniuersa Italia est Academia hac nostra uel legibus melius tēperata, uel ad discēdū aptior, uel omni ferè nationi, quæ nostris literis oblectetur, ad cōmeatum accōmodatior. Quib. quidē rebus tā bene constitutis ualemus, et literarū studio in magno ocio et uoluptate fruimur. Hortor itaq. te mi frater ut quāprimū meos nepotes humaniorib. literis imbutos huc mittas ingrauiorib. artib. et disciplinis à nobis efformādos erudiēdosq. ut si nostra Astesis colonia suos iuuenes ob continuos bellorū tumultus (ut solebat) literis instituere nequit: saltem nos, qui longe ab illis absumus, & in maiore quiete degimus, nostrorū doctrina, quantū licebit, collapsæ regioni et desolatæ patriæ cōsulamus. Uale interim, et da operā, ut paululū relaxatis literarū studijs et medēdi officio, quo (si quis alius hac nostra ætate medicus) continuo premeris, diutissime una cum liberis tuis ualere possis. te unà cum illis salutat Petrus Berengerius noster, qui me plurimum in hoc opere scribendo indefesso labore iuuit.

IOANNIS ARGENTERII DE TEMPORIBVS MORBORVM LIBER VNVS.

De utilitate huius tractationis Cap. I.

DE MORBI partibus,ſiue temporibus hoc libro agemus,ita cogente noſtra tractatione,atque etiam ſuadente vtilitate, quæ medicis maxima ex hac re prouenit. Nam (vt antea diximus) poſt genera,differentias, cauſas, & effectus morborum ſequitur vt de illorum partibus agamus, vtilitas verò multiplex variaque eſt: ſiquidem curationem imprimis ob morbi tempora variari contingit: Alia enim in principio morbi,alia in eius incremento,alia denique in aliis morbi partibus remedia conueniunt: Quod Hippocrates tum alibi ſæpius tum maximè in Aphoriſmis teſtatur,quum ſcribit.In principio morborum ſiquid videtur mouendum moue: In ſtatu autem quieſcere melius eſt.Item alio loco vbi habet.In acutis paſsionibus raro,& in principiis purgandum. Sanguis quoque pari vtilitate non demitur vigente morbo, vt incipiente. Quum verò morbus declinat, non ſolum ſuperfluò ſed etiam inutiliter mittitur. Ac inter alterantia, & omnis alterius generis remedia alia,quædam ſunt,quæ certis duntaxat morbi temporibus proſunt, aliis verò obſunt:Confert quoque hæc cognitio ad prædictionem futurorum. Nam quo tempore mori poſsit,aut ſanari,& quando periculum effugerit æger,præuidebit medicus, qui hæc non ignorabit: Non enim in quacunq. morbi parte finiri poſſunt morbi,aut vita extingui: quum nemo inuadente,aut inclinante morbo pereat, raro autem ante quàm peruentum ſit ad declinationem morbus abigi poſsit. Quin etiam victum in morbis bene inſtituemus,quum intellexerimus in vehementiſsima morbi parte parciſsimè, in aliis verò vberius alendos eſſe ægros. Quæ nemo vnquam rectè præſtare poterit,qui ignorauerit quas quótue ſinguli morbi partes obtineant,quæ mitiores ſint,& quando vehementiores incipiant, quantumq. ſingulæ ſint duraturæ,& quæ præcedant,quæue alias ſequantur: Quamobrem meritò Galenus duos libros (vt plurimos alios locos omittam) de hac re conſcripſit, quibus ſi integram tractationem toties laudata methodo eſſet complexus,non eſſet profectò quòd nos amplius in hac parte laboraremus: ſed quum nonnulla omiſerit,multa ſparſim, quædam etiam fortè ſuis principiis minimè conſona tradiderit;noſtrã hanc tractationem, in qua quæ ſparſim à Galeno ſunt dicta collegimus, & omnia ad ſua principia reuocare contendimus, vtilem ſtudioſis fore ſperamus: & vt ordine optimo procedat tractatio; primò quid tẽpus morbi ſit,definiemus: Ac vt ordine optimo procedat tractatio; primò quid tẽpus morbi ſit,definiemus: deinde quot ſint in vniuerſum morborum tempora, quótue illorum differentiæ oſtendemus.Tertio loco quot partes,quáſue habere valeat vnuſquiſque morbus, trademus. Poſtremò quibus notis, quum præſentes,vel futuræ ſunt, depræhendi poſsint,& quæ tandem ſit ſingulorum temporum natura & vis,docebimus.

Quid tempus morbi Cap. II.

MOrbi tempus nunc partem morbi,nunc ætatem,aliàs cauſæ morbi motionem vocat Galenus in libris de Temporibus morborum; & in eo, quem inſcripſit de Optima ſecta; Et commodè quidem his omnibus nominibus nuncu

pari potest: Morbus enim in suas partes diuiditur, quas quum successione quadã, vt tempus suas partes, acquirat; ob id morbi tempora appellantur. Aetates verò, quòd quemadmodum ætatum cursũ; sic morbi temporũ vicissitudine immutentur: vel fortè etiam quoniam, sicut ætates vitæ partes successione animal, sic morbus partes suas assequatur. Dicuntur autem causæ morbi motiones, propterea quòd motu diuerso causarum efficientium suas partes morbus obtineat; nam quum causæ morborum agere incipiunt, principium eorum fit; quum vehementius vim suam exercent, incrementum constituitur; status autem aduenit, quum eundem tenorem seruant: sequitur tandem declinatio, quando earundem vis minuitur & frangitur, quæ progressu sermonis clarius innotescent.

De numero temporum morborum in vniuersum *Cap. III.*

QVatuor morbi partes solet Galenus ponere, quarum primã appellat principium morbi, secundam incrementum, siue augumentum, vel ascensum, tertiam vigorem, siue statum; quartam declinationem, vel remissionem; & optimè quidem quum de totius morbi partibus agimus. Nam quemadmodum vna est ætas, quæ prima est, alia verò in qua maximè augetur corpus: tertia in qua viget: vltima in qua omnia minuuntur: sic profectò in morbis existimare par est: quum summas, & maximas illorum partes expendimus: Minores enim plures aliquando sunt; ueluti quando inequaliter mouetur morbi causa, alia additur, quæ inter principium, & augumentum constituitur, inæqualitatisq. pars dicitur. Quin etiam in morbis qui per interualla repetũt post declinationem pars succedit, quæ interuallum & quietis vel etiam intermissionis tempus nuncupatur: Quæ etiam diligentius paulo infra suo loco distinguemus.

Quid morbi principium, incrementum, uigor, & declinatio. *Cap. IIII.*

QVum morbi principium variè usurpetur à medicis, nec facile sit intelligere (quemadmodum etiam notat Galenus) quonam modo sumi debeat, operæpretium fuerit in primis docere quonam modo sumatur, quum primam morbi partem principium nominari dicimus. Igitur incipere dicitur morbus, quum primum hominem inuadit: Vnde primus morbi insultus, quam græci ἐπισημασίαν uocãt, hoc modo principiũ morbi dicitur, quin etiam morbũ in principio sæpe esse putamus, quũ nondũ tertiũ, aut quartũ diẽ pertrãsiuit. Tertio modo morbus in principio dicitur esse, quũ adhuc gignitur. Hinc sanè triplex ea significatio principii morbi à Galeno in libro de Crisibus, in Aphorismis, & vbiq. alibi posita. Quũ dicit principiũ pro primo insultu, pro tribus primis, vel quatuor diebus, & pro toto eo tempore, quo morbus crudus est, sumi; quanquã tamẽ generaliore explicatione in hac vltima significatione uti deberet: propterea quòd non omnes morbi cruditate principium suum definire possunt. Id quod in libro de Temporibus morborum animaduertit: quum definit principium esse, quũ morbus gignitur. Est quoque alia significatio addenda, quæ in prædictis compræhendi non videtur; veluti quum ille scribit libro decimotertio Methodi: parum esse quod in principio inflammationis influit humoris. Neque enim pro primo insultu capi potest hoc loco principium: quum remedia, quæ describit illi non adhibeantur, nec pro tribus primis diebus, nimirum quod non tamdiu duret fluxio, quæ inflammatam partem replet. Et multo quidem minus pro ea parte, quæ generationi morbi tribuitur; quia tunc influxit humor uniuersus, qui inflammationem committit, vbi genitus est morbus, quemadmodum ille in libro de Temporibus morborũ tradit; vnde hoc modo principiũ intelligi debet pro parte quadam illius

illius temporis, in quo morbus procreatur. An non etiam quæso principii morbi nomine donabimus tempus illud in quo eger morbo grauatus decumbere incipit? Nam si ab eo tempore dies decretorii inchoantur, absurdum autem videatur esse ab alio termino, quàm à morbi principio illorum initium sumere: profectò hæc quoque significatio, quæ in nulla alia ex prædictis cõtineri videtur, prætermittenda non est. Porrò duæ primæ significationes à vulgari opinione desumptæ videntur. Vulgus enim eos vocat in principio morbi esse, quos à primo morbi insultu correptos videt: Item eos qui in primis diebus laborant, adhuc in principio esse putat, & si nonnumquam eo tempore etiam incrementum excesserunt. Tertia medicis solum nota, quum per multos menses morbus sæpe duret, & nihilominus adhuc in principio sit, quod uulgus nunquã existimaret: quemadmodũ & alia significata quæ sequuntur: sunt tamen omnes huiusmodi significationes medico summopere necessariæ. A primo enim insultu curandi rationem instituit conseruatione & præcautione, quæ sanis corporibus, imminentibusq. morbis debentur, intermissis. A secunda significatione principii remediorum multorum usum sumimus, in ea enim illud dictũ esse puto ab Hippocrate: In principio si quid videtur mouendum moue. Hac etiam ratione vtiliter sanguinem mitti in primis diebus per morbos putamus, postea verò non pari vsu. Variat quoque (vt antea diximus) tertio modo usurpatum principiũ, siquidem alia remedia morbis, quum adhuc gignuntur, quàm quum iam increscunt, debentur. Ab ægri decubitu dies decretorios inchoamus: quum verò morbus nondum genitus est, sed parum omnino est factum, multum autem relinquitur (vt aiũt) in fieri, remedia variamus: nam hac ratione incipiente inflammatione distantissimas à parte affecta uenas incidimus ad fluxionem auertendam, quum iam delapso vniuerso ferè humore, propinquiores tundere, satius esse putetur. Ac quomodo quidem intelligi possint reliquæ principii significationes, non est quod docere laboremus, quando per se id satis patet: qua verò ratione morbum gigni & incipere dicere possimus, qui ad multos menses extenditur, non ita omnibus peruiũ est. Nam si indiuisibiles per se sunt affectus statim primo insultu propriam naturam assequentur, nulloque tempore longiore ad generationem opus habebunt: eiusdem enim est naturæ febris, quum primum inuadit, cum ea, quæ longius progressa est, vt nihil amplius requirat. Vnde si principium illud est in quo gignitur morbus, principium iam excesserit, quando generationem absoluerit, id quod in primo insultu assequetur: & meritò quidem, si modo id quod non erat, quum iam adest, & proprium nomen propriamque naturam assumpsit, genitum dici debet: appellatur porrò, & est febris in ipsa (vt vocant) ἐπισημασία nec aliud præterea requirere putabitur, vt sit, genitaque dicatur. Verum si paulo diligentius hæc expendamus, inueniemus aliter habere. Nam & si rei natura docet febrem genitam esse in prima inuasione, nihilominus vniuersum illud tẽpus, in quo postea nullum insigne sumit incrementum, sub principio complectamur necesse est: quum nulla alia morbi pars tunc esse possit. ita vt toto eo temporis spatio morbus gigni dicatur, quo propriam naturam perinde recipit, vt in certo quodam statu absque magno incremento consistat, etiam si aliquanto grauior euadat, quàm in primo insultu fuerit: hoc enim modo animalia etiam ipsa gigni dicimus, non solum scilicet quum omnes suas partes habent (sic namque quadraginta dierum spatium duntaxat ad illorũ generationem concederemus) sed etiam donec in vtero manent, quo sane tempore præter generationem & conformationem, incrementum etiam aliquod assequuntur, quod tamen non consideramus, sed solum animalis generationem & conformationem in vtero fieri dicimus, postea autem augeri, non quòd antea dum fingeretur & formaretur, non cresceret, sed quòd nunc maxime & solum augeatur, antea verò auctio generationi seruiret. Eodem igitur modo, quum morbus primam, quam ac-

cepit naturam, paululum etiam auctam solum retinet, nec adhuc sensibile incrementum facit, sed tantum plane, quantum ad actionem lędendam sufficit (alioqui nondum morbus genitus diceretur: quum optimè Galenus scribat omnes morbos esse cum quadam magnitudine, quo quidem neuter status à morbo seiungitur) principium morbi esse putabimus. Itaque seruat quendam tenorem ferè sibi similem principium morbi, quum in eodem statu per multos sæpe dies, & menses talis perseueret, qualis ferè in primo insultu apparuit, quemadmodum & in vigore ipsius morbi; verum uigere non dicitur morbus in ea æqualitate, quam habet à principio, quum summam vim nondum acceperit, quam quum assecutus est, in uigore iam, & statu esse dicitur, ita vt vigor morbi non sit, quando morbus eundem tenorem seruat; quia (vt diximus) idem in principio fit, sed quando summum illud, quod incrementum reliquit, in eodem statu perseuerat; Ac vt rem colligamus, principium dicetur habere morbus, quũ genitus est: est autem genitus quum perfectè suam naturam & speciem accepit, quod contingit, quum ad incrementum cessante generatione est idoneus; veluti animal genitum credimus, quũ iam conformatũ crescere augeriq. est aptum: Ita profecto de morbi principio statuendum esse puto, non autẽ quemadmodum Galenus facit, qui quum definiuisset illud esse, in quo morbus gigni dicitur, quæstionemque mouisset, quo nam modo longum tempus morbi principium habere posset, quum affectus corporis statim in primo insultu gignantur, non explicat, quo nam pacto quaue ratione morbum gigni intelligere debeamus: nec propositam quæstionem ex natura rei dissoluit; sed vel legislatorum more, statuit morbi principium esse in febribus, quũ nullum coctionis signum adhuc apparet, & in inflammationibus, quum pars sanguine repletur: in vlceribus verò quum tenuis aquosaque & multa sanies prouenit, vel antiquorum scriptorum authoritate, qui principio morbi multorum etiã dierum spatium tribuerunt; Quur enim vniuersum illud tempus, quo humor crudus est vel pars humore repletur, vel proueniunt aquosæ, multæque sanies, morbi principium dici debet, si prius constitutũ est principium esse tempus illud, in quo morbus gignitur? in primo autem insultu propriam naturam, eo authore, ille acceperit, & ab eo, quod sequitur, solo incremento differat: An non etiam illud videbitur alienum vulneris vlcerisque principium ponere, quando sanies tenuis & multa gignitur? siquidem vulnus vlcusque in solutione continui propriam naturam sortiuntur, quæ sola diuisione omnes suas partes obtinent: humor autem qui in illis procreatur, non tam diuisionis partes, quam subiectæ intemperaturæ, quæ vno tempore deteriores, alio meliores humores quos alterat reddit, sequitur. Nec verò etiam eam, quam de temporibus inflammationum scribit rationem, in singulis seruat, quod apparet, quum passim pleuritidis principium esse tradit, quum nihil, incrementum verò quum iam concoctum aliquid expuitur. Si enim pleuritis inflammatio est, oportebat profectò eodem modo illius partes distinguere, quo in inflãmatione faciendum esse statuit, principium scilicet ponere quando colligitur humor in parte affecta, non quando hoc vel illo modo reiicitur, quãdo etiam contrarium est recipi, & reiici humorem: Atque illud etiam quod commune omnibus inflammationibus statuit, dum illorum tempora definit, postea quum de remediis agit idoneis singulis inflammationis temporibus, corrumpit: Nam si inflammationis principium definit, quum fluxio restitit, quur in incremento, ac etiam illius uigore iubet adhibenda esse, quæ fluxiones repellunt? quur præterea de morbis, qui in cõformatione, magnitudine, numero, & cõiunctione & in uniuersis intemperaturis febre excepta consistunt, nullam mentionẽ facit? quod nam quæso illius opinione erit, figuræ vitiatæ, aut magnitudinis, aut aliorum denique prædictorũ principium? omitto quòd quæstionem de morbi principio cõmodius tractare potuisset, in eo libro, in quo de vniuersis morbi temporibus agit: Quid

enim ea facit ad eum locum, in quo de accessionum partibus agitur? Iam verò pari ratione incremẽtum morbi definiatur esse pars ea, quum morbus manifestè crescit; uigor cum summum illud, quod ab incremento partum est, in eodem tenore perseuerat; declinatio verò, quum uigor ille minuitur: quamquam tamen etiam declinatio dici debeat, quum morbus in principio, vel incremento antequam ad statum perueniat, remittitur, si modo declinatio appellanda est, quũ minor, quàm antea esset, morbus euadit: Cęterum illud ignorandum non est unamquamque ex supradictis morbi partibus, in alias quasdam iisdem nominibus nuncupatas diuidi: nam principii principium, incrementum, status, & declinatio dicitur, sic & incrementi principium, augumentum, status, & declinatio vocatur, & vigor principium, incrementum, statum, & declinationem habere putatur: eodem pacto declinationis principium, incrementum, vigorem, & remissionem vocamus, quæ sane perinde intelligenda sunt, nõ quòd incremẽtũ vnquam stet, quomodo enim in eodem statu quod perpetuò crescit manet? nec quòd status declinet; quippe quum repugnet morbum vigere, & minui, sed quòd partes huiusmodi ratione distinctas putemus; vocamus enim principii principium primum insultum, & id, quod ei propinquissimum est: incrementum vero quod ab eo longius recedit: statum quod adhuc magis distat: declinationem partem eam, quæ maxime uicina est incrementi principio; eadem de aliis ratio intelligitur.

De differentiis temporum morborum. Cap. V.

POrrò si morbi tempus motio quædam causarum ipsius morbi est: aut saltem si motione causarum, morbi suas partes consequuntur, meritò ex motionum differentiis, temporum morbi differentiæ sumentur, sunt autem motiones quædam vniuersales, siue maximæ: quædã particulares idest minores: quædam æquales, aliæ inæquales: Præterea aliæ breues sunt, aliæ longæ: nonnullæ continuæ: aliæ intermittentes; vel ordinatæ, aut inordinatæ: Sic igitur morborum tempora, quædam vniuersalia vel particularia, æqualia, inæqualia, breuia, longa, continua, intermittentia, ordinata, vel ordine carentia dicimus: Intelligimus autem vniuersalia morbi tempora maiores partes, in quas vniuersus morbus primò diuiditur; vt cum dicimus morbum in principium, incrementum, vigorem, & remissionem distingui: Particularia autẽ minores partes, in quas singula vniuersalia multifariam diuiduntur: vocanturq. peculiari nomine partes hæ minores morbi paroxismi, id est exacerbationes, siue accessiones: quamquam tamen in morbis intermittentibus quietis tempus quod à Græcis διάλειμμα, idest interuallum, siue integritatis tempus, quod in febribus peculiari nomine ἀπυρεξία, idest infebricitatio (si ita loqui liceat) dicitur; paroxismi pars non reputetur: Nam de iis nominibus, vt notat Galenus in libro de Morborum temporibus variæ extiterũt apud antiquiores medicos disceptationes: quippe quum quidam paroxismum vocari debere putarent duntaxat id totum, quod principium, incrementum, & vigorem, idest primam partem circuitus continet, secundam vero, quæ remissionem & quietis tempus complectitur, quidam remissionem, alii verò interuallum nuncupandam esse iudicant, & si illi magis placet vt id vniuersum, quod accessionem sequitur, dicatur παρακμὴ, vel ἔνδοσις, vel ὕφεσις, vel ἀφαίρεσις, idest declinatio, vel remissio, vel submissio, vel ablatio; ita vt periodus, idest circuitus in morbis sit repetitio, siue reditus ab eodem ad eadem per ordinem & circulum quendam factus: vel, vt breuius dicam, similis ad idem reditus; quo modo tertianæ quartanæque febris circuitus dicimus, qui quidem in duas partes diuiditur, in accessionem, & declinationem; atq. illius quidem nomine principium, incrementum, & vigorem; huius autem id omne, quod vigorem sequitur, intelligamus: quæ omnia inter minores

morbi partes referenda sunt. Cæterum continua tempora vocamus, quæ simul sunt; intermittentia, quæ diuisa; breuia quæ paruo temporis spatio perdurant; æqualia quæ vniformem motum habent; inæqualia quæ diformem obtinent; vt æqualem exacerbationem vocamus, quæ solum calefaciendo afficit; Inæqualem verò, quæ refrigerando, calefaciendoque molestat; qua ratione in libro de Differentiis febrium putridæ febris accesiones inæquales, hecticæ verò æquales Galenus esse dicebat. Ordinata intelligimus tempora, qùum certo ordine repetunt, Inordinata quæ sine ordine vagantur. Sic producta, vt productam accesionem, definiemus, quæ ad longius tempus extenduntur, quàm faciant exquisitorũ morborum accesiones; quo modo tertianas productas siue extensas vocamus, quarũ accesiones duodecim horarum spacium excedunt.

Quot tempora uniuersalia unusquisque morbus habeat. Cap. VI.

QVàm varius sit Galenus in constituendo numero temporum morborum vniuersalium, intelligere omnes possunt, qui illius libros euoluerint: Etenim in libro de Optima secta, contendit nonnullos morbos, vt acutos multos, simul atque inuadunt vigere, nullumque incrementum habere. Quin etiam eos, qui per crisim iudicantur declinatione, & illos qui ab initio adhibitis remediis soluuntur, tribus succedentibus temporibus priuari putat. At in libro de Totius morbi temporibus contrarium planè statuit; nempe omnes morbos, qui ad salutem terminãtur, vigorem & declinationem quandam habere, & suum incrementum; quando etiam apoplexiam quæ breuissimo temporis spatio ad vigorem peruenit, non sine incremento vigere posse putat. Qua quidem in re multa sunt, quæ probare nequeo: nam omnem morbum, qui sanatur quatuor habere tẽpora, alienum à ratione esse credo: qui enim adhibitis remediis, antequam morbus crescat, soluuntur; augumento, & statu mutilantur: neque verò illud admitti potest aliquos morbos vigorem consequi citra incrementum, propterea quòd nihil ad summum, nisi ascendendo, peruenire valet: priuari autem declinatione morbos, qui per crisim dissoluuntur, perpetuò verum nõ est: siquidem quibus crisis, vigente morbo, contingit; accidit quoque declinatio. Ac scio equidem quid soleat in hac re dici, negare scilicet Galenum non esse ea tempora in morbis, qui ea habent breuissima & propemodum insensibilia, quum verò ea in omnibus morbis ponit, eum spectare quod rei natura exigit. Verum etsi hac ratione res expendatur, nihilominus relinquetur adhuc quod damnari posit; nunquam enim efficiet, vt illi morbi, qui in principio, aut incremento extinguuntur, vigorem obtineant; etsi negat non esse incrementum, aut remisionem, aut aliud denique tempus, propterea quod breuissimum sit, non rectè facit: nec concludit in libro de Optima secta aduersus Methodicos, quod instituit, vt satis vnicuique, qui nõ grauetur locum legere, patere puto. Sic ergo negemus subitas morborum generationes nullas esse; propterea quod momentaneæ breuissimæque nonnunquam appareant: nec uno quidem loco, quòd rei natura exigit, alio uerò quod imperitis uidetur, atque ita discrepantia, sed quod uerum est, perpetuò tradere debet, qui de aliqua re scribere aggreditur. Ac si quis profectò omnes Galeni libros excutiat, nullam inueniet tractationem magis confusam, variam, et absque suis principiis uagantem, atque eam, quæ de morbi temporibus agit. Illud verò etiam quod nonnulli fingunt ad illius loci defensionem, in quo Galenus scribit omnes morbos uigorem obtinere & statum quendam, quod scilicet absque statu contrarii motus fieri, & morbi retrocedere nequeant, perinde ridiculum est, ut confutatione opus non habeat, quandoquidem non de eo statu, et quiete, quæ inter motus contrarios intercedit, sed de parte ea, quæ incrementum sequitur, agunt medici,

dici, quum de morbi temporibus, & partibus tractatio instituitur. Itaque quum ex Galeno, et aliis authoribus colligi nequeat, quod quærimus, methodo res pertractanda est, qua duce, facilè intelligere poterimus, quot quæuè summæ partes in singulis morbis reperiri ualeant: Non enim par in omnibus numerus esse potest, siquidem plura tempora salutares quàm lethales morbi habeant necesse est: Qua in re repetenda est ea morborum differentia, de qua alibi egimus, morbos inquam quosdam salutares esse, quosdam lethales, alios uerò qui nec sanantur, nec unquam occidunt: Item ea quòd morbi scilicet, qui soluuntur ad salutem, uel per crisim perfectam, uel imperfectam, aut alio modo finiantur. Igitur qui salutares sunt morbi, in uniuersum quatuor huiusmodi tempora obtinere possunt, principium, incrementum, statum, & declinationem: quòd si per crisim perfectã dissoluantur, non pauciora quàm tria, possunt tamen & quatuor habere: Si enim, increscente adhuc morbo, crisis contingat, (ut in illius fine perfecte fieri potest) tria obtinebit tempora, principium inquam, incrementum, & declinationem; Vigorem autem non habebit: nimirum quòd antequam ad eum perueniat, fracto incremento, declinare incipiat. Non pauciora autem quàm tria habet, quoniam in principio morbi, utpote cruda existente materia, nulla crisis reperiri posit, quę morbum adimat, sin autem in statu morbi crisis contingat, quatuor omnia necessario tempora aderunt, principium uidelicet, incrementum, vigor, & remisio. At si imperfecta crisis extiterit, duo solum habere potest morbus tempora, principium, & declinationem: si modo excretio huiusmodi fuerit, vt morbi incrementum impedire posit: ueluti quum in principio morbi ex sanguinis profluuio adeò natura exoneratur, vt paulatim postea, nullo sumpto incremento, morbus dissoluatur. Contingit & tria adesse tempora, principium, incrementum, & declinationem, quod accidit, si in augmento morbi, aut etiam in principio crisis fiat, nec tamen tanti est momenti, vt morbi incrementum prohibere valeat. Potest & quatuor habere; quod contingit, quando in statu crises fiunt. Cæterum si morbus alio modo, quàm per crisim abigitur (si quidem paulatim id fiat) si per coctionem, quatuor partes assequetur morbus; si verò per vacuationem non necessariò augmentum & vigorem accipiet: veluti si inchoante morbo noxius humor morbi causa educitur; ex quo sequitur minui morbum, antequam augeri incipiat: etsi vix fieri potest, vt incrementum sistatur, nisi magna subitaq. fuerit vacuatio; tunc enim facilè contingit: quod ex Galeno etiam intelligi potest, qui incipientes synochas febres larga sanguinis misione, prohibito incremẽto & vigore, iugulari posse & penitus tolli refert: quod si in augmento fiat, succedente statu morbus priuatur: Eadem quoque est in aliis morbis, qui organicas partes præcipue infestant, ratio: Nam vlcera statim, quum pars erodi incipit, sæpe persanamus: & quæ extuberare incipiunt partes, extenuamus: & leues nondumque auctas luxationes restituimus. Ac vt semel dicã, cura & opera naturæ & medici sæpius nonnullis partibus priuantur salutares morbi. At si lethalis morbus extiterit, nunquam quatuor tempora habebit; fieri etenim nequit, vt diminuto morbo, uictaque illius vehementia, homo ex eo morbo declinante pereat: quod si ille leuior fortè apparet quum homo moritur; veluti quando per febres, refrigeratis iam membris, homo extinguitur, non tamen propterea declinare huiusmodi febrem dicemus; quoniam falsa est huiusmodi remisio, vtpote quæ nec à natura nec arte vincente contingit. Nam eò tunc inclinare videtur morbus, quòd virtus iam euicta, non amplius morbosis causis reluctetur; non quòd suapte natura, & verè minuatur: qua sanè in re eorum placet opinio, qui duplicem declinationem statuunt, quandam scilicet uincentis naturæ, aliam succumbentis; vt enim ea præualente, sic etiã non repugnante, extingui minuique morbum oportet. Verum illa uera, hæc autem falsa & ficta quædam declinatio credi debet: id quod etiam alia symptomata &

morborum causæ ostendunt. Nam & si calor minor apparet instante morte, quum febres vrgent: in actionibus tamen, corporis qualitatibus, excremẽtis, & reliquis corporis animique operibus maiora quàm antea vitia apparent: causæ autem morborum in hac remissione, vt in alia, euictæ minime sunt: Vt vero plura quam tria tempora lethalis morbus habere non potest; sic duo necessario quilibet obtinet: quandoquidem meo iudicio, nullus morbus occidere potest, qui prius incrementum aliquod non acceperit: Vnde quum in principio morbi hominem nonnunquam mori scribit Galenus in libris de Crisibus, non videtur vera & sibi consona dicere; siquidem in libro de Temporibus morborum incrementum illorum ex lethalium signorum apparitione indicari meminit: principium autem ex morbi generatione. At quomodo, quæso, eo tempore mori contingit, in quo mortis indicia nondum apparent? Iam verò si morbus ex eorum generatione consistat, qui sanari nequeunt, nec tamen occidere possunt, contingit duntaxat principium adesse: veluti si posteaquam morbus creatus est, nunquam augeatur; uel duo, principium & incrementum si semper increscat; vel tria, si postea quàm ad vigorem peruenit, in eo perseuerat, vel quatuor; quando scilicet declinare incipit: sed perfecte non soluitur. Vel quòd morbus reliquias quasdam insuperabiles reliquerit, veluti in his, qui morbo Gallico laborarunt, sæpius apparet; vel quòd mors præueniat, antequam prorsus curari affectus posit.

De numero particularium temporum morborum Cap. VII.

CAeterum particularium temporum morborum numerus pro varia morborum differentia etiam euariat: potest tamen lethalis morbus tot habere huiusmodi partes, quot obtinet qui salutaris existit. Nõ enim declinatione particulari, vt vniuersali perpetuò priuatur ille; propterea quòd & si declinat accesio, nõ tamen minuitur quoque mala ipsa dispositio, & morbi magnitudo. Quo fit vt in declinatione particulari homo mori posit, à prioribus scilicet temporibus vehementer offensus, adeò vt declinantem etiam accesionem sustinere nequeat. Igitur si continuus morbus extiterit, & accesionem habuerit simplicẽ & æqualem, quatuor erunt tempora, principium inquam, incrementum, status, & declinatio: Principium tamen insensibile in his apparet, quoniam morbus iam adest, & solum augeri putatur. Quòd si morbus per inæquales accesiones infestat, vltra prædicta quatuor, inæqualitatis tempus additur. Ac quum Galenus quatuor duntaxat nonnunquam in his ponit, inæqualitatem sub incremento cõprehendit, quod postea diuidit in æquale & in inæquale. Si verò morbi accesio confusa fuerit, vt ipsa, sic illius partes confunduntur. At si morbus nullam habeat accesionẽ, quemadmodum synochæ febres, & alii affectus, qui sine humore infestant, nulla etiam habebit particularia tempora solis vniuersalibus contentus. Iam verò si ex genere intermittẽtium morbus est, & æqualem accesionẽ obtinet, quinque erunt accesionis partes, principium, incremẽtum, vigor, declinatio, & interuallum siue quietis tempus. Quòd si inæqualis fuerit accesio post principiũ addetur, vt superius, inæqualitatis tempus inter principium, & incrementum medium. illud verò superfluum esset hoc loco explicare, quid per æqualem, inæqualemue accesionem intelligi oporteat, quandoquidem id in libris de Differentiis morborum iam antea suo loco explicauimus: simplicem autem accesionem intelligimus vnicã, compositam, & confusam ex pluribus confectam, atque illam quidem ita capere oportet, quæ vnum morbum sequitur, hanc quæ duos comitatur: veluti tertianæ cuiuscunque febris accesionem simplicem nuncupamus: Eam autem, quæ ex tertiana, & quottidiana, vel alterius generis febris accesione conflatur, compositam confusamque esse dicimus.

Quur tempora morbi nunc sint æqualia inter se, nunc longiora alia aliis Cap. VIII.

VNiuersalium particulariumque temporum morbi causas perse patere puto: siquidem uniuersales causarum morbi motiones illa, hæc verò particulares efficiunt. quinetiam ea quæ æquales, inæquales, continuos, intermittentes, ordinatos, ordine carentes, simplices, compositos, confusosq. morbos pariunt, eadem profectò morbi partes tum vniuersales tum particulares huiusmodi reddunt: quo fit, vt hæc vnusquisque facilè intelligere posit commemoratione eorum, quę de causis differentiarum morbi alibi tradidimus. Quur verò inter morbi tempora quædam aliquando breuissima & momentanea etiam sint, alia autem longiora euadant, peculiaris quædam ratio est, de qua quidem vt pauca hoc loco dicamus, operæpretium esse duco, eoque magis, quòd Galenus de hac re nihil scriptum reliquit: Nam tradit ille quidem, quod fit, nempe principium morbi nunc breuissimum esse, vt in inflammationibus, nunc longius extendi, idem de incremento, vigore, & remissione morbi, quod etiam experientia ipsa quotidiana docet, commemorat. quæ verò sit huius rei causa, omittit: id quod nos quantum assequi poterimus, præstare enitemur. Itaque principii breuitatis aut longitudinis causa in facili aut difficili generatione constituenda esse videtur, & meritò quidem: Quum enim illius natura sit, vt in eo morbus gignatur, rationi consonum est, vt qui facilius creari possunt, breuius principium sortiantur, longius autem qui difficilius. Porrò facilitas difficultasque huiusmodi ex vi efficientium causarum nonnunquam petitur: quandoquidem hac ratione vulnera promptè inferuntur & gignuntur, quod ea scilicet quæ vulnerandi facultatem habent, ea minimo temporis spacio exerere valeant: Contrà verò sicci morbi paulatim nascuntur, & non nisi longiore tempore procreantur, nimirum quòd illorum causæ hebetem obtusamque naturam sint sortitæ. Est nonnunquam huius rei causa materia ipsa, ex qua morbi gignuntur: Vnde videmus acutos morbos qui ex calida, & tenui materia concitantur, vna aut altera accessione, finito principio, ad incrementũ properare: sic etiam inflãmationes multo promptius, quam Scirrhi, & œdemata nascũtur. Confert ad id etiam subiecta materia: quippe quum partes molles raræ, & laxæ facilius, quam aliæ morbus admittant, augmenti verò morbi breuitas, aut longitudo in facili aut difficili mutatione causarum ipsius morbi poni debet; quum enim genitum morbum mutari oporteat, nempe augeri; meritò fit, vt qui causam habet, quæ facilius mutari potest, breuius augmentum, alii verò longius assequantur, qui contrario modo habent: propterea synochæ febres, quæ ex multo sanguine, & vehementi constipatione consistunt, longum obtinent incrementum: Nam & si ex sanguine fiunt, qui facilè accenditur, obstat tamen multitudo, ne facilè totus mutetur. Vulnera autem eodem temporis momento & gignun tur, & augentur: quia quæ vulnerant, non solum facere, sed etiam facta vulnera statim augere possunt: atque etiam in lethalibus morbis promptè aduenit incrementum, vbi vires subsunt infirmæ, quæ morbosæ causæ excedentis impetum retardare, cohibereq. nequeunt. Contra verò longius incrementum euadit, si illę validiore vi resistant. At status in facili, aut difficili victoria consistere videtur: Quum enim maxima, vigente morbo, pugna excitetur, qua absoluta declinatio sequitur, meritò fit, vt in illis status morbi breuior sit, in quibus, posteaquam ad summum incrementi res peruenit, facilè absolui potest. quamobrem videmus quartanarum febrium vigorem longum esse, nimirum quòd ex humore huiusmodi febres proueniãt, qui posteaquam summam etiam caloris nostri & remediorum vim accepit, diutius eam adhuc postea desideret, antequam planè uinci queat. Acutissimi verò morbi, vt pote qui ex tenui calidaque materia nascuntur, vbi ad summum ventum est, vehementer naturam irritant, vehementemque ob id pugnam excitãt, quæ longo tem

poris interuallo durare nequit. At vulnera vlceraque longiorem vigorem obtinent: quoniam non prompte eorum natura vinci poteſt. Cæterum declinatio in facili diſſolutione cauſæ morboſæ aut difficili verſatur: Nam quum victoriam, quæ in ſtatu paratur, ſequatur diſſolutio, quæ declinationis eſt cauſa, optima ratione fieri videtur, vt tanto breuior declinatio reddatur, quanto promptius abigi poteſt morbi cauſa. Quapropter acutorũ morborum remiſsiones breuiſsimas eſſe conſpicimus, quoniam humor, qui eos parit, tenuis eſt, calidus, & acris, & ob id ad expulſionem promptiſsimus. Atque hac ratione Galenus nullam illis morbis, qui per criſim ſoluuntur, concedit declinationem: non quod reuerà non ſit, ſed quòd ob breuitatem eſſe non videatur. Quartanas autem videmus longam declinationem habere, propterea ſcilicet quòd illarum materia craſſa, & viſcida ſit adeo, vt difficile expelli poſsit, ſed paulatim & per vices extrudatur. Sic etiam in vlceribus cauis apparet, quæ quum declinare incipiant, quando carne concauitas repletur, longum omnino temporis interuallum deſiderant, nimirum quòd non niſi paulatim caro regigni, & quod deperditum eſt ſubſtantiæ, reſtitui valeat. Communis eſt hæc ratio tum vniuerſalibus, tum ſingulis morborum partibus: Nam eodem modo contingit totius morbi principium, incrementum, vigorem, & declinationem produci, aut contrahi, quo initia, incrementa, vigores, & declinationes acceſsionum.

Quo nam modo morbi tempora, quum adſunt, dignoſci poſsint Cap. IX.

QVæ autem ſit ratio cognoſcendi morborum tempora, quum præſentia ſunt, & à quibus eorum ſigna ſumantur, nunc explicandum eſſe duco. Qua quidem in re paulo maiorem diligẽtiam in Galeno deſiderarem: Nam et in hoc plurimum euariat, & quod commune omnibus eſt, contracta ad paucos morbos tractatione, non docet: etenim libro tertio de Criſibus, & in eo, quem in ſcripſit de morbi totius Temporibus non aliter morborum tempora, quàm ex coctionibus & cruditatibus excrementorum diſcerni poſſe ſcribit, quum tamen libro primo de Criſibus ſigna quædam ex ſymptomatũ æqualitate inæqualitatéue ſumi antea retuliſſet: Peculiarem uerò, nec omnibus communem eſſe cognoſcẽdi rationem, quæ ex cruditate & coctione excrementorum ducitur, certiſsimum eſt. Neque enim in omnibus morbis excrementa gignuntur, quæ coctiones cruditateſque oſtendere poſsint: quales ſunt, qui ex ſola intemperie abſque humoris putredine caloreque fiunt; ut frigidi, ſicci, humidi, & calidi etiam præterea omnes alii, qui in inſtrumentariis partibus conſiſtunt: quorum quidem, ut partes ſiue tempora quædam ſunt, ſic rationem aliquam deſiderãt, qua illa percipi ex propriis indiciis ualeant. An, quæſo, intemperiem ſiccam aut calidam cruris, an obſtructionem in principio eſſe dicemus, quando cruda eſt materia? quod planè ridiculum foret. Nec illud quidem me latet eos, qui pro authoribus certare conſueuerunt, paratos eſſe, ut dicant Galenum de febribus intelligere, quum ex cruditatibus & coctionibus notas ſumendas eſſe cenſent: ſed illi interim non animaduertunt Galenum conari eam rationem ad vlcera, deſtillationes, & omnes alios morbos transferre: quum alioqui etiam fruſtra polliceretur inſcriptio tractationem de temporibus morborum: ſi de ſolis febribus poſtea agendum eſſet, fruſtra in libro de Morbis multa genera, differentias, & cauſas omnium explicaſſet, ſi eorum partes poſtea in vno duntaxat genere docere inſtituiſſet. Neque verò etiam in morbis illis, in quibus materia aliqua concoquitur, coctiones cruditateſque morborum tempora perpetuo oſtendunt, quod apparet in ſynochis febribus, quæ uel ſemper augeſcunt, uel decreſcunt, atque etiam in morbo laterali, in quo ſummus adeſt morbi vigor, dum humor crudus eſt, non autem quum perficitur conco-

ctio

ctio,quo quidem indicio statum definit,Principium uerò quum crudus planè est humor, aut certè obscuram coctionem accepit, augmentum quum euidentem ostendit coctionem. Declinationem verò quum ea planè perfecta est & absoluta. An non etiam absurdum est existimare vlcera in principio esse,quãdo sanies aquosa & multa gignitur, incrementum, quum ea coctionem aliquam refert? quandoquidem minimo temporis spatio uulnera principium, incrementum, & uigorem acceperunt. Nam quomodo (quæso) alioqui ea augeri dicemus,quum diuisio ipsa non amplius augetur. quòd si melior,aut deterior sanies procreatur,nõ propterea id incrementi ipsius vulneris, sed subiectæ potius temperaturæ est indicium,vt hic etiam,non paruo errore, duos diuersos morbos in vnum confuderit Galenus, dum putat se vlceris partes ostendere, & interim intemperaturæ subiectæ tempora fortè docet. Ac quum hæc viderent recentiores inter se planè pugnare,quòd vehementissimus sæpe sit morbus,dum cruda redduntur excrementa,duplicem statum sunt commenti; quorum vnum statum coctionis,siue (ut illi vocant)quo ad coctionem.Alterũ accidentium,siue quo ad accidentia nominant; idq. præter omnẽ rationem. Sic enim oporteret duas esse vigẽtes ætates,duo principia morbi,duo incremẽta, duas declinationes, duas item æqualẽ tenorem seruãtes causæ morbi motiones. Quomodo præterea dici potest vigere morbus,cuius accidentia sunt remissa? id enim contingit, quum in pleuritide multa concocta, facileque expuuntur, quo tempore morbum uigere constituit Galenus sui alioqui oblitus, quum in primo de Crisibus,& alibi sæpè morbi statum definiat nihil aliud esse, quàm quo ad symptomata morbi summum. Ac sanè prestitisset illos agnoscere Galenũ sibi in hac re repugnare,nec definitiones seruare,quas de singulis morborum temporibus tradidit; nec veram cõmunemque esse omnibus morbis rationem, quam posuit ex coctionis cruditatis ue notis ad morbi partes inter se distinguendas,naturæque rei repugnare,ac variam esse de duplici statu opinionem: quærendum autem esse,quod in hac re commune perpetuumque est omnibus morbis, quodque rei naturæ consentiret: etsi interim id Galeni placitis aduersaretur. Verum authorum hæc contentiosa defensio, & sectarum patrociniũ veritatis omne studium iamdudum sustulit. Nos autem, sophistis his contemptis, iam aggrediamur docere uiam & rationem, qua morbi tempora generalia, tum etiam particularia dignoscere liceat. Ducentur profectò signa ex his fontibus,ex quibus reliqua omnia depromi ostendimus; nempe, à natura rei,ab illius causis, effectibus, & aliorum similitudine. Nam si morbi omnes sensibus essent expositi,promptissima esset cognoscendi eorum partes ex propria natura ratio. Quis enim est, qui febrem non agnoscat esse in principio,quum calorem,illius.s. essentiam,per vniuersum corpus sparsum percipit eum tenorem, quem statim ab initio accepit nulla vehementi accedente auctione, seruare? eandem vero augeri,quum calor euidenter crescit: sic vigere, quum eandem vehementiam à summo incremento relictam calor retinet: denique morbum declinare, quum calor remittitur, eodem pacto in morbis instrumentariarum partium quum figura semel à naturali statu euersa fuerit vsque adeo, vt actionibus euidẽter obsit,in principio morbus esse dicetur.Quòd si vitium augeatur,in incremento, deinde in vigore,postea quum redire incipit ad naturalem statum, declinatio constituitur. idem de aliis morbis,qui ex aliis causis in partibus instrumentariis, & similaribus consistunt,censendum est: quod enim primo fit vitium, si paulatim ad summum accedat,deinde ad naturalem redeat statum,principium, incrementum, vigorem & declinationem manifeste obtinebit.Si verò paulatim,usque adeo tamen, quod est secundum naturam abierit,vt actionibus incommodet, initium duntaxat habere dicetur: nimirum quòd morbus solum genitus sit,nõ autem creuerit.Quòd si breuissimo tempore maximum incrementum suscipiat,& in eo diutius sistatur

momentanea priora tempora habuisse censebitur, statum autem longum: vt in vulneribus cauis contingit, quæ vno momento gignuntur, augentur, & vigent, tandiuque in vigore persistunt, donec diuisio minor, intercedẽte carne, redditur. Quòd si omnia tempora citò pertranseat vitium, vel tardius progrediatur: eodem modo omnes suas partes breues longasuè obtinebit. Agè igitur, vt exemplis res pateat, quodnam (quæso) in vlceribus, & vulneribus morbi principium constituemus? statuamus enim leuem fieri diuisionem in aliqua parte adeò, ut actionẽ non lędat, quonam modo id vocari dicemus? non quidem morbum, quum actionibus non obsit: Quare nec morbi principium, siquidẽ morbus est, quum in principio est. Quòd si illud omittimus, quod factum est, quodnam aliud principium morbo statuemus? Esto enim vt diuisio augeatur, tunc iam in incremento morbus constitutus videtur: an id sine principio est assecutus? non ita profectò: Nã (vt diximus) non omne augmentum morbosæ dispositionis morbi incremẽtum constituit, sed id, quod postea quàm morbus genitus est, accedit. alioqui vel nondum morbus est, aut adhuc est in principio: Veluti in vlcere aut vulnere proposito leuis ea prima diuisio, quæ functiones nondum impedit, morbi pars, nondum est, sed in statu neutro ponenda. Ea autem cum illo, quod accessit adeò, vt actio primum lædatur, principium totius morbi statuendum est: reliquum autem ad augmentum pertinet: quòd si grauior ab initio læsio facta fuerit, augeatur autẽ rursus illa, quicquid accreuit malo, quod insigniter actiones offendere potest, sub incremento comprehenditur, vt maneat id inuiolatum, morbum scilicet esse in principio, nec alias suas partes assecutum, quum eam magnitudinem accepit, qua functiones labefactare potest, et in eo statu absque insigni incremẽto permanet, quicquid autem postea illi adiungitur, donec ad summum peruenerit, ad incremẽtum pertinet. Ac contingit quidem, vt momentaneum nunc sit principium, vt in vulneribus accidit: Nunc verò ad plures etiam dies extendatur; quemadmodum apparet in quartanis febribus, quæ citra incremẽtum, eam, quàm in prima accessione acceperunt vehementiam, diu seruant. Quæ si quis ita statuat, omnes ambiguitates effugiet, in quas Galenus incidere videtur, dum diuersa ratione in singulis morbis utitur ad eorum partes distinguendas, et quosdam ponit in principio esse, qui iam plane augentur, quosdam in vigore, qui remittuntur, ueluti vlcera, à quibus crassa, & concocta sanies emanat, quæ quidem non amplius vigent, sed aucta carne arctior redditur diuisio, & iam plane declinant, & ea quæ aquosam & acrem saniem emittunt, principium iam excesserunt, & in augmento cõstitui debent, quippe quum eo tẽpore latiora, maioraque, quàm prius vlcera, vulneraque conspiciantur. Est ergò prima cognitio temporum morborum, quæ ab essentia illorum sumitur. quòd si in omnibus eam oculis intueri, vel sensibus aliis comprę hendere possemus, nulla alia regula nullisque aliis indiciis opus esset: sed quoniam multi occulti sunt, & intus reconditi, ex effectibus, quos edunt, ex suisque causis notas colligimus, quibus quantum licet certam cognitionem assequamur. Ac ab effectibus quidem non omnibus, sed propriis, quæque cum natura morbi necessariò sunt coniuncta, indicia sumenda. Sunt porrò annexa cum omni morbo actionum offensiones, in quibusdam verò præter illas reperiuntur qualitates corporis mutatæ & excrementa: neque enim in omnibus morbis hæc adsunt, nec omnes partes excrementa gignunt, quæ morbum ostendant. Quis enim (quæso) ossium, carnis, neruorum, & multarum aliarum partium morbi tempora ex qualitatibus & excrementis dignoscere conabitur? quando etiam in affectibus earum partium, quæ excrementa gignunt, & foras emittunt, hæc ratio sæpe non iuuat: quemadmodum in melancholia morbo, aut mania apparet, in quibus malis nec excrementa, nec qualitates corporis magnum momentum habent ad morbi tempora dignoscenda: quum nihil, vel parum mutentur à naturali suo statu, &

non multo magis ea in vigore morbi quam in principio euariet. Actiones autem ipsæ tum in his, tum in aliis morbis illorũ partes optimè distinguunt: Nemo enim est, qui non videat eos, qui incidunt in huiusmodi affectionem, leuius ab initio habere: postea autem deterius agere, quo tempore morbus est in augumento: deinde similes esse certo tempore actionum noxas; quum scilicet morbus viget, donec postea declinat: quod agnoscimus, eo quòd actiones meliores quàm prius reddantur: Quamobrem quemadmodum Galenus primo de Locis affectis scribit solas functionum differẽtias sæpe sufficere ad morborũ differẽtias cognoscendas sic sanè ad partes illorum distinguendas & internoscendas, illarum differẽtiæ per magis & minus sumptæ, vt tempora etiam ipsa per magis & minus differunt; omnibus fiunt communes notæ: alia autem accidentia, quæ ex qualitatibus & excrementis petuntur, in quibus locum habent & percipi possunt, tamquam actionum indicia, notæ fiunt pariter ipsorum temporum morbi: resultant enim in quibusdam morbis ex mutua actione & pugna morbi, & naturæ excrementa, quæ qualis sit actio, & in qua parte sui morbus sit, ostendunt. Quod potissimũ in morbis ex humore calido & concluso aliquo in loco cõcitatis contingit. Nam quum humor pręter naturam calorem concepit, naturam primò leuiter afficit, parumq. læduntur illius functiones, quo tempore morbus in principio est; Quum autem subiecta materia calidior reddita est, deteriores omnes functiones euadunt, augeturque morbus, vbi verò vehementem, quem potest concipere calorem, accepit; vehementissimè homo torquetur, adestque tunc morbi vigor: Contra verò natiuus calor insitaque singulis partibus alteratrix facultas leuiter in principio resistunt; quoniam leuiter molestantur; vehementius autem in incremento, quia grauius affliguntur. Sic sane in statu vehementissima pugna oritur; propterea quod eo tempore ita inuadit morbus; Ac quoniam natura in humorem agit tamquam in causam morbificam: ab illo autem excrementa, quæ vnà cõmixta erant, secernuntur, ex ipsis excrementis quid quantumque egerit natura, colligimus. Itaque quoniam natura mitius agit, quum morbus mitis est: ideo excrementa cruda, idest quæ nullam impressionem manifesto acceperunt, redduntur: quo tempore, vt diximus, morbus in principio esse creditur: quum autem vehementius vim suam exercet, impressionem aliquam, & alterationem euidentem in materia facit: proinde excrementa, quæ tunc ab humore, qui alteratur separantur, manifestam actionem ostendentia morbi incrementum significant. Quum autem vehementissima fit pugna, siquidem superare debet, tunc maximè natura vincit: Vnde excrementa reiiciuntur, quæ perfici victoriam, & vigere morbum ostendunt: alioqui si secutura est mors, euictam naturæ functionem, & robur monstrant. Ita in declinatione euanescit minuiturque morbus, quum calor natiuus perfectè uicit, confecitque lædentem materiam. Contingit autem natiuum calorem vincere, non quòd validior in agendo fuerit, nimirum quòd eius, qui præter naturam est caloris vis vehementior, & sæpius præualere conspiciatur: quod illius essentia & symptomata ostendunt, sed potius reluctando. Interim enim dum resistit natiuus calor, consumitur materia, in qua qui præter naturam est calor, residebat; qua absumpta, ipsum quoque calorem putredinosum euanescere necesse est. Atque hoc quidem modo à morbi essentia, actionibus, & excrementis signa petuntur ad morbi tempora dignoscenda. Præbent tamen & corporis qualitates nonnunquam etiam in hac re notas, veluti in morbo regio apparet, cuius tempora ex vitio, quod in colore apparet, distinguimus: Nam vbi pallido colore suffundi cutis, & quod in oculo album est, incipit, principium affectus, vnde huiusmodi color prouenit, putamus: incrementum verò quum intenditur alienus hic color: viget autem morbus, quum nihil præterea addi videtur: at tunc morbus declinat, quum pallor remittitur, & natiuum colorem corpus recipere incipit; non tamen

ex decremento, incrementoque læsionis, quæ in omnibus qualitatibus corporis apparet, morborum tempora distinguere possumus. Siquidē vigente morbo, gracilitas corporis augetur. Iam verò ex tertio fonte, nempe ex causis ipsis signa haurienda sunt; quod vniuersum genus, vt illud etiam, quod ad essentiam pertinet, miror à Galeno prætermissum, quū tamen euidentes huius rei notas præbeat. Nā quæ principium morbi iuuare solent, aut lædere, quum adhibētur, & prosunt, vel obsunt, testantur morbū esse in principio. Eadē est ratio de his quæ crescentibus, vigentibus, declinantibusq. morbis exhibētur. quinetiā causę quę morbū gignūt, quando agere incipiunt, illius initium ostendunt: Incrementum uerò, quādo earum vis augetur. Viget autem, quando ea perseuerat in eodem tenore: inclinat autem, quando de robore causarum aliquid remittitur. An non etiam ex similitudine vtilia indicia capiuntur? quandoquidem licet ex similibus morbis, & naturis similia colligere. Nam si ignoremus in quo tempore morbus sit, quum certa quędam symptomata nascuntur; nouerimus autem in aliis morbum fortè in extrema vigoris parte, quum ea apparent, consistere; non temerè suspicabimur idem putandum esse in eo, qui præsente morbo laborat. Ac ad omnia quidem tempora dignoscenda, quæ ex similitudine sumuntur indicia, plurimum conferunt: maximè tamē ad minimas quasq. illorū portiones depręhēdēdas faciunt. nullas enim ęquè certas notas ex aliis sumere possumus, quibus intelligere liceat in qua parte sit principium, incrementum, vigor, & declinatio; quantumque ea processerint, & à suo fine distent. Cæterum non solum vniuersalia tempora, sed etiam particularia ex his signis ab eisdem fontibus ductis cognoscuntur: si quidem quum essentia, causæ, effectus illorum, & alia similia adsunt, augentur, vigent, minuunturque accessionis partes ostendunt. Sic profectò an morbus habeat accessionem, vel nō, & qualem, an scilicet magnam, vel paruam, longam vel breuem, anticipantem, uel tardantem, æqualem vel inæqualem, per periodum aut sine eo affligentem eadem signa testantur. Sunt enim quidam morbi, qui accessiones non habent; alii, qui eas obtinent vehementes. alii mitiores, alii denique alio modo discrepantes. Eodem pacto inter morborum causas, quædam sunt, quæ accessiones committunt, vt bilis, pituita, humor melancholicus. Alii autem minimè, veluti sanguis, sic effectus reperiuntur, qui accessionem indicant, vt rigor in febribus, quæ (ne omnia prosequi velle videamur) vnusquisque facilè intelligere poterit, qui morborum omnium naturam, causas, & effectus perspectos habuerit, sine quibus illis futura est præsens tractatio inutilis.

Qua ratione morbi tempora dignoscas futura, & præterita. Cap. X.

QVando verò ventura sint morbi tempora tum vniuersalia, tum particularia citiusne an tardius nulla certa scientia deprehendi potest. Non inutilis tamen coniectura ex prædictis fontibus ductis signis, ad hæc præsagienda sumetur. Sunt enim inter morbos (vt ab essentia rei exordiamur) qui properant, quique suas partes citò assequuntur: in quibus licebit prædicere quā primum ventura esse quæ sequuntur tempora: veluti in ardentibus febribus contingit, in quibus tum vigor, tum reliquæ partes, aut pari velocitate, aut certe non magno discrimine veniunt, contraria ratio est in morbis longis, vt docet quartana, cuius tempora præsentia longissimè protrahuntur, & quæ succedunt tardius subsequuntur. Idem ostendunt morbi causæ: Nam bilis vt breues morbos committit, sic quæ postea sequuntur morbi partes citò venturas prænunciant, contrarium monstrant humor melancholicus, & pituita. Cæterum ex morbi effectibus hoc modo illius partes præsentiemus, si quidem vehementia accidentia, quæ morbi initio apparent, & vehementes, multumque anticipantes, & in longum spatiū

productæ

productæ accesſiones, vt breuem morbum, ſic quamprimum illius tempora ventura præſagiunt. Quin etiam quæ in excrementis apparent alterationes, idem ſignificant. Nam ſi in primis diebus ea coctionem oſtendant, ſperare licet ſtatum proximum eſſe, atque etiam eorum expulſiones magnæ, paruæ, quæque per commoda aut incommoda loca, & tempeſtiuè, aut aliter fiunt, propinqua eſſe aut longius abeſſe ſubſequentia morbi tempora prædicunt. Anni verò tempora cælique conſtitutio, corporis ſtatus, vitæ conditio, & reliqua, quæ proſequuti ſumus (dum breuis, & longi morbi notas explicaremus) ſigna ad hæc præſagienda præbent, quatenus ſcilicet morborum cauſas monſtrant. Nec illud quidem ignorandum eſt ex eiſdem ſignis particularia tempora prænoſci: ſunt enim ex morbis, qui acceſſionum initia longiora habẽt, in quibus earum incrementa & vigores tardius expectare oportet, alii verò, qui contrario modo habent, in quibus contrarium contingit. teſtantur idem & cauſæ, pituita etenim longior reddit acceſſionum principium, & incrementum, bilioſi verò morbi exacerbatio ad vigorem minimo temporis ſpatio properat. Sic ſanè breuiores reddit declinationes & ſtatum accelerat virtus robuſta languentis corporis. Nec deſunt ex effectibus morborum indicia qui per acceſſionum tempora apparent. leuis nanque rigor proximum eſſe calorem, & incrementum acceſſionis in febribus ſignificat. Sudor, qui emanare incipit, inſtantis declinationis eſt indicium. Quum verò apparent nonnulla ſymptomata, quæ in aliis didicimus, in fine incremẽti acceſſionum emergere, proximum eſſe vigorem, ex ſimilitudine ductis ſignis, colligimus. At præterita eſſe morbi tẽpora ex ſignis, quæ quod præſens eſt ſigni ficãt cognoſcemus, præteriiſſe nanque principium, ſi morbũ in alia parte conſiſtere ex propriis notis deprehenderimus atq. hæc quidem ſatis de morbi temporibus, vniuerſalibus inquã & particularibus ſufficere poterunt his, qui noſtro hoc labore adiuti, cætera ſi quæ ſupererunt adiicere ſtudebunt

REVEREND. AMPLISSIMOQVE VIRO DOmino IOANNI BAPTISTAE RECASVLANO Episcopo Cortonensi IOANNES ARGENTERIVS S. D.

AM *medicinæ partem, quam Græci* σημειωτικὴν *uocant, longè quidem utilissimã, hactenus ferè intactam quantum uero in me fuit elaboratam, tibi Reuerẽde Antistes, tanquã personæ rem, ut arbitror, accommodatissimam, & meæ in te obseruantiæ non uulgare testimonium, consecrandam, & tuo fauore & gratia commendatam, publicandam esse duxi. Quum enim hæc pars præteritorum recordationem, præsentium dignotionem, & prædictionem futurorum polliceatur, cui aptius quàm tibi eam conuenire putarem, neminem habebam: nam tu hæc omnia in rebus longe maioribus & grauioribus, quàm hæc nostra tractet medicina, singulari quadam prouidentia, & diuino propemodum ingenio continuo agitas, & mente reuoluis. Hinc certè factum est, ut te unum potissimum ex tot tantisque alijs uiris suo imperio subditis maximus hic noster & omni uirtute ornatissimus Princeps semper elegerit: cuius legatione & consilio apud Cæsarem, Cæsaris filiũ, Galliæ regem, & alios summos quosque Principes res maximas gereret: Hæc ergo tanquam tibi propria trado, & dedico. Est præterea ut ego me tibi plurimum debere putem, quòd posteaquam unà cum Leonardo Giachino Medico, amico, & socio immatura morte & magno artis nostræ detrimento proximis annis extincto, abs te ad grauem molestumque morbum, quo tunc laborabas, propulsandum accitus fui, me semper amaueris, studiaque mea iuueris. Quid commemorem, antistes optime, sanctissimos tuos mores, piã doctrinam, magnã tuam erga omnes bonarum artium studiosos beneuolentiam, & liberalitatem, ac in regendo tuo grege miram quandam sollicitudinem? Prætereo nobilissimam, antiquissimamq. tuam Recasulorũ familiam, quæ etiã antequam Florentinorũ res floreret, & postea semper tot optimos maximosq. uiros peperit. In qua tu tamen maximè illustris & Reuerendus emicas: Quibus quidem rationibus longe maiora, quàm sint hæc mea ad propagandam nominis tui memoriam à literatis deberi puto. Nec illud dubito fore, quin ob tuam summam humanitatem probaturus sis hunc meum laborem, & aduersus maleuolos, qui nihil dignum memoria aggrediuntur, sed solum aliorum utiles labores calumniari student, defensurus. Quod si feceris, illud quoque spero fore, ut uniuersum opus, quod principi nostro illustrissimo trado, tuo testimonio comprobatum, apud illum longe maiorem gratiam & authoritatem inueniat. Scio enim quanti ille te faciat, quantumque tibi iudicioque tuo meritò tribuat. Pisis Idibus Octobris.*

IOANNIS ARGENTERII DE SIGNIS MEDICIS LIBER PRIMVS.

De utilitate signorum. Cap. I.

VLLA propemodum est Medicinæ pars ea dignior, vtiliorue, quæ de signis agit: Quum enim latentes affectus præsentes per signa dignoscimus, & quę antecesserunt, tanquam præsentia essent, cõmemoramus, quæque post longum etiam tempus ventura sunt prædicicimus, diuinam quandam artem ab omnibus profiteri putamur. Vtilis autem est hæc cognitio, tũ per se (siquidem vtile philosophari, & res abstrusas dignoscere) tũ verò ad omnia medici officia summopere necessaria. Nam nec ea, quæ secundum naturam in nobis sunt, conseruare, nec quæ naturæ contraria profligare, vel imminentes morbos præcauere possumus, nisi omnẽ corporis statum perspectum habuerimus: Ac etiam quũ homines quæ illis eueniunt, nobis præcognita vident, non solum artem nostram extollunt, illiusque professores admirantur, sed etiam (vt inquit Hippocrates) facilius se se illis committunt, ad omniaque remedia sustinenda paratos exhibent. Vulgi præterea infamiam & calumnias, quibus hæc ars nostra si quæ alia subiecta est, facile euitabit Medicus, qui in hac parte instructus, omnium dispositionum corporis naturam euentumque prænuntiabit: Postremo remediorum authoritatem retinebit, dum illis vtetur in his solum, quibus ea profutura præuidet: In illis verò quos morituros præsentit, ea non infamat, quæ aliis sunt præsidio, qui sanari possunt: Quo magis profectò mirari licet hanc medicinæ partem, cuius dignitas, vtilitasque tam late patet, à nemine (meo quidem iudicio) pro dignitate hactenus satis excultam & literis mandatam fuisse. Nam Hippocrates ferè solum præsagia salutis & mortis, idque in morbis acutis, aliis generibus contemptis, est complexus. Galenus verò omnia etiam non attigit, & si id fortè contentiosis concesserim, certa tamen arte, non facit, quod quærimus; quum sparsim singula prosequatur, & capita huius rei, quibus docendi ratio constat, nusquam doceat: Quum enim hæc tractatio potissimum exigat, vt expendamus quæ quotue sint signorum genera, differentiæ, qui quotue fontes, à quibus singula signa deriuant, quæ propria sit illorũ vis, & vsus, quæ demum ratio ea inueniendi, & recensendi, hæc omnia (vt suis locis ostendemus) vel prætermisit, aut certè non satis explicauit. Ac vtinam profectò ex tot tantisque illis libris, quos in Erasistratum aut Asclepiadem aut alium denique quemcunque, nulla nostra vtilitate, prolixissime, & fortè etiam diligentius scripsit, aliquot huic tractationi peculiariter dicasset: Sic profectò haberemus artẽ nostram multo perfectiorem, & ad discendum faciliorem: Quæ quidem dicta velim, non vt eum repræhendam, cui omnia debemus, sed vt interim dum doceo quid in eo desit, quid ars nostra in hac re postulet, studiosos illius excitem ad ea perficienda, quæ ab eo optimè inchoata fuerunt: Nam quid post eum commemorem recentiores Græcos, vel Arabes, aut nostros de medicina scriptores? qui vel ea solum referunt, quæ ab antiquioribus sunt memoriæ prodita, nullo adhibito iudicio, nulla arte, aut in eorum dissidiis componendis perpetuò versantur, contempto artis incremento, cui soli incumbere debent, qui se ad aliquid docendum, vel scribendum conferunt: ac profectò vt res hæc dignissima vtilissimaque censetur, ita dif-

ficultate alias omnes medicinæ partes aut ſuperat, aut æquat. Quid enim quæſo difficilius, quàm præſentia, præterita, futuraque omnia, quæ corpori noſtro accidunt, quod hæc medicinæ pars promittit, dignoſcere? quum ſæpe ita lateant illa, ut nullo certo indicio depræhendi poſſe videantur, & tam multa tamque varia capita ipſa tractatio obtineat, vt etiam re ipſa perſpecta, omnia certa docendi ratione explicare, ſit difficillimum. Quo magis nobis ignoſci à beneuolis lectoribus poſtulamus, ſi rei difficultate forte victi in tantis aliis occupationibus, quibus iam aliquot annis ex continuo docendi labore & varia ſtudiorum permutatione premimur, tractationem abſoluere, & exacte expolire nequiuerimus: Non enim (vt etiam antea ab initio præfati ſumus) ad hæc ſcribenda nos cõtulimus, vt noſtra omnia putaremus perfecta, ſed vel vt ſtudioſos veritatis ad ea, quæ nos poſt antiquos ſcriptores colligere, & arte aliqua tractare aggreſsi ſumus, perficiẽda potius inuitaremus, aut nobis ipſis viam muniremus ad hæc abſoluenda, ſi plus otii aliquando nacti fuerimus.

Quot capita habeat hæc tractatio, & quid ſit ſignum, quoue modo hoc loco ſumatur. Cap. II.

HAbet hæc tractatio quædam omnibus communia, quædã verò ſingulis propria: eſt enim illud commune omnibus ſignis, quod ſigna ſint, & alicuius generis, & differentiæ, quòd ab aliquibus ſumantur fontibus, quòd vim aliquam habeant, quòd vſu, vel ordine priora, vel poſteriora alia aliis exiſtãt, quomodo pręterea inueſtiganda, enumerandaque ſint: Proprium autem illud eſt, quòd quædã præſentia, quædam præterita, quædam futura monſtrent. Artis præterea munus eſt ab initio docere, quorum ſigna quærantur: Hinc enim quod commune propriumque eſſe debet, elicitur: Ac de illis quidem, quæ communia ſunt toti operi, hoc primo libro, de aliis verò poſtea ſuo loco agemus: Ac quoniam nonnulla etiam ars præcipit, quæ ad artificis perſonam efformandam propriè pertinent, ea quoque ſuis locis inſeremus: Illud verò & ſi logica docet, quod ſcilicet ad definitionem ſigni pertinet, ne quid tamen in hac re deſideret rudior lector, ac ne etiam aliter hoc nomine vtatur, quàm à nobis vſurpetur, ab hoc tractationem noſtram auſpicabimur. Eſt igitur (vt definit Ariſtoteles) id ſignum, quod rẽ aliquam ſignificat, vt enim cauſa dicitur id, quod ad aliquid faciendum confert: definitio, quod alicuius naturam explicat: Indicatio verò id, quod aliquid indicat in vſu materiæ medicæ eſſe faciendum. Sic (vt diximus) ſignum eſt, quod alicuius rei eſt ſignificatiuum. Porrò ſiuè ſigna, ſiue indicia, vel notas, vel alio verbo voces, quod rem occultam declarat, nihil referre velim. Non enim inter hæc nomina eam differentiam agnoſcimus, quam Græci ponunt inter σημεῖον, & τεκμήριον, quòd ſcilicet, hoc neceſſarium ſit iudicium, illud verò non neceſſarium exiſtat. Atque illud etiam ignorari nolim latius à nobis ſigni nomen ſumi quàm ab Ariſtotele capiatur. Quicquid enim aliquid eorum, quæ in corpore fiunt, oſtendere poteſt, ſigni nomine donamus, quo etiam generalem ſigni definitionem ad artem noſtrã contrahimus.

Quæ per ſigna in medicina dignoſcere oporteat. Cap. III.

HAbet medicina propria ſua inſtrumenta ad ſingula dignoſcenda, quibus opus habet. Signis autem utitur ad omnem corporis ſtatum, quæque in eo eueniunt, cognoſcenda, & enim corporis noſtri condicio variatur, ſiquidem nunc ſecundum naturam eſt, nunc præter naturam, nunc verò media ſiue neutra euadit, aliud præterea in omni ſtatu eſt, vt cauſa, aliud vt conſtitutio ipſa, aliud denique vt effectus conſtitutionis, vocaturque (vt antea oſtendimus, quum de morbi defini

definitione ageremus)conſtitutio ſecundum naturam ſanitas,illius cauſa, ſanitatis cauſa,effectus accidentia,conſtitutio verò præter naturam morbus,illius cauſa,morbi cauſa,effectus morbi ſymptomata.Sic neutra conſtitutio, vel non naturalis,neutra cauſa,neutrique effectus dicuntur,quum peculiaria alia nomina nō habeant,quibus nuncupentur.Quinetiam non ſolum in omni conſtitutione , ſed etiam in cauſis,& effectibus ipſius quoddam eſt vt perfectum,aliud imperfectum plus vel minus,vocaturque ſanitas,quæ perfecta eſt ſalubritas,vnde corpus,quod ea præditũ eſt,ſalubre nominatur,Quæ verò imperfecta eſt ſanitas,& aliquo modo vitiata,inſalubritas,& proinde corpus,cui illa ineſt,inſalubre nuncupatur. At quæ media inter has reperitur, neutra etiam appellatur ad alterius differentiam , quæ inter ſanitatem,& morbum eſt poſita,extremorũ tamen additione, vt quum dicimus neutrum inter ſalubre,& inſalubre.Poſtulat etiam ratio vt cauſæ,& effectus compoſitionis eodem modo diuidantur, vt enim conſtitutio quædam eſt ſalubris,quædam inſalubris,alia neutra; ſic profecto cauſam,effectus, ſalubres,inſalubres,& neutros ponere oportet,nuncupantes nimirum eam cauſam ſalubrem , quæ ſalubritatis,inſalubrem, quæ inſalubritatis , neutram quæ neutrius ſanitatis eſt effectrix,aut conſeruatrix.Effectus verò ſalubres,inſalubres, & neutros dicemus,qui huiuſmodi conſtitutiones ſequuntur, quorum ſingula rurſus in ſimpliciter & ſecundum quid talia, & illa in ſemper vel vt plurimum talia diuiduntur , quæ ſcilicet quod ſummum eſt in ſuo genere,aut parũ deficit ab eo,quod eſt perfectum,compræhendunt . Hæc itaque imprimis per ſigna dignoſcere neceſſe eſt , an ſcilicet ſecundum naturam ſit,an præter naturam,vel neutrum, ſiue medium, quod eſt in corpore.Si conſtitutio eſt,vel conſtitutionis cauſa,vel illius effectus , præterea an perfectum vel imperfectum exiſtat vnumquodque in ſuo genere.Peculiariter autem quædam alia in ſingulis cognoſcenda.Nam in ſtatu præter naturam non ſolum morbum,ſed illius naturam,genera,differentias omnes,partes, locum in quo reſidet,generationis illius rationem,finem,modum,tempus, quo ad finem peruenit,ſolutionis qualitatem,locum etiam in aliquibus,per quem expelletur,perſpectum habere oportet.In cauſis eadē fere omnia notantur quæ in morbis ipſis.Nam quid ſit cauſa,qualis illius natura, quodue genus, cuius differentiæ putetur,quo loco contineatur,quoue modo morbum gignere, & quando expelli valeat,ignorandum non eſt,cauſarum tamen morbi partes,ſiue tempora non ita dicimus vt morbi partes,ſiue tempora , cæterum in effectibus præter naturam quædam etiam ex illis notare neceſſe eſt:etenim quod ſit ſymptoma,& quæ ſit illius natura,& cuius generis,& ad quam differentiam pertineat,à quo proueniat, quo tandem modo abigi,gignique valeat,ignorandum non eſt.Porrò in ſtatu ſecundum naturam, quædam eodem modo, vt in alio, qui præter naturam exiſtit , quædam nullo pacto cōſiderantur,quippe quæ qualiſue ſanitas, cuius generis,ad quam differentiam ſpectet,à quibus cauſis gignatur,& quos qualeſue effectus pariat,quodnam illius principium, quis finis,quomodo reſtitui,corrumpiue poſſit, comperta habeat oportet medicus.At ſanitatis,vt morbi partes non expendimus ſiquidem in principium,incrementum,ſtatum,& declinationē ſanitatem,vt morbum,diuidere non ſolemus:eadem de medio ſiue neutro ſtatu cognoſcenda ſunt qualia notauimus in eo,qui ſecundum naturam exiſtit. At verò quæ prædiximus omnia,non vtcunque,nec vno duntaxat modo medicũ oportet per ſua ſigna conſequi,ſed quum præſentia ſunt,præterita & futura dignoſcere debet . Non enim ſatis eſt ſcire morbum eſſe præſentem,ſed quando venturus ſit, aut præterierit . Nec ſolum ſanitatem, quando adeſt, cognoſcere oportet , ſed quando poſt morbum ventura,& quæ qualiſue fuerit,antequam morbus hominem corriperet,eadem plane in illorũ cauſis,& effectibus ponere oportet. Quæ enim,qualeſue ſint cauſæ, quæ morbos nunc gignunt,augent, fouent,quæue antea pepererunt, aut

postea committent, aut tollent, qui item, qualesúe sint sanitatis effectus, vel morbi, aut neutrius constitutionis, quum adsunt, antecesserũt, & futuri sunt, scire expedit. Quæ autem peculiariter cognoscere oporteat de his, quæ præsentia, præterita, & futura sunt, suo loco trademus.

De generibus, & differentijs signorum. *Cap. IIII.*

QVæ, quotúe sint signorum genera tunc patebit, quũ ea docebimus à quibus signa vniuersa sumantur: Quot enim inuenientur, quæ alia ostendere possunt, tot sanè signorũ genera statuẽtur. Nũc verò à quibus signorũ differentiæ sumantur, & quæ quotúe illę existant explicabimus. Quæ meo quidẽ iudicio ab antiquis scriptoribus ita cõscripta sunt, vt in his explicandis methodo vsi nõ uideãtur. Etenim Galenus, cui omnia sua ars nostra debet, nec omnia signa necessaria cõplectitur, nec quę tradit ex cõmodis diuisionibus, & certis principiis nascuntur. Omitto quòd sparsim hæc enarret, quæ quidẽ omnibus cõstare puto, qui rei euidẽtiã, & naturã sequũtur: quiq. in arte perficienda magis quàm in scriptoribus temerè defendẽdis laborãt. Ac ut pauca de hac re attingamus illorũ gratia, qui ueritate perspecta, sectarum patrocinium deserunt, benéque admonentes sequũtur, Galenus in arte medicinali, ubi exactiorem quàm alibi usquam de signis tractationem instituere uelle uidetur, signa diuidit in salubria, insalubria, & neutra: Eaque uocat salubria, quæ sanitatem, insalubria, quæ morbum, neutra, quæ medium statum inter salubre, & insalubre significant. Qua in re multa desiderari posse uidentur. Primum quòd non satis generalis sit hæc diuisio. Quum enim signa sint excogitata, ut per ea res significatas cognoscamus, necesse profectò est signorum differentias, eorum quæ significantur differentiis adæquari. Atqui nõ solum sanitatem, morbum, & neutrum statum, sed illorum etiam causas, effectus, & quæ superius adnotauimus reliqua, per signa depræhendere oportet. Ac quũ alibi ille quæ in nobis sunt, diuidat in ea, quæ secundum naturam, uel pręter naturam, uel media consistunt; quur etiam eodem modo signa non diuidit, quibus illa significantur: quòd scilicet quædam sint secundum naturam, alia contra naturam, alia demum neutra. Deinde quum corpus salubre apud eum solum significet quod proba sanitate est præditum, insalubre quod deteriore conditione est affectum; quur est quòd signa salubria ad totum sanitatis genus extendit: insalubria uero ad morbum & appellationem in utroque confundit? Ratio etenim exigit, ut signum, quod sanitatem significat, sanum, quod salubritatem, & non sanitatem, salubre nuncupetur: Insalubre uerò insalubritatem, & non morbum monstrare dicatur. Postremò ut neutrum quendam alium statum inter sanitatem & morbum ponit; sic genus quoddam signorum ab eo ponendum fuerat, quod scilicet illius generis esset index. Non enim rationi est consonum, ut quum de neutro inter salubritatem, & insalubritatem eo loco agit, nulla facta illius mẽtione, quod alibi inter sanũ & ægrum collocat, signa neutra aliter usurpet, quàm quæ eum neutrum statum, cuius mentio fit, monstrant. Cæterum in commentario duodecimi Aphorismi libri primi aliter signa diuidit nempe in ea, quæ uel asident, & ob id asidentia dicuntur: Vel crisim siue iudicium, quod fit in morbis, significant. Vnde decretoria, siue iudicatoria signa nuncupantur, uel coctionem, aut cruditatem, uel salutem, aut mortem ostendunt, qua quidem diuisione omnino prætermittit, quæ sanitatem, & illius morbique causas, effectus, generationem, solutionemque in morbis & solutionis modum, item quæ morbi tempora, locum affectum, & alia multa ex his, quæ superius commemorauimus indicant. Quinetiam certam non seruat in hoc diuidendi rationem. Quum enim primo ex eo, quod significatur signa diuidere cepisset: quum dicit quædam esse, quę

passionem

paſsionem ſignificant, oportebat ſanè & alia ſigna pariter ab eodem ſumere: id quod non facit. Nam aſsidentia ſigna his opponuntur, quæ inſeparabilia ſunt, quaſi rem ipſam circunſtent, non tamen cum ipſa neceſſariò coniuncta reperiuntur, debebatque hoc modo fieri diuiſio ſumpta à rebus, quæ ſignificantur: ſigna inquam quædam paſsionem ſignificant, quædam morem, magnitudinem, differẽtiam morbi, nonnulla criſim, alia coctionem uel cruditatem: quædam ſalutem, aut mortem prænunciant: & poſtea illorum natura declaranda erat, nominaque ſingulis generibus imponenda, quòd ſcilicet illa, quæ paſsionem indicant, unà cũ morbo inuadant, & ob id paſsionem ſignificantia dicantur: Quæ verò magnitudinem, differentiam, & morem morbi monſtrant, eo quòd cum natura morbi neceſſariò non ſunt coniuncta, ſed paulo longius poſita, quaſi iuxta ſedere videantur, aſsidentia ob id nuncupentur: & ſic denique alia omnia eum percurrere oportebat: extant verò, & aliæ multæ ſignorum diuiſiones apud eundem authorem, de quibus paulo poſt, quum methodo rem tractare aggrediemur, obiter agemus. vniuerſæ tamen, quæ apud illum reperiuntur diuiſiones, vel ſolum eam partem, quæ de morbis agit, explicant: aut certè non omnia complectuntur, quæ ars noſtra in hac re poſtulat. Id quod nos (quantum licebit) facere iam auſpicamur. Itaque ſi ſignum id eſt, quod rem aliquam ſignificat, meritò ex differentiis rerum, quæ aliquid ſignificare poſſunt, quæque ſignificantur, & ex diuerſa ſignificandi ratione ſignorum differentiæ petentur: Significant autem, ut poſtea oſtendemus quædam vt cauſæ, quædam vt rei ipſius natura, alia vt illius effectus, alia vt ſimilia aliis. At quum dixerimus tria prima eſſe genera eorum, quæ cognoſcere oportet, nempe quæ ſecundum naturam, vel præter naturam, aut neutra ſunt, primam in hoc genere, & omnibus communem hanc ſignorum differentiam conſtituemus, quòd ſcilicet quædam ſint naturalia, quædam præter naturam, alia neutra, ſiue inter hæc media, ea intelligentes naturalia, quæ ſtatum, qui ſecundum naturam eſt, monſtrant; Neutra, quæ neutrum: præter naturam verò, quæ huiuſmodi corporis conditionem indicant, inter quæ rurſus quædam reperiuntur, quæ cõpoſitionem ipſam, quædam, quæ compoſitionis cauſas, alia, quæ illius effectus ſignificant. Quorum quæ compoſitionis ſecundũ naturam (quæ proprio nomine ſanitas vocatur) ſunt indices, ſana uocabuntur: quæ verò eam declarant, quæ præter naturam eſt, morbuſque & ægritudo nominatur, nihil prohibet quo minus morboſa, & ægra, ab eo etiam quod ſignificatur mutuato nomine, nuncupentur: Neutra autem dicantur inter ſana & ægra, quæ neutram mediamque inter ſanitatem & morbum conditionem oſtendunt. At quæ cauſas & effectus illorum declarant ſigna, nullo peculiari nomine donari poſſunt, ſed additione eius, quod ſignificatur, exprimũtur, quòd ſcilicet quædam cauſam ſanitatis, morbi, & neutrius ſtatus manifeſtent: Cæterum vt ſanitas in ſalubritatem, inſalubritatem, & neutrã, mediãq. inter eas diſpoſitionem diuiditur, ſic quædam ſigna ſalubria, inſalubria, & neutra, quæ ad ea dignoſcenda referantur, ponere oportet: Quorum ſingula rurſus in ſimpliciter, & ſecundum quid talia; & illa in ſemper, ſiue in ſummo talia, vel vt plurimum, ſiue à ſummo aliquantulum diſtantia, diſtinguenda, quæ ſcilicet ſimpliciter, & ſecundum quid, ſiue vt nunc, & ſemper, & vt plurimum ſalubrem, & inſalubrem, & neutram ſanitatem indicant. Quæ verò cauſas ſalubritatis, neutrius ſanitatis, inſalubritatis, & illorũ effectus, quodque in illis eſt ſimpliciter, ſecundum quid ſummum, & quod à ſummo aliquantulum declinat, ſigna oſtendunt circũloquutione, quum proprio nomine careant, exprimi debent. Cæterũ in ſtatu præter naturam quæ morbum, eiuſque naturam declarant ſigna pathognomonica, id eſt paſsionem ſignificantia à Græcis nuncupantur: Atque inter illa (vt Galenus teſtatur libro primo Prorrheticorum) γνωρίσματα dicuntur, quæ incipientis affectionis ſunt notæ; Quæ autem alia omnia de morbis dicta oſtendunt, ἐπιφαινόμενα

ideſt mox apparentia, ſiue ſuperuenientia ſigna fortè vocari poſſunt: opponuntur enim his, quæ morbi naturam patefaciunt, eo quòd illa ſemper cum morbo ſint coniuncta; ea verò, quæ alia de morbis indicant, nunc cum eo inuadant, nunc autem poſtea ſuccedant: quamquam tamen Galenus nonnunquam tria duntaxat genera ſub mox apparentibus complectitur. At quæ differentiam morbi, magnitudinem, & morem docent ſigna, συνεδρεύοντα ideſt circunſtantia, & à noſtris interpretibus aſsidentia dicuntur. quòd morbi naturam veluti circunſtent, non autem penitus coniuncta ſint, & inſeparabilia, quemadmodum illa quæ paſsionem ſignificant, quæ vnà cum morbo inuadunt, & deſinunt: hæc autem aliquando cũ morbo, nonnunquam poſt genitum morbum, aliquando etiam nunquam conſpiciantur. Quæ verò morbi tempora declarant ſigna ſumpta ex materiæ coctione, & cruditate in morbis ſcilicet in quibus locum habent, cruditatis coctioniſque indicia nuncupantur: Nam quæ cruditatem oſtendunt, principiũ morbi ſignificant, quæ manifeſtam coctionem incrementum; quæ perfici coctionem ſtatum, quæ perfectam, declinationem monſtrant: Alia autem ſigna, quibus morborum tempora in iiſdem morbis, in quibus coctiones, & cruditates excrementorum non fiunt, à natura ipſius morbi & ſymptomatibus ducta non aliter nuncupantur, quàm ſigna, quæ morbi temporum indicia ſunt: quemadmodum etiam quæ morbi genera, locum, in quo morbus reſidet, generationis illius rationem, tẽpus, quo morbus ſoluitur, ſolutionis qualitatem, locum per quem expellitur, illius denique cauſas & effectus produnt, proprio nomine ab antiquis non ſunt donata, paucis admodum exceptis: Nam quæ ſubitam in morbis mutationem per excretionem, aut abſceſſum naturæ vi factam, quam criſim vocant, teſtantur, ſigna critica, ſiue iudicatoria appellantur: quæ alio modo factam ſolutionem monſtrant, peculiari nomine carent, quæ mortem lethalia, quæ ſalutem ſalutaria propriè vocantur. Cæterum ſigna, quæ demonſtrant quæ præſentia ſunt διαγνωστικὰ, ideſt demonſtratiua, quæ verò prænunciant futura προγνωστικὰ, ideſt præcognitiones, prædictiones, præſagia, vel præſenſiones à nobis commodè vocantur. Quæ verò commemorant præterita ἀναμνηστικὰ, ideſt memoratiua ſigna vocantur; & ſi prædictionum nomen, teſte Galeno in Arte medicinali, ſignificare poteſt tria hæc genera ſignorum. Prædicere enim (vt diximus) idem eſt quòd præcognoſcere; vnde quum ea, quæ præſentia ſunt, vel præterita, vel futura quibuſdam ſignis præcognoſcimus, quaſi videantur, antequam ſint patefacta, ea præſentire, præſagireque dicimur. Diuidi autem rurſus hæc poſſunt, quòd quædam ſcilicet præſentia ſolum, alia præterita, alia futura: quædam præſentia, & præterita, quædam præſentia, & futura, quædam futura, & præterita, alia verò omnia etiam ſignificare valeant, præſentia, inquam, præterita, & futura. Atque hactenus quidem eam diuiſionem, quæ à ſummis rerum generibus, quæ ſignificantur, incipit, vſque ad infimas ſpecies proſequuti ſumus; quòd à Galeno factum optarem, qui ſingulas ſeparatim, nulla adhibita connexione, nec ſummis generibus enumeratis diuiſiones facit, quum tamen ille alios vbique repræhendat, qui à ſummis generibus diuiſiones non exordiuntur, diuidereque deſinunt antequam ad infimas ſpecies ſit peruentum, & optime quidem, nam ignoratis ſummis generibus, progredi non poſſumus, quum lateat, quid à quoque proueniat: quid caput ſit, vbi verò infimas differentias non aſſequimur, quid medium ſit, quidue finis, & quot tandem ex ipſis generibus naſcantur, perſpici nequit. Sumi poſſunt non inutiles aliæ à rebus ſignificatis ſignorum diuiſiones, quę in ſuperiores ſpargi poſſunt. Veluti quum dicimus quędam eſſe bona ſigna, quòd ſcilicet bonum aliquid præſens, præteritum, aut futurum monſtrent, quædam mala, nonnulla indifferẽtia; Ac rurſus inter bona, quædam optima, alia minus quàm optima reperiantur, ſic inter mala, quædam peſsima, quædam minus mala, nonnulla extremè lethalia, vel quæ præſentem iam mortem oſtendunt: Præterea à rebus

ſignificatis

significatis ea sumitur differentia, quã habet Galenus quũ scribit quædã signa esse quę curationem indicent, quædã conseruationem, quædã restaurationem, alia deniq. præcautionem. Ab his etiam fontibus ea ducitur, quam habet primo de Locis affectis, quæ tamen compræhensa videtur in prima diuisione. Ait autem eo loco signa quædam esse, quæ morbum solum, quædam quæ affectã partem, alia, quæ vtrumque: quædam etiam esse, quæ duos affectus, nonnulla quæ duas partes, alia tandem, quæ causam, & affectum monstrant. Sed ne singula in hac parte prosequamur, liceat vnicuique quando opus fuerit signa diuidere, facta ex rebus significatis diuisione. Iam verò à significandi modo differentia hæc ducitur, quũ dicimus quædam esse, quæ semper idem significant, aut bonum vt coctionis signa, vel malum, vt quæ malignitatem morbi ostẽdunt, vel quod indifferens est, vt cubare per febres in latere dextro vel sinistro: alia verò non semper idem monstrare, sed vno tempore vnum, alio aliud, qualia sunt decretoria signa: quæ si cocto iam morbo superuenerint, breui venturam sanitatem prænunciant; Si verò crudo adhuc morbo appareant iudicationem non bonam, quæ scilicet aut ad perniciem tendat, aut in longum tempus morbum trahat, declarant: Pertinet quoque ad hoc caput ea diuisio quum dicimus; quædam significare vt communia, quædam vt propria, quædam vt immediata: alia verò vt mediata, nonnulla suapte natura, alia verò aliorũ ratione; & quòd quædam ita significent, vt magnam vim in significando habeant, alia verò paruam, aut incertam obtineant: Sumuntur enim hæ omnes differentiæ à significandi modo, & ratione: Nec dubito alias reperiri posse diuisiones signorum; neque enim hoc loco singula prosequi volumus, sed satis est methodum indicasse, & capita monstrasse, ex quibus vniuersę diuisiones, & differentiæ duci posśint. Omnes enim, quæ certa docendi ratione constant vel à rebus significantibus, aut significatis, vel à significandi modo deriuare inuenientur; Aliæ autem, quę artificio carent inter se confusis fontibus ex mixtione alienarum differentiarum resultant, vt antea ostendimus huius generis esse eam diuisionem qua Galenus in Aphorismis vtitur: quæ quum vnusquisque nullo negocio perspicere valeat, ad sequentia properabimus.

De signorum fontibus à quibus signa omnia ducuntur. *Cap. V.*

QVum variæ sint signorum differentiæ, illud sequitur explicandum, vt doceamus à quibus illæ sumantur, & signa vniuersa ad omnia, quæ cognitu sunt necessaria, ducantur; Qua in re illud imprimis tradendum quid signum esse, quidue ad aliud declarandum adferri posśit: Deinde an vnum solum vel plura statui debeant, à quibus omnia signa petãtur, quòd si ea plura sunt, quot nam, & quæ tandem sint, & an in singulis diuersa vel eadem omnibus genera statui queant; Qua verò ratione cæteri antiqui recentioresque scriptores hæc etiam tradiderint, omnibus veritatis studiosis constare puto: quippe quum nullum ex his scopis meo quidem iudicio, methodo aliqua satis explicatum apud eos inuenire liceat, sed quosdam nec etiam attingant, alios verò empiricorum more nulla seruata docendi ratione, dum singula quæque prosequuntur, explicent, id quod ex multis aliis Galeni locis, tum maximè ex libro primo de Morbis vulgaribus ostendere possumus, vbi vna cum Hippocrate Galenus ea enumerat, à quibus notæ petantur tum ad morbos ipsos dignoscendos, tum ad illorum finem prædicendum, quum ait ex natura communi & propria, ex morbo, ægrotante, oblatis, offerente, cæli statu, habitationis loco, consuetudine, victu, viuendi conditione, ætate, sermone, taciturnitate, imaginationibus, somnis, vigiliis, insomniis, vellicationibus, frictionibus, lachrymis, accesśionibus morborũ, deiectionibus, vrinis, sputis, sudore, rigore, frigore, tusśi, sternutamento, spiritu, ructu, flatu silente, strepen

te,ſonoro,ſanguinis eruptione,hemorrhoidibus, & cæteris huiuſmodi ſigna ſumi,quæ propemodum infinita ſunt,nec arte vlla explicantur,nec memoria contineri poſſunt. Quur enim viuendi conditio,aut conſuetudo ſigna ſint morbi,nõ patet,niſi prius,quid poſsit eſſe illius indicium,ſit oſtenſum. Quum præterea vigiliæ,inſomnia, imaginationes, vellicationes ad vnum genus referantur, nempe actionem læſam: deiectiones vero,vrinæ,ſputa,ſudores ad aliud ſcilicet ad excreta; & quod dixit de ſomnis,& vigiliis,idem etiam intelligi poſsit de reliquis animi,& corporis actionibus labefactatis; capita profectò erant explicanda, & generatim ea à quibus ſigna ſumuntur,antè oculos ponenda; ſic enim intelligemus à quo fonte ſingula deriuent,& quæ prætermittuntur eiuſdem generis,ob infinitam ſingularum rerum multitudinem in genere compræhenſa intelliguntur. Hinc illud profectò euenit,quòd infinita propemodum ſigna in vnaquaq. re authores enumerent, & à diuerſis principiis perpetuò auſpicentur, deſinantque in eo,quod ignoramus,an vltimum ſit,an aliud poſt ſe relinquat. Hac etiam ratione fit,vt authores in ſingulis morbis de numero ſignorum inter ſe diſſentiãt, quum vnus plura quàm alius ponat, nimirum quòd arte non vtantur, quæ iuſtum numerum ſemper in omnibus aſſequitur: & denique id facit perpetuò nos hæſitare,an omnia ſigna eius, quod quærimus ſint compræhenſa, vel aliquid adhuc ad perfectum numerum deficiat; quæ omnia incommoda effugiet,qui ab initio certa capita ueluti fontes ſibi proponit, ex quibus poſteà ſingula exhaurit. Quod quidem Galenus in Arte medicinali facere cæperat,ſed nec omnia capita neceſſaria ponit,quum multa ſigna adferat ad ſingula dignoſcenda,quæ à nullo fonte ab eo propoſito emanant,id quod paulo poſt docebimus. At ſi quis eadem quæ nos trademus, ab eodem authore elici poſſe dicat,id ſpontè ei conceſſerim, qui antiquos omnium rerum authores eſſe ſtatuit, & omnia perfecta ab illis reperta, & tradita contentiosè litigare cupit: Neque enim contendere in hac re velim cum eo,quem omnium bonorum,quæ noſtra habet ars, authorem agnoſco,ſed aliud eſt aliquid elici poſſe ab aliquo ſcriptore, aliud methodo doceri quod ſcribitur. Quis enim neſcit rigorem caloremque diffuſum per vniuerſum corpus febrem indicare? Sed quur id hæc oſtendant, & à quo ſigna capiantur: denique quot, quæue poſsint eſſe,quæ aliquid ſignificent,ſolus artifex nouit:& qui hæc tradit, artem docet,ſiquidem ars generali quadam tractatione compræhendit,quæ vulgus non niſi in ſingulis agnoſcit. Quot (quæſo) extant medici, doctoris profeſſoriſque titulo tumentes, qui ſi interrogentur vnde febrium ſigna ſumantur, ne verbum fortè,aut certè ineptè vnius mentione facta,& aliis omnibus prætermiſſis fontibus, reſpondebunt; quum tamen hoc contempto, quod commune eſt, fruſtra ſingula,quæ nunquam perfectè enumerari poſſunt,docere tentabunt. At qui artem tenet,ſtatim adferre poterit,vnde non ſolum febrium, ſed aliarum omnium rerum notæ petantur, etſi alicuius rei indicia ab antiquis authoribus conſcripta fortè non fuerint,ea per ſe inuenire etſi quid redundet, apud eos,uel deficiat;ſtatim conſultis fontibus depræhendere poterit. Ex quo quidem patere omnibus puto, quanta ſit methodi vis, quantumque referat hoc modo, uel aliorum authoritate & opinione artes docere. Sed iam ad rem redeamus,& quod propoſuimus explicare aggrediamur. Itaque quum eſſentia & natura cuiuſque rei quocunque modo percepta, non ſolum qualis res ipſa ſit, ſed etiam multa alia quæ ad rem ipſam pertinent, oſtendat; primum genus ſignorum à natura rei de qua agitur,meritò ſumi dicemus. At quum rerum effectus rem monſtrent,à qua illi naſcuntur, ſecundum genus ab effectibus accipi ſtatuamus. Quum autem cauſæ rei in cognitionem eius quod efficiunt,cuiuſque cauſæ ſunt,nos ducant,tertium genus à cauſis ipſius rei petetur. Quamobrem tria erunt præcipua rerum genera, quæ nos in eius,quod quærimus,cognitionem perducere ualent. Rei inquam na-

tura, causæ, & effectus. Intelligo autem nomine naturæ rei illius formam, genera, differẽtias, partes, & proprietates; causæ autem nomine omnia causarum genera de quibus antea egimus: Effectuũ autẽ non idem numerus, nec eadem in omnibus ratio: Quando etiam in morbis solis hi euariant, siquidẽ nonnulli ex illis duntaxat actiones lædunt, alii verò qualitates corporis, & excrementa præterea mutant: & meritò quidem ab his signa ducũtur: Nam quod verè significare aliquid de aliquo potest, aut aliquid est de re ipsa, illiusque natura, aut in eam agere, aliquidque conferre ei potest, vel ab ea profectum: Sunt porrò de re ipsa propria illius essentia, & forma, genera, differentiæ, partes, & proprietates. Agunt causæ; effectus verò à re proficiscuntur. Inter quos, si velis, proprietates repones: Nos tamen, contempta nimia logicorum subtilitate, nullo errore in hac nostra tractatione signa à proprietate petita inter ea enumerabimus, quæ ab ipsa essentia deriuare dicentur: est & aliud constituendum caput, quod signa complectitur, quæ ex similibus, & omnino à proportione capiuntur, de quo etiam suo loco agemus. Nam etsi ad omnia, vt illa priora, hoc caput non diffunditur, in quibus tamen locum habet, signa præbet non parui momenti: Nunc verò illud ostendamus, quod proposuimus hæc capita à Galeno non fuisse posita omnia: Sparsim tamen cum ab omnibus his signa deducere. Itaq. libro primo Artis medicinalis, posteaquàm signa diuisit, & corpora, docet à quibus signa sumantur, quibus omnes corporum dispositiones dignoscere liceat: quòd scilicet ab his capiantur, quæ secundum essentiæ rationẽ corporibus insunt, nec non ab his, quæ ex necessitate ea consequũtur: nempe ab ipsis functionibus, quæ à corporibus æduntur. Omittit enim (vt satis patet) vniuersum genus, quod à causis rei petendum esse diximus, tum illud, quod à similitudine, & proportione signa sua præbet: Præterea non satis docet, quid essentiæ nomine intelligi uelit; quum tamen plurimum referat hæc diligenter explicare. Etenim nonnulla ex his, quæ secundum essentiam rebus inesse diximus, nonnunquam sua exhibent signa, aliis interim nihil conferentibus. At quòd sparsim signa ab his quatuor fontibus sumat, facilè licet ostendere. Sic enim febres ex caloris qualitate, in qua illarum natura posita est, dignoscendas, & inter se distinguendas esse scribit; quippe quum diariam à putrida uel hectica ex diuerso caloris occursu, & natura potissimum differre cognoscamus. Sic etiam ex vigilia, insolatione, inædia, obstructione, & cæteris, quæ febres committendi vim habent, acceptis indiciis ex causis percipimus cuius generis illæ existant. Ac etiam ab horrore, rigore, siti, excrementis, & aliis illarum symptomatis, & effectibus signa ducit, tum ad febres ipsas, tum ad causas illarum & euentum prænunciandũ. Nonne etiam quæso ex similitudine & proportione, indicia capit, quum scribit ad Glauconem, & in libris aliis passim, nos credere debere tertianam esse febrem, aut lethalem, vel salutarem morbum si alii qui eo tempore morbo laborãt, huiusmodi affectu tenentur. Sunt plena his omnes illius libri, nec deficere possunt exẽpla. Verum quoniam nos plures fontes constituimus, & multa in vnoquoq. fonte comprehendimus inter se diuersa: non ab re fore duco, si quibusdã exemplis quid intelligamus rudiori lectori explicemus. Itaque inter signa, quæ ab essentia sumũtur, forma rei sua præbet hoc modo indicia. Vlcus ostendit non nisi paulatim sanari posse eum, qui laborat: febrem agnoscimus tactu, vulnera visu percepta illorum forma. Ac posteaquàm lateralem morbum ex suis accidẽtibus esse nouimus, ducta ab illius forma prædictione, nũciamus finem ante decimũ quintum diem vẽturum. Siccam intemperiem, quę genus quoddam est morbi ęgre sanari posse, calidam & frigidam promptius præsagimus: Morbos magnos, vel continuos, vel malignos, (quæ morborum sunt differentiæ,) periculosos iudicamus. Morbum, qui in declinatione est, sine periculo, nec amplius per crisim finiri posse, sumpto à partibus illius indicio prædicimus. Si lapis cum vrina excernatur, colligimus eum

omnino vel in renibus, aut vesica procreatum; quòd illæ dũtaxat partes vim proprietatemque habeant lapides gignendi. A causis verò hoc modo notæ petuntur, diariam miniméque periculosam febrem censemus esse, quam vigilia peperit; malignum morbum iudicamus, qui ex atra bile excitatus est; tumorem ex sanguine uel pituita confectum, benignũ esse credimus. Veremur mortẽ si vulnus est in corde vel cerebro. Salus expectatur, si caro laborat. Morbos, qui calidis iuuantur, frigidos, contrà verò calidos, quibus frigidum opitulatur, agnoscimus: Breues præsagimus fore morbos, si corporis vires validæ subsunt, & vbi sudor expectatur, si tenuis est humor, & cutis laxa, & aperta. Iam verò effectus sua exhibent eadẽ ratione indicia. Etenim eum morbo vexari fatemur, quem ineptum ad solita officia obeunda conspicimus; febre verò teneri putamus, cuius vrina ruffum, igneũque colorem refert: lethali verò tabe confectum, qui pus pulmonisque carnem tussiendo reiicit: malè ei affectum esse hepar colligimus, cui natiuus color in flauum permutatus est. Quomodo verò signa sumantur ex similitudine & proportione rerum, anteà ostendimus. Illud tamen putare non oportet in singulis rebus dignoscendis ab omnibus fontibus signa capi posse. Latet enim aliquando rei essentia: veluti, quum internæ partes inflammationibus occultis laborãt, effectusq; ipsi, aut ob paruitatem perspicui nõ sunt, aut cũ aliis confusi id, à quo proueniũt, ostendere nequeunt. Quinetiam causæ ipsæ sæpe solam coniecturam gignunt: sæpe verò euidentissimas eius, quod quærimus notas præbent: nonnunquam id certius quàm alia facit rei essentia, aliàs ipsi effectus, & genus vnum quàm aliud euidentiora præbet indicia: quod statim apparebit, quum de omnium illorum vi agemus. In propositis tamen signorum capitibus semper inuenies, quod rem, quã inuestigamus, quantum medicina præstare potest, certò monstrat. Id quod suo loco singulorum tractatio ostendet, non propria quidem omnibus, quando id nostri non est instituti, sed perinde explicata, vt communium contractione peculiaris singulis quæ medici cognitionem requirunt, facilis fieri possit: Nõ enim quid febrem, aut quid inflammationem, sed quid omnem morbum ostendat, non quid hepar, aut cerebrum affectum, sed quid laborantem partem indicet, non præteritæ febris, aut instantis, sed morbi, qui antecessit, & imminet: non denique quis finis sit expectandus vrgente febre, sed quid sperandum metuẽdumue in omni corporis statu trademus. ex quibus ea, quæ eiusdem sunt generis, in quibus (contempto, quod omnibus commune existit, & in arte scribenda præcipuum) alii ferè omnes scriptores occupantur, facilè intelligentur ab eo, qui agnoscit quam vim in singulis communia obtineant. Id sane Aristotelem, & Theophrastum, qui noue runt, quid docendi, scribendique ratio postulet obseruasse videmus: Quum quæ omnibus communia sunt, & generibus propria solum docent, quorum vi reliqua quæ infinitam propemodum tractationem requirunt, si singula prosequi velimus comprehendu ntur.

De ui signorum. *Cap.* VI.

SIgnorum vim non minus quàm causarum medicum tenere oportet: quum non aliter quæ præsentia sunt dignoscere, præterita commemorare, & futura rectè predicere valeat: Neque enim eadem in omnibus illa est, sed sæpius euariat, vt arte omnino sit opus, quæ certa ratione vniuersam horum naturam complectatur. Nam rigor per febres intermittentes febris insultum significat: In continuis verò, qui cum interna inflammatione consistunt, suppurationem fieri declarat: nutrimenti vehemens appetentia nunc præcessisse morbum, qui corporis substantiam consumpsit, quam natura resarcire appetit, nunc inediam, aut aliquid aliud, quod corpus exhausit, comme morat. In ardente febre liuidus color in facie,

cie,& frigus extremarum partium mortem prænunciant,in intermittente instare accessionem indicat, alui fluxus in febris principio aut mortem,aut morbi longitudinem portendit.cocta verò morbi causa proximam forè salutem promittit,denique varia signorum facultas,naturaque. Et habet sane res hæc si quæ alia in medicina nescio an maiorem difficultatem,quàm vtilitatem : Nam & per se id difficile est cõsequi quod quęrimus,tum eo maximè, quòd antiqui scriptores intactam omnino hanc partem reliquerunt,nec viam aliquã nobis monstrarunt,qua si non perficere,saltem aliqua ratione aggredi possemus, quod in hac re desideramus. Etenim Hippocrates circa finem libri tertii suarum Prædictionum illud solum admonet vim omnium signorum eum tenere debere,qui salutem,aut mortem in morbis rectè prædicere studet,aliorum generum,quæ alia ostendunt, nulla mentione facta : Galenus verò omnia genera prætermittit, nec alio loco, nec eo, quo Hippocratem de hac re differentem enarrat,docet in quo vis huiusmodi cõsistat, quot capita contineat,qua demum ratione eam consequi valeamus : quod tamen ab eo,qui artem methodo condere nititur,prætermittendum non est. Vt enim illa admonet perdiscendam esse naturam omnium signorum ab eo, qui hanc partem de Signis pro dignitate excolere velit : Sic etiam rationem , quæ id doceat, promittit,artificesque admonet ne illius obliuiscantur : Nam quid (quæso) prodest admonuisse cognoscendum esse signorum omnium vim,si postea in quo posita illa sit, quomodoue comparari possit, non doceamus : Vt enim Galenus eos reprændit,qui quum pollicentur curandi ratione͂ se tradere, illud duntaxat explicant,quod à primis indicationibus ostenditur, quodque vulgus etiam nouit , morbum scilicet sui ablationem desiderare,nec præterea docent quibus remediis, quoue modo commode ille propellatur: Sic profecto non satis est quod illi in hac re scribunt,sed ratio etiam addenda quæ quod proposuimus vtilissimum, nos assequi doceat.Qui igitur de vi signorum agere velit, imprimis separare debet ea, quæ significare nequeunt ab his,quæ id facere possunt, ne vim illis tribuat, quibus nulla adest : Deinde quid vnumquodque significare , & quid à quo ostendi posit,ignorare non debet.Postremò quomodo singula monstrent signa, explicare oportet.Ea quidem significandi vim non habent,quæ nec in nobis sunt nec à nobis profecta,nec quicquam in nos agere valent,nec similitudine aliqua proportioneue nobiscum iunguntur,aut dissimilitudine separantur : Non omnia significant omnia,sed quædam,quæ præsentia sunt,quædam præterita,quædam futura : quædam genus vniuersum , alia vnam solam speciem monstrant , eamque vel non omnem,nonnulla verò omnem,& solam ostendunt. Quinetiam quæ significantur,non ab omnibus,nec ab eisdẽ signis docentur.Ac ne longius absint exempla,causæ quæ lædunt,eos affectus præsentes monstrant,quos ostendunt,dũ corpori adhibentur.gracilitas insolita,nullo præsente morbo, aut morbosa causa aliquid præcessisse commemorat,quod vim habuit corpus exhauriendi : Pulsus admodum languidi per morbos,futuram mortem prænunciant.Dolor vehemens,& punctorius in latere pręsentem inflammationem , & ancipitem euentum portendit. Color liuidus, aut niger,qui lacerata cute à canis morsu in vulnerata parte conspicitur,vulnus præsens,& causam,quæ malum peperit,malignam docet, periculumque simul minatur : partium insignis imbecillitas morbum significat, illius autem causam minimè ; excretio atræ bilis morbi causam declarat : quis verò morbus ab ea sit excitatus non necessariò docet. Rigor in febre intermittente causæ,& morbi pariter index est,quum non nisi à bile, & in tertiana excitetur : Quæ febres committunt causæ,vt morborum,sic symptomatũ, quæ necessariò sequuntur,sunt indicia ; vehemens siquidem febris inflammationem internarũ partium, & putredinem calidorum humorum ferè sequitur : Sitis non solum bilem exuperantem,sed etiam pituitam salsam,ęstuantesque ex sanguinis ebullitione affectus,

& ventriculi intemperies calidas,& ſiccas comitatur. Rigor ſolam bilem per febres intermittentes redundare monſtrat. Vulnus in oſſe ea ſolum parit ſymptomata,quæ ex partiũ diuiſione neceſſariò ſequuntur,in vena autem inflictum ſanguinis etiam fluorem minatur. In coſtali morbo dolor latè fuſus partis affectæ eſt index. Punctorius tum affectum ipſum,tum laborãtem partem ſignificat. Velox ,& creber pulſus calidum cordis affectum prodit. Decolarata,ſubtumidaq. facies præceſsiſſe vigiliam,aut frigidiorem morbum teſtatur. Attonitus morbus mortem , eamque cito venturam denuntiat. Dolor in articulis,extremiſq. partibus,vrgente febre,admonet abceſſus illic expectandos eſſe. Vrina,quæ quarta die in febribus euidétiſsimas habet coctionis notas,ſalutem ſeptima promittit. Læſæ præter naturam actiones indicia ſunt vniuerſi morboſi generis. Dolor verò eos ſolum morbos repræſentat,qui vehementem vim habent. Calor per vniuerſum corpus expanſus ſolas febres comitatur. Dolor pulſatorius ſolam inflammationem ſequitur,at non omnem,quod facit calor. Decubitus in latus affectum,aut oppoſitum in laterali morbo inflãmationis differentias declarat; vehemens autem dolor punctorius,nõ ſolum inflammationem membranæ,ſed etiam affectus magnitudinem innuit. Calor vehemens,qui in corpore ſentitur febrem quidem ſignificare poteſt at non ſolum febrem,ſed etiam inflammationem, & alios affectus calidos manifeſtat. Rubedo,quæ maximè circa malas in facie cõſpicitur,& æſtus,qui in toto thoracis ſinu cum grauitatis ſenſu percipitur, ſolius peripneumoniæ ſunt indicia,veluti vngues adunci ſolam omnemque tabem ſequuntur. Denique quid oſtendat quod præſens eſt,præteritũ,aut futurum,quidue vnum ex his,aut duo,vel omnia quid conſtitutionem,illius cauſas,& effectus,quid illorum genera,ſpecies, & differentias: quid multis ſit commune,quid vni proprium,ab eo ponendum eſt,qui ſignorum vim aſſequi ſtudet. Sic etiam inter ea,quæ ſignificantur, operęprętium eſt intelligere quid ab vnoquoque oſtendi valeat. etenim vitiata ſtructura ob conformationem,magnitudinem,numerum,& coniunctionem corruptam, ab excrementis patefieri nequit. At hæc oſtendunt qualia ſint vlcera,quales febres,& quę per tuſsim reiiciuntur, quales quantique ſint thoracis morbi monſtrare valent. At vrinæ hepatis,renum,veſicæ,& internarum venarum affectus propriè indicãt. Alui autem excrementa,hepatis,lienis,ventriculi,& inteſtinorum morbos teſtantur:aliarum verò partium aut nullo modo,aut quatenus cum his communicant affectus produnt;nec ab aliis excrementis hi aut illi ſignificari poſſunt. Sic in aliis eadem eſt conſideratio adhibenda,ne omnia proſequi cogamur. Iam verò illud tradendum eſt, quod ad modum ſignificandi pertinere diximus. Quædam enim ita ſignificant, vt perpetuò id faciant, quædam verò nonnunquam ſigna eſſe deſinunt,à ſignatiſque rebus ſeiunguntur. quædam ſuapte natura,alia materiæ, vel alterius rei ratione ſua ſigna præbent. Sunt quædam, quæ vt propria ſigna, alia verò vt communia, nonnulla rurſus vt mediata, alia vt immediata, & proxima aliquid monſtrant: quædam præterea ita ſignificant, vt maximam vim inter alia ſignificandi, nonnulla verò minorem obtineant. Adde quòd idem eadem ratione,nunc verò diuerſa plura docet. Ac in omnibus illud etiam ignorandum nõ eſt,quando vnumquodq. incipiat,quando deſinat,quamdiu duret,quando,quandiúue augeatur,vigeat,& remittatur,quale vnumquodque ſit quum appareat,in quo corporis loco, in quoue affectu conſpiciatur: ex his enim diuerſi ſignificandi modi ſumuntur,etenim actio præter naturam læſa morbi ſemper eſt ſignum. At rubedo vbi interna eſt pars,quæ afficitur, inflammationis indicium eſſe deſinit. Id autem ſemper facit inflammationis calor. Bilis,quæ tertianam committit in denſo,duroq. corpore,rigorem non parit, à febreque ſeiungitur, quam ſuapte natura comitatur ob ſubiecti corporis conditionem. Sic ſane quædam in morbis apparent affectis quibuſdam partibus,quæ in aliis latent, & per certa anni

tempora,

tẽpora,certis diebus,horis,ætatibus,ſexu vario, in diuerſis præterea regionibus, viuendi conditione varia , & denique in corporibus diuerſo modo ob quancunque cauſam affectis ; quædam videntur in eiſdem morbis ſigna, quæ in aliis non adſunt,aut ſi adſunt,latent ab aliis obſcurata,aut aucta,diminutaue,aut alio modo euariantia conſpiciuntur. Etenim attonitus morbus ſuapte natura mortẽ prænunciat,mediocris febris in ſenibus, infirmiſque corporibus idem portendit, ſed ob virium imbecillitatem : Sic vulnus alicui parti inflictum , vbi remedia idonea deſunt,aut mortem,aut morbi longitudinem pollicetur.Difficilis reſpiratio peripneumoniam monſtrat vt commune ſignum, quod partes thoracis affectas comitatur : Dolor verò , qui ab imis circa dorſum partibus ad pectus conſurgit , propria illius eſt nota : quemadmodum & rubedo circa malas : Eodem modo dolor lateris communis eſt partibus omnibus illius loci,quæ aptæ natæ ſunt dolore tentari;at punctorius proprius eſt inflammationi ambientis coſtas membranæ.Nec illud quidem ignorandum eſt propriorum ſignorum quædam eſſe,quæ nullo modo alteri competere poſſunt , vt dolor pulſatorius inflammationis , alia verò propria fiunt contractione quadam : veluti difficilis reſpiratio,quæ multos affectus, & partes laborantes conſequitur : at ea in qua recti ſtare coguntur qui laborant, affecti pulmonis proprium eſt indicium : Atque illud etiam contingit, vt quæ cõmunes ſunt notæ pertinacius nonnumquam rebus inhæreant, quàm quæ illis propriæ exiſtunt : Nam febris , & tuſsis pleuriticos ſemper comitantur ; Dolor verò latè fuſus punctoriuſue antequam ſolutus ſit morbus euaneſcit : Immediatum eſt peripneumoniæ ſignum æſtus in thoracis ſinu perceptus:At rubedo maxillarum, palpebrarum tumor,ſopor idem monſtrant,quoniam euaporationis ab inflammatione ad caput delatæ primò ſunt indicia: Quo modo etiã pulſus inflammatas partes oſtendunt; Nam illæ primum calorem emittunt ad cor,ex quo febris,ex ea deinde vſus pulſuum ipſique pulſus mutantur . Cæterum vim habent quædam certam,quædam dubiam plus,vel minus, eamque vel ſimpliciter in omnibus , aut in aliquibus ſeinuicem facultate ſuperant : Maximam ſanè in omnibus morbis ad ſalutem , vel mortem prædicendam vim habent actionum vitia: in thoracis affectibus ſputum,& difficilis ſpiratio vrinis plus poſſunt,Hæ verò in febribus pulſibus non cedunt,ſed vel parem,aut etiam pulſibus maiorem facultatem obtinent,præſertim ſi nihil malignitatis ſubſit,alioqui præualent pulſuum indicia. Dubiam ſalutem pollicentur excretiones per febris initia,certam verò coctionis indicia, vir tutumque robur : Difficilis reſpiratio partium thoracis varios affectus monſtrat; quæ verò talis eſt,vt recto corporis trunco ſtare cogantur qui laborant,affici pulmonem declarat : Ac ſi cum ea expirando aër vehementer calidus emittatur , inflammatum;alioqui ex frigidis,multiſque humoribus obſtructum viſcus teſtatur: Delirium calidam omnino affectionem nunciat:vbi verò continuum eſt,aut cerebri,aut ſepti tranſuerſi inflammationem repræſentat : Sitis quæ aëris frigidi inſpiratione lenitur,pulmonem ; quæ verò non niſi potu extinguitur ventriculum illius fontem indicat. Denique alia diuerſo modo apparentia vel eodem etiam modo,ſed diuerſo conſiderata,diuerſa ſignificant.Iam verò delirium vigentibus morbis,non incipientibus,& declinantibus accedit . Rigor declinante quartana deſinit.Tuſsis per vniuerſum morbũ pleuriticos comitatur . Calor in pituitoſa febre tardè accenditur,diuque perdurat accenſus . Pulſus paruus,& inæqualis in principio,primoque incremento acceſsionis pituitoſæ,bilioſæque febris ſentitur,ſed cum illa diu perſeuerat , ab hac verò cito recedit. Intermiſsionis tempus in tertianis purum,in quotidianis relicti humoris,& putredinis indicia ſeruat . Prõptè accẽditur in tertiana calor & diſcutitur,tardè & per interualla in quotidiana, nec vnquam benè extinguitur.In quartana & ſi tardè difficileque ſuccenditur, tamen ſemel accenſus non multo tempore perfectè diſſoluitur; Parua apparent ſympto-

mata ab initio in his, qui à cane rabido ſunt demorſi, at progreſſu temporis vim maximam ſumunt. febrium continentium vnum genus ſtatim comitātur magna accidentia, quæ ſtatim poſtea miteſcunt, & continuo minuuntur. In alio genere, quæ ab initio acceſſerunt mala, eundem vigorem perpetuò ſeruant, in alio perpetuo augentur. ſitis per febres ardentes, increſcente, vigenteq. acceſsione maximè vrget. Ea verò incipiente, aut declinante minimum infeſtat. Cæterum quoniam inter ſigna quędam ſumuntur à rei eſſentia de qua agimus, quędam ab effectibus, alia à cauſis, alia demum ex rerum ſimilitudine & proportione, an ſingula ex illis omnia, quæ cognoſcere deſideramus, ſignificare poſsint, & quid quomodo vnum quodque monſtret, breuiter tradere aggrediemur. Quod etſi vix fieri poteſt com muni aliqua ratione, propterea quòd ferè in ſingulis hæc ratio variat, tamē vtrun que id facere tentabimus, vt lectorem exerceamus, admoneamuſque non eandem eſſe illis vim, nec ſignificandi modum: etenim genus ſignorum, quod ab eſſentia rei ſumitur, præſentia, præterita, & futura declarare poteſt. Inflammationis etenim eſſentia tumor eſt ex ſanguine factus; hoc omnino ſe prodit, dum ſenſibus ſubiicitur. Docet etiam cauſam aliquam præceſsiſſe, quæ fluxionē excitauit, quum alioqui huiuſmodi tumor erigi nequeat. an verò calor, vel frigus, vel aliud fuerit, quod humorem commouerit, peculiariter non docet, id quod tamen aliquando rei eſſentia oſtendit: Veluti quum febrem diariam in qua calor acris, & ſiccus ſentitur, abſque illius copia intelligimus ex triſtitia natam. Salutem verò, & periculum etiam prænunciat inflammatio, at non eodem modo hæc ſignificat, tumore ſi quidem ſe prodit, & certas ſuæ naturæ notas præbet: quòd vero ruber calidusq. ſit tumor fluxionem præceſsiſſe, & ſanguinem proximam eſſe cauſam ſignificat, quoniam verò ob diuerſum locum, diuerſaſque proprias differentias vim mutat, aliàs ſalutem, aliàs verò periculum præſagit. Semper autē ad omnia, ſigna non præbet rei cuiuſq. eſſentia, interna ſiquidem inflammatio tumore non cognoſcitur. at quum eam ex aliis indiciis nouimus, ex illius natura ſemper quid præceſſerit, quidue futurum ſit, colligimus, quæ tamen in calido eſſentiam obtinent, vbique ſua ſigna præbent, quoniam in omni corporis loco, & ſi euidētius in vno, quàm in alio calidi vis percipitur. Sunt verò propria, inſeparabilia, maximæque facultatis indicia, quæ ab eſſentia ducuntur. Porrò in genere ſignorum, quod à cauſis ſumitur conſtituentibus ipſum affectum, eadem eſt ratio, quæ & in ipſo affectu. Ignoramus enim an ſanguis, vel alius humor ſit, qui tumorē in profundo corporis excitauit, ſi illius naturam ſpectemus. At ille cauſas, à quibus collectus in parte eſt, & ſi non certò ſingulas ſpecies, quidque futurum ſit, aperit, cauſæ verò, quę imme diatas concitarunt, facti affectus, & euentus notæ ſunt, qualeſque ipſæ ſint, monſtrant. externus namque aër calidus morbum, quem ſuapte natura peperit, pariter calidum, breuemque teſtatur. Sic etiam materia, quæ in corpore abundat, qualis ſit affectus, quidque ſperandum, vel metuendum, & ſimul quid anteceſſerit, docet. Etenim bilioſus humor, qui in corpore abundare conſpicitur, bilioſam febrē, quæ vrget, eamque breuem fore, & victum præceſsiſſe, qui huiuſmodi humorem aceruandi vim habet, manifeſtat. ſi quis vulnus acceperit per thoracem, ignoremuſque an cor fuerit affectum, et quid venturū ſit, partis natura id declarat; quandoquidem ex ea colligimus hominem viuere non poſſe, ſi cor vulneratum fuerit, eo autem non affecto, ſpem ſupereſſe de ſalute. Cauſæ ſine quibus, non neceſſario quod præſens eſt, aut præteritum repræſentant, quid autem vēturum ſit, euidenter denunciant. Partis ſiquidem debilitas nō docet, qualis ſit præſens morbus, nec à quibus cauſis ſit genitus; inſanabilem tamen, aut diuturnum affectum prædicit. At iuuantes cauſæ quod præſens eſt, ſemper monſtrant, & quod futurum; quid verò prę̨ceſſerit non ita perpetuò euidenter. Calidum etenim affectum eſſe agnoſcimus, qui frigidis iuuatur, ex quo ſalus cōtinget, ſi ea plurimum proſint, mors

ſi nihil:

si nihil, anceps verò euentus expectatur, si parum conferunt; in his verò, qui ab vno solum auxilio iuuari possunt, ex eo colligere licet, quid etiã præcesserit: Hoc enim pacto si ignoremus a quo genere serpentis aliquis demorsus fuerit, his adhibitis prçsidiis, quç propria sunt vulneratis à vipera; quç, qualisue fuerit morbi causa hoc modo depræhendimus: Lædẽtes verò causæ qualis sit affectus, & quid præcesserit, quidue futurum, eodem modo declarant: vini namque potus, qui hominem laborantem offendit, calidum affectum declarat in corpore consistere: at non docet quæ causa febrem intulerit; id quod faciunt, quæ febricitantibus obsunt, qui ex ira, vel mærore, aut alia denique occasione febrem contraxerunt: non adsunt semper signa, quæ à causis omnibus sumuntur; quoniam nec ipsæ causæ, sed quum adsunt, magnam habent significandi vim, & inseparabilia signa præbent. Iam verò ex tertio genere signorum, quod ab effectibus sumitur: signa etiam ducuntur ad eadem significanda: etenim actiones læsæ præsente morbo, illius sunt indices: eo verò absente, vel futurum, aut præteritum prænunciant: & illarum differentiæ morborum differentias, causasque differentes ostendunt: Magna namque corporis debilitas, magnum etiam morbum, qui præsens est, aut venturus, aut etiam antecesit, testatur. Alia sunt vitia actionum quç intemperiem, alia quç solutionem continui sequuntur. Ac sanè inseparabilia sunt signa, immediata, perpetua, & propria, maximæque virtutis, quæ ab actionibus sumuntur: excrementa quæ à corpore exeunt, & alia opera, quæ in eo fiunt, vim habent hæc omnia significandi, quemadmodum etiam, & corporis qualitates, quod clarius esse puto, quàm vt exemplis monstrari debeat: At non ad omnia suas notas spargunt excrementa, sed ad eas solum actiones, quæ in alteratione humorum versantur, & ad eas partes, in quibus vel ea gignuntur, vel suscipiuntur. Sic etiam color primo, & per se solum ostendit subiecti humoris naturam; vt sapor, & odor: Postea verò morbos pariter, qui corpus infestant, quidue sit expectandum: si quem enim per morbum videamus liuido, aut nigro colore infectum, refrigeratos, & propemodum extinctos in eo humores, & de vita metuendum esse colligimus: In reliquis verò qualitatibus inuenies etiam quod à variis affectibus proueniat: Nam gracilitas omnes affectus sequitur, quæ extenuandi vim habẽt, calidos, siccos, frigidos, humidos, & denique qui probam nutritionem fieri vetant, exhauriuntque immoderate, quæ in corpore continetur, substantiam. Atque hæc quidem satis de generali vi signorum, ex quibus studiosus lector ad ea, quæ desiderari possunt in re tam varia excogitanda inuitari poterit, proposita sibi methodo, quam necessariam in hac re antea censuimus. Nam quid de signis sumptis à similitudine sentiendum sit, patêre omnibus puto quòd scilicet in illis duntaxat locum habeant in quibus similitudo, dissimilitudoque contingit, & quòd maximam vim sæpius obtineant, vt postea ostendemus. Reliqua verò quum de signis demonstratiuis, & prognosticis agemus, suo loco peculiariter docebuntur. Ex quibus etiam, quæ hic difficiliora videntur, clariora euadent, & quod in singulis ab vniuersali methodo euariat, apparebit.

Quot, quæue possint esse in unaquaque re signa. *Cap. VII.*

Videmus ita esse traditas ab antiquis rerum notas, vt nunquam duo reperiãtur scriptores, qui inter se de numero conueniant. Quippe quum vnus plura, vel pauciora, eaque diuersa quàm alius referat. Quo fit, vt non solum ignoremus, quod ab illis docetur, sed etiam perpetuò dubitemus an hic veriora quàm alius tradat; & omnia indicia eius, quod quærimus, sit complexus. Quod quum animaduertissent recentiores, qui de eadẽ re agunt, omnia ex omnibus signa colligunt, vt nihil prætermisisse videantur, sed hoc, vt arbitror, nõ est huius mali re-

medium:nam vel ſemper ex tanta librorũ multitudine, aliquid omittitur,etſi omnia etiam colliguntur,tamen vel ſuperfluò quædam enumerãtur, & quæ maximè inter ſe ſunt diuerſa,& aliena à re propoſita ob inſcitiam quorundam authorum, inter ſe coniunguntur. Adde quòd non minus ignoramus,an omnes notas poſuerimus,quas res ſingulę habere poſſunt.Nõ enim propterea quòd multa numerantur,credere poſſumus,nihil fuiſſe prætermiſſum. Quamobrem methodo eſt opus,qua duce non ſolum aſſequemur quod quærimus,ſed etiam perſpicere licebit,quàm bene vnuſquiſque in hac re ſentiat,ſiquidem Galeno authore hæc methodi eſt vis,vt ſua optimè inueniat, & inuenta confirmet,quæ verò ab aliis perperam ſunt excogitata,redarguat,falſaque eſſe patefaciat.Eſt porrò ea methodus tota in hoc poſita vt prius ſtatuamus, & ante oculos ponamus id, cuius indicia quærimus. Eo enim poſito licebit cauſas omnes,& effectus illius recenſere, & quid ſimile,diſsimileue cum aliis habeat,quod ad rem faciat oſtẽdere. Ex quibus ſigna omnia,vt antea oſtendimus, petuntur:itaque ſi fortè morbi cuiuſpiam notas quæramus,ſtatuendum eſt quis, qualiſue ille ſit.Deinde inueſtigãdum quot, qualeſque poſsit parere effectus,& quas,quotue obtineat cauſas & demum quæ illis aliquando contigerint,qui eodem malo tentati fuerunt.Hinc enim intelligemus quas notas, & quot omnino morbus habere valeat:ſic ſanè poſita morbi cauſa interna ex ſuis effectibus,aliiſque cauſis ita innoteſcet, vt ſtatim intelligere medicum liceat quę,& quot ea habeat ſui indicia:eodem planè modo ex ſymptomatibus quæ apparẽt ſtatim cognoſcemus qui, quotque morbi,& quot ſint illorum cauſæ, quæ corpus infeſtent:ſumiturque hæc methodus à Galeno initio libri ſecundi de Locis affectis, vbi docet,quonam modo liceat laborãtes corporis partes dignoſcere.vel enim (inquit) à partibus ipſis, vel diſpoſitionibus,aut ſymptomatis exordiendũ,& quæ,quotue poſsint ab vnoquoque ſignificari, expendendum. Verum vt poſsit rudioribus res innoteſcere,vno exemplo rem aperiamus;ſtatuamus ergo inflammationem ingentem ex bono ſanguine confectam gracilia inteſtina obſidere;& perpendamus quid huiuſmodi affectus ſuapte natura,& loci cõditione ſtatim pręſtare poteſt.Quod ſi id faciamus,inueniemus tria ſequi ſymptomata calorem,dolorem, & obſtructionem. Dolor quidem vehemens non adeſt, propterea quòd pars paucis,exiguiſque neruis prædita exquiſitum ſenſum nõ obtinet,facit tamẽ inflãmationis magnitudo,vt omnino nõ ſit exiguus.Calorẽ verò nouimus nõ admodũ eſſe vehementem,qui etſi non ſtatim,tandem tamẽ febrem pariat:obſtructionẽ ſequitur impedita delatio eorũ,quæ per aluũ excerni ſolẽt excrementorũ ſcilicet quæ ex coctione nutrimẽti reſultãt,præterea bilis,& pituitę, quorũ illa ab hepate ad inteſtina quotidie mittitur,hæc verò in vẽtriculo,& inteſtinis procreatur.Flatus quoq. & aquoſum humorẽ,quo excremẽta alui diluũtur cohiberi neceſſe eſt: ſequitur ſanè impeditã delationẽ,& retentionẽ illorũ copia, quę paulatim cõgeritur,cuius vi expultrix facultas grauatur,& cõmouetur vt per ſuperiores partes,quà via patet ſcilicet omnia protrudat,vndè ructus emittũtur, bilis,pituitaque,& tãdem ſtercus euomitur atque etiam in ipſa delatione tormina neceſſariò contingunt,dum per inteſtina hæc violentius truduntur: ſequitur neceſſario quoque malus odor,halituſque malus,quoniam fętida ſunt,quæ ad os feruntur. Ac quoniam vbi excrementa partibus ſunt inimiciſsima,neceſſe eſt expultricem vehementer concitari,oportet pariter vehemẽtes fieri hoc caſu vacuationes,& naturæ conatus,ad quæ ſequitur virium exolutio, quam ſudor,frigiditaſque extremorum,& mors tandem ſi perſeueret affectus,excipiunt.Quinetiam inflammationem & retentionem excrementorum, Sequatur oportet intemperies ventriculi,vnde deiicitur appetentia his, qui ita laborant. Accidit præterea delirium nonnunquam,ob vapores ſcilicet ad caput elatos; læduntur que pulſus,nutritioniſque opera,& principis facultatis officia; eo quòd ventriculus, cor,cerebrum

brum & hepar compatiuntur inteſtinis affectis;& denique ſi ſpectes quid inflammatio per ſe, & quid loci ratione pariat; inuenies quot ſymptomata prouenire poſsint,& quæ perperam ab aliis adduntur in vnaquaque re hoc vno exemplo colliges. Quemadmodum in hoc caſu errare Aëtium quilibet perſpicere poterit. vult enim illis qui voluulo torquentur anum ita conſtringi, vt nihil vel minimum admittere poſsit, & præterea adeſſe ſpirandi,meiendiq.difficultatem,quod quàm rediculũ ſit quis nõ videt. Quid enim quæſo poteſt eſſe cauſa tantæ conſtrictionis ani: quum ſemper per huiuſmodi affectus gracilia inteſtina laborent: Quando nec etiam craſsioribus læſis niſi omnino in ano morbus conſiſtat,huiuſmodi conſtrictio fieri poſsit:ſpirandi difficultas,niſi tanta excrementorum copia aceruetur,vt ſeptum tranſuerſum cõprimat,antequam ſurſum extrudatur; quod vix contingere videtur, nulla orietur. Ac multo ſanè adhuc minus vrinæ difficultas,vel (vt Galeno etiam placet) paucitas: Quum enim humor per inteſtina ferri nequeat; rationi conſonum ſit,vt vel illius etiam portio per vrinas ducatur, quemadmodum ſcribit Hippocrates in Aphoriſmis vrinã his minui,quibus aluus copioſæ fluit,aliis,quorum aluus eſt ſuppreſſa,augeri,aut certè impediri nõ debet, quod per veſicam, & renes vacuari conſueuit, præſertim quum gracilia inteſtina non perinde ſint veſicæ propinqua,vt ſua vitia illi largiri valeant; nec interim impediatur hepar, quo minus humorem à ventriculo, & inteſtinis nõdum affectis alliciat: Hoc modo itaque poſito affectu ex illius,& loci, qui afficitur natura,tanquã ex cauſa in qua intelliges quæ primo, quæve deinceps ſymptomata proueniunt,& vbi licet ex propria natura affectus ſigna colligere,eadem etiã certum numerum ſignorum prçſtabit.Nam inflammatio,quæ conſpicitur,tumorem calorem,& ruborem in primis oſtendit: Tumorẽ ſequitur tenſio,obſtructio,hanc alia prædicta,Tumorem,& calorem dolor.& quæ eum comitantur. Præbent verò iuuantes, lædentes, & ſingulæ denique cauſæ ſua indicia,ex quibus omnibus quæ,& quod omnino proueniant ſigna,facile depræhendemus: cæterum vt poſito affectu, in aliquo corporis loco licet inuenire illius notas, ſic numeratis ſymptomatibus facile reperiemus,qui quotq. ſint morbi,qui corpus infeſtant.Omnia namque prædicta ſymptomata oſtendunt neceſſariò occluſa eſſe inteſtina,& morbum eſſe in deperdita cauitate.Quoniam vero à comprimentibus,obſtruentibus ob cohalitum,ſubſidentiam,tumorem partis,vel ſitus mutationem cauitates inteſtinorum occludi poſſunt,oſtendũt prædicta ſymptomata quæ nam inter omnes alias potiſsimum cauſæ eſſe valeant: Conſtat ſiquidem imprimis ob compreſsionem inteſtinorum tam grauia excitari in illis ſymptomata, vt ſtercora euomãtur non poſſe:quando grauidis ob tumorem vteri inteſtina multo magis comprimuntur, veluti etiam contingit ob inflãmationem veſicæ nullo interim infeſtante huiuſmodi ſymptomate: Obſtrui inteſtina poſſunt ab humore,vel vapore, aut ſtercore.At non poſſe ex vapore, aut humore,obſtructiones inteſtinorum hæc ſymptomata commitere oſtendunt colici ex his cauſis affecti, qui ſi vomunt bilem, & pituitam, & alimenta,nunquam tamen illorum excrementa vomitu reiiciunt:A duro verò ſtercore nequit obſtructio oriri in gracilibus inteſtinis,nimirum quòd mollia ſint adhuc excrementa ob cibi copioſi permixtionem,dum per illa ferũtur, in craſsis verò via lata eſt,diuque ſæpe in illis detinentur,nec tamẽ ſurſum recurrunt ſtercora,ſed tandem exitum per inferiora inueniunt. Multo minus profectò vulnerata inteſtina occludi poſſunt, quãdoquidem priuſquam coaleſcant,uel ſequitur mors, aut non ita agglutinãtur vulneratæ tunicæ, ut internam cauitatem occupent:leuior eſt affectus ſubſidentia, quàm ut excrementorum delationẽ prohibere queat.Quamobrem relinquitur vel ob tumorem partis,vel ſitus permutationem id contingere.Ac quum tumorum varia ſint genera,vix ſcirrhi,aut œdemata in inteſtinis conſiſtere poſſunt.Per eriſypelata verò,& herpetes inſignes tu-

mores, qui occupent exactè internam cauitatem non excitantur: sola ergo inflãmatio inter tumores horum symptomatum causa est, quod etiam experientia docet, dissectis corporibus, quæ ex voluulo perierunt. Quinetiam eos, quibus deuoluta sunt intestina in scrotum tandem stercora per os regerere, durante affectu, conspicimus. Itaque duo omnino morbi ex his symptomatis ostenduntur, inflammatio, & alius, qui ex positu partis nascitur: licetque postea ex propriis notis uter sit, facilè deprehendere, quibus sanè exemplis permoti ex tradita methodo nõ solum præsentium, sed etiam præteritarum, & futurarum omnium rerum, quæ in nostro corpore cõtingunt, indicia quilibet inuenire poterit, qui rerum naturam, causas, effectusque inuestigare didicerit, & quæ aliis similiter affectis acciderint, non ignorauerit, vt alio præterea non sit illi opus, his vero, qui prædictorum vim ignorant, omnia hæc inutilia, etiam si prolixissimè tradantur fore existimo. Quare ad reliqua properandum.

Qua ratione oporteat medicum signa inquirere. *Cap. VIII.*

ETsi is, qui prudens est medicus, facilè consequi possit, quæ hoc loco tradere instituimus, tamen vt aliorum imbecillitati cõsulamus, admonet ars, quæ eorum gratia inuenta est, ut paucis rationẽ complectamur, qua rectè signa omnia inuestigari valeant. In quo quidem opere multos falli videmus, & artis authoritatẽ labefactare, dum vel longa percontatione ægrotos molestãt, vt ab eis discant, quę aliunde sunt petenda, aut etiam de nonnullis eos interrogant, quæ vel quęrenda non sunt, aut alio modo quàm faciant. Non in omni re opus est hac inuestigatione. Quum enim vel scribimus, aut alios docemus nulla percõtatione vtimur, quũ soli in hoc officio versemur, id, quod commune omnibus est, explicantes. At in factitanda medicina, quum quæramus quid singulis eueniat, cogimur aliorum ope vti: verum id arte faciendum, vt intelligamus, à quibus singula petẽda, & quo modo sint inquirenda. Itaque illud imprimis obseruare debet medicus ne ab alio requirat, quæ per se cognoscere ualet, uel omnibus sunt perspicua, quum alioqui necesse sit eum aliis omnibus indoctiorem putari. Quorsum enim laborabit ab alio intelligere ægrotum inquietudine laborare, aut siti torqueri, quem videat continuò membra agitare, & os aqua colluere, potumq. exigere? Quæ verò ad ipsum pertinent medicum, nulli alteri committet. Quis nam quæso eum commendare possit medicum, qui velit signa, quæ vrina, aut excrementa, vel pulsus exhibent, ab alio perdiscere, quum vulgo, & verè creditum sit eum solum, qui medica arte sit instructus ea, quæ in his apparent probè diiudicare posse: Quo quidem exploditur eorum opinio, qui medicum spectatorem excrementorũ esse nolunt, quòd hæc ab aliis vilioribus hominibus, qui hæc inspexerint, percipere queat: Igitur quæ propria illi sunt, & per se cognoscerę valet, à nemine postulabit, sed illis potius vtetur ad famam, gloriamque comparandam, quemadmodum à Galeno factum videmus, quum agnouit quæ efferebantur in pelui à cubiculo hepatici, excrementa alui esse, & ex illis quis, qualisue esset affectus, non sine magno honore prædixit. Sic etiam ille scribit primo ad Glauconem se causam prædicere solere, quæ diarias excitauit, neque eam ab ægroto, aut alio vnquam petere: Alia verò quæ non nisi ab aliis intelligi possunt, si cum sano agat homine, aut leuiter laborante ab eo, qui opem requirit, alioqui ab adstantibus quantum fieri licet omnia cognoscere studebit, ne scilicet ægro longiore sermone maiorẽ inferat molestiam cui tamen interim exponere debet se de omnibus, vel multis ab adstantibus edoctum, ne negligẽtior putetur, dum ab eo, qui laborat historiam præteritorum, & præsentium negligere videtur. Ab eo tamen quædam exiguntur, quæ ab alio percipi nequeũt, sed de his duntaxat sciscitãdus est æger, quæ necessaria sunt, nec ab

aliis doceri poſſunt: & interim terrorem, aut moleſtiam non præbent; vt quid intus ſentiat, quales ſomni fuerint, an iocundi, vel moleſti, ſi quid peculiariter doleat, aut non, & quid potiſsimum moleſtet, & quæ ſimilia ſunt, quæ latent adſtantes: temerè autem ab eo, qui periclitetur de vita, agnoſcatque periculum, ſciſcitabitur, an partes extremas frigidas ſentiat, an lumen refugiant oculi, an perperam audiat, temerè verendas partes detegi poſtulabit in muliere, præſertim ſi ab ea quod querit, intelligere poſsit, aut non multum referat exacta rei, quam inueſtigamus, cognitio, quum nihil moleſtius hoc illis eſſe poſsit: At vbi res cogat non probem medicum, qui vt ægrotanti obſequatur, deſinit diligentius quæ neceſſaria ſunt, inquirere: Modus percontandi eſſe debet, vt paulatim, & certo ordine id facias, vbi nullum ex mora periculum imminet, alioqui acrius id etiam faciendũ, veluti ſi quis ab aliquo loco ceciderit, inſtetque inflammationis generatio, niſi citò ſuccurratur, ſtatim quid egerit, ex quo loco, quaue de cauſa delapſus ſit, in quã partem corporis, in quemue locum, an ſcilicet in molliorem terram, vel lapides impegerit, & alia huiuſmodi ſtatim veluti extorquenda: ex quibus curatio commode inſtituitur. Iubet Galenus ſexto libro de Morbis vulgaribus ſubmiſſa voce agẽdum eſſe, vbi ægrotãtem alloquimur, & illius ſtatũ perdiſcere ſtudemus, id quod intelligendum puto, vbi grauiſsimus eſt affectus, alioqui haudquaquam offendit etiam quæ moderata eſt vox, continente interim oratione, non tamen aſsidua, interrogandus æger eſt, niſi putemus interpellationem gratam, quod ex hominis ingenio depræhendes. Neque enim probare poſſum eorum ingeniũ, qui vt mulierculas delectent adſtantes, fabulas inſerunt, dum corporis omnem ſtatum inueſtigare cœperunt: Id profectò eſt, quod grauitatem minuit diuinæ huic arti noſtræ, & illius profeſſores ob quorundam vitium, qui ſcurriliter omnia exercent, viliores vulgo reddit. Atque hæc quidem ſufficiant. Nam quæ ad Medici perſonam formandam, & inſtituendam pertinent, non ſunt huius loci, & alibi fortè proſequemur.

Quæ ſigna ſint in unaquaque re enumeranda, & à quibus incipiendum Cap. IX.

PORrò quũ ſigna quædam ſint, quæ res præſentes, quædã quæ præteritas, alia quæ futuras ſignificant; Nũnulla item, quæ rem ipſam, alia quæ illius cauſas, effectus, vel illorum genera, & differentias monſtrant: Præterea quum quædam etiam à cauſis, quædam ab eſſentia, alia ab effectibus, vel ſimilitudine rerum ducantur: Poſtremò quum nonnulla communia multis exiſtant, vel propria his, de quibus agimus, vel inſeparabilia, quædam mediata, vel immediata, & alia aliis maiorem vim habeant, atque in diuerſis partibus corporis eædem notæ ſæpius appareant, ratio exigere videtur: vt tradamus an de omnibus ſemper agendum ſit, vel de aliquibus duntaxat, & quonam modo à quoue genere, dum plura ſint receſenda, auſpicari oporteat: Quam rem profectò confuſam ab omnibus ferè ſcriptoribus videmus: Nam quum ſæpè illi ſibi proponant cognitionem morbi alicuius, vnà etiam quæ illius cauſas, & differentias monſtrant, eodem negotio complectũtur, id quod paſsim Galenus facit: ſi enim fortè pleuritidis ſigna quærat, in ſputo varium colorem, craſsitiem: tenuitatem, aliaſque qualitates adnotat, quæ nõ monſtrant eſſe pleuritidem, ſed qualis ſit humor qui eam cõmittit: ſic quum dolorem nunc ad præcordia, nunc ad clauiculam extendi ſcribit, pleuritidis differentias, non ipſam indicat. Eodem modo quũ illi ſe alicuius rei ſigna explicare profiteantur, non tam id faciunt, quàm quòd docent quid oſtendat rem, quæ abunde exceſſit, omneque incrementum aſſumpſit; quemadmodum qui dicunt cholericam paſſionem ſignificari ex pulſus defectu, ſudore, membrorum cõtractione, & reliquis ſymptomatis, quæ non omnes, ſed vehementem duntaxat affectum comitantur.

Quo errore etiam Diſcoridem in deſcribendis herbis laboraſſe conſpicimus, dũ nunc naſcentes plantas, alias increſcentes, aut vigentes, vel conſeneſcentes, aut omnia ſimul, quæ nunquam reperiri poſſunt, depingit. At docendi, ſcribendique ratio poſtulat vt quæ ſtatim rem ipſam monſtrant, deinde quæ illius mutationes ſequuntur, tradamus. quum alioqui multis deficientibus notis, perpetuò dubitare cogamur. an res ea ſit vel alia de qua agimus. Præterea quum propriis ſignis ſingula maximè dignoſcantur, ab aliiſque diſtinguãtur, nuſquam quæ ſint propria morborum indicia docet, niſi fortè quum de febribus agit in libris de Differentiis febrium, idque in paucis, & in primis ſolum generibus facit, quod profectò erat in omnibus ab eo præſtandum, docendumque, quæ ſint pleuritidis, peripneumoniç aliarumque partium inflammationis, ſingulorumque morborum, qui in ſingulis partibus conſiſtunt, & ſeorſum etiam morborum ipſorum non ſolum inſeparabilia, ſed etiam propria, & communia indicia. Sequitur ſanè peripneumoniã, & pleuritidem difficilis reſpiratio, tuſsis, febris acuta, magnus pulſus, velox, & multa denique alia inter ſe communia ea obtinent, quæ medicum facilè decipere poſſunt: At quæ propria ſunt, errores euitant, confuſionemque omnem tollunt, & certam cognitionem reddunt, quam nemo unquam aſſequetur, niſi qui quod proprium, commune, ſeparabile, inſeparabileque vnicuique eſt perſpectum habuerit. Quinetiam primaria ſigna, & immediata cum remotis eodem ordine ſæpe miſcent; quũ tamen plurimum referat ea inter ſe diſtinxiſſe. Sic enim agnoſcimus quid aliud pariat, quidue ab alio naſcatur, quid neceſſario enumerandum, quid verò tanquam notum prætermittendum. Nã alioqui ſi ſingula recenſere velimus, vel nunquam id ob infinitam multitudinem aſſequemur, vel nec quieſcere interim animus poterit, tanquam omnia neceſſaria ſint cõpræhenſa, nec aliquid prætermiſſum, quod ad rem propoſitam faciat. Quo quidem errore non ſolum recentiores ſcriptores, ſed etiam antiqui medici omnes tenentur: Si enim forte enumerent notas peripneumoniæ, tuſsim, febrem acutam, efflationem calidam, genarum ruborem, palpebrarum, venarumque capitis tumorem, ſitim, ſoporem, linguæ ariditatem, deiectam appetentiam, & alia huiuſmodi referunt, quorum quædam ponenda ſunt, quæ ab affecta neceſſario proueniunt, peculiariaq. illi exiſtunt, aut ſaltem intelligi nequeunt, alia verò, quæ in aliis omninò percipiuntur, ſuperfluò recenſentur: Nam qui dixit acutam febrem huiuſmodi morbi eſſe indicium, fruſtra addit ſitim, linguæ ſiccitatem, & cibi faſtidium; quum febris acuta hæc neceſſario pariat, illiuſque vi compræhendantur: Quòd ſi omnia recenſenda ſunt, quæ ex omnibus naſcuntur ſymptomata, multorum morbotum ſigna in eodem ſemper repetenda forent, id quod ab omni arte eſt alienum. Cęterum in enumeratione ſignorum bifariam peccant illi, primum quòd à nullo capite rem exordiantur, ſed Empiricorum more ſingula enumerent: vnde fit, vt non ſolum inter ſe diſcrepent de numero ſignorum omnes ferè ſcriptores, ſed rem incertam reddant: Quum enim vnum ex illis plura, eaque diuerſa ſigna, quàm alium authorem ponere legimus, ignoramus cui credẽdum ſit, quum neuter certa ratione, & methodo vtatur, qua intelligere liceat certiorem, perfectioremque eſſe eam numerum, quem ab alio diuerſum conſtituit. Hinc illæ profectò contentiones medicorum, quæ in conſultationibus ſæpius oriuntur, quum vnus ex Paulo, alius ex Aëtio, alius ex Galeno ſua ſigna ſe collegiſſe refert, & alium accuſat. vel quòd nõ omnia ex omnibus collegerit, vel quòd eo nitatur ſcriptore, cuius minor eſt authoritas, & fides, & interim qui alium accuſat, maiore forte repræhenſione eſt dignus, vtpote qui temerè multa addat maiorum authoritate confiſus, quæ ars ipſa reiicit. Deinde in eo errant qui de ſignis ſcribunt quòd quum ſingula enumerant, quæ diuerſi ſunt generis, inter ſe miſcent. Nam quum quatuor ſint fontes omnium ſignorum, docẽdi ratio poſtulat, vt ab vno genere exordiamur; nec deſinamus illud vniuerſum excu-

tere,nisi aliquid prohibeat, donec inseparabilia,propria,& ea denique quæ sufficiunt indicia, abeo duxerimus.De omnibus signis non esse perpetuò agendũ constat.Quorsum enim dum solum ea,quæ præsentia sunt dignoscere studemus,notas enumerabimus,quæ præteriti,& futuri sunt indices? Quorsum vbi nobis affectus cognitionem proponimus, causarum signa explicabimus? De illis ergo solum agemus,de quibus res proposita cogit:Qui tamen artem scribere aggreditur in singulis rebus præsertim in morbis non solum demonstratiua,sed etiam memoratiua,nonnunquam prognostica,vbi de euentu dubitari potest,tradet:quod miror à Galeno prætermissum:Exceptis enim morbis acutis,qui communia habent salutis,& mortis indicia,raro omnino quem finem expectare oporteat in singulis morbis,docet: Tantum abest vt ea etiam,quæ ostendunt solutionis qualitatem, tempus,modum,& reliqua,quorum cognitio summopere est necessaria explicet. Non enim quid præsentem hydropem monstret,tantummndo docendum est,sed præterea signa ponenda futuræ aut desperatæ saluti s. Non solum quid anginam monstret,sed etiam quid pręnunciet salutem, aut mortem,illorumque genus,& tempus,& quid ostēdat, quæ,qualisque fuerit generationis causa & ratio,est scribendum.Itaque qui artem scribere aggreditur, aut etiam de ægris consultat,non modo demonstratiua, sed etiam memoratiua attingere debet. At verò qui docet de eo solum genere,quod sibi proponit,agat. Cæterũ quum de omni genere agēdũ est,ab his notis exordiri oportet,quæ res præsentes declarant,propterea quòd illa lucem aliis adferant.Nam pręsentium notæ,quum ad præterita,& futura referũtur,illorum quoque signa fiunt. Non ita verò in aliis semper contingit,quoniã autem occurrunt constitutio ipsa, illius causæ,& effectus, & horum omnium genera,& differentiæ,licet vnicuique ab unoquoque incipere, quemadmodum initio libri secundi de Locis affectis Galenus ostendit,quum methodum docet inueniendi partem affectam: siquidem symptomata morbos, illorumque causas, hæc rursus illa,et mutuò denique sibi lucem adferunt:mihi tamen placet, & melior videtur ratio,ut exordiamur ab affectu ipso, siue constitutione corporis, tanquam ab eo quod inter causam,& effectum medium est.& propius ad utrunque extremum signa sua porrigere potest.Morbus enim ferè semper quæ sit illius causa,quive effectus prodit.At symptomata,etsi morbũ,non tamen illius causam certò ostēdunt,vel...ti etiam causæ raro quæ,& qualia sint symptomata, interueniente morbo nata indicant:quippe quum desinat sæpius extremorum vis in medio,hoc verò semper ad illa naturæ suæ vires effundat. Quinetiam quum ipsa cõstitutio sit, quæ nos primo ad agendum mouet.siquidem causas morborum abigere nitimur, vt bona reddatur corporis constitutio,actiones verò ipsæ,reliquique effectus hãc sponte sequuntur, meritò ob id ab ea inchoandum esse putabimus. Ac imprimis quidem notæ tradendæ, quæ genus ipsum declarant, deinde quæ differentias, & species omnes,nisi quum de peculiari aliquo agendum est.Frustra enim tunc quę ad vniuersum genus pertinent, prosequemur. Si modo illud absque hoc intelligi valeat,quur enim de signis morbi disseremus, vbi solius febris cognitio petitur. At si quis ignoret quæ signa sequãtur hepatis obstructionem,obiter interim quæ ipsam obstructionem significent expendere potest,vt cognitione generis assequatur,quod in specie quærit.Transeundũ deinde ad rei causas, illiusq. indicia exponēda.Postremò quę effectus singulos mõstrãt,si forte per se illi nõ pateãt.Enumerandæ autē non sunt omnes notæ in singulis,sed illæ solũ, quæ proprię existũt & sufficiũt ad rem dubiam declarandam.Nã vbi pauca prestant quod volumus,quid opus est superflua multitudine vti.Quis,quæso,vbi dolor pũctorius in latere sentitur,& tussis vrget cum febre acuta,laborabit amplius,vt ostēdat hominem pleuritide correptum.Vbi verò propria nõ adsunt signa,aut cum aliis confunduntur, omnia recēsenda sunt,quæ inseparabilia esse solent, & quæ à re proposita aliquã-

do seiunguntur;omnia denique quæ in aliis sic affectis visa sunt, notare expedit: Sic enim aut statim intelliges,quæ communia sint, & quæ propria relinquantur, & quæ immediata,vel remotiora, quæque vim maximã habeant ad id significandum,quod proponitur. Hoc pacto Galenus nephritidem à colico dolore distinguit,quæ communia ferè omnia inter se indicia ab initio obtinet procedente autem morbo,quæ propria sunt,clariora euadunt, & cum inseparabilibus coniuncta certam cognitionem reddunt.Porrò ab eo genere exordiri nos oportet,quod euidentiores notas præbere potest: etsi omnia enumeranda sunt indicia, vniuersum genus percurrendum: At si solum quæramus quæ propria sint, & quæ rem ferè patentem ostendere valent,his enumeratis, quæ præcipua in eo genere reperiuntur,ad alia transeundum genera, eaque vt primum pariter excutienda: Nam si cui forte pulsus vix amplius sentiatur, & propemodum abolitæ reliquæ actiones appareant,superfluũ est ab essentia rei & à causis,mortis signa colligere:Quòd si actiones non sufficiant,adiungendum ex aliquo alio genere indicium est, & denique non plura cumulanda quàm res ipsa postulet ad sui dignotionem: Qua quidem in re plurimos hallucinari videmus,dum rem,quæ ex vno,aut altero signo satis patet infinita aliorum multitudine ostendere nituntur,& in obscuris rebus vniuersa genera non percurrunt;aut si id faciunt, peruerso ordine idem exequuntur: quum scilicet enumerationem eorum, quæ ab vno genere nascuntur, à quo auspicati fuerant,intermittunt,vt ad alia transeant,à quibus rursus ad illa redeũt, quorum integram enumerationem nulla ratione antea facere omiserunt. Quoniam verò,vt diximus, eadem genere signa in diuersis partibus sæpe conspiciuntur,vt actiones læsæ,qualitates mutatæ,& quæ ab essentia sumuntur, vt in febribus,quæ per vniuersum corpus sparguntur,iubet Hippocrates medicum hæc primum in facie spectare debere,deinde in aliis partibus,quod quidem perpetuò faciendum non est,si modo ab his auspicandum est, quæ euidentiores notas præbere possunt, vt etiam Galeno placuit libro primo ad Glauconem, vbi scribit incipiendum esse à maximis,quæ circa ægrum apparent. Deinde ab aliis. Sæpe n.lethalis morbus infestat,quum tamen facies salutem ostẽdat,sæpe salutaris affectus vrget,quem illa exitialem prænunciant: Nam si cui crus,aut coxa putrefacta sit,aut illatum vulnus in pectus,aut ventrem,vita in summo periculo uersatur,quum interim facies nihil ferè,quòd præter naturam sit,ostendat; vulnerata in aliqua parte ignobili vena, ex qua copiosus sanguis effluxerit, cadauerosa ob inanitionem facies apparet, quum tamen omne periculum iam suppresso sanguine sit sublatum: Ab ea ergò parte auspicandum,& ab illis indiciis,quæ clarius quod quærimus ostẽdere possunt,à pulsu,& vrina si febris affligat,à vulnerata parte si vulnus infestet,& denique ab ea, quæ præ cæteris laborat, aut laborantem repræsentare valet. Ex iis quidem constat,quid sit signum,quæ illius vtilitas, quæ per signa cognoscenda sint, quæ,quotue illorum genera,& differentiæ:à quibus hæc omnia sumantur,& quæ quantaue illorum omnium sit vis, quot præterea posint esse in vnaquaque re indicia,quomodo inquirenda,& recensenda. Quibus ita explicatis quæ communia sunt vniuerso operi, operępretium esse duco,vt ad ea, quæ sunt singulis propria, accedamus.

IOANNIS ARGENTERII
DE SIGNIS DEMONSTRATIVIS
LIBER SECVNDVS.

De utilitate signorum demonstratiuorum, prognosticorum, & memoratiuorum Cap. I.

QVoniam verò quędam per signa cognoscere oportet solùm quũ præsentia sunt, quædam quum præcesserunt, alia quum sunt futura, nonnulla autem pluribus etiam modis vtile est expendere; cogit ipsa rei tractatio, ne superfluò quædam explicemus: & eadem sæpius repetamus, ut singula eo modo, quo ea dignosci oportet, tradamus. Itaque hoc libro de signis demonstratiuis agemus: rationemq. docebimus, qua ea, quæ præsentia sunt in corpore nostro, depræhendere liceat. Postea autem signa explicabimus, quæ præterita; postremò quæ futura prænunciant: Sic enim puto clariorem fore doctrinam. Præstat tamen hoc loco imprimis docere vtilitatem, & vsum horum trium generum signorum: ea siquidem perspecta, illorum tractationem auidius complectemur: Nam quum multa inter se communia illa obtineat, præstat hoc loco semel de omnium vtilitate agere: de qua quidem re Galenus nõnullis aliis locis, potissimum tamen libro primo Prædictionum scribit, vbi statuit inter ea quædam medico solum esse vtilia ad honorem, & famam comparandam, qualia sunt, quæ præterita commemorant, quædã autem & medico, & ægroto, cuius generis sunt, quæ futura præsagiunt: verum qua ratione id fiat non docet: nec meo quidem iudicio vlla diuersitatis ratio huiusmodi reperiri potest. Si enim ea ęgrotis vtilia censemus esse, quæ ad eorum sanitatem recuperandam faciunt, quum absque illis naturam affectuum sæpe agnoscere nequeamus (siquidem causa, & effectus, qui pręcesserunt, indicant qualis sit dispositio in corpore derelicta, cuius natura ex præteritorum commemoratione perspecta, curationem postea recte præscribit) par sane est, quæ ex illis prouenit vtilitas ei, quam demõstratiua, & prædictiones præbent. Medico verò hæc omnia æquali modo ad honorẽ, & famam comparandam conferunt. Ita enim eum admirantur, quum præterita commemorat, vt quum pręsentia agnoscit, aut futura prænunciat. Nec minorem quidem laudem consequutus est Galenus, quum ex pulsu mulierem amare deprehendit, quàm quum Eudemo tribus quartanis media hyeme laboranti, præter omnium expectationem, salutem promisit, & moriturum cum sudore Theagenem philosophum prædixit, eo quòd solis relaxantibus remediis ad excutiendam in eo hepatis inflammationem medicus Thessalius vteretur: Par illi profectò fuisset laus si aliquid quod præcessisset, ex arte diuinasset: ægroto verò æqualis quoque vtilitas ex singulis generibus prouenit, & non in ægrotis tantum vt ille facit, sed in omni alio corporis statu, illorum vtilitatem metiri oportet. Quum enim medicus præsentem sanitatem tueri, & absentem restituere profligatis morbis, & interim hos præcauere commodis præsidiis debeat, necesse est, vt ea, quæ præsentia in corpore sunt, aut futura, vel ita antecesserunt, vt suas adhuc reliquerint, quas fecerunt in corpore impressiones, dignoscantur, variant enim hæc medici opera: Aliter siquidem eos tractare oportet, qui sani sunt, aliter qui ægrotant, aliter qui cum morbo conflictantur, & diuerso etiam modo qui variè per sanitatem, aut morbum sunt affecti: Quæ omnia demonstratiua signa patefaciunt. Quinetiam vno modo cum illis agere expedit, quos diu sanos, nulla apparente in corpore morborum occasione, fore spe-

ramus : alio autem eos, quos in morbum lapsuros prospicimus, atque etiã in morbis aliter victum, remediaque instituimus, quando proximus adest illorum vigor: aliter verò quum longius distat. His præterea quos morituros præuidemus, remedia vel non adhibemus, vel non certe ea, quæ artem infamare posint, nempe generosa: quibus vti non debemus, nisi quum ea ægrotis fore vtilia speramus : Conferunt ergo prognostica signa ad præcautionem, & curationem morborum, & sanitatis conseruationem. Cæterum quum memoratiua ad causarum & dispositionũ corporis, quæ præcesserunt, inuestigationem faciant, ex quibus postea quæ in corpore adsunt, qualia, quantaque sint, ostenduntur; ad eadem profectò, ad quæ alia genera conferunt. Aliter enim febres curamus, quas ira commisit, aliter quas intulit tristitia: aliter eos, qui morsu venenatorum animalium, quàm qui ferro, vel alio modo vulnerati fuerunt. Diuerso prætereà victu vtimur in illis, qui à morbis nũc primum resurgunt, quàm in aliis, qui firmam, confirmatamque propriam sanitatem sentiunt. Illos enim ita tractamus ne liberaliore, licentioreque victu rursus in morbum grauatis viribus prolabantur, & interim adhibito quod moderatum est, refici valeant. Hos verò liberè, & vt consueuerunt, antè quàm morbo laborarent viuere permittimus. Atque hæc de vtilitate horum signorum sint dicta, ad quæ referenda sunt quæ sparsim, nullisque positis capitibus de hac re à Galeno tradũtur. Nam reliquæ utilitates, quæ singulis generibus sunt cõmunes ex primo libro, vbi generatim de vsu omnium signorum egimus sumendæ sunt.

Quæ dignoscere oportet præsentia. Cap. II.

MEdicum imprimis per signa cognoscere oportet quis, qualisue sit corporis status, an secundum naturam, vel illi contrarius, aut inter hos medius, siue neuter. Deinde compositionem ipsam à suis causis, & effectibus distinguere expedit, vt intelligamus quid compositio sit, quid compositionis causa, quid effectus. Ac in singulis postea quę, et qualis sit illorum natura, ad quod genus, ad quã differẽtiam pertineat, percipere necesse est; veluti in naturali statu quid sanitatis rationẽ obtineat, cuius generis existat, an similariũ vel dissimilarium partiũ, an salubritas, vel insalubritas id est an perfecta, uel imperfecta, aut neutra etiã sit sanitas; differt enim in hoc vna ab alia. Eadẽ porrò in suis causis, & effectibus ponẽda, an videlicet sanitatis causę ad similares, vel dissimilares pertineant, an salubritatis, insalubritatis, & neutræ cõstitutionis sint causæ. Eodẽ modo actiones, qualitates, & alia opera, quæ in corpore fiunt, quęq. proueniunt à diuersa cõstitutione partiũ internoscẽda. Hęc eadem in statu pręter naturã per sua signa dignoscere operępretiũ est, veluti quid sit morbus, morbi causa, vel effectus. deinde cuius generis sit, an intẽperies, vel vitiata structura, pręterea an magnus, vel paruus, acutus, vel tardus, cõtinuus, vel interpolatus, ordinatus, vel inordinatus, ęqualis, vel inęqualis, per cõsensum, vel primariò genitus, vniuersalis, vel particularis, benignus vel malignus, simplex vel cõpositus, legitimus, vel spurius, & denique vniuersæ illius differẽtiæ patefieri debent. Quinetiã morborum partes, siue tempora quũ adsunt, ignorare, non oportet, veluti nec etiam locum, in quo morbus residet. Causæ morborũ perspectæ ita esse debent, vt intelligamus quæ sint, quæ morbum fouent, augent, minuunt, quæ sit materia morbi, quod sit subiectũ, & quo loco etiam contineantur. Quid item causa sine qua morbus consistere nequit, aut cum qua in corpore alitur, & perseuerat. Quid præterea hunc, quid alium morbum intendat, aut alio modo mutet; &, vt breuiter dicam vniuersæ causarum differentię, quas in morbis cõsiderandas esse diximus, quum adsunt, cognoscere necesse est. Id quod etiã de morbi effectibus intelligendum esse admoneo. Postremò quum morbi soluũtur signa tradere oportet; quibus intelligere liceat, an fida, vel infida, facilis, aut difficilis,

perfecta,

perfecta, vel imperfecta ſit huiuſmodi ſolutio, & ſi quid præterea aliud eſt in corpore morbo vexato, quum adeſt, ignorandum non eſt, illiuſque notæ ob id explicãdæ. Nec ſufficit morem, magnitudinem, ſpeciem, & motum morbi, vt Galenus in libris de Criſibus dicere ſolet, perſpecta habere, ſed vt alia omnia, quæ prædiximus, inter ſe ſunt diuerſa, medicique actiones variant; ſic illorum quoque indicia ſunt explicanda.

De ui ſignorum demonſtratiuorum, quo ue modo in illorum enumeratione progrediendum. Cap. III.

VT generalis omnium ſignorum, ſic peculiaris quædam demonſtratiuorum vis eſt, & eorum pariter quæ præterita commemorant, aut futura prænunciant. Quemadmodũ præterea ordo aliquis erat neceſſarius in enumeratione primorum generum ſignorum, ſic in ſingulis generibus quum multa occurrant, ars requiritur, quæ certum initium doceat, à quo ad reliqua cõmodè progrediamur. Ac nunc quidem vim, & ordinem demonſtratiuorum paucis complectemur, & eadem de aliis ſuo loco trademus. Porrò non omnia hic quoque omnia ſignificãt, ſed quædam ſunt, quæ in aliquibus nullam vim habent, quædam verò quæ ſolum genus, & ſpeciem, eamque vel non omnẽ, aut ſi omnem, non ſolam: alia verò, quæ ſolam, & omnem monſtrare poſſunt; quędam rurſus, quæ conſtitutionem ipſam, non tamen illius cauſas, nec locũ, in quo hæc poſita ſunt, repręſentant. Modo pręterea ſignificandi vt alia inter ſe differunt, quum quædã ſemper inſeparabilia ſint, alia ſeparentur: nõnulla propria, alia communia, & paruam, aut maiorem vim alia aliis obtineant, & denique ſignificandi ratione, quam antea deſcripſimus inter ſe diſcrepant. Etenim vehemens ſitis in febribus acuti morbi eſt indicium. Decubitus verò in alterutrum latus nihil ad id intelligendum confert. Partium imbecillitas genus vniuerſum morborum monſtrat, illius autem cauſam minimè. Excretio atræ bilis morbi cauſam nunciat: qui verò morbus ab ea ſit excitatus, nõ neceſſariò oſtendit: ſiquidem vlcera, tumores, varii denique morbi ex ea naſcuntur. Rigor in intermittente febre cauſam & morbum pariter declarat. Actio læſa partis affectę eſt nota: morbi autem non item. Dolor punctorius eam ſolum inflammationem, in qua membranæ patiuntur, docet. Calor verò omnes ſequitur, immediatumque eſt indicium. Sitis ardentes omnes febres comitatur, ſed longius eas ſequitur: per vniuerſum morbum tuſsis adeſt in pleuritide. Dolor verò in latere, properante ad ſalutem morbo, affligere deſinit. Maximam vim ad omnẽ corporis conſtitutionem ſignificandam habent actiones; in aliquibus color, aliæque qualitates nihil monſtrant, in nonnullis verò euidentiſsimas præbent præ cæteris notas. Ac ex omni quidem fonte ſigna ſumuntur ad plura ſignificanda, ſed diuerſo modo ſingula declarant, & ferè fit, vt genus ſigni ſignatæ rei genus oſtendat, differentia verò differentiã: id quod ſi ſingula genera breuiter excutiamus, omnibus perſpicuum fiet. Etenim morbi eſſentia, quæ in calore eſt, calidum affectum ſignificat. Caloris vero differentiæ quis, qualiſue ſit morbus declarant, quippe febris index eſt calor per vniuerſum corpus expanſus. At qui acris, & mordax ſentitur, putridæ, vehementiſque febris eſt ſignum. Declarat & affectus ſine differentia cauſam, à qua excitatus eſt, & illius differentia cauſæ differentiam. Nam calidus morbus materiam ſubeſſe calidam monſtrat, qui vehementer calidus eſt, aut ſanguinem, aut bilem teſtatur eſſe, quæ morbum gignunt. Docet ille eadem ratione ſymptomatum genus, & differentiam, febres ſiquidem pulſus mutant, & pro illarum diuerſitate eos diuerſos efficiunt; oſtẽdunt pariter & locum affectum. Nam inflãmatio affectus eſt omnium partium, quæ ſanguinem in ſe recipere poſſunt. At vehemens, quæque dolorem infert inſignem, ad eas ſolum partes pertinet, quæ ſen-

ſu non obſcuro ſunt præditæ: Quum verò ſenſu percipitur rei eſſentia, ſeipſam illiuſque differentias, differentes cauſas, & effectus ſuis differẽtiis declarat. Tumor etenim, qui extrinſecus apparet, humoris collectionẽ ſignificat: At calidus tumor inflammationem, vel eryſipelas, aut herpetem repreſentat: Vehemẽs autem calor eryſipelas potius quàm inflammationem: inſignis tumor hanc, & non aliud teſtatur; qui cutem ſolam occupat tumor, minimumque attollitur, herpetis indicium eſt, quibus ſanè an bilis, vel ſanguis ſubſit, qui tumoris eſt cauſa cognoſcitur. At ex his putamus ex fluxione natum tumorem. Quæ autẽ fluxionis fuerit cauſa, incertum ex hoc fit: ſi verò intus latet rei eſſentia nihil ea confert ad hæc declarãda. Perdit enim vim ſuam ob loci rationem. Cauſæ vero quum apparent, ſuos effectus repræſentant, qualem enim illæ vim habent, talem his, quę pariunt, tribuunt, qua ratione redundans bilis calidum eſſe morbum docet. At illæ conſpicuæ non ſunt, quum in corporis internis partibus ſunt reconditæ. Externæ autem morborum occaſiones, quales ſint internę, quis, qualiſue morbus, & qualia ſymptomata, aperiunt. Hoc pacto agnoſcimus febrem ex ira cõcitatam, diariam eſſe, & alterius differentiæ quàm ſit ea, quæ à vigilia, aut alia cauſa cõmittitur. Genus cauſarum lædentium, & iuuãtium genus internarum cauſarum affectuumque corporis, & illarum differentiæ horum differentias pariter manifeſtant, quippe calidos humores, calidoſque morbos corpus infeſtare intelligimus, ſi calida lædunt, iuuant verò frigida. Bilem autem, aut ſanguinem ſubeſſe, eorumque morbos vrgere ex his, quæ peculiariter illis proſunt, aut obſunt, depræhendimus. Quæ verò morbis nocent, aut conferunt, dum vigent, ſtatus ſunt indicia. Prębet materia, & ſubiectum ſua ſigna, ſuamque vim ad ea, quæ pręſentia ſunt inueſtiganda. Nam ſi ſanguis nocet, non ſolum calidos, ſed etiam benignos morbos eſſe, qui corpus afficiunt, putare par eſt. Contra verò accidit ſi atra bilis grauis eſt. Affecto corde ex illius natura colligimus nec vulnus, nec vlcus, aut inflammationem eſſe poſſe, qui infeſtet morbus: quòd ſcilicet huiuſmodi mala, pars hæc minimo tẽporis ſpatio ferre nequeat, quin mors ſequatur: ſic etiam mutatis pulſibus ex natura, & officio partis colligimus cor ipſum eſſe affectũ. Habet ergo vim ſubiecta materia oſtendendi, quæ, qualiſque ſit cauſa, qualis affectus, & effectus ipſi, qui corporis conſtitutionem ſequuntur. At actio læſa partem affectã, illiuſque differentiæ differentes partes ſignificant, ſiquidem reſpiratio impedita inſtrumenta, quæ ad eam edendam ſunt deſtinata, affecta declarat. Quæ verò crebra eſt, qualis in his apparet, qui modo currere deſierunt laborantis pulmonis eſt nota: non tamen pars cuius actio eſt vitiata ſemper laborat. Sed aliquando illæ à quibus hæ vim capiũt, aut quibus ſeruiunt, aut cõnectuntur, hoc enim pacto contingit voce priuari hominem, quum facultas motoria ad vocis inſtrumenta illis minimè læſis non peruenit, & per affectus pulmonis, aut cordis thoracis motus variatur, quum interim nihil ipſe patiatur, quinetiam laborante hepate nonnũquam reſpiratio impeditur, nullo affectu interim exiſtente in partibus reſpirationi ſeruientibus. In illis verò, quæ inſitas ſuarum functionum facultates habent, ferè ſemper morbus eſt, quum actiones illarum læduntur, & harum differentiæ affectuum, cauſarumq. differentias ſignificant. Celer enim frequenſque pulſus calidi affectus eſt indicium. Abolita verò actio magnum omninò morbum ſubeſſe teſtatur: deprauata nunc eundem, vt delirium perpetuum, quod inflammationis cerebri, aut ſepti tranſuerſi eſt indicium, nunc leuiorem veluti ambulatio inæqualis, & inordinata, quæ ob pedis leuẽ dolorem prouenit. Difficilis reſpirationis ea differentia, in qua recti ſpirare coguntur qui laborant ſine febre, obſtructionis à multis, craſsiſque humoribus pulmonis vaſa occupantibus eſt index. Præbent etiam actiones ſuorum operum indicia, etenim coctiones, quæ in ventriculo, & hepate malè peraguntur, improbæ nutritionis totius corporis, vitiatique caloris ſunt teſtimonia. Illud tamen prætereun-

dum non eſt actiones ipſas,& ab affecta parte conſtitutioneque corporis eſſe inſeparabiles,non tamen propterea eas perpetuò in omnibus ſigna fieri : quippe quũ in aliquibus lateant:in quibus verò ad cognitionem conferunt,nunc per ſe,nunc verò alterius beneficio ſuam vim oſtendunt.Vbi enim pars interna eſt,quæ afficitur,& nullum publicum munus in corpore exercet,nihil confert ad aliquid cognoſcentium illius functio. Cruris verò actio læſa omnibus conſpicua ſuas exhibet notas.at hepatis functionẽ nemo eſt,qui videat,verum quę ex eo viſcere proueniunt opera,vt humores,color,aliæque corporis qualitates teſtãtur quales ſint illius operationes.Hæ verò qualis,quantuſque qui adeſt affectus prodũt.Ex quibus ſanè conſtat actionem oblæſam non ſolum oſtendere partẽ affectam,& actionis differentias affectum ipſum declarare,vt Galenus in libro deLocis affectis ſentire videtur,ſed etiam affectum ipſum ex ipſa functione , & diuerſas partes affectas ex differentia operationum patefieri : Cæterũ excrementa corporis vim non habent omnes partes affectas,nec omnes affectus oſtendendi.Quandoquidẽ non omnes partes excrementa gignunt,quæ quidem in noſtrum conſpectum veniant & quæ ea gignunt,non ex omni malo perinde afficiuntur , vt variari quoque earum excrementa neceſſe ſit. Quis enim ſepti tranſuerſi morbos, ſumptis indiciis ab excrementis,dignoſcere ſtudeat ? excrementa procreat hepar , at per illius vulnera,aut peruerſam figuram,aut ineptam connexionem, niſi accedat ſimul intemperies,nulla contingit in illis mutatio : Illarum ergo duntaxat partium vitia monſtrant excrementa,à quibus vel gignuntur , vel ſuſcipiuntur, vel denique ad eorum excretionem à natura ſunt conſtitutæ, quum ſcilicet affectus in illis contingunt , per quos recrementa ipſa mutari oportet . Qua ratione quod excernitur per aluum loturæ ſanguinolentę carnis ſimile hepatis vitiũ oſtendit, & excrementa cum ſanguine,& ramentis mixta vlceris inteſtinorum ſunt indicia : Ac non ſolum quidem partem læſam,ſed etiam genus affectus ex ſuo genere,& illius differentias ex ſuis differentiis,& cauſarum etiam diſcrimen monſtrant . Quum enim præter naturam excrementa ſunt affecta,morbi ſunt indices: at quum vel pallida, vel nigra,vel craſſa,aut tenuia,aut alia demum qualitate prædita apparent: qualis adſit morbus, qualiſve cauſa , quæ morbum ipſum vel foueat, vel etiam excitet , produnt:eadem ſanè ratione opera alia,quæ ſequuntur partium officia, quum apparent,præbent perpetuò notas eius diſpoſitionis,quæ cauſa eſt actionis,vnde illa proueniunt : Quippe carnis abundantia humidioris hepatis,pinguedinis verò copia frigidioris eſt ſignum : cæterum qualitates corporis non omnia etiam ſignificare poſſunt,ſed ſolum eos affectus,quibus aliquis ſubeſt humor,nec omniũ partium conditionem,ſed earum dũtaxat,quæ ſenſibus ſunt expoſitæ, vel humorum generationi, aut excrementorum expurgationi ſeruiunt : Nemo enim ventriculi, aut ſepti tranſuerſi mala ex colore aut aliis corporis qualitatibus depræhendere conabitur , propterea ſcilicet quòd illæ partes in profundo ſitu corporis ſunt collocatæ, nec aliquid ad coloris, vel alterius qualitatis totius corporis mutationem conferant:Nemo ex qualitatibus corporis indicia ſe capere dicet ad partium figuram, magnitudinem, numerum, & connexionem dignoſcendam : Qui verò extrinſecus apparet vitiatus color nunc hepar,nunc lienem,nimirum pro diuerſitate coloris,malè habere ſignificabit,quoniam ſcilicet ab illarum partium morbis huiuſmodi color prouenit , ſiquidem laborante hepate intemperie excremẽtoſus ſanguis gignitur,affecto vero liene id quod in eo eſt alienum ex atra bile non expurgatur. Oſtendit pallidus color meatum per quem bilis ad inteſtina deſcendit obſtructum,nihil ſæpe interim patiente hepate: Quum verò per criſes ad cutem regeritur bilioſus humor, qui regii morbi ſpeciẽ præbet color,ſolius cutis vitium indicatur,expurgatis beneque affectis internis partibus:ſic etiam rubedo , quæ in parte inflammata apparet , illius duntaxat partis laborantis eſt ſignum : eadem ſit

de aliis qualitatibus corporis iudicium,ne ſingula proſequi cogamur.Licet quoque ex ſignis ſumptis a rerum ſimilitudine quis,qualiſue ſit morbus,& illius cauſa,& vbi ſedes affecta percipere : Si enim vigente forte peſte ea, quæ prædiximus ignoremus,diſſectis nonnullis corporibus,qui in ea perierunt,cognitiſq. illorum morbis & cauſis,& membris,quæ præ cæteris laborarunt,colligemus ex ſimilitudine eos,qui adhuc laborarunt, pariter vt illos eſſe affectos : Quòd verò ad ſignificandi modũ attinet,paucis in ſingulis generibus hoc modo percurremus: Nam eſſentia,vt diximus,non ſemper ſignificat quum aliquando percipi nequeat, veluti quum partes internæ tumoribus laborant: Eodem modo color ob loci conditionem,& aliæ qualitates à ſignatis rebus ſeiunguntur: Dolor vehemens in parte admodum ſenſibili leuiores ſuapte natura affectus,grauiores repręſentat. Tuſſis per vniuerſum morbi decurſum pleuritidem comitatur.Dolor verò lateris, & pulſus durities declinante morbo deſinunt: Actiones læſę communia præbent morbis indicia : excrementa verò quibuſdam duntaxat propria : Immediata ſunt ſigna læſæ partis functionum vitia : at color non item,ſed quia primum actiones labefactatas mõſtrat.Vbi verò partes externę laborant,veluti contingit in inflammationibus,immediata eſt nota,quæ à colore capitur: Cæterum maiorem aliis in vniuerſum vim habent ad affectus dignoſcendos actiones: At excrementa in aliquibus præualent. Pulſus celeriores calidum affectum,& cor intemperatum eodem modo teſtantur.Inflammationem autem ſuccingentis membranæ,& febrem diuerſa ratione,illam ſiquidem duritie,& tenſione : hanc velocitate, & celeritate patefaciunt.Denique quum nunc in aliquibus quædam appareant notæ,quæ poſtea abeunt,& illorum loco aliæ ſuccedant, & quæ in vno affectu ſunt perpetua, in alio vel minimum durent:& quæ in multis nullam vim obtinent,in aliis maximam oſtendant. Ac denique quum ſignificandi modus & ratio in omnibus ferè euariet pro diuerſitate rerum,quæ ſignificantur, nihil præter communem eam rationem,quam propoſuimus,tradere in hac re poſſumus,niſi ſingulorũ affectuum & partium corporis naturam,quod à noſtro inſtituto eſt alienum,attingere vellemus. Quæ enim eorum genera,& differentias collecta ex omnibus fontibus ſigna peculiariter oſtendunt,vt quid ſanitatem, quid morbum, quid partem affectam, & horum differentias ſignificet,paulo poſt explicare aggrediemur, quum paucis docuerimus à quibus notis inchoandum ſit, dum omnia quæ præſentia ſunt, dignoſcere cupimus. Itaque quum hæc pars, quæ de ſignis demonſtratiuis agit, rei eſſentiam,genera,differentias,cauſas,effectus, locum in quo hæc fiunt ſibi proponat cognoſcenda,ordo aliquis requiritur,quo intelligamus quorum notitia prius quęrenda ſit,quę verò poſterius,recenſenda.Ac poſtulat quidem methodus,vt in hac arte tradenda,ſcribendaue primò doceamus ſigna,quæ rei eſſentiã declarant: deinde quæ illius genera & differentias,tertio loco quę cauſas affectus ſignificãt. Poſtremoquę locum ipſum in quo hæc conſiſtunt,patefaciãt.Sic enim apparet cognatarum rerum connexus. At quum medendi cauſa aut aliud agendi in ſingulis hæc quærimus,penultimo loco de loci affecti notis agendum. Poſtremò de his quæ cauſas affectus monſtrant.Effectuum verò ipſorum inutilis conſideratio relinquitur,quæ alioqui quum artem tradimus, prætermittenda non eſt,ſed poſt ipſas cauſas idoneum locum inueniet,quum verò agẽdi gratia hæc inueſtigamus, pariunt ea ſibi lucem ſi prædicto modo doceantur.Quæ enim pleuritidis ſunt notæ,illius etiam differentias teſtantur,modo ſolum variato,vt antea oſtendimus; ſi quidem punctorius in latere dolor inflammationis membranę ſuccingentis eſt nota;idem quum magnus eſt,affectus magnitudinem repręſentat,idem & locum peculiariter affectum indicat.Nam dolor punctorius afficere nequit, niſi membrana præter alias vicinas partes inſigniter ſit læſa;Sanguinis præterea copiam denunciat:Quippe quum à pauco,& frigidiore huiuſmodi dolor hebetetur.Quo quidẽ

conſtat

constat quæ morbi differentiæ eadem loci affecti, causarumque efficientium esse indicia,& quæ ipsum locum læsum produnt, causas etiam morborum simul indicare non contrà aut non nisi generatim: etenim eo cognito quòd membrana, quæ costis subtenditur laboret, simul etiam nouimus tenuem utplurimum oportere esse materiam,quæ inflammationem cõmittat, quum pars densa crassum humorem facile non admittat,illud verò necessarium non est membranam peculiariter affici,si tenuis sit humor morbi causa, nimirum quòd possit etiam in musculis magna sui parte contineri paruo ipsius membranæ vitio; Præterea quum in actione primò sese offerant causæ, quæ corpus vitiant,ita progrediendum est, vt illæ postremo loco inueniantur.Quod enim vltimum in resolutione existit, id in actione primum constituere oportet,id quod nunquam commode fiet,si aliunde initium sumamus,& alio ordine progrediamur.

Quæ ostendant quis, qualisue sit corporis status Cap. IIII.

AGe igitur ex prædictis fontibus,quis,qualisque sit corporis status,& conditio,an secundum naturam,vel præter naturam aut inter hos medius dignoscere aggrediamur: id imprimis natura vniuscuiusque docebit:Si enim temperatum quis hominem sentiat,& decenter conformatum,& singulas illius partes iustam magnitudinem,numerum,coniunctionem,& vnionem obtinere videat, eũ statim sanum,& secundũ naturam affectum iudicabit,plus vel minus, vt hæc perfectiora,aut deteriora apparebunt: Præter naturam autem intelligetur esse illius status,si contraria adsint,medius & neuter censebitur,si ab extremis æqualiter recedere sentiatur.Ostendunt id etiam causæ,quæ corpus efficiunt;constituunt, iuuant,lædunt.Eos etenim potissimũ bene affectos putamus,qui ex parentibus bene affectis sunt procreati,quique temperatos, moderatos, & suo loco contentos humores habent, tum quæ structuram corporis secundum naturam constituunt causæ,quum nec excedunt,nec deficiunt, illud secundum naturam habere declarant: Quinetiam bene affectos putamus,qui à remediis,& medicamentis læduntur,iuuantur autem familiari victu,& alimento. Contra verò præter naturam habent,qui contrario modo à causis iuuantibus, & lædentibus afficiuntur; Ac non solum quidem immediatæ causæ,quæ primo corpus immutant, sed etiam quæ remotiores sunt,hæc testantur: Si quis enim assumpserit, aut fecerit, aut admouerit,vel excreuerit, aut retinuerit quæ tuentur naturalem corporis conditionem, secundum naturam eum habere arbitrabimur. Præter naturam autem si contraria illis contigerint: Subiecta verò materia nullum videtur in hac re præbere signum,vt nec etiam peculiaria corporis instrumenta:At commune instrumentum non leuis est nota ad idem significandum. Quum enim natiuus calor bene habet partium temperiem,& illarum structuram recte se habere fere necessarium est. Iam verò à tertio genere, nempe quod ab effectibus sumitur, indicia ad eadem percipienda hoc modo ducemus:etenim actiones, excrementa, alia opera, & qualitates corporis, quum secundum naturam habent, corporis statum secundum naturam esse demonstrant. At præter naturam affici corpus si contraria appareant, intelligemus: veluti si actiones sunt abolitæ, vel debiles, vel auctæ, vel tristes, aut aliquo modo deprauatæ, & excrementa nullo modo emittantur: vel exeant quidem, sed vel illorum substantia mutata sit, vel qualitates, vel minori quantitate, aut maiori, quàm oportet, vel non eo modo, nec eo tempore,quo debent,nec per naturalem locum & sibi accommodatum excernuntur: Si quid item durius,mollius,asperius,lenius,candidius,vel alio denique colore infectum appareat: Si qui præterea odores fætidi,aut ingrati sapores, aut soni in corpore sentiuntur,corpus secundum naturam non habere indicant,

ſed præter naturam toto ipſo affecto corpore, vel partibus quibuſdã ſi plurimum hæc à naturali ſtatu recedant, alioqui ſi minor receſſus fuerit, in neutro, & medio ſtatu poſitũ putabitur: Nec deſunt in hac re ſignificanda notæ, quæ à ſimilitudine capiuntur. Si enim aliũ perinde vt ille de quo agimus, ita affectũ conſpexerimus, & ſecundum, vel præter naturam habere agnouerimus, idem de hoc ſentiendum eſſe iudicamus: Ac ab his quidem fontibus, ſed non omnibus, neque exacte quantum docẽdi ratio poſtulat, Galenus noſter capite octauo, & quinquageſimo octauo Artis medicinalis ad hæc cognoſcenda ſigna ſumpſit, quum ſcribit corpora ſalubria, inſalubria, & neutra depræhendi ex his, quæ ſecundum eſſentiæ rationem illis inſunt, & præterea ex illis, quæ ex neceſsitate ea ſequuntur, nempe accidentibus & corporis functionibus, quæ verò ægrotant corpora, ſiquidem vitium ſenſibus patet, ex permutatione eorum, quæ ſecundũ naturam illis inſunt, quod ſi ſenſum effugiat malum ex læſione actionum, excrementis, doloribus, & tumoribus præter naturam illorum ſigna peti: Neque enim ſolum ab his notæ ſumũtur, ſed etiam, vt antea oſtendimus, à cauſis ipſis, quæ affectus corporis gignunt, iuuant, lędunt, tollũt, materiam prębent, vel alio modo illorum cauſæ dici poſſunt: quod ipſe poſtea ſparſim ductis à nonnullis cauſis indiciis facit: veluti quum ſimpliciter inſalubria corpora ab aliis diſtingui refert, quòd ſcilicet à cauſis morboſis promptiſsime afficiantur: & cerebri temperaturas cognoſci ſcribit ſumptis notis ab his quæ extrinſecus illi occurrunt, & paſsim alibi à iuuantibus, & lædentibus cauſis ſigna petit: Verum non ſolum ab illis, ſed ab aliis omnibus cauſis eadem ſumenda, ac vbi methodus proponitur, & quod commune omnibus eſſe debet, docetur, capita omnia ponenda, ex quibus ſingulæ poſtea notæ eliciuntur. Nam quum à duobus duntaxat corporum ſigna peti debere antea propoſuerit, nempe ab eſſentia, & his, quæ eam conſequuntur, neceſſe eſt, vt quum alibi lædentium iuuantiumque cauſarum mentionem fieri videmus, ignoremus an poſsint aliqua indicia ab illis capi, nimirum quum ab initio nullum conſtitutũ ſit caput, ſub quo huiuſmodi cauſæ, & quæ ab illis ducuntur ſigna, contineantur. Atque id eſt potiſsimum, quod in hoc authore damnari poteſt. quòd quum ille eos paſsim repræhendat, qui methodo non vtuntur, & fontes rerum non conſectantur, ſed ex malis poſitis principiis ratiocinantur, ſui ſtatim in omni fere re obliuiſcatur, & nihil minus quàm quæ omnibus ſunt communia, quærat, ſed ſparſim ſingula tradat quaſi methodus in eo maxime, quod commune eſt, poſita non eſſet. Illud etiã probari non poteſt, quod in Arte medicinali inter ea, quæ corporis conſtitutionem ſequuntur, ponat ſolum corporis accidentia, & functiones. Nam addenda ſunt excrementa, & alia opera, quæ in corpore proueniunt. Si modo hæc, vt paulo antea oſtendimus, euidentiſsimas conſtitutionis corporis notas exhibent. Ab eiſdẽ præterea fontibus, quos ante ſtatuerat, quum de ſignis corporũ ſanorum ageret, eum ducere oportebat notas ægrotantium corporum. Id enim docendi ratio poſtulat, ſi modo contrariorum eadem ſunt genera, eademque diſciplina, præſertim quum huiuſmodi varietate qui artem ſcribit, lectorem cõfundat. Si enim vniuerſum genus eorũ, quę habent ſecundũ naturã, cognoſcitur ex his, quæ illi inſunt ſecundũ eſſentiã, & aliis, quæ eſſentiã neceſſario cõſequuntur. Qur pariter ab eiſdem notas non petimus eorũ, quæ præter naturã ſunt affecta. Præterea quę latent vitia in partibus internis nõ ſolum ex læſione actionum, excrementis, doloribus, & tumoribus deprehendũtur, ſed etiam ex cauſis ſuis, corporiſq. accidentibus, & aliorum ſimilitudine. Eodem pacto externarum partium morbi non ſolum ex permutatione magnitudinis, coloris, figuræ, numeri, ſitus, duritiei, & aliarum qualitatum cognoſcũtur, ſed etiã ex ſuis cauſis, & functionibus deprehendũtur. Etenim cauſę, quę febrem aut alium morbum excitarunt, vel lædunt, aut iuuant, non ſolum corpus oſtendunt ægrotare, ſed etiam quo morbo laboret, indicant. Eodem pacto flauus

uus color qui in regio morbo affectis conſpicitur, morboſum corpus, morbique naturam,& cauſas etiam mõſtrat: Cętera quæ diximus etiam abſque exemplis patent, poſtremo duritiem inter ea enumerat, quæ ſenſibus ſubiiciuntur. Sic profecto tumores præter naturam poni oportebat. Poſſent & alia quidem in hac re dici, ſed hæc ſatis oſtendunt his, qui veritatem amant, certa methodo nõ fuiſſe à Galeno explicata ſigna corporum ſanorum,& egrotantium, quum multa omittat capita,& ea in ſingulis variet. Qui verò ſectis ſunt addicti, etiam ſi multo plura,& luce clariora ſcriberemus, nunquam errorem agnoſcent,& perpetuò aliquid habebunt, quo ſe, ſuoſque authores tueantur,& veritatem ipſam damnent. Verum vt Galenus optimè dicere ſolet, his ne Apollo quidem cum Muſis mederi poſſet. Sed illorum gratia, qui bene ſunt affecti, ad alia properemus.

Notæ, quæ ſanitatem, illius effectus, & cauſas oſtendunt. *Cap. V.*

QVemadmodum naturalem ſtatum ab eo, qui præter naturam eſt per ſigna diſtinximus: ſic ea, quæ ſecundum naturam in vnoquoque reperiuntur inter ſe ſeiungere,& ex ſuis notis dignoſcere ſingula oportet. Igitur ſanitatem ipſam ex propria ipſius natura, cauſis, effectibus,& ſimilitudine deprænhendes. Proba etenim temperies, & recta ſtructura ſimilarium, diſsimilariũq. partiũ propria eſt illarum eſſentia, & ſanitatem illarum prodit: bonæ actiones, quæ à ſanitate eduntur, & excrementa ſecundum naturam, aliaque opera, quæ ſanitatem ſequuntur, illius ſunt indices. Idem faciunt cauſæ, quæ illam efficiunt, conſeruãt, iuuãt, lædunt, quum enim illæ adſunt, pręſentem adeſſe ſanitatem ſignificant. Ex ſimilitudine præterea, id quod ex ſuperioribus patet, idẽ colliges. At cauſas ipſas ſanitatis ex eiſdem cognoſces, pars enim benè figurata, quæ ſanitatis cauſa eſt, ex ſua ipſius natura, quum talis apparet, dignoſcitur, tum etiam ex ſuis effectibus, ſunt autem hi tum ipſa ſanitas, tum quæ ſanitatem ſequuntur omnia. Quamobrem præſente ſanitate, & his, quæ à ſanitate proueniunt. illius cauſas præſentes eſſe dignoſcimus. Neque enim partes benè tẽperatæ eſſe poſſunt,& ſuas functiones,& opera probè obire valent, niſi humores corporis, quæ temperiem faciunt, rectè ſint affecti: unde hæc ſibi mutuò lucem prębent. à cauſis verò ſigna etiam ſumimus ad cauſas ipſas ſignificandas. Nã cibus optimus humores optimos, qui ſanitatis ſunt authores, gignunt,& genitos oſtendunt. Verum quum non omnium cauſarum ſint cauſæ, ſed ab immediatis ad externas duntaxat progredi poſsimus, vltimæ ad ſequentes omnes,& priores ad poſteriores cõprehendendas notas præbent, quæ verò omnium ſunt primæ,& remotiſsimę ex aliis cauſis amplius nõ deprehenduntur, ſed ex propria natura, effectibus,& ex aliarum cauſarum ſimilitudine. Quemadmodum ſanè effectus ſanitatis ex ſuis cauſis, nempè ſanitate, ſanitatiſque cauſis, tum ex propria natura,& priores quique ſtatim à facultatibus, & ſanitate naſcuntur ex poſterioribus tanquam ex effectibus: omnium verò poſtremi ex aliis effectibus cognoſci nequeunt, veluti temperiem ventriculi, quæ ſecũdum naturam eſt, proba concoctio, hanc bona nutritio, huiuſmodi verò nutritionem viuidus color, hunc nihil aliud ſequitur. Quamobrem ex aliis effectibus, quũ nullos poſt ſe relinquat, id cognoſci nequit, alii verò omnes priorum tanquàm effectus,& poſteriorum tanquàm cauſæ, ſigna euadũt. Nam proba nutritio index eſt bonæ coctionis, quæ in ventriculo obitur, nimirum quũ ſit illius effectus, illa autem huius cauſa eſt,& indicium. Quod verò iuuantes lædenteſque cauſæ,& ſimilitudines cum his, quæ ſanitatem, cauſas illius,& effectus ſecundum naturam habere putati ſunt, ſigna quoque in his exhibeant, ex ſuperioribus (ne idem repetamus) conſtare puto.

Signa; quæ prædictorum genera differentiasque indicant. Cap. VI.

IAm verò postea quàm ostendimus quid sit, quod sanitatem, illiusque causas, & effectus declarat, sequitur vt doceamus, quæ sint notæ sanitatis similarium partium, & etiam dissimilarium; quæ præterea monstrent illius causas, & effectus; quid illorum differentias nempe salubritatem, insalubritatem, & mediā inter has constitutionem. Itaque sanitatem similarium partium, bonam inquam illarum tēperiem, & formam ostendunt quæ ex illarum essentia petuntur indicia. Optimè etenim temperata, & in forma nullam labem habere cōspicitur pars similaris, quæ sana putanda est. Eodem pacto instrumentarias sanas censemus esse, quum illarū structura secundum naturam esse conspicitur. Indicant preterea hæc ipsa illorum causæ quæ præsentes sunt, & præcesserunt, effectrices, conseruatricesue: etenim æqualis humorū proportio, proba victus ratio, decens conformatio, iusta magnitudo, perfectus partium numerus, cōcinna, aptaque earum compositio sanitatem similaris, instrumentariæque partis, & totius denique corporis declarant: Nā quę temperiem, formamque partis tuentur, constitutionis similarium illius sunt indices: Quæ verò constituunt, seruantque conformationē, magnitudinem, coniunctionem, & vnionem, propria testimonia existunt naturæ dissimilariū corporum: quamquam tamen ferè contingit, vt quæ vni constitutioni prosunt, eadem etiam quod in alia secundum naturam est, conseruent: Siquid ab his, quæ assumuntur, excernuntur, & retinentur, extrinsecusque occurrunt; & à nobis geruntur, mutationes in singulis contingunt, & si quædam peculiariter vnam constitutionem magis quàm aliam tueri & labefactare sunt nata: veluti cibus crassus, qui obstructiones parit, illæsa interim partium temperie. At qui moderatam habet substantiam, & concrementum, & vnà etiam temperatus reperitur: naturalem temperiem, & partium meatus pariter tuetur: Quod etiam motus moderatus facit, qui aucto natiuo calore similaribus prodest, & instrumentariarum cauitates expurgat, expeditasque seruat. Cæterum effectus, qui diuersam hanc constitutionem sequuntur, horum genera quoque ostendunt. Etenim integræ partium similarium functiones, vt attractiones proprii nutrimēti, eiusdem retentiones, alterationes, expulsiones excrementorum, quæ peracta nutritione in singulis partibus supersunt, atque opera ipsa, quæ temperiē sequuntur, veluti corporis excrementa, quæ idonea substantia, quantitate, & qualitate sunt prædita; Præterea qualitates corporis, cuiusmodi est naturalis color, mediocris mollities, & quæ exhalant à corpore moderate affecta, & denique qualitates aliæ, quæ à primis emanant, quum secundum naturam singulis insunt, propriam similarium partium sanitatem monstrant: Idem pariter sentiendum est in partibus instrumentariis sumptis ab illorum effectibus indiciis. Sunt porro hi sensatio, cogitatio, imaginatio, ratiocinatio, memoria, motus voluntarius: attractiones, retentiones, expulsiones, distributiones alimēti, quatenus à partibus instrumentariis obeuntur: Nā publicæ partes cuiusmodi est ventriculus, duplices habent huiusmodi functiones; nimirum quasdam, quas solius temperamenti beneficio exercent, quæ quidem illis propriæ censentur, quatenus vt similares nutriuntur: aliis verò funguntur ad totius animalis vsum, cauitatum filamentorumque, & demum eorum, quæ ad instrumentarias partes spectant beneficio; ergo quum hæ recte habent actiones, partes instrumentarias sanas repræsentant; ab eisdem verò fontibus signa capimus ad horū causas, & effectus ostendendos: Nam causæ, & effectus illorum ex propria natura, & causæ ex effectibus suis, & etiam ex aliis causis, si modo summi generis non fuerint, & effectus ex propriis causis, & ex aliis effectibus, si modo postremi non sunt, percipies. Veluti caliditatem, quæ temperiē efficit, ipso tactu sese prodente ipsius caloris natura agnosces, cibi calidiores, motus vehementiores, & reliqua viuendi ratio, quæ corpus paulo

paulo vehementi us calefacit calorẽ in corpore vigere, cuius nimirũ eſt cauſa, aperit motus validiores, celerioreſque animi, & corporis, vtpote qui à calore proueniũt, tanquã effectus exuperantis caloris ſunt notæ: Ambulatio recta, & ſecundũ naturam ſanitatis eſt effectus, ac per ſeipſam innoteſcit, eam etiam indicant cauſæ quæ eam pariunt: ſiquis enim optime conſtructa crura, & bene affectam motricẽ facultatem in alio conſpiciat, bonam eſſe, quæ ab ea proficiſcitur actio, tanquã ex ſua cauſa colliget: Quòd ſi paruo temporis ſpatio iter longum quis conficiat, ſtatim intelliget tanquam ex effectu promptam, facilemque illi eſſe ambulationem: eodem verò pacto alias cauſas, alioſque effectus ſanitatis cognoſces: Ex eiſdem etiam fontibus differentias illarum depræhendes: etenim ſalubritatem, ideſt probam, optimamque ſanitatem; inſalubritatem ideſt deteriore cõditione affectam, & neutram ac inter has mediam corporis conſtitutionem, ad hæc ſalubres cauſas, inſalubres, & neutras, quæ ſalubritatis, inſalubritatis, neutriuſque ſtatus ſunt effectrices, conſeruatrices, iuuatriceſque, nec non etiam ſalubres, inſalubres, neutroſque effectus, qui à ſuis conſtitutionibus naſcuntur, ex cauſis, effectibus, & propria ſingulorum natura intelliges: Siquidem optimam ſanitatem, optima quæ percipitur ſenſibus illius natura, optimæ cauſæ, optimiq. effectus monſtrant, deteriorem verò hæc deteriora: Sanitatis cauſas optimas eſſe cognoſcimus ex optima illarum natura, ex optimis ſuis effectibus, & optimis cauſis: & demum effectus optimos, quum optimi conſpiciuntur, ac ex ſuis optimis cauſis, & effectibus, percipimus: ſibi enim mutuo hæc ſigna præbent, & genera ex generibus, & differentiæ ex differentiis ſignorum depræhenduntur. Contingit tamen vt eadem nota ſanitatis, & illius cauſæ ſit teſtimonium, veluti facilis, promptaque nutritio ſanum eſſe corpus, & in eo calorem præter alias qualitates vigere monſtrat, & color pallidus vt bilem redundare, ſic corpus non inculpata ſanitate præditum nunciat: Ac in omnibus præterea ex ſimilitudine notas petimus: Si quos enim ſanos optime conſtitutos, vel temperatos, aut bona ſtructura donatos, vel aliter affectos agnouimus, eadem illis tribuimus, quos iis ſimiles putamus, ſic enim de liberorum natura, & vita ſtatuimus ex ſimilitudine parentum ducta coniectura, & indiciis.

De ſignis cognoſcendorum humorum. Cap. VII.

SVnt porrò inter cauſas ſanitatis, & morbi precipue humores: valet etenim corpus, vt author eſt Hippocrates in libro de Natura humana, & res ipſa docet, quum hi probam qualitatem obtinent, & iuſtam menſuram ſeruant, ſuiſque in locis continentur: ægrotat autem, quando ſunt contrario modo affecti, ſiquidem temperies, formaque partium ob formam, alienaſque humorum qualitates labefactantur. Ac non ſolum quidem ſimilarium natura humorum vitio corrũpitur, ſed etiam ferè vniuerſa corporis ſtructura ex illis ſua mala contrahit: Nam vlcera, inflammationes, cancri, & (vt ſemel dicam) tumorum generatio, calculorum, lumbricorumque procreatio, immoderata partium craſſities, & extenuatio, obſtructiones, figuræ plurima vitia, aſperitates, lenitateſque partium præter naturam, & nonnumquam etiam luxationes: & denique aliæ omnes propemodum noxæ ob humores in nobis accidunt. Adde quòd animi corporiſque functiones ad humores vtplurimum, tanquam ad earum authores referimus, quo magis illorum naturam, & vim medicum tenere oportet, qua quidem de re libro quarto de Sanitate tuenda, & primo, & quarto Aphoriſmorum ex profeſſo agit Galenus, vt alios infinitos locos omittam, in quibus obiter illorum notas ſe tradere pollicetur: Verum meo quidem iudicio, nulla methodo id facit. Quum ex colore ab excretionibus cõſuetis, à ſymptomatis, victu antecedẽte, facili tolerantia vacuationis, ab his præterea, quæ cum natura humoris ſunt cõiuncta, à ſexu, regione, vrina, deiectio-

nibus,ſudore,ſapore,ſomno, vigilia, calore, frigore, ex puſtulis, quæ in corpore oriuntur,otio,labore,& aliis huiuſmodi eas peti ſcribit:Quum enim tractatio omnis,quæ methodo nititur,eo paſsim atteſtante,à ſummis generibus inchoare debeat,probari certè non poteſt,quod in hac re ita ab eo docetur, nimirum quum nulla capita,nulloſque fontes proponat,à quibus ſigna omnia ducantur; quo fit vt ſemper aliquid omittat ſingularium enumeratio: Id quod facile vnicuique patere puto. Nec etiam ſi omnia recenſeantur,propterea arte docentur,quæ eo modo explicantur: Nam genera prius quàm infimæ ſpecies ſemper doceri debent,ſic enim quæ ſunt eiuſdem naturæ ſub eodem genere comprehenſa,etiam ſi non enumerentur,intelliguntur, audacterque affirmare poſſumus nihil fuiſſe prætermiſſum,quod quidem non ſolum certam reddit doctrinam,ſed etiam animum veri agnoſcendi cupidum ſolatur,minuitq. ſtudioſis laborem,dum ex omnibus authoribus omnes notas colligere nitūtur,& interim multa ſuperflua aceruant. An propterea(queſo)putare debemus tot eſſe pituitę,aut alterius humoris indicia,quòd perlectis omnibus Galeni libris,nō plura ſint inuenta? Quid ſi nonnulla omittat? Quid ſi plura,& aliqua inutilia tradat? Nonne vanum putabimus huiuſmodi laborem? Ac quanto quidem ſatius eſſet ſtatim ab initio genera inuenire, ex quibus horum vniuerſa ſigna petuntur,& artem excogitare, ad quam omnes authores, omnium præcepta, vniuerſæque notæ referantur, cuiuſque beneficio quid deficiat,vel redundet,quid denique rectè,vel perperam ab vnoquoq. tradatur,agnoſcere liceat. In hoc præterea artem apud Galenum deſidero, quòd quum inter ſigna quædam ſint,quæ genus,alia quæ ſpeciem,differentiaſque humorum oſtendunt,alia aliis certiora,maioreque vi prædita alia quæ eos in toto corpore redundare,alia demum,quæ eoſdem in partibus quibuſdam ſolum contineri monſtrāt, hæc capita inter ſe non diſtinguat,nec quæ ſunt ſingulis propria tradat,quum tamen plurimum referat hæc inter ſe diſtinguere,& proprias illorū notas certa methodo docere. Itaque licebit vnicuique,qui arte vti velit ex prędictis fontibus humorum vniuerſa indicia ſumere. Sūt enim humores ſuapte natura quidam calidi, & ſicci,vt bilis: Alii calidi & humidi,vt ſanguis:quidā frigidi & humidi,vt pituita:alii frigidi,& ſicci, vt humor melancholicus:tēperati alii vt tota eorum maſſa, quę etiam ſanguinis nomine donatur,ex omnibus iuſta quadā proportione, exuperante tamen ſanguinis copia confecta. Sunt qui in occultis, maligniſque qualitatibus naturam obtinent,vitiataque ſunt forma,quales ſunt,qui in aêre peſtilenti gignuntur,aut à venenis tota ſubſtantia lędentibus inficiuntur. Ac vbi quidem illorum natura in euidētibus qualitatibus poſita eſt,licet ex ea quis humor redundet depræhendere. Si enim tactu calidius ſicciuſque corpus ſentiatur, calidos & ſiccos in eo vigere humores colligimus. Sic calidos & humidos & deniq. alterius naturæ,quàm ſcilicet tactus ſubeſſe iudicat. Eſt enim hic ſenſus primarum qualitatum iudex optimus. Quòd ſi maligna humorum natura extiterit,non perinde licet tactu eam dignoſcere, quippe quū per malignos morbos venenoſa ſæpe ſubſit in humoribus natura,quæ omnem tactum fugit. Quum verò excernuntur,viſu commodiſsime id facimus. Nam ſi quis æruginoſam bilem excretā videat,contemplatione illius formæ malignum humorem ſtatim agnoſcet,ſicut etiam pituitam,aut alterius generis humorem,cuius natura in primis qualitatibus eſt poſita, vnde optimè Hippocrates in libro de Natura humana ſcribit pituitam etiā vi tractam perpetuò frigidam apparere,quòd illius natura ſit frigidiſsima,quæ etiam tactu percipitur. Vnde excreta hoc vno modo nobis indicia præbere dicuntur,quatenus ſcilicet humoris excreti naturam,quæ perinde non erat perſpicua,quum in corpore lateret,ſenſibus liceret percipere. Habēt præterea humores ſuos effectus, quales ſunt ſecundæ tertiæque qualitates,& quæ in corpore pariunt,ex certa etenim temperie humorum,color,ſapor,odor,craſsities,tenuitas,viſciditaſque in il-

lis

sensu, [illegible] tactu quae primarum qualitatum iudex optimus
Maligna humorum natura q[illegible]

lis prouenit: ob id signa quæ ab his ducuntur, scribit Galenus ab illis sumi, quæ cum humoris natura sunt coniunctissima, & meritò quidem quũ illi potissimum sint constituẽdi eorum effectus, qui ex primis qualitatibus, in quibus eorum natura collocata est, nascuntur. Siquidem secundæ tertiæque qualitates immediate à primis fiunt: ab his igitur notæ hoc modo capientur: siquis enim pallido colore quempiam videat, meritò bilem pallidam in eo abundare iudicabit; sic nigram, si niger sit corporis color, pituita si albus, sanguis si ruber, malignum verò humorem si huiusmodi color appareat. Eodem modo si tenuem, & flauum, uel pallidum humorem à corpore excretum conspiciamus, pallidam, flauamq. bilem eam esse iudicabimus; quoniam huiusmodi color, & consistentia, quæ bilis naturam sequuntur, adsunt: viscidi, crassi, & albi omnes ex pituitæ genere consistunt, nigri, & crassi melancholici omnes. aquosi, & diluti serosi generis, & denique quum noueris qui sint proprii colores, propriæque consistentiæ humorum, ex illis licebit, quales sint humores, qui abundãt, dignoscere. Hoc modo etiam excrementa, quæ reiiciuntur à corpore, humoris abũdantis sunt indices, quòd scilicet sensibus subiiciant qualitates cum natura humoris coniunctas. Habent & suos sapores, & odores singuli humores; est enim sanguis dulcis, & pituitæ etiam quoddã genus, bilis amara quæ pallida est, flaua vitellina, æruginosa, isatodes, & atra ea, quæ ex his gignitur: Nec existimare quidem oportet omnem atram bilem acerbam esse, vel acidam, quemadmodum Galenus scribere solet nulla adhibita distinctione: Nam quum, eo authore, atra bilis vel ex flaua, aut ex sanguine vel humore melancholico procreetur: ea certe quæ ex amara bile, qualis est flaua, per assationem gignitur, nunquam acida esse potest, siquidem acidus austerusque sapor exuperantis frigiditatis sunt indicia, & rebus primo insunt, dum crudiores existunt, ac non dum à calore elaboratæ, & percoctæ: tunc enim acida, dulcia, amara, & salsa demum euadunt. Itaque si amara, vel eundem retinent, vel in sequentem, succedentemque saporem permutantur. constat quod amarum est nunquam acerbum, vel acidum fieri posse. Est autem austera, quæ secundum naturam est, melancholia, quum proprio nomine humorem melancholicum in libro de Naturalibus facultatibus Galenus vocandam esse censet. Acida est atra bilis, quę ex humore huiusmodi prouenit: Nam acerbum in acidum transire aptum natũ est, vel forte etiam huiusmodi sapore est prædita, quæ ex sanguine præsertim limoso, & non bene à feculento humore expurgato conficitur. Refert quoque saporem acidum pituitæ quoddam genus, quę ob id acida pituita vocatur. Qui verò insipidi sunt humores, omnes ex pituitæ genere consistunt. Salsus verò humor, vel pituita est putrefacta, aut cum humore seroso mixta, aut ipse etiam solus serosus humor. Ceterum boni odoris sunt humores temperati, putridi verò pessimi, calidi, & humidi virosum nescio quid referunt: Qualis verò sit bilis, vel pituitæ, & (vt semel dicam) singulorum humorum odor, nec exprimere, nec agnoscere facile possumus. Docendi tamen methodus postulat, vt ab his etiam proprias humorum notas petamus. Iam verò ea, quæ humores in corpore pariunt, vniuersa vel ad animum, vel corpus pertinere dicamus: Animi quidem mores quales subsint humores, indicant. Nam qui iracundi, & furibundi, biliosi, stolidi, & ad risum profusi, incontinentes, impudentesque sanguinei: Astuti, cauti, prudentes, constantes, ingeniosi melancholici. Maligni, proditores, simulatores, osores, iniuriarumque memores, & peruerso ingenio præditi censentur, quibus atra bilis dominatur: obtuso ingenio prę diti pituitosi: vt enim corpus frigido, & humido humore grauatur, sic & animus obruitur. Quo magis mirari subsit, quòd Galenus scribat pituitam ad animi mores nihil conferre, si enim corporis temperiem illi sequuntur, quur nõ putabimus à frigida & humida temperie, cuiusmodi pituitosa est, certo modo aliter quàm ab aliis humoribus affici? Valent memoria melancholici, felicior est imaginatio, &

rerum compræhẽsio sanguineis,& pituitosis,nimirũ quòd in humido prõptiores fiant impresſiones,vnde pueri,& mulieres maximè dociles putãtur. Qui verò matura iam sunt ætate,ineptisſimi ad discendũ apparẽt. Qui tẽperatos habent humores mediocria hæc omnia obtinent.Mania,vt affectus præter naturã attingamus, atræ bilis exuperantis in cerebro est indiciũ.Tristitia,& melãcholia humorẽ melãcholicũ testantur. Delirium bilis flauæ,aut sanguinis, vel vaporis biliosi dominium monstrat.Ac vt breuiter dicã,animi perturbationes,& morbi qualis sit temperies, & humor redundans repræsentant. Quæ verò ab humoribus in corpore proueniũt,placet ita diuidere,vt quædam ad habitum corporis, quædam ad illius actiones,alia verò ad eiusdem pasſiones referantur.Nam habitus gracilis cum venarum amplitudine biliosum humorem vigere indicat, carnosus sanguinem bonum,crasſus & mollis pituitosum, pinguis frigidiorem, sed nondum pituitosum sanguinẽ monstrat.Asper,durus,gracilis cũ venarũ angustia melancholicos sequitur humores.Tensum corpus vt carnis,adipisq. abundantiã comitatur, sic declarat sanguinẽ copiosum,aut frigidiorem subesse. Liceret ex his,quæ à corporis habitu prodeunt,veluti ex pilis signa colligere redundantis in corpore humoris,sed licebit vnicuique materiam ex Galeni Arte medicinali mutuari,hac sibi proposita methodo,vt omnia,quæ ad eos pertinent,vel ad illorum ortum,vel casum,vel incrementum,copiam,consistentiam,figuram,colorem,duritiem,asperitatem,& læuitatem referantur.Quibusdam enim citius aliis tardius oriuntur,& decidunt,vt admodum biliosis.Eisdem naturis pili cito crescunt,& pallido colore sunt tincti, & contorti,asperi,duri,&(ne singula in hac re prosequamur) facile quilibet inuenire poterit omnes pilorum differentias,quæ non prouidentia naturæ,sed materiæ expirantis à corpore ratione proueniunt,humorum copiam,qualitatemq. sequi.Inter corporis functiones recepta à medicis diuisione,quædam statuentur naturales,quædam vitales,aliæ animales.Eas autem vocamus naturales, quæ famulantur generationi,nutritioni,& auctioni.Vitalem vocamus facultatem, quæ pulsus edit.Animalem vim principibus actionibus,sensationibus,& voluntariis motibus præesse putamus. Igitur celeres motus biliosos comitantur, tardi pituitam, moderati,& graues temperatos humores ostendunt.Contendunt fere cum biliosis in celeritate sanguinei,sed citius exoluuntur,quibus bilis abundat,diuque perseuerare in officio nequeunt,compositos edunt motus melancholici. Inordinatos & furore plenos atrabilarii,& qui admodum biliosi existunt. tardi ad motum sunt pituitosi,sed minus fatigantur.Vegetos sensus habent biliosi, acutos melancholici,laudabiles quidem,sed turbulentiores sanguinei, obtusisſimos pituitosi, moderatos temperati : Quod verò ad principes functiones pertinet, in animi functionibus,& perturbationibus sumus complexi.Solemus enim animi mores vocare potisſimũ rectricis facultatis functiones,& quæ in corde fieri putantur pasſiones,vt iram,tristitiam,gaudium,magnanimitatem, constantiam, de quibus præsens locus diligentiorem tractationem non postulat.Ad sensus pertinent somnus & vigilia:Sunt autem maximè vigiles melancholici, & biliosi, somno sunt magis dediti temperati quàm illi,&si id moderatè,magis adhuc sanguinei,omnium maximè pituitosi.Quòd verò ad naturales functiones pertinet prompte conformantur,& adolescunt biliosi,deinde sanguinei,postea pituitosi,postremo melancholici,qui vnà cum biliosis celerrima senectute conficiuntur.Incremẽtum in omnes partes humorum copiam,& quòd citisſime fit,etiam caliditatem comitatur. Ad generationem,& venerẽ procliuisſimi biliosi,sed cito exoluuntur.Id quod etiam melancholicis accidit,qui flatum plurimum congerunt. Sed his perinde inimica non est venus quum rarius semen emittant, vtpote ex flatu ad coëundum excitati.Alii verò melancholici tarde ad venerẽ excitantur, & illius vsu præter modum exſiccato corpore maxime lęduntur,sanguineorum potisſimum venus est,quum

semine

semine copioso abundent, & si non perinde prompti sint, & expediti, vt biliosi. Pituitosi tardi ad venerem, nec tamen obest hæc illis si moderate ineatur, calore si quidem pituita concoquitur, & temperatius corpus euadit, at frequentiore vsu, dissoluto semine calidiore substantia vnà cum spiritu vitali frigidius redditur. Ad coctiones omnium aptissimi sunt sanguinei, ad attractionem biliosi & ad retentionem, in qua etiam melancholici illis forte non cedunt, nimirum quod siccitate qua hi abundant, retentio peragitur. Infirmissima est retentio, & attractio pituitosis, concoctio melancholicis: Ad reddenda excrementa, præsertim quæ per aluum excernuntur maximè idonei pituitosi: Sanguinei ad retentionem, & expulsionem non perinde infirmi, vt pituitosi; omnium verò illi fœlicissime nutriũtur: Distributio alimenti in biliosis fœlicius obitur: In melancholicis melius quàm pituitosis: at deterius illi quàm hi concoquunt, & nutriuntur refragante frigiditate, & siccitate vtrique operi, vigente in pituitosis humiditate. Vitalis vis validissima in sanguineis, deinde biliosis, infirmissima pituitosis: deinde melancholicis, cui verò humores sunt temperati, omnia hæc moderata adsunt. Cæterum inter passiones corporis hoc loco morbos ipsos, illorum accessiones, & dolorem enumeramus: calidus enim morbus calidum humorem abundare monstrat, frigidus frigidum: Sic accessio quæ quotidie aduenit, pituitam, quæ tertio quoque die bilem flauam, quæ quarto melancholiam, vel atram bilem, quæ verò perpetuum quendam tenorem seruat sanguinem: longæ accessiones pituitam, vel melancholiam, breues bilem vel flatum redundare ostendunt: vehementes morbi, qui ex humore proueniunt, sanguinem, aut bilem omnino sequuntur, languidi pituitam; benigni ex sanguine potissimum, deinde ex pituita nascuntur: *maligni primas obtinent; qui ex atra bile; secundas, qui ex humore* melancholico, postremas qui ex æruginosa, vitellina, & flaua proueniunt: Lethales ab omnibus humoribus fiunt morbi, maximè autem à bile flaua, vitellina, æruginosa, & atra: qui verò perpetuò hominem ad mortem vsque comitatur, ex atra potissimum originem ducunt, vt ostendunt cancri, & elephantiasis: Quòd si ex aliis humoribus eadem vis aliquibus concedenda est, pituitæ dabimus, ex qua asthmata, scabies nonnunquam, & podagra toto vitæ tempore sæpe affligunt: Dolor eadem ratione materiam abundantem significat. Erodens enim bilem flauam: obtusus & grauis pituitam: tensiuus vel flatum, aut sanguinem sequitur. Ac vt semel dicam licebit vnicuique ex effectibus prædictis, & aliis eiusdem generis abundantis humoris notas reperire. Alleuiationes quoq. & aggrauationes, quæ excretionem humorum sequuntur, inter passiones corporis non ineptè reputari possunt. Ex quibus etiam indicia petuntur: grauis siquidem esse solet superflua, & familiarium humorũ vacuatio, leuis autem si id quod est noxium educitur moderate. Iam verò ex humorum causis illorum indicia commodissimè hoc modo ducemus: Nam quum à causis calidis & siccis bilis gignatur, fit profectò vt quæ calefaciendi, & siccandi vim habent, huiusmodi humorem ostendere dicantur: Hac enim ratione ætas, aëris conditio, regio, anni tempus calidum & siccum, vita laboriosa, vigiliæ, curæ bilem flauam aut etiam atram, quum scilicet vehementius diutiusque processerint, ostendere dicuntur, quoniam eam gignunt: Eiusdem generis est temperies corporis calida, & sicca, & sexus; veluti quum viros biliosos, mulieres pituitosas dicimus, & alia huiusmodi, quæ vel humorem gignendi statim vim habent, vel illud monstrant, quod eã vim obtinet, notas prębere ad bilem pituitamque cognoscendam dicuntur: siquidem temperies per se humores procreat: sexus autem, & ætas non id faciunt, sed qualis temperies sit indicant; veluti aër qui gignit quidem sibi similes humores, non tamen statim, sed quoniam primò corporis temperiem mutat: Regio, anni tempus qualis sit aëris conditio declarant, quorum sanè varietatem nemo distinguere poterit, qui ignoret quonam

modo hæc abundantium humorum sint indicia. Præbet quoque suas notas materia ex qua humores gignuntur: eam autem suppeditant, quæ assumuntur, & retinentur. Quum enim id, quod assumitur, facilius promptiusque vertatur in sibi similem, quàm in alium humorem, eum, qui calido, & sicco nutrimento, aut medicamento vtatur, rationi consonum est bile abundare: Eodem modo si quæ consueuit excerni bilis, non amplius excernatur, materia suppeditatur biliosa corpori, differtque à superiore, quòd hîc actu, illic potentia materia bilis sit: quamobrem genus signorum, quod ab excremētis cohibitis capi scribit Galenus ne plures fontes fiant, ad materiam humoris redigatur, non tamen impedio alios aliter facere modo omnia indicia certis quibusdam generibus complectantur. Ducemus autē ex materiæ qualitate, quantitate, ordine, & assumptionis tempore humorum notas. Diuersi etenim humores, quum hæc euariant, procreantur: Nam temperati cibi in calidioribus corporibus, veluti admodum biliosis, bilem gignunt, In pituitosis pituitam, qui copia grauant coctricem, etiam si biliosi suapte natura fuerint, omninò in pituitam degenerant, quod etiam peculiariter de vino notauit Galenus, quod quidem etsi calidum est, vbi tamē largius sumitur, quàm confici possit, sopores, & alios huius generis frigidos affectus parit. Vbi autē ordo peruertitur, vtplurimum corrupti sunt humores, qui gignuntur: vbi verò intempestiue sumuntur, nondum priore percocto, pituita est, qui prouenit humor. Nec minus licet ex subiecto corpore & instrumento, in quo humores procreantur, illorum signa capere. Qui enim in ventriculo, aut cerebro colliguntur, vtplurimum pituitosi esse putantur, quòd illic pituitæ sit sedes: qui in liene continentur, melancholici esse solent, In venis serosi aut biliosi, vel sanguis ipse purior; in hepate verò bilis, vel sanguis coaceruantur. Colligimus pariter humorum notas ex cōmuni corporis instrumento. Quibus enim natiuus calor imbecillior est, his pituitam abūdare credimus. Qui verò natiuo calido abundant vt feliciter concoquunt, sic sanguinis optimi plurimum procreant. Quinetiam causæ sine quibus, suam vim in hoc ostendunt. Nam si alimentum non satis retinetur, donec sit perfectè elaboratum, pituitam abundare necesse est: contrà verò bilem, si postea quàm est concoctum, excrementa tempestiuè non excernantur; tunc enim quicquid est, longiore mora exuritur. Ad hęc iuuantes causę, & lædentes vt ostendunt qualis temperies sit eodem modo quales subsint humores indicabunt, siquidem qui temperatis duntaxat iuuantur, temperatos humores habent: qui offenduntur à similibus, intemperatos eos obtinēt: quibus frigida, & humida prosunt, calidis, & siccis humoribus sunt referti, & denique exceptis temperatis, alios omnes offendunt similia, contraria autē iuuāt. Seiunguntur porrò hæ causæ à gignentibus, & materiam suppeditantibus, quòd factum humorem corrigant, non autem vt aliæ gignant. Superest quartum genus signorum, quod à similitudine capitur, quod etiam ad humores cognoscendos suas notas confert: Nam si duos eodem morbo affectos constituamus, & vno mortuo, aut dissecto vniuersum corpus, aut cor, vel aliam partem maligno, aut putrido, vel alterius generis humore plenum inuenerimus, aptissimè colligemus eosdē in eisdē locis contineri humores, nimirū quòd similia ostendant similia. Iam verò illud explicandum est, quænam signa ex tanta multitudine certa omnino existant, & nunquam fallere valeant, quæ verò incertiora, & dūtaxat coniecturalia, quidque in singulis obseruandum, ne hallucinemur: Itaque notæ, quæ à natura humoris perpetuò verè esse non possunt: sæpe enim humor est calidus, qui in corpore viget, quum nihilominus frigidum corpus sentitur: quod in his apparet, qui per initia accessionum biliosæ febris, contracto ad interna viscera calore, extrinsecus rigent, frigidique sentiuntur: Quapropter inæqualiter affici corpus non oportet, si ex tactu qualis sit contentus humor, dignoscere tentemus: tūc enim si corpus calidius, quàm temperato conueniat, percipiatur, calidi omnino redundant

dundant humores, vel propria natura, vel aliunde ascito calore. Nam pituita putrida alioqui suapte natura frigida, calida censenda est. Inter effectus autem ea, quæ sumuntur ex sapore indicia, quum adsunt, perpetuo vera sunt. Neque enim continuò qui exuperant humores, in linguam effunduntur, sed quum percipiuntur, nunquam fallunt. Bilis siquidem necessario fuerit, quod amarum est: melancholicum quod austerum & acerbum; quod verò dulce, omnino vel sanguis vel pituita: sic profectò, quum ea, quæ à corpore exhalant, grauem odorem repręsentant, corruptos putredineque affectos humores arbitramur. Cæterum in colore necesse est easdem distinctiones adhibere, quas prius notauimus, quum ab humorum essentia signa sumebamus, vt scilicet corpus in calore, & frigore mediocriter habeat. Nam frigus quum cutem constringit, humores simul intro protrudit, & cutim liuidam, ac sine calore reddit: sic sanè calor sanguinem ad externas partes, quo cutis rubicunda euadit commouet. Quamobrem quæ aut calefaciunt, aut refrigerant, exteriores partes, vt calorem ambientem, frigus externum, internos affectus, veluti febrem, pudorem, iram, tristitiã, motum, nimiam quietem, somnum, vigiliam immoderatam, & si quæ alia huius generis reperiuntur, abesse oportet, quum ex colore iudicare volumus, qualis humor in corpore uigeat. At quæ sumuntur ex animi moribus humorum indicia prorsus certa esse non solent, tum quòd sæpe videamus alios esse mores, quàm corporis condicio ostendat, vt in his, qui metu, aut religione coërcentur, aut nimia licentia proteruire sinuntur, tum quòd corporis temperiem sequantur, in qua qualitatum adest quidam excessus, quibus tamen nullus similis peculiaris humor redundat: Non enim necessarium est in eo, qui paulo calidior sicciorue sit bilem statim abundare, aut humorem melancholicum in eo, cui sit temperies frigida & sicca, nec pituitosus confestim putandus est, aut sanguineus, qui humidus est cum calore, vel frigore. Quippe quum humorum generationes non qualemcunque, sed maiorem quendam qualitatum excessum requirant. Potest pręterea vnica qualitas exuperare, quę mutationis morum animi erit causa, generationis autem peculiaris alicuius humoris minimè, si modo in singulis duæ qualitates vincunt. Quod etiam spectasse Galenum videmus: quum in Arte medicinali temperaturarum corporis notas præscribit: licet tamen ex animi moribus si non speciem, saltem genus humoris deprædhendere. Nam calidos humores in eo exuperare oportet, etiamsi non sit bilis, qui ad iram est procliuis, vbi verò magnus quidam excessus in animæ functionibus conspicitur ex illis certas de humoribus notas ducimus. Quæ verò pariunt humores in corpore, præsertim si ea præter naturam extiterint, signa certa præbent. Tertiana hoc modo febris bilem necessariò abundare declarat. Sic accesio, quæ cum rigore inuadit, & motus morbi velox, & dolor mordicans, acris calidique humoris exuperantis sunt indices. Tumor qui vehementem dolorem infert, sanguinis, aut bilis, vel calidi omnino humoris est testimonium: ostendunt nihilominus habitus mollis humidos humores subesse, durus, & asper sicciores, corpulentia humidiores, & copiosiores, obæsitas frigidiores, quamquam (vt diximus) sine redundaute humore, qui vnam ex quatuor humoribus speciem obtineat, ob certam temperiem hæc eadem fieri possunt, nec non ob aliquem errorem, congestos alios esse succos, quàm huiusmodi naturales corporum constitutiones repræsentent. Quis enim dubitet in molli corpore bilem abundare, si præcesserint quæ bilem procreent, in aspero & duro ob cruditatem & otium pituitam aceruari posse? Idem esto iudicium de his, quæ in habitu corporis nascuntur, vt pilis, qui vt naturalem temperiem, & humores indicare valent; sic eos, qui ex quacunque occasione in dies mutantur, minimè possunt. Flauus quidem pilus bilis est indicium, ex qua genitus est, qui iam vigente pituita, huiusmodi colorem diu seruat. Cæterum in excrementis illud obseruandum est, ne ab

aliqua vi extranea emittantur. Nam si ob acrimoniam bilis, os venæ aperiatur, sanguis fluet; etiamsi non abundet. Eodem modo si æstuante corpore sanguis pro fluat, non est id abundantis huius humoris indicium, sed si humor, qui excernitur sit excretionis causa, tunc signum est eundem, sibique similem in corpore vigere: qui tamen excretus, qualis sit conspicitur. Bilem enim abundare in corpore agnoscimus, si effusus sanguis pallidior extiterit. Atqui in causis, vel efficientibus, vel materiam suppeditantibus illud latere non debet, si certa indicia habere velimus, vt omnes causæ simul coniungãtur. Siquidem bilem abundare necesse est, si ætas, regio, cæli status, vitæ condicio, alimenta, & omnia deniq. bilem procreantia affuerint. Quod si quædam deficiat, non certæ erunt notæ, sed tantum à certitudine deficiet cognitio, quantum à communi consensu recedunt causæ. Quippe necessarium non est in iuuene bilem vigere, quum otiosa vita, frigidaque aëris constitutio, vel alia huiusmodi ætati contraria adsunt, quæ id quod ætas conficere potest, vincunt. Licebit vnicuique ad horum imitationem in aliis, si quæ reperiãtur, exceptiones & circunstantias adnotare, hæc enim mediocriter etiam doctis sufficere possunt. Nunc verò ex his fontibus signa haurire oportet ad ea cognoscenda quę de humoribus scire medico expedit. Opus autem est imprimis separare genus à genere, vt bonos humores à malis, & calidos à frigidis, humidos à siccis, speciẽ à specie, vt inter calidos bilem à sanguine, inter frigidos pituitã ab humore melancholico, & serosum dictum humorem à reliquis omnibus, & infimas species ab infimis speciebus, veluti bilem flauam à pallida, pituitam acidam ab insipida, & dulci. Qualitatem præterea à substantia necesse est seiungere. Est enim aliquando id quod in humore peccat illius qualitas non propria substantia, veluti quũ bilis calidior acriorque, non tamen copiosior existit; ad hæc scire oportet qui vinci alteratione posint, & qui non nisi vacuatione corrigi valeant. quibus præterea alteratio conueniat per ea, quæ tota substantia agunt, quibus verò sufficiat sola rerum qualitas; qui præterea ex humoribus ad vacuationem sint parati, qui verò minime: postremo an in toto corpore, vel in multis partibus, vel vna tantũ humor contineatur, & si quæ aliæ sunt in humoribus differentiæ, quæ medici officia variare queant, per proprias notas dignoscendę. Præstant autem id, vt summatim dicam, ex singulis fontibus signa ducta, & vnicuique propria. Quòd si in vno genere cõmunia omnia forte inuenies, in altero certe non deerit, quod vnicuiq. sit propriũ, itaque bonos humores indicant imprimis essentia ipsorum humorum, quæ proba est, temperata scilicet quędam qualitas, bonus color, sapor, odor, substantia mediocris, boni effectus tum animo tum corpori peculiares, bonæ causæ efficientes, inquam, quæq. materiã suppeditãt, & sunt instrumenta, vel inter lædentes, & iuuantes reponũtur. Prodest enim probus victus, quibus boni adsunt humores, obsunt autẽ remedia, quę malè affectis humoribus cõferũt, cõtraria verò his malos humores ostẽdent, ac ea maligna malignos, & benigna benignos abundare mõstrant, sic calidos à calidis distinguimus. Nã etsi sanguinem, & bilẽ caliditas sequitur, peculiaris tamẽ quidã calor, nẽpe acrior, & mordacior bilem comitatur, mitior & halituosior inest sanguini. At color certius unum ab altero separat. Pallidus siquidem in quo bilis, rubor in quo sanguis viget, color apparet. Alius pręterea est sanguinis, alius bilis sapor, diuersa quoque est eorum substantia, & causæ propriæ propriiq. effectus, diuersæ similitudines, quibus inter se differre cognoscuntur. Atque eadẽ etiam speciem à specie distinguunt. Diuersa namque hæc omnia in eo apparent, in quo flaua, vel vitellina, aut pallida, vel ęruginosa bilis exuperat. Nec non ex eadem methodo perspiciemus in quo loco humores redundent. Si enim in uniuerso corpore qualitates humorum naturam constituentes sentiãtur, ipsique humores, qui excernuntur per singulas corporis partes, per quas natura sese expurgat, similem naturam habuerint, si causæ humoris prædictæ totum affecerint, totiusque ef

fectus

fectus ſequantur, qui vnius generis humores exuperare monſtrent, quis negabit eos in vniuerſo animali exuperare? Quòd ſi in partibus quibuſdam, aut vna ſolũ hæc adſint, in eo duntaxat loco humorem vigere ex eiſdem notis colligemus. Hoc namque pacto, quum vniuerſum corpus æſtuat, acremque perſentit qualitatem, & color flauus apparet, percipiturque amaritudo in ore, vrgent vigiliæ, eduntur motus celeres & inconſtantes, pulſuſque emicant elatiores, deiecta eſt appetẽtia, torretur alimẽtum, & ſanguis, infeſtat morbus bilioſus vniuerſo corpori peculiaris, adeſt iuuenilis ætas, corpus gracile, hirſutum, venis latis præditum, præceſsitque victus omnis calidus, & ſiccus, & vbique calida & ſicca obſunt, proſunt autẽ quæ bilis acrimoniam retundunt, & ipſam bilem educunt, ſi præterea quæ excernuntur per cutim, aluũ, veſicam flaua fuerint, plenum huiuſmodi bile vniuerſum corpus agnoſcimus. Quòd ſi pituitæ indicia in ventriculo adſunt, bilis autem exuperãtis in habitu corporis, aut venis ſigna apparent, intelligemus inæqualiter corpus affectum, & varios in diuerſis partibus humores redundare, quo modo ex vrina, & ſudore potiſsimum quales ſint humores, qui in venis, & habitu corporis cõtinentur, & ex aliis etiam notis, quæ ſuccos in eo loco vigere peculiariter monſtrant, quantum medicina promittere poteſt, cognoſcimus, Non deſunt etiam ſigna ex hac methodo, quæ oſtendant vel exuperantes in humoribus qualitates, vel ipſorummet humorum in corpore redundantiam. Nam acrimonia, quæ tactu ſentitur, calidiorem oſtendit ſubeſſe humorem bilioſum, non tamen propterea copioſiorem, quàm par ſit ipſam bilem. Veluti nec etiã acuta exercitatio, & vigiliæ, aut qui præceſſerunt animi corporiſque labores, ex quibus corporis quidem calor, et ſiccitas intenditur, non tamen uſq. adeo vt perpetuo ex ſanguine aſſato bilis procreetur. Acrimonia verò, & flauities ſimul, cibi calidi, & ſicci, & quę vehementius excalefaciunt, ſiccantque cauſę non ſolum acriorem, ſed etiam abundantiorem in corpore eſſe huiuſmodi humorem teſtantur. At ſigna, quæ humorem indicant, qui alteratione omnino vinci nequit, monſtrant huius generis materiam non aliter, quàm vacuatione corrigi poſſe, & quæ extenuatos, nullaq. alia inſigni qualitate præditos ſuccos nunciant, eos oſtẽdunt ad vacuationẽ paratos, foreque facilem & vtilem huiuſmodi vacuationem pollicentur. Quarum rerum vſum in eo opere, quod (deo fauente) de euacuandi ratione breui edemus, & alibi in tota ferè medicina agnoſcemus: nihil enim frequentius ad manũ in vſumq. venit, quàm de humoribus tractatio, & cognitio. Nunc verò ſupereſſe video, vt multitudinis omnis notas tradamus, nam exuperantes humores nunc vires grauant, nunc conceptacula ſua diſtendunt, aũt proportionem iuſtam excedunt, quæ medicum ignorare non oportet, quum hinc varii morbi naſcantur, & curandi, præſeruandique ratio ex horum diuerſitate uarietur. Sed quoniam varia eſt multitudinis natura, varia vis, multipliceſque differentiæ, quarum rerum ſigna nemo vnquam intelliget, qui hæc prius non cognouerit, paucis hæc explicare operępretium eſſe duco: præſertim quum nonnulla in hac re occurrant, in quibus Galenus, & qui eũ ſunt ſequuti, mihi non ſatisfaciunt.

Multitudinis notæ. Cap. VIII.

QVod Gręcis πλῆθος dicitur, à quibuſdam plenitudo, ab aliis verò multitudo uerti ſolet, uidenturq. mihi melius hi, quàm illi ſentire. Nam quum à Græcis πλῆθος definiatur eſſe alicuius ſubſtantiæ ultra naturalẽ modum in aliquo loco abundantia, plenitudinis nomen id nobis non indicat, ſiquidẽ partes plenas etiam appellamus, quæ naturalem mediocritatẽ non excedunt, nec ubi aliquod eſt uitium: ueluti quum carne corpus, aut uentriculum nutrimento plenum dicimus, quum nec uires nec uaſa quidpiam patiantur, nec proportio uitie-

tur per huiuſmodi plenitudinem. Quum autem multum eſſe quidpiam dicimus id,quod mediocritatem excedit multum dicimus,damnamuſque tanquã id,quod exceſſum ſignificat.Porrò quum multitudo ſit ſubſtantię cuiuſpiam pluſquam cõ ueniat,in aliquo loco conſiſtens abundantia, meritò à tribus illius differentiæ ſumentur,nempè à diuerſa ſubſtãtia,quæ abundat,à loco diuerſo,& ab eo,cuius ratione dicitur multitudo.Ac ut de tertia differentia primò agamus,multam ſubſtã tiam in corpore intelligi debere ſcribit Galenus, uel ratione loci continentis, uel uirtutis,quæ eam regit: unde illa multitudo ad uaſa,hæc uerò ad uires uocari ſolet.Verum mihi prętermittere uidetur Galenus tertium quoddam genus, illudq. non ſolum in arte noſtra,ſed in aliis omnibus maximè neceſſarium,quod quidem ex proportione ſumitur.Multum enim ſępè dicimus eſſe in corpore humorem,ut multam bilem,multam pituitam,quæ tamen nec uires grauet, nec uaſa diſtendat, ſed quod proportionem,quam cum aliis humoribus habere debet,excedat. Alioqui quomodo (quæſo)huiuſmodi redundantiam multã nuncupabimus,ſi ea duo duntaxat ponantur, ad quæ omnis multitudo referatur? Statuantur ergo in tertio hoc genere tres differẽtiæ,ad uires,inquam, ad uaſa,& proportionem:ex quibus compoſitæ differentiæ ex eorum complicatione reſultabunt,ad uires & uaſa, uel ad uires,& proportionem,uel ad uaſa, & proportionem,uel ad tria ſimul con iuncta,uires,uaſa,& proportionem. Vires rurſus intelligimus uel naturales duntaxat,vel uitales,uel animales,uel duas;uel omnes iunctas:locum item capere debemus uel uaſa,quæ cauitatem habent, ut uenas,& arterias, quæ propriè uaſa uo cantur,ut uentriculum & inteſtina;uel qui uaſis reſpondet, quemadmodum Galenus multitudinem fieri ſcribit,quæ proportione reſpondet ei,quę eſt ad uaſa,ut carnis,pinguediniſque multitudo dicitur, quæ non omnino ut humores in uaſis, multitudinẽ faciunt. Præterea uel uniuerſum eſt corpus in quo multitudo huiuſ modi colligitur, uel quædam partes,ut uenæ, uel una quæpiam pars, ueluti uentriculus,& hepar.Porrò ſubſtantia,quæ multitudinem facit,ut diuerſa eſt, ita par ticulares quaſdam differẽtias facit propriis nominibus à Gręcis ſæpius,& à noſtris etiam nonnunquam diſtinctas:quæ enim à cibo fit,à Græcis πλησμονὴ uocatur,ut author eſt Galenus in quodam aphoriſmo ſecũdi libri, à Celſo ſatietas dici uidetur,quum ait, Quærũt initium morbi calor attulerit,an frigus, fames an ſatietas, defectum ſcilicet alimenti exceſſui opponens. Quæ verò à ſanguine,vel omnibus humoribus proportione auctis committitur,generali vocabulo πολυαιμία ideſt ſan guinis abundantia à Galeno in libro de Plenitudine nuncupatur.Quòd ſi in toto corpore abundauerit ſanguis,eodem teſte decimo tertio Methodi πληθώρα huiuſmodi multitudo nominatur. At ſi in partis ſubſtantia imbibitus humor, fuerit, φλεγμονὴ,ideſt inflammatio communi vocabulo appellatur:quæ ratione partis, peculiaria nomina recipit,vt pleuritis,phrenitis.Si verò in ſpatio,& concauitate par tis cõtineatur ſanguis,quoniã tunc cõcreſcit,θρόμβοσ ideſt grumus dicitur;quod ſi alius humor abũdet,vt bilis vtraq.pituita,aut ſeroſus humor,vocatur in toto cor pore cacochymia,vt Galenus author eſt quarto Methodi,peculiaria autẽ nomen clatura cacoethia,& corruptio,&(vt Galenus vult)plenitudo nuncupantur, cacoethia quidem humorum,quando illi maligna,& peruerſa ſunt præditi qualitate,vt in peſtilentia accidit:corruptio,quando magnum ita vitium eſt,vt non amplius ex naturæ coctione ad primam bonitatem humores redire poſsint, multitu do verò ſi paruũ ſit vitium,ita vt ſanguis eo,quod ipſum vitiat vacuato, ad ſuam naturã redigi queat.Hæc Galenus decimo ſeptimo aphoriſmo libri ſecundi.Non tamen video quur multitudinis generale nomen ei differentiæ magis accommodet,quàm aliis. Cacochymiæ præterea nomen vario modo etiam ille vſurpat. Nunc enim eam definit eſſe acrium humorum abundantiam,à qua hoc modo excludit pituitæ naturalis exceſſum, quum tamen ſæpius cacochymos eos vocet,

in quibus

in quibus alius à sanguine humor redundat. Quòd si in habitu corporis huiusmodi humores exuperent, peculiaria nomina consequitur talis redundantia. Quæ enim à bile fit per vniuersum habitum sparsa, icterus, & à nostris morbus regius, quæ verò ab atra bile, elephantiasis, à pituita, leucophlegmasia hydropis species, in qua corporis partes tumidæ, & mucosę conspiciuntur, dicitur. In partis verò alicuius substantia imbibito humore à bile flaua, herpes, & erysipelas, ab atra cācer, alter scirrhus. A pituita tenui quidem œdema, à crassa scirrhus. A seroso humore in ventris partibus collecto, ascites, circa testiculos hydrocele nuncupatur. Quòd si in partis cauitate humor contineatur, ita vt tumorem non faciat præter naturam, multitudo vocatur cū denominatione humoris abūdantis, veluti quum in ventriculo, capite, & reliquis partibus nunc bilem, nunc pituitam abundare dicimus. Cæterum ex horum humorum mixtione, & varia alteratione, mixti, & varii affectus fiunt, de quibus hoc loco agendū non est. At si spiritus flatuosus abundet, authore Galeno libro quarto de Victu acutorū huiusmodi vitiū πνευμάτωσις à nobis verò inflatio dicitur. Colligitur autem in variis partibus flatus, vt sub peritoneo, circa ventriculum, & intestina, qui vbi insignem tumorem facit, tympanites hydropis genus constituitur. Aceruatur præterea in mēbranis internis, in tendonibus membranosis musculorum, & spatiis, quæ sola ratione cognoscūtur, vocaturque huiusmodi abundantia pariter inflatio cum partis adiectione, vt inflatio vētris, vel intestinorum. Quod si carnis multitudo sit, à Græcis πολυσαρκία vt videre est apud Galenum libro secundo de Temperamentis, à nobis corpulentia nuncupatur, præsertim si in corpore vniuerso fuerit. In partibus enim sæpius etiam caro abundat, vt in testibus sarcocele dicta, & epulides, parulides, thymi, quæ nihil aliud sunt (vt Galenus author est) quàm carnosa quædam germina. At quæ ex pinguedine fit multitudo, obæsitas nominatur, & totum, partemque obæsam vocamus: si à pure contingat, à nobis suppuratio, à Græcis verò ἐμπύημα appellatur. At quæ ex substantia puri respondente nascitur, veluti quod ex coctione humorum, quę in venis, & arteriis per febres obitur, subsidet in vrinis, hypostasis, & sedimentum appellatur, fit nonnunquam ab alia substantia, quæ in corpore gignitur, vt in abscessibus refert Galenus lapides, sabulum, vrinā, vngues, ossa, ligna, testas, amurcam, sorditiem, & substantiam melli similem reperiri, vnde huiusmodi multitudo μελικήρις dicitur, quæ verò ex substantia seuo simili conficitur στέατωμα quæ pultem refert ἀθέρωμα nominata est. Porrò huiusmodi substantiæ omnes multitudinē, quę est ad proportionem, quum excedunt, semper committunt, eam verò, quæ ad vires, aut vasa non item, nec omnes eodem loco id facere possunt, siquidem alia solum in parte vna multitudinem excitant, vt cibus, potus, pus, & alia, quæ in abscessibus, & quibusdam partibus duntaxat gigni diximus: alia verò in toto, & parte, veluti humores singuli, caro, pinguedo, spiritus, quorū quædā multitudinē cōmittūt ad vasa in toto, & parte, quemadmodū sanguis spiritus, serosus humor, pituita, vt apparet in leucophlegmasia vbi vniuersum corpus à pituita distenditur: quæ vbi in partem decumbit, œdema facere solet. Alia verò sunt, quæ excitant multitudinem ad vires in toto, in parte ad vasa, vt bilis vtraque. Nam in toto corpore redundantes huiusmodi humores vasa distendere nequeunt, in partem verò quampiam irruentes eam, illiusque vasa præter modum replent, & tendunt, cum qua tamen alia etiam coniungi potest, quæ virium ratione spectatur, si modo illæ ea multitudine grauentur. Ad vires in parte eadem aliquando pariunt multitudinē, quum scilicet partem, quam occuparunt, non distendunt, vires tamen grauant. Ex quibus quidem complicationes harum multitudinum vnicuique facile innotescere possunt. Nunc verò quæ sint propria cuiusque multitudinis indicia, tradenda sunt: de qua re Galenus in libro de Multitudine, libro primo de Differentiis febrium, nono Methodi, in libro de Venæ sectione, & passim alibi scribit. Est

autem,inquit,eius quæ ad vires dicitur natura,quòd vires grauet,cuius causa po test esse mediocritas,paucitas,& multitudo materiæ pro virium robore,& imbecillitate.Incipereque potest cum bonitate humorum , non tamen diu potest cum illa permanere,quandoquidem omninò necesse est humores,qui regi à uiribus ne queunt,putrescere,& corrumpi.In sanis præterea, & ægris consistere potest: Parit ergo putredinem,& corruptionem,præterea difficiles motus, tumores præter naturam,& febres.Vnde si in toto corpore continetur,ex totius grauitate, & pigritia(siquidem parua multitudo fuerit)depræhenditur : Sin autem magna,ex signis prædictis auctis,adiuncta mentis tarditate,& sensuum hebetudine dignosci tur,quòd si in aliqua parte consistat,grauitas membri illius indicium est . Verum hæc simpliciter huius multitudinis propria non sunt signa : Nam partis quoque pondus sequitur grauitas,veluti in paralyticis contingit . Præterea quum grauitas non nisi à partibus sensu præditis percipi valeat, non potest illa multitudinem partium,quæ non sentiunt indicare, sed solum earum, quæ sensu sunt præditæ : Nec verò in his omnibus multitudo grauitatem parit : quæ enim parua est,in par tibus difficilem sensum habentibus sine vlla grauitate infestat.Quare de notis huius multitudinis ita statuendum est,nullas omnibus communis esse,nec etiã quæ propria dicũtur indicia, vt grauitas quæ partibus sensu præditis propria ponitur perpetua esse possunt,nisi distinctio hæc adhibeatur,vt Galenus nonnunquam facit.Si inquam partes manifesto sensu sint præditæ,veluti ventriculus,vesica,caro, nerui,huiusmodi enim partes ab omni multitudine, quæ vires exuperet,grauitatem quandam sentiunt, estque grauitas huiusmodi multitudinis certissimum indicium , nisi pondus partis grauitatis fuerit causa , id quod intelligemus , si nullus præsens est morbus , aut proximè præcesserit , aut iam immineat , aut ætas sit, quæ membra ob infirmitatem regere nequeat . Veluti senectus , & prima infantia : Quòd si pondus partis substantia quædam est, quæ vires grauet, nihil tamen ad rem nostram facit, vtpote qui de multitudine humorum hic agimus: Atsi partes obscuro sensu sint donatę,vt pulmo,iecur,renes,ossa quædam,multitudo autem pauca fuerit,nulla grauitas percipitur, Si verò multa, obscurè;vt Galenus se in osse multitudinem persensisse cõmemorat,quòd si nullus omninò adest sensus vt in quibusdam ossibus,pinguedine,adenibus nonnullis,medulla,cerebro,spina li medulla,&(vt quidam putant)carne hepatis,lienis,pulmonis,& renum contingit;vt nihil possunt huiusmodi partes sentire,sic nec grauitatem.Nec moueri qui dem oportet, quòd grauitas in visceribus his nonnunquam sentiatur : non enim viscerum ipsorum est affectus,sed ambientium ea membranarum,& tunicarum: ac nihil profecto inuenio scriptum,quod venarum,membranarum,cartilaginum ligamentorum,adenum,ossiumque ipsorum multitudinẽ hanc indicet,nec etiam quid naturales facultates hac multitudine laborantes ostendat ; Quòd enim quidam hanc indicari dicunt ex nutritione imbecilla,deprauata,abolita,malo corpo ris colore,attractionis,retentionis,coctionis,expulsionis,naturalis appetentiæ,& denique reliquarum naturalium actionum vitio,si non tam facultatem eam multitudine humorum molestatam , quàm alio morbo , vt intemperie affectam monstrant. Vitalem sanè facultatem multitudine grauatam prodit pulsus inæqualis in vna pulsatione,quemadmodum Galenus probat,animalem vero (quum illius facultas sit sentire,& mouere)grauitas,& ad motum pigrities, præhabitis prædictis distinctioni bus,& aliarum operationum læsio testantur , nisi morbos hæc sequatur.Neque verò ab essentia rei notæ duci possunt ad eam multitudinem , quæ in quadam collatione consistit,ostendendam.Causæ præterea,quæ eam committũt, nihil certum præbent,quandoquidem corporum diuersa est condicio,fieriq. potest,vt aliquid vnum grauet,alium verò minime. Non sunt tamen prorsus contemnenda indicia,quæ à iuuantibus,& lædentibus causis sumuntur . Quæ autem genus

genus materiæ,& qualitatem multitudinem hanc committentis declarant,ex his, quæ tradidimus de cognoſcendis humoribus,petenda. Iam verò multitudinis ad vaſa notæ tradendæ ſunt,quam duplicem facit Galenus contra Iulianum,vbi ſcribit vnam eſſe,in qua vaſa plus humoris habent,quàm habere debeant: aliam,quę non ſolum naturalem menſuram excedit,ſed præterea intra vaſa non capitur;videturque huic vltimæ plethoræ nomen conuenire:Quum ſcribat in libro de Multitudine plethoram nondum eſſe, quum ſanguis venas non diſtendit: vel ergo multitudo ad vaſa nondum, aut iam eſt præter naturam: illa ex tumore partis indicatur;vt ſi in venis tumore venarũ,ſi in carne,tumore carnis,hæc autem tumore,& tenſione dignoſcitur, quæ ſi adhuc increſcat, tenſionem ruptio ſequitur. Quum autem plethoram,cacochymiam, & cachexiã ſcribit Galenus primo Methodi eſſe præter naturam,nõ de omni huiuſmodi vitio, ſed de eo,quod multum exceſſerit,intelligendum eſt.Vtitur autem Galenus diſtinctione, vt materia multitudinis huius cauſa certo depræhendatur. Nam venarum tumor à ſanguine, & ſpiritu fieri poteſt. Creditur autem tunc à ſanguine fieri,ſi vniuerſum corpus æqualiter calet.Requirit præterea Galenus partis moderatum ſitum: verum id non tam oſtendit à ſanguine non committi, vt eum in omnibus venis minime abundare: Quum enim decliuis pars continetur,ſanguine quidem repletur, etiam ſi huiuſmodi humor in corpore non vigeat,ſed quæuis alia materia. Vnde hoc ſigno vti non licet ad materias inter ſe diſtinguendas, quæ in eadem parte redundare queunt.Sed vt intelligamus an in toto corpore, vel in vna ſolum ſit redundantia, quippe quum in proprio ſitu pars detenta tumidas venas habet, in vniuerſo corpore ſanguinem potiſsimum exuperare intelligimus;tradit alia Galenus de natura,proprietate,& effectibus huius multitudinis,quòd ſcilicet dum bonitatẽ ſuam ſeruat pariter augeatur cum virium robore: quòd ſi has grauet,bonitatem naturæ amittat,nec amplius augeri poſsit,ſed neceſſario in putredinem degeneret, nimirum quòd illius cauſa vtplurimum eſt ſanguis,calidum ſcilicet & humidũ corpus,& ob id putredini expoſitum: quòd præterea pariat obſtructiones, difficiles corporis difflationes,venarũ tẽſiones,apertiones,ruptiones,quòd motum,& ſenſum perdat,inflammationes gignat,& calorem natiuum ſuffocet obturatis corporis perſpiraculis. Quæ quidem de multitudine ſanguinis in vniuerſis vaſis contenti intelligenda ſunt. Carnis enim,& aliarum multitudo huiuſmodi vim non habet.liceat tamen ex aliis indiciis huiuſmodi multitudinem depræhendere: veluti ex cauſis propriaque materiæ abundantis eſſentia,& ex aliis effectibus, de quibus omnibus abunde ſuperiore capite egimus: Neque verò illud hoc loco expectandum eſt,vt notas doceamus multitudinis, quæ in proportione vitiata eſt conſtituta.Nam qui cuiuslibet humoris vincentis ſigna tenet,eodem negotio cognouerit quis,qualiſque ſit humor,vel alia ſubſtantia,quæ proportionem vitiat. Licet enim ex humoribus ad alia facile tranſire. Fruſtra præterea proſequeremur notas multitudinis compoſitæ,veluti eius,quæ virium,& vaſorum ratione,vel etiam in proportione vitiata ſimul conſiſtit;quippe quum eo intellecto, quod ſimplex eſt, facillime quæ ſunt compoſita innoteſcant.Quare ad reliqua redeundum eſt.

Morborum,eorumque cauſarum,& ſymptomatum ſigna Cap. IX.

ETſi ea,quæ hoc loco proponuntur ex iis, quæ ſuperius tradita ſunt intelligi poſſe videntur,quandoquidem hæc illis contraria exiſtunt,ne quid tamen lector in tractationis filo deſideret,paucis hæc expediemus.Igitur morbum propria illius eſſentia,illius effectus,cauſæ & ſimilitudines oſtendunt:vbi enim vulnerata eſt pars aliqua,ſtructura corrupta conſpicitur, & per ſeipſam omnibus ſe prodit ſic febris ex calore in quo eius natura,&eſſentia poſita eſt,agnoſcitur,&(vt ſemel dicam)

dicam) omnis intemperies, omnisque structura corrupta per suam essentiam comprehenditur: Docent & causæ, quæ morbos committunt: Si quis enim ense hominem validè percusserit, illatum illi esse vulnus, & morbum in eo excitatum ex agente causa colligimus: febrem verò aut alterius generis intemperiem deprehendimus ex causis præsentibus, aut paulo antegressis, quæ huiusmodi morbos committendi facultatem obtinent: actionum verò vitia, & qualitates, excrementaque & alia opera, quę præter naturam censentur, tanquam effectus morborum eorundem sunt indices: Si quis præterea remediorum vsu iuuetur, victu autem & similibus offendatur, ex iuuantibus, lædentibusque causis corpus præter naturam habere intelligimus: Quòd si quempiam perinde affectum atque alium, quem certo nouimus morbo conflictari, videamus; ex illius similitudine colligimus hunc pariter vt alium affici. Eadem quidem ratione morborum causas dignoscimus. Si cui enim febre correpto exeat bilis, ipso humore cōspecto, morbi causam agnoscimus. Rigor tanquam bilis per vniuersum corpus delatæ effectus causam, à qua prouenit, indicat: Sic etiam venarum tensio, ruberque color in febricitantibus humorū multitudinē, obstructionis febrisq. causam testantur: debilitata ventriculi cōcoctio, reliquis causis constantibus, communis instrumenti vitiū prodit. Quin etiam victus ratio, quę præcessit biliosa, & ea, quæ bilem augent, aut extinguunt, & mitigant, tamquam causæ remotiores, propinquiores alias morbi causas monstrat: Hac quidē ratione libro primo de Locis affectis Galenus colligit an pus vel crassus lentusque humor vrinarium meatum obturet, quòd scilicet ea præcesserint, quod hæc procrearunt. In his verò qui similiter affecti putantur, si euentus, aut alia ratio patefecerit, quæ, qualisque esset in vno morbi causa similitudo docet, idem de alio credendum. At præsentem rigorem vnusquisque per se agnoscit, vtpote suapte natura conspicuum. Quòd si in corpore sinceram bilem redundare perspectum fuerit. Idem ex causis colligimus, nimirum quòd causa, quæ in corpore continetur, rigorem in febribus efficere soleat: frigus vehemens, quod rigorem, vehementemque corporis concussionem sequitur, decoloratioque, & si qui alii sunt quæ effectuum morborum effectus, veluti excrementa præter naturam, quæ læsas actiones sequuntur, posteriores priores significant, & in omnibus similitudo cognitionem iuuat.

Quibus indiciis morborum, earumque causarum, & effectuum genera cognoscantur Cap. X.

VT genera, & differentiæ rerum ex suis generibus, & differentiis signorum cognoscantur, docendi ratio postulat. Igitur genus morbi, quod consistit in intemperie, ab alio, quod in structura instrumentariarum partium ponitur ex propria essentia genere diuersa, ex suis causis, & effectibus, & similitudinis eodē modo discrepantibus percipietur. Si enim in corpore sentiatur intemperies, aut forma sit vitiata, similares partes morbo laborare cognoscimus: Si in conformatione, magnitudine, numero, coniunctione, vel vnione vitium appareat, instrumentariæ partis morbus est. Partes præterea morbi genus morbi indicant. Qui enim per accessiones exacuuntur, ex humore, & intemperie cōsistunt: qui verò in generalia solum tempora diuiduntur, his exceptis, qui ex sanguine fiunt, aut cum sola intemperie infestant, nulla subiecta materia, quales sunt humidæ, siccæ, frigidæq. intemperaturæ, & calidæ etiam, vbi nulla adest putredo, neque fluxio, ex aliorum morborum sunt genere. Distingunt præterea genera morborum inter se effectus qui apti natique sunt diuersa genera sequi. Nam concoctio vitiata in singulis partibus intemperiem testatur esse eum, qui subest, morbum. Ambulatio verò, quæ flexis, aut reflexis, aut contortis tibiis obitur, vitiatę structurę est indicium. At vitiosus

tiosus color, qui in corpore apparet, nõ magis vnum, quàm alterum morbi genus ostẽdere valet: Siquidem coloris vitia, & obstructiones viscerum, & male peractas concoctiones, vel expulsiones, vel attractiones, vel retentiones humorum sequuntur, quemadmodum ipsę concoctiones, & aliæ functiones, quæ in publicis instrumentis exercentur. Nam quòd ventriculus perperam nutrimentum conficiat, intemperies potest esse causa: Potest nihilominus vlcus subesse, aut vulnus, quod vitiato instrumento, retentionem, & vnà cõcoctionem labefactet. Vnde necesse est, vt is, qui velit morborum genera ex effectibus dignoscere, perspectum prius habeat, quid morbos similarium, quid vero instrumentariarum partium, peculiariter aut promiscue sequatur. Iam vero causæ, quæ intemperiem solum inferunt, iuuant, vel lædunt, aut illatam conseruant, huius, & non alterius generis morbum manifestant. Quis enim intemperiem esse non dicet affectum, quem externus calor peperit, quem frigida iuuant, lædunt autem calefacientia, & fouent. Præbet in hac re sua quoque indicia materia, in qua morbus concipitur. Sic enim in intemperie morbum esse agnoscimus, si in spiritu aut humore vitium est. Siquidem colligimus diariam esse febrem, si spiritus; sinocham verò si sanguis in corde præter naturam est excalefactus. Neque verò desunt ex similitudine notæ. Nam si quis ex morbo perierit, dubiumque fuerit, dum adhuc viueret, an inflammatio internam aliquam partem, vel sola intemperies vniuersum corpus infestaret: dissecto autem cadauere, agnouerimus solam fuisse intemperiem, colligemus profecto idem morbi genus esse in his, qui similiter affecti reperiuntur. Cæterum quæ & cuius generis sit causa, quæ morbum infert, eadem signa monstrant. Nam bilis, quæ in corpore redundare conspicitur, & effectus, qui ab ea proueniunt, & causæ, quæ illam gignunt, minuunt, augent, aut alio modo iuuant, aut lædunt; humorem, qui intemperiem parit, non aliã causam docent: Sic profecto febris, quæ per accessiones non affligit, tanquam effectus excalefacti, vel putrefacti sanguinis, testatur causam esse, quæ intemperiem vitiet, & cuius generis ea sit, quæ verò per interualla intenditur, remittiturque febris, alios humores in causa esse denunciat. Eodem pacto quæ, & quales sint causæ morborũ instrumentariarũ partiũ, ex propria earũ essentia, propriis causis, & effectibus deprædendes, veluti etiam cuius generis sit symptoma, an ex illis scilicet quæ intemperiem, aut vitiatam structuram sequuntur, an verò ex illis, quæ calidam intemperiem, aut frigidam, vel humidam, vel siccam, aut potius formæ corruptionem, aut vitiatã conformationem, magnitudinem, numerum, coniunctionem, vel vnionem labefactatam comitãtur. Nam essentia symptomatum id ostendit, quum quædam ex illis sint, quæ intemperiẽ solum sequuntur calidam, vel siccam, vt sitis; alia quæ frigidam, vt fames; alia deniq. quæ solum similarium, aut dissimilarium partium vitia, & in vnoquoque genere peculiares quosdam morbos sequi sunt apta. Sic & peculiares quædam sunt causæ, quæ huiusmodi symptomata inferre, intendere, minuere, iuuare, lędereque possunt: peculiaria alia sunt symptomata, quæ à prioribus gignuntur, & illorum tanquam effectus sunt testimonia. Sunt & in vnoquoque genere genera similitudinum, peculiaresque naturæ. Ex quibus quod in hac re quæritur, ne cogamur singula exemplis patefacere, quilibet, qui omnino negligenter, quæ hactenus tradidimus non legerit, inuenire poterit. Nam genera summa ex summis generibus, & inferiora ex inferioribus depræhenduntur.

Indicia morbi Magni. *Cap. XI.*

VT morborum genera symptomatum, & causarum patefacere studuimus; sic nunc de notis agendum est, quas aliquis in singulis morborum differentiis, quarum causas antea explicauimus, habere possit. Qua in re Galenus scribit libro

de Constitutione artis medicæ, differentias morborum ex illorum, & symptomatum generatione, & causis suis patefieri. at quo modo id fiat non docet. Nos autē ab eisdem fontibus signa ducemus, siquidem differentes morborum essentiæ, eorum causæ differentes, & inter se discrepantes casus, & similitudines differentias semper indicabunt. Pręstatque hoc modo, meo quidē iudicio, rem prosequi, quàm ut Galenus facit, qui in singulis differentiis tractationē uariat, diuersaque signorum genera perpetuò cōstituit, & raro rem de qua agit, vnquam perfectè explicat. hinc est, quòd sæpius de eadem re passim scribit, tanquam memor imperfectę explicationis, quam alibi fecit. Ac ne longius abeas, magnitudinē morbi ex magnitudine symptomatum cognosci scribit libro tertio de Crisibus: in eo vero, quem edidit de Temporibus morborum eum morbum, qui sua natura magnus sit, ex vrinis oleaceis, & sputis, signisque aliis lethalibus manifestari commemorat. Qua in re imprimis deficere uidetur, quòd quum morbum magnum multipliciter dici putet, non distinguat, quomodo magnum intelligi velit, quum ex magnitudine symptomatum eum significari refert, an scilicet intelligere oporteat magnum eū, qui huiusmodi est sua natura, an vero potius, qui ex virium ratione magnus cēsetur. Deinde explicandum fuerat quid per magna symptomata intelligi uelit. An quæ desperatam salutem nuncient, an potius, quæ vehementes causas ostendunt. Pręterea vrinæ oleaceæ, & sputa, signaque alia pernitiosa non tam morbum sua natura magnum, quàm qui vires excedit, aut etiam malignum repręsentant. Postremò non solum ex magnitudine symptomatum, sed etiam ex causarum, & ipsarum dispositionum magnitudine, & similitudine aliorum magnitudo morbi depræhenditur. Magni etenim sunt, qui sua essentia magni, qui à magnis causis sunt excitati, qui in parte consistūt, vbi huiusmodi morbi gigni possunt, qui ex materia apta sunt procreati, quique non nisi à magnis remediis iuuantur, & qui ab omnibus rebus noxiis etiā minimis læduntur, & quos nouimus esse simillimos his, quos magnos antea didicimus. Ergo morbum magnum ita dictum, quòd magnam vim habeat (nam de eo, qui confertim affligit, dicetur quum de vehementi agemus) ostendunt imprimis magnæ dispositiones, vt magna vulnera, magnæ febres, quin etiam morbi, qui accessiones longas, inordinatasque & anticipātes, aut in eodem statu permanentes sortiuntur, magni, validique esse solent. Causæ, quæ magnam vim obtinent, veluti quæ vulnerant, calefaciunt, & refrigerant, contundunt, rumpunt, frangunt, suapte natura morbos magnos inferunt, & declarāt. In neruis, partibusque neruosis, vel quæ principatum obtinent, aut publicum munus in corpore exercent, magnæ oriuntur dispositiones, & ortæ indicantur loci ratione in quo consistunt. Magnam vim ad agendum sanguis & bilis vtraque calida denique vel acris materia, & copiosa obtinet. unde ex ea tanquam ex causa, ex qua morbi magni proueniunt, eorum magnitudinis notas ducemus. Difficile pręterea feruntur morbi magni, quo indicio febres infestantes non diarias, sed putridas esse noscimus, quòd scilicet diariam facilè ferat, qui laborat, difficilè autem putridam. Sequūtur dolores magni, immoderata sitis, vigilia, sopor, inquietudo, magna in excrementis et colore, ac reliquis qualitatibus mutatio. Hęc enim tanquam effectus magnitudinis morborum sunt testimonia. Nec verò alienum est eos magnos existimare, qui magnis aliis sunt simillimi. Sic enim acceptum in brachio uulnus magnum morbum putare licet, quod in crure nouerimus, aut in eadem parte alteri idem accidisse. At magnum ita uocatum morbum, quòd uires ægrotātis, uel medicinæ superet, eadem signa ostendent. Etenim cancer, apoplexia, & elephantiasis hoc modo morbi magni suapte natura censentur, ac ex propria essentia, quam habent magnitudinem declarant. Qui perpetuò affligunt morbi, magni esse consueuerunt, si præsertim cum febre id fiat. Atra bilis morbos quos committit, magnos esse significat, quemadmodū & magna putredo, & omnes magni excessus:

Difficile

Difficile quoque vincuntur morbi,& magni creduntur,qui nobiles corporis partes,aut vniuerso animali famulantes occupant.Huius generis etiam sunt morbi, quibus nulla,aut pauca prosunt remedia,obsunt autem plurima.Idem quoque testantur abolitæ,aut admodum infirmæ,aut alio modo plurimũ labefactatæ actiones,& mutationes insignes qualitatum corporis, & excrementorum, ac aliorum operum , quæ in corpore pessimè peraguntur : notumque illud quoque puto genus signorum,quod à similitudine sumitur his morbis non deesse.

Signa æstiui,uernalisque morbi. Cap. XII.

Aestiuos,qui scilicet æstati sunt peculiares, ex propria natura morborum intelligimus.Nam tertianã exquisitam,febres ardentes,vomitus, alui profluuia nonnullas etiam quartanas,lippitudines,aurium dolores,oris exulcerationes, & genitalium putredines inter æstiuos morbos recenset Hippocrates.Inter vernales verò;furores,atram bilem, morbos comitiales, sanguinis profluuia, anginam , grauedines,raucedines,lepram, tussim, impetiginem, vitiliginem, exanthemata, tubercula , & articulorum dolores : Proprios autumno scribit esse febres quartanas,& alias erraticas,lienis morbos,aquam inter cutẽ, tabem, vrinæ stillicidia, difficultatem læuitatemque intestinorum,coxendicum dolores,anginam, difficilem spirationem,voluulos,morbos comitiales,furores,& atrã bilem.Inter hyemales hos ponit;laterales morbos,pulmonis inflammationes,grauedines,raucedines tusses,dolorem pectoris,laterum,atque lumborum,& capitis,vertigines præterea & apoplexias.Vnde ex propria natura morborum intelligemus qui æstiui,hyemales,vernales,autumnalesque esse possint.Docebunt id quoque causæ, quæ morbos pariunt : Siquidem aër frigidus,otium,crapula,refrigerantes humectantesq. cibi,ac reliquus victus, qui pituitam aceruat, hyemales morbos, idest similes iis, quos hyems facit,procreat.Aestiuos autem his contraria committunt. Eadem sit de vernalibus,& autũnalibus ratio . Præbet nihilominus subiecta materia ad horum morborum dignotionem notas,Etenim caput,ventriculus,intestina,pulmo & pectus gignendæ excipiendæque pituitæ, & recipiẽdis hyemalibus morbis maxime sunt exposita.Hepar æstiuorum morborum, lien autumnalium, vernalium cor potius fons existit:eadem præbent signa corporũ differentiæ.Nam crassa,obesaq. corpora hyemalis , pituitosique morbi indicia præbent. æstiui verò gracilia, & suapte natura biliosa.In sanguineis vernales morbi, in melancholicis autumnales creari solent . Quòd si didicerimus quosdã morbos non nisi certis temporibus accidere,alios,qui illis sunt similes non nisi in eisdem temporibus cognoscere tentabimus . Veluti si pestilentes morbi æstiuo potissimum tempore proueniunt, pestilentes febres, vel alium huius generis morbum verebimur esse qui vel æstate , aut in simili tempestate infestat: Symptomata , quæ sequuntur peculiariter æstiuos morbos,eorum sunt indices.

De notis morbi biliosi,pituitosi Cap. XIII.

Biliosos morbos ex propria illorum natura dignoscimus.Qui enim tertianam intelligit esse,statim etiam quòd morbus sit biliosus compræhendit . Cancer verò,& scirrhi alterum genus,elephantiasis,mania,atrabilarii morbi sunt:pleuritis,peripneumonia,angina,sanguinei:pituitosi verò œdema,aqua inter cutem,& altera scirrhi species:ex causis præterea,quæ bilem gignunt,aut extinguunt,ex loco corporis,vbi huiusmodi humor gignitur, ex ipsius retentione, aut excretione idem declaratur.Idem quoque ex effectibus,qui bilem redundantem sequuntur, nempe ira,morsu,calore,siccitate,siti,vigilia,gracilitate , cutis pallore, & cæteris

animi,corporisque accidentibus,quæ per morbos biliosos apparent cognoscitur. Hoc enim pacto ardentem febrem biliosam credimus, quòd in corpore bilioso, curis,laboreque confecto,aut bilioso victu vso oriatur,& quòd excrementa biliosa reddantur per huiusmodi morbum, & quòd eam prædicta symptomata comitentur,multaque communia,& similia habeat cum his,qui aliis biliosis morbis infestantur. Quinetiam ex illius motu,& partibus signa sumemus. Siquidem celeriter mouentur biliosi morbi,grauiterque hominem afficiunt,& certis quibusdam diebus,& horis intendũtur,remittunturq. præsertim si huiusmodi humor putredinem asciuerit. Idem putandum est de pituitoso, sanguineo, melancholicoque morbo: nam ad proportionem eadem quoque illorum sunt signa.

Signa morbi in habitu Cap. XIIII.

MOrbum in habitu,qui ita vocatur,eo quòd habitũ corporis occupet, morbi natura ostendit.Quidam enim sunt,qui in eo solum gignuntur,quemadmodum hectica febris,quam quum præsentem esse dicimus, statim etiam morbum in habitu esse intelligimus.Accidentia,effectusque morbi qui in habitu præsertim apparent,illic morbum consistere indicant. Quin & causæ, quæ eas partes corporis præcipue infestant,earumque dispositionibus prosunt,aut obsunt, morbum in habitu corporis consistere manifestant.Qui verò in habitu dicitur esse,eo quòd difficile solui possit, ex natura morborum cognoscitur. Etenim cancer,& elephantiasis suapte natura ægre tolluntur,quemadmodum, & quartana, quotidiana febris,& aqua inter cutem,scirrhus,lienisque durities. Bilis atra, eo quòd huiusmodi morbos gignat,eosdem etiam patefacit.In neruis, ossibus, pudendis, senibus,infirmisque corporibus qui gignuntur morbi,ægre admodum soluuntur & plerunque in habitum transeunt, sicut etiam, qui difficile cedunt iuuantibus auxiliis.Quibus autem cutis admodum est adstricta,aut alii meatus,per quos noxia materia excerni debet, in his pertinaces morbi redduntur. Quapropter autumnales,hyemalesque morbi ægre admodum discutiuntur,quòd per ea tempora cutis sit adstricta,& humores vigeant, qui nõ nisi magno negocio concoquuntur,& extruduntur.Præterea inter symptomata quædam sunt, quæ curatu difficilem morbum ostendunt,vt asperitas,durities,niger color,summa gracilitas,aut tumor corporis,& excrementa multa,varia,& cruda. Actionum verò offensiones,quæ grauiores sunt,necessario non repræsentant contumacem, solutuq. difficilem morbum esse, quandoquidem magnam labem hæ patiuntur per morbos acutos,qui tamen breui temporis spatio desinunt. Illæ ergo solum firma præbebunt contumacis morbi indicia,quæ sensim labũtur,stabiliorem enim causam huiusmodi habent,& à firmioribus morbis proueniunt.Nam vt Hippocrates scribit paulatim refici corpora,quæ paulatim extenuantur:Sic paulatim dissoluũtur morbi,qui eo modo,debilitatis viribus,lædunt. Pedum verò,& tibiarum morbos rebelles iudicamus, quòd similes nouerimus his, qui manus,& brachia infestant. Quemadmodum duros tumores ex melancholico humore confectos cancri similitudine rebelles censemus.

Quæ uehementem morbum monstrent, & acutum. Cap. XV.

AT morbos vehementes declarat propria illorum natura; Nam pleuritidem, phrenitidem,continentes,ardentesque febres inter vehementes morbos numeramus,& qui eorum nomine vtitur,statim ex ea,quæ subest natura, vehementem morbum agnoscit,sanguis verò,& bilis, & feruens adhuc atra bilis vehementem ad agendum vim obtinent: quapropter vehementes etiam morbos procreãt, & osten-

& oſtendunt:quod teſtantur inflãmationes,carbunculi,prædictæ febres,quæ paruo temporis ſpatio,& interim multum moleſtãt. Quinetiam in partibus,quæ ſenſu exquiſito ſunt donatæ,vel principatũ obtinent,vehementes morbi proueniũt. Neque enim illæ diu validius infeſtantes morbos ſenſu, vel robore inſigni præditæ ferre poſſunt;id quod monſtrant dolores,qui quanto magis affligunt,tãto vehementior morbus euadit.Adhęc produnt hoc genus morbi vehementia ſymptomata,vt vehemens ſitis,vigiliæ, vrinæ admodum rubræ,excrementa toſta,quæq. igneum colorem præ ſe ferũt,ac per febres rubedo in vultu, & magnus æſtus,qui in toto corpore percipitur,impedita,difficiliſque admodum reſpiratio per cordis pulmoniſque affectus eiuſdem morbi ſunt teſtimonia. Cenſendi nec non etiam ſunt vehementes morbi,quibus vehementia remedia potiſsimum opitulãtur,alia autem vel obſunt, vel non proſunt. Qua ratione ardentes febres vehementes cognoſcimus,quòd ſcilicet leui ſanguinis eductione,& his,quæ exiguam refrigerãdi vim habent,minimè mitigentur,ſed omninò requirant præſidia,quæ cõfertim prodeſſe poſſunt.In his præterea,qui ægre tranſpirant,vehementes febres gignũtur.Requirit deinde vehemẽtis morbi generatio ſubiecti corporis robur, aut certè non omninò languidas vires,argumento,quòd omnis morborum vehementia, morientibus quæ noſtrum corpus regunt facultatibus , elangueſcat. Ex aliorum verò ſimilitudine vehementes morbos cognoſci certius eſt,quàm vt demonſtrari debeat,contra verò leues morbos ex contrariis indiciis intelligimus. Etenim diaria febris ſuapte natura leuiſsimus morbus eſt,veluti omnes ferè alii,qui ex tenuiſſima materia,ut ſpiritu naſcuntur: vel ex frigida, & pauca,& qui in parte ignobili,vt cute conſiſtunt,quique à leuiſsimis remediis alleuiantur, magnis autem potius offenduntur:& denique qui contrariam ſupra dictis naturam ſunt ſortiti. Acuti autem morbi indicia nemo requiret,ſi modo is cum vehemẽti eiuſdem eſt naturæ,& rationis:quemadmodum anteà oſtendimus.

Notæ continui morbi. *Cap.* XVI.

CAeterum continuos,qui nunquam deſinunt morbos,donec finiãtur, ſignificant imprimis morbi, qui ſuapte natura ſunt tales, vt angina,febris ardens, diaria,& quæ ſynochæ dicuntur,inflammationes,& reliqui omnes tumores præter naturam.Qui enim aliquem ex his morbis nominat, continuum morbum eſſe ſtatim agnoſcet, quòd eorum natura ſit continuò hominẽ afligere. Atqui ſanguis vbicunque conſiſtat,infert morbos continuos:bilis autem,pituita,& humor melancholicus non niſi in parte aliqua impacti,ubi tumorem præter naturã erigunt, uel in uaſis,interniſque cauitatibus corporis putreſcentes id faciũt. Si enim in habitu corporis putredinem conceperint, aut meatus inuenerint,per quos certis tẽporibus reiici queant,interpolatos morbos & pariunt,& oſtendunt. Quemadmodum uidemus colicos dolores ex tali materia natos ſepius per interualla repetere,nec continuò affligere.Ergo loci conditio,in quo morbus poſitus eſt ſigna prębet continuitatis,interpolationiſque morbi.Iam uerò quæ uulnerant,contundũt, frangunt,aut alio modo partium inſtrumẽtariarum ſtructuram corrumpunt , inter efficientes cauſas continuos ferè morbos inferunt,& teſtantur. Quòd ſi quæpiam eſſent,quæ continuos ſolum morbos iuuarent,aut læderent, indicia quoq. continuitatis illorum traderent.Cæterum imbecillę naturæ eo quòd morborum cauſas reſcindere nequeant,continuitatis authores fiunt,& ſigna præbent.Quinetiam quæ apparent , & nunquam deſinunt ſymptomata cum natura morbi coniuncta,eum eſſe continuum ſignificant. Hoc enim modo continuas febres ab intermittẽtibus diſtingui vult Galenus,quod ſcilicet illæ ſine rigore,& aliis quibuſdam caſibus continuis morbis peculiaribus,ea autem cum aliis ſibi propriis inua-

dant. Continuas eſſe febres, quæ inuadunt, putamus, eo quòd aliæ, quæ illis temporibus graſſantur, continuæ omnes inueniantur. At continui, qui exacerbantur aut perpetuum quendam tenorem ſeruant, hoc modo dignoſcuntur. Nam ſynocha febris continua eſt, & nunquam exacuitur, contra ſemitertiana & aliæ omnes febres ſuas habent exacerbationes: veluti nonnunquam colicus dolor, & comitialis morbus, & podraga frequenter exacerbantur. Sanguis nullas acceſsiones infert; reliqui omnes humores, excepto ſeroſo, nunquam ſine exacerbatione moleſtant. Qui verò morbi à remediis ſtatim extingui queunt (quod præſertim in febribus apparet) vt ſanguinem nondum putrefactum, vel ſpiritus morbum cõmittere indicant, ſic continentem eum eſſe monſtrant: At omnes morbi, qui abſque vitio humorum conſiſtunt, perpetuo quodam tenore ſunt moleſti: ex iuuantibus, lædentibuſque cauſis, & ex ſimilitudine nonnulla quoque indicia capere poterit ſtudioſus lector. Nam continentes eos putabimus eſſe, quibus proſunt remedia his morbis peculiaria, obſunt autem reliqua: nec nõ qui ſimiles ſunt his, quos antea eiuſdem naturæ eſſe nouimus.

Quæ ſint ſigna ordinati, inordinatique morbi Cap. XVII.

IAm verò ordinatum morbum, quique per certa temporis interualla repetit, natura morborum imprimis oſtendit, quippe tertiana, quotidiana, quartanaque febris certo ſeruato ordine repetunt, podagra: colicus dolor, calculus renum, capitis dolor, comitialis morbus nullum certum ordinem ſeruant, quum non expectata huiuſmodi vitia ſæpius eueniant, cauſæ quæ ex fluxione morbos pariunt, inordinatos eos gignunt, & excitant: quę verò ex putredine eos, qui ordinem tuẽtur, manifeſtant. Quinetiam ſimplex & vnicus humor ordinati morbi author eſt & index: varius & multiplex inordinati. Si quæ præterea ſunt cauſæ, & remedia, quæ morbis ordinatis, inordinatiſque conferant, & obſint, ab illis quoque ſigna ſumemus. Nec alienum quidem eſt ex ſubiecto corpore, quod afficitur notas quaſdam petere: ſiquidem neruorum dolores temere, nulloque ſeruato ordine repetunt, intenduntur que. Qui verò in venis cõſiſtunt affectus, per certa interualla graues eſſe ſolent. Atque etiam ſymptomata, & acceſsiones, quæ per morbos contingunt perſpicue oſtẽdunt an ordinatus, vel inordinatus exiſtat. Quòd ſi certis anni temporibus, in certiſque naturis, aut in omnibus morbos oriri videamus, qui ordinem ſeruent, aut corrumpant, alios qui morbis tunc corripiuntur, ſimiliter affici putandum eſt.

Aequalis, inæqualisue morbi notæ Cap. XVIII.

AEqualis, inęqualisue morbus ex propria natura cognoſcitur. Diariam etenim febrem, & omnes alias, quæ ex humore proueniunt, inæquales morbos ſuapte natura eſſe credimus. Hecticam verò, & aquæ inter cutem ſpeciẽ, quæ leucophlegmaſia dicitur, æqualem. Eodem pacto ſi aliquæ cauſæ iuuantes, aut lædentes ſunt, quæ æqualibus duntaxat morbis prodeſſe, aut obeſſe ſunt nata, eorum ęqualitatis erunt teſtimonia, cuiuſmodi ſunt remedia, quæ proprie hecticis febribus adhibentur. Atqui ſymptomata, quæ æqualem, inęqualemque morbũ ſequuntur, ad illorum dignotionem ſua ſigna præbent. Cęterum inæqualem, in quo contrariæ alterationes in corpore ſentiuntur, monſtrat natura morbi. Epiala enim, & Lipiala febris ſuapte natura inæqualis hoc modo morbus ſunt. Tertiana æqualis. Calidus, frigiduſque humor ſimul confuſi, & vnam partem affligentes, inæquales morbos: qui verò calidus eſt, aut frigidus ſolum, æquales pariunt, & monſtrãt. Qui à frigido, & calido ſimul læduntur, & iuuantur, inæquali morbo laborant:

qui

qui autem à calido duntaxat, vel frigido, aut alia sola qualitate, æqualem morbum patiuntur. Symptomata præterea, quæ inæqualem morbum comitantur, vt quum quis calorem, frigusque in eisdem locis sentit, inæqualem esse morbum, qui affligit, testantur. Nec absurdum quidem est ex similitudine, & proportione signa etiam in his sumi.

De signis morbi, qui recidiuam facit Cap. XVIIII.

GEnus hoc morbi eius natura vt in aliis ostendit. Nam elephantiasis, & cancer, quum plane extincti vulgo videantur, redire tamen solent. Diaria semel curata non amplius reuertitur. Atra bilis, crassi, viscidiq. humores morbos solent parere, qui recidiuam faciunt, alii verò non item. In male affectis corporibus, infirmis, malignisque humoribus, & dispositionibus similibus præditis, morbi gigni solent, qui simulata fuga retrocedunt. Accidentia præterea, quæ per morbos apparent, idem monstrant: Si enim coctiones non procedant, aut inæqualiter concoquatur noxia materia, & nihil excernatur, aut non quando per eaque loca, & quo modo oportet, non immeritò putabimus hoc genus morbi ex his esse, qui recidiuam facere consueuerunt, contemnenda præterea non sunt indicia, quæ à similitudine ducuntur. Nam si plurimos in morbos incidere videamus, qui postea redire visi sunt, meritò de aliis quoque, qui similibus morbis corripiuntur, existimandum erit: (sed hæc attingunt quodammodo prædicendi partem) quibus simile illud est si ostendere niteremur quomodo breuem, longum, salutarem, lethalemq. morbum dignoscere oporteret. Morbi vero, qui primario vel secundario, siue per consensum infestat, notas trademus, quum signa docebimus, quibus partes affectas depræhendere liceat.

Quæ proprium morbum monstrent Cap. XX.

PRoprium verò, idest qui contumax iam sit, & permaneat ablata causa, quæ primo eum excitauit, ostendunt eadem genera signorum: Quidam enim morbi sunt, qui proprii hoc modo suapte natura existunt, vt inflammationes, & reliqui tumores præter naturam in partibus oborti, intemperies nisi vehementiores fuerint, remota agente causa, statim euanescunt, vt ostēdit ea, quæ ab insolatione contracta est. Quinetiam inter morbosas causas, quæ pertinacem morbum inferūt, vt vulnerantia, contundentia, frangentia, proprii morbi sunt testimonia: quæ verò calefaciunt, aut refrigerant, contrarios morbos patefaciunt. At siccantia, & humectantia rebellioris naturæ morbos procreant, & declarant. In spiritu, & vapore morbi concipiuntur promptissime, & improprii potius quàm alterius generis, sicut etiam in mollioribus partibus corporis; duræ verò ad alios recipiendos, & significandos magis sunt aptæ. Omniū quidem optime hos morbos inter se distinguūt symptomata Quæ enim proprium morbum sequuntur, diutius permanent pertinacem naturam sortita, quæ verò improprium, minimo temporis spatio perdurantia statim euanescunt. Leuiora præterea sunt, quæ ab improprio morbo nascuntur, grauiora autem, quæ proprium comitantur: quòd vero ex iuuantibus, lædentibusque causis, & similitudine horum quoque signa sumantur, omnibus constare puto. Cæterum vt nullus nostra opinione morbus est per accidēs, sic nec illius indicia à nobis expectare oportet.

De morbi uniuersalis & particularis indiciis Cap. XXI.

POrrò morbum vniuersalem, quiq. vniuersum corpus infestat, ex eisdem fontibus ductis notis cognoscemus: siquidem febris, aqua inter cutem, quæ leucophlegmasia dicitur, vniuersalis morbus est: inflammatio, vlcus, particularis: causæ, quæ vniuersum corpus infestare valent, vt insolatio, ira, labor animi, & corporis, & fere omnia, quæ intemperiem inferunt, vbi vel vniuersum corpus, vel partes, quæ principatum obtinent, inuadunt, vniuersales morbos & faciunt, & monstrant. quæ verò vulnerant, frangunt, tendunt, aut alio modo corporis structuram vitiant, aut vnam partem solum, aut certe non eam, quæ publicum muuus exercet, afficiunt, particularis morbi sunt testimonia. Morbosa præterea accidétia, quæ in vniuerso corpore apparent, vt ardor, inquietudo, actionum omnium debilitas, vrinę pulsusque mutati totius morbum significant: Quæ verò in vna solum parte consistunt, vt dolor pedis, læsa ambulatio cruris morbũ produnt. Atqui vniuersi corporis excrementa præter naturam affecta vniuersalis morbi sunt testimonia: Idem pariter ostendunt iuuantes, lędentesque causæ. Nam quæ vniuerso corpori opitulantur, aut obsunt præsentibus morbis, vniuersi corporis morbum manifestant. Aliæ autem particularis sunt indices. Præterea ex his, qui vniuersali, aut particulari morbo sunt correpti similitudine ducti quid de aliis, qui eodem tempore pariter afficiũtur, existimandum sit, colligimus.

Communis morbi indicia Cap. XXII.

COmmunes morbos docet ipsius morbi natura: etenim pestis cõmunis morbus esse, quum multos simul appræhendat, & occidat, ab omnibus cognoscitur: diaria febris inter eos, qui sparsim eueniunt, numeratur: Sumimus præterea in his signa à causis. Quæ enim omnibus cõmunes sunt morborum causæ, vt aër, & nonnumquam aqua, quum morbos inferũt, similes, & omnibus communes gignunt, quemadmodum nonnunquam etiam cibus, quum per inediam, & annonę penuriam iisdem herbis, vel leguminibus, aut alio genere victus multi vti coacti, in eosdem morbos præcipitantur, alioqui si peculiaria hæc singulis contingant, vt solent peculiaria esse exercitia, vitæ conditiones, animi motus, peculiares singulis morbi ab his concitantur, & significantur. Nec illud quidem alienum est ex communi natura, & corporis statu communes morbos repræsentare: ex ea autem diuersa singulis proprios affectus arguere. Communia præterea, aut parum euariantia in ægrotis accidentia communes morbos propriè monstrant. Quæ vero propria sunt singulis symptomata, nec tamen ob corporis diuersam conditionem eueniunt, peculiaris morbi, & non communis sunt indicia.

De signis benigni, malignique morbi Cap. XXIII.

AT benignum, malignumque morbum scribit Galenus tertio de Crisibus ex casibus superuenientibus cognosci, quomodo tamen id fiat non docet, nec solum qnidem ex casibus ipsis, sed etiam ex morbi natura, & causis ipsius, & denique ex eisdem fontibus idem colligere licet. Nam inter morbos quidem benigni sunt, vt diaria, & synocha febris, quidam autem maligni, vt cancer, elephantiasis, comitialisque morbus, qui ex flatu assurgente ad caput nascitur. Causæ præterea quædam benignæ sunt, quæ benignos morbos inferunt, & significant, quædã malignæ, quæ pariter malignos pariunt, & mõstrant: Si enim sanguis, vel pituita morbi causa est, eum benignũ esse agnoscimus. At si atra bilis, & æruginosa, vel etiam flaua (Galeno authore libro secundo prædictionum) morbum facit, credere necesse est

ſe eſt eum malignum eſſe. Idem teſtantur remotiores cauſæ,quæ morbos concitarunt. Siquidem triſtitia longa,venus inita cum infecta muliere,aër peſtilens, putridæ corruptæque aquę,venenoſa medicamenta,maligni morbi ſunt indices,his verò contraria benigniorem affectum aperiunt. Ad hæc in neruis vtero pudendis & corporibus male affectis,maligni:in carne verò,ſalubribuſque corporibus beniginiores excitari ſolent & ſignificantur: Læduntur facile ab omnibus cauſis, & non niſi ab his,quæ à tota ſubſtantia agunt, plurimum iuuantur maligni morbi, benignis autem omnia remedia facile proſunt. Difficile quinetiam feruntur, qui peruerſi ſunt affectus,facilius qui bonorũ ſunt morum tollerantur. Iam vero ſymptomata quędam partim eadem,partim diuerſa à magnis morbis,maligni excitãt, benigni autem eadem quæ parui, vel magni inferunt:etenim lingua arida in parua febre malignum morbum arguit. Sequitur eadem magnas febres, & ſitis, quæ vbi calor non vrget,aut ſiccitas conſpicua non apparet, malignitatis morbi eſt indicium. Quòd ſi quis ſitiat per vehementes febres,hoc magnitudinem,non malignitatem oſtendit. At ſi quis cum linguæ nigredine nõ ſitiat,maligno morbo tentatur. Liuidus per morbos color pulſuum ſubitus lapſus,animi defectus,deprauata,aut abolita cibi,potioniſque appetentia, excrementa æruginoſa, vel atra, quæ ab ægris excernuntur,ſudores pauci,illique per frontem ſolum,& ceruicem emanantes,vrina ſuppreſſa,vel liuida, aut oleacea,aut viridis,vel nigra,malignos morbos teſtantur:benignos autem,quæ his ſunt cõtraria. Quòd ſi multos,qui eodem tempore laborãt,malignis morbis correptos nouimus, vereri quoque oportet ne alii,qui illis temporibus naſcuntur morbi,ſimilem naturam obtineant.

Notæ ſimplicis, compoſitique morbi. *Cap.* XXIIII.

CAeterum ſimplicem,qui compoſito opponitur, morbum oſtendit morbi natura. Etenim diariam, tertianam,quotidianam, & quartanam febrem inter ſimplices morbos reputamus,ſemitertianam,continuam tertianam,& inflammationem inter compoſitos. Cauſæ præterea,quæ morbos inferũt, ſi ſimplicem vim adferant,morbos ſimplices committunt,ueluti quę ſolum calefaciunt,refrigerãt, humectant,vel ſiccant,quæ verò duplicem naturam habent,cuiuſmodi ſunt,quę calefaciunt humectantq. ſimul,vel refrigerãt & ſiccant, compoſitum morbum inducunt & monſtrant. Sic cauſæ, quæ ſimplicẽ diſpoſitionem curare aut lædere valent,ſimplicem,quũ ægrotanti corpori adhibentur,morbũ ſignificant,cõpoſitum cõpoſitæ cauſæ illis contrariæ monſtrant. Eodẽ modo morbi effectus notas præbent ad hos dignoſcendos. Gracilitas ſiquidem,quæ febres ſequitur;nõ ſolum calidum,ſed etiam iam ſiccum redditum affectum declarat. Calor,qui ſolus percipitur ſine ariditate,aut humiditate ſuperflua,ſolius calidi morbi eſt index. At ſi accedat aſperitas,duritieſq. corporis, ſiccitas,ſi tumor flaccidus,madorque,cum calore humiditas coniungitur. Alui excrementa ignea,calidum morbum teſtantur. Quòd ſi dura quoque reddantur,indicio ſunt, quòd compoſitus ſit ex calido,ſiccoque morbus. Alias verò ſimplicis,& compoſiti morbi differẽtias, quæ ſub aliorum nomine non ſunt comprehenſæ,facilè percipiet lector,qui non omninò ignarus medicinæ fuerit, vt aliquid illi relinquamus, in quo laborare, ingeniumque exercere poſsit. Poſtremò ſimplices uel compoſitos eos cenſebimus, qui his ſimiles exiſtunt,quos eius naturæ eſſe nouimus.

Quæ oſtendant morbum eſſe legitimum, uel ſpurium. *Cap.* XXV.

IAm verò exquiſitos morbos ex ſua natura intelligemus. Nã quum inter febres intermittentes tertiana vehemẽs ſit,quæ inter eas vehementiſsima ſentitur acer

rimo calore, exquisita putanda est. Quæ autem obtusiorem habet calorem, vt mixtionem frigidioris humoris cum bile, sic adulteratum, & spurium morbũ esse significat. Ex morbi partibus signa pariter sumuntur, si enim citò increscat tertiana, aut tarde quotidiana, sinceritas illarum ostenditur. Nec minus si tertianæ interuallum purum, impurum verò sit quotidianæ, signum est eas puras esse. Causæ signa in hac re quoque præbent. Nam quæ sinceram bilem gignunt, aut aliquid ad eius generationem conferunt, vt causæ indicia exhibent sinceritatis tertianæ; quippe media æstas, aëris cõstitutio calida admodum & sicca, iuuenilis ætas, laboriosa vita: parcior, calidior, sicciorq. victus, corporis habitus gracilis, calidusque, & reliquæ simul calefacientes siccantesque causæ, legitimam esse tertianam, quæ ab illis prouenit, monstrant. Quæ autem bilem cum alio humore mixtam pariunt, spuriam eam esse declarant. A causis iuuantibus, & lædentibus signa sumi clarius est, quàm ut demonstrari debeat: siquidem ea, quæ exquisitis tertianis opitulari solent, quum adhibentur & prosunt, illarum certissima sunt testimonia. At ex morbi effectibus, qui tribuuntur legitimis, spuriisque singulis morbis, indicari qualis in hoc genere morbus sit, omnibus constat. Tertianam siquidem legitimam rigor vehemẽs, calor intensus, vomitus, sudor, breue accessionis tempus, flauę admodũ vrinæ, & alia excrementa, denique omnia symptomata, quæ in singulis morbi partibus apparent illi peculiaria ostendunt. Notham verò horror, vomitus ex bile, & pituita mixtus, paucus, vel nullus sudor, longior accessio, minor calor, excrementa minus flaua, color, qui reprę́sentat alterius humoris cum bile mixtionem indicant, & quæ diuersi generis, humorem aceruarunt, quæque mixtos affectus iuuant causæ, & lædunt, idem monstrabunt. Nec verò alienum est à ratione credere eos esse spurios, vel legitimos, quos iudicamus his simillimos, qui legitimi, spuriique sunt habiti. Atque hæc satis quidem de signis, quæ morborum differentias distinguunt, si quæ enim prætermissę videbuntur in signis memoratiuis, & prognosticis suo loco referentur. Quæ verò ostendunt morbi partes, & si adhunc locum pertinere videtur, quum hic demonstratiua signa prosequamur, quoniam tamen hæc in libello de morborum Temporibus abunde prosequuti sumus, superfluum esse duco eadem hoc loco repetere.

Notæ partium affectarum Cap. XXVI.

LOcum in quo morbus residet, qui locus affectus dicitur, præsertim si in parte morbus consistat (locum enim & partem corporis pro eodem vsurpare solent medici) siquidem vniuersum corpus laboret, eisdem signis facile est deprehendere. Si verò pars afficiatur, difficilior adeo vt vix fieri posse putetur, cognitio redditur. Quamobrem Galenus integrum opus inscriptum de Locis affectis, de hac re edidit, sed varie, vt arte sit opus adhuc non parua. Multa præterea in eo desunt, damnarique pariter potest methodus, quam tradit. Quum enim polliceatur se notas daturum partis affectæ, & ipsius affectus vna cum parte coniuncti, in singulis capita, & fontes non semel diuersos statuit. At quum methodum primo libro proponat omnibus communem, in aliis postea nunquam vel rarisime certe ea vtitur, quum causas morborum solum fere tradat præter institutum, locorum verò affectorum dignotionem non ex proposita methodo, sed potius legislatorum more explicet: veluti quum apoplexiam, epilepsiam, lethargum, carum in cerebro, & alios morbos in singulis partibus fieri profert, neque tamen ita esse docet ex illis notis, eaque docendi via, & ratione, quam ab initio proposuit. Quantum verò, & quàm sæpe variet in numero signorum partis læsæ, vnicuique constare arbitror, qui primũ, & secundum librum de Locis affectis, & eum, quem scripsit de Constitutione artis, & alium de Arte medicinali inscriptũ perlegerit, vt alios locos prætermittam

termittã in quibus de hac re agit. At ne ſingula proſequamur, ſed omnia ex omnibus colligamus, partem ipſam affectam cognoſci ſcribit ex partis excretę magnitudine, eſſentia, a rebus in parte contentis, vel illi adnatis, à natura partis, actione lęſa, poſitu, doloris proprietate, ab excrementorum, quæ à parte excernuntur, qualitate, ex ſymptomatis, tumoribus præter naturam, ex coloris vitio, quod ſequitur partem ipſam, & in toto, vel in parte vna, vel pluribus apparet, ex affectibus præterea per conſenſum, ex conſideratione aliarum partium, ac quotidiana ciborum potionumque experientia. Partem autem affectam cũ diſpoſitionibus ex ſitu partium, actione, generatione morborum, & ſymptomatum cauſiſque morbos partientibus cognoſci ſcribit in libro de Cõſtitutione artis: diſpoſirionem verò ipſam ex excrementorum ſpecie, loci natura, doloris proprietate, & propriis accidẽtibus primo de Locis affectis deprævhendi refert. Hæc & ſimilia de his tradit, nunquam diuerſis locis eadem, quo non ſolum lectorem confundit, ſed etiam in hoc probari non poteſt, quòd fontes primò non doceat, nec omnia complectatur ad hanc rem neceſſaria. Quum enim coloris vitium, dolor, actio læſa, excremẽtorum qualitas ſub vno genere contineantur, nempe ſub effectu morbi, ſiue ſymptomate genus imprimis erat docendũ, & non ab infimis ſpeciebus tractatio inchoanda: Non omnia autem complecti ſigna neceſſaria ab eo certiſsimum eſt. Qur enim quemadmodum à poſitu partis ſigna ſumi ſcribit, ita à conformatione, magnitudine, numero, connexione, & vnione vitiata ſigna capi non dicit, quum nulla diuerſitatis ſit ratio, quod etiam ex ipſo probare licet. Siquidem quarto Methodi exulceratas partes ex ipſa ſubſtantia, poſitu, figura, actione, & vſu cognoſci tradit, quo loco figuram addit ſigna quoque præbere, & non ſolum ſitum, vt in libro de Locis affectis. At ſi figuram addit, quur pariter reliqua, quæ diximus non adiiciet? Si cibi præterea, potionumque quotidiana experientia notas exhibet partis affectæ, quur & reliquæ cauſæ, quæ lædere, iuuareque poſſunt, idem nõ oſtendent? Quur reliquæ qualitates, quę in corpore, partibuſque ſingulis apparent, nempe odores, ſapores, & reliquæ eiuſmodi, nõ eandem vim habebunt, quam ſoli colori tribuit? Poſtremo illud non ſatis eſt ſcribere, quòd ab excrementis ſigna capiantur, ſed qua ratione, quibus, quotue modis id fiat, explicandum fuerat, an ſcilicet qualitate ſua, vel quantitate, vel excretionis modo, vel aliter denique id facerent. Ac quum docendi ratio ſuadeat, vt certa rei tractandæ principia ponantur, quæ non ſolum lucem afferãt reliquis, ſed etiam oſtendant nec plura nec pauciora eſſe poſſe eius, quod quærimus indicia, quis (quæſo) ex Galeni huiuſmodi tractatione hæc intelligere valeat? Sed ne ſingula in hac re proſequamur, quæ benignus lector ex collatione noſtræ tractationis cũ his, quæ ab aliis ſunt tradita, cognoſcere poterit, & quid bene, aut male à nobis, aut ab illis ſit in hac re excogitatum, iudicare: ſigna iam aggrediemur, quæ locum affectum monſtrant: quæ enim affectũ ipſum, illiuſque cauſam oſtendunt, ſuperius iam ſunt compræhenſa. Ex quibus ſane licebit quoque intelligere quid partem ipſam, & affectum ſimul illiuſque cauſam doceat, quippe quum ex ſimplicibus compoſita facile innoteſcant. Igitur ad partem affectam deprehendendam ſumemus indicia ab eiſdẽ fontibus, à quibus alia duximus, nempe ab eſſentia partis, à cauſis partem afficientibus, ab effectibus, quæ partem affectam ſequuntur, & aliorum ſimilitudine. In eſſentia quidẽ partis temperiem, ſubſtantiam, conformationem, magnitudinem, numerũ, compoſitionem, vnionem, & proprietatem partis hoc loco ponimus. Ergo ſi quis intemperatam aliquam partem ſentiat, eam læſam agnoſcit. Eodem modo ſi ſubſtantiam partis vulneratam, aut ab alia ſeparatam videamus, vt quum excernuntur ramenta inteſtinorum, vel tunicæ, aut caro, vel nerui portio, aut alia quæuis pars, quæ ſui generis eſt, læſa oſtẽditur, affecta nempe inteſtina putabimus, ſi inteſtini, carnem ſi carnis ſit pars, quæ educitur. Pari ratione ſi quis ſit gibboſus, aut contorta habeat

Incipit d' signis

crura,ob malam conformationem iudicamus illi ſpinã, huic tibias vitiatas,& denique vnicuique eam partem quæ malæ conformationis eſt cauſa. Quòd ſi pars malè conformata cauitatem habeat, in qua aliæ contineantur, & continentes, & contentas partes affectas putamus.Nam in gibboſo,aut qui pectus præter naturã anguſtam habet,non ſolum ſpina læſa eſt, ſed pulmo pariter figuram ſuam ſeruare nequit,magnitudo verò partis tum aucta,tum diminuta partem affectam indicat.Etenim tumor ortus in aliquo corporis loco eum affectum ſignificat, vt fungi membranæ cerebri læſæ ſunt notæ, & tumor,qui in abdomine attollitur,ſubiectos muſculos,aut ventriculum,vel hepar,aut lienem,aut aliam partem ex contentis in ea cauitate nunciat. At vbi plures ſunt partes ſubiectæ tumoris,ſitus, figura, magnitudo, & natura quænam ſit inter omnes teſtatur. Si enim in ſiniſtro hypochondrio erectus ſit tumor,aut lien, uel ſubiecti cuti muſculi patiuntur. At ſi in latitudinem amplam porrigitur tumor, & verſus ſtomachum extenditur,aut ſi profundior eſt,vel durus,& ſine dolore lienem potius, quàm muſculos ipſos,affectum putare debemus. Sic profectò per tabem extenuatæ partes ob diminutam magnitudinem offenſæ uidentur.Eadem ratione ob numerum auctum,vel deperditum membrum ipſum affectum dignoſcitur. In luxationibus autem ob malam connexionem,& ſitum peruerſum luxatę partes deprehenduntur. Ad hoc genus referendæ pulmonis fibræ,confoſo thorace,per vulnus exeuntes:oſtendunt namque partes contentæ in cauitate aliqua ob ſitum, quem mutant, partis continentis affectionem.ſatiuſque eſt ad ſitum hęc referre,quàm ad excretionem,ut Galenus facit:ſiquidem excreta pars eam oſtendit læſam, à qua deciſa eſt.quũ verò per vulneratum thoracẽ pulmo egreditur, is non excernitur,nec aliquid patitur, ſed ipſe thorax. Quod etiam contingit, quum,rupto peritoneo, inteſtina in ſcrotum deuoluuntur,nullo ipſorum malo,ſed indicio affecti peritonei:quum autem vulnus conſpicitur ex ſoluta unione, vulnerata,affectaque pars agnoſcitur. Sic profectò contingit,vt non ſolum in externis partibus,ſed in internis quoq. vulnus cõſpiciatur,quod illarum læſionis eſt indicium.Proprietas partis ſigna etiã ſua præbet.Si enim lapis è corpore exeat,renes, uel veſicam,aut colon inteſtinum affecta putamus,nimirum quòd illæ inter alias proprietatem,& uim obtineant gignendi lapidem. Pari modo ſi uniuerſum corpus intẽperie calida laboret, colligimus cor eſſe affectum,quòd ea duntaxat pars poſſit huiuſmodi mutationis author eſſe.cęterum à cauſis hoc modo ſigna ducuntur. Ab efficientibus quidem læſionem hoc pacto,ſi quis cantharides aſſumpſerit,in partibus ad urinam colligendam,reddendamque deſtinatis,non autem in aliis lęſionem eſſe credimus,quòd huiuſmodi uenena eas potiſsimum partes lædere ſint apta. Si inſolatio nocuit, affectum caput credimus,quòd eam partem præ cęteris ſol afficere conſueuerit. Si aquæ potio obfuit,uentriculum,aut hepar, uel lienem malè habere arbitramur, quòd illis partibus maximè moleſta ſit aqua. Vbi autem uenus lęſit,ſpirituoſam ſubſtantiam,neruoſaſque partes malè habere credimus, propterea quòd haſce corporis partes peculiariter hæc moleſtat.Neque uerò alienũ eſt inter ea, quæ offendunt partes corporis,morbos,illorumque partes, reponere.Nam hæc quoque ſedem affectã aperiunt.Sic enim ubi tertiana infeſtat, hepar;ubi quotidiana uentriculum;ſi quartana grauis eſt lienem affectum cognoſcimus.Si continua febris eſt,internę, ſi ex genere intermittentium externæ partes, quæ habitum corporis conſtituunt,potius affectæ indicantur.Si urget inflammatio,in carne uiſcerum,aut muſculis affectus eſt,quoniam hoc genus mali circa eas partes cõſiſtere ſolet, unde indicia ipſorum morborum,partis,cuius eſt affectus,pariter ſunt notæ, ſiquidẽ calculi ueſicæ,aut renum ſigna declarant eas partes laborare, quarum affectuũ ſunt indices:Iuuãtes uerò cauſę hoc modo partẽ affectam declarãt,ſi quis enim dubitet, an uitio renũ, vel veſicæ vrina mutetur,vitietur que,adhibitis autem remediis renibus ea natu-

ram

ram ſuam recipiat,renes affectos, & non veſicam laborare merito exiſtimabimus: Sic ſi adhibitis, quæ renes offendant, veſicæ autem proſint, vitium augeatur,aut nullo modo minuatur,non temerè ſuſpicari poſſumus in renibus malum contine ri. Ab effectibus autem,quę partem læſam comitantur,ſigna petuntur;ſequuntur enim actiones læſæ vſus,quæ excernuntur,& retinentur,qualitates mutatæ,& alia corporis opera præter naturam: actiones quidem hoc modo affectam partem oſtendunt: excedens vigilia,delirium, ſenſus, & motus abolitio cerebri læſi ſunt indicia:deiecta cibi, potuſque appetẽtia ventriculum teſtatur affectum; corrupta ſanguificatio hepar;pulſuum mutatio,cor,& arterias; nutrimenti diſtributio impedita affectas venas prodit:& denique actiones læſæ vel partem ipſam,quæ functionem edit,aut aliam vnde vis agendi emanat, niſi materiæ defectu, aut mutato vſu id contingat,affectam oſtẽdere poſſunt. Hoc enim modo deperdito ſenſu,vel motu in cruribus,vel in ipſis,vel in ſpina dorſi aut cerebro malũ conſiſtere agnoſcimus. Dolor præterea vt actio triſtis,vel quod ab huiuſmodi actione prouenit, eam partem,quam infeſtat, læſam ſignificat ex ſua natura,ſuiſque differentiis, & loco in quo reſidet, veluti punctorius dolor membranæ affectæ eſt indicium,locus autem doloris,& ſitus,quænam mẽbrana ſit,monſtrat.Si enim in thorace ſentitur, membrana, quæ ſubtenditur coſtis, affecta eſt:ſi in hypochondrio dextro, ea patitur,quæ hepar ambit.Sic aliæ partes vehementes dolores patiuntur,aliæ nõ niſi graues, & obtuſos experiri valent, quo modo diſtinguis,an renum caro, vel tunicæ eam ambientes laborent, nonnullas dolor ſecundum longitudinem extenſus exercet,alias ſecundum latitudinem productus vrget: alias vt ſemel dicam par tes alii dolores moleſtant: quod quum intellexeris facile ex dolore quænam vopars ęgrotet,cognoſces:At vſus partium ſuas notas in hac re exhibet.Lęſa etenim ce partem aliquam, quæ illi quoquomodo ſeruit, male habere neceſſe eſt, quæ verò ſit quæ afficitur,ex aliis indiciis depræhendere oportet.Porrò in excrementis ſubſtantiam eius,quod excernitur,qualitatem, quantitatem, locum, modum, excretionis tempus, & ordinem hoc loco conſideramus: ſubſtantiam quidem an ſit de eſſentia ipſius partis,vt caro, pinguedo,membrana, venæ,arteriæ,nerui,vel alterius ſubſtantię pars:an aliquid ſit familiare ipſi parti,vt cibus,qui per ventriculum excernitur, an excrementum, vt ſtercus,vrina, lapis: Sumuntur enim ab his omnibus propria ſigna.Si enim carnis portiũcula educitur,caro eſt,quæ afficitur, ſi membrana,pars membranoſa,ſi arteriæ pars,arteria, ſi pinguedinis, pinguedo, aut pars,cui illa adnaſcitur: & vt ſemel dicam,quod eſt de rei eſſentia,ſui ſimilem eiuſdemq. naturæ in corpore læſam partem, aut eam, cui adnaſcitur, laborare oſtendit;hoc pacto ab eſſentia ſumpto indicio,veſicæ & renũ vlcera diſtinguimus, quòd per renum vlcera carũculę,veſica verò vlcerata, veluti laminæ quędam cum vrina minguntur. Cibus tanquam familiaris ſubſtãtia ipſi ventriculo,quum per vulnus egreditur,aut per inteſtina deſcendit,aut vomitu regeritur,affectum ventriculum monſtrat:ſi ſtercus per vulnus exit,inteſtinorum vulnus ſignificat: ſi urina,veſicæ:ſi vermes,vulnerata eſſe inteſtina putamus.Iam verò qualitates eorum, quæ excernuntur,& naturales,& à natura ſua mutatæ ſedem affectam indicant ſiue primæ,ſiue ſecundæ,aut alterius generis fuerint. Hoc enim pacto agnoſcimus cor affectum,velpulmonem,quum aër,qui expirando emittitur,calidior ſentitur; & arteriam nõ venam vulneratã putamus,ſi ſanguis,qui per vulnus exit, flauior, calidior, tenuiorque appareat, pulmonem affectum arbitramur ſi ſpumoſa ſunt quæ tuſsiendo exeunt:ſi id quod per aluum excernitur,tale ſit, qualis lotura carnis ſanguinolentæ,hepar oſtenditur affectum. Ita ventriculus prodeuntibus ructibus acidis,vel nidorulentis laborat.Eodem modo hepar,aut inteſtina,quum excrementa duriora,vel flauiora,aut alia qualitate præter naturam affecta excernuntur,læſa putantur.Quòd ſi per vlcera,aut vulnera abdominis pus ſtercus redoleat

laborare inteſtina id ſignificat: pulmonem vero extremè tabidum indicat ſputum, quod tuſsiendo reiectum grauiter olet. Quinetiam ſinceræ rerum qualitates, aut mixtæ oſtendunt locum affectum. Hac quidem ratione vlcus putamus conſiſtere in infimis inteſtinis, ſi ſanguis, qui excernitur, non ſit mixtus cũ excrementis alui. Tanto verò in ſuperioribus malum eſt, quanto magis inter ſe ſanguis, ramenta, et ipſa excrementa ſunt confuſa. Ad hæc à renibus prodeunt nonnunquam cum vrina oblonga quædam capillorum modo extenuata pituitoſa excrementa, quæ eos, & haud quaquam veſicam oſtendunt affectos: ſic ab aliis partibus rotunda, quadrata ab aliis, vel alio denique modo figurata, quæ reiiciuntur apparent, quæ illorum malorum indicia ſunt. A quantitate nempe, copia, uel magnitudine ſigna ducuntur, quippe ſi ſanguis tuſsiendo expuatur magna quantitate, vaſa pulmonis affecta eſſe oportet, quum ea, quæ in aſpera ſunt arteria, anguſtiora exiſtant quàm vt poſsint multum ſanguinis effundere. Eodem pacto ſi multum ſanguinis quis mingat, optima ratione coniiciet venas, quæ in renes deſinunt, aut ab illis enaſcũtur, potius quàm quæ in veſica conſiſtunt, (quòd ſcilicet illæ maiores, hæ minores ſint) offenſas. Si tuſsiendo vaſis magni portio reiiciatur, nõ in aſperis arteriis, quæ in collo, ſed in illis, quæ in pulmone cõſiſtunt, ulcus eſſe creditur: ſi multa per tuſſim regeruntur vaſorum fruſtula, rationi conſonũ eſt pulmonis uaſa potius quàm ea, quæ in ceruice reperiuntur, eſſe affecta, quo modo utranque uteri, veſicæque partẽ, vtroſque renes potius quàm alterutrũ laborare, vbi copioſiſsima ſunt quæ ab illis educuntur, putabimus. Locus per quem fit excretio, ſi præter naturam ſit, affectam monſtrat partem, quæ ad ea, quæ excernuntur continenda à natura deſtinata eſt. Veluti ſi per vulnus cibus egreditur, ventriculum laborare indicat, ſin autem naturalis eſt, ſiquidem pars vna ſit, à qua prodire poſsit, quod excernitur, vnam pariter læſam partem oſtendit, quemadmodum læſus ventriculus agnoſcitur, ſi cibus minimè mutatus per inteſtina excernitur, quòd ſcilicet in ventriculo duntaxat cibus contineri ſit aptus. Membranæ verò fruſtulum ſanguinis excretio multarum partium affectarũ indicia eſſe poſſunt, propterea quòd in omni inſtrumento corporis huiuſmodi ſubſtantiæ reperiuntur, excretionis tamen modus, tẽpus, ſubſtantiæ aliqua diuerſitas, qualitas, quantitas pariter has inter ſe diſtinguẽt partes, & quæ ſit offenſa, aperient. Veluti quum faucium aſperæ arteriæ, & gulæ vlcera ex excrementis, quæ per os diuerſo modo reiiciuntur, dignoſcimus. Excretionis perſeuerantia locum affectum teſtatur: ſic enim intelligimus ſanguinẽ, qui tuſsiẽdo per aliquot dies continuò excernitur, à pulmone affecto regeri, alioqui à capite, vel alia parte in eum deſcendiſſe: deſinit namque poſt aliquot expuitiones efferri ſanguis, qui à capite in pulmonem, aſperaſque arterias decumbit. Excretionis modus partem affectam hoc pacto declarat. nam ſi expuendo aliquid excernatur, quod præter naturam ſit, oris morbus ſignificatur, ſi excreando faucium, ſi tuſsiendo aſperæ arteriæ, vel pulmonis. At ſi vomendo aliquid educatur, gulæ, vel ventriculi affectus proditur: ſi meiendo membranoſum aliquid exit, veſica eſt exulcerata: ſi carnoſum quidpiam, renes, aut pudendum patitur: ſi cum magna tuſsi ſanguis, aut pus regeritur, pulmo eiuſque inferiores partes, alioqui aſpera arteria, quæ in collo eſt, laborat. Tempus verò quo excernuntur excrementa, ſuas etiam præbet notas. Nam ſi quis ramenta cũ ſanguine per anum ſtatim emittat, quum deiicit, in infimis inteſtinis vlcus conſiſtere creditur; ſin autem poſtea in ſuperioribus: item ſi citius quàm oportet, uel tardius, vel intempeſtiuè excernãtur, partem oſtendunt affectam, à qua prodeunt, uel eam vnde facultas deriuat: quemadmodum reſoluta ſpinali medulla, aut refrigerato muſculo ani, excrementa alui intempeſtiuè excernuntur. Quinetiam ordo inter ea, quæ excernuntur, aliquid confert ad laborantem partem deprehendendam. Nam ſi pus mingitur antè vrinam, in pene ipſo: ſi poſt, in ueſica, aut ſuperioribus partibus, quæ ſeſe per ueſi

cam

eam exonerant, ulcus est. Sic profectò quũ emungimus nasum, si primò pus egreditur, in ipsis naribus, si uerò post pituitam multã, & uehementiores efflationes, superiores partes sunt exulceratæ. Cæterum quemadmodum quum excernuntur à corpore excrementa, uel alia substantia, ita quum illa retinẽtur, eandem partem affectam monstrant. Etenim detenta in corpore vrina vesicam, aut renes, aut vrinarios meatus, per quos vrina defertur, læsos esse oportet, aut aliò humorem conuerti. Nec verò solum excrementa ipsa, sed etiam excretio, attractio, retentio, alteratio, quum præter naturam fiunt, locum affectum manifestant. Si enim ventriculus appetat, vel attrahat, quæ sunt aliena. Si eadem retineat, mutet, omnino afficitur. At si quæ familiaria sunt, trahere nequeat, nec retinere, aut non concoquere, aut hæc quidem faciat, sed vehementius, aut citius, aut imbecillius quàm oportet, aut deprauato motu utatur, se affectum significat, ac non solum excrementa ipsa indicant partes affectas, à quibus proueniunt, sed etiam alia opera: veluti caro vniuersi corporis spongiosa, humidiorque quàm expediat, vitiati hepatis est indicium. Quomodo verò qualitates corporis præter naturam mutatæ signa præbeant partis affectæ, nunc tradendum est. Itaque ex sapore notæ hoc modo petuntur, si salsedo in ore percipitur, caput pituita salsa redundare dignoscitur. Si amaritudo adest, venæ, & hepar, aut ventriculus biliosi humoris plurimum in se continent. Verum potius euidentiores notas ipsius affectus, & causæ morbosæ, quàm partis laborãtis sapor præbet, quemadmodum & odor; color etiam affectis internis partibus, nisi pars humorum generationi, & expurgationi destinata sit, nihil vel minimum confert ad earum dignotionem: vbi enim musculi interni, aut vesica, aut intestina, vel ossa patiuntur, corporis colorem mutari necesse non est, nisi pars, quæ afficitur, ob vicinitatem in certis affectibus alieno suo colore cutem inficiat; veluti contingit in ossium corruptione, in qua caro, & cutis circumposita liuidum, nigrumque colorem repræsentant subiectę partis corruptæ indicium. At hepate, vel liene laborante, color quidem variatur, sed non per omnia mala, quæ illis partibus contingunt, quippe humidiore, aut sicciore reddita earum partium intemperie, color nõ multum euariat. Illis verò obstructis, retentisque ob id excrementis biliosis, aut melancholicis, liene quidẽ hoc modo affecto nigrius: hepate vero flauius corpus euadit. Sic redundante in vẽtriculo bile, flauescit lingua; albescit autem, si pituita molestat. Quòd si pars sibi soli seruiat, color duntaxat in ea mutatur, non in vniuerso corpore, aut aliis partibus, veluti putrefacta carne, liuescit quæ illud circundat cutis, indicanturque illę partes affectæ, in quibus color præter naturam conspicitur: Nimia durities, aut mollities non solum partem, in qua hæc apparent, sed etiam fontes humorũ læsos sæpe testantur. Exsiccato enim, aut præter naturam humectato hepate duriores molliores que reliquæ partes redduntur. Vbi verò sonitus quidam circa aures, vel in ventre inferiore sentiũtur, cerebri membranas in priore affectu, in hoc intestina laborare putamus. Nec desunt quidem partibus affectis significandis signa, quæ ex similitudine, & proportione sumuntur. Hac enim ratione, si homine mortuo, & dissecto nouerimus, quę nam potissimum fuerit sedes affecta, colligere licebit, vbi morbus consistat in his, qui similiter, vt ille, affici putantur. At illud quidem ignorandum non est, diuersas partes easdem notas habere: veluti vlcera pulmonis, & asperę arteriæ, quæ in collo reperiuntur, declarant sanguis, & vasorum frustula, quæ per tussim reiiciuntur: eodem modo vesicæ, & renum affectorum eædem multæ sunt notæ, sed tamen ex prædictis fontibus inuenies, quæ laborantem partem potissimum ostẽdant. vel enim quæ excernuntur, substantia, vel qualitatibus, aut copia, vel excretionis modo, aut dolores, vel alia accidentia euariant. Atque hæc quidem sufficiant de notis partis affectæ. Nam si quę forte prætermissæ videbuntur, quæ sparsim apud Galenum leguntur, consulere statim fontes ipsos oportebit, ex quibus, vt arbitror il-

lę deriuare intelligentur: quandoquidem non ſingula proſequi, ſed methodum potius, & capita docere non ſolum in hoc negotio, ſed etiam in vniuerſo opere inſtituimus.

Quæ monſtrent partem affici primariò, uel per conſenſum, propriè uel impropriè. Cap. XXVII.

QVoniam verò plurimum refert intelligere, an pars primariò, vel ſecundariò ſiue per conſenſum, aut propriè, vel impropriè afficiatur, ſiquidem curatio remediaque potiſsimum illis adhibentur, vnde morbi illorumque cauſæ ad alias perueniunt, & partes, quæ ſtabiles aſſectiones iam contraxerunt, auxilia poſtulant, quæ uerò leuiori, inſtabilique diſpoſitione laborant, agente ſola natura perſanantur, ideo notas tradere oportet, quibus dignoſcamus quo modo ſingulæ partes afficiantur. Quod quidem Galenus libro primo de Locis affectis, vt operis inſtitutum exigebat, ſe facturum eſt pollicitus, nunquàm tamen poſtea id præſtitit. Nam dicere partes eas per conſenſum affici, quę cum aliis irritantur, quarumq. affectus illis mitigatis, vnde concitati ſunt, miteſcunt, verum quidem eſt, ſed ex vno indicio haudquaquam ars conſtat. Habet & neſcio quædam de hac re in libro de Conſtitutione artis, ſed ea nec ſatis expreſſa, nec ex aliquibus fontibus ducta. Quare præſtat fontes ipſos conſulere, quæ in hac re ſuas quoque notas liberaliſsimè præbent. Igitur quædam ſunt partes, quæ ſuapte natura ab aliis non ita facile patiuntur, vt oſſa, quæ in ſe ipſis affectum quo laborant, fere continent: aliæ vero quæ ab aliis prius laborantibus ſuas noxas facile recipiunt, eaſque reliquis impartiuntur: veluti caput, quod facile à ventriculo, vniuerſoque corpore læditur, & eaſdem partes promptè offendit. Vnde ex partium natura imprimis ſigna ſumemus. Porrò quænam pars ſit apta aliis compati, vel reliquis obeſſe, ex ſitu, connexione, officio, genere, temperie, raritate, denſitate, duritie, mollitie, & ferè omni alia partium conditione cognoſcemus. Brachium etenim cum manu dolente promptè compatitur, & os carni circumpoſitæ viciſsim ſua mala communicat ob vicinitatem. Læſo neruo vitium ob connexionē ad cerebrum facile aſcendit. Quemadmodum ſanè arteriarum mala cordi: venarū autem vitia hepati nullo negocio communicantur. Publicum eſt cerebri, cordis, hepatis, teſtium, ventriculi officiū, quapropter his fontibus læſis reliquas partes ſimul affici rationi conſonum eſt. Hinc enim laborāte cerebro ſenſus, & motus, hepate vero nutritio, corde autem affecto per ſyncopas dictas vniuerſi corporis actiones labefactantur. Mãmæ, & thorax cum genitalibus conſentiunt, mutuoquę afficiuntur, ob operis officiique communitatem; quippe quum circa eandem materiam verſentur. Neruus neruo, arteria arteriæ, neruoſum neruoſo, carnoſum carnoſo, quoniam eiuſdem ſunt generis, facile compatitur. Calidiores partes humores, qui alias infeſtant, ad ſe alliciunt, & ob temperiem malorum ſociæ fiunt. Ventriculus ob cauitatem, & rectum ſitum decurrentes materias à capite promptè ſuſcipit. Difficilius hepar, lien, oſſa, & aliæ partes, quæ vel cauitatem nō habent, aut è directo non ſubiiciuntur. Vbi verò internæ partes malis humoribus ſunt refertæ, cutis ob raritatem, & natiuam debilitatem eorum portionem prompte admittit, & mali particeps euadit. Pulmo ob mollitiem, & laxitatem capiti deſtillatione laboranti ſæpe compatitur. Durities à fluxionibus, & inflammationibus vicinis oſſa tuetur. Ac (vt ſemel dicam) ex partium natura, & conditione licebit cognoſcere quæ vel alias afficere, aut ab aliis lædi poſsint, & cum quibus ſingulæ potiſsimum offendantur. Cæterum inter ea, quæ partes lædunt, quædam ſunt, quæ poſtea quàm fuerunt excitata non aliunde fouentur, aut augentur, nec ad alias partes ſparguntur, ſed quicquid eſt mali, in parte primariò affecta conſiſtit, cuiuſmodi ſunt tumores præter naturam,

ram,præſertim qui ex materia frigida conſiſtunt: dolor verò, & quæ dolorem ſequuntur ſymptomata,facilè ab vna parte in aliam transferũtur.Nam ob dolorem cruris,aut digiti,vel alterius partis,communicato malo cordi,nonnunquam contingit animi defectus: vt autem inter morbos ipſos & ſymptomata quædam apta ſunt aliis communcari,alia verò inepta,ſic etiam inter cauſas morborum effectrices idem contingit; etenim humores,vaporeſue facile ab vna parte in aliam migrant,ac vtramque facile lædere poſſunt. Eodem pacto calor,& frigus ad multas partes ſparguntur.quæ verò ſiccant, aut humectant, & multo magis quæ vulnerant,contundunt,& frangunt,non ſolent ad alias partes transferri,ſed in illis dun taxat,quas primo affecerunt,manent,aut ſi alias ſecum lædunt, diuerſi generis affectiones illis impartiuntur. Nam fractura alicuius membri alteri non communicatur:dolor verò, qui confractam partem ſequitur, totum nonnunquam corpus in compaſsionem trahit, dum febres, ſyncopen, aut alios huiuſmodi affectus parit. At iuuantes lædenteſque cauſæ certiora præbent indicia,ſiquidem duabus affectis partibus,ſi lædatur vna,offenſa alia,eam,cui lædentia adhibentur,primariò affici certiſsimum eſt. Eodem pacto ea,quæ iuuatur,adhibitis alteri auxiliis, per conſenſum laborat; dolente namque capite,ſi remedia ſtomacho adhibita leuent dolorem,aut intendant,non primarius eſt in capite affectus,ſed à ventriculo prouenire cognoſcitur. A cauſis præterea lædentibus,quæ præceſſerunt,ſigna ſumentur. Si enim alicui caput doleat,nulla prægreſſa cauſa,quæ partem eam peculiariter affecerit,aliunde dolorem prouenire neceſſe eſt. Quod etiam ex partibus antea læſis colligere licet. Nam ſi cui ventriculus diu laborauerit,caputque poſtea dolere incipiat, non immerito coniiciemus à ventriculo ad caput transmiſſam eſſe doloris cauſam, Ad hæc effectus,& ſymptomata,quæ affectas partes ſequũtur, declarant quæ primariò,quæue ſecundariò ſit offenſa. Primo enim morboſa ſymptomata in illis apparẽt partibus,quæ primario afficiũtur; poſtea verò in aliis quæ ſecundario laborant: miteſcunt præterea augenturq. affectiones partis per conſenſum offenſæ,dum creſcunt,minuunturque illæ,quæ in primario affecta conſiſtunt. Grauiora poſtremò ſolent eſſe ſymptomata,quæ partem primariò affectam ſequuntur,leuiora quando per conſenſum contingunt. Solent etiam ſæpius intermittere mala, quum aliunde proueniunt. Quo modo videmus capitis dolorem, quem peperit febris,euaneſcere,dum ipſa declinat,continuos autem eſſe dolores in ea parte,quæ non aliunde patitur,ſed in ſe ipſa paſsionis cauſam habet. Qua ratione delirium,quod ex inflammatione cerebri naſcitur,ab eo, quod per conſenſum cum aliis partibus contingit, diſcernimus, quòd illud ſcilicet perpetuum ſit, hoc verò non item,ſed eo potiſsimum tempore inuadat,quo acceſsiones morborum augentur & vigent. Quid præterea obeſt, quo minus ex ſimilitudine ſigna quædam ſumantur ad id quod quærimus declarandum? Hoc enim pacto affici caput per conſenſum cum digito pedis aut manus putamus, quòd ſcilicet ſimiliter in aliis id euenire conſpexerimus: veluti in his contingit, qui hoc modo comitiali morbo,affecto cerebro,laborant. Ceterum propriè partem affici cognoſcimus ex magnitudine affectus,ſymptomatum conſequẽtium, & cauſarum, quæ affectum intulerunt,aut mitigant vel intẽdunt, aut penitus tollunt. Qui enim magni ſunt affectus, vt magnas impreſsiones indicant in partibus conceptas,ſic ſtabiles læſiones ſignificant,leuiores verò inſtabiles,& qui facile euaneſcant, Grauia vero continuaque ſymptomata,magnæ in corporis qualitatibus,actionibus,& excrementis mutationes, proprii affectus ſunt indices. Si tenuis,paucuſque eſt ſpiritus, qui partem afficit,vt leuiorem, ſic inſtabilem adhuc læſionem oſtendit, ſi vero ſit humor in parte impactus, propriè affectam partem monſtrat. Si leuiter aliquis fuerit percuſſus, ob leuitatem cauſæ lædentis colligimus ſtabilem non poſſe eſſe in parte percuſſa affectionem, quod pariter contingit ſi pars dura & ſolida eſt, quæ pa-

titur. At si à leuissimis remediis iuuetur, quod laborat, ostendit se nondum pertinacius malum concepisse: contra verò accidit, si mollis est pars, quæ facile omnes impressiones admittit, si nulla remedia, aut non nisi magna, & continua prosunt, obsunt autem vel minima. Tunc enim vehementiorem, & proinde iam firmum affectum suspicari oportet. Atque hæc satis quidem de signis demonstratiuis, nunc ad alia genera accedamus.

IOANNIS ARGENTERII
DE SIGNIS MEMORATIVIS.
LIBER TERTIVS.

Quorum sint signa memoratiua, & quæ per illa dignoscere oporteat Cap. I.

VAE sint signa memoratiua, quæ & quot illorum sint genera, & differentiæ, quæ denique sit illorum vtilitas, ex superiore tractatione patere puto. Nunc verò illud explicandum imprimis esse duco, quorum hæc sint signa, & quæ per illa scire conueniat. Qua in re Galeni opinionem non recipio, qui in quarto libro de Præsagitione ex pulsibus scribit signa memoratiua duntaxat causarum esse. Neque enim solum quæ causa, sed etiam quæ corporis constitutio, & quæ accidentia præcesserint, commemorare necesse est, quando quidem curationem, conseruationem, præseruationem, remediorum denique, & victus rationem huiusmodi commemoratio (vt postea ostendemus) variat. Porrò vt corpus à diuersa cōstitutione in eam, quæ præsens est, mutatur, sic diuersa commemoranda sunt in vnoquoque corporis præsenti statu. Si enim morbo quis laboret, imprimis quæ causa morbum intulerit, cognoscere expedit, propterea scilicet quòd huiusmodi cognitio curationem mutat. Aliter namque morbos curamus, quos vigilia, aliter quos ira vel labor, aut alia causa morbosa intulit: deinde quomodo genitus sit morbus, inuestigare oportet, an paulatim irrepserit, vel confertim inuaserit, an densando, vel rarefaciendo, vel vulnerando, aut contundendo, vel alio denique modo causæ morbum excitauerint, ignorādum non est. Vt enim diuerso modo illæ corpus affecere, sic profectò varianda est curatio, & præseruatio. Locus præterea per quem illæ sese insinuarunt in corpus, à medico perdiscendus est, quando plurimum refert intelligere, an extrinsecus inuaserint, vel intrinsecus egerint. Cui enim loco remedia potissimum sint adhibenda ex hac commemoratione patet. Ad hęc tempus, quo quis laborare cœpit, memoriæ subiicere necesse est, propterea quòd aliter curamus quos longus iam morbus afflixit, aliter qui non multo antea laborare cœperunt. Quinetiam plurimum scire refert, quæ qualisq. sanitas præcesserit: quippe quum id ad morbi naturam, & differentias dignoscendas, quibus curatio quoque variatur, plurimum faciat. Si quis enim probe sanus esse consueuit, vt bonos humores gignit, sic mites, & non malignos morbos incurret. Porro si cōualescens aliquis sit, qualis morbus antecesserit, scire necessarium est: quandoquidem id docet, qualis sit relicta in corpore dispositio à morbo præcedente; quo postea intelligimus quomodo renutriendi, restaurandique sint, qui à morbo resurgunt. Vnde scribebat Hippocrates in Aphorismis. Quæ longo tempore extenuata sunt corpora, longo tempore reficere oportet, quæ breui breuiter. Si verò sanum est corpus, tunc ea cognoscere oportet, quę sanitatem præcesserunt,

ferunt; an ſcilicet recenter ex morbo conualeſcens ſanus ſit factus, vel non, religioſius enim illis viuendum, his autem liberius: atque in ſingulis quæ præceſſerint ex his, quæ ſanitatem conſeruant, ſomnus ue, vel exercitatio, cibus, aut aliud quidpiam, cognoſcendum: id enim viuendi rationem, & quid poſtea fieri debeat, monſtrat: Quippe ſi ſomnum modo præceſsiſſe cognouerimus, intelligemus cibo non dum eſſe opus, ſi cibum, quiete, non vehementi motu: Atqui extincto homine, quis morbus mortis cauſa extiterit, nonnunquam quærimus. Quæ quidem omnia ex ſignis memoratiuis conſequimur: quo magis mirari licet horum tractationem ab omnibus fere ſcriptoribus hactenus fuiſſe contemptam, aut certe non ſatis illuſtratam. Nam vix duobus verbis eam complectitur Galenus, quum in Arte medicinali refert quædam eſſe ſigna demonſtratiua, quędam prognoſtica, alia memoratiua, & nuſquam poſtea ſatis memoratiuorum vſum docet, nuſquam quæ per ea dignoſcere oporteat, nec quæ, quotque ſint illorum genera, & differentiæ, nec à quibus ea ſumere debeamus, explicat, hoc ſolo contentus, quòd quędam ſint memoratiua, & minor eorum ſit vtilitas, quàm aliorum, & ad cauſas morborum inueſtigandas conferant: quum tamen qua ratione id contingat, non explicet: nimirum quòd par fere ſit (vt antea oſtendimus) ſignorum omnium vtilitas, ſi modo omnia, quæ ab illis indicantur, ſunt à medicis percipienda. Quare tãto diligentius hæc à nobis explicanda ſunt, quanto magis ab aliis contempta fuerunt. Nemo tamen putet à nobis hæc negligentius explicata, quòd genera, differẽtias, & vim horum ſignorum non doceamus, nam hæc prætermittimus, vel tanquam nota ex ſuperiorum tractatione, vel quòd ad illorum imitationem facile inueniri valeant.

Quo modo intelligere poſsimus, quæ fuerit morbi cauſa. Cap. II.

AB eiſdem fontibus memoratiua ſigna ſumi, à quibus alia ducuntur, ratio dictat, ſed quo modo id fiat (quod potiſsimum hæc tractatio promittit) nunc explicãdũ. Ergo quæ fuerit morbi cauſa, imprimis docebit natura affectus, quem cauſa peperit. Nam in diaria febri ex æſtu contracta cutis calidior, ſqualidiorq. eſt quàm pulſus ad febrilem diſpoſitionem mutetur: ſitis parum infeſtat, calor ſtatim in primo occurſu vigere, caputque peruri maximè videtur: oculi calidiores, et rubicundiores apparent cum ſiccitate quadam, quoties ſine grauedine, & deſtillatione febricitant. Nam quibus hæc adſunt, caput non ſolum calidum, ſed etiam ſanguine plenum conſpicitur. Eam verò, quam vigilia commiſit, cognoſcit Galenus, eo quòd facies laborantibus ſit decolorata, & ſubtumida, & palpebræ vix attolli valeant, oculique ſint humidi, & cõcaui. Quòd ſi triſtitia febris cauſa extitit, acris potius quàm multus calor apparet, & corpus gracile conſpicitur, oculi concaui, et ſicci: inſolita decoloratio adeſt, paruique pulſus eduntur. At ea, quam accẽdit ira, oſtendit multus potius quàm acris calor, qui celeriter ex profundo corpore effertur, magnique pulſus. Si verò laſsitudo febrem procreauit, cutis ſiccior plus quàm in alia febre ſentitur, & calor acris vrget: Quæ autem ex denſitate nata eſt diaria calorem habet, qui primo occurſu mitis apparet, poſtea vero acrior cõſurgit. Vrinæ non ruffæ, nec corporis molles colapſa nec oculi concaui, aut ſicci. Ea verò quam peperit inflammatio, maximos, veloces, frequenteſque pulſus edit, plurimo calore, ſed ſuaui abundat, faciem rubidam, & ſubtumidam, vrinas verò ſubalbidas reddit, eadem eſt ratio in aliis morbis. Nam calidus affectus calefacientem pręceſsiſſe cauſam indicat. cuius verò generis ſit, genus caloris mõſtrat. Acrior ſiquidem calor ſequitur calefacientes, ſiccanteſque, mitior verò calefacientes, & humectãtes cauſas. Eodem modo vulnus docet cauſam morbi fuiſſe, quod ſecandi vim haberet. Anguſtum verò, & profundum vulnus monſtrat ab his illatam eſſe plagam, quæ punctim feriunt. Si quis morſus fuerit à cane, intelliget ex vulneris co-

lore,& reliquis qualitatibus, & ſymptomatis,an rabidus canis fuerit,vel non. Si communis ſit morbus nõ immeritò ſuſpicabimur ex aëris malignitate eius ortum acceptum. Si ſparſi, & ſingulis proprii graſſentur morbi, ex peculiari victu cauſa petitur. Ac (ut ſemel dicam) diuerſi effectus differentes cauſas, & iidem eaſdem præceſsiſſe commemorant.Nam etſi ira,vigilia, triſtitia febres inferunt,nihilominus in febricitante corpore quædam impreſsiones apparent, quæ præſertim,dum recens eſt affectus,diuerſitatem cauſarum indicare poſſunt. In aliquibus tamen clarius ſuam cauſam declarat;qui inueteratus eſt.Nam ab initio uix diſtinguas ex uulneris qualitatibus, & aliis accidentibus an rabidus uel non eſſet canis,qui momordit: Progreſſu tamen temporis quæ latebat ueneni uis fit conſpicua. Vulneratæ uerò partes ab initio clarius quæ uulnus intulit cauſa, aperiunt, poſtea uerò ob circumnaſcentem carnem primò facta impreſsio tegitur.Licet quoque nonnũquam efficientes ipſas morborum cauſas ex propria eſſentia depræhendere. Veluti ſi quis à ſpiculo uulneratus fuerit,ſiquidem adhuc illud corpori adhęret,uulneris cauſa eo conſpecto intelligitur. Quis pręterea ex contemplatione cauſarum efficientium morbos, quæ præceſſerunt, non inueniet, quæ fuerit pręſentis morbi occaſio? ſi enim fortè præceſſerit aquilonia conſtitutio,& ſubinde ſequãtur pleuritides,optimè in aëris ambientis iniurias morbi cauſam referemus. Ac etiam ex cauſis remotiſsimis,quæ alias pepererunt,coniecturam ſumimus.Nam ſi quis literarum ſtudioſus febre ſit correptus, ex uigilia eam contractã ſuſpicari poſſumus: quòd is amœnitate litterarum captus plurimum uigilare conſueuerit. Eodẽ modo ſi laborioſus,negotioſuſque homo in febrem incidat, ex labore eam natam arbitrari par eſt,quòd ob corporis negotia is plurimum laborare conetur. Sumũtur & indicia ex cauſa,quæ ſubiectum dicitur. Si enim mulier laboret capitis dolore, diuinare poſſumus ex retentis menſibus dolorem eſſe obortum.Si quem cruditas exercere ſolet,ferè credere poſſumus,quicquid mali in eo contingit,inde originẽ duxiſſe.Hemorrhoides ſuppreſſæ aut aliarum partium cohibitę euacuationes admonent nos credere debere quænam materia, & qualis fuerit morbi origo. Si cui adeſt rara textura, ex adſtringentibus, extrinſecuſque calefacientibus illi febres promptè contingunt.Quòd item magis vna pars quàm alia afficiatur,ſumptis indiciis ex materia ſubiecta,intelligimus quæ cauſa morbũ intulerit:quo modo ortam ex æſtu febrem agnoſcimus,quum caput præcipue vritur,afficiturque:ſi ſpiritus afficiuntur,putamus omninò cauſam eſſe paſsionis, quod alterandi,aut ſuffocandi vel diſſoluendi vim haberet, quòd ferè ab his duntaxat ſubiecta materia pati poſſet. Si durum eſt corpus,quod afficitur, rationi eſt conſonum exiſtimare cauſam,quæ peperit magnam vim habuiſſe,propterea quòd dura,ſolidaque materia vix aliter pati queat.At cauſæ iuuantes, & lædentes certius id monſtrant. Sic enim diarias ex æſtu contractas Galenus dignoſcit,quòd balneis, fomentiſque frigidis iuuentur,delectenturque qui ea laborant. Nec alienum quidem eſt ex ſimilitudine ſigna capere.Nã ſi quem ex morboſa quapiam regione aduectum morbo correptum medicus videat,facilę ſuſpicari poterit conſocios ex communi aëre,& loco ſuorum morborum originem duxiſſe.Atque quum hęc quidem quę enumerauimus,ſuas differentias acceperint,differentes cauſas mõſtrabunt. Magni enim vel parui,benigni,vel maligni,ſimplices vel compoſiti affectus, huiuſmodi prætera cauſæ quæ præceſſerunt,vel alias pepererunt,vel admittere poſſunt, monſtrãt talia eſſe quæ morbum excitarunt,qualia ea fuerint,quæ ea oſtendunt.

Indicantia modum,quo morbus genitus eſt. *Cap. III.*

CAeterum generationis morborum modum,& rationem ex natura ipſarum cauſarum imprimis intelligere licet. Sunt enim inter illas quæ paulatim tar-

deque solum in nos agunt, quædam quæ confertim, aliæ quæ per accidens, nõnullæ quæ per se morbos gignunt. Subita quidem agendi vis inest calefacientibus, refrigerantibus, vulnerantibus, contundentibus, frangentibus, & rumpentibus: contra verò siccantibus, humectantibus, erodentibus, exulcerantibus, quæ paulatim obesse possunt: Calida per se, frigida verò per accidens calidos morbos inferunt. Ac etiam in eodem genere causarum, quæ abunde excesserunt, etsi suapte natura tardę sunt, celeritatem tamen excessu acquirunt, & quæ suapte natura celeres, defectu tardiores euadunt. ex quibus sanè intelligemus non posse morbum, qui subitò emergit ab his, quæ paulatim duntaxat eos excitant, procreari: nec eos, qui paulatim nascuntur, ab illis fieri, quæ non nisi confertim affligũt. Morbi tanquam effectus suarum causarum idem monstrant. Nam qui paulatim gignuntur, vt vlcera, caries, sicca intemperies, scirrhi, qui subito, vt tumores ex fluxione calida nati: quæ item ab his, quæ per se solum agunt, proueniunt; vt contusio, vulnus, non solum propriam suam causam, sed etiam modum, quo geniti sunt, patefaciunt. Pręterea ex effectibus aliis, qui morbosas causas, morbosque ipsos sequũtur, signa pariter ducuntur. Nam dolor eos tantùm morbos, easque causas sequitur, quæ subito agere possunt. Sic symptomata alia, quæ statim euidenter apparent, subitam generationem morborum monstrant, quæ verò paulatim, contrarium significant. Præbet & notas materia, quæ patitur. Si enim spiritus afficiuntur, subitam fuisse affectus generationem agnoscimus: si partes solidæ, non item, quum tenuia corpora subito mutentur, solida verò agentiũ vim difficillimè, & non nisi paulatim suapte natura recipiãt. Qua ratione credimus diarias febres statim gigni, hecticas verò ferè solum quum solidæ partes ob vicinitatem accensi spiritus, vel humoris febrilem calorem tandem concipiunt. Eodem pacto si morbosum, & cacochymum est corpus, quod laborat, paulatim ex vitio humorum pullulasse pręsentes morbos putamus: quòd si nullum subest vitium, subitam fuisse morbi generationem ex solius agentis vi concitatam arbitramur. An non etiam materia ex qua morbi procreentur, signa ad hæc dignoscenda præbet? quandoquidem non alia ratione verrucas, & alios duros, & sine dolore tumores paulatim concreuisse existimamus, quàm quòd ex crassa, tenacique materia, quæ paulatim exsiccatur, aceruaturque, proueniant. At ex causis iuuantibus, & lædentibus non perinde licet certa signa sumere, propterea scilicet quòd multi morbi reperiuntur, qui subito geniti sunt, tamen non nisi paulatim tolli possunt, vt vulnera: quidam verò, qui & si paulatim sunt orti, subito tamen mitigari queunt: cuiusmodi sunt, qui ex humorum corruptione prouenerunt. Nam hi purgato subito humore, statim mitescunt. An non etiam causæ sine quibus, & cũ quibus aliquid ad id conferunt? quum eos, qui longo labore se confecerunt, paulatim suos morbos contraxisse, alios autem qui conuenientem victus rationem seruarunt, confertim fuisse læsos putemus; nimirum quòd nulla subesset morbosa dispositio, quæ morbi occasionem lõgius repeteret. Possumus & ex similitudine signa in hac re colligere. Si quos enim antea bene affectos nouerimus, & subinde morbo correptos, alios illis similes, aut etiam deterius habentes, eodem modo in morbos pręcipitatos existimabimus, quòd communis esset causa, quæ eodem modo omnes affecit.

A quibus sumantur signa, quæ docent per quem locum causæ morbos excitauerunt Cap. IIII.

NAtura affectus id hoc modo ostendit: vulnera namque non nisi ea, quæ extrinsecus lædunt, inferre possunt; quemadmodum cõtusiones, & fracturas. Internæ erosiones non nisi ab his, quæ assumuntur, aut retinentur, & denique ab his, quæ intrinsecus offendunt, oriuntur. Intemperaturæ verò tum ab his, quæ

intus agunt, tum ab aliis, quæ extrinſecus occurrunt, pari ratione prouenire poſſunt; veluti febris, quam cutis denſitas, externus calor, aſſumpta medicamenta, animique perturbationes concitant: docent & id qualitates præter naturam, quæ in laborante corpore conſpiciuntur ab antegreſsis cauſis relictæ: Si quis enim ab externo frigore febrem contraxerit, denſitatem in cute adhuc oſtendet: ſi ab inſolatione, caput potiſsimum æſtuabit: ſi nocuit cruditas, ventriculus præter cæteras partes male habebit: ſi bubo ortus in inguine febrem peperit, intelligemus per vicinas arterias, & venas calorem ad cor permeaſſe. Sumuntur & à cauſis efficientibus ſigna, Si quis enim calefacientibus, ſiccantibuſque alimentis, relicto verò victu idoneo quo vti conſueuit, in febrem incidat, ex his, quæ intus aſſumuntur, morbum genitum cognoſcimus. Vnctiones & lotiones extrinſecus duntaxat ſeſe in corpus inſinuare poſſunt. Aër verò intus, & foris vim ſuam pariter exercet. Vnde ex cauſarum agentium in noſtrũ corpus natura licebit intelligere, genitis morbis, vnde eorum origo in cotpus emanauerit. Confert nonnihil præterea materia ſubiecta ad huius rei dignotionem. Nam ſi corpus externis iniuriis maxime eſt expoſitum in morbis, qui vtrinque excitari poſſunt, originem in his potius, quæ extrinſecus, quàm quæ intrinſecus agunt, quæremus. Si mulier eſt, quæ capitis dolore tentatur, ex vtero affectum potiſsimũ natum putabimus. Oſſa externis potius, quàm internis iniuriis patent. Interna verò viſcera contra potius internis quàm externis malis ſunt obnoxia: Iuuantes, lædenteſque cauſæ ſua quoque dant indicia. Qui enim extrinſecus admotis remediis iuuantur, ferè declarant ab his, quæ extrinſecus afficiunt, morbum genitum: quo modo febrem natam ab adſtringengentibus iudicamus, ſi plurimum conferant rarefacientia: ab inſolatione verò, & capite primario affecto natus eſt morbus, ſi proſunt refrigerantia, quæ capiti adhibentur. Similitudo pariter docet per quem locum morbus ad internas partes peruenerit. Sic profectò puſtulas, & intemperies, aliaſque paſsiones, quas adfert morbus Gallicus vocatus per pudẽdum receptas putamus, quòd alios fere omnes hac labe affectos per eum locum contaminatos nouerimus.

Quæ doceant tempus, quo laborare cœpit qui ægrotat Cap. V.

ETſi in omnibus morbis ex propria eorum natura ſigna ſumere nõ licet ad id, quod propoſuimus indicandum: ſiquidem magni, paruique morbi reperiuntur, qui modo incœperunt, alii verò qui iamdudum infeſtant: in aliquibus tamen, vel omnibus potius differentiis, adhibitis nonnullis diſtinctionibus, id facere poſſumus. In ſuo enim genere qui plurimum iam exceſſerunt, longius repetere originem videntur: veluti magna vlcera, quæ quum vt plurimum paulatim gignãtur monſtrant ſe ante multos dies cœpiſſe. Febres autem, magnæ ſtatim prima die naſci poſſunt, ſed enim inter magnas, quæ maiorem vim acceperunt, aut acceptam depoſuerunt, longius aliis ſunt productæ; inflammatio recens eſt affectus, ſuppuratio antiquior, vt pote quæ antecedentem: inflammationem ſequatur. Præbent autem certiora indicia morborum effectus. Actiones namque plurimum læſæ, corporis qualitates inſigniter à naturali ſtatu permutatæ, veluti gracilitas, decoloratio, ſumma durities, & quæ ſunt huius generis, in morbis qui extenuandi vim habent, prænunciant eum, qui affligit, in ſuo genere longius prouectum: neque enim idem tempus acutis, & longis his notis conſtituere poſſumus, quãdo qui mitior eſt affectus, non niſi longiori tẽporis ſpatio corpus exhaurire valet, quod breuiſsimo, qui vehementior eſt, præſtat. ſed ſatis eſt ſi intelligamus, acutum in quo hæc apparent ſigna, non longe à fine abeſſe, diuque (quantum morbi natura admittit) iam affligere cœpiſſe: Idemque eſſe credendum, ſi per leuiora mala idẽ contingat. At excrementa in morbis, qui ea gignunt, & ab illis patefieri poſſunt, non

ſolum

ſolum in quadam latitudine tempus præmonſtrant, ſed etiam diem ipſum, quo laborare cœpit, qui affligitur. Nam in vehementi febre ſi manifeſta coctionis ſigna in vrina appareant: quarto die antea inchoaſſe morbũ declarant. In mitiore quinto, vel ſeptimo, aut vndecimo, vel decimo quarto. Eodem pacto excretiones coniecturam iuuare poſſunt. Sic ſane Hippocrates ſcribebat in Aphoriſmis, morbum regium ante ſeptimum his conferre non poſſe, qui febre detenti ante ſeptimum bilioſum humorem ad cutem regerunt. Vnde ſi confert huiuſmodi excretio, conſtat omnino iam elapſos eſſe ſex dies, quo febris hominem corripit: ſi ſanguis, uel ſudor, vel alius humor effunditur per ſynochas febres, qui hominem liberet, aut certe morbum inſigniter minuat, certum eſt quatuor, vel ſeptem potius à primo morbi inſultu, intercedere dies: quũ antea nulla vtilis excretio in huiuſmodi malis fieri poſsit. Præterea accidentia, quæ morbus progrediendo conſequitur, aut deponit, non obſcuras exhibent huius rei notas: ſi enim rigor, in exquiſita quartana, per acceſsiones mitis apparet, ſignum eſt plurimum ipſam quartanam duraſſe, quum declinationis hoc ſit ſignum: Si humor melancholicus eſt, qui nocet, & inſignes in eo mutationes factas videamus, quum non niſi paulatim id fieri poſsit, ex materia morbi ſigna ducimus, credimuſque iamdudum morbos inchoaſſe. Eodem modo ſi dura ſolidaque eſt pars, quę laborat, aut mollis, & ad patiendũ promptior, notæ ſumuntur: quandoquidem in eo corpore, vt difficile recipiuntur paſſiones, niſi violenta omnino ſit cauſa, quæ morbum peperit, ſic profecto colligimus longius ab initio rem abeſſe, propius autem ſi alterius generis eſt, quod afficitur. Cordis vulnera, vt ex ſubiecta materia notæ petãtur, perpetuo ſunt recentia, eo quòd diu huiuſmodi pars illa ferre nequeat. Antiquiore illa eſſe poſſunt in veſica, inteſtinis, & cerebro: ſed nõ perinde vt in aliis partibus. Poſſumus etiam ex iuuantibus, lædentibuſque cauſis indicia quædam capere, ſic enim adhibitis in quartana febre remediis, quæ declinantem morbum iuuare poſſunt, ſi ea conferunt, vt declinationem iam adeſſe, ſic plurimum morbum duraſſe certa coniectura credimus, quòd ſcilicet non niſi poſt longum tempus declinatio in huiuſmodi affectibus contingere ſoleat. Idem oſtendent quæ declinanti morbo obſunt. Ac (vt breuiter dicam) quæ in ſingulis morbis eorum tempora docent, ſigna pariter fiunt temporis, quo illi inuadere cœperunt. Ad hoc ſignorum genus pertinere videntur notæ, quæ ex anni temporibus petuntur, veluti ſi quis hominem ineunte vere, quartana correptũ inuenerit: quum ad id tempus, in quo nõ gigni, ſed diſſolui huius generis febres ſolent, tantum plane intercedere temporis ab initio morbi putare poſſumus, quantum præſens anni conſtitutio ab autumno, vbi earum origo eſt, diſtat. Quanquam tamen non impedio ſi hæc ſigna, vel ad naturam morbi, vel ad materiam referantur: propterea quòd docent anni tempora, vt corporis temperies, qualis ſit morbi, & humoris redundantis natura, ex quibus colligimus qui proprii ſint morbi, & eorum cauſæ iis, aut aliis anni conſtitutionibus, vel corporis temperamento. An non etiam ſimilitudo ſuas in hac re confert notas? quãdoquidem licet cognoſcere ex vno, aut pluribus, certo aliquo morbo, & tempore correptis, nõ amplius pullulantibus huiuſmodi malis, alios ſimiliter affectos in eiſdem temporibus pariter vt illos, ſuos morbos contraxiſſe.

Quibus notis depræhendere per morbum liceat, qua ſanitate præditus ante fuerat, qui laborat Cap. VI.

ID non minus, quàm alia, ex eiſdem fontibus ductis ſignis, intelligemus: etenim affectus natura, quo quis laborat, id in primis docet. Quippe ſi benignus morbus fuerit, ſalubre, optimeque affectum corpus ſua natura eſſe monſtrat: contrà verò ſi malignus inſalubre, & non niſi deteriore conditione præditum, niſi forte

externa cauſa,quæ morbum excitauit,maligna,aut benigna,vel etiam admodum exigua,aut uehemens extiterit. Nam quū ex ipſo corpore morbus tunc non proueniat,agentis cauſæ malignitate & vehementia, naturalis conſtitutio ita vitiari poteſt,vt peſsima,& maligna reddatur;quemadmodum in his cõtingit,qui ex venenis malignis ſuos morbos contraxerunt,quorum vi natiuus color, alioqui bonus,& reliqua corporis natura ita mutatur,vt deterrima putari poſſet.In iis vero qui peſsimè ſecundum naturam ſunt affecti, perinde faciles, & exigui ob leuitatem cauſarum,quæ morbos intulerunt,affectus aliquando naſcuntur,vt ex illorũ natura facile nõ ſit commemorare,qualis eſſet per ſanitatem corporis ſtatus. Hoc ergo quod ex cauſis agentibus ſumitur,reiecto,aut diligenter expenſo,certa reddetur ex affectus natura huius rei cognitio : & multo magis profectò,ſi grauiſsimi affectus ex leuiſsimis cauſis, aut contrà ex grauiſsimis leuiſsima mala prouenerunt, intelligemus in priore caſu peſsimam , in alio optimam corporis conditionem ſubeſſe.Nec ſolum quidem morbi natura,ſed etiam differentia,vt magnitudo,& paruitas cognitionem hanc confirmant.Nam ſi grauior, quàm ſuapte natura eſſe debeat,in aliquo morbus appareat,id non in aliud reiicere poſſumus,quàm quòd mala compage nempe delicatiore,mollioreque,aut corrupta ſit à natura donatus,& non proſpera ſanitate præditus. Quinetiã naturalis ipſius corporis ſtructura , quæ per morbos adhuc conſpicitur , vt cauſa ex ſubiecta materia ſumpta idem ſignificat. Si enim quadratum beneque carnoſum , & denique in ſimilaribus & inſtrumentariis partibus quantum licet per morbos corpus , quod laborat , probe conſtructum inueniamus , non temerè ſuſpicabimur illi bonam contigiſſe,naturalem, ſanamque conſtitutionem . At cauſæ,quæ morbum procrearunt,non obſcura etiam huius rei tradunt indicia . Nam ſi à leuiſsimis cauſis in morbum quis eſt proiectus,deteriorem in eo eſſe naturalem conſtitutionem arbitramur : contrà optimam in eo , qui omnibus validè reſtitit , & non niſi maximis iniuriis ſuccubuit. Ad hæc iuuantes cauſæ,& lædentes cognitionem confirmant : ſiquidem quæ valida eſt natura,etiam per morbos vim ſuam retinet,minimiſque remediis adiuta ſua mala vincit: Illis verò quibus data eſt deterior condicio quum morbis vexantur,vix aliqua proſunt auxilia,natiuo nimirum robore deſtitutis.Cæterum ex parentibus,educatione,victus ratione,anni tempore, cœliq. ſtatu,fęlici ſyderum aſpectu,&(vt ſemel dicam)omnibus,quæ vim gignendi,conſeruandi,iuuandi,lædendi,& denique aliquo modo mutandi naturam noſtrã obtinent,ſigna ducere poſſumus: Quo modo eos, qui ex ſanis parentibus procreati ſunt,quique in aëre ſalubri degunt,& victu vtuntur idoneo vigentibuſque optimis aſtris ſunt concepti, & nati, bene affectos credimus : aliter verò habere , qui contraria ſunt ſortiti:Nec minus profectò ex effectibus,qui per morbos apparẽt, certa huius rei teſtimonia petimus:ſi enim per vehementiores morbos leuiora apparent ſymptomata,naturalis conſtitutionis robur oſtenditur , vtpote quæ mitigare valeat,quæ ſuapte natura grauia alioqui exiſtunt: veluti ſi quis grauiore morbo correptus,actiones validas retinet,vt ſi bene appetit , retinet,concoquit quæ mutatione egent,& excrementa expellit : ſi dormit, vigilat, facile mouetur, bene ſperat,facileque morbum fert,par eſt exiſtimare huiuſmodi hominem per ſanitatem bona conditione donatum . At ſi per mediocres morbos actionum concidit robur , & prędictis contraria apparent, malam illi ineſſe corporis conſtitutionem depræhendimus.Id quod optimè,vt alia multa,Galenus noſter dicere ſolet,virtutem ſcilicet fortem omnia contemnere, debilẽ verò & infirmam ab omnibus proſterni.Præterea excrementa,quæ à corpore prodeũt,& alia quæ in corpore fiunt, quum vrgentibus vehementioribus morbis à bona conditione nõ longè abſunt , indicant corpus quod afficitur per ſanitatem bene affectum . Sic ſane quum ſanguinem alicui initio morbi detrahimus,& eum floridum optimumque conſpici-

mus

mus,corpus,quod illud procreauit, recte constitutum iudicamus. Contrarium verò existimamus,si corruptus,putridus,aut denique mala alia qualitate preditus extiterit.Nonnihil etiam adiuuant ad hæc dignoscenda corporis qualitates: nam si quis per morbum leuiorem asperior,durior,flauior,vel nigrior, aut liuidior statim euadat: aut putidum expiret,vel sentire se putet,aut aliam quancunque malam qualitatem,plus,quàm natura morbi postulet, repræsentet:insitam ab ea,quæ per sanitatem est constitutio, huius rei causam non à morbo leuiore prouenire existimandum est,contra si cui in maiore morbo corporis qualitates non multum euariant,optimus eius status quum valet,ostenditur:Quòd si eos,qui laborant,similiter habere,vt alii,quos bene,maléque affectos per sanitatem cognouimus,iudicamus, similitudo docebit quod in illis quærimus, ne superfluò plura exempla contestemur.

Quæ ostendant,quæ præcesserunt in conualescentibus. *Cap. VII.*

IAm verò non solum conualescentes, & recenter à morbo liberatos,ex eisdē signorum generibus depræhendemus,sed etiam quo,qualique morbo vexati fuerint,dignoscemus. Nam quæ in partibus similaribus adhuc apparet intemperies, & vitiū,quod instrumentarias partes urget:eas potissimum laborasse ostendunt, quæ (si adhuc plurimum à naturali statu huiusmodi mala absunt).testantur profectò grauissimum extitisse morbum, qui hominē malè habuit. si calor,siccitasq. pariter immoderata adhuc appareant,notæ sunt compositi morbi præteriti.Sin uerò in alterutra qualitate patitur intemperies, simplicem morbum fuisse agnoscimus.Atque eadem ratione alia genera,differentiasque morborum ex eorum reliquiis commemorare vnicuique licebit. Nec obscuriora quidem indicia præbent prægressi morbi eorum effectus' inconualescente corpore derelicti. Deprauata etenim,aut imbecillis appetentia, vel concoctio nutrimenti:excrementorum præterea permutatæ qualitates,tardæq. expulsiones,aut celeriores quàm par sit:quinetiam corporis extenuatio similares partes affectas fuisse representant.instrumentarias verò qualitates,functiones, & alia opera nondum integritati restituta,quæ ab huiusmodi partibus proueniunt.An verò vniuersum corpus,uel aliquæ potissimum partes morbis molestatæ fuerint,docebunt præter essentiam ipsius morbi, quæ in vniuerso corpore, aut in aliqua duntaxat parte conspicitur, symptomata, quæ eas sequuntur.Si enim cruris actio peculiariter vitiata est,illius partis vitium fuisse intelligimus,si pulsus mutati, Cor;si somnus,aut vigilia male habent, cerebrum,si nutritio corrupta est,hepar,si appetentia cibi,& potus,ventriculus,si sensus,& motus, neruosum genus,si venus oblæsa est,genitales partes.Et deniq. præ cæteris illas vexatas fuisse depræhendemus,quarum opera,& officia à naturali cōdicione maximè recedunt.At ex morborum causis præcognitis,nōnulla etiam indicia capere possumus:si quem enim,ineunte uere,liberatum conspexerimus,ferè prædicere licebit inflammationem alicuius partis,aut synocham febrē fuisse,quæ hominem infestauit. Si æstate quispiā occurrat à morbo ereptus, aut tertiana,vel ardens febris,aut deniq. biliosus,calidissimusq. morbus præcessit.Si vero autūno, difficilis,grauisque morbus,inordinatus,inæqualis, & siccus hominē vexauit. At si hyeme inueniatur,qui è morbo excessit,diuinare licebit stomachi dolorē,aut coli intestini,vel capitis grauitatem, vel quotidianam febrem,aut tussim, vel alium huius generis morbum antecessisse, quòd scilicet huiusmodi tempora tales morbos parere soleant.Eandem præstat uim ratio uictus,siquidem varia,copiosa,intēpestiua,vel alia ratione vitiata nutritio,quę sanguinem gignit copiosum,vel bilē, uel pituitam,aut alium humorem procreat, tales repræsentat morbos,quales humores ab ea nati committere possunt, si ob vitæ conditionem præter modum ex-

ercetur, aut afficitur pars aliqua, non temerè ingruẽtibus morbis eam infestatam suspicari poterimus. Hac enim ratione literarum studiosi capitis dolore, & cruditatibus tentari solent, & fabri ferrarii ophthalmiis, & qui chymicam artem super fluo studio exercent ex contactu argenti viui neruosis partibus vt plurimum afficiuntur. Ac ne singula prosequamur, ex efficiẽtibus morborum causis quis, qualisque molestauerit morbus, non obscura coniectura comprehendemus: Nec minus iuuat subiecta materia huius rei cognitionem: Hoc nanque pacto si validum, robustumque suapte natura est corpus, commemorare possumus grauem omnino morbum extitisse, quandoquidem huiusmodi naturæ, non nisi à maximis causis laborare solent. Quemadmodum etiam ii, qui corruptis malignisque humoribus sunt referti. Aliter vero iis contingit, qui delicatam, sed absque alio vitio naturam sunt sortiti. Nec desunt quidem in hac re signa ex iuuantibus, lædentibusque causis sumpta. Nam si pauca, & ea vix prosunt, lædunt autem plurima, facileque conualescentes, notum sit non parui momenti fuisse morbum, qui antecesit. Contrà verò si omnia statim postea quàm euasit à morbo, prosunt, aut à paucis offenditur. si quamprimũ vires suas colligit, et sua opera aggredi cupit, & ea inchoata facilè exercet, à nulla re offensus, credere par est huiusmodi hominem breui, leuique morbo vexatum. His verò contraria contrarium significant. An non etiã eos censebimus vehementer laborasse, si alios sibi similes, simili tempore, similiq. morbo correptos, pariter affectos nouimus? ueluti quum grassante graui febre, aut difficultate intestinorum, eos, qui eodem morbo affecti fuerunt, vehementer uexatos, aliorum exemplo, quæ præterita sunt, prædicimus.

Notæ eorum, quæ præcesserunt in sanis. *Cap.* VIII.

NOn aliter profectò hæc quàm alia prędicta in memoriam reuocabimus. Si enim firma appareat corporis constitutio, validę omnes actiones, qualitates corporis planè secundum naturam, excrementa præterea, & alia opera in nullo euarient à naturali sua conditione, parumque posint morbosæ causæ, nihil insigniter lædat, omnia vel plurima prosint, vt bene sanum, sic nullo morbo multò antea laborasse corpus indicatur. Sin verò contraria iis eueniant, vel infirmũ suapte natura corpus vel nõ longè antea morbo liberatum, aut etiã imminere aduersam valetudinẽ cognoscimus. Sic sanè alia quoque, quæ per sanitatem paulò prius facta sunt, intelligere licebit: humidius siquidem corpus, subtumida, decolorataque facies, & pigrities quædam ad actiones obeundas in his apparent, qui recenter à somno sunt expergefacti, nondum scilicet ad externa membra producto calore, qui per somnum in visceribus internis conclusus fuerat. Quinetiam excremẽta in his habituosa apparent, humectato nimirum per somnum corpore, læduntur que ii, si statim cibum assumant, at motu iuuantur. Eodem pacto eos, quos ira affecit, depræhendimus ex toruis oculis, inflammato adhuc, rubicundoque vultu, concitatis, turbatisque pulsibus, & respiratione, & quod similia his habeant, quos simili affectu perturbatos nouimus. Ac ne singula in hac re expendamus, si omnium vim, quæ in corpus nostrum agunt, perspectam habuerimus: Si quid in vnoquoq. fieri posit, nouerimus, si pręterea quid iuuet, lædatq. impresiones ab his, quę prius egerunt factas, & demum quid simile alteri existat, cognouerimus, etiam si multa multis sunt communia, in singulis tamen inuenias quid vnum ab alio distinguat, & quod quæris, ostendat.

Quomodo intelligere liceat, mortuo homine, qui morbus mortis cauſa extiterit Cap. IX.

QVum præſentes ſunt morbi, nonnunquam perinde dubia ſunt ſigna, quæ morbi genus, differentiamque monſtrant, vt mors expectanda ſit, quę rem aperiat. Quoties enim quæſo controuerſiæ inter medicos de his naſcuntur, quum vnus muſculorum abdominis, alius hepatis inflammationem putet morbum eſſe, qui affligit. Vulnerato capite, exiſtimat aliquando medicus abſceſſum in cerebro factum, id quod negat alius. An vulnus thoracis pulmonem attigerit, ſæpe ignoramus, & denique multa alia in dubium vertuntur, viuente adhuc homine, quæ mors ipſa patefacit. Quare non inutile eſſe duco, vt paucis etiam quomodo id fiat, doceamus. Itaque morbi eſſentiam in nonnullis quis affectus mortem intulerit, docet, vbi ſcilicet vnicus eſt, & ſenſibus patet. Sic enim iudicamus ex vulnere hominem periiſſe conſpecta plaga, quę ad vtranque thoracis partem pertingit. Clarius id licebit perſpicere, ſi nouerimus, quid per ſe quilibet affectus præſtare valeat, quid verò accitis aliis malis: Nam cerebri vulnus, niſi ſtatim occidat, non niſi accerſita inflammatione hominem perimit. Qui vehementes dolores inferũt morbi, aut reſolutis ſpiritibus, aut antea parta inflammatione vitam adimunt. Ipſæ autem inflammationes, quæ locum quempiam occuparunt, lethales ſunt: eo quòd ſuppurẽtur, putreſcantq. Vnde ex propria natura morborum innoteſcet quod inueſtigamus: Si id ſcilicet nouerimus quid vnumquodque ſua vi pręſtare valeat, quid loci ratione acquirat, & in quę ſingula mutari poſsint. Quòd ſi plures affligunt morbi, qui grauior fuiſſe iudicatur, mortis auctor exiſtimandus eſt. Præbent & ſuas notas ipſorum morborum cauſę, etenim inter eorum effectrices, quæ grauiſsimæ fuerunt, morbos eos excitarunt, qui mortem intulerunt. Si pituita, & atra bilis pariter morbos committunt, ductis notis à materia ex qua morbi naſcuntur, ſuſpicari poſſumus eum, qui ex melancholia natus eſt, vtpote qui ex deteriore cauſa conſiſtit, interemiſſe. Si ex cordis affectu quiſpiã periit, non abſceſſum, ſed aliud genus mali mortem intuliſſe arbitramur, quod ſcilicet abſceſſum ſuſtinere nequit, cerebrum verò poteſt: vnde ex ſubiecta materia admonemur per vulnera illarum partium quis & qualis morbus mortis auctor fuerit. Nec abſurdum quidem eſt ex cauſis ſine quibus, & cum quibus morbi gignuntur, & conſtãt indicia capere: quandoquidem probabilius eſt eum morbũ qui longiore tẽpore vehementius & cõtinuo infeſtauit, & in deterioribus locis ſui originẽ duxit: potius quàm alium, qui aliter habet, vitam homini ademiſſe. At morbi effectus, qui extincta vita emergũt, certius quis, & in quo loco corporis morbus fuerit, teſtantur. Hoc enim pacto exanthemata, quæ morbillos vulgus vocat, nigra, aut liuida, quibus cutis mortuorum aſpergitur, non qualemcunque febrem, ſed prorſus peſtilentem, quæ hominem iugulauit, oſtendunt. Idem etiam tumores, qui in glandulis inguinum, vel axillarum extuberant, & nonnumquam eroſa cute pus emittunt, peſte confectum hominem docent. Pus, quod per nares in morbis effluit, abſceſſum in cerebro fuiſſe prodit, quòd ſi per os emittitur, eundem affectum in ventriculo, aut parte aliqua vicina, quæ ſcilicet ſua excrementa eò tranſmittere valeat, indicat. Summa corporis gracilitas tabe confectum fuiſſe hominem manifeſtat. Fætidus odor, qui ſtatim, mortuo homine, erumpit, internum abſceſſum diſruptum (qui iam antea quum integer eſſet) mortis auctorem denunciat. Nigra cutis, aut alius in ea color, præteriti morbi ſigna quoque præbent. Sic enim Galenus libro primo de Victu acutorum eos, qui pleuritide perierunt, vbi omnino refrixerint, nigrum latus affectum habere ſcribit. Sic etiam ex primis qualitatibus ductis ſignis libro primo de Pręſagitione ex pulſibus diſtingui eos, quæ ex conuulſione ab his, qui ex ſyncope perierũt, quòd ſcilicet illorum

corpora diutißime permaneăt calida,horum verò calor, vel etiam viuente homine,extinctus conspiciatur.Quòd si quis,experientia duce,notasset, quid singulos morbos,homine uita functo,peculiariter sequatur,certam(quantum in huiusmodi re haberi potest)cognitionem haberemus. Verùm quum in paucis adhuc hæc sint notata,nec quæ prædiximus indicia,mõstrare poßint quod quærimus, anatome consulenda est,& quæ similia in aliis apparuerunt. Illud verò prętermittendũ non est,non solum in his,sed etiã in aliis omnibus quæ præterierunt indicia quædam peculiariter sumi ex hominis,cuius statum inuestigamus,& aliorũ, qui cum eo versati sunt,narratione.Hinc enim quæ,qualesq. causæ morbos excitauerint, & alios corporis affectus ex quibus notas petimus,depræhendimus. Et hæc quidem satis de memoratiuis signis,ex quibus studiosus lector iuuari poterit ad alia, si quæ desunt,excogitanda.

IOANNIS ARGENTERII
DE SIGNIS PROGNOSTICIS
LIBER QVARTVS.

Quæ de futuris prænoscenda Cap. I.

Vanta sit signorum, quæ quod futurum est prænunciant, vtilitas,antea ostendimus: quinetiam ex superiori tractatione quæ, & quot sint illorum genera,& differentiæ,à quibusq. ea sumantur,facile intelligi potest.Nunc verò ad ea,quæ illi sunt propria, tempestiuum est vt properemus. Qua quidem in re illud in primis explicandum esse duco, quæ nam de futuris sint pręnoscenda:hinc enim postea singula commodißimè explicare licebit. Itaque quum triplex sit nostri corporis status,aliquando siquidem sanum est corpus aliquando ęgrum,aliâs à morbo conualescit (Placet enim hoc loco hac vti diuisione instituto nostro accommodatißima)communia quædã omnibus in primis præcognoscenda sunt:deinde quæ singulis sunt propria.Porrò in omnibus illud quęrimus,an perseuerabit,qui præsens est status,an non: quòd si mutabitur,in quem mutatio fiet,& quæ erit mutationis ratio, quæ causæ,quando, quo modo, & per quem corporis locum mutatio continget. Peculiaria autem, & singulis propria hæc fiunt,& plura capita in quibusdam,quàm in aliis recipiũt. Si enim corpus est sanum,necessarium est præcognoscere,an quę præsens est sanitas,diu durabit,vel non: quandoquidem id ad præseruationem futurorum morborum,& conseruationem præsentis status plurimum confert.Nam si,quæ præsens est sanitas,proba, & inculpata fuerit,nullisque morbosis iniuriis eam expositam cognoscamus,securi in illius conseruatione versabimur,alioqui præseruationem imminentiũ morborum procurabimus.Eodem modo si eos,qui per sanitatẽ male sunt affecti,sperauerimus;ætatis, aut alterius necessariò subsequuturi remedii,vt temporum mutatione, melius habituros, aliis medicamentosis auxiliis minime iuuabimus: eos verò,quos desperamus naturæ,vel alio communi beneficio melius aliquid consequi posse,artis nostræ ope restituemus: meliorem nimirum statum procurantes, & interim futuros morbos præcauentes. Confert etiam huiusmodi cognitio ad famam & authoritatem comparandam, & per seipsam iocunda quidem existit. Quis enim non admiretur,& extollat medicum, qui prædicere poßit longiorem, aut breuiorem fore hominibus vitam, & hunc melius, alium deterius quidpiam

ętatis cursu consequuturum? Deinde quibus morbis per vitam infestabitur vnusquisque, medicum prædicere oportet. Præterea à quibus causis, quoue modo illi in singulis excitabuntur, an scilicet ab externis, vel internis iniuriis, an paulatim, vel subitò, & confertim, aut alio denique modo prouenient. Quæ cognitio plurimum sanè prodest ad præseruationem recte instituendam: aliter enim uictum his adhibebimus, qui ab externis causis facilè offendi possunt, aliter verò his, qui internis iniuriis maxime sunt obnoxii: illos item, qui magnis morbis sunt expositi, religiosius viuere curabimus: liberius quos præsentiamus nō nisi in leuiores morbos lapsuros: impetum præterea causarum, quæ subitò, vehementerq. nocere valent, per sanitatem frangemus, si omnino compescere nequiuerimus, ne paulatim etiam obsint. Ad hæc tempus, quo mutatio continget, antea prænoscendum est: quippe si præsenserimus quo tempore venturus sit morbus, intelligemus etiam, quando vehementer vel segniter illi sit resistendū: eos namque, qui iam ferè cum morbo conflictantur, venæ sectione, purgatione, vel alio generoso remedio ob instantis morbi timorem, qui inducias non præbet longiores, iuuabimus: In aliis verò, qui longè absunt à morbo, solo ferè uictu paululum mutato, aut certè mitioribus remediis morborum causas abscindere, & vitium emendare licebit. Postremò corporis locus, per quem morbosæ causæ in corpus sese insinuabunt, præsentire necesse est. Sic sanè licebit, si extrinsecus inuasuræ sint, externas partes munire, si intrinsecus continentur, adhibitis ei loco remediis, in quo resident, eas remouebimus; demum an toti corpori, vel partibus quibusdam dūtaxat prospiciendum sit, hoc modo intelligemus. At si corpus à morbo conualescat, illud in primis ignorandum non est, an vera sit conualescentia, vt sperare possimus pristinam sanitatem venturam an non, ita vt relapsurum in morbum hominem vereri debeamus: deinde si morbus sequetur, quis nam, & à quibus causis, an scilicet priori similis, an alterius naturæ, an ab his, quæ ex morbo sunt relicta, veluti ob retentionem humorum, vel nimiam effusionem, denique à quibus morbi repullulabunt, prædicere expediet: atque illud etiam an paulatim, vel subitò vel alio modo. Ad hæc quo tempore, an cito, vel tardius hæc euenient, & cætera, quæ præcognoscenda diximus in sanis, quum morbus expectatur, hoc etiam loco notanda. Iam verò in corpore morbo affecto, multa antequam eueniant, pręsentire oportet: atque illud quidem in primis an morbus solui poterit, vel non. Non soluuntur, qui nec occidunt nec sanantur vnquam, sed hominem comitantur ad mortem: de quibus illud scire necesse est, an toto vitæ cursu eūdem tenorem seruabit, quem iam accepit, vel potius mitescet, aut augebitur malum. Quòd si morbi eius generis fuerint, qui soluuntur, terminum solutionis prædicere conuenit, an scilicet salus expectanda sit, vel mors metuenda. Solutionis postea qualitas consideranda, an scilicet fidelis, vel infida, facilis, aut difficilis, perfecta vel imperfecta continget solutio: deinde quo tempore hæc euenient latere nō debet: quādoquidē si quid aliud, id à medico requiritur, an breuis, vel lōgus morbus sit futurus, quo die, quaue hora tandem desinet. Solutionis causa præterea à medico cognoscenda est, an scilicet sudor, vel vrina, aut alia excretio, vel aliud deniq. remedium morbum finiet: An naturæ beneficio, vel artis potius, aut vtriusque opera propelletur quod infestat malum. Atqui modum, quo morbi soluuntur, ignorare turpe est: quandoquidem plurimum refert scire, an subitò, vel paulatim abibit morbus: & si subitò, an cum vehementia, vel absque illa dissoluetur. Quinetiam quum morborum causæ non semper per eundem locum abeant, siquidem aliquando per externas partes, vt quum per sudorem finiuntur morbi, recedūt, aliquando per internas sibi viā quærunt: veluti quum per vrinam, vel alui fluxum, aut vomitum noxii humores excernuntur: nonnumquam etiam apertis venis in naribus vel ano, aut vtero sanguis cum morbi causa reiicitur: contingit præterea, vt ab vna parte in aliam rege-

ratur humor,qui morbum committebat, vnde abſceſſus, tumoreſque præter naturam excitantur. Quamobrem deſignandus eſt locus, per quem ſperemus morbum,morboſaſque cauſas abituras.Poſtremò vbi plures ſunt ęgritudines,ordo requiritur,vt intelligamus qui omnium primus,qui deinceps ſoluetur.Atque hæc quidem omnia præſentibus morbis prædicenda,non ſolum ſalus, aut mors, ſolutionis tempus,& modus,quemadmodũ Galenus libro quarto de Præſagiis ex pulſibus refert,id quod omnibus citra aliam probationem patere puto.Quarum quidem rerum cognitio non ſolum per ſe iocunda & honorifica medico exiſtit, ſed etiam perinde neceſſaria, vt ea nihil vtilius exiſtimari debeat: niſi enim illæ prænouerit quem finem ſit habiturus morbus,ignorabit profectò quid ſit agendum: ſiquidem morbis qui curari poſſunt, aut non occidunt, remedia omnia commoda ſunt adhibenda:His vero,quos præuidemus omnino fore lethales,nõ item,aut certe non generoſa, ne ſuam authoritatẽ amittãt,nec aliis poſtea præſidio eſſe poſſint.Si integra,fideliſque,& perfecta ſolutio expectatur;nihil præterea innouandum,nihil metuendum. At ſi aliquid in corpore relinquat morboſum, remediis aliis pugnandum erit,ſi infida fore creditur,recidiua timenda,repugnandumq.nouis auxiliis, ne id contingat: ſi imperfecta,addendum erit quod deficit, ſi difficilem fore pręuideamus,corpus, vireſque muniemus: & aliis modis quantum fieri poterit,eam facilem reddere conabimur: quòd ſi facilis expectetur,ſpẽ ſalutis confirmat,& ſecuros nos reddit.In breui morbo aliter curationem,& victum inſtituimus;aliter verò in longo, ſi cauſam ſolutionis morbi perſpectam habuerimus, ſi quidem mortẽ allatura ſit,illi reluctabimur;ſi vero ſalus ſperatur,vim illius, quantum in nobis fuerit,promouebimus.At ſi non niſi paulatim morbus finiri debeat, intelligemus non eſſe ea remedia tentanda,quæ ſubitas mutationes efficiunt: Sin vero ſubito,ſi modo id ſine vehementia contingat,nihil innouare, & vereri oportet:Si verò vehementia accedat,vt in criſibus contingit, aut retũdemus impetum agentis naturæ, ſi modo id non prohibeat ſanitatẽ reſtitui;aut ſaltem præſente impetuoſa ſolutione,nihil verebimur mali,antea præmoniti,non aliter ſalutem contingere poſſe: Quum locũ perſpectũ habuerimus,per quẽ morbus finiri debet,Si mortem venturã timebimus,viam occludemus,ne uita per eã expiret.Quo modo ſudores lethales,adſtricta cute compeſcimus, & ad internas partes effluentem humorem reuocamus: at ſi ſalutem præſenſerimus, admonemur, ſi uia commoda fuerit,ne aliam tentemus,ſed eam,quantum fieri poteſt,faciliorem reddamus.dilatatis ſcilicet meatibus, & humore extenuato, qui per ea loca ferri debet,ſi verò incommoda agnoſcitur,aliam eligemus actionem,ad eamque morborum cauſas deducemus,vt liberum exitum inueniant.Cæterum vbi plures ſunt morbi, qui ſimul hominem infeſtant,plurimũ refert ſcire,quinam primo loco,& qui deinceps abigi poteſt:ex hoc enim intelligemus,cui primo,maximéque ſit medendum: cui verò poſtea reſiſtendum. Ac profectò,quum ſignorum huiuſmodi variam multiplicemque naturam & vſum perpendo, neſcio qua ratione antiqui ſcriptores horum explicationem omiſerint. Si enim librũ Hippocratis excipias, in quo ſalutem & mortem prædicere docet idque in ſolis morbis acutis,atque Galeni tertium librum de Criſibus,qui tractationem ſuam his morbis duntaxat,qui per criſim ſoluuntur,accommodat, nihil apud alios inuenies memoria dignum, quod ad hanc rem faciat.Licet præterea artem(meo quidẽ iudicio)in omnibus deſiderare. Nam Hippocratis tractatio à nullo certo initio auſpicatur,multaque omittit, à quibus certa indicia ſumuntur ad id quod proponit explicandum vtiliſsima. Quid verò Galenus præſtiterit, omnibus conſtare puto: omnia enim omittit ſigna eorum, quæ in ſanis & conualeſcentibus ventura ſunt: nihil docet prædicere in morbis lõgis,nihil in vulneribus,fracturis,luxationibus,nihil in intẽperaturis, quæ abſq. feruore humoris infeſtant.nihil denique niſi ferè in paucis morbis,qui per criſim diſſol-

dissoluuntur.quum tamen omnium tractationem ars nostra polliceatur.Nec verò etiam in his morbis,quos explicandos suscipit,capita omnia attingit,quæ proposuimus: sæpe enim relinquit,quæ qualitatem solutionis,modũ,tempus,locum & quæ ordinem prænunciant.Sparsim præterea omnia explicat,nec à certis principiis exorditur,nec omnes signorum fontes exhaurit.Generalẽ præterea illorum vim non docet.Ac(vt breuiter dicam)multa nobis in hac re relinquerunt antiqui medici,in quibus nos ingeniumque nostrum exercere valeamus. Quod qui non agnoscit,aut eos non legit authores,aut ignorat,quid sit arte aliquid scribere,aut ne videatur negligentior fuisse, & fateri se aliquid à nobis discere malignè dissimulabit,sed litigent illi quantum velint de aliorum placitis,tueantur suos authores,& ingratitudine nostros labores compensent,illis enim hæc nõ scribimus,nec aliud pręmium à desperatis, & corruptis huiusmodi ingeniis expectauimus vnquam,sed aliorum causa,qui melius sunt affecti reliqua prosequamur.

De facultate prædictionum. Cap. II.

PRædictionum multiplex quoque, & varia vis existit, propterea quòd scopos plurimos habet præsagiendi ratio, & multa sunt inter se diuersa, quæ sua signa præbent ad ea,quæ futura sunt,prænoscenda. Nã et fines diuersi,& ratio perueniẽdi ad finem multiplex,non solum in summis generibus, sed etiam ferè in singulis propria apparet.Non habent autem eandem facultatem ad hæc ostendenda signa omnia:quum quędam nihil unquam in hac re monstrent;alia ad omnia vim suam effundant:quædam in vno duntaxat id faciant,eoque nõ omni,aut etiam in omni,& solo:quædam rursus significant suapte natura. Alia huiusmodi vim alterius ratione exerunt.sunt pręterea quędam mediata,alia immediata.Non desunt, quæ maximam facultatem obtineant; nonnulla quæ minorem,& alia quæ eadem ratione plura,aut diuerso modo significent.Sunt quæ semper idem pręnuncient, alia verò maximè diuersa:inter quæ reperiuntur quæ etiam contraria in eodẽ statu ostendant,& ancipitem facultatem sortiãtur.Appellant porrò medici quæ nullam vim habent,aut contraria significandi, aut ancipitem,neutra:quæ verò bonũ finem spectant,bona;quæ malum,mala.Atque inter illa,quæ salutem ipsam præsagiunt,salutaria;inter hæc verò,quæ mortem pręnunciant,lethalia.Quę verò qualitatem solutionis,locum,tempusque declarant, simplici nomine nõ sunt donata, sed circumlocutione genus signorum,de quo agimus,exprimimus: veluti quum dicimus signa longitudinis,breuitatisque morbi,uel quæ fidam vel infidam,perfectam aut imperfectam solutionem prędicunt,& quæ alui profluuiũ,aut sanguinis fluxum per nares,uel vrinæ copiam denunciant.Quæ verò difficultatem ostẽdunt in his,quæ finẽ spectant, mala:si sanitas finis statuitur,alioqui bona dici possunt.Nam quæ longitudinis morbi in salutari affectu sunt testimonia mala, bona verò,quæ breuitatis sunt indicia:contrà quæ proximam mortem pręnunciant mala,aut etiam pessima.Quæ verò eam retardari docent,bona quidem in eo genere, sed non simpliciter,vt alia,quæ bonum finem spectant,censentur.Quinetiam quę maximam vim habent,propriis nominibus,quibus eam agnoscamus,pronunciantur.veluti quum optima extremè bona signa dicimus esse,quæ certissimã, & proximam salutem in morbis ostendunt.Pessima verò,vel extremè lethalia,quæ instãtem mortem repręsentant.Dicentur etiam bona,quæ in sanis probam sanitatem, eamque diu duraturam præmonstrant: mala verò, vel pessima,quæ futuri,maximique morbi sunt notæ.At quæ ad multa vim suam spargunt,communia,alia verò propria,& peculiaria indicia dicuntur.Quæ autem subitam in morbis solutionem,& diem produnt,decretoria,iudicatoria,& critica dicuntur.Reliquæ supradictæ differentiæ propriis nominibus carent.Iam verò qualis sit singularum rerũ,

ex quibus ſigna ducuntur, vis & facultas expẽdere oportet. Igitur cõſtitutio ipſa nihil indicat eorum, quæ futura ſunt. Non enim propterea quòd ſanitas eſt, morbi ſunt expectandi, aut ſalus, eo quòd morbus: genera autem, differentiæ, & partes illius omnia oſtendunt quæ futura ſunt. Nã ſi perfecta ſanitas præſens eſt, morbi nullus metus: ſi morbus magnus, periculum de uita ſignificatur: ſi paruus, expectanda ſanitas, ita mors, aut ſalus continget: ſi acutus morbus eſt, excretio eſt ventura & ſubita mutatio: ſi acuta febris vrget, paulatim vero ſoluetur vlcus, & fractura. Fidæ ſolutionis benignus, infidæ malignus morbus eſt nota. Per aluum ſoluetur morbus, qui cum humore inteſtina torquet: obſtructio, quæ febrem comittit, priuſquam ipſa febris deſinet, morbi principium in grauioribus malis nec ſalutem, nec mortem promittit: declinatio ſemper ſalutem expectare ſuadet. Incremẽtum, & uigor nunc vnum, nunc aliud prænunciant. At non ſemper ex rei eſſentia notas ſumere poſſumus ad id, quod futurum eſt, præſagiendum, propterea quòd aliquando intus latent morbi, aut tota ſubſtantia nocent, adeo vt eorũ natura minime perſpici valeat, nec ſemper ſuapte natura, quũ ſignificat, ſed etiam nonnunquam ſubiectæ materiæ ratione futuri euentus ſua exhibent indicia. Etenim apoplexia, & maxima vulnera ſuapte vi, & natura, periculum minantur, in debilioribus vero corporibus mediocres morbi, & minima etiam vulnera earum partium, quæ principatum in corpore obtinent, ob ſubiectam materiam mortem prænunciant. Propria autẽ vnicuique ſunt ſigna, quæ ab illius eſſentia ſumuntur, & proxima, maximeque uirtutis exiſtunt, ſed nunc bonum, nunc malum pro natura affectus pollicentur: id tamen, quod ab initio oſtendere cœperũt, perpetuo monſtrãt. Acutus ſiquidem morbus teſtatur perpetuò breue fore malum qualiſcumque ſit futurus illius exitus. Porrò diuerſa ſignificat eadem ratione, & eadem alio modo ſępe monſtrat morbi natura: eo enim quòd maximus ſit morbus, mortem, eamque citò venturam prænũciat: quòd verò calidus ſit, ut febris, genus mortis ſignificat, quòd ſcilicet alterando temperiem diſſoluat: quòd verò in declinatione morbus ſoluatur, teſtatur ſine criſi ſolutionem fore, eamque fidam, vtpote tunc victa perfectè morbi cauſa. At vero cauſæ morborum in hac re ſigna præbent non quidem ſimpliciter, eo quòd cauſæ, ſed quoniam huius, vel alterius generis, differentiæq. exiſtunt. Non enim eo quòd vulnerantia morbum intulerunt, ſalutem, aut mortẽ præſagiemus, ſed quòd vehementes, paruæ, benignæ, maligneque extiterint: Salutarem ſiquidem morbum credimus fore, & citò vẽturam ſanitatem, fidamque ſolutionem, eamque paulatim, & non confertim, ſi leuiter vulnerãtia, nullo infecto veneno, morbum pepererunt: Non ſalutaris, aut pernicioſus morbus expectãdus eſt, qui corpus infeſtat, ſed qui præcipuas corporis partes occupat: ſi atra bilis morbum cõmittit, ſuſpectam vitam habere oportet. ſi ex ſpiritu morbus natus eſt, tutiora, breuioraque omnia expectare oportet. Vbi ex calido humore morbus conſtat, ferè ſemper excretiones contingent. Naturæ autem robur, quæ morbos finire ſolet, omnia bona, & citò ventura, quantum in ſe eſt, pollicetur. Quæ iuuãt cauſæ, indicia ſunt ſanitatis futuræ, quæ verò lædunt, aut mortem, aut longam ægritudinem prænunciant. Nec deſunt quidẽ ex cauſis ſine quibus notæ, quippe aſtricta cutis, vrgente febre putrida, longum fore morbum indicat. Contrarium verò oſtendit, quæ rara eſt, & laxa. Habent autem eædem cauſæ vim ſignificandi in plurimis, ueluti iuuantes, & lædentes, quæ multis morbis proſunt & obſunt, & materia ex qua plurimi morbi procreantur, quæque multis ſubiicitur, & illæ ſine quibus, & cum quibus plurimi morbi gignuntur, intenduntur, minuunturque. Quæ verò ex robore, imbecillitateque ſumuntur, ubi diuerſus ſtatuitur finis, diuerſam uim capiunt: in eodem uerò eandem ſemper retinent. Nam robur ſalutaribus celeritatem addit, pernicioſos uero morbos tardat, idque lethalibus omnibus, & ſalutaribus commune. Imbecillitas contraria ſignificat, quãquam tamen in his, quæ

ad

ad finem conſequendum pertinent, ſimilem nonnunquam in diuerſo fine facultatem oſtēdunt. Vbi enim ualida uis in corpore reſidet, ſi humor adeſt noxius cum excretione, uel abſceſſu, ſalus & mors cōtingit: at ſi infirmę uires ſubſunt, ſine his eadem euenient. Cæterum quæ gignunt cauſæ, qualem uim habent, talem profectò in ſignificando prębent, communem ſcilicet multis, ſi multa gignere ualeant, ſicut calor, qui inflāmationes, febres, diſtillationesq. parit, oſtendere poteſt, quid in illis omnibus ſit uenturum. At quæ uulnerant, contundunt, ut ſuapte natura unum morbi genus committere, ſic quid in eo expectare oporteat, duntaxat patefaciunt. Porrò ſua ſigna cauſæ ſemper exhibēt, & efficientes, vel ſuapte natura; vel materiæ patientis ratione. Nam venena per ſe periculum minantur, vulnerantia non niſi quum partes quaſdam magni in corpore momenti percuſſerint. Mediata quidem ſunt in his ſigna, quæ à cauſis ſumuntur, quoniam enim leuem, aut grauē morbum ſignificāt, ſalutis, aut mortis indicia fiunt, aliorum autem immediata ſigna eſſe poſſunt. Nam quòd cito finiri debeat morbus, bilis ipſa (vtpote tenuis calidaque) ſi illius cauſa eſt, declarat. Habent certe magnā vim ad ſignificandum cauſæ, ſed non propterea omnes certiſsimam, pollicentur enim vires validæ ſalutem, ſed non perpetuò. Nam aliquando à grauiſsimis morbis tandem vincuntur, nec neceſſarium omnino eſt ſalutarem fore morbum, quoniam aliquantulum à remediis ſit alleuiatus, ſed æger, cui multa valde proſunt, is prorſus ſanabitur. Occidet verò ægritudo, quæ ab omnibus offenditur. Perpetuò autem bona, aut mala ſunt ſigna, quæ à cauſis petuntur: bonum etenim ſemper eſt uires conſtare, & cauſas, quæ malum pepererunt, & fouent, paruas, benignaſque eſſe. Contrà uerò malum, ſi uires ſubſunt infirmæ, & uehementes, malignęque morbi cauſæ extiterint. Oſtendunt præterea cauſæ quemadmodum ipſi affectus diuerſis rationibus, idem & eiſdem diuerſa. Nam ſi uehemens eſt cauſa, quæ mortem infert, peſſimum finem, eumque proximum protendit: quia uerò fortè eſt putridus humor, qui morbum facit, alterationem, aut uacuationem ſignificat, quæ mortem ſit allatura. Ceterum in effectibus ipſis maior uarietas conſpicitur: nam actio læſa in ſanis morbum indicat futurum, in morbis uerò nihil prorſus, niſi accedat differentia, id quod etiam excrementis contingit. Si enim ea mutata ſint à naturali conditione, valente adhuc homine, niſi corrigatur vitium, timendus morbus eſt, at eo præſente, nec ſalutis aut mortis illa ſunt indicia, Sed quæ vel multum, aut parum à natura ſua recedunt. Igitur inter actiones quędam ſemper malę, vt imbecillitas, idque etiam in omnibus: quædam verò, quæ nec bonæ, nec malæ cenſeri poſſunt, vt in febribus cubare in dextro, aut ſiniſtro latere: nihil enim id refert ad ſalutem aut mortem prædicendam: quædam verò partim bonæ, partim malæ, idque vel in eodem ſubiecto, eodemque tempore, vel diuerſis. Sunt autem huiuſmodi functiones, vel deprauatæ ſolum, vel auctæ, vel triſtes, aut cum imbecillibus coniunctæ, bonum ſiquidem eſt, & partim etiam malum, ſi is, cui antea omnium rerum deiecta erat appetentia, appetat, ſed res abſurdas: bonum etenim eſt, eo quod appetere incipiat, malum quod aliena deſideret; malum eſt delirare, & vigilia torqueri incipiente febre, at inſtante criſi, malum non eſt: vehemens ſitis in febricitātibus periculum hieme minatur: æſtate verò ſalubrior, & minus periculoſa res eſt, ſicut etiam in calidioribus naturis ſecurior cenſeri debet, quàm in pituitoſis, frigidiſq. corporibus, quòd ſcilicet in illis minorem à naturali ſtatu euerſionem, & nōnumquam proximam criſim: in his verò non niſi vehementem morbi exceſſum, & periculum prænunciet. Cæterum actiones nunc eodem modo plura, nunc diuerſo portendunt. Nam validæ in his, qui febre ardenti vexantur, nō ſolum ſalutem, ſed etiam eam proximam, & ſimul excretionem promittunt: Vndoſus pulſus nec ſalutis, nec mortis, ſed excretionis eius potiſſimum, quæ per ſudorem ſit, index eſt: reſpiratio verò quæ recto corpore ob difficultatem fieri cogitur, mortē, & ſuffo-

cationem pariter pollicetur. Caligines autem, quæ oculis obducuntur, molestante febre acuta, coctoque noxio humore, excretiones per superiores partes præsagiunt: quòd vero rubra appareant, quæ circunferuntur, sanguinis fluorem è naribus expectandum esse testantur. Non omnes actiones in omnibus signa præbere possunt: nihil enim docet expulsio, vbi nihil expellendum est, nihil motus, naturalibus instrumentis affectis, explicat, proprię tamen cuiusque functiones efficacissima fiunt indicia ad exitum præsentis molestantisque affectus ostendendum. Ac quæ principalium partium sunt actiones, aut ab his eduntur, quæ vniuerso corpori ministrant, salutis, aut mortis signa certissima exhibent. Sic profecto quũ magna in pulsibus vitia, aut in sensationibus, aut sanguificatione, vel respiratione apparent, mors sine dubio expectanda est. Minus subest periculum, si ambulatio, aut appræhensio, vel alterius ignobilis partis actio est oblæsa. Significant quædã actiones semper, quę scilicet continuò fiunt, veluti coctiones, respiratio, & pulsus, quędam verò per interualla, quarum quidem perpetuò non est vsus, vt somnus, vigilia, motus aliarum partium corporis. Quædam rursus suapte natura significãt, nimirum quæ in omnibus idem monstrant, quemadmodum perpetuum delirium, quod vniuersis periculum minatur. Eandem vim in viris ostendunt pulsus, & respirationis defectus, in mulieribus verò minus sæpe subesse periculum declarant, quum ex vteri suffocatione, peculiari illis vitio, hæc nonnunquam proueniant. Mutant ergo functiones ob materiam subiectam vim suam, & mediata vt plurimum sunt, quæ ex actionibus sumuntur indicia, nam eo quòd corporis constitutionẽ & causas monstrent, à quibus proueniunt, futuri euentus testimonia fiunt. Iam verò & si maximã vim habent ad salutem, & mortem, futurosq. morbos significandos actionum vitia, & perfectiones, non tamen par in omnibus est omnium momentum: siquidem in affectibus cordis pulsus, & respiratio cæteris prętant, in cerebri morbis sensationes, voluntariæ motiones, & principis facultatis officia maximam vim ostendunt, attractiones verò, coctiones, & retentiones familiaris substantiæ, & excrementorum expulsiones, vtpote communes singulis partibus, in omnibus vim suã ostentant, præsertim in hepatis, vẽtriculi, & venarum affectibus, quæ scilicet ad vniuersi corporis vtilitatem huiusmodi functiones exercent. Cæterum quæ ab excrementis sumuntur notæ, omnibus communes non existunt, quippe quum in morbis, qui sine humore consistunt, nihil docere valeant, in quibus verò facultatem suam obtinent, nunc certa, nunc dubia salutis, mortis, & denique futuri euentus indicia præbent. Quæ enim optimè sunt cõcocta excrementa, aut quæ saltem euidentes coctionis notas præ se ferunt, salutem, eamq. maturè pollicentur, quæ verò cruditatis impressiones referunt, aut obscurè sunt concocta, incerti euentus, atque etiam si diu perseuerent, longioris morbi sunt testimonia, quæ non solum cruda, sed etiam pessimis qualitatibus sunt prædita, si quidem à præcipuis partibus proueniãt, vt vrinæ sputũ, & nonnunquam etiam alui excrementa, mortis sunt indices, alioqui corruptionis ipsius partis, aut certe morbi longitudinis, quemadmodum in vlceribus apparet, quæ virulentam saniem emittũt. Sunt autem mediata indicia, quæ ab excrementis sumuntur, eo enim quòd corporis functiones primum, deinde constitutionem significent, salutis aut mortis indicia fiunt: ostẽdunt præterea nunc diuersis, nunc eisdem modis diuersa, nam quòd bonis qualitatibus sint affecta, salutem, quòd uerò copiosè, facilèque, & per idoneos locos, atque etiam opportunè excernantur, proximam adesse sanitatem promittunt. Concoctio, quæ in illis apparet, vtrunque eodem modo ostendit. Nam vt Hippocrates dicere solet, coctiones securitatem, & iudicii celeritatem præsagiunt. Ergo excrementa ex suis qualitatibus, quantitate, excretionis modo, tempore, loco, & ordine non solum salutem, & mortem, sed etiam omnia, quæ de futuris prænoscenda esse diximus, manifestant. Iam verò qualitates corporis, quæ à

natu-

naturali statu recedunt, in corporibus adhuc sanis futuri morbi sunt indicia: at in eo, quod morbo angitur, nõ nisi quum plurimum à naturali statu absunt, mortem minantur, salutem verò pollicentur; vbi minus distant, sed non semper prænunciant eam cito venturam: quod Hippocrates etiam in eo aphorismo notauit, vbi scribit longos illis fore morbos, qui per febres haudquaquam extenuãtur. Color inter omnes qualitates certum dat testimonium eius, quod futurum est, quũ omnibus, qui morti sunt propinqui, natiuus corporis color plurimum mutetur, aliis qualitatibus vel minimum à natura sua euariatis. Ac etiam in nonnullis morbis maximi sunt momenti signa, quæ ex colore sumuntur: veluti in vlceribus, vulneribus, & regio morbo, vnde illud ab Hippocrate est scriptum: malum esse si flauus corporis color per febres acutas ante septimum reddatur, salutem uerò promitti, si postea id contingat. Quinetiam sapor sua præbet in hac re signa: nam si salsedinem referant quæ in ore continentur, longum, difficilemq. morbum significant: si verò amara sentiuntur, breuiorem nunciant. Nec illud quidem ignorari debet, non semper adesse, & sæpius variari quæ ex qualitatibus nõnullæ petuntur rei futuræ notæ. Nam contingit nonnunquam lethalẽ in visceribus contineri affectionem, nihil conferente ad illius præcognitionem sapore, aut colore, qui etiam per animi corporisque perturbationes remittitur intenditurque: gracilitas verò, quæ morbum sequitur, eo perseuerante durat, nec momento vt color variari potest. sunt porro mediata omnia indicia, quæ ex qualitatibus sumuntur: quoniam temperamenti, structuræque corporis interuentu, quod venturum est, præsagiunt. At quæ ex similitudine, & proportione ducuntur futurorum testimonia, maximi certe sunt momenti: licet enim morbos salutem, mortem, illorumq. tempus, modum, qualitatem, & omnia denique, quę de futuris præcognoscenda sunt certò prædicere, si similia in similibus contigerunt. Sic profectò quũ lethales grassantur disenteriæ, eos, qui eisdem temporibus hoc malo corripiuntur, aliorum exemplo, qui perierũt morituros prædicimus, & sudores, aut aliam excretionẽ decimaquarta, si ita in aliis euenerit, in febribus iisdem expectandos esse credimus. Atque hæc quidem satis de ui prædictionum, quòd si quæ præterea desiderabuntur, aut in nonnullis euariabunt, ea in singulorum tractatione patebunt: ex his enim duntaxat tradere voluimus, quod ars ipsa omnibus pollicetur, tum sanis, tum ægris, tum conualescentibus, & si exempla fere omnia ex morbis, quòd scilicet euidentiora essent, ac etiam ne omnia recensendo superflua prolixitate lectorem offenderemus, à nobis sunt desumpta.

Quæ à medico obseruari debeant, ne præsagiendo erret. Cap. III.

QVi rectè de salute, aut morte uel alia re futura præsagire studet, debet in primis distinguere & separare ea, quæ ab extrinseca causa proueniunt, ab eo, quod morbi, vel alterius rei, de qua agimus ratione contingit. quemadmodum Hippocrates in Prædictionibus suis admonet, faciem, quam depingit, minus periculosam esse, si ob alui fluxum, uel vigiliam, aut alias huiusmodi occasiones, quàm si ob febrem, acutumque alium morbum accidat, deinde cuiusque signum vires, & natura perpendenda, eo etiã authore, ut scilicet intelligamus, quid commune, quid proprium, quid inmediatum, quid perpetuò rebus signatis adsit, quid vero per interualla reperiatur, quid item suapte natura, quid materiæ ratione significet: quid præterea bonũ sit, quidue malum, quid reuera bonũ, quid præter rationẽ huiusmodi appareat. Nam quædã sunt indicia specie dũtaxat bona, vel mala: veluti quum alleuiationes quasdã putamus bonas esse, quæ tamen tales non sunt, eo quòd pręter rationẽ cõtingant, id quod optimẽ Hippocra. in Aphorismis prodidit, quũ scribit non esse fidendum alleuiationibus præter rationẽ factis, nec

pertimeſcenda mala, quæ temerè eueniũt,atq.etiam in bonis,& malis notis, quid extremè malũ,uel bonum;quid malum,vel bonũ duntaxat,& mediæ inter hos naturæ:quid itẽ ſemper bonum,vel malum:quid indifferetem condicionem habeat; quid nunc bonũ,nunc malũ reddatur,& in quibus corporibus,& locis huiuſmodi putetur:quid finem oſtendat,quid tẽpus,modum,qualitatẽ,locumq. mutationis doceat.Ac (vt ſemel dicam) facultas omnis ſignorũ à medico pręnoſcenda eſt, ſi modo rectè pręſagire uelit.Iubet pręterea Galenus à prædicẽdi arte excludi,quę raro eueniunt:expendenda verò eſſe,quę perpetuò,vel ſaltẽ vt plurimũ vera ſunt comperta.Volumus enim(inquit ille lib.2.Prorheticorum)in præſagiis perpetuò, ſi fieri poſsit, ſcopum attingere, quo fit,vt ſi quis centies animi ſententia fruſtretur, bis ei ſuccedat ex voto, haud quaquam illius induſtria probari debeat, ſed idiota abiectior & contemptibilior putandus ſit. Vnde ex ſignis,quæ ſemper, vel magna ex parte quod futurum eſt,oſtendere conſueuerunt,præſagitio inſtituenda.Omnia quoque indicia colligere, & inter ſe comparare, ſingulorumque uim expendere neceſſe eſt ſi falli nolumus:nam ſi omnia vel bonum,vel malum portẽdant, vel aliud cõmuni concordia denuncient,certa omnino reddetur prædictio: ſin minus videndum quæ plura,quæque fortiora ſint:ſi quidem bona malis fortiora,& plura fuerint,de ægro bene ſperandum, contrà verò, ſi mala numero & viribus vincant. Quòd ſi par numerus fortè reperiatur, quæ maiorem vim habent, prædictionem adtrahunt; quòd ſi æqualis ſignorum vis fuerit, maior numerus certa prębet futuri indicia:at ſi bona malis permixta vi & numero paria videãtur, exercitato in artis operibus viro opus eſt, inquit Gal.qui ea ſæpenumero ſit contemplatus, latenteſque adhuc quodammodo vincentis vires, & quid in ſingulis morbis præualeat,prænouerit.Quamobrem illud mirari licet,quod ille ſcribit ſecundo Prædictionũ:ei ſcilicet qui liberari debet à morbo, omnia bona ſigna adeſſe oportere,ſi verò moriendum ſit,ſufficere ſi vnum adſit malum.Nõ enim neceſſe eſt, vt ſalutaris morbus omnia bona ſigna habeat,nimirum quũ videamus multos immo omnes,qui morbo laborant,mala multa neceſſario obtinere.Malũ profecto eſt ſi febricitantis ab initio fluxus alui contingat,malum omnibus delirium, appetentia deiecta,actiones læſæ,non tamen ob id mors ſequitur. Ita niſi ſignum malum ſolum tantæ ſit efficacię,vt alia omnia bona ſuperet,ex vno malo mortem non prædicemus.Veluti ex pulſus defectu, vel alia quacunque actione neceſſaria ad vitam abolita, hominem mori neceſſe eſt, ex vna verò aliarum minimè. Quòd ſi nec ratio,nec experientia ſtatim diſcernerę valet, quid præualeat,mora interponenda eſt.Nam quæ ab initio obſcura, incertaque fuerant, tempore patefiunt:ſic enim per fines quũ in primo die ignoramus,an ſalus expectanda ſit,vel mors metuenda,tertiã,quartã,ſeptimamque expectamus : quæ tãdem quod quærimus denunciet.Nec igitur qui diligenter expendet,non ſolum ſalutem, aut mortem,ſed omnia etiam quæ futura ſunt,aut præſentia adhuc exiſtunt,vel pręterierũt (quãtum ars noſtra conſequi poteſt) agnoſcet,præuidebitque.

Qualis eſſe debeat præſagiendi ratio. Cap. IIII.

VVlgus medicorum putat medicum debere quæ futura ſunt prædicere, non certò,ſed dubiè:nimirum quòd incertæ ſint(vt aiunt)futurorum,præſertim ſalutis,& mortis notæ, tum etiam vt ſe à calumniis vulgi vindicare poſsint,ſi fortè alter contingat,quàm venturum prædixerint.Quamobrem omnia bona ægroto promittenda eſſe cenſent,aliis autem omnia dubia,aut certè tunc potiſsimum, quum de ſalute pronunciandum eſt,quos quidem ratio refellit : nam pollicitationum modus etiam eſſe debet,ne nimiis fiat æger negligentior,aut parcioribus in deſperationẽ adducatur. Ad quod ſpectat,quod ſcribit Galenus medicos ſcilicet qui

qui in periculosis morbis plusquam deceat ægrotos hilares, & immoderatæ spei plenos reddunt, bifariam errare. vel quòd in magnam peccandi licentiam eos con iiciant, aut morbum geminent, dum tristiores illi redduntur, si forte in peius mor bus labitur, aut vltra factam promisionem producitur. Ac non solum quidem in magnis morbis, sed in paruis, & omni denique corporis statu bene promittere iustum est, sed moderatius his, quos licentiores putemus: liberalius autem, quos timidiores, & omnia vereri videamus. Dubiam autem non oportere esse prædictionem certisimum est, quum alioqui imperitus suæ artis putetur medicus, si non ea ita proferat futura, qualia medicinæ ignari sæpius euenire nouerunt. An non quæso meritò cõtemnetur medicus, qui de salute dubitabit, in eo, qui simplici ter tiana, florente ætate, laboret? Quinetiam in grauioribus morbis, quorum euentus incertior est, medicum ostendere oportet artis suæ vires, & certò prædicere quæ ars ita iudicat expectanda: dubiè autem in quibus indicia sunt incerta. Quid enim medicus plus alio, qui huius facultatis omnino sit expers, consequutus est, si in parte omnium præstantisima quid præter vulgarem scientiam præstare valeat, non docet. Nouerunt profectò etiam mulieres quali nutrimento, & sæpe quibus remediis ægroto sit opus, vsu longo, & medicorum consuetudine doctæ: at illud nunquam assequi possunt, vt salutem, aut mortem in grauioribus morbis, & in omnibus solutionis qualitatem, modum, tempus, & cætera, quæ prædicendi ars medicis promittit, certò præsagiant. In hoc ergo generosos medicos aliis præcellere velim, in quo ars vulgarem opinionem scientiamque superat. An non certò Galenus in sexto Crisis diem & qualitatem prænũciabit? an non idem in Eudemo præstitit, & inde magnam famam sibi comparauit, dum præter omnium expectationem prędixit fore, vt tribus quartanis media hieme, & ab vna prius, quàm ab aliis liberaretur? Dubia ergo omnia habeant prædicẽdi artis ignari: qui verò vim illius tenent, semper quod ars assequitur, præstareque potest, pollicebuntur: hinc enim artis præstantia ostenditur, fama cõparatur, & ægrotis spes confirmatur, accrescit que obedientia: quibus nil melius, optabiliusque in hac facultate nobis contingere potest. Illud præterea addit Galenus in libro de Constitutione artis, non absolutè pronunciare debere medicum quæ futura sunt, sed hoc adiecto si nullus admittetur error, vel ægrotantis, vel alterius rei causa, quòd quũ omnibus notisimum sit, superfluo etiam addi puto, neq. enim medicina nostra ea, quæ temere accidũt, vereri, aut polliceri potest.

Eorum, quæ sanis contingent signa Cap. V.

AN verò durabit, qui præsens est status, an mutabitur, & in quem, & à quibus, quando etiam, quomodo, & per quem locum mutatio continget, tradere tempestiuum est. Id quòd (vt generatim dicam) communia communibus co aptando ostendunt signa à prędictis fontibus, nempe ab essentia, causis, effectibus & similitudine rerum ductis: quæ autem in singulis euenient, propriæ causæ, pro pria essentia, propriique effectus, & similitudines monstrant. Etenim eã, quæ præsens est, sanitatem diu duraturam cognoscemus ex propria illius essentia: proba si quidem temperies, quæ similariũ sanitatis essentia est, proba structura totius corporis, & partium instrumentariarum vix dissolubilem, diutisimeque, quantum in se est, duraturam sanitatem præsagiunt: id quod etiam ostendũt causæ, quæ cor pus efficiunt, constituuntq. boni etenim humores, qui nec qualitate, aut substantia sunt vitiati, nec copia in corpore exuperant, decens conformatio, iusta magnitudo, perfectus numerus, apta coniunctio, & vnio partium, totiusque corporis vt proximiores sanitatis causæ idem pollicentur. Quæ verò assumuntur, retinentur, & excernuntur, quæque à nobis fiunt, & extrinsecus adhibentur, ut remotiores

causæ sua præbent huius rei indicia. Nam si quis idoneis alimentis vtatur, moderateque & tempestiue edat, & in cibationis ordine non aberrauerit, ac modum edendi seruauerit aptissimum, si præterea in bono aëre versetur, idoneisque lotionibus, vnctionibus, quæ ad sanitatis conseruationem adhiberi solēt, vtatur: si probe corpus, animumque exerceat, & excrementa, vt expedit, expurgauerit, & denique in nullo illorum delinquat, quæ morbos parere possunt, is profecto diuturna integraque sanitate fruetur, quamobrē vulgus etiā miratur, si eos viderit in morbos labi, quos per sanitatem inculpatè viuere cognouit. Corporis quoque condicio tanquam causa in qua mutationes fiunt, hoc modo idē significat: si enim perinde constructum corpus fuerit, vt nec ab internis, nec externis iniuriis facile lædatur; ita validum, vt quæ lædendi vim habent, vel arcere, vel immutare, vtiliaque reddere valeat, & ab his, quæ iuuant, commoda omnia capiat: vt bene sanum, sic firma, diuturnaque sanitas prænunciatur, longioremque vitam huic fore sperandum est. Confert & habitus corporis ad præsentis rei præcognitionem: siquidem quadrata corpora diu durant: longa statura, & obæsitas matura senectute conficitur, quemadmodum profectò sicca, frigida, calidaque natura: contra vero maximè longæua, morbosa tamen vbi plurimum humor exuperat, putatur, quæ humida est. Ad hoc genus signorum, quod à causis sumitur, pertinent quæ ex astrologia petuntur indicia. Nam ortus, occasusque, & fœlices, infœlicesque astrorum aspectus, & eorundum progressus, regressus, & stationes, ac (vt breuiter dicam) syderum omnium natura, & vis longam aut breuem, integrā aut morbosam vitam pollicentur: propterea scilicet quòd illa nostrum corpus immutent, aptumque reddant ad diuersas mutationes subeundas, quæ sigillatim prosequi nostri non est officii, nec operis. Iam vero ex effectibus hoc modo signa capiūtur. Etenim viuidus floridusque color, integri sensus, apti validique motus, mollicies corporis, certa qualitas, & copia excrementorum, quæ à singulis partibus excernuntur, atque ab vniuerso corpore expirant, validæ actiones, & denique quæ corporis constitutionem sequuntur tanquam effectus, quum recte habent, probam testantur fore sanitatem, quæ etiam diutissimè huiusmodi perseueret: Contra verò qui male sunt constituti, quique intus latentes morborum causas continent, & in externas iniurias irruunt, ac ita sponte morbos quærunt, quique ab omnibus vel plurimis facilè læduntur, pauca verò sentiunt sibi commoda, & aduerso cœlo sunt nati, infirmique natura sunt, & malis qualitatibus affecti, quorumque excrementa, & alia corporis opera à bona condicione euariant, ii certe morbosam ducent vitam, atque immatura morte rapientur. Nec illud quidem absurdum est eadem prædicere quòd similia in similibus contigerint, quomodo longam fore, & salubrem vitam iis prædicimus, quorum parentes incolumes vixerunt, aut alii, quos natura, & omni alia condicione his, de quibus agimus, simillimos nouimns.

Notæ morborum, qui in singulis euenient, & causarum, quæ eos parient. Cap. VI.

PORrò si corpus optima sanitate est præditum, non alios expectare oportet morbos, quàm quos ætatis cursu caloris vis, depasto humore, infert. Vnde in his morbis, quos mors sequitur, siccitatis excessu ea continget, nullis unquam antea morbis affectis huiusmodi corporibus. Quòd si deteriore condicione donatū est corpus, ex diuersa illius natura intelligemus quosnam morbos in singulis expectare oporteat. Qui enim ita affecti sunt, ut in eorum compositione calor exuperet, in illis ardentes, tertianæque febres, calidique alii morbi utplurimum proueniunt. Frigidi contrà in eo timendi qui frigidus sit. Hinc lōgis morbis senectus acutis adolescentia floridaq. ætas magis patet, quòd in illis frigus, in his verò calor vincat; sic humida natura putridis morbis distillationibus, fluxionibus, & denique

nique

nique iis,quos hæ, ſuperfluuſque humor pariunt,erit obnoxia.In quibus verò ſiccitas ſuperat,febres acutas,alui ſiccitatem,marcorem vereri oportet. Eodem planè modo ſi cui malè figuratæ ſunt partes,vel aſperitas, aut læuitas adeſt,aut error aliquis in meatibus,cauitatibuſque corporis cōſpicitur,ſi in magnitudine,aut numero aliquod eſt vitium,ſi malè collocatæ partes, aut perperam connexæ,eius generis morbi expectandi,ad quod naturalis condicio inclinat.Quin etiā cauſæ,quę corpus conſtituunt,tales venturos morbos nunciant,qualis eſt illarum vis,& natura : ſi enim humorum multitudo redundet , præſagiemus morbos , quos multitudo concitat,inflammationes ſcilicet,caloris extinctiones & oppreſsiones,obſtructiones,febres continentes,aut longas , & ſiqui alii huiuſmodi ſunt. Quòd ſi qualitate nocent humores, ſimiles illi morbi contingent, calidi,ſi calidus,frigidi, ſi frigidus,benigni,maligni, ſi talis humor extiterit.Igitur ſi ſanguis abundet,anginas,pleuritides,aliaſque partium inflammationes,diarias,continenteſq.febres, ſanguinis profluuia ventura prædicemus. At ſi bilis abundat,phrenitides, arquatus morbus,ignis ſacer,herpes, ardentes tertianæque febres , capitis dolores frequenter expectandi.Quòd ſi atra bilis grauis eſt,cancros,elephantiaſim,furorem, melancholiam,quartanas erranteſque febres vereri oportebit. Pituita verò exuperante prædicemus fore,vt naſcantur œdemata, ſcirrhi, febres quotidianæ, capitis ſtomachique grauitates:& aquam inter cutē ſi eadem, vel aquoſus humor nocet. Iam verò ſi remotiores cauſas illarumque vim expendamus , licebit etiam ex illis notas aliquas capere ad futuros morbos prænunciandos. Nam ſi laborioſam quis vitam degat,timendi ſunt morbi,quos caliditas, ſiccitaſque gignit.Si violenter ſe in vita exerceat,ii,qui compoſitionem inſtrumentariarum partium corrumpunt. Quòd ſi quis externis iniuriis ſeſe libenter exponat,veluti qui in bello verſantur, præſagiemus huiuſmodi homines illos morbos incurſuros, qui ob vnionē vitiatā proueniunt:ſicci morbi eos conficient,quos libidinoſus amor angit:ac (vt breuiter dicam) in aliis omnibus perſpecta vi agētium cauſarum, quales morbi prouenturi ſint,præuidebimus. Nā & aſtra ſuos morbos inferunt, & indicant: ſiquidem Sol calidos morbos portēdit, Luna humidos & putridos,Saturnus frigidos, Iuppiter & Venus præſagiunt morbos venturos, quos ſanguis parere ſolet, Mars ſiccos admodum & calidos procreat , Mercurius autem pro varia coniunctione cum aliis aſtris varios morbos denunciat. Sic ſydera cœlo hærētia eos morbos teſtantur venturos,quos gignere poſſunt, veluti Canis author & teſtimonium eſt calidorum ſiccorumque morborum : quæ verò ſtellæ in capite Arietis reperiuntur morbos ſignificāt vēturos,quos Mars & Saturnus gignunt:At Vergiliæ,Lunæ Martiſque morbos referunt.Idē de aliis vnuſquiſque docere poteſt,qui aſtrologiæ non ſit ignarus . Ne cogamur nos ſingula , quæ alterius potius ſunt quàm noſtræ facultatis,hoc loco ſuperfluo labore recenſere.Nec non etiam iuuantes,lędenteſque cauſæ ſua ſigna in hac re præbent:nam quæ lædunt, tales fore morbos oſtendunt,qualis eſt illarum vis & natura:quæ verò proſunt,contrarios ſibi morbos prænunciant : ſic enim prædicemus calidos in iis morbos orituros quibus calor obeſſe, frigus verò prodeſſe ſolet. Nec deſunt indicia ex materia ſubiecta deſumpta:aſtricta ſiquidem corpora morbos portendunt, qui ob cohibitam tranſpirationem naſcuntur.Laxa,& rara eos,quos nimium effluuium excitat: quæ verò anguſtos uiſcerum meatus ſunt ſortita obſtructionibus & aliis malis , quæ ab his proueniunt,erunt obnoxia.At obæſa & craſſa corpora acutis morbis,vt difficultati ſpirandi, attonito morbo, repentinæ morti, fluxionibus , & putredini erunt expoſita. Contrà verò gracilia febribus ardentibus, calidiſque aliis,& ſiccis morbis patent.Iam verò ex qualitatibus corporis hoc modo indicia ſumuntur:nā pallidos bilioſis morbis,nigros melancholicis,liuidos vel cum quodam ſplendore nigros aut qui æruginis colorem referunt, malignis; benignis autem morbis ſubie-

ctos putamus, qui vel rubrum, vel candidum, aut subpallidum colorem obtinét, duros, & asperos nobis prædicere licet in siccos morbos sæpius lapsuros: eos verò, à quibus putridus odor expirat, veluti qui hircorum nescio quid redolent, expectant morbi magni & putridi: Illos autem infestabunt mala, quæ flatus procreare solent, in quibus sonitus sentiuntur, unde flatuosi, colicis doloribus freqũeter corripiuntur. si amara apparere consueuerunt, quæ gustu percipiuntur, biliosos morbos expectare oportet; si accida cum acrimonia, vel acerbitate quadam melãcholicos, si verò acida, salsa, insipida, dulcia sunt, pituitosos uereri necesse est. Cæterum actionum uitia quinam morbi uenturi sint, præsagiunt; nam uehemens appetentia ubi calor natiuus infirmus est, admonet expectandos esse morbos, quos cruditas, corruptioque humorum gignere potest: qui autem somnolenti sunt, capitis grauitates, destillationesque in subiectas partes ob redundantem pituitã experientur. Cõtra uerò plus iusto uigiles minantur deliria, furores, melãcholiam, & morbos totius corporis ex crudo uitiosoque alimento natos. Languidi, paruique pulsus cordis morbos, eosque frigidos expectandos esse admonent. Qui improbè concoquunt in hepate nutrimentum, expectent febres putridas, scabiem, humores uarios in corpore, gracilitatem, & alia denique mala, quæ malè peractã sanguificationem nutritionemque sequuntur. Ac (ut breuiter dicam) actiones debiles auctæ, deprauatę, molestæ, singulis propriæ, quæ nã mala uniuersum corpus, singulasque partes affligent, docebunt. Excrementa uero, aliaque opera, quæ in corpore fiunt, idem certiore etiã cognitione testantur: si enim minus quis excernat, quàm par est, morbos ex multitudine suspectos habere debet; si plus, accident morbi ex siccitate. si biliosa, uel pituitosa redduntur excrementa, huiusmodi affectus uenturos credendũ est, qualia sunt ipsa excreméta. Si sanguis sæpe fluit, morbos uerebimur, qui eum redundanté comitantur: si uerò immoderate, hi qui ex illius defectu proueniunt contingent: si caro, pinguedoque plurima procreatur, obstructiones, calorisque natiui extinctiones minatur. Nonne uerò ex similitudine notas quasdam etiam sumemus? quandoquidem uulgus quoque diuinare solet eos articulari morbo, et calculo aliisque hæreditariis, ut uocant, morbis obnoxios fore, quorum parentes, & cognatos ita affectos antea nouerunt. A quibus verò causis quilibet in morbum prolabetur, partim iam dictum est, partim, quod scilicet deest, summatim ab iisdem fontibus, ductis signis, hoc modo explicabitur. Igitur corporis condicio, & natura, tanquam materia subiecta id in primis significabit. Qui enim suapte natura calidiores, promptè à calidis patientur: difficilius verò à frigidis. Qui rara sunt textura, ab externis iniuriis suos morbos, vt plurimum, experientur; aut etiam ab internis, si ob nimiam dissolutionem mala ea proueniant. Sic etiam graciles externo frigori, & calori maxime sunt expositi, Contra uerò quos pinguedo, corporisque moles grauat, infestabunt magis ægritudines, quas internæ iniuriæ commouent: quod pariter his continget, qui adstricta, duraq. sunt cute. Quibus autem infirmus est ventriculus, his cruditas omnia fere mala excitabit, si intemperatus lien fuerit, aut angustiores meatus habuerit, quis non putabit in huiusmodi corpore plurimos morbos ex atra bile venturos? Præterea vitæ condicio tanquam author morborum idem monstrare potest: siquidem in ociosis ex pituita morbos verebimur; ex bile in negociosis hominibus: ex atro verò humore in iis, quos superfluæ curæ animi, corporisq. labor nimius conficiunt. A vulnerantibus, extrinsecusq. irruentibus, & laboriosa vita morbos suos expectent, quibus placet militaris vita, & bello indulgere. Ac vt paucis dicam, ex iis, quæ assumuntur, geruntur, extrinsecus occurrunt, excernuntur, & retinentur quænam erunt internæ, tum externæ, qualesque singulæ morborum futurorum causæ, tum ex propria eorum natura, & vi, tum etiam quatenus iuuant, aut lædũt (siquidem morbi expectandi sunt ab iis, quæ obsunt, ab aliis vero minime) quantum

tum medicina præstare potest, intelligemus. Idem pariter testantur corporis qualitates: nam pallidus color pollicetur bilem plurimos morbos parituram, niger atram, ruber sanguinem, albus pituitam: Sic sane reliquæ qualitates, causas futurorum morborum monstrabunt; veluti excrementa ipsa, quæ à naturali conditione, substantia, qualitate, & copia euariant. Robur postremum, imbecillitasque partium nonnihil huius rei prædictionem iuuant: quippe externæ partes imbecillæ, externis iniuriis potissimum sunt obnoxiæ, internæ verò infirmæ ab assumptis, & retentis, emissisq. excrementis potius læduntur. Liceret tamen adhuc ex astris & similitudine vtilia signa colligere. Admonet enim Astrologia, vt quidam natationes, nauigationes, & denique aquæ adhæsum euitent, alii verò ignem frigiant alii bellum, alii aliud, ex quibus morborum occasiones, & vitæ discrimina oritura præuidet. Nuper verò natos, & parentibus simillimos ab illis arcemus, quæ parentibus nocuisse didicimus.

Signa, quæ docent, quomodo gignetur morbus, et à quibus potissimum partibus in alias deriuabit Cap. VII.

ILlud sequitur explicandum ex iis, quæ sanis euenient, quomodo morbi in illis gignentur, & quas partes primum afficient. Id quod in primis natura. & vis causarum, quę morbos parere debent, ostendent. Quæ enim vehementem facultatem lædendi nostra corpora sunt sortitæ, ueluti vulnerantia, contūdentia, calor, frigus humorum fluxiones, nunciant subitam fore morborum qui nascentur generationem. Contrà verò quæ obtusiorem ad agendum vim obtinent, vt humectantia, exsiccantia, nonnumquam etiam exulcerans humor, qui paulatim in corpore succrescens carnem erodit, ægritudines pariunt quæ sensim pullulant. Tarda est morborum generatio, quos atra bilis, & pituita committit. Prompta, & facilis eorum, quos flaua bilis, sanguis, & spiritus concitant. Quinetiam valida, robustaque corpora, vt diutissimè morbosis causis reluctantur, ita paulatim morbos contrahunt, & vix statim succumbunt. Contrà planê quàm infirma, & mollia, quæ statim à noxiis quibusque rebus vincuntur, morbisque subito corripiuntur. Qualitates verò corporis, & excrementa, quæ testantur qualis sit eius constitutio, & quæ potissimum causæ obesse possint, idem pariter prænunciant. Qua ratione etiam Astrologia, & quæ ex similitudine duci possunt notæ, idem testantur. Iam verò ex eisdem fontibus signa hauriemus, quæ docebunt, quis nã in corpore locus morbosas causas primò excipiet, & contractos affectus fouebit, aut aliis præterea communicabit. Nam ex causis efficientibus quædam sunt, quæ externas partes inuadunt, morbosque per eas internis membris pariunt, veluti lotiones, vnctiones, vulnerantia, contundentia, frangentia; quædam verò reperiuntur, quæ primò affectis internis malum transmittunt ad reliquas, cuius generis sunt, quæ assumuntur, & egeruntur. Nec desunt quæ vtrinque ancipiti vi læsiones suas inferunt, vt aër ambiẽs qui inspiratione intus assumitur, & extrinsecus adhæsu & contactu nocet. Alia præterea sunt, quæ vnam partem potissimum infestant, à qua reliquæ læduntur, vt apricatio, quæ capite primùm affecto, febrem, sparso calore, ad interna viscera committit. Idem quoque docet propria singulis viuendi ratio. nam qui piscationi incumbunt, ferè cutis, neruosique generis, partium vitio, vniuersũ corpus morbis grauant. Qui verò literarum dulcedine capti se studio & cogitationibus conficiunt, vitiato primùm ventriculo, & labefactata coctione in reliquis partibus varios morbos experiuntur. Docet etiam Astrologia quibusdam periclitari caput, alits thoracem, aliis aliud membrum; quod astra morbis maxime obnoxiũ minantur: quæ item facilè læduntur, maléque sunt affectæ partes: veluti quæ calidiores, frigidiores, rariores, densiores, imbecilliores, aut alio modo malè comparatæ,

illæ omnium primæ morbos excipere solent; quos postea aliis impartiuntur: quod in iis vsu venire videmus qui podagra conflictari solent: qua præeunte ferè succedunt reliqui omnes morbi, qui corpus male habent. Qualitates, excrementaque corporis, & alia opera, quæ in eo fiunt, indices huius etiam euentus euadunt, quæ quoniam ferè eandem tractationem cum iis, quæ partem affectã ostendunt (quandoquidem id quæritur, quænam pars primò afficietur, illic verò quæ sit affecta docetur) prolixius non prosequar: vtpote quæ iam quũ de signis demonstratiuis ageremus, vberius à nobis sunt tradita.

Instantis, tardiusque uenturi morbi notæ Cap. VIII.

QVando verò venturi sint morbi, ignorandum non est: quandoquidem ex hac cognitione præseruationem, victusque rationem plurimum variari (vt antea ostendimus) contingit. Id autem ostendent eadem genere indicia. Nam constitutio corporis, quæ multum à naturali statu euariat, instare morbos prænunciat. Nam quis proximam non agnoscet esse febrem, si in vniuerso corpore vehementiorẽ æstum insolitum percipiat? Contrà verò longius absunt morbi, si minus offensa est corporis compositio. Idem præterea testantur causæ, quæ corpus constituunt, & regunt. In quibus enim præter modum humor exuperat, in illis morbos maximè in pueritia vereri oportet, reliquæ verò ætates salubriores succedent. Vbi autem statim in ortu præpollet calor, iuuentus morbosa expectanda est, reliquum autem vitæ tempus sine morbis trãsigetur. Si frigus superat, onusta morbis senectus adueniet, in prioribus ætatibus integra constante valetudine, id quod etiam continget vincente siccitate. At si calor, & humor vnà excedunt, in dies morbi expectandi sunt. Est enim putredini, variisque morbis ex minimis etiam quibusque occasionibus exposita huiusmodi natura. Sic planè in aliis coniugationibus qualitatum intelligere nos oportet morbos eo tempore potissimum orituros, in quo quidem earum vis præualet: incolumẽ verò fore sanitatem quando ea à contrariis exoluitur. Quòd si plurimum huiusmodi causæ mediocritatem excedunt, proximi morbi iam sunt testimonia: Quinetiam astrologia, quæ nouit, quid, quandoue aliquid pati corpus valeat, & quid lædere possit, admonet prospiciendum esse certis ætatibus, annis, diebus etiã & horis saluti corporis, quo tempore scilicet astra morbos minantur. Præbet & materia ex qua morbi gignuntur sua in hac re indicia. Eos enim æstiui morbi expectant, quibus bilis grauis esse solet. Hyeme maximè morbi contingent, si molestat pituita. Autumno si atra bilis in corpore exuperat: vere autem male habebunt, qui sanguine redundant. Nec desunt quidem notæ ex subiecta materia ductæ. Nã quibus pedes sunt infirmi veluti his, qui podagra torqueri consueuerunt, aut qui laxo, raroque sunt corpore. illos ver, & autumnus vehementius grauiusq. afficit: Qui verò male affectum caput, & thoracem sunt sortiti, hyeme potissimum morbos vereri debent. Ad quod genus signorum pertinent, quæ scribit Hippocrates in Aphorismis, ætates scilicet singulas certis anni temporibus bene habere, in aliis autem deterius affici, & morbis conflictari. Nam quoniam ætates docent, qualis sit subiecta natura, ideo quo tempore morbi venturi sint, testantur. Aëris autem temperies, venti, cœli denique omnis status, præterea quæ assumuntur, retinentur, excernuntur, geruntur à nobis, & extrinsecus afficiunt, ac reliqua vitæ condicio, tempus, quo morbi nascuntur, præsagiunt; vel tanquam causæ eorum effectrices, vel quòd ostendant subiectam materiam aptam natamque eo tempore pati. Atqui iuuantes, lædentesq. causæ hoc modo quod quærimus, patefaciunt. Qui enim præter consuetudinem facilè à familiaribus etiam rebus offenduntur, instare morbos portendunt: Alii uerò, quibus nihil obest, nullo tempore morbos verentur. Cæterum ex effectibus, qui

corporis constitutionem sequuntur, signa in hac re pariter capiuntur. Nam appetentia alimenti intenta, vel dissoluta, aut quæ non seruat consuetum tempus, aut ad absurdos cibos fertur, aut ordinem, & modum peruertit, Item coctiones, attractiones, retentiones, expulsiones, somni, vigiliæ, motus, principes functiones, nutritio, animi motus, & (vt breuiter dicam) omnes actiones, quę à nobis obeuntur, auctæ, debiles, deprauatæ, tristes, plus vel minus vitiatæ iam instare, aut longius ab esse morbos portendunt. Eodem pacto quãdo color à naturali statu euariat, & odores absurdi percipiuntur, aut flatus, & strepitus plures, aut pauciores iis, qui secundum naturã contingere solent, eduntur adhæc salsi, vel amari, aut alterius qualitatis alieni sapores, durities item, mollities, asperitas, læuitas, & reliquæ omnes qualitates iam aduentantis morbi sunt indicia, quando plurimum à naturali conditione recedunt, alioqui longius distare morbos prædicunt: Veluti etiam excrementa, & alia corporis opera plura, pauciora, intensa, remissa, qualitatibus mutata aut alio quocunque modo ab eo, quod est secundum naturam aliena. Postremò idem declarant quæ ex similitudine, & proportione eruuntur notæ. Hac enim ratione prænunciamus vèturos certis temporibus morbos, certisque locis, quos scilicet simillimos putamus illis, in quibus eadem contingere solere prænouimus. Sic quidem in adolescentia, vel iuuentute, aut alia ætate bene, vel male habituros natos credimus, quorum parentes iisdem temporibus perinde affecti fuerunt.

Indicantia ea, quæ in conualescentibus uentura sunt *Cap. IX.*

AN verò qui conualescit, in morbum relabetur, vel non, & si id contingat, in quem, quoue modo, & tempore recidet, & à quibus tandem recidiua nascetur, sigillatim tradere oportunum esse duco. Itaq. in primis morbi natura docere potest, si expectanda recidiua sit, vel non: siquidẽ morbi nõnulli sunt, vt errantes, malignæ, inordinateq. febres, quæ semel ablatæ, rursus redire solent, alii verò, qui fideliter soluti, nunquam recidiuam faciunt, vt diaria, synochæ febres, & alii huius generis morbi ordinati, & benigni. Causæ præterea, quæ morbos pariũt, idem monstrant. Quippe illi, quos venena quæque vehementius agunt, procrearunt, repetere consueuerunt. Alii vero non item, qui scilicet à benignis, mitioribusq. causis sunt nati. Atra bilis, varii, mixti, multi, crassi, viscidi, peruersique humores recidiuam pollicentur. Sãguis, pituita dulcis, vel insipida, pallida bilis, & qui nullam malignam qualitatem acceperunt, simplicesque existunt, quique nec copia hominem grauarunt, nec lentore aut crassitie sunt præditi, contrarium potius indicãt. Vnde ver, & hyems, primaque æstas morbos sine metu recidiuæ pariunt. Autumnus autem vix aliquem liberauit, qui sæpius in morbum non sit relapsus. Ducuntur propria quædam signa ad id significandum ex subiecta materia, quæ patitur. Nam in bene constituto corpore morbi gigni solent, qui semel curati, omnino abeunt, contra vero in male affectis, qualia sunt, quæ prauis humoribus, maloque habitu sunt prædita (quæ Græcis nominibus cacochyma, & cachectica nominamus) recidiuam sæpius expectabimus: ostendunt & hanc differentiam corporis partes, siquidem nerui, aut ossa laborant, aut occulta aliqua pars est, quæ planè per morbum tractari non potuit, metuenda recidiua est: in carne vero & externis partibus quæ oriuntur mala, semel repulsa penitus recedunt, quantũ scilicet loci natura exigit, quod in omnibus intelligi volumus, nimirum quum in singulis quid vnumquodque suapte natura possit, expendamus. At causæ iuuantes, & lædentes hoc pacto id præsagiunt. Qui enim morbi à paucis remediis iuuabantur, à multis autem lædebantur, vt malignam suam naturã prodebant, sic profectò timendum est, ne quum putantur curati, rursus redeant. quibus autem omnia proderant, quique commodis remediis, vel naturę beneficio ita sunt expulsi, vt nihil morbosum

in corpore ſit relictum, veram conualeſcentiam, & futuram ſanitatem pollicetur. Pari ratione qui in ipſa ſunt conualeſcentia, & ab omnibus, vel multis adhuc læduntur, pauca autem ſentiunt, quæ proſint, rurſus periclitantur: eorum autem res in tuto eſt, quibus pauca nocent, conferunt verò plurima. Alii verò, qui nec artis, aut naturæ prouidentia curati ſunt, aut certè non eo modo, vt curationis recta ratio exigit, vtplurimum repetunt. Sic ſanè in febribus recidiuam prædicemus, ſi abſque coctione, aut excretione illæ abierint, aut ſi hæc etiam contigerunt, non tamen facta ſunt, quantum natura morbi exigebat: nec eo tempore, vel modo, & ordine, nec per eum locum, nec per ea remedia, vt oportebat. Quamobrem ſi materiæ portio, vel alterius cauſæ, quæ morbum committebat, aut ſi etiam morbi reliquiæ ſuperſunt, aut ipſa morboſa diſpoſitio ſubeſt, adhæc ſi in die non decretorio & aduerſo cælo infauſtiſque ſideribus morbi expulſio facta eſt, ſuſpectam conualeſcentiam, & ſalutem habere oportet. Si cui hepate phlegmone affecto profluxit ſanguis ex nare ſiniſtra, qui malũ ſuſtulit, recidiua in eo eſt verenda, quòd per commodum locum non ſit ſanatus. Si non niſi paulatim ægritudo ſolui poteſt, adhibitis verò remediis vehementiſsimis nonnumquam ſublatus videtur, ſed eo quòd in curationis modo ſit erratum, rurſus periclitatur ſalus. Quum verò bilioſos, vehementerque calidos per calefacientia medicamenta vacuamus, educto humore, conualeſcit quidem corpus, ſed calorifica vis in membris ab ineptis medicamẽtis derelicta recidiuam portendit. Atque hæc omnia id teſtari videtur, quòd aliquid oſtendant adhuc in corpore ſubeſſe morborum, vnde illud Hippocratis: quæ relinquuntur in morbis recidiuas facere conſueuerunt. Porrò morbi effectus hæc pariter monſtrant. Si enim in conualeſcente corpore morboſæ qualitates, actiones morboſæ, & excrementa, aliaque opera multum à naturali ſtatu mutata appareãt, recidiuam prædicere poſſumus. Sic profecto eos, qui in conualeſcentia natiuum colorem recipere nequeunt, & diu ſicciores, ſqualidioreſque perſeuerãt, qui item vix edunt, aut pluſquam oportet, vel aliena, & abſurda expetunt, aut non eo tempore, modo, & ordine, quo oportet, aut dormire nequeunt, vel profundis, turbulentiſque ſomnis, & intempeſtiuis corripiuntur, ſi malè ſperant, & non ſatis alleuiatos ſe ſentiunt, ſi ad motum pigri, & difficiles, ſi præterea excrementa emittũt duriora, molliora, plura, pauciora, nec per locos cõſuetos, & importunè, aut ſi male concoquitur cibus, hæc inquam omnia recidiuam minantur: præſertim ſi multum ab eo, quod eſt ſecundum naturam, euarient, & nullo modo, aut parum admodũ in melius proficiant, idque multo magis adhuc ſi quid deterius in dies illis contingit. Recidiuas præterea vereri neceſſe eſt in morbis publicè graſſantibus, ſi in multis qui ſemel euaſerãt, eam iam accidiſſe nouimus. A quibus verò cauſis recidiua continget, aut ſalus, eadem genera ſignorũ docebunt: Maligni etenim morbi, malignæque illorum cauſæ ab his, quæ derelicta ſunt in corpore, recidiuam fore pollicentur: At benigni, benignæque cauſæ non niſi à malo victu, & erroribus qui poſt partam ſanitatem commiſsi fuerunt, idem docent. Veluti his contingit, qui in conualeſcentia omne genus mali nutrimenti expetunt, & antequam vires ſint confirmatæ, ſolita officia aggrediuntur, vel alio modo delinquunt. Quòd ſi quid morboſum intus adhuc latet, ab vtriſque cauſis morbus prouenire poterit. Si actiones, & excrementa, & reliqua corporis opera iam ferè ſimillima ſanis fuerint in eo, qui conualeſcit, eos, qui euenient morbi, nõ ab his cauſis, quæ priorem pepererunt, ſed ab aliis erroribus venturos prædicemus: contrà verò ſi accidentia, quæ præſentem morbum comitabantur, perſeuerent, eo propulſato, recidiuæ cauſa erit, quod ex priore malo relictum eſt. At ſi omnes, qui ſimilibus morbis, aut eodem tempore laborarunt in morbos relabantur hoc euidens teſtimonium erit recidiuam futuram non ob errores aliquos, ſed ob antecedentem affectum, qui idem in ſimilibus præſtitit. Tempus autem, & modum, quo in morbum relabetur,

aut sanitatem, pristinumque robur assequetur qui conualescit, eadem testabũtur indicia. Nam si illa, quæ recidiuam portendunt, excessus magnos ostendunt, non longè postea, & confertim eam venturam significant: alioqui paulatim, & id quidem post multos dies: matura verò sanitas sequetur, si minus à naturali conditione corpus abest. Iam verò genus morbi futuri ex eisdem notis deprædhendemus; siquidem maligni morbi quales antea fuerunt, aut sæpe etiam deteriores redire solent, vt elephãtiasis, quæ sanata putabatur, eadem repetit, benigniores autem, aut non iidem, aut certe mitiores redeunt: quemadmodum videmus sæpe post continuas febres, intermittentes gigni, & ex duplici intermittente vnam redire, alia penitus extincta: ex his vero rarò cõtinuas procreari, nisi malignæ fuerint, quæ paulatim etiam interna viscera pertinacius afficiant, omnesque humores corrũpant. Vlcus cum malè inducta cicatrice recrudescit, idem qui prius morbus reuertitur. Ex febre autem nonnunquam succedit hydrops. Causæ morborum quandiu eædem sunt, & eisdem locis continentur, eosdem procreabunt morbos: vbi vero mutantur, diuersos omnino à prioribus gignent: quo modo eos, qui tertianis febribus diu infestati fuerunt, adustis iam humoribus, in quartanas, illis solutis, relabi non rarò videmus. Quòd si ab erroribus, maloque victu in morbum rursus cadere quis periclitatur, si quidem illi similem vim causis, quæ morbum prius excitarunt, obtinuerint, similis priori morbus expectandus est, alioqui dissimilis, & talis omnino, qualis causarum vis extiterit. Præbet & materia subiecta suas etiam notas: nam qui ob angustum, maléque conformatum thoracem sanguinem regerunt, eo cohibito, si recidiua expectatur, eundem quoque affectum venturũ præsagiemus. A iuuantibus, & lædentibus causis, præterea qualitatibus corporis, excrementis, & actionibus signa sumi posse ad idem prænunciandũ clarius est, quàm vt doceri debeat. An non etiam similitudines aliquid conferunt? quandoquidem non incerta coniectura pronunciare licebit eos, qui expectantur morbi, prioribus similes, aut dissimiles fore, si idem in similibus naturis, ætatibus, anni temporibus contigisse didicerimus.

Quæ ostendant, quem finem sit habiturus morbus Cap. X.

SCribit Galenus tertio de Crisibus ex specie, magnitudine, & more morbi illius exitum dignosci. Verum non ab his tantum, nec immediatè, sed ab eisdem à quibus alia vniuersa indicia hæc etiam petuntur: quum enim salutares illi sint, qui vel à natura, vel arte vinci possunt: lethales autem, qui naturæ vires & artis præsidia superant, tertii vero generis, qui nec plane vinci, nec vincere valent, ostendet id imprimis natura morbi, quippe diaria febris, & omnes aliæ intermittentes suapte natura salutares existunt, apoplexia fortis exitialis, quemadmodum & hydrops. Periculosi omnes, qui continuò hominem exercent, qui incerti, maligni quique recidiuas parere solent. Elephantiasis, cancer in parte ignobili, destillationes in senibus, podagra, calculus, comitialis morbus, eius generis sunt, quod nec perimit, nec curatur vnquam, sed ad mortẽ vsque hominem comitatur. Atqui vulnera, vlcera, intemperaturæ, luxationes, fracturæ & reliqui morbi huiusmodi vbi magnitudinem insignem assumpserint, lethales euadunt, alioqui salutares fiunt. Quamobrem tunc optimè scribit Galenus tertio de Crisibus, eum rectè iudicaturum, an morbus hominẽ extinguet, vel potius propelletur, qui scilicet morbi speciem, magnitudinem, & morem, atque hunc potissimum spectabit. hæc enim omnia ad morbi essentiam spectant, & inter morbi quidem differentias illæ potissimum, quæ ex magnitudine, & more sumuntur, in hac re maximi sunt momenti: si quidem ex continuis, & intermittentibus, ordinatis, vel ordine carentibus, & aliis ferè omnibus differentiis est inuenire quosdam morbos, qui perimant: alios, qui

ſine periculo hominem vrgent, qui verò maligni ferè omnes vitam adimunt, niſi eam partium ignobilitas tueatur. Cæterum cauſæ morborũ idem hoc modo oſtẽdunt, leues ſiquidem, benignæque effectrices cauſæ ſalutares morbos prænunciãt vehemẽtes autem, & malignæ pro illarum exceſſu vel mortalem, vel incurabilem: ex atra bile morbi procreantur, qui vel occidunt, vt difficultas inteſtinorũ, & malignæ febres, vel incurabiles permanent, vt elephantiaſis, mania, melancholia: ſanguis perpetuò, aut exitiales, aut ſalutares gignit morbos, quod oſtendunt partium inflammationes, carbunculi, ſynochæ febres, quæ nunc perimunt, aliâs verò ſanantur. Ex ſpiritu, qui cum ſanguine in venis, & arteriis continetur, proueniunt morbi ferè omnes ſalubres. Licet ex materia ſubiecta notas alias ducere. Nam in corporibus peſsimè affectis, & imbecillis, aut lethales, aut qui nullo modo, vel ægre admodum curentur, morbi naſcuntur. Neruis inflicta vulnera, aut occidunt, aut incurabilem affectum relinquere ſolent. Ac etiam in quibuſdam locis idem morbi ſalutares, in aliis lethales euadunt, aut nunquam curantur: veluti vlcera, quæ ſi pulmonem afficiant, vitam tollunt: quum verò in aliis partibus conſiſtunt, remediis cedunt: ſic cordis, & ſepti tranſuerſi vulnera perpetuò occidunt, cerebri autem vtplurimum: veluti inflammatio, quæ in coxa ſemper ſanari ſolet: fluxiones, quæ ad crura, & articulos ferri conſueuerunt, hominem non deſerunt, nec tamen extinguunt. In aliis verò partibus qui excitãtur tumores, ſemel curati redire haud quaquam conſueuerunt: perículoſiores quoque ſunt morbi, qui in profundioribus corporis locis, quàm qui in ſuperficie verſantur, & qui principes partes, aut ab illis ortas, aut vniuerſo corpori miniſtrantes, quàm alias, quæ alterius ſunt conditionis, infeſtant. Præterea ſanantur morbi, qui remediis facile iuuãtur, quibuſque ſuppetunt optima auxilia: perimunt vel inſanabiles remanent, qui à nullis vincuntur, quibuſque remedia deſunt idonea. An non etiam aſtrologia, perſpectis morborum cauſis, portendit morbos quoſdam certis temporibus, certoque vitæ tempore ſalutares fore, aut lethales; aut qui ſemel contracti, nunquam poſtea abigi poterunt? validæ etiam, aut infirmæ corporis facultates tanquã cauſæ, quæ morbos diſſoluunt, & abigunt, hoc idem teſtantur: quippe quum mors expectanda ſit, ſi in graui affectu dębiles vires ſubſunt: ſalus autem ſperanda ſi validæ exiſtunt. Inſanabilis verò affectus, ſi æquale eſt pugnantium robur. At effectus morborũ hoc modo ſuas dant notas. Leues enim in actionibus noxę, & in qualitatibus excremẽtiſque corporis permutationes ſalutem præſagiunt: mortem autem, vel incurabilem morbum eadem ſignificant, quum plurimum à naturali ſtatu euariant: nam hac ratione perpetuum delirium, infirmi motus, abolita concoctio, retentio, cohibitæ expulſiones, aut ſuperfluæ humorum euacuationes, præſertim ſi illi familiares homini extiterunt, vt in ſanguinis immoderato profluuio ſæpe accidit, aut omnino alieni fuerint, veluti ſi vrinæ ſubiugales in febribus acutis, aut oleoſæ, vel nigræ, vel liuidæ, aut alia pernicioſa qualitate pręditæ reddantur, quæ etiam ſi ſupprimantur, vel omnino, vel poſteaquã excerni cœperunt, veluti quum ſanguis in delirio per nares emanare cœpit, deinde protinus ſiſtitur, hæc omnia mortem prænunciãt, ac multo quidem magis ſi in die decretorio, & in acceſsionis fine, ac per ineptos corporis locos emittantur. præterea quum morbus facile fertur, ſalutem pollicetur, quum verò difficile, periculoſus exiſtit. Securior item eſt, qui à grauiſsimis morbis euaſit, at ille ſollicitari debet, cui vel nouũ eſt laborare, vel leuiſsimos affectus antea grauiter tulit. Poſtremò ſi quos nouimus liberatos, aut peremptos, ductis ex ſimilitudine indiciis, prædicemus alios eiuſdem naturæ, qui eiſdem afficiuntur malis, eodem tempore, eodẽ modo vt illos habituros. Ac ad hæc quidem genera facile vnuſquiſque referre poterit, quæ Hippocrates in Epidemiis, & Galenus ſparſim enumerant, quum docent à quibus ſigna ſumantur ad ſalutem, aut mortem pręſagiendam. & non ſolum ex hac methodo pędicere licebit ſalutẽ, aut

mortem in acutis affectibus, de quibus illi ferè ſolum egerunt, ſed etiam in aliis omnibus,ſi ſumma,quæ poſuimus capita,diligenter excutiantur,& ad vltimas vſque ſpecies perducantur. Si enim quis nouerit, qualis ſit cuiuſque morbi natura & vis,qui ſcilicet lethales,qui ſalutares,aut alterius generis exiſtant,& in quibus & quando huiuſmodi potiſsimum cenſeri debeant: deinde quæ, qualiſue ſit facultas cauſarum,quæ ægritudines gignunt,augent, & fouent, quid item iuuare, aut lædere ſingula valeat,quid vnumquodque ſine periculo,aut cum eo pati poſſit. Adhæc ſi nouerit quid actionum vitia,qualitates corporis,& excreméta in ſingulis malis portendant. Poſtremò quid ſimile,aut dſimile exiſtat illis, qui finem morborum iam ſunt aſſequuti,is profectò(quantum homo conſequi poteſt) exitum morbi præſagiet: certò quidé,ſi id ars promittit,alioqui vt fieri poteſt. Non enim(quemadmodum etiam ſcribit Hippocrates)in omnibus ſunt certę notæ ſalutis,aut mortis,ſed in aliquibus ob morbi naturã dubiæ,quin & alio modo prædictionis certitudinem in hoc variari contingit: de qua quidem re antequam ad alia progrediamur,tempeſtiuum eſſe duco,vt pauca dicamus.

In quibus morbi ſalutem,aut mortem certò prædicere liceat. Cap. XI.

GAlenus in libro de Conſtitutione artis imprimis excipit morbos,qui ex humoribus temerè nulloque ordine per corpus vagantibus conſiſtunt. Vnde in Aphoriſmis ſcribit Hippocratem in longis morbis præſagiis fidere; in acutis vero non in omnibus,ſed aliquando falli præcognitionem,idque accidere ob ſubitam in iudicatione permutationem: & quia nonnunquam humor noxius ex uno loco ad alium tranſfertur,excipit pariter eos in libro de Conſtitutione,in quibus ſalus,& mors ab externis cauſis prouenit,veluti quæ à tumultu,canum latratu,nunciis ingratis,aut iucundis,& cæteris huiuſmodi committuntur.Quæ quoniam caſu, & fortuna contingunt, arte compræhendi nequeunt,nec ea,quæ eorum ratione ventura ſunt præuidere poſſumus.Tradit præterea libro ſecundo de Natura humana incertam prædictionem reddi in morbis, qui paulatim gignuntur,eo quòd illi non habeant manifeſtam generationis ſuæ cauſam. Contrà verò qui ex euidentibus occaſionibus ortum obtinent repentinum,præſenſionem certam admittunt: quoniam,inquit,quæ ſit, & quanta in his cauſa, facilè cognoſcitur: colligit tandem in libro de Conſtitutione artis in morbis,in quibus non amplius diffluunt humores,ſed locum vnũ occuparunt:atq.etiã in his,in quibus per vniuerſum corpus vnà cum ſanguine excrementa abſque immodica multitudine deferuntur,nos tutò prædicere poſſe quorſum iturus ſit morbus,ſi modo excrementi naturam nouerimus,& nihil extrinſecus adueniat,quod iudicium corrumpat:Quo quidem loco,vbi ſe artis totius ſummam tradere pollicetur,eos amplius non excipit, quos aliis locis à certa prædictione excluſerat: nec etiam quod commune omnibus eſt,docet.Si enim in his non licet certò prædicere ſaluté, aut mortem,in quibus ſubita per criſes mutatio cõtingit;non licebit profectò futura præuidere,quando per vniuerſum animal excrementa cum ſanguine deferuntur,propterea quòd huiuſmodi morbi per criſes vtplurimum mutari finirique ſoleant. Si præterea ob ſubitam in criſibus mutationem contingit prædictionem corrumpi,non licebit,me hercle,in aliquo morbo acuto,aut paucis admodum ſaluté, aut morté præſentire,nimirũ quòd illi omnes ferè per criſim ſoluãtur,& periculũ hoc quod ex ſubita permutatione contingit,ſecum adferát. Omittit ad hæc eos,quos alibi excepit morbos,qui ſcilicet paulatim gignuntur à cauſis haudquaquam euidentibus,quorum incertum euentum fore ſcribit.Quòd ſi ita res habet,concedat illud quoque oportet incertiorem in morbis longis quàm in acutis fore prædicendi rationem,quandoquidem ab occultis fere cauſis illi;hi verò à manifeſtis proue-

niunt. At si genera omnium morborum inspiciamus, inueniemus etiã non omnes compræhensos, qui certa præsagia non admittunt. Nam in morbis perfidis, vt sæpe in pestilentia contingit, nec humor ab vna parte in alias decurrit, nec superflua multitudine exuperant cum sanguine excrementa, suntque firmati aliquo in loco humores. veluti quum bubonem excitant. quinetiam à manifestis causis originem ducunt huiusmodi morbi, & multa signa bona habent, ob venenosam tamen humoris naturam præsagitio corrumpitur. Præterea in omnibus, in quibus æqualis est pugna inter morbosas causas, naturæ, remediorumq. vires dubiam reddi prædictionem necesse est. Quoties enim, quæso, per morbos æqualia bona signa malis existunt? & interim incerti sumus qualis sit futurus morbi exitus, donec alterius vis præualeat, & victoriæ suæ signa euidentiora præbeat. Quamobrem reiectis nõ nullis morbis ex his, quos à certa prędictione excipit Galenus, additisque illis, qui ab eo prætermittũtur, in quibus medicum falli contingit, putauerim equidem in illis, qui ab humoribus temerè vagantibus nullamq. firmam sedem adhuc habentibus consistunt, nihil certum prædici posse, donec humor firmam sedem sibi parauerit, nisi forte leues sint motus, paucusque humor: tunc enim salutem prædicere possumus: quippe quum occidere nequeat, etiam si is in quamcunque partem feratur. Excludendi quoque sunt maligni morbi, iu quibus vel omnia, vel plurima signa bona apparent, mors tamen improuisa, & inopinata succedit: quemadmodum quosdã vidimus febricitantes, qui vrinas, & alia excrementa optimè concocta reddebant, vixque febricitare putabantur, tamen ob morbi malignitatem, quæ sese in exiguo, crebroque pulsu, & lingua arida absque siti ostendebat, tandem extincti sunt: quos certe omnes medici iudicassent euasuros, si bonorũ signorum multitudinẽ, & vim spectassent. Qui verò ex his statim naturam, facultatemque suam produnt, medicum fallere nequeunt; quandoquidem occidunt, si insignis malitia fuerit, alioqui anceps iudicium redditur. Atqui eos excipere, in quibus salus, aut mors ob externas occasiones contingit, non videtur ad artem pertinere: quia non aliter de salute, aut morte pronunciat medicus quàm eo expenso, quod à nobis prouenit. Quis enim quæso medicum aberrasse putabit si in morbo, quem prędixit ille fore salutarem, ex ruina domus mors accidat? Neque etiam eos remouere à certa prædictione necesse est, qui per crises finiuntur. Nam & si subitæ per crises mutationes fiunt, translato ab vna parte in aliã humore noxio, si quis tamen naturam superiorem esse morbosis causis antea prẹuiderit, salutẽ certò venturam nunciabit: propterea quòd validior natura per loca commoda humores noxios quos superauit, deducit & expellit; quum verò imbecillior est morbosis causis succumbit, etiam si per commodissimum locum viam illis quærat. Ad hæc in morbis, qui ab internis causis, & non solum in his, qui à procatarcticis nascuntur, prædictiones certæ euadunt, præsertim vbi morbus aliquantulũ processit, vt mora causæ illius vis & natura patefiat: etsi tamen euidentiora signa sumantur à genere causarum, quæ morbos intulerunt in his, qui à procatarcticis quàm qui ab aliis sunt nati: alia autem indicia, quæ à morborum essentia, effectibus, & aliis causis capiuntur æque certa in his, vt in aliis putanda sunt, vt firmam satis cognitionem futuri euentus præbere valeant. Igitur si omnes complecti voluerimus morbos, in quibus prædictio variari potest, eos suspectos habebimus, qui maligni, peruersique sunt, quorum præterea causæ nondum firmam sedem sunt sortitæ, vel ignotæ, & in quibus dubia adhuc est victoria, plurimumque possunt externi errores: minus quoque tuta prædictio est in morbis, quos internæ causæ excitarunt: vel cum humorum expulsione salus paratur, aut mors sequitur: item quum internæ partes laborant, vel morbus ipse magnus est: nam qui maximus, vel minimus omnino existit, certiores habet mortis salutisque notas.

Qua ratione solutionis qualitatem præsagire liceat Cap. XII.

QValitatis solutionis nomine, vt obiter antea admonuimus, intelligere volumus an fida vel infida, facilis aut difficilis, obscura vel euidens, indicata vel absque signis, bona vel mala, perfecta vel imperfecta futura sit solutio: quę quidem Galenus in crisibus requirit libro primo de Diebus decretoriis. Nos tamen, qui generalem, communemque omnibus morbis, & non his duntaxat, qui per crisim dissoluuntur, tractationem profitemur, hæc in vniuersis morborum solutionibus notanda, & prædicenda esse operæpretium esse ducimus. Ac vt imprimis prædictorum nominum vis, & vsus innotescat, paucis id expedio. Vocat itaque Galenus Infidam solutionem, quum morbi recidiua contingit. Fidam autem, quæ sine recidiua est. Periculosam autem siue difficilem, quæ cum symptomatis grauibus accidit: Tutã verò & facilem, quæ sine illis euenit: Obscuram quæ citra excretionem vel euidentem abscessum prouenit, Indicatam, quæ in priore aliquo die fuit ostensa. Bonam, quę ad sanitatem peruenit, contrà Malam quæ ad mortem terminatur: Absolutã & perfectã definit, quæ ex morbo nihil relinquit, Imperfectam, ex qua aliquid morbosum adhuc superest. Inter quæ profectò nõnulla sunt, quę probare nequeo. Nam fidam cum perfecta confundere videtur, siquidem quę perfecta est ad salutem mutatio, vt omnes morbosas causas abscindit, sic nũquam recidiuam minatur: & ea, quæ sine metu recidiuæ est, perfecta omnino existit. Quis præterea negabit solutiones, quæ per singulas exacerbationes febrium contingunt cocto iam humore, agenteq; natura fidas esse? quum tamen non omnes ita morbum finiant, vt nunquam postea redire possit. Adde quòd hac definitione tunc solum intelligere possumus, quæ fida, infidaque sit mutatio, quum recidiua accessit, aut illius timor iam prorsus est sublatus: at multo antea medicum id prę cognoscere necesse est, vt fida parta victoria securus in sanitatis conseruatione, & restauratione versari, aut imminentem recidiuã arcere commodis præsidiis valeat. Quamobrem fidam appellarem solutionẽ, quæ naturæ, vel artis beneficio paratur: infidam verò, quæ non ab his contingit, sed morbi ratione, veluti quum natura irritata à morbo, crudo scilicet adhuc humore, excretiones tentat, quæ morbum minuere videntur, qui tamen postea violentius insurgit. Est igitur fida solutio vera, & non simulata, quæ secundum rationem contingit. Sic etiam Hippocrates in Aphorismis alleuiationes fidas vocat, quæ cum ratione, infidas verò quę præter illam contingunt, cuiusmodi sunt (vt Galenus ipse interpretatur libro secundo Prorrheticorum) quæ artis vel naturæ auxilio aut absque illo faciliora leuioraque sunt reddita. quæ enim solutio à natura, vel arte fit, fidelis est, quæ verò morbi ratione, aut alio modo temere contingit, necessario infida putanda est. De periculosa autem, siue difficili, vel tuta, & facili idem plane cum Galeno sentimus quemadmodum de obscura, euidenti, indicata, & ea, quæ absque prioribus indiciis facta est: At malam non eam vocarem, quæ omnino ad perniciem tendit, nam potius lethalem hanc appellarem, quippe quum excretiones, mutationesque alias quæ in morbis acutis sexto die contingunt iudicemus malas esse, non tamen propterea omnes mortem inferant. Mala ergo sit, quæ grauiorem reddit corporis statum, bona, quæ leuiorem facit: Salutaris quæ salutem parit, perniciosa & lethalis, quæ mortem infert. Esto ea perfecta, quæ morbosum nihil relinquit, quæ ferè omnes alias in se complectitur. Nam bonam fidamque omnem perfectam solutionem esse oportet, vix autem huiusmodi est, quæ difficultatem coniunctam habet: Ac vbi dies decretorii spectari debent, & noxius est humor, euidentem, indicatãque esse necesse est, quæ sit futura perfecta. Quinetiam ea requirit omnia, quæ Galenus vigesimo Aphorismo primi libri commemorat, vt scilicet vacuatio potius fiat, quàm excitetur abscessus, & quòd noxius humor excernatur, idque per par-

tes idoneas, adsitque concoctio, & in die decretorio mutatio contingat, quamque postea sequatur alleuiatio, facilisque tollerantia. Veruntamen quum perfecta, imperfectaque mutatio reperiri etiam possit, quum morbus homini vitam adimit, si quidem nonnunquam ea plane sublata videtur, veluti in vteri suffocatione contingit, quum tamen salus postea sequatur, perfectam huiusmodi mutationem vocabimus, quæ prorsus hominem extinguit: imperfectam autem, quæ cum aliqua adhuc spe salutis euenit. Iam vero harum omnium solutionum prædictiones tradendæ. Igitur fidam, aut infidã fore ostendet morbi natura. Sunt enim quidã morbi, qui naturæ, aut artis beneficio perpetuò soluuntur: nunquam verò ob morbi irritationem, quemadmodum diaria, & tertiana febris, in quibus fidas, verasque solutiones polliceri possumus: alii autem qui magni sunt, aut maligni potius, contrarium nũciant. Sic etiam quum morbi in declinatione abeunt, fidas ferè semper mutationes fore intelligemus, victa scilicet morbosa dispositione: aliud verò timẽdum est, si in prioribus temporibus contingat. Paruæ, benignæq. causæ fidas mutationes faciunt: infidas autẽ vehementes, aut malignæ, cuiusmodi esse solent quę in male affectis corporibus contingunt mutationes. Illæ verò fidæ existunt, quæ proueniunt in corporibus optime à natura comparatis. Præbet quoq. suas notas materia ex qua morbi procreãtur, siquidem ex sanguine nati fidelitatem pollicentur: atra verò bilis, variique humores contrarium potius significant. Mediam quodammodo naturam habent bilis, & pituita, fidas etiam eas expectabimus in morbis, qui remediis, naturæq. beneficio sunt adiuti, & propulsati: infidas autem quibus remedia non adhibentur, & nihil, aut vix aliquid prodest. Idem monstrabunt morbi effectus: si enim in morbis, qui concoctionẽ desiderant, ea procedat, si qualitates, actiones, & alia, quæ in corpore obeuntur, victoriam naturæ, artique polliceantur, fidam quoque mutationem testabuntur. Illudque spem nostram pręterea confirmabit, si alios iisdem morbis, eodemque modo affectos, easdem mutationes expertos cognouerimus. Cęterum facilem solutionem promittunt parui benignique morbi, difficilem autem magni aut maligni. Quemadmodũ paruæ, benignæque causæ illud, hoc verò malignæ & vehementes nunciant. Hac quidem ratione ægritudines acutæ per crisim, idest subitam difficilemque mutationem dissoluuntur. Diariis autem facilis solutio contingit: quòd illa in magnis morbis & ex magnis causis, hæc verò in paruis & ex minimis proueniat. Quapropter symptomata, iuuantes, lædentesque causæ, & subiecta materia, quæ magni, parui, benigni, malignique morbi sunt indices, facilem quoque, aut difficilem fore mutationẽ declarabunt. Addit facilitatem vis corporis valida, quę omnia mitigare potest, difficultatem verò parit, quæ infirma existit. Quinetiam corporis varia condicio nũc facilitatem nũc difficultatẽ pollicetur. Nã si sudor expectatur, facilis adueniet solutio in raris mollioribusq. corporibus, difficilis in his, quę cõtrario modo sunt affecta. Pari ratione tales solutiones, mutationesque sperabimus in illis, quos perinde vt alii, quibus eadem contigerunt, affectos didicimus. At solutionem obscuram, vel euidentem ostendent, quę crisim monstrant futuram cum excretione, vel abscessu, aut sine illis venturam: de qua re quoniam postea agemus, non est quòd hoc loco verba faciamus. Quoniam verò indicata cognoscitur solutio ex coctionis notis, quæ in diebus opportunis apparuerunt, nec maiore artificio est opus, propterea illius notis prętermissis ad alias accedemus. Bonam igitur ostendũt quę sanitatem pollicentur, aut leuiorem corporis dispositionem reddunt: malam quæ vel mortem inferunt, aut grauiores affectus efficiũt. Quare quæ salutem, aut mortem prænunciant, has quoque mutationes, & eas, quæ sunt plane salutares, & perniciosæ, manifestabunt. Porrò perfectam solutionem, quæ sanitatem restituit, prodet natura morbi. Siquidem diaria febris, & omnes alii, qui benigni sunt morbi, quum semel desinunt, nihil relinquũt, quod noui morbi occasio esse posit. In ma

lignis

ſignis nihil perfectum polliceri licet: ad hæc cauſæ morbi idem oſtendunt. Nam benignæ, paruæque cauſæ quæ morbum gignunt, facilem, fidam, omnique modo perfectam ſolutionem repræſentant: contrarium verò quæ malignæ exiſtunt: proba corporis conſtitutio bona omnia ſperari iubet; improba imperfectionem potius minatur. Qui facilè iuuantur morbi, verè, facilè, fideliterque ſoluuntur: quibus autem nihil, aut pauca proſunt, hi contraria portendunt. Idem teſtantur fore morbi effectus: etenim validæ corporis actiones, bonæ in humoribus coctiones, quæ in diebus iudicatoriis inſignes mutationes faciunt, ipſaque etiam excrementa pauca, & bonis qualitatibus prædita. Poſtremò probæ corporis qualitates, & alia opera, quæ naturam morboſis cauſis dominari docent, id oſtẽdent, eoque maximè eam perfectam fore ſperabimus, ſi ſtatim ab initio morbi, aut non longè poſtea omnia optima indicia conſpiciuntur. Nec non ea quæ in aliis ſimilia contigerunt, ſperandam eſſe perfectam, aut imperfectam ſolutionem præmonent.

Signa longæ, breuiſque ualetudinis Cap. XIII.

LOngum morbum, vel breuem fore ſcribit Galenus dignoſci ex motu ipſius morbi, & meritò quidem. Qui enim citius mouentur, maturius quoque ad finem perueniunt: Longiores verò ſunt, qui tardius progrediuntur. At illud non docet à quibus motus morbi indicia ſumantur: nam quum ſcribit tertio de Criſibus ex tempore partium acceſsionis eum depræhendi, & morbi magnitudinem, anni tempus calidum, regionem, & ætatem calidam incitare morbos: eos verò tardari à contrariis, imprimis quæ omnibus ſunt cõmunia, non docet: quippe quum in paucis morbis acceſsiones fiant, nos autem cõmunem omnibus breuitatis longitudiniſque rationem quæramus: præterea qui paulatim ſoluuntur, vel per criſim etiam ad ſalutẽ perueniunt, quanto minores extiterint, tanto celerius mouentur, vt ipſe etiam teſtatur libro tertio Prædictionum, & ſecundo de Criſibus, vbi ſcribit breues indicari affectus ex ſymptomatum paruitate, quæ quidem paruos morbos ſequuntur. Placidiſsimos etenim morbos natura, & remedia facile ſuperant, alios difficilius: addit autem tarditatem difficultas, celeritatem auget facilitas, & qui occidũt morbi, quanto ſunt minores, tanto profectò tardiores euadunt. Quinetiam morbi, qui natiuum calorem extingunt, quanto minus caloris habẽt, tanto promptius naturam vincunt & perimunt, præſertim quũ ille ſcribat ſecundo libro Prædictionum quoſdam morbos in ſenibus citius, quàm in iuuenibus finiri: ad hæc ſi tanto breuiores putandi ſunt morbi, quanto promptius curantur; id autem illi magis ex contrariis cauſis, quàm ex ſimilibus aſſequuntur, conſtat calidos ab aëre frigido, humidos à ſicco, & denique contrarios à contrario cæli ſtatu & minui, & tolli. Nõ igitur omnibus caliditas celeritatem addit, ſed aliquibus plus confert frigiditas. Quamobrem ab iiſdem fontibus ſigna, quæ oſtendant morbi motum, ducemus, ſed diuerſa ratione, pro diuerſo ſcilicet morborum fine: qui enim occidunt, quanto maiores extiterint, tanto ſanè promptius finiuntur: tanto verò tardius, quanto minores: contrarium in ſalutaribus fit. Age igitur in ſalutari morbo primum celeritatis & tarditatis motus notas ex ipſorum natura ducamus: citius profectò intemperies ſola, quàm quæ cum humore eſt, ſoluitur: citius intẽperies, quàm ulcus cauum, & hoc citius quàm fractura; ſimplex morbus quàm compoſitus, intermittens quàm qui continuo affligit, ordinatus quàm ordinis expers promptius abigitur. Luxatio facilius reponitur, quàm augeantur partes diminutæ: quæ verò numero excedunt, citius abſcindi poſſunt, quàm quæ deſunt, regigni. At verò cauſæ, quæ morbos gignunt, ſua quoque in hac re exhibent ſigna; nam calor, & frigus breuiores: ſiccitas, & humor longiores morbos committunt; contundentia breuiores, quàm vulnerantia, & frangentia. Ex bile, ſanguine, & ſpiritu, & pauco, tenuique humore breues procreantur morbi: Ab atra verò bile, pi

tuita, quemadmodum à crassis, viscidis, & multis succis longi nascuntur. Ad quæ quidem signa referenda sunt, quæ ab ætate, consuetudine, anni tempore, vitæ conditione, sexu, cæli statu, siderum ortu, & reliquis huius generis sumuntur, quæ scilicet vel tales humores gignunt, uel ostendunt quæ eos procreant. Nec desunt notæ ex subiecta materia: etenim in male affectis corporibus, partibusque durioribus, frigidioribus, siccioribus, densioribus, otiosis, & neruosis, longiores ægritudines fieri conspiciuntur: breuiores contra in his, quæ temperatiora, & meliore condicione donata, quæque molliora, calidiora, rarioraque existunt; qua quidem ratione diariæ febres, quæ accensis spiritibus consistunt, illis, quæ in humoribus sunt accensæ; & hæ aliis, quæ solidas durasque partes occuparunt, breuiores apparent. quin & febres longiùs protrahuntur in corporibus, quibus cutis est adstricta, quàm quibus est laxa. & vulnera illata partibus carnosis promptius sanantur, quàm quæ neruos afficiunt, quòd caro calidior, molliorque, hi verò duriores, & frigidiores à natura sint comparati. Sic ergo inter partes corporis, quæ calidiores, rariores, molliores, & concauitates habent, per quas sese exonerare valent, ac in eo corporis loco sitæ sunt, vt prõptè remedia admittant, item quę principatum in corpore obtinent, & motu multo robur sibi compararunt, breuiore temporis spatio, quàm quæ aliter sunt affectę, sua mala perferunt. Causæ autem iuuantes, & lædentes conferunt hoc modo ad hanc cognitionem; qui enim à minimis remediis, quique diligentissimè curantur, citius quàm alii finem assequuntur, quemadmodum qui à natura facile vincuntur. Contra verò qui ab omnibus remediis facile læduntur, aut à paucis iuuantur, vel occidũt, aut non nisi longo tempore sanantur; ad has pariter causas temperatura ægri, habitus, ætas, consuetudo, vitæ condicio, anni tempus, remediorum copia, & cætera huiusmodi, quæ iuuandi, lædendique morbum vim habent, redigantur. Hæc enim in singulis morbis etiã tanquam causæ iuuantes & lędentes ostendent quando citò, vel tardè finem consequemur. Ab effectibus morbi signa petuntur ad hæc prædicenda hoc modo: actiones læsæ quanto minus sunt offensæ, tanto breuiorem fore morbum, quantum in se est, arguunt, id quod in omnibus intelligẽdum esse iamdudum admonui. Parit & morbus qui exacuitur suas accessiones, nec tamen magnopere repugno, si ad partes, morbique essentiam quis eas referat. Capimus autem ex illius magnitudine, motu, & modo quo soluuntur multiplices notas. Quod enim ad magnitudinem attinet, quanto maiores accessiones fuerint, tanto longiorem fore morbum prænunciant; breuiorem verò, quanto illę minores extiterint. Id autem in diuersis morbis intelligendum est: nam in eodem quanto accessiones maiores redduntur, quàm ab initio fuerint, tanto citius ad incrementum, vigoremque, & remissionem denique venit morbus, quàm qui pares eas semper habet: & qui minores perpetuò obtinet, citius finitur, quàm cui vel pares, aut maiores adsunt. Spectamus autem magnitudinem accessionis in vehementia, anticipatione, & tempore, quo durat, longiore: etenim properare morbum ad finem prænunciat accessio, quæ quoties redit, vehementius hominem affligit, quæque, certa seruata proportione, anteuertit, & in longius spatium protrahitur. Ab accessionis motu hoc modo signa colligimus. Nam æqualis accessio breuioris morbi, inæqualis verò longioris est index. quæ item per periodum, idest ordinatim redeunt, breuiorem morbum testantur, quàm quę sine ordine repetũt. Est præterea in die, & hora, qua exacerbantur morbi, differentia non contemnenda, siquidem quæ tertio quoque die, & circa meridiem redeunt, celerem solutionem portendunt: secundi sunt ordinis, quæ matutino tempore exasperantur; longiorem indicant quæ quotidie, omnium verò longissimam, quæ quarto quoque die circa noctem insurgunt: fiunt enim ea à pituita, & humore melancholico: illę verò à bile sola, vel vna cum sanguine mixta. Quę promptè mouentur exacerbationes, nec in eodem statu diu perseuerant, sed ad finem

nem properant, citatiores morbos ſignificant, vnde tertiana breuior, quòd prompte paruitatem inæqualitatemque pulſus deponant, & calor cito creſcat, contrà plane quàm quotidiana, cuius acceſsio diu cum frigore perſeuerat, & non niſi magno negotio in ea calor accenditur, accenſuſque longo tempore in eodem ſtatu perdurat. Eſt illud quoque breuitatis indicium, ſi ſtatus aliis temporibus longior extiterit, neque enim natura diu vehementem pugnam ſuſtinere valet, quin vel ſuccumbat, vel morbum extrudat. Atqui à modo, quo ſoluuntur acceſsiones ſigna hoc pacto ducuntur. Breuiores enim illæ morbos reddũt, quæ cum aliqua inſigni excretione deſinunt, quàm quæ alio modo. Quæ præterea quum diſſolutæ ſunt, putredinis, ſuique mali aut nulla, aut certe exigua veſtigia relinquunt, breuitatem teſtantur: longitudinem verò quæ aliter corpus afficiunt. Quomodo tertianam breuem, quotidianam verò longam fore iudicamus quòd ſcilicet in hac putredinis, febriliſque caloris indicia in ipſo interuallo appareant, in illa verò minime. Cæterum inter effectus morbi excrementa ponuntur, quæ etiam ſuas notas in hac re conferunt. Notamus autem hoc loco in excremẽtis imprimis coctiones, deinde excretionis quantitatem, modum, qualitatem, locum, tempuſque. Porrò in coctione ſpectandum eſt tempus, quo illius notæ apparere incipiunt. Si enim cito, inchoante ſcilicet morbo, concoctio appareat, breuem fore morbum nũciat: ſi magnas mutationes facit, breuiſsimnm morbum expectabimus: ſi paruas, longiorem. Illud etiam oſtendet, ſi ſemper perſeuerant coctiones, hoc verò ſi aliquando adſunt, aliquando verò minime, ſi præterea in die indicante appareant, aut decretorio breuem morbum expectandum admonent, contrà verò ſi in alio videantur. Quinetiam illud breuitatis ſignum eſt, ſi omnia emittantur concocta, citius namque ſperabimus ſalutem in pleuritide, ſi ſputum, & vrinæ, aliq. excrementa concocta reddantur, quàm ſi aliquid horum deeſt. Iam verò quantitas excretionis, & modus idem oſtendũt: in quibus enim aut nihil, aut pauca, vel paulatim excernuntur, longitudo morbi expectãda eſt, breuitas verò ſi multa, confertim, facile, prompteque emittũtur, & perſeueret excretio: nam ſi poſteaquam fieri cœpit, ſiſtatur, veluti ſi retrocedunt ſudores, ſi non mors, certe longitudo morbi oſtenditur. In qualitate excrementorum primas, ſecundas, & tertias qualitates cõpræhendimus. Breuiores etenim declarãt futuros morbos calida, quàm frigida: & humida, quàm ſicca excrementa; quæque vnicum habent colorem, quàm quæ plures referunt, quando illa varias diſpoſitiones oſtendunt, quæ difficilius vincuntur, quod etiam Hippocrates in Aphoriſmis teſtatur, frigidos ſudores, variaſque deiectiones in ſalutari morbo mali longitudinem denunciare. Verum in aliis nõ par videtur ratio: quippe quũ ea, quæ partim tenuia emittuntur, partim craſſa breuioris morbi ſint indicia, quàm quæ tenuia ſolum exiſtunt, ſi modo ex coctione craſsitudo prouenit, verumtamen quæ ex concretione craſſa ſunt facta, vel ſuapte natura huiuſmodi exiſtunt, lõgiores ægritudines oſtendũt, quàm qui tenues ſunt, propterea quòd difficilius craſſum, & viſcidum, quàm tenue, & friabile vincitur. Longiores adhæc erunt morbi, vbi excrementa deterius olent, quoniam ea longius à naturali conditione abſunt. Quin & ea, quæ cum vehementi ſtrepitu emittuntur, veluti quæ per ſputum cum tuſsi moleſta regeruntur, quum difficultatem oſtendat moleſtia hæc, longitudinis quoque morbi eſt teſtimonium: veruntamen craſsities tenuitas, lentor, friabilitaſque excrementorum nihil perpetuũ in omnibus morbis polliceri poteſt. Sunt enim quidam, qui celerius finiuntur ſi craſsiora excrementa excernuntur, veluti in vlceribus contingit. Aquoſa ſiquidem ſanies longiorem morbum ſignificat: in febribus autem ſudores craſsi, & tenaces longioris: tenues breuioris mali ſunt nuncii. At in pleuritide tenue pari modo malum eſt, vt craſſum, & tenax. Bonum verò, & breuitatis indicium, quod mediocrem habet conſiſtentiam. Quamobrem natura morborum conſulenda eſt, quæ idoneas in ſuis excre-

mentis has qualitates docebit: vbi tamen coctiones nullæ requiruntur, quanto tenuiora excrementa fuerint, tãto facilius expelli, & educi poſſunt, vnde breuiorem reddent, ſignificabuntq. morbum. At verò locus, per quem fit excretio, admonẽt expectandum eſſe cito morbi finem, ſi quidem commodus excretionibus fuerit: eſt autem idoneus, ſi pars aliqua interna peculiariter ſit affecta, qui per directum poſitus eſt, veluti ſi inflammato hepate, ſanguis per dextram narem profluat, breuiorem reddet, monſtrabitque morbum, quàm ſi per ſiniſtram emittatur. Item qui per communes vias educitur humor à parte affecta breuiorem reddet morbum, quàm qui per loca alia emittitur; veluti capite laborante per nares, vel palatum: ac naribus affectis, per palatum, & ipſas etiã nares expurgationi idonea via patet: breuior etiam morbus ſignificatur ſi per patentes meatus humor noxius, quàm ſi per anguſtos educatur, veluti capitis affectus expurgato humore per nares, vel os citius finiuntur, quàm per aures; & febres promptius ſoluuntur, quando per aluum quàm quum per vrinam, aut ſudorem natura ſeſe exonerat. Breuitatis quoq. maioris indiciũ eſt, ſi extra corpus humores ferantur; longitudinis autem, ſi tentato abſceſſu in aliqua parte firmentur. Adhæc qui per plures locos vacuantur humores, vt per ſudorẽ, vrinã, & aluũ, citius quàm qui per vnũ dũtaxat vacuantur, morbũ finiunt. Quis autem cõmodior ſit locus tum ſingulis partibus, tũ vniuerſo corpori ad emittenda excremẽta, præſentis non eſt loci docere, quũ methodus noſtra hæc præcognita ponat. A tẽpore excretionis ſigna hoc modo ſumuntur: breuior namque morbus erit, ſi in die decretorio excretio fiat in morbis, in quibus iudicia accidunt: Longior ſi in alio, & deniq. in omnibus ſi ſuo tẽpore contingant, breuiorem morbum, ſi in alio longiorem ſignificabunt: non eſt enim idẽ tẽpus excretionis in omnibus morbis, ſed quidam cõtinuo ea emittere poſſunt, ſicut vlcera pus; cerebrum pituitam per nares & palatum: aquoſi, bilioſiq. humores per vrinam omni tẽpore commode reiiciuntur: alui autem excrementa non niſi peracta coctione ventriculi, & diſtributione nutrimenti egeruntur: ſudores in acceſſionis febris initio intẽpeſtiue, in ſtatu autẽ, & declinatione opportune effluunt. Vomitus bilis in principio, & fine acceſſionis cõmodè accidit: quod autẽ per cutim excernitur inſenſibiliter perpetuo expirare, & nũquã cohiberi debet. At verò qualitates corporis mutatæ ſua etiã præbẽt indicia in morbis, in quibus illæ euariant. Quãto enim minus à naturali ſtatu recedũt, tanto fere in omnibus breuiorẽ morbũ nunciãt: ſic enim grauiorẽ, lõgioreq. affectũ fore putamus in morbo regio, quãdo corpus plurimũ pallet, & diuturnas agnoſcimus eſſe deſtillationes, quãdo humor, qui diffluit vehementer ſalſus apparet. Eodẽ modo magna durities, vel mollities, vt grauioris affectus, ſic longioris ſunt indicia: in quibuſdam tamen qualitatibus, veluti craſſitie, gracilitate, & malis nonnullis, vt febribus contrarium nonnũquam euenit ob cauſæ ſcilicet morboſæ cõtumaciã, de quibus Hippocrates in eo Aphoriſmo agit, quo ſcribit, ſi ei *qui non omnino* leuiter febricitat, permanet, nec extenuatur corpus, longus morbus ſignificatur. Idẽ teſtantur fore alia opera, quæ in corpore proueniunt: nã ſi ventriculo laborante alimentum perperã omnino non concoquitur quanto minus fuerit in eo vitium, tanto breuiorem affectũ, quo pars afficitur, expectandũ eſſe admonet. At indicia, quæ ex ſimilitudine petuntur, certiora aliquando quàm alia exhibent ſigna: quandoquidẽ ex illis dũtaxat nonnunquã admoniti tertianas, cõtinuaſq. febres, pleuritides, ac vt ſemel dicam, omne aliud genus morbi, quod plurimos eodẽ anni tempore, eodemq. loco inuadit, longũ aut breue prædicimus futurũ, quòd ſcilicet ita in aliis, qui antea laborarunt, cõtigiſſe nouimus. Cæterũ in morbis lethalibus quædã eodem modo ſe habent, vt in ſalutaribus, quędam diuerſo: magnæ etenim excretiones ut ſalutarẽ morbũ breuiãt, ſic mortem accelerant, violentius virtutis robore diſſoluto. Sic calidi morbi, qui in aẽre calido, & frigidi, qui in frigido cõtrahũtur, breuiores omnes exiſtũt, quàm ſi in cõtrariis

tempo-

temporibus proueniant. At vires validæ salutaribus, debiles verò lethalibus celeritatem addunt: quemadmodum etiam parui morbi citius curantur, quàm magni, tardius verò perimunt: vulnus in osse serius hominem extinguit, quàm quod carni est illatum: at hoc citius quàm illud curatur. Qui verò nullis iuuantur morbi, citò perimunt: qui verò ab aliquibus, longius producuntur: & tanto magis, quanto plura, eaque magis prosunt, quum tamen mala, quæ salubria sunt, breuissima omnium sint, quibus plurima valde conferunt: qui pessima corporis conditione sunt donati, maturiorem mortem experiuntur aliis, qui melius sunt affecti: at illi serius, hi verò citius sanantur: eodem modo actiones vehementer offensæ, & excrementa, actionesque corporis, aliaque opera, quanto magis à mediocritate naturali absunt, tanto celerius venturam mortem portendunt. Quid verò præstet signa ex similitudine petita, omnibus iam constare puto. Illud quoque prætereundum non est, quòd hæc, quæ dicta sunt signa tum in salutaribus, tum perniciosis affectibus vt breuiorem hunc alio significant, sic breuem, vel lõgum, & inter breues quinam breuiores, & inter longos qui sint longiores futuri, monstrabunt.

Quæ diem, & horam solutionis in morbis ostendunt Cap. XIIII.

CAEterum quum non satis sit prædicere, quòd citò vel tardè morbus finietur, sed præterea dies, & hora solutionis à medico requiratur, paucis quæ docere hæc possint, explicandum est. Itaque diem quo morbus terminabitur ostendet imprimis morbi natura; quandoquidem nonnulli sunt, qui statim dissolui possunt: veluti febres synochæ non putridæ, quæ extracto sanguine vsque ad animi defectum, confestim iugulantur vel omnino quarto die sua pte natura abeunt: eodem pacto dolor colicus, iniecto clisteri, nonnunquam protinus abigitur: ac vt breuiter dicam, qui ex sola repletione consistunt morbi, dempta multidine, subitò euanescunt. Quinetiam luxatæ partes minimo temporis interuallo reponuntur, & quæ numero excedunt momento abscindi possunt: alii verò sunt, qui die vno soluuntur: vt diaria ad salutem, apoplexia fortis ad mortem: sunt & qui plures dies requirant; qui si per crisim desinant, licet etiam in his diem prædicere: si enim concoctionis signa euidentia in prima die appareant, & absq. accessione affligat morbus, adsintque alia, quæ celeritatem malis adiiciunt, quarto die; si verò cum accessionibus molestat, tertio finietur: In aliquibus verò coniectura duntaxat dies solutionis cum quadam latitudine depræhendi potest: sicut in vlceribus, vulneribus, fracturis, intemperaturis, in febribus etiam longioribus, & cæteris huius generis morbis, quibus dies certus constitui nequit, sed tamen ab affectus natura edocti non multum à scopo aberrabimus. Vt autem morbi natura, sic illius causæ tardius, aut citius salutis, aut mortis diem venturum prænunciant: nam quædam sunt, quæ statim abscindi possunt; veluti humoris copia; aliæ, quæ non nisi diebus imparibus: veluti bilis, quæ tertianas febres gignit: aliæ quæ non nisi paribus, vt humor melancholicus, qui quartanam committit: aliæ præfixum diem, sicut vapor, & spiritus: quædam quarto, & septimo etiam remoueri queunt, veluti sanguis, qui anginam, continentesque febres procreat: Caro verò, quæ deperdita est in vlceribus, certum non habet præfixum diem, quo prorsus restituatur: Quinetiam optimè constitutum corpus, vel pessimè affectum, quòd scilicet vel bonis, aut malis humoribus est præditum, aut hoc, vel alio modo temperatum, rarum vel densum, tenue aut crassum, tam in salutaribus, quàm pernitiosis malis, vt celeritatem, & tarditatem, sic diem solutionis monstrare poterit: si enim alia adsint, quæ salutem prænunciant, tertio die, aut septimo per sudorem eam venturam: si quidem vires validæ fuerint, corpusque gracile, & rarum, & ambiens aër calidus, certius sperare poterimus: quòd si aliter contingat,

longius produci morbus poterit. sic si eodem die mors ventura ex aliis indiciis putetur, validæ vires, adstrictumque corpus, circunstansque aër frigidus longius protrahere eam poterunt: at iuuantes causæ, suas etiam præbent notas: quædam enim sunt inter eas, quæ statim morbum extinguere possunt, cuiusmodi est magna euacuatio, & quæ partes superfluas exscindunt: quędam verò quæ non nisi pluribus diebus id faciunt: qualia putantur, quæ humorum corruptioni medentur: Præterea quæ statim plurimum prosunt, aut obsunt, confestim salutem, aut mortem, aut eodem statim die portendunt. Non desunt prætereà indicia huius rei ex causis, quas docet Astrologia: nam rationi consonum est ægrotantem tunc extingui, quo tempore astra maxime aduersantur: veluti si quis in suo ortu planetas in Ariete salutares habuerit: aduersos verò, & lethales in tauro, is nimirum periclitabitur, quum Luna, vel alius inimicus planeta taurum, vel tetragonum, vel diametrum signum maximè in sexta domo occupabit: minus autem quum in ariete, cancro, libra, & capricorno, idque potissimum in septima domo, eadem vel etiam alia sydera, quæ illi sunt amica reperiuntur. Eodem modo effectus morbi plus vel minus a naturali statu recedẽtes, vt longitudinem, & breuitatem morbi, sic diem solutionis, & horam monstrant, si modo illorum naturam, vim, diem quo apparere incipiunt, & reliqua toties de illis prædicta diligenter inspexerimus, perspectaque habuerimus. Siquis enim vrinas liuidas, nigras, oleaceas, aut alio modo lethales quarta die reddat, emanetque sudor frigidus circa faciem, contingatque eodem die delirium, plurimum præterea mutetur color, & reliquæ qualitates, quæ in facie, & reliquis partibus spectatur, postremò aliæ actiones plurimum debilitentur, aut alio modo vitientur, quæ scilicet pertinent ad animalem, naturalem, vitalemq; facultatem, non vltra septimũ diem mors differetur. Quòd si hæc omnia eadem die nempe quarta euidentem mutationem ad salutẽ faciunt, eundem terminum expectabimus. Idem ostendet quod ex aliorũ similitudine colligemus. Nam si iidem morbi in aliis septimum diem non excesserunt, idem expectabimus fore in his, in quibus euentum vrgentis mali præsagire volumus. An verò quinto, vel sexto, aut ipso septimo continget vel salus, vel mors, ex morbi natura, accessione, causis, quæ morbos gignunt, & sustinent, & aliis sine quibus, aut cum quibus facilius aut difficilius finis aduenit, præterea ex similitudine, & effectibus prædicere licebit. Cui enim pessima omnia sunt, si accessio quinto futura est, eo quoque extinguetur, alioqui sexto, vel septimo. Atque eo certius diuinabimus diẽ solutionis, aut interitus, si vniuersa signa, quæ à singulis fontibus scaturiunt, idem portendant: nam vbi aliqua repugnant, tanto sanè tardius illud ventũrum quod expectamus credere necesse est, quanto plura, aut maiore vi prædita reperiuntur, quę aliis reluctentur: quamobrem si omnia optima statim in primo die in ægro reperiuntur, non vltra quartam diem producetur salus, atque eodẽ tempore mors adueniet, si pessima quæque ab initio adsunt. In eo verò, quod magis & minus est, accidit ad proportionem excessus, & defectus vel in quintum, vel sextum, aut septimum, aut alium ex sequentibus morbi finem reiici. Horã autem solutionis in morbis salutaribus eam esse oportet, in qua vel natura, vel ars morbosas causas plane extinguet: quæ in quibusdã, vt dies ipse, prædici potest ex natura morbi. Diaria siquidem febris vigesima quarta hora postquam incepit, vt plurimum desinet, & qui per crisim soluuntur morbi, quum ea fere in statu accessionis fiat, qua hora vigere solet accessio, ea finietur morbus: sic tertiana posteaquam exacerbatio, in qua morbus finiri debet, inuasit, duodecima ferme hora desinet. In aliis verò, de quibus antea egimus, non nisi coniectura quadam horam salutis ex natura morbi depræhendemus, Quis enim quæso in vlceribus, fracturis, abscessibus, intemperaturis certò prædicere poterit, qua hora morbus soluetur? Quinetiam causæ, quæ morbum committunt, aliquid ad id conferunt. Sincera etenim bilis,

lis,quæ exquisitam tertianam committit,duodecima ab initio accessionis hora expellitur. Spiritus accensus in corde diariæ febris causa, vigesima quarta hora expirat,morbumque finit. Quæ verò iuuant, aut lædunt,notas etiam suas præbent his qui illarum vim,& tempus,quod ad agendum requirunt,prænouerint: Quippe ex his,quæ morbum extirpant sunt,quæ posteaquam in vsum venerũt, certis quibusdam horis,quam habent facultatem ad morbos tollendos exerunt. quo modo videmus inter medicamenta purgantia quædam quatuor horarum spacio, alia octo,alia pluriũ interuallo morborum causas secum educere. Clisteres verò, venę sectio vna etiam hora quædam mala depellunt:quod pariter inter lædentes causas reperiri credendum est: & inter eas,quæ morbis subiiciuntur. Nam cor minimo temporis spacio vulnus sustinere nequit,quin mors sequatur. Cerebrum diutius illud perfert,sic & aliæ partes certam quandam naturam, & facultatem obtinent, quas si perspectas haberemus intelligere quoque possemus,qua hora,& momento expectanda esset salus,aut mors metuenda. Accelerant,tardantque huiusmodi mutationes fœlices,infœlicesque siderum aspectus,quo enim tempore,quaue hora fauent astra,eadem continget quod expectabamus venturum. Sumuntur & ab effectibus indicia,vel certa suapte natura,vel saltem cum prædictis coniuncta:validissimæ namque vires,vrinæ optimè concoctæ, excrementa,quæ naturæ superãtis vim ostendunt,& qualitates corporis,quæ salutem prænunciant,quæque subest materia optimè affecta,confirmant ea hora salutem venturam, quam alia præsagiunt. Quòd si quædam fauent,alia verò minime,aut si hęc omnia deterius sunt affecta,salutem differre poterunt. At si speremus per sudorem,aut aliam excretionem morbum abiturum,qua hora in aliis accessionibus huiusmodi excretio cessauit,eo tempore futuram solutionem præsagiemus. Cæterum quemadmodum in salutaribus horam salutis,sic in lethalibus mortis horam eadem genera signorum docebunt. Quum enim ea hora mori contingat,in qua æger plane extinguitur, succumbat autẽ potissimum,quum magis affligitur, maximè afflictionis tempus natura morbi imprimis monstrabit. Nam qui per accessiones affligunt,quæ ad interiora mouentur,quique cum materiæ multitudine,& cressitie,aut magnis, internisque inflammationibus consistunt,in principio occident, quo tempore scilicet natiuum calorem suffocant. Sin verò eo tempore magis infestent accessiones, quo iam ad exteriora morbus vergit, in incremento vel statu, nimirum quando morbus vehementissimè molestat,hominem mori oportet. Quòd si ex dissolutione mors continget,ea in declinatione expectanda est. Tunc enim excretiones potissimum fiunt,atque ita vnà cum morbo expirat vitale robur. Vnde eos,quos deterius afficit prima accessionum pars per febres,quæ cum rigore infestant,in ipso frigore mors excipit,qui autem grauiũs habent, quum calor nocet,in ipso incremento,aut vigore accessionis moriuntur. In quibus verò emanant sudores perniciosi,aut per insensibilem transpirationem corpus digeritur, in illis mortem accidere videmus,quũ calor se se remittit,& huiusmodi sequũtur excretiones: quòd si quotidie morbus exacerbatur, eo die quo maior est accessio hominem perimet & in ea accessionis parte,in qua antea grauius ęgrum per alias exacerbationes nouimus. At si morbi per accessiones non vrgent,certius nihil dici potest, nisi quòd ea hora expectanda mors est,qua æger grauius habere consueuit. Præterea causæ quæ mortem inferunt, corpusq. lædunt, item effectus morborũ idẽ in lethalibus quod in salutaribus ostẽdunt. Quo enim tempore maximã vim mortis causæ consequuntur,valida corpora tollunt,debiliora verò quũ crescit adhuc earum actio, sudor,halitusque frigidus,languidi, deficientesque pulsus,aut qui formicantes dicuntur, proximam mortem prænunciant, sic alia corporis accidentia,quæ in morituris apparent,certo tempore antequam mors accidat,quando ea expectanda sit,præmonebunt. Hoc quidem pacto proximam esse mortẽ colligit Hippocra

tes in Prædictionibus quibus nares sunt acutæ, oculi concaui, collapsa tempora, frigidæ contractæque aures, cutis circa frontem dura, intenta, & arida, & faciei color niger, aut pallidus, aut liuens, aut plumbeus per morbos apparet. An non etiam septima die, & duodecima hora illius diei si ita contigerit, hominem moriturum prædicemus, qui perinde afficitur, vt alii, qui eo tempore anteà sunt extincti?

Notæ eorum à quibus finietur morbus Cap. XV.

CAEterum in morbis, qui in sanitatem permutantur vacuationis, alterationis, & aliorum operum, per quæ salus contingit, author est nunc ipsa natura, nunc ars, nunc verò pari vi vtraque: quod etiam à medico ignorandum non est: quippe quum huius rei cognitio admoneat medicum, quid præstare debeat, an scilicet artis suæ vires experiri, & quatenus, an naturæ vniuersa sanitatis acquirendæ prouidentia mandanda: itaque id imprimis docebit morbi natura: quidam enim sunt, qui à sola natura curantur coquendo, assimilando, retinendo, & expellendo morbosas causas; cuiusmodi sunt, quæ ex humorum leui vitio, atque etiam leui putrefactione contrahuntur. Leuiores præterea intemperies, & continui diuisiones sola natura sanat, arte ipsa nihil magnum conferente: At hæc luxatas partes sola reponit: præter naturam auctas minuit, numeroque excedentes excindit: contusa ossa, & male figuratas partes naturali suæ conditioni restituit: ac (vt breuiter dicam) omnia fere vitia, quæ organicas partes infestant, his exceptis, quæ in solutione continui consistunt, ars tollit minimum conferente natura: grauiora verò mala, quæ in intemperie fiunt, deteriora in humoribus vitia, natura & ars iunctis suis officiis persanant: hac enim ratione vbi vrget magna putredo, aut hominem exercet cruditas, remedia adhibemus, quæ putredinem prohibeant, concoquentisque naturæ vires adaugeant, vbi expulsio noxii humoris expectatur & via est occlusa, aut glutinosa, crassaque est materia, ex qua morbi gignuntur: benignos etenim, paucosque humores sola natura vincere poterit, alios potius ars ipsa superabit: quinetiam partes (vt ex subiecto corpore, quod morbis substernitur, notas quasdam sumamus) quæ afficiuntur, non vulgares dabunt notas, siquidem quæ natiuo calido abundant, quæque insito robore sunt donatæ, solæ possunt sua mala propulsare, aliæ verò admonent adhibendam esse artem adiutricem, nec contemnemdum quidem est, quod docet similitudo, hinc enim prædicimus quasdam ægritudines nunquam solius naturæ opera abituras, quòd scilicet eosdem affectus in aliis non nisi externis auxiliis propulsatos nouerimus, postremò symptomata ipsa: iuuantes lædentesque causæ pariter ostendere poterunt, à quibus solutio morborum continget, quorum quidem exempla vel mediocriter doctis deesse nequeunt.

Indicantia ea, per quæ solutio contingit Cap. XVI.

POrrò inter ea, quæ vel à natura, vel ab arte finiuntur, quædam vna ratione, alia pluribus finem assequuntur. Etenim vulnera simplicia per ea solum, quæ diuisas partes vnire possunt, curantur: humorum vitia euacuatione, & alteratione emendantur. Sunt præterea quæ eodē modo occidunt, & hominem liberant, alia verò, quæ diuersa ratione hæc faciunt. Nam per sudorem febres tolluntur expurgatis malis humoribus, & occidunt vitali robore ob immodicam, intempestiuamque vacuationem dissoluto. Pleuritis quum digeritur, sanitatem homini semper restituit, at quum in putredinem vertitur, perpetuò occidit, nonnunquam tamen eroso pulmone tabes sequitur. Quamobrem arte opus est, qua cognoscamus

qua

qua ratione ſingula aut finem proprium aſſequantur,aut nunquam deſinant. Sic enim intelligemus quando certò ventura ſit ſalus,aut mors metuenda,vel porten datur dubius euentus.Nam ſi vna,& eadem eſt via ad ſalutem,& mortem , dubia redditur prędictio,quum eam iniri per morbos videmus.Quòd ſi diuerſa ſit,tunc ſalus ſperabitur,quãdo ea tentata fuerit ſolutionis ratio, quæ ſanitatem reſtituit: mortem verò verebimur ſi aliter contingat.Quæ ſanè cognitio non ſolum ad pręd ictionem facit, ſed etiam plurimum ad curationem confert . Etenim quum nouerimus ea,quæ ſalutem reſtituere,aut mortem inferre poſſunt,ex hac tractatione præmoniti,intelligemus quid compeſcendum,mutandum, auertendũ,iuuandum,promouendumque ſit.Ac quoniam quædam ſuapte natura ſemper id conſequuntur;quædã verò quod per ſe obtinent,loci ratione amittunt,imprimis quod res ipſa per ſe poſtulat,deinde quæ ob loci conditionem contingunt,ſi non exactè (propterea quòd curationem hæc tractatio nonnunquam attinget) certè quantum inſtitutum noſtrum poſtulare videtur , trademus . Id igitur natura vniuſcuiuſque imprimis oſtendet . Nam morbi,qui in intemperie conſiſtunt abſq. noxio humore ſola alteratione curantur,& occidunt.In quibus verò nocet humor,ſola ſæpe alteratio ſufficiet,nonnunquam vacuatio,& mixtio requiritur: quippe ſi frigidior ſit ex pituitoſo ſanguine intemperies,ſola alteratio medela eſt.At ſi vna etiam adſit in humore putredo,vacuatio præterea requiritur,aut perfecta, aut ſaltem ea,qua morbus in alium permutatur, corporiſque partes in alias ſe ſe exonerant.Vbi verò ex humorum corruptione morbus contractus eſt,præter alterationem,& vacuationem,bonæ quoque ſubſtantiæ admixtio exigitur.Qua ratione profectò omnes putridas febres alteratione, vacuatione,permutatione,&boni nutrimenti copia,ſi omnia illarum genera excutiamus,curari,& his etiam rationibus occidere,inueniemus,diarias verò expiratione ſpiritus calidioris,& refrigeratione,ſynochas vacuatione etiam ſola terminari:quandoquidem ſanguinis copioſi effuſio huiuſmodi febres nullis aliis adhibitis remediis iugulat. Hectica refrigeratione,humectationeque tollitur,calore ſiccitateque interimit.At ſi humor in aliqua parte infixus tumorem excitauerit,alteratio multiplex pro humoris natura putredo,translatio,vacuatio nunc ſenſibilis,aliàs inſenſibilis, ſuppuratio, eroſio, emollitioque morbum finiunt;quædam ex his ſemper ad ſalutem,alia ad mortem vel ad alicuius partis perniciem: Si quidem aquoſus fuerit,vacuatione,translatio neque in alias partes deſinit; quo modo aqua inter cutem,educto humore ſeroſo per aluum,curatur. Per abdominis verò inciſionem, ſæpius occidit . Quum verò ad pedes humor abſcedit,ſalutem conſequitur:Si verò ad nobiles partes confluat, mortis fit cauſa,quòd temperiem diſſoluat, quum autem non educitur, eo quòd intemperiem hepati,& aliis corporis partibus inducat,qua probè agere nequeũt, vel mortem infert,aut eam ſaltem accelerat.Cæterum ſi œdema ſit,incidentia, vacuantiaque requiruntur; nonnunquam etiam ab vna parte in aliam humor ſecedit,quo modo quotidianas, longaſque febres,decumbente humore ad pedes,finiri ſæpe,& faciei tumores pituitoſos, conuerſo humore ad fauces, nonnunquam ſtrãgulare videmus.Quòd ſi durus tumor ſubſit ex pituitoſo humore, eum emollientia,vacuantiaque ſanant,aut ſi hæc non proſint,incurabilis manet.At ſi ille ex humore melancholico conflatus ſit, mollientibus exaſperatur , & inſanabilis ferè relinquitur,quemadmodum & cancri non exulcerati , occidunt autem ſi partem nobilem tandem afficiant. In alias autem partes non abſcedit huiuſmodi humor,qui duros tumores concitat.Iam verò qui ex ſanguine conſtat tumor,vacuatione ſenſibili,& inſenſibili curatur:Putredine autem aut occidit,aut membrum corrumpit affectum.Suppuratione hominem liberat, ſi modo cõmode poſtea pus expurgetur , alioqui vitam adimit . qua quidem ratione ſuppuratis inflammationibus externarum partium,eductoque pure,ſanitas reſtituitur . Pulmonis vero,

loci

aut membranæ ſuccingentis ſuppurationes vt plurimum lethales exiſtunt. Conuertitur ad alias partes nonnunquam humor, qui inflammationem excitabat, contingitque ſalus, ſi pars præcipua exoneretur, grauetur autem alia, quæ nullam dignitatem obtineat, aut neceſſariam in corpore actionem exerceat, alioqui vitam extinguit, quo pacto permutatio peripneumoniæ in pleuritidem bona, quæ verò contrà fit, mala à Galeno exiſtimatur. Occidunt præterea alteratione ſola in non nullis partibus, vt corde, cerebro, nec unquam curari poſſe putatur cordis inflammatio, quum remedia mors præueniat, cerebri autem rarò admodum, & difficillimè abigitur. Eryſipelata, & herpetes per vacuantia, & alterantia deſinunt ac per tranſlationem humoris in uiliores partes quas alteratione, & putredine corrumpunt: in præcipuis verò conſiſtentes eryſipelata eodem modo vitam adimunt. Cancri eroſione occidunt, ſi ad internas partes vitium perueniat: alioqui per totam vitam incurabiles erodendo perſeuerant, niſi vnà cum illo, aut vniuerſum membrum affectum, aut ſaltem quod in eo vitiatum eſt, abſcindatur. Cæterum morbos, qui in concauitate conſiſtunt, vacuatio, extractio, conſumptioque materiæ tollunt. Sic ſane obſtructiones ex multis humoribus vel educimus, vel inedia conſumimus, craſſos extenuamus, viſcidos incidimus, obſtruentes lapides extrahimus, exaſperatæ partes læuigantibus emendantur, at malè figuratæ deducentibus ad meliorem figuram reſtituuntur: aperti præter naturam meatus clauduntur his, quæ poſſunt id præſtare, pro cauſarum, quæ apertionem excitarunt, varietate: magnitudo corrupta nunc vacuantibus emendatur, qua ratione corporis moles inedia concidit, nunc verò quæ ſubſtantiam detrahunt, euidenterque conſumunt, quo pacto caro, quæ vlceribus ſupercreſcit, ferro ſecatur, & acribus medicamentis eroditur, ſuperfluus partium numerus nunc abſciſione, vt ſextus digitus, nunc extractione, vt lapis in veſica minuitur. At in quibus vitium ex ſolutione vnitatis contingit, in aliquibus vna via ſola eſt ad ſalutem per vnionem: in aliis verò etiam per ſubſtantiæ deperditæ generationem, vt in cauis vlceribus accidit. Occidunt autem hæc non vna ratione, quippe quum quædam ſola euerſione à naturali ſtatu in quo vitium illorum eſt, alia verò quòd prius alios morbos excitent: id faciunt: Etenim vaſorum obſtructiones, eo quòd calorem accendant, aut etiam ſuffocent, mortem inferunt, vitiata thoracis figura, quæ dilatationem pulmonis fieri impedit, reſpirationis vſum intercipiens, mortis fit cauſa: corporis moles perimit, vel quòd humoris copia obruatur calor, vel quoniam obſtructiones ex fluxionibus ſtatim gignantur in præcipuis corporis viſceribus, quibus affectis omnium actionum robur cadit, quomodo obæſa admodum corpora ſideratione extingui ſæpe videmus: lapis in veſica mortis cauſa eſt, quòd partis vel vitam neceſſariæ actionem fieri prohibeat. Vulnera ſuapte natura eo quòd diuidant partes, in quibus vita conſiſtit, vel quòd prius putredinem adſciſcant, aut ſanguinis fluorem excitent, aut dolorem moueant, aut inflammationem, & febres pariant, quibus vis corporis & temperies diſſoluitur, perimunt, contuſiones, fracturæ rupturæque ferè occidunt, quòd alios morbos prius excitent: ob cerebri etenim cõtuſionem illius cauitates occluduntur, prohibeturque hoc modo animalis uis ad ſua inſtrumenta ferri, quæ ob id agere deſinunt, & mortis cauſæ euadunt, ſiquidem mors eſt omnium actionum interitus. Quòd ſi quis diligentius horum omnium incommoda, quibus mors infertur, ſpectare vellet, vnicam fortè inueniret caloris natiui interitus cauſam, ſed hæc alio loco commodius, ſatis autem nunc ſit docuiſſe, quonam modo ex morbi natura medicus prædicere poſsit, qua ratione morbus aut occidet, vel propelli poterit, aut ad mortẽ uſque hominem comitabitur. Id quod etiam ſymptomata, effectusque alii, qui hos morbos ſequuntur, & cauſæ quæ eos committunt, iuuant, aut lædunt, oſtendere poterunt, ne ſingula proſequi cogamur. Illud verò nunc tradendum eſt, quid

loci

loci ratione ex eo amittant morbi, quod suapte natura alioqui obtinent: quid verò multipliciter assequantur, quod vno modo illis pollicetur eorum condicio. Et enim pedis inflãmatio, aut œdema in alias partes migrare nequit: pulmonis verò, & succingentis membranæ in multas partes sese exonerare potest: nam mutuò se se illæ partes afficiunt, siquidem in superiores inferiores, & hæ in illas sua vitia regerunt. Cordis inflammatio suppurari nequit, quum mors suppurationē anteuertat: nec qui in profundo corpore resident morbi, digerentibus tolli possunt. Cerebri quoque vitia in se mutuo permutantur, vt lethargus in phrenitidem, hæc in illam, & vna capitis pars aliam afficit. Sic profectò acutus aurium dolor cum febre continua desinit, conuersoque in cerebri substantiam humore, qui doloris causa fuerat, mentem turbat; & contrà quæ in cerebro ipso abundat materia ad oculos,auresque reiicitur: in partes verò subiectas se exonerat, quum per nares sanguis, quo grauabatur, profluit, aut is, vel alius humor ad fauces, pectus, pulmonem, aut aliam denique partem descendit, qui quidem pro sui natura, & partis affectæ condicione varios morbos excitat. Illius autem inflammatio in tremorē, & lethargum nonnunquam transit: Insania verò delapso humore melancholico ad tibias, excitatisque varicibus, vel apertis venis, quæ sunt in ano, aut excitato in liene tumore, vel facta per intestina excretione sanatur. Angina in pulmonis inflãmationem aliquando commutatur, sæpius tamen dissoluitur, suppuratur, aut corrumpitur: Fluxio, quæ tentat pulmonem occidit, vel quòd suffocet, vel quòd prius excitato vlcere sanguinem profluere faciat: curatur autem, quum per sputum regeritur: at post nimias destillationes tabes, post lateris dolores diuturnos vitia pulmonũ, post hæc insania sæpius contingit. Longam alui resolutionem excipiunt tormina: ac (vt semel dicam) variæ fiunt mutationes, mutuæque generationes quas ex propria cuiusque morbi natura, & loci affecti condicione dignosces. Pauca etenim omnibus communia tradi possunt, quippe quum non omnes easdem mutationes admittant, & prohibeat sæpe (vt diximus) loci proprietas, ne morbi assequantur, quod alioqui per se obtinent. Nam quod in aliquibus permutationis morbi est indicium, in aliis suppurationem fieri declarat: quod vacuationē perfectam in nonnullis monstrat, in aliis testatur noxios humores in aliam partem reiici: quod item salutarem alterationem sæpius declarat, in aliis extincti caloris est signum: putredinis, & corruptionis eædem nonnunquam sunt notæ: proinde quid singulis sit proprium expendere in hac re oportet: ex fontibus tamen prædictis semper quid singulis cõueniat, inueniemus: quod vt commodius rudior lector intelligere possit, vno exemplo ad illius exercitationem rem aperiemus. Ac quoniã lateralis morbus plurimas omnino mutationes recipit, eũ præ cæteris eligemus, qui id totum, quod quærimus, declaret. Igitur quum huiusmodi affectus inflammatio sit membranæ, quæ subtenditur costis, possit autem inflammatio suapte natura per vacuationem, translationem in alias partes, indurationem, suppurationem, & putrefactionem finiri ad salutem, vel mortem, ex loci natura sumptis indiciis, tãquam ex materia subiecta intelligemus indurationem non esse spectandam. Nemo enim vnquam pleuritidem in scirrhum mutari vidit: quamobrem relinquuntur alia, quæ enumerauimus, quibus finem suum assequitur. Ac quum per eam vacuationem, quæ quidem per resolutionem contingit, finitur: perpetuò sequitur sanitas: quemadmodum quum per sanguinis missionem demitur humor aut ea omnino desinit, aut maiori ex parte minuitur. Quum verò per sputum noxius humor educitur illæso pulmone salutaris quoque semper redditur, si modo vniuersa materia expurgatur: quòd si pulmonis substantiam, & vasa erodat, perpetuò enecat. At si per alui fluxum vacuatur humor iam concoctus, cõtinget salus, alioqui vel mors, vel omnino morbi longitudo, quo modo scribit Hippocrates in Aphorismis alui profluuium pleuriticis nunc conferre, aliàs obesse. Quando autem suppuratur hu

iuſmodi inflammatio, rarò ex ea homo liberatur, ſæpius moritur, ſemper autem quum in putredinem vertitur, occidit: id quod etiam illi contingit, quum malus humor in alias nobiliores partes abſcedit: veluti quum in peripneumoniam commutatur, aut in phrenitidem: aut vniuerſi corporis conuulſionẽ concitat, vel ſyncopen, affecto corde, committit. Quòd ſi in deteriores, vilioreſque partes malum reijcitur, ſalus prorſus expectanda eſt. Ex quibus ſanè conſtat, id quod ab initio ſtatuimus, quoſdam ſcilicet morbos eſſe; qui pluribus modis ſuapte natura finiuntur, ſed non omnes admittat ſemper partis temperies figura, connexio, ſitus, officium, conformatio, raritas, denſitas, magnitudo, numerus, durities, mollities, & reliquæ ipſius partis condiciones: Quin & illud patet morbos per eadem nunc ſalutem, nunc mortem conſequi: nunc verò per illa ſolam ſalutem, aliàs verò ſolam mortem parari: nunc autem quæ ſigna hæc oſtendant, quæ propoſuimus, paucis trademus. Vacuationem igitur expectare oportet, quæ morbo finem imponat; ſi benigna, paruaque fuerit inflammatio, ſi humor, qui eam facit, tenuis, calidusque fuerit, ſi expultrix, alteratrixque facultas valida in corpore laborante ſubſit, ſi rarus locus affectus, & perſpirabilis: Huius rei ſpem confirmabunt paruæ in reſpiratione, pulſu aliiſque actionibus, & qualitatibus corporis mutationes: quæue calidum, tenuemque humorem, & paucum indicant. Si præterea facilè educatur humor, qui laudabiles qualitates obtineat, ſi vacuantibus remediis facilè cedat, lædatur autem ab his, quæ vacuationem ſiſtunt, credendum omnino eſt morbũ ipſum per vacuationem finem ſuum conſequuturum. An verò per ſputum, vel reſolutionem, aut denique per aliam partem educetur humor, non eſt huius loci docere, quum ea quæramus, quæ morbum finiunt, non autem locum, per quẽ exeunt morboſæ cauſæ. Suppurationem (inquit Galenus libro ſexto de Morbis vulgaribus) expectare oportet, ſi difficilis, crudaque maneat, nihilque malignum obtineat inflammatio, ſi modo vires non ſubſint imbecillæ. At id non neceſſariò eueniet, quum tarda concoctio, aut tabes etiam ſequi poſſit: quo fit, vt nihil certum in hac re tradat: id quod imprimis natura ipſius inflammationis oſtendet. Quum enim ſuppuratio contingat, dum concluſa eſt materia, quæ ſuppurari debet, & vis alteratrix valida eſt, imbecillior verò paulo debilior, neceſſe eſt ſolum magnas pleuritides ſuppurari poſſe. Illæ enim à ſanguine fiunt, qui propria eſt ſuppurationis materia: ſiquidem pus ex ſanguine fit, & ob magnitudinem non facilè expirat calor: vnde quæ magnam pleuritidem monſtrant, niſi vacuari anticipauerit humor, ſuppurationem ferè oſtendunt. Nam ea aliquando in peripneumoniã mutatur, quum ob copiam in membrana contineri tumor nequit, ſed ad pulmonem effunditur: tunc tamen vis expultrix viget, quæ ſeſe à multitudine exonerare valet. ſputum præterea non procedit in pleuritide, quæ ad ſuppurationem tendit, aut paucum omnino eſt, quod excernitur: Illudque vel ſanguineum, vel etiam cum portione pituitæ mixtum: augetur dolor, calor, & febris in dies: & quum iam ſuppuratio maximè fit, accedit rigor, qui neceſſariò ſuppurationes omnes internarũ partium comitatur. Pulſus præterea ſuppuratorum in his apparere incipiunt. Non iuuantur à vacuantibus, & aliis remediis, quæ huiuſmodi alterationem fieri impediunt, proſunt autẽ, quæ eam efficiunt: facta verò ſuppuratione dolor, & febris minuuntur. Quòd ſi non in pus, ſed putredinem mutetur humor, quædam ſimilia his, in quibus ſuppuratio expectatur, quædam verò diuerſa apparent. Nam ſputũ in his etiam ſupprimitur, febres & dolores vrgent, magna quoque ſæpe eſt inflãmatio, quæ ad corruptionem tendit. At rigor non accedit, & malignus nonnunquam eſt humor, qui corruptionis eſt author, imbecillior concoctrix facultas, vt quæ vincatur, nec mutare noxias qualitates valeat: perſeuerat dolor & febris, quamquam emortua ferè parte nonnunquam dolor eſſe deſinat, augentur perpetuò lethalia ſigna, nec minuuntur accidentia pleuritidis; quod euenire dicebamus facta iam

ſuppuratione; niſi fortè quum iam prope mortem ventum eſt, quo tempore vis corporis à morbo euicta amplius nō repugnet, nullis remediis iuuantur, ab omnibus offenduntur, vtpote qui ad perniciem tendant, quibus nihil ferè prodeſt, obſunt omnia. An verò inflammatio deſinet latus affligere, & in aliam partem migrabit, antequam id fiat intelligemus ex inflāmationis natura, cauſis, effectibusq. illius Quæ enim magna eſt, nec poteſt in loco affecto contineri, aliam ſibi quærit viam, præſertim ſi acrior humor fuerit, qui expultricem intempeſtiuè irritet, ſi locus affectus rarior; vicinæ autem partes debiles extiterint, aut laxæ, ad ſuſceptionemq. paratæ, metus eſt ne abſcedat in eas humor priore loco relicto. Tranſit autē nunc in pulmonem affectus antequam coctus ſit, inflammationemque ut prius excitat; facta verò ſuppuratione, niſi ſtato ſuo tempore expurgetur, per ſputum, aut facta incisione extrahatur pus, in tabem mutatur: Sic nonnunquam rapto humore ad cerebrum, neruoſaſque partes, conuulſiones excitat: Syncopen verò, & caloris extinctionem, ſi in cor materia ruat. Quum autem tranſitus ſit, minuuntur pleuritidis ſigna, apparent verò partis affectæ malum ſuſcipientis ſymptomata: qua ratione quum in peripneumoniam mutatur, pulſus crebriores, mollioreſque fiunt, intenditur calor in thoracis cauitate, accedit ſitis maior, genarum rubor apparere incipit, dolor latus infeſtare deſinit, ſpiratio tamen difficilior, febris vehementior, & grauitas circa pectus vrget, & alia demū accedunt ſymptomata, quæ peripneumoniam ſequuntur ad proportionem increſcentis in eo morbi, & diminutæ pleuritidis. Ac in omnibus quidem ſimilitudines prædictionem confirmant, aut etiam vbi alia ex aliis deſunt firma indicia, eam certiſsimam reddunt. Nam an vacuatio, vel alteratio, vel abſceſſus, aut putrefactio, vel aliud expectandum ſit, quod morbo finem imponat, ex eo admoniti, quòd aliis eodem modo affectis contingit, certò prædicere licebit: poterit hoc exemplo adiutus lector, quæ ars generalius tradit, in ſingulis inuenire, & ea prædicere, per quæ non ſolum morbi, ſed etiam ſalubris conſtitutio ad finem ſuum perueniet.

Quæ ſignificent modum ſolutionis morbi Cap. XVII.

AN paulatim, vel ſubitò, vel etiam ſubitò cum vehementia finietur morbus, nunc tradere expedit: præſertim quum Galenus duntaxat docuerit ſigna eorum, qui per criſim terminantur, hoc eſt, cum vehementia, his cōtemptis, qui paulatim, vel ſubitò abſque magna mutatione deſinunt: Haurientur ergo ab eiſdem fontibus huius rei ſigna. Ac primum quidem ex mali natura: Quidam enim morbi ſunt, qui nō niſi paulatim curari poſſunt, vt vlcera caua, fracturæ; vel occidere, veluti intemperies ſicca: Alii verò, qui ſubitò ſanari, & occidere valent. Nam ſynocha febris & minime putrida, dempto ſanguine, vſque ad animi defectum confeſtim abigitur, & ardentes febres cocto iam humore aduenietē magna aliqua vacuatione confertim finiuntur. Quinetiam continuorum morborū ferè ſunt vehementes mutationes, leuiores autem eorum, qui per interualla moleſtant, vt in continuis, & intermittentibus febribus apparet, quarum illæ aut omnes, aut certè plurimæ per criſim, hæ verò cum leuioribus mutationibus diſcutiūtur. Cæterum morborum cauſæ huius quoque rei indices ſunt: ſiquidem cordis vulnera confeſtim occidunt, carnis verò eadem mala non niſi paulatim. Vehemens etiam in corde intemperies ſubitam necem inferre poteſt. Vt in his, qui ſtrangulantur, nimioque calore ſuffocantur, contingit; quum aliarum partium huiuſmodi vitia non niſi paulatim perimant. Sic profectò morbi cauſæ effectrices, quædam paulatim tolluntur, vt magna corruptio, quaſdam verò ſubito auferre licet, ſicut multitudinem, quæ vaſa præter naturam diſtendit. Subitas, & magnas fore mutationes indicat copioſus, caliduſque admodum humor, qui putreſcit. At ſpiritus excalefactus.

ſicut in diaria accidit leuioris agitationis eſt index. Quin & venenoſa pernicioſa, quæ morbos intulerunt, ſubitam mortẽ portendunt. Item quæ non niſi vehementes iuuant affectus, quum adhibentur, vehementem quoque in illis expectandam eſſe mutationem prænunciant: quæ verò paulatim mitigant morbos, eodem modo ſolutionem expectari iubent. Quin & valida virtus ſubitæ mutationis eſt author & indicium, debilis verò illi contrariæ. Magna præterea accidentia in morbis, qui ex humore vehementer excalefacto infeſtant, ſubitas, magnaſq. mutationes portendũt: in aliis verò ſi ſalutares morbi fuerint, contrarium nunciant. Nam dolor magnus, qui magna vulnera, magnaſque fracturas ſequitur, curatione morbi paulatim minuitur, & affectus ipſe, vnde ille naſcitur, ſenſim deſinit. In pernicioſis ſi extremi generis eſt morbus, ſubitam mortem venturam ſignificant, vt prohibita reſpiratio in apoplexia hominem confertim iugulat, alioqui paulatim exitium minatur, niſi etiam putredo mortis cauſa exiſtat, in qua corruptus humor ſubito excretus vnà ſecum pari modo animam trahat. Adhec vehemens qui in corpore ſentitur calor, faciei rubedo, & tenſio, flauæ admodum, aut rubræ vrinæ, bilioſa alui excrementa, amaritudo, quæ in ore ſentitur, putidus qui è corpore ſpirat odor, ſubitas magnaſque mutationes in morbis portendunt: Cæterum rigor, qui non præcedit acceſsiones, labri inferioris motus, delirium, capitis dolor, inſolita perturbatio, & alia ſymptomata, quæ morbi naturam, aut acceſsiones non ſequuntur, quum apparent, inſtantis iam magnæ, ſubitæq. mutationis ſunt nuntii. Poſtremò colligemus ex his, quæ in aliis contigerunt, quales mutationes expectare in his, qui eodem modo laborant, oporteat.

Quæ declarant, an morbus finietur per criſim, uel non Cap. XVIII.

SVbitas, magnaſque ſimul mutationes, quæ in morbis fiunt à natura, vel morbi vi cũ quadã euidenti vacuatione, aut abſceſſu, & in pueris (ſicut nonnullis placet) per coctionem, criſes ideſt iudicia vocãt medici. Vnde tradere oportet notas, quæ tam in ſalutari, quàm lethali morbo huiuſmodi mutationẽ præſagiunt. Qua in re Galenus ſumpto indicio ex morbi natura criſim expectandam eſſe ſæpe ſcribit, ſi morbus magnus fuerit. At non omnes magni morbi hoc modo terminãtur, vt magna vulnera, magnæ fracturæ, nec alius ullus affectus, qui ex humore non conſiſtit, has mutationes experitur. Nec verò omnes, qui ex eo fiunt, criſim habere poſſunt: veluti inflammationes multarum partium. At primo ad Glauconem febres calidas, vrenteſque per criſim ſolui ſcribit: libro verò ſecundo de Criſibus ſtatuit criſes proprias eſſe febrium, quæ ex calidis humoribus accenduntur, poſt has verò diſpoſitionum calidarum, facileq́ue mobilium, quę partem aliquã principem obſederunt. Verum non ſolum illæ ita deſinunt, ſed etiam colicus morbus, ventriculi vehemens dolor ex frigido multoque humore excitatus, qui quum violenter à natura per vomitum aut alui deiectionem extruditur, huiuſmodi mutationes contingunt. Soli ergo illi morbi ad criſim veniunt, qui vel ex putreſcente, ferueſcenteque humore in vniuerſo corpore contento gignuntur: quemadmodum febres ſynochæ, & ardentes, vel qui ab vna parte in aliam à ui expultrice reiecta materia propelli poſſunt; ſicut dolor capitis ex ſanguinis repletione contractus, ſanguinis profluuio per nares, & apoplexia in neruorum reſolutione, humore pituitoſo ad neruos confertim tranſmiſſo, ſoluitur. Quòd ſi criſis nomine magnas, ſubitaſque ſimul mutationes duntaxat ſignificamus, fit vt in magnis, vehementibuſque morbis eas ſolum expectare debeamus: ſiquidem in paruis affectibus qui fieri poſſunt magnæ mutationes? Quapropter quum Galenus primo ad Glauconem ſcribit eos, qui tertiana exquiſita laborant, tenui victu eſſe regendos vſque ad criſim, hoc nomine abutitur, nimirum quum huiuſmodi febris magna non ſit, nec

ob id

ob id magnas mutationes admittat,&si subitò per vomitum,aut sudorem, aut aliam excretionem finiri possit. Id autem commune est salutaribus, & exitialibus morbis,qui per crisim desinunt, vt ex humore,qui vehemētius irritet facultatem expultricem & locum facilè mutare possit,excitentur.Si enim crisis subita est mutatio, quæ ex actione morbi & naturæ prouenit, nullas profectò facultates natura habet,quibus subitò,confertimque agere possit præter expultricem, quæ quidem non agit,nisi irritetur,& eo plane modo agit;quo irritatur. Quare vehementius illam affici oportet,si vehementius agere debeat, & locum verò adesse oportet ad emittendum suscipiēdumque humorem accommodatum,quandoquidem morbus tolli nequit expulsione humorum,nisi ab eo loco,in quo illi morbum faciunt,extrudantur.Quin & validam oportet subesse facultatem expultricem,nimirum quum vehementius insurgere nequeat si aliter fuerit affecta: vnde optime scribit Galenus tertio de Crisibus absque crisi eos mori,qui ob debilitatem aduersus noxios humores pugnare nequeunt.Id quod etiam in salutaribus intelligere quis posset,nisi forte existimet,victa, coctaque morbosa dispositione, tantum semper in expultrice facultate roboris reperiri,vt malos humores violētius etiam expurgare queat.Hæc ergo(vt in summa rem contrahamus)habeat oportet morbus,qui per crisim finiri debet,vt ex humore nascatur,qui vel qualitate, vel quantitate vim expultricem vehementius irritet,faciléque ob viæ commoditatem , & partis affectæ naturam, virtutisque robur expelli valeat. Vnde ex morbi natura, ex materia illius , ex subiecto in quo morbus residet, ex causis quæ mutationem efficiunt, indicia sumemus ad futuram huiusmodi mutationem prædicēdam. Et enim continentes ardentesque febres tanquam signa ex morbi natura accepta expectandam crisim præmonent. Humores verò putridi, acres, mordaces, vel sua quantitate plurimum corpus infestantes,(quo modo putauerim attonitum morbum in resolutionem neruorum transire)idem pollicentur:ventriculus qui ab humore molestatur,aut hepar inflammatum, aut humor qui in venis vel habitu corporis continetur,sumpto indicio ex loco affecto,admonent tales mutationes venturas.At validæ vires tanquam causæ effectrices huiusmodi mutationis indices illius euadūt.Corporis verò raritas,quum sudor expectatur,aut ad vomendū aptitudo,quum per vomitum crisis continget,tanquam causæ sine quibus,aut cū quibus vacuatio mutatioque fieri debet, idem testantur.Aër verò ambiens, consuetudo,vitæ condicio,victus præcedens,& causæ,quæ morbos pepererunt,id ostendunt ea ratione, quòd qualis sit morbus,illiusque materia,& corpus, quod afficitur indicent.Quamobrem quū Galenus tertio de Crisibus refert crisim expectandam in morbis, ductis signis ex morbi magnitudine,motu, specie, anni temporibus,& aliis,quæ eiusdē sunt ordinis & facultatis cum aëre ambiente,nempe corporis habitu,victu antecedente,& reliquis huiusmodi,notas, quæ primi sunt ordinis,cū aliis confundit: nam morbi species,illiusque magnitudo,& motus id ostendūt sola,reliqua verò quoniam illorum sunt indicia:quinetiam posita magnitudine,superfluum esse puto motum addere : siquidem nihil aliud est morbus magnus,quàm qui validè affligit,&paruo temporis spacio perdurat. Iam verò iuuantes lædentesque causæ nonnihil huius rei cognitionem adiuuant . Quæ enim coctioni prosunt,nec tamen omnino repugnantes humorum qualitates vincere possunt,expulsionem indicant necessariam: & quæ ad hoc naturæ opus conferunt, idem pollicentur: quæ verò obsunt, futuram crisim impediunt, quemadmodum copiosa euacuatio,humore educto,qui à natura expelli debebat,crisim fieri prohibet:Præterea effectus morbi sua etiam exhibent signa,vehementiora siquidem accidentia,quæ ex mutua pugna naturæ cum humoribus proueniunt, vrinæ ruffæ, vel rubræ,quæ per febres emittuntur.Vehemens corporis æstus,capitis dolor insignis,sitis,& reliqua symptomata,quæ naturam morbi,qui per crisim finiri solet,

ſequuntur, talem mutationem præſagiunt: veluti etiam quæ in aliis euenerunt qui eodem modo per morbos fuerunt affecti. Hac enim ratione ſudores copioſiſſimos, aut vomitum, vel alui deiectionem his, qui febre ardente laborant, ventura prædicimus, indicio ſumpto, quòd alii qui per idem tempus ſimili morbo laborarunt, per huiuſmodi excretiones ſeſe liberauerint: ſunt porrò hæc indicia his etiã communia, qui moriuntur: nam quòd ſcribit Galenus tertio de Criſibus mortem indicari ſine criſi, ſi vires ſubſunt infirmæ, & nullum adeſt, vel minimum coctionis ſignum, morbuſque vrget magnus, & malignus, quique celeriter mouetur, verum id quidem eſt, ſed verius adhuc id cõſtabit, ſi ex omnibus prædictis fontibus notæ ducantur: quandoquidem minus quoque in his expectanda videatur criſis, ſi morbus magnus non extiterit: vehementia etenim illius naturam magis irritat, & cõmouet, vt acrius reſiſtat, ex quo quidem criſes magis naſcuntur quàm ſi aliter morbus ipſe naturam infeſtet. Inſtantem verò iam criſim agnoſces tum ex prædictis notis, tum maximè ex ſymptomatibus, quæ eam paulo antea præcedere ſolent: de quibus quoniam paſsim Galenus accuratè ſcribit, ſuperfluum eſſe puto aliquid dicere.

Signa, quæ docent criſim fore per excretionem uel abſceſſum Cap. XIX.

QVoniam verò criſes aliquando per excretionem euidentem, aliquando verò per translationem humoris ex vna parte in aliam, ſiue per abſceſſum contingere ſolent, docere neceſſe eſt, quando vnum, aut alterum expectare oporteat. Qua quidem in re ſcribit Galenus ſecundo Prædictionũ morbos qui concoctu ſunt faciles, & ſimul acuti per excretionem finiri, at id ſolum ſalutaribus proprium eſt: ſunt enim prorſus ſalutares, qui facilè coquuntur, & vincuntur, poſtulat autem ars, vt quod omnibus morbis cõmune eſt, ſalutaribus inquã, & lethalibus, tradamus. Eſt porrò illud commune omnibus, qui per excretionem terminantur, vt ex tenui, calidaque materia conſiſtant, quippe quum huiuſmodi humor facilè expelli poſsit, & vias inuenire, per quas extra corpus feratur. Adſit præterea neceſſe eſt robur naturæ, vt noxiam materiam commouere, & proſequi donec extra corpus delata ſit, valeat. Quo quidem in opere requiruntur etiam viȩ expeditæ, nimirum quum excretio fieri nequeat, ſi in locis obſtructis cõcluſi ſunt humores: contrà verò per abſceſſum terminabũtur, qui planè acuti non ſunt affectus: & ex materia fiunt, quæ nec vinci, nec expelli facile poteſt: quales ſunt, qui ex multa, vel craſſa, viſcida, crudaque materia conſiſtunt, quique in corpore ſunt adſtricto, & infirmo. Quapropter ex eiſdem fontibus ſignorum indicia ſumentur ad id ſignificandum quod quærimus, nam diuturni affectus, & concoctu difficiles per abſceſſum (quod etiam optimè tradit Galenus) finiuntur: quod quidem docent quartanæ, & quotidianæ febres, quæ reiecto ad pedes humore vt plurimum ſoluuntur: quod nonnunquam etiam facit tertiana nota, & ex continuis ſemitertiana. Ardentes verò, & continentes febres, & inter intermittentes exquiſitæ tertianæ & (vt ſemel dicam) calidi morbi per excretionem potius deſinunt: frigidiores verò, quique tardius mouentur, abſceſſum præſagiunt. Atque hoc modo ex natura affectus ſigna capiuntur: ex materia verò ipſorum morborum hoc modo: Bilis, ſanguiſq. putreſcens, aut vehementer excalefactus, quæ febres committunt, criſim per excretionem fore monſtrant. Contrà verò pituita, humor melancholicus. Ad quod quidem genus ſignorum rediguntur quæ ex anni temporibus, cœli ſtatu, vitæ conditione proueniunt indicia: quoniam enim hęc oſtendunt, quales ſint humores, qui in corpore vigent, eius quoque quod quærimus notæ euadunt. Quinetiam ſubiecta materia, corporiſq. condicio non vulgares huius rei præbet notas: vel per ſe, vel quòd humores aptos ad excretionem, vel abſceſſum ſubeſſe monſtret; ſiquidem craſſa, obęſaq. corpora ad excretionẽ ſunt

inepta: tum quòd crassis viscidisque succis abeundent, tum quòd in illis viæ sint angustæ, quæ excretioni ægrè patent. Contrarium accidit in gracilibus, quorum humores tenues acresque vtplurimum esse solent, quorumque viæ latæ sunt, & liberę humorum delationi peruiæ. Hac quidem ratione ex sexu notas ducimus, quòd scilicet ostendat qualis sit subiectæ materiæ condicio. Est porrò natura excretionis, abscessusque author. Proinde non immeritò ex ea intelligemus vtrumlibet expectare oporteat: nam quoniam ad excretionem maius robur requiritur, quàm ad abscessus procreandos: meritò fit, vt vbi naturales vires validæ subsunt, excretionē potius quàm abscessum prædicere debeamus. Contrà vero abscessum, vbi illæ infirmiores existunt. Ad quod rursus conferunt, quæ ex ætate, antecedente victu, corporis qualitatibus, anni tempore, & aliis huiusmodi ducuntur signa. Etenim quia hæc declarant, quo modo vires sint affectæ indicia pariter fiunt excretionis, abscessusque futuri. Si cui præterea pars aliqua laborare consueuit, vt in his, qui frequenti podagra afficiuntur, fieri poterit, vt abscessus cōtingat in morbo, qui per excretionem alioqui finiri debebat. Nam quū à validioribus partibus in debiliores regerantur humores, rationi consonum est, vt ad eas decurrāt, quæ debilissimæ esse solent. Ex quo constat ex causis cum quibus excretio, abscessusq. fiunt, notas etiam in hac re peti. Nec desunt quidem testimonia ex iuuantibus, lædentibusque causis. Quippe qui à frigidis læduntur morbi per abscessum, vtpote ex frigida materia concitati finiri consueuerunt. In quibus verò morbis ea prosunt, abscessus verebimur. Id quod simul portendunt temperata, quibus conferūt. At vehemens æstus, magna, & assidua corporis inquietudo, rubræ admodum, & igneæ vrinæ, huiusmodique alui excrementa, sitis valida, pulsus præterea elati, vndosi, validi, magni, celeres, & crebri, atque reliqua symptomata, quæ calidam admodum materiam subesse, & validas vires indicant, excretionem venturam portendunt: Abscessum autem his contraria præsagiunt; Atque eum iam tentari docent (inquit Galenus in fine libri quarti de Præsagiis ex pulsibus) in morbo pituitosiore pulsuum mutatio ab inęqualitate ad magnitudinem, & vehementiam. Postremò ex similitudine, & proportione prædictionem confirmabimus. Hoc enim pacto quum pestilentes febres grassantur, quæ in locis corporis glandulosis abscessus excitant, aut exanthemata efflorescant in cute; idem in aliis fore verebimur, qui eisdem morbis corripiuntur.

Quæ ostendant solutionem per abscessum, uel coctionem fore. *Cap. XX.*

QVum morbi frigidiores, nonnullique alii per abscessum, nonnunquam autem per coctionem finiantur, operæpretium est docere quando abscessus, vel concoctio potius sit expectanda. Qua in re scribit Galenus venturum abscessum si validior fuerit virtus. Per coctionem verò expectandam solutionem, quæ longiore tempore morbo finem imponat, si illa infirmior reperiatur, idque meritò: siquidem maius robur naturæ vacuatio, aut trāslatio materiæ, quàm eiusdem cōcoctio requirit. Sed enim quum ignoremus, quantum robur exigatur in naturæ viribus, vt abscessum potius tentet, quàm concoctionē expectet, satius profectò esse duco, vt aliter ex propriis scilicet signis id definiamus. Nam si morborū omnium naturam perspectam haberemus, inueniremus quosdam esse, quos natura semper, aut certè vtplurimum per abscessum curat: alios verò, quibus per coctionem medetur. Quòd si rei naturam consulamus, licebit fortè huiusmodi ægritudines inuenire, qui hoc, vel illo modo abiguntur. Itaque quum abscessus proueniant à facultate expultrice nequeunte omnino noxium humorem extrudere: necesse quidem est facultatem expultricem irritari à materia, quæ non facile expulsioni paret, & ipsam vim debiliorem esse, quàm vt valeat id,

quod noxium eſt, proſequi, donec extra corpus reiiciatur. Contrà verò vt concoctio fiat, nihil adeſſe oportet, quod irritet, propultricemque facultatem commoueat: ſiquidem retineri, quod concoqui debet, nō autem expelli conuenit. Quòd ſi ita eſt, quid prohibet, quo minus ſtatuamus expectandos abſceſſus in illis morbis, qui ex multa, craſſaq. materia, aut multa ſolum abſque craſsitie cōſiſtunt? Huiuſmodi ſiquidem materia, haudquaquam expectata coctione expultricē vim excitat: quæ vbi debilior eſt, violentius inſurgere nequit, nec ob id repugnantem materiam prorſus reiicere: Quare neceſſe eſt, vt abſceſſus naſcantur. Quòd ſi etiam ob qualitatem humoris eos nonnunquam fieri dicas, nō abſque ratione id facies: vbi enim ſalſa pituita morbum parit, quum alteratione ea corrigi nequeat, neceſſe eſt, vt natura vel expulſionem, aut abſceſſum tentet. Qua ſane ratione videmus illis, qui à quartana euadunt, ſæpius intumeſcere tibias, & nonnunquam etiam cutem exulcerari, eò ſalſa pituita, & atra bile reiecta. Quamobrem ex natura morbi, illius materia, & effectrice coctionis abſceſſuſque cauſa ſigna ſunt deſumpta ad hæc prædicenda. Quum enim quartanā febrem, aut elephantiaſim abſceſſum portendere dicimus, natura morbi huius rei notas præbet. Quum verò idem præſagire affirmamus materiam craſſam, copioſamque, & ſalſam pituitam, atramque bilem, ex materia morborum indicia mutuamus. At quum venturos abſceſſus credimus, ſi expultrix magis viget, quàm concoctrix facultas, nec tamen prorſus valida eſt, ductis indiciis ex effectrice cauſa quod futurum eſt prænunciamus. Capimus præterea ex ſubiecto corpore non inutiles notas: quippe quum nōnulli ſint, quos ſcabies, furunculi, podagra, vel alterius generis huiuſmodi morbi ſæpius infeſtare ſolent: in quibus, quum laborant, abſceſſus potius quàm concoctionem vitioſi humoris expectare neceſſe eſt. Quòd ſi huiuſmodi malis haudquaquam expoſitum eſt corpus: per coctionem morboſa materia conficietur. Iam verò qui partem aliquam inſigniter debilitatam obtinent, ad eam debilitas non expectata coctione humorem allicit. Vnde cauſæ etiam ſine quibus, aut cum quibus, abſceſſus excitantur, non deſunt ad eos prænunciandos. Præſagiunt quoq. abſceſſum, vel coctionem, quæ morbos finiant, cauſæ iuuantes, & lædentes. Siquidem in his abſceſſus verebimur, quibus concoquentia nō proſunt. At quæ ſumuntur indicia ad hæc ſignificanda ex ætate, ſexu, anni tempore, cæli ſtatu, vitæ condicione, præcedenteque victu tanquā remotiores cauſæ prędictarum indicatrices id faciunt. Vel enim materiæ qualitatem, & copiam, vel facultatum robur, & imbecillitatē, aut corpus aptum ad concoquendum, uel excitandos abſceſſus declarant: ex quibus quidem immediata teſtimonia capiuntur. Cæterum morbi effectus huius quoq. euentus indices euadunt. Nam dolor, qui per morbum partem aliquam diu infeſtauit, quod etiam Hippocrates in Aphoriſmis teſtatur, eò fluxuros humores innuit: quamquam tamen idem docere videtur tanquam cauſa: nimirum quum huiuſmodi dolor partem ita affecerit, ut eam ad excrementa excipienda aptiſsimam reddiderit. Sic vrinæ craſſæ abſque ſedimento, quæ diu per morbos tales redduntur, indicant naturam per coctionem nequire morbis mederi, nec ſatis expellere poſſe vitioſos humores, vnde abſceſſus verendus eſt. Id quod etiam quæ tenues exiſtūt, in morbis acutis declarant. Hoc enim modo quum in febribus acutis mingitur tenue, aquoſumque lotium, timendam eſſe phrenitidem præſagimus: quòd ſcilicet ſecreta ab vrina morboſa materia, ſuperiores partes petat. Quæ verò multū & optimum ſedimentum habent, per coctionem potius, quàm abſceſſum morbū iri terminatum teſtantur. At uerò color, qui vnam partē potius quàm aliam exercet: aut flauus, vel liuidus, aut ruber, futuri abſceſſus, non minus quàm dolor ſunt nuncii. Sic ſanè Galenus libro ſexto de Morbis vulgaribus ſcribit abſceſſus, qui circa aures excitari debent, indicium eſſe faciei rubedinem. Præbent & ſuas notas in hac re excrementa retenta & emiſſa: ſi enim cohibentur humorum excretiones,

aut per

aut per eas morbus ſolui non anticipat, aut non ſatis liberaliter natura à noxiis humoribus ſeſe exonerat, abſceſſum expectare oportet. Poſtremò aut coctionem, vel abſceſſum prædicemus in illis morbis, & naturis, quæ ſimiles ſunt aliis in quibus hæc contigerunt.

Indicantia ſalutarem, aut lethalem fore criſim, præterea quæ monſtrent illius qualitatem tempus quo fiet, & ipſius authorem. Cap. XXI.

ET ſi hæc videntur ex ſuperiore tractatione facilè intelligi poſſe, tamen vt his ſatisfaciamus, qui vniuerſam medicinæ tractationem ad eos duntaxat morbos contrahunt, qui per criſim ſoluuntur, alia verò ſolutionum genera nec etiam attingunt, paucis illa expediam. Salutarem igitur criſim expectabimus à natura morbi præmoniti: ſunt enim qui ſuapte natura ad ſanitatem per criſim veniunt, veluti tertiana febris, Galeno authore, & inter continuas quæ mitiores ſunt, & non admodum vehementes: lethalem vero portendunt qui maligni exiſtunt, vt febres peſtilentes. Præterea qui vehementiſsimi ſunt vſqueadeo, vt naturæ vires excedant: idem promittunt morborum cauſæ. Etenim ſanguis, pituita, bilis pallida ſuapte natura indicia ſunt ſalutaris criſis: at bilis æruginoſa, atra, vitellina eam pernicioſam prænunciant. Quemadmodum & venenoſi humores, aut alia maligna qualitate infecti, ac omnes, qui nimia copia naturæ actiones opprimunt. Quinetiam in corporibus bene à natura cõparatis, bonoque habitu præditis ſalubres criſes expectabimus, ductis indiciis ex ſubiecta materia, quæ afficitur. Vires debiles, vtpote quæ à morboſis cauſis facilè vincuntur, quique malè ſperant denunciant huiuſmodi mutationem expectandam eſſe, quæ mortem pariat, acceptis ſcilicet notis ex cauſa, quæ criſes efficit. Quòd ſi proſint remedia, quæ adhibentur, eam prænunciabimus, quæ ſanitatem homini reſtituat: alioqui timenda eſt, quæ vitam adimat. Eadem quidem teſtantur, quæ ex ſexu, anni temporibus, regione, cœli ſtatu, & aliis toties prædictis rebus ſumuntur; quòd ſcilicet vnam, aut plures ex proximis cauſis monſtrent, quæ proxima huius rei indicia præbent. Adde notas, quæ ducuntur ab excrementorum qualitate, quantitate, ſubſtantia, excretionis modo, tempore, loco, ordine: præterea ex corporis qualitatibus, & actionibus. Hæc enim an lethalis, vel ſalutaris futura ſit criſis, prænunciabunt. Veluti vrinæ nigræ, liuidæ, oleoſæ, continuũ delirium, color à naturali ſtatu admodũ permutatus, & (vt vno verbo dicã) ſigna, quæ mortẽ in morbis portendunt, eadem in illis, qui per criſim finiuntur, eam pernicioſam fore docent. Huic verò contrariam ſigna contraria ſignificant: quod pariter teſtantur, quæ ex ſimilitudine, & diſsimilitudine capiuntur notę. Cæterum criſim fidam, facilem, perfectam eadem ſigna monſtrabunt. Benigni etenim morbi facilè, tutò, perfectè per criſim ſoluuntur. Quin & cauſæ, quæ morbos gignunt benignæ, paruæ, & quæ ſubiecta eſt materia bene affecta, & vires, quæ ſubſunt validæ, quæque proſunt facilè remedia idem oſtendunt. Nec deſunt quidem quæ ab effectibus ſumuntur teſtimonia: ſiquidem excrementa, quæ concocta emittuntur ſuis temporibus per opportuna loca, quæque in diebus indicantibus inſignes, & bonas mutationes in corpore fieri oſtendunt, & præterea morborum cauſas reſcindunt: veluti ſi in quotidiana febre pituitoſum eſt quod educitur, in tertia bilioſum, nihil aliud polliceri poſſunt, quàm facilem, fidam, & omni modo perfectam criſim. quemadmodum etiam corporis actiones, & qualitates non multum à naturali ſtatu recedentes idem repræſentant: his verò contraria, aut difficilem, aut infidam, aut imperfectam, aut certe malam, quæ ventura eſt, criſim ſignificabunt. Poſtremò ex his, quæ in aliis eodem modo affectis contigerunt, eadem ventura putabimus. Iam verò futuræ criſis tempus prodet morbi natura; nam acutiſsimi morbi,

qui per acceſsiones affligunt,tertio die : qui verò acceſsione carent, veluti ſynochæ febres quarto criſim expectandam eſſe præſagiunt.At qui mitiores ſunt,inſequentes dies pares,vel impares,pro illarum ſcilicet natura, vehementia acceſsionum tempore,ſubiectæ materiæ qualitate,quantitate,virium imbecillitate,& robore criſim reiiciunt. Bilis quæ febres committit, in imparibus diebus, criſim venturam oſtendit, ſanguis verò in paribus. Quæ autem cauſæ ſtatim morbum minuunt, non longe abeſſe criſim denunciant, ſi quidem ſalutaris morbus fuerit,alioqui eam tardant : quod pariter faciunt quæ lædunt,nam in ſalutaribus criſim differunt, in pernicioſis verò eam accelerant. Idem oſtendunt vires validæ,& infirmæ.Nam illæ in pernicioſis malis criſes tardant, in aliis concitant: hæ verò celeritatem illis morbis,qui vitam adimunt, aliis autem tarditatem adiiciunt,& ſignificant. Corporis verò bona condicio, & mala ad virium proportionem ſe habet.Quæ enim bona eſt, vt ſalutem,ſic mutationem,quæ eam parit,cito conſequitur:mortem verò,& lethalem criſim differt. Perfectam autem criſim nō ante vigorem morbi expectabimus,aliæ autem quæ imperfectę ſunt,etiam increſcente adhuc morbo contingere poſſunt. At quæ vitam adimunt in morbi principio,incremento,& ſtatu accidunt,inquit Galenus,verum nos in libro de Temporibus morborum docuimus vix fieri poſſe,vt homo in morbi principio pereat. Cæterum quæ in excrementis apparent manifeſtè bona indicia tertia,vel quarta die pro morbi ſcilicet natura criſim futuram,bonam : quòd ſi illa pernicioſa extiterint,talem quoque eam in eiſdem diebus futuram monſtrant.Quinetiam actiones,qualitateſque corporis,& alia omnia,quæ tempus ſalutis,aut mortis prænunciare diximus,criſis tempus oſtendent.Quandoquidem in ipſa criſi ſalus, & mors contingunt,aut certe non multo antea quàm hæc eueniant criſis ipſa incipit. Licebit non ſolum diem,ſed & horam,in qua criſis expectanda eſt,ex his ſignis prædicere: Nam quidam morbi ſunt, qui in ipſo incremento acceſsionis criſes experiuntur:alii vero ſunt,qui vigorem expectant.Sunt autem illius generis qui omnino vehementiſsimi exiſtunt, & ex calida admodum, acriq. materia,& multa ſunt procreati.Huius verò qui mitiores ſunt,& ex obtuſiore,minoreque humoris copia nati.Illos enim expultrix facultas,quæ criſis eſt author, diutius ferre nequit. In aliis verò tempore,vehementia accedit,quæ naturam irritat,& commouet.Valida præterea virtus,& exquiſitus partium ſenſus ſummū morbi, & acceſsionum vigorem non expectant.Addit quoque celeritatem corporis habitus,& quæ eum ad vacuationes promptiſsimum reddunt. Veluti aër calidiſsimus,iuuenilis ætas, calidior vitæ ratio,& alia quæ ſunt eiuſdem facultatis : ex quibus profectò intelligere licebit, qua hora,& momento criſis expectanda ſit. Nam ſi putetur ventura in ipſo vigore acceſsionis,eo tempore continget criſis,in quo illa vigere ſolet:nec contemnenda quidem ſunt in hac re ſigna,quæ ex ſimilitudine aliorum ducūtur: quandoquidem certiſsima coniectura prædicere licebit vel ſudorem, aut vomitum,aut aliam inſignem excretionem,& mutationem certis horis venturā,ſi id in aliis eodem modo affectis accidiſſe prænouerimus. Illud verò,quod pertinet ad prædictionem eius,quod criſis erit author, nunc tradendum eſt. Nam quaſdam ſymptomaticas,alias verò naturæ vi fieri criſes dicere ſolemus, tanquam nūc ſymptomata,morbique vis,alias verò natura ipſa author eſſe cenſeatur:Id quod oſtēdent prædicta indicia.Si enim morbus benignus, mitiſque fuerit, illiuſque materia,facile vinci poſsit : ſi valida adeſt in corpore virtus, ac via patet excretioni accommodata,& ipſa excrementa,quæ emittuntur,naturæ victoriam pollicentur, idemque faciunt qualitates,actioneſque corporis,& quæ in aliis eueniſſe conſpeximus, certò præſagiemus naturæ beneficio venturam criſim : alioqui præualente vi morbi expectandam ſymptomaticam huiuſmodi mutationem : ac vt omnes quidem bonæ notæ naturā authorē fore ipſius criſis,omnia verò mala ipſum mor

bum

bum;sic sanè bona cũ malis mixta indicia mixtum opus ex vtrisque portendunt.

Quæ præmonstrent locum per quem morbus soluetur. *Cap.* XXII.

LOcus per quem morbus,illiusque causæ abeunt in his affectibus, in quibus nulla humorum fit excretio,docendus non est,quippe quum nulla adhibita arte cognoscantur illi in eo loco finiri;in quo cnnsistunt. In quibus verò aliquid excernitur,licet certos locos nonnunquam assignare: veluti in vitiis vteri, quæ per pudenda expurgãtur: quemadmodum etiam vesica per canalem vrinarium sese exonerat, & denique in illis partibus,quæ vnicam viam habent,per quam excrementa emittunt,eadem est ratio, idemque locus, qui vacuationi noxiæ materiæ patet:In quibus verò plures sunt viæ,per quas euacuatio tentari potest, veluti quum humores in venis continentur,qui per sanguinis profluuium è naribus, aut venas ani,vel per sudorem,aut vrinam,aut aluum,vel vomitum excerni possunt,arte est opus,quę doceat quo modo prædicere liceat certum locũ,per quem excrementa emittentur:id quod Galenus agnosci posse scribit libro tertio de Crisibus,si duo hæc tantũ considerauerimus,vnde scilicet naturæ motus,& in quam partem vergat.At hæc præsentibus rebus ab omnibus agnoscuntur:sed dum non dum concitari ab vno loco in alium humores videmus, res artem desiderat, quæ futurum motum præmõstret.Quin & illud dubium est, an naturæ nomine ipsius humoris naturam,aut potius expultricem facultatem intelligere debeamus.Nam bilis,& vapor suapte natura sursum potius feruntur, pituita & humor melancholicus sua grauitate & pondere ad inferiora loca repunt: facit tamen naturæ expultricis momẽtum,vt illa inferiores meatus,hæc verò superiores sæpius quærãt. Quamobrem præstat ex prædictis fontibus,quæ in nulla re nobis hactenus defuerunt,signa colligere ad id,quod quærimus præsagiendum. Nam imprimis natura morbi locum indicabit. Siquidem tertiana febris vtplurimum per sudores, vel vomitum; vel biliosam deiectionem terminatur: quotidiana per vomitum, vrinam,deiectionem & sudores abit.Synochæ febres per nares emisso sanguine finiri consueuerunt,phrenitim discutere solet sudor copiosus, vel sanguinis profluuiũ è naribus, rarissimè lethargus & peripneumonia,profluuio sanguinis soluuntur. Ardentes febres terminat vel sanguis emanans è naribus,aut sudor multus, vel vomitus,aut biliosa deiectio: pleuritis rarius quàm ardens febris, sæpius verò quàm lethargus sanguinis excretione per nares discutitur; inflammationes hepatis & lienis sanguinis quoque per eundem locum eruptio tollit:iuuat tamen omnes,quæ circa præcordia consistunt inflammationes sudor bonus: at sudores febribus præsertim ardentibus proprii sunt,semitertianas illi abigunt,pituitosæ, biliosæque deiectiones & vomitus: quartanas verò cum sudoribus atræ, variæque deiectiones:lethargi in parotidas ferè terminãtur. Aqua inter cutem per vrinam, vel alui excretionem extruditur:Præbet & suas notas morbi materia.Etenim bilis flaua vtpote calida,& leuis superiores extimasq. partes vtplurimum petit, per sudoremque digeritur.Atra per aluũ ferè educitur.Sanguis tenuis, & calidus per nares viam quærit,crassus verò, & feruens ad venas partiũ inferiorum potius delabitur:pituita nunquam per sudorem,sæpius per vomitum,aut per àluum excernitur: aliquando verò in inferiorum partium articulos decũbit,vt in quotidiana, quartanaque febre,& hydrope euenire videmus.Ex loco præterea, subiectoque corpore licet idem prædicere. Nam gibbæ hepatis affectus per sanguinis fluxum è nare dextra,per sudores,& vrinas præsertim si calidi fuerint,expurgari consueuerunt. Alii verò morbi frigidiores, & humidiores illic consistentes per vrinam potius abeunt,aut vomitum. Simæ uerò illius partis morbi per uentrem exitum petũt.Costalis morbus per sputum,utplurimum soluitur. Cerebri affectus calidi,

& humidi per nares. frigidi verò & humidi ad aures potius abſcedunt, vel in reſolutionem alicuius membri terminantur. Preterea quæ dextras partes corporis infeſtant, cum dextris magis conſentiunt, quàm cum ſiniſtris, & per illas ſeſe exonerant: Veluti hepar per narem dextram potius quàm per ſiniſtrã lædentem humorem emittere ſolet: contrarium verò facit lien, vtpote qui in ſiniſtra parte ſit collocatus. Eodem modo quum dextram vteri partem vrget inflammatio, ſi ſanguinis profluuium è naribus ſperetur, illud per dextram narem expectandum eſt, ſi modo naturæ vincentis beneficio vacuatio contingat. Eſt præterea conſulenda ægri natura, & corporis condicio, quæ non contemnẽdas notas præbebunt: nam his, qui podagra infeſtari conſueuerunt, ad articulos decumbere ſolent humores, qui alios morbos, & potiſsimum febres pariunt: nimirum quum ita cõparatum ſit, vt ad partes debiliores, rariores, inferiores, calidiores, & concauas excrementa ferantur. Quæ quidem ſigna à cauſis ſine quibus non, & cum quibus vacuationes contingunt, ducuntur. At valida natura aptiſsimũ quemq. locum etiã diſtantiſsimum eligit. Quæ verò infirma eſt, propinquum quemque capere cogitur. Vnde ex cauſis efficientibus euacuationem notas capere licebit ad locum deſignandum per quem expectatur euacuatio futura: Ad quod quidem genus pertinere illæ videntur, quæ ex ægri proprietate ſumuntur: Sunt enim, qui per aluum, vel ſudorem, aut alium peculiarem locum ſe à morbis eiſdem liberare ſolent conferente ad id certa quadam & occulta proprietate, quæ in aliis eodem modo affectis non reperitur. Ad hæc cauſæ iuuantes, lædenteſq. non leuiter conferunt: Quippe quæ iuuant, eo quòd ſudorem moueant, per externas partes ſolutionẽ morbi fore portendunt. Quæ verò ſudorem arcent, admonent expectandum eſſe, vt natura per alias vias ſeſe à morboſis humoribus exoneret. Dãt & ſua ſigna effectus morbi: et enim actio læſa peculiariter alicuius membri oſtendit aliquando quo morbus reiicietur: quod docet vehemens continuuſq. in febribus ſynochis capitis dolor, qui ſanguinis profluuium per nares prænunciat. Atque eò quidem ſpectat quod ab Hippocrate ſcribitur in Aphoriſmis; abſceſſus ſcilicet in illis partibus expectãdos, quæ per morbum plurimum laborarunt, tanquam triſtis actio præſagiat, in quem locum abituræ ſint morborum cauſæ, & vnà cũ illis ipſi morbi. Adhæc excrementa inter effectus morborum idem hoc modo præmonſtrant. Si enim alicuius partis recrementa ſuppreſſa fuerint, aut parcius emittantur, docent fore vt per alias excretio fiat: Sicut vrina ſuppreſſa, inſtante criſi ſudorem, vel copioſam deiectionem, aut vomitum nunciat. Ac illud quoque eſt, quod alio loco in eo opere ſcribit Hippocrates; parcius eos mingere, quibus ſoluta eſt aluus, & contrà minores fieri deiectiones quando copioſior vrina redditur, nec ſolum quidem ex copia excrementorum aliarum partium, ſed etiam ex eorundem qualitate, & loco, quem natura per morbi curſum tentauit, idem præſagiemus: nam hoc modo quum tenues, aquoſæque vrinæ in febribus apparent, abſceſſum circa faciem expectamus: quum verò craſſæ minguntur, in articulis, inquit Hippocrates, decumbẽt humores. Nec illud quidem à ratione alienum eſt exiſtimare per aluum, aut os, aut ſudorem vacuationem futuram, quæ morbum tollat, ſi antea per eas partes in acceſsionibus natura ſeſe exonerauit. Poſſunt & ex qualitatibus corporis notæ quædam ſumi: quod quũ omnibus conſtare putem, ſuperfluum eſt hoc loco addere. Patent quoq. ſigna, quæ ex ſimilitudine aliorum ſumuntur: quippe quũ ſæpius ſudorem aut uomitũ expectandũ eſſe in tertianis, aut aliis febribus prænũciemus, eo quòd omnes, qui in illis temporibus huiuſmodi morbis laborarunt, omiſsis per eas partes humoribus, aut liberati, aut extincti fuerint. Atque hæc quidem prædicta indicia multo antea quàm hæc fiant medicum præmonent. Inſtantes uerò iam excretiones, & locum, per quem fiant (de quibus Galenus ferè ſolum agit in libris de Criſibus, & alibi, aliarum notis, quæ multo antea eas futuras præmonſtrant, vel

omnino

omnino prætermisſis, vel magna ex parte contemptis) potisſimum ex ſymptomatibus, quæ ſingulas vacuationes præcedunt, præſagiemus: etenim ſanguinis profluuium per nares in febribus ardentibus, ceruicis dolor, temporum grauitas, & tenebræ, vel ſplendores, qui circa oculos obuerſantur, hilaris faciei color, oculi rubicundi, vel lachrymãtes, malæ & ipſæ nares rubidæ, pulſus magni ad exteriora potius, quàm ad interiora: anhelitus difficultas, & ſi quæ alia ſunt huius generis ſymptomata inſtare portendunt: idque eo certius fore ſperabimus, ſi abſint indicia, quæ vel illius per alias partes eruptionem, aut alias vacuationes ſignificare ſolent. Quæ verò ex anni tempore, regione, ægrotantis natura, morbi condicione, eiuſque cauſis ſumi ſcribit Galenus indicia, non tam inſtantem, quàm aliquando venturam ſanguinis euacuationem prænunciant. At in mulieribus, lumborum grauitas, tenſio, & dolor menſium eruptionem, in viris autem venarum ani apertionem proximam eſſe declarant. Si ea (inquam) ſymptomata morbi naturam, aut acceſsiones non ſequantur: ſed iudicatoria ſint indicia. Cæterum vomitum non longè abeſſe indicant totius capitis dolor extenſus cum quadam pulſatione, & calore inſigni, adiuncta ſimul grauitate. Stomachi præterea morſus, & faſtidiũ quoddam, oculorum caligines, vertigines, ſputum multum & tenue, rigor, partium quæ infra præcordia frigiditas, labri inferioris agitatio, pulſus duri, & magni, præſertim in contractione, & inæquales, maximè ſi humor ſit bilioſus, qui ad ventriculum repit. Hæc inquam quum morbis accedunt, nuncii ſunt iam iam inſtantis vomitus. Qua in re illud etiam coniecturam confirmat: ſi quid paulo antea ingeſtum fuit, nec fuerint ſigna, quæ excretionem per ventrem teſtentur. At abſceſſum circa aures, cuius generis tumores, parotidas vocamus, admonẽt aduẽtare ſomnus grauis, capitis & temporum grauitas dolorque, faciei rubor cum quadam hilaritate, ſurditasque ſtatim adueniens; ſic profectò abſceſſum ad inferiora grauitates, doloresque partium earum, in quas abſcedere debet humor præmonſtrabunt. Iam verò per ſudorem excretionem appropinquare teſtantur aluus, & vrina præter rationem ſuppreſſa, & rigor qui ſuppreſsionem huiuſmodi ſequitur, præſertim ſi vomitus ſigna non adſunt: delirium in aliquibus: præterea increſcente acceſsione partes exteriores calidiores, & rubidiores: Item vapor quidam calidus, qui antea non aderat: pulſus vndoſi, & inſigniter molles: hæc enim ferè ſunt vacuationis, quæ per ſudorem paulo poſt fieri debet, ſigna. Atqui vacuationem per aluum inſtare intelligemus, ſi præter rationem vrina ſupprimitur, & aluus paulo antea liberior fuit, magnique adſunt pulſus præſertim in contractione: idque eo certius intelligemus, ſi abſuerint vomitus, & ſudoris notæ: contrà verò vrinæ profluuium aduentare colligemus, ſi aluus ſuppreſſa eſt, nec multo antea copioſiorem vrinam reddere cepit ęger, & abſunt reliquarum excretionum indicia. Præſentia verò ſunt ſigna quæ inſtare criſim admonent. Sic profectò ad horum imitatioaem prędicere vnicuique licebit alias quaſcunque vacuationes, & morborũ diſſolutiones, quæ in ſingulis ægrotantibus contingere poſſunt.

Signa, quæ docent ubi plures ſunt morbi, qui prius, & qui poſtea finietur. Cap. XXIII.

ILlud ſupereſt ex propoſitis ſcopis explicandum, quando plures morbi corpus infeſtant, quinam primo, qui verò deinceps abibit: de qua re nihil commune omnibus morbis à Galeno ſcriptum inuenio: & quæ de febribus complicatis ſcribit libro ſecundo de Differentiis febrium, nõ ab omnibus ſignorum fontibus ſunt ducta, ſed quoſdam relinquit à quibus optima ſigna haurire liceat: quum tamen ars id poſtulet, & ille neceſſariam tractationem oſtendat, quum in libro de Pręnoſcendo referat ſe ſibi magnam gloriam, & famam peperiſſe, eo quòd in Eudemo philoſopho tribus quartanis laborante prædixiſſet non ſolum eum media hye-

me liberatum iri, sed etiam, quæ nam ex illis febribus prius esset abitura. Desiderat ergo res hæc artem, sine qua nemo quod ad id pertinet, rectè præsagire poterit: quæ quidem non aliunde quàm ex prædictis signorum fontibus petetur. Si enim morbi, qui infestant, ita comparati sint, vt vnus alterius sit quoquomodo causa, prius soluetur qui causa est eius, qui ab eo nascitur: Veluti obstructio, quæ febrem committit: priusquam febris ipsa necessariò tollitur, quum alioqui manente obstructione febris curari nequeat. Sic mala intẽperies in parte exulcerata causa est, quominus vlcus curari possit: eodem modo sanies, quæ ab vlceribus emanat, causa putatur, sine qua vlcus curari nequit: vnde ea prius auferenda est: deinde sanandum vlcus. Quinetiam ægritudo, quæ vniuersum corpus afficit, causa existit, quæ prohibeat eum curari, qui partem aliquam infestat. Veluti febris, quæ dolorem capitis excitat, prius abigetur, & remittetur quàm ipse dolor. In quibus quidem licebit prædicere ex morbi natura præmoniti quod in hac re quærimus. At si neuter alterius sit causa, qui minor est in suo genere, & benignior, citius tolletur, quàm qui maior, vel malignior existit. Inter eos enim, qui per crisim desinunt, aut paulatim soluuntur, minores citius semper quàm maiores abeunt. Inter eos verò, qui diuersi sunt generis, maiores nonnunquam maturius quàm minores discutiuntur; veluti febris cõtinua, quæ per crisim soluitur, citius quàm quartana abigitur: quãquam tamen aliter contingere potest, vt tam parui scilicet sint, qui magnas mutationes non admittunt, sed paulatim soluuntur, vt minimo negotio recedant. Sicut diaria, quæ eadem die finitur, & simplex vulnus exiguumque, quod minimo temporis spacio glutinatur, & coalescit: id quod nulli contingit ex his, qui per crises mutationes capiunt. Quamobrem natura singulorum morborum consulenda est, vt intelligamus quis alterius sit causa, & quis in suo genere, aut diuerso citius propulsari possit. Causæ præterea morborum idem etiam ostendunt: nam quæ difficilius patiũtur, vt crassi, viscidi, multique humores, ostendũt suos morbos post alios abituros, quos contrariæ causæ committunt. Hoc sanè pacto, vbi quotidiana, tertianaque hominem affligit, ductis indiciis ex materia ipsarum febrium, pronunciamus tertianam ante quotidianam desituram, quòd illam biliosus humor, tenuis, calidus, & acris, qui facilè mutatur, & expellitur: hanc pituitosus, crassus, & viscidus ad patiendum ineptus pariat. Quinetiam maiores, maligrioresque causæ in salutaribus malis ostendunt suos morbos tardius ad finem venturos his, quos minores benigrioresque efficiunt. Præbet quoque suas notas subiecta materia, nam in parte nobili, rara, natiuo calido abundante, sensu exquisito prædita, quæque meatus habet idoneos ad noxiam materiam emittendam, & in corporis loco sita est, vt facilè remediorum vim admittat: qui nascuntur morbi, promptius tolluntur, quàm qui alias aliter affectas infestant, & si in hoc etiam nõ nunquam aliter contingit. Nam pars obtusiore sensu prædita quum vulnerata est, citius sua mala deponit, quàm quæ eum exquisitum est sortita, propterea scilicet quòd illa remedia statim admittat: qualia affectus ipse postulat: hæc verò mitiora exigit quæ longiore tempore morbis medentur. Proinde spectare hic etiam necesse est, quinam morbi promptius in vna parte, quàm alia desinant: & quæ pariter tenacius conceptas ægritudines retineant, aut deponant, id quod pariter de vniuerso corpore intelligendũ esse admoneo: siquidem in cacochymis habitibus, perperamq. affectis corporibus, & his pręterea, quæ bene habent, quædã mala minore negotio, quàm alia tollũtur, & sanantur: quædã in raris, quædã in densis quædam in duris, quædã in mollioribus, quædã in crassis, aliæ in gracilioribus ægritudines citius aliis recedunt. Quæ corporum differentiæ à medico ignorandæ non sunt, qui quod ars in hac re promittit, assequi studeat. Cæterum vires corporis causæ sunt cum quibus, & sine quibus non morbi propelluntur: quæ & in hoc negotio suas conferunt notas: vnde quũ validæ subsunt facultates, quæ morbum

vnum

vnum vincere debent, aliæ autem infirmæ, quæ circa alium versantur, non immeritò prænunciabimus hunc, cui deest robur facultatis longiorem fore alio, cui illud abunde suppetit. Veluti quum duo affligunt morbi, quorum vnus alteratione & concoctione vincitur, alius expultricis munus desiderat; prius soluetur ille, qui validiori vi subiicitur alio, cui reluctatur infirmior facultas. Porrò à causis iuuantibus, & lædentibus hoc modo signa sumimus. Nam morbi, quibus prosunt minima quæq. remedia, & omnia vel plurima, pauca verò obsunt, antea quàm alii, quibus pauca, aut non nisi maxima auxilia conferunt, multa autem nocent, recedunt: faciunt præterea morbi partes ad id prædicendum. Etenim ægritudines, quæ longiores accessiones habent, & eadem hora inuadentes, non increscentes, quæq. mali sunt moris, longiores, maioresque, & tertio vel quarto quoque die repetunt, & tardè denique mouentur, suasque partes difficilè assequuntur, longiores aliis euadunt. Vndè optimè Galenus libro secundo de Differentiis febrium ad hunc modum scribit. Vtra verò febris desitura sit prius, ex ipsius specie, tum ex ipsius accessionis longitudine, magnitudine, more, motu, circuituum repetitione, anticipatione, & tardatione coniectari oportet. Adhæc symptomata ipsa, quæ morbos, illorumque causas sequuntur, monstrabunt idem quod morbi ipsi, & morbosæ causæ. Nam actiones parum læsæ, parumque mutatæ qualitates, & excrementa, quæ ab eo gignuntur, pauca, concocta, & per commodissimos locos emanātia prænunciant huiusmodi morbum breuiorem fore aliis, quæ contrario modo se habent. Postremò absurdum non fuerit credere, vbi plura vrgent mala, promptius illud abiturum, quod in aliis eodem modo laborantibus prius recessisse nouimus. Sic profectò in his, quos Gallicus morbus infestat, prædicimus pustulas, quæ circa faciem oriri solent, citius quàm dolores, quæ scapulas artusque torquent abituras: quoniam scilicet in aliis ita contingere nouimus, nulla re alia persuasi quàm ex similitudine petitis indiciis. Atque hæc quidem de signis medico necessariis sufficere arbitror. Quæ si quis diligenter euoluat, & perspiciat quid ab aliis de hac re sit traditum, intelliget profectò quantum à nobis sit laboratum, & si quid præterea desiderari posse videbitur, ex positis principiis, & rerum fontibus, ex quibus omnia ducuntur, facilè vnusquisque veritatis studiosus inuenire poterit. Nobis enim satis est artem huius rei excogitasse, & vt puto inuenisse, qua studiosos ad ea, quæ supersunt perficienda, inuitaremus.

Ornatissimo Viro Andreæ PASCHALIO COSMI MEDICIS FLORENTIAE DVCIS PRAESTANTISSIMO MEDICO.

IOANNES ARGENTERIVS. S. D.

LIBELLOS *Duos, quos de Officijs Medici conscripsi, multis rationibus sum adductus, ut tibi potissimum, Præstantissime Andrea, dicarem: quarum quidem hæ sunt præcipuæ, quòd, quum nulli alteri magis quàm medico opus quod de illius munere agit, conuenire putarem, neminem haberem, quem uel doctrina, uel medendi usu tibi præferre possem. Ut enim in alia uniuersa medicina nemini cedis; sic in ea parte antiquissima, & omnium nobilissima, quã Græco nomine* χειρουργικὴν *nominamus, alios omnes, quos unquam noui, longè superas. Omitto quòd illi non sine tuo auxilio à me sint confecti. Quum enim multa mihi occurrerent in hac re dubia, nonnulla uariè ab alijs explicata, quæ quidem filum operis præscindebant; memini me sæpe aliàs tecum egisse; tum præterita hyeme tua opera plurimum adiutum. Nam quum hic Regis Hispaniæ aduentum in Italiam expectares, ut unà cum Francisco primogenito Ducis nostri, tanto (ut speramus) Patre digno filio, & medicus, & fidissimus illius custos Genuam nauigares, otioque interim plus solito abundares; semel integram ferè noctem tecum disputando transegi: & demum hæc, quantacunque sunt, tandem absolui; ut tibi meritò offerenda sint, quæ non minus tua, quàm mea esse puto. Quid uerò non postulant tua in me beneficia? Quid ego tibi non debeo? Nam quum sæpius apud te conquererer de corrupta docendi ratione, qua nunc in scholis inueterato errore plerique utuntur; doceremque quàm difficile esset, tot, tantisque alijs repugnantibus melius aliquid sperari, fierique posse; tu me in antiqua docendi methodo non sine controuersia hærentem, & de re iam ferè desperantem, maleuolorumque artibus, & inuidia oppressum non solum confirmasti; sed etiam ad ea, quæ cepissem perficienda, quæque superessent inchoanda hortando, faciliora omnia pollicendo, & hoc præsertim nomine accendisti, quòd tibi hanc solam docendi rationem semper placuisse omnibus prædicares: nec aliter quidem doceri posse bonas artes, quàm methodo, quæ scilicet rerum naturam, genera, differentias, causas, & effectus inuestigat, quæque à certis principijs exorsa, continente, perpetuoque quodam filo omnia deducit, optimis rationibus, Galeni authoritate, antiquissimorumque scriptorum exemplo ostenderes. Quòd si bonarum artium Professores, qui se in conciliandis, pertinaciusque defendendis antiquis*

scriptoribus; ac etiam formandis diluendisque quæstiunculis, & omnium opinionibus excutiendis inani labore conterunt, ad antiquorum imitationem diuinam hanc methodum semel animo concepissent, & sibi excolendam proposuissent; longè quidem maiores progressus res litteraria fecisset; illiusque studia perfectiora & illustriora iamdudum haberemus. Ac eo sanè magis damnandus est illorum animus, & ingenium, quòd non solum ipsi meliora discere recusent, sed eos etiam, qui conantur bene docere, aut rectè admonentes sequi, a suo instituto deterreant, omnique ratione impedire conentur: quos certè (si ueritatis aliquis esset amplius amor) hortari & iuuare oporteret; præsertim quòd nos interim dum studemus hanc nostram doctrinam ad rationem, & optimos quosque scriptores reuocare, neminem offendi putemus, omnes diligamus, & singulis suas opiniones relinquamus. Quòd si alia omnia in tantis difficultatibus, rerumque asperitatibus nobis deerunt subsidia, in hoc certè haudquaquam mihi defutura est consolatio, quòd tuo exemplo, teque hortante in meo instituto persistam. Hæc ergo tibi trado, & tua authoritate ac fauore præmunita in publicum emitto. Quæ utinam tanta essent, quanta cuperem fore ad præclaram tuam doctrinam, animi integritatem, & synceram fidem posteris mandandam. Ego uerò illa tanta esse putabo, quanta abs te iudicata cognoscam. Quæ si fortè probabis, spero quoque futurum, ut illa alacriori animo utpote tam acri iudicio, & digno testimonio commendata à studiosis omnibus excipiantur.

Vale & perge (ut facis) uir optime eos iuuare, qui candido animo uiuere enituntur, & omni studio, ac labore, artem, quam profitentur, illustrare, posterisque prodesse cupiunt. Ex Pisana Academia Idibus Decembris.

M D XLIX.

IOANNIS ARGENTERII DE OFFICIIS MEDICI LIBER PRIMVS.

De utilitate huius operis Cap. I.

VAE, & quot præstare debeat Medicus, quaque ratione cōmodè in humano corpore agere poterit, suoque munere fungi, hoc loco tradere instituimus: Quæ sanè res omnium præstantissimam, vtilissimamq. medicinæ partem complectitur. Neque enim medicus sanitatis, morborumque genera, differentias, causas, partes, effectus, signa, remedia, & reliquæ materiæ medicæ vim naturamque per se quærit, sed vt ad conseruationem, curationem, & alias actiones, quas varia corporis condicio postulat, ea omnia referat. Quid enim sit sanitas inuestigat, vt eā conseruare posit, vtpote quæ secundum naturam in nobis existat. Sic illius genera, differentias enumerare studet, vt intelligat quæ quotue sint conseruationis genera, differentiæ, & singulis quod illorum natura postulat adhibere valeat. Causas præterea sanitatis scire cupit, vt quum absunt, eas arte restituere, & præsentes tueri posit. Sic profectò morborum naturam, genera, & differentias expendit, vt se pręparet ad eorum propulsionem: nec ignoret in variis morborum generibus, & differentiis varia esse præstanda. Partes verò morborum nititur inuenire, vt earum numero, & multiplici natura explorata perspectum quoque habeat, quoties & quando varianda sint officia, remittendaque, aut intēdenda præsidia, quæ morbis abigendis conferunt. Atqui morborum causas scrutatur, distinguereque enititur, quæ actu, quæue potentia morborum sint procreatrices, vt admoneatur nunc præseruatione, nunc curatione opus esse. Quinetiam effectus sanitatis, & morborum generibus separare enumerareque studet, tū vt eos seruet, qui secundum naturam sunt, tum vt eos propellat, qui præter naturam affecta corpora sequuntur. Signa explicat medicus, vt corporis omnem statum perdiscat, quo postea intelligat, quid seruandum, mutandum, & demum quid illi agere cōueniat. At verò corporis, partiumque condicionem omnem scrutatur, vt agnoscat vbi in eisdem malis ob subiecti corporis naturam varianda sit curatio, conseruatioq. Postremò remediorum, victusque genera, differentias, facultatesque omnes notat, vt habeat idoneam materiā, & instrumenta aptissima, quibus in omni officio vtatur. Quamobrem nemini mirum videri volo, si hanc medicinæ partem de Medici officiis inscripsi. Nam etsi muneris quoque illius est corporis compositionem & naturam cognoscere, sanitatis, morborumque genera, causas, partes, effectus, & signa perspecta habere, & præterea materiæ medicæ vim & naturam tenere, tamen quoniam ea per se non facit, nec scire cupit; sed quatenus ad conseruationem, præseruationem, curationem, & alia, si quæ erunt huiusmodi officia, conferunt; ideo illa ab hoc nomine, & tractatione excludo, quòd scilicet præcipua non sint, nec vltima, nec medico maximè propria, quando illa superiora etiam à philosophis pertractantur: hæc autem sola medicina docet, in illisque versatur. Ac multo quidem minus medici officium hoc loco vocabo vti prudentia, vel quod ad eum spectet sui corporis, morum, vestitus, sermonis & aliorum huiusmodi, quibus gratia, fa-

Cur medici munus hoc quaeri.

ma,& fides comparatur,curam habere,quæ quidem Hippocrates in libro de Officio medici,&de Morbis vulgaribus sexto,alibique passim sub officiis medici cõplectitur:Nam vel hæc ex aliis artibus institutus adfert, vel certe medici nõ sunt, sed personæ potius medicinam factitantis externa quædam officia, nos autẽ quæ propria sunt artis munera,& inter ea præcipua solum hoc loco quærimus. Quæ res quàm vtilis sit, & gloriosa medico, ex hoc cognoscere possumus, quòd ille in hac parte perpetuo versetur,& laudem maximam apud omnes inueniat,ac etiam si quid in aliis erratum sit,huius vtilitate tegatur.Nam si aliquando in sola prædictione futurorũ subsistit medicus,velut quum in desperatis morbis mortem præsagit,id sanè facit, quòd videat nullum curationi locum relictum.Admiratur quidem vulgus medicum, qui de generibus,& causis sanitatis, morborumque optimè disserat,eum tamen sequitur,quem in curatione, sanitatisque conseruatione excellere putat.Diuinatorem eum iudicat esse, qui statum omnem corporis pernouit.Si auxiliis commodis destituatur,sanitatemque tueri, & morbos propellere nesciat, si spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit,labefactatur medicinæ fama,& dignitas. At si moriturum ægrum prædixerimus: quem postea tandem curatio restituat, laudem ex ea maximam, dissimulato prædicendi errore,consequemur.Quid præterea diuinius? quid melius, quàm sanitatem conseruare posse, sine qua homo agere nequit, & morbos propulsare,qui vitam mortalibus vel adimunt,aut fractis animi corporisque viribus ita labefactant, vt nec humana,nec diuina officia exercere valeamus? Quinetiam ab hac parte vniuersa ars nostra nomen accepit,siquidem à medendo medicina dicta.Quo magis eam pro viribus excolere oportet,quãto reliquis omnibus vtilitate,dignitateque præstat,& difficultate eas superat. Etenim quid morbus sit quid sanitas,quæ,quotue illorum genera,& differẽtiæ,quæ,& quot causæ, signa, effectus,& auxilia,quæ ad humani corporis salutem sunt comparata, non magno forte negocio quilibet enumerare potest.At quo modo, quaue ratione seruanda sit sanitas,propellendi morbi præsentes,instantesque præcauendi,nemo rectè intelligere poterit,qui disciplina,usuque medendi optimè non sit instructus.Itaque imprimis illud explicandum esse duco quæ,& quot sint medici officia. Nam hoc ostenso,reliqua postea,quæ huius sunt tractationis,facillimè innotescent.

Quæ, & quot sint medici officia Cap. II.

De numero Officiorum medici nihil collectum, nihilque certum apud Galenum lego: atque etiam illud multo minus constat, quid vnicuique officio subiiciatur. Nam passim ille in Methodo medendi conseruarionis, præseruationis,curationisque mentionem facit, nec tamen interim probat, an hæc sola, an alia adhuc relinquantur medici munera: an præterea hæc sint summa,vel ab aliis nata officia.Nã quòd scribat in libro de Constitutione artis, & in illo cui titulum fecit,An ars tuendæ sanitatis ad medicum pertineat, medicinam vnum perpetuo moliri, nempe vt vitia corporis corrigat, ostendit medici quoque esse ea corrigere,& vitiatam corporis structuram restaurare.Quinetiam nonnulla alia præstari à medico,quæ nec præseruatio,nec conseruatio,& multo minus curatio sub se comprænhendunt,intelligere licebit,si paucis docuerimus quid illis tribuat, subiiciatque.Itaque φυλάττειν, idest conseruare dicitur medicus, qui vitia emendat sanorum corporum: quemadmodum ex eo authore patet,tum alibi,tum potissimum in Arte medicinali,& in opere præcitato,vbi quærit an Medici sit sanitatem tueri.Etenim quoniam bene valentium corporum mala,& vitia adeo exigua sunt,vt nec sentiantur quidem,nec statim appareant,sed temporis progressu cognoscantur,vtpote quæ ætatis cursu ob insiti caloris exsiccãtis vim proueniũt:ideo quum ea emen

ea emendatur,& si afficitur,mutaturque corpus,tamen in eodem statu conseruari illud putatur,quia scilicet parua mutatio est,& insensibilis,vt nec mutatio quidem appareat:veluti quum corpus edit,bibit,dormit,vigilat,ambulat,vel aliquid aliud facit,quo quidem restauratur,& id,quod in eo est deperditum, restituitur, nulla tamen interim insignis apparet mutatio, quales sunt quũ morbosa vitia propelluntur,& sanitas ex morbo paratur.Quamobrem meritò correctionem malorum,quæ sanis corporibus cõtingunt,& omnibus communia sunt,dum bene valemus , proprio nomine conseruationem vocamus : etiam si non solum eum, qui præsens est status,tueri,sed etiam in melius perducere studeamus: veluti quum sani optimum corporis habitũ affectamus.Nam licet paulo maiora sint vitia eorum, qui deteriore sanitate à natura sunt donati, quàm illorũ, qui eam perfectissimam sunt consequuti : tamen non vsque adeo illa euidentia sunt,vt genus actionis mutent: quippe quum in eodem affectus genere versentur qui eorum custodiæ præsunt : siquidem qui optimam sanitatem corrigit,idem facit quod alius,qui corporis sani vitia emendat.Nam vterque sanitatem seruat, & si alius interim melius aliquid assequi enititur , & contrariis etiam vtatur : ita planè quemadmodum qui morbis medetur: nimirum quum ab eo,quod deterius est ad id,quod melius non nisi contrariorum vsu peruenire possimus : nihilominus,vt optimè inquit Galenus,quia in eodem affectus genere persistimus,nempe sanitate,paruaq. adhuc vitia sunt,quæ corriguntur,conseruationis appellationem retinemus.Ergo conseruare dicetur medicus,qui sanorum mala emẽdat,eritq. hoc vnum illius officium, quod bifariam scinditur ex duplici negocio,& scopo : vnum quidem , quod sanitatem sibi propositam in eodem statu tuetur:alterum quum melius aliquid,vel etiam optimum sanitatis habitum comparare studet:ac prioris quidem exemplum est,si medicus hominem natura biliosum in eo statu seruare sibi præponat,secundi verò si eundem ad mediocrem temperiem redigere contendat.At perinde facile non est docere quid ad curationem,aut præseruationem efficere spectet,quãdo quidem Galenus sæpius hæc duo officia inter se confundit,& cuique nunc diuersa,nunc eadem subiiciat.Nam primo,& vndecimo Methodi medendi(vt alios infinitos locos prætermittam)curationem morbo deberi contendit,quum tamen in libro de Natura humana secundo scribat curationem eorum etiam esse,quæ morbos efficiunt,nempe ipsarum causarum,morbos gignentium,non solum autem ipsorum morborum,qui iam geniti sunt.Nunc vero curare eos dicit,qui vtrũque efficiunt,nempe morbos tollunt,& illorum causas rescindunt. Quinetiam primo de Sanitate tuenda medicinæ partem θεραπευτικὴν,idest curatoriam vocat,quæ corporis statum mutat:quo quidem patet eos curare,qui vel causas morborum remouent,vel morbos ipsos tollunt,vel symptomata leniunt, siquidem hæc omnia mutatione opus habent.Contrà vero duodecimo Methodi sentit.Vbi scribit nihil aliud esse curare quàm morbum iam factum auferre.Cæterum in nomine prophylactices,id est præcautionis,siue præseruationis,dum nunc hos,nunc alios sequitur authores,lectorem confundit.Etenim aliquando præcauere eos statuit,qui morborum causas adimunt,aliquando non qui omnem morbi causam, sed eam duntaxat tollit,quæ nondum morbum committit,remouet, propriè præcauere vult, impropriè autem id facere,qui causam eum iam efficientem abigit.At quarto Methodi eum præcauere statuit,qui nõ causas morborum duntaxat,sed quæ naturæ opus impediũt,veluti qui sordem ab vlceribus detergunt,aufert.Adhæc alibi rei præsentis curationem,eius verò quod futurum est prouidentiam esse tradit : quo modo præsentium causarum ablatio,curatio etiam foret : & denique varia hic author de his scribit prolixissimè, quum alios accuset; vanasque esse de nominibus controuersias dicat, iubeatque statim conueniendum esse de nominibus, quibus vti debemus in rebus explicandis; Quòd si saltem ex illius tractatione quod quæri

mus, intelligi posset, nec multæ superessent dubitationes, res tolerabilior foret. Nam illud imprimis explicandum fuerat, quonam modo abigere morbos posit, qui curare dicitur absque remotione causę alicuius. Vt enim de hectica ipsa febre agamus, cuius ablationem propriè curationẽ esse censet, nullo modo interueniente præseruatione, quonam pacto (quæso) intemperies calida adimi potest, quin ipsum calorem excedentem minuamus, qui intẽperaturę causa est. Quòd si ita res habet, vt nihil auferri queat, nisi ablata illius causa (siquidem remedia non ipsi intemperaturæ, sed causis excedentibus debentur) constat profectò curationem causis ipsis pariter adhiberi. Vnde si præcauere est causas morborum rescindere, semper præcauere diceremur, quoniam scilicet semper contra causas pugnamus. Ad hæc, quum inter morborum causas quædam sint, quæ morbum creant, veluti obstructio, & crassus humor, quæ febrem committunt: quædam verò quæ fouent, vt humoris copia, corporisque adstrictio: Aliæ verò, quæ eundem intendũt, sicut sitis, vigilia, quæ præsentes febres exasperant, grauioresque reddunt, dubium est an omnes huiusmodi causas præseruationi subiiciat, an quasdam potius ad aliud officium referat. Ac videtur quidẽ solas effectrices tradere præseruationi: quum scribit vndecimo Methodi illius officium esse causam auferre, quæ morbũ creat. Quod si ita est, cuiusnam officium erit reliquas summouere? alia præterea addenda sunt officia: quandoquidem quædam reperiuntur vitia, quæ nec præseruare, nec curare, nec conseruare aptè dici potest, qui ea corrigit: Veluti ea sunt, quæ in conualescentibus, & senio confectis corporibus reperiuntur. Nam vt medicinæ pars, quæ circa hæc uersatur, ab aliis distinguitur, quæ conseruationis, præseruationis, & curationis præcepta tradit, vt ex Arte medicinali, & eo opere in quo quærit An ars tuendæ valetudinis ad medicum pertineat, satis patet: sic profectò diuersa huiusmodi officia ab illis esse oportet, quod etiam Galenus in Arte medicinali adnotauit, quum de renutritoria medicinæ parte agit, illiusque munus expendit. Verum quædam etiam illic sunt, quæ vt postea ostendemus, damnari possunt: & multa præterea alia excogitare liceret in re proposita non minus necessaria quàm alia prædicta: Ac omnibus etiam illis inuentis, & ex Galeno vtcunque collectis nihil laude dignum effectum esse putauerim, quoniam à certo initio res ipsa nõ exorditur: quo intelligere posimus nõ temere hæc officia poni, & probare, nec plura nec pauciora constitui debere: quod qui ignorat perpetuò in dubio versatur, nimirũ quòd semper vereatur alia ex aliis libris, vel vrgente ratione, munera addi posse: itaque ne superfluo labore nos in Galeni locis citandis & conciliandis conficiamus (quod iamdudum aliis reliquimus faciendum, qui nihil inuenire student, & aliorũ iudicio uiuunt) rem ipsam consulamus, quæ quod quærimus monstrare valeat. Igitur quum nostrum corpus non solum ab externis causis, sed etiam ab insitis principiis perpetuò vitietur, corrumpaturque plus vel minus, pro vehementia scilicet & magnitudine agentis causæ, necesse quidem est artem nostram, quæ corpori humano tuendo dicata est, vnum semper agere, nempe corporis vitia corrigere, vnde et ipsa medicina correctrix ars à Galeno optimè vocatur. Quamobrem illius, medicique vnicum erit primũ officium, quod est corrigere, siue emendare, siue reparare, aut alio nomine quod res ipa ostendit significare velis. At quum vitia, quæ emendatione egent, inæqualia sint, ac in multiplici variaque differentia contineãtur, varia quoque correctionum genera, diuersis nominibus distincta à medicis posita sunt, quibus statim intelligere liceat, quid illorum vnumquodque præstet; quæ, & quot præterea ex eo primo, & communi peculiaria officia nascantur. Ac quòd multa sint vitiorum genera natura inter se discrepantia, aut certè eo modo vt diuersis officiis subiiciantur, docent corporũ variæ conditiones, aliquando etenim bene valemus, aliquando morbis vexamur, aliàs aduersam valetudinem imminere sentimus: adhæc est alia condicio eorum,

qui à morbis conualescunt, & alia eorum, qui senectute premuntur: quorum quidem vitia plurimum inter se differunt, diuersámque medici tractationem requirunt. Siquidem qui sanus est, in eo statu seruari cupit: qui morbis conflictatur, eorum ablationem quærit: alii verò qui sibi imminere morbos agnoscunt, student eos medici consilio & officio arcere: qui autem ab illis euasit, pristinæ sanitati restitui cupit. Senes verò suam quoque quandam curam postulant, qua vita foueatur, emendenturque incommoda, quæ mortem accelerant. Ac quòd hæc mala inter se differant adeo, vt diuersa medici præsidia requirant, ex eo constat, quòd medicinæ partes ob earum diuersitatem, diuersæ sint constitutæ. Nam eam, quæ sanitatis tuendæ præcepta tradit ab officio sumpto nomine conseruatricem: quæ verò morbos propellit curatricem: aliam quæ prohibet ne morbi nascantur, iam male affecto corpore, præcautricem, & præseruatricem vocant. Eam autem, quæ conualescentium curam gerit, ἀναληπτικήν, idest restauratricem, & ἀναθρεπτικήν, idest renutritoriam nuncupát. Illam autem quæ præest senibus, ex corpore ipso subiecto mutuato nomine, γηροκομικήν, idest senilem, appellant. Veruntamen in hoc aliquid etiam est, quod desidero. Quum enim conseruatio mutationi opponatur: quur statim vt conseruatricem, sic mutatricem aliam medicinæ partem non ponimus? Præterea quum conualescentes, senes, & qui cum imminentibus morbis cõflictantur in hoc conueniant, vt partim mutatione, partim conseruatione opus habeant (siquidem hi omnes sub neutro statu inter sanos, & ægros à Galeno in libro ad Thrasybulum comprehenduntur) quur etiã vnam partem ex duabus aliis conflatum non statuimus, quæ scilicet seruet quod est secũdum naturam, & id quod præter naturam est mutet? Sic enim omnia ex certis principiis nascuntur, ac certa docendi ratione constant, præsertim quòd ea alioqui sine nomine relinquatur, quæ symptomata tollit, si mutatricem vnam non constituimus, cuius officium sit omnia, quæ præter naturam reperiuntur, summouere: quippe quum curatoria pars morborum, & non symptomatum propulsioni à Galeno præficiatur, prophylactice verò morborum causas remouere studeat. Erit ergo vna ars quæ humani corporis vitiis emendandis præest, quam ab vna illius parte medicatricem, & medicinam vocare solemus, melius tamẽ correctricem (vt omnibus partibus nomen fiat commune) nuncupabimus. Cuius quidem tres partes statuentur, conseruatrix, mutatrix, & tertia ex his composita. Quod si ita est, & ex arte artifex instituitur officiaque sua sumit, vnum erit, vt diximus, primum officium medici, quod est corrigere vitia, & humanum corpus resarcire. Tria verò alia ex tribus partibus ducta, nempe conseruare, mutare, & horum vtrumque mixto munere peragere. Iam verò etsi inter sana corpora quædam sunt suapte natura sana, & bene affecta; alia verò, quæ perfectam etiam sanitatem sunt consequuta, & hæc omnino seruare in suo statu nitimur, vtpote quæ quod summum est & optimũ iam possideant, illa verò vel tueri qualia accepimus, vel ad id quod optimum est redigere conamur. Tamen (vt diximus) id officium medici non variat, nimirum quum semper ille in cõseruatione versetur. Quinetiam quum in omni corporis statu aliquid sit vt compositio ipsa, vt in bene valentibus corporibus sanitas, aliud vt compositionis causa, aliud deniq. vt effectus, cuiusmodi sunt actiones, qualitates, excrementa, & opera, quæ secundum naturam in bene affectis corporibus peraguntur, conseruare dicitur, qui hæc omnia tuetur; nec aliud eum facere putamus, quum sanitatem ipsam, illius causas, & effectus fouet, quàm quòd conseruet. At in statu præter naturam, & mutatione diuersa officia constituuntur ob eorum varietatẽ, quæ in huiusmodi corporibus reperiuntur. Vt enim verum vero consonat, & falsum à seipso etiã dissentit, sic quæ secundum naturam in nobis reperiuntur omnia sibi fauent, nec vnius conseruatio alterius tutelã impedit. In contrario verò statu morborum causæ remotiores prohibent aliquando ne aliæ, & morbi ipsi abigantur.

Veluti quum febris refrigerantia desiderat, crassus verò humor, qui obstructionem, febremque parit, calefacientia potius expostulat. Quin & symptomata intermitti aliquando morbi & efficientium causarum ablationem suadent. Quamobrem peculiaria, & ea quidem inter se diuersa esse oportet officia, quæ circa huiusmodi corpora versentur. Sed non satis constat adhuc, quot illa esse debeant. Neque enim temere aut ex aliorum opinione ea ponere oportet, sed dictante aliqua ratione & principio, quod rei fidem faciat. Itaque quum in corporibus morbo laborantibus reperiantur morbi ipsi, illorũ causæ, & symptomata, his quidem nulla cura, nullaque præsidia debẽtur, vtpote quæ ablatis morbis, eorumque causis sponte euanescant: quod Galenus optimè duodecimo Methodi tradit: morbi verò ipsi ablatione suarum causarum abiguntur. Quapropter omne officium, omneque medici consilium, in hoc statu circa causas versabitur, quæ si vnius naturæ, & eodem modo causæ forent, vni quoque muneri subiicerentur: at quum aliter res habeat, siquidem inter causas morborum quædam eum constituunt, aliæ faciunt, aliæ nonnunquam augent, vel fouent, vel eius generis sunt sine quibus propelli morbus nequit: aliæ verò, quæ in potentia quadam sunt, vt scilicet facere, augere, fouereque possint. Sunt præterea ex his causis nonnullæ ex genere symptomatum, quæ scilicet à morbis, & aliis causis ortæ rursus morbos ipsos, suasque causas intendunt. Veluti dolor, sitis, vigilia immodica, quæ febres, & humores exasperant. Quibus quidẽ ita positis eum præcauere dicemus, qui causas summouet, quæ nondum aliquid faciunt, sed potentiã habent quidpiam efficiendi, nempe procreandi, augendi, fouendique morbos. Eum verò curare, siue sanare statuemus, qui ea adimit, quæ actu sunt causæ quomodocunque ipsorum morborum. Quòd si huiusmodi causæ ex symptomatis petantur, proprio nomine hanc actionem, & officium, quod earum ablationi studet, mitigationem nũcupabimus: Atque hæc meo quidem iudicio, non perperam statuentur, quandoquidem ratio, communisque loquendi vsus id docent, & ex Galeno etiam idem probare licet. Nam præcautionis, præuisionisque nomen quod futurum est, spectat, & indicat, vnde meritò quæ in potentia, & non actu existũt, ad illius officium referimus: qui vero præsens est morbus, non aliter quàm curari dicitur, quum id, quod ex eo factum est, ablatione suarum causarum auferre nitimur. Sic præfecto mitigari symptomata dicuntur; & mitigatione egere, quæ morbos intendunt, dicere solemus. Quòd vero ex Galeno id probari possit, facile est ostendere, siquidem tertio Methodi, & passim alibi ea, quæ præter naturam sunt, sui ablationem indicare scribit, vnde mutatio, siue ablatio actio est, & operatio medici: qua vtitur in his omnibus abigendis quæ præter naturam existunt. Libro vero quarto eiusdem operis ad verbum ita scribit: rei præsentis est curatio, eius autem quod futurum est, prouidentia: Quod verò nec in præsentia lędit, nec lædere est paratum, id ab vtroque artis officio, tum eo, quod curat, tum eo, quod prouidet, excessit. Atqui duodecimo Methodi, vbi de symptomatum ablatione agit, eum παύειν καὶ ἐγκόπτειν, idest sedare, & rescindere symptomata dicere solet, qui ea auferre nititur, tanquàm mitigare sedareque officium eius sit, qui circa remotionẽ symptomatum versatur. Tria ergo medici sunt officia incumbentis circa id, quod est præter naturam, præseruare scilicet, curare, & mitigare. Cæterum officia illius partis artis nostræ, quæ neutra dicitur, nullo communi nomine continentur, propterea scilicet quòd tres illi status, qui ei subiiciũtur, diuersa requirant opera, adeo vt nullo alio quàm generalissimo illo correctionis vel mixti officii nomine illius munera significari valeãt. Etenim qui præest corporibus, quæ parata sunt in morbos ruere ablatione causarum, quæ nõdum agunt, sed paratæ sunt nisi adimantur morbos procreare, aliud omnino facit, quàm qui curam habet eorum, qui recenter à morbo euaserunt, aut senectute vrgentur. Quamobrem illos præcauere meritò dicemus, qui imminen-

tium

tium morborum causas rescindũt. Eodem planè nomine quo illorum officium significauimus, qui præsentibus morbis ea auferunt, quæ nondum sunt, sed tamen eorum causæ esse possunt. Vtrumque enim officium id quod potentia est ad morbum, respicit. At verò qui à morbo conualescit, extenuatis viribus, & corpore, id solum postulat, vt commoda adhibita nutritione, & alio victu pristinam sanitatem recuperet. Quare meritò ut pars medicinæ, quæ his præest corporibus, renutritoria, & refectoria dicitur: sic medici officium circa ea versantis erit renutrire, reficereque: Iam vero si in senectute constitutum sit corpus, illud etiam ad renutritoriam partem pertinere scribit Galenus in Arte medicinali, quum tamen alibi medicinæ partem γερωκομικὴν ab ἀναληπτικῇ separet, & optimè quidem. Nã qui conualescẽtes tractat, bona victus ratione eos ad pristinã sanitatẽ reuocare studet: qui vero senibus præest, illius ætatis propriã temperiẽ, nimirum quũ nihil melius consequi valeat, seruare nititur. Quòd si alicui alteri medicinæ parti hos subiicere oporteret, inueniremus profectò in præseruatiua quàm in analeptica illis commodiorem locum concedi, quum ob siccitatis, frigiditatisque excessum periclitentur ex leui quaque occasione in tanta virium infirmitate in morbos cadere; vel ergo fingamus huiusmodi officio propriam aliquam appellationem, quemadmodum medicinæ partem illis corporibus datam ab aliis partibus nomine pariter seiunximus: vel si Galenum sequuti, vocabulorum inopia, eos renutrire reficereque dicamus, qui senilis vitæ curam habent; intelligamus non propriè dictam renutritionem, quæ conualescentibus duntaxat debetur; sed quæ alterius sit generis, adiectione scilicet senilis corporis, ne simplici renutritionis refectionisque nomine diuersa inter se officia confundamus. Porrò in hoc duplici corporis statu idem nomen vsurpamus, quum causas ipsius constitutionis corporis emendamus, quod quum circa constitutionem ipsam agimus. Reficimus etenim in cõualescentibus lapsam ipsam constitutionem, illiusque causas, atque etiam vniuersum corpus medicum restaurare dicimus. Ex quibus quidem tandem constare puto quæ, quotue sint ponenda medici officia. Sunt enim hæc (si ea omnia colligas) corrigere, conseruare, mutare, partem mutare, partem conseruare, curare, præseruare, mitigare, reficere, & senum corpora tractare: quorum omnium commune est corrigere, cõseruare proprium bene valentibus corporibus, mutare ægrotis, curare proprium eorum, quæ actu morborum snnt causæ: præcauere omnium, quæ eorundem potentia sunt causæ: mitigare proprium illis, quæ ex symptomatis capiuntur: reficere vero conualescentibus sit peculiare, quod cõmune senibus euadit, senilis corporis adiectione: compositum autem munus ex conseruatione & mutatione tres eos status, quos diximus, complectitur, nempe præcauere morbos, conualescentes restituere, & senes tractare.

Tandem om̃ officia medici -9-

Quæ præcognita ponat hæc tractatio Cap. III.

QVid correctio, mutatio, conseruatio, curatio, præseruatio, mitigatio, restauratioque sit, quidque vnumquodque illorum spectet, cuique operi præsit, & subiectum corpus habeat, circa quod versatur; quæ præterea ex illis nominibus plura officia, quæ vero singula duntaxat, & peculiaria significent, abunde docuimus. Quin & illud patet nec plura, nec pauciora, quàm quæ posuimus esse posse medici munera. Nunc vero quænã præcognoscenda sint à medico qui hanc partem pro dignitate excolere velit, paucis aperiam: vt studiosos admoneam non statim curandi, conseruandique rationem quærere debere, priusquam alia multa didicerint, sine quibus hæc assequi nõ poterunt. Quæ vero hæc, & quot sint, ex natura rei perspicere licebit. Quum enim actio omnis, omneque officium varietur ob diuersam naturam eorum, quæ nos ad agendum mouent, tum ob sub

3 prius scienda ut bene executioni mandemus quod facere volumus

inter

iectæ materiæ differentiam, vel ob agentium causarum inter se discrepantiam, necesse erit hæc tria capita diligenter excutere, ex quibus tota huius rei consideratio petetur. Itaque imprimis, qui sint, & quot corporis status inter se diuersi præscire oportet. Ex hoc enim postea intelligemus, quot sint officia, quæ circa eos versantur; deinde natura cuiusque status perspecta esse debet, quo cognoscamus quid secundum naturam, aut illi contrarium, aut mediam inter ea conditionem obtineat. Hinc sanè patebit quid duntaxat conseruandum, quid omninò immutandum, quid mixtum officium desideret: quinetiam quid inter ea causæ rationem habeat, quid constitutio ipsa, uel cōstitutionis effectus sit, ignorandum non est, siquidem id docet, quando præseruatione, aut curatione, vel mitigatione in ægrotis sit opus, quidue medici operam postulet, aut non: sanitatis namque effectus cum sanitate ipsa seruantur: Symptomata verò nonnunquam adeo sunt vehemētia, vt ea prius lenire opus sit, quàm morbo occurramus. Horū verò omniū genera, differentiasque perspectas habere expedit: propterea quòd hæc admonēt quo genere, quaue differentia actionum vtendum sit. Aliter namq. curamus morbos, qui ad intemperiem pertinent, aliter eos, qui in instrumentariis partibus consistunt, aliter magnos, quàm paruos: Quin & aliis remediis causas oppugnamus, quæ vehementes sunt, aliis verò eas, quæ mitius agunt, alio modo sitim quàm dolorem mitigamus: Quæ nemo vnquam rectè præstare poterit, qui ignoret, quot sint genera, & differentiæ status nostri corporis. Ad hæc vis & natura illorum omnium perdiscenda. Plurimum enim refert in causis scire quid vniuersum corpus, aut vnam partem duntaxat afficere valeat, quid per se, quid per accidēs agat, quid item tempore mitescat; aut grauius reddatur: quid foris solum, vel intus etiam agere queat, & denique vis omnium causarum, quæ morbos excitant, fouēt & intendunt, ita cognitu est necessaria, vt absque ea nequeas intelligere quibus remediis, quoue modo sanitatem comparare valeas: Siquidem vbi est quod vniuersum corpus molestat, auxilia sunt quærenda, quæ possint vndiquaque prodesse: vbi verò adest, quod vnam partem vrget, frustra præsidia quærimus, quæ pluribus conueniunt: Si ab his, quæ extrinsecus lædunt, morbi sunt concitati, admonemur maiorem quoque spem collocandam in externis, quàm internis præsidiis. Quòd si concitata & vehemens sit causarum vis, petenda sunt auxilia, quæ pari celeritate, & vehementia malis succurrere possunt. Iam verò in morbis ipsis plurimum refert nouisse quis nam salutarem, aut lethalem naturam acceperit, quando in his præsagimus quod futurum est, nec curationem generoso aliquo remedio aggredimur, illos verò omni cura abigere nitimur. Cæterum inter symptomata eiusdem generis quædam reperiuntur, quæ perinde lædunt, vt mitigationem postulēt, alia verò quæ si lenias, hominem plurimum offendes. Nerui siquidem dolor mitigari debet, quum vim habeat perimendi: At capitis dolor, qui instante crisi oboritur, excretionem prænunciat, qua morbus extinguetur. Ac (vt breuiter dicam) omnium quæ prædiximus naturam, & vim tenere eum conuenit, qui corporis vitia emendare studeat. Quamobrem signa illi quoque necessaria sunt, quorum beneficio ea agnoscat, quum antecesserint, aut adsunt, vel futura sunt: nam præsentibus morbis curationem aggredimur, eos vero præcauemus, quum immi nent. Quòd si iam præcesserunt, restauratione in recenti adhuc affectu, vel conseruatione sanitate iam parta vtimur. Iam vero corporis subiecti, partiumque omnium natura ad hanc rem consequendam est perquam cognitu necessaria. Etenim huius rei contemplatio ad affectuum naturam, illorumque differentias cognoscendas plurimum facit, ac etiam (quod nunc potissimum quærimus) medici officia variat. Nam temperies, quæ secundum naturam est, quantū excesserit morbus, qui in ea consistit, quantoque proinde sit opus remedio coindicat: aliudque præterea esse agendum in parte intemperata quàm aliter affecta mōstrat. At quæ inter

inter se diuersæ sunt temperaturæ, diuersas actiones exigunt, siquidem quæ sicca est pars, aliud quàm humida, rara quàm densa, & dura quàm mollis expostulat. Porrò instrumentariarum naturalis conformatio, vt morbi excessum, sic remedia etiam monstrant. Quippe plurimum vitiatam agnoscimus esse partem, quæ à naturali sua conformatione, vel alio, quod secundum naturam illi inest, valde recedit. Docet etiam quiddam peculiariter moliendum esse, quod nulli alteri sit commune: veluti & reliqua, quæ instrumentarias partes componere dicuntur, vt peculiaris, & distincta est ab aliis singulorum natura. Genus præterea remedii, & locum patefacit conformatio. Solidas siquidem partes vehementiore remedio persanamus, in concauis verò mitioribus auxiliis vtimur. Sic profectò ventriculo affecto nouimus per os nos illi succurrere posse, quòd scilicet cauitaté habeat, quæ deuorata remedia continere valeat. At partis magnitudo etiam molem remediorum ostendit: intemperato siquidem hepate, vel ventriculo intelligimus ex illorum magnitudine quanta oporteat esse remedia, quæ foris adhibentur, aut intus quoque sumuntur. Neque enim duos, aut tres aquæ medicamẽtosæ congios propinare auderemus, nisi perspectum nobis esset tantam esse ventriculi cauitatem, vt hanc rei copiam capere possit. Ostendit autem remediorum, quæ adhibentur corpori figurã, partiũ figura, sic enim cerata quæ adhibentur ventriculo ad scuti formã figurant medici, & oblonga volũt esse, quæ lieni accõmodantur. Cæterum partiũ numerus nonnihil etiã hanc tractationẽ iuuat. Vt enim multæ particulæ deperditæ, aut additæ maiorẽ esse morbũ produnt, maioraq. ob id remedia postulãt, sic ea plura necessariò esse adhibenda numerus partium manifestat: excalefactis siquidẽ renibus duobus remediis refrigerantibus opus esse intelligimus, præmoniti scilicet ex numero partium duos esse renes, qui diuiso remedio egeant: nimirum quòd vnum paulo latius non sufficiat, verentes interim ne spina refrigerantiũ vsu lædatur. Porrò cõpositio partium plurimum ad hanc rem facit. Nã ex illarum situ vbi adhibẽda, & qualia oporteat esse præsidia agnoscimus: quippe quæ in profundo sunt sitæ, remedia, quæ extrinsecus ei parti, cui interna subiacet, applicãtur, validiora postulant. Sic etiam quũ per assumpta medicamenta morbis partiũ medentur, vehementiora eligimus auxilia, quum partes affectæ ab ore longe absint: propterea quòd remediorum vis ob viæ lõgitudinem alteratione multarũ partium, & multiplici mixtione humorum partim exoluitur. Aliquid præterea cũ propriis remediis admiscemus, quod vehiculum sit, aut aliam qualitatem in eo molimur cuius beneficio ad distantiores partes peruenire valeãt. Quomodo potiones, quæ affectis renibus, & vesicæ præparãtur, liquidissimas efficimus, & cantharides nonnunquam cum illis miscemus. Connexio partium suam quoque in hac re præbet vtilitatem: quandoquidem hac ratione agnoscimus per quem locum affectis partibus potissimum succurrere liceat. id sane docuit vẽtriculum per os, & anum vacuari posse, hepar verò per easdem vias atque etiam per vrinam, sudorem, sanguinis profluuium exonerari, quòd scilicet venas habeat, quæ cum ventriculo, intestinis, & renibus coniunguntur, quæque in anum, nares, externasque omnes partes desinunt. Adhæc prænouisse oportet partium proprietatem, dignitatem, vtilitatem, officium, & actionem, quam singulæ in corpore exercent. Etenim ex proprietate quadam ipsarum partium, & occulta natura, nouimus cantharides renes ipsos, & vesicam potissimum afficere. Vnde quum huiusmodi partes laborant, ab illis nonnunquam præsidia petimus, quod temere in aliarum morbis faceremus. Principes partes, vt hepar, ventriculum, cor, cerebrum mitioribus remediis, paulatimque eductis noxiis humoribus exoneramus: alias autem, quæ nullam in corpore dignitatem obtinẽt, vt ossa, carnem, perinde vt affectus postulat, tractamus. Mitius præterea cum illis agimus, quas vtilissimas esse cognoscimus, vel ob actionem, quam edunt, vel quòd in ea exercenda principatum teneant: quemadmo-

dum læsa voce ob musculi,& nerui alicuius vulnus maiore diligẽtia nerui,quàm musculi morbum curare studemus : quòd ille suapte natura dignior sit, & præcipuam vim in sentiendo & mouendo partibus præbeat. Vesicam,renes,intestina, venas,& arterias,magna adhibita cura sanamus ob publicum officiũ,quod in corpore exercent.Quibus quidem præcognitis ex anatome,aliisque rationibus(neq. enim hoc loco illorum cognitionẽ docere instituimus)rerum omnium, quæ corpus nostrum aliquo modo afficere possunt,genera,differentiæ, natura, visque omnis perdiscenda est : quippe quum ob horum discrimen(vt proposuimus)medici officia,& actiones differant. Igitur intelligere oportet imprimis quid ad humani corporis vsum accommodari posit, quid item illud seruare, quid immutare, quid præseruare, mitigare, curare, restaurareque valeat. Quid item simplex sit, quid verò compositum,quid vehementer facilè,aut difficilè,quid intus,quid foris, aut vtrinque vim suam exerceat : quænam vniuersum corpus, & quæ vnam duntaxat,aut plures partes afficere queant. Adhæc quid per se,quid per accidens agat,quid paulatim, quid subitò, æqualiter, vel inæqualiter, cum dolore, vel voluptate aliquid præstet,& denique propriam, & ascititiam eorum, quæ in hominis vsum veniunt tanquam vngues, & digitos (vt aiunt) teneat oportet medicus : Sic enim quid cuique conueniat, facilè reperiet, & singula singulis accommodabit.

Per quæ fiat conseruatio Cap. IIII.

POsitis omnibus medici officiis,propriaque singulorum natura explicata, ac etiam eo ostenso,quo ille opus habet,vt in vnoquoque munere se optimè gerere posit; illud hoc loco sequitur explicandum, qua materia in singulis officiis exercendis vti debeat,idque eo præsertim à nobis pertractandum est, quòd varia de hac re apud Galenum legantur,quæ lectorem facilè confunderent,nisi paulo diligentius explicarentur.Nam(vt a conseruatione exordiamur)quum inter corpora quædam plane temperata sint,& in omni mediocritate,quantũ humana condicio patitur,constituta : quædam vero sana quidem & ipsa, sed à summa ea mediocritate plus vel minus recedentia , illa victu temperato, & omnino similibus conseruari omnes concedunt; quum alioqui à dissimilibus mutentur, & in deterius(nimirum iam assequuta quod est optimum)labãtur;eos uero corporis status, qui à mediocritate illa exactissima recesserunt,similibus intendi, dissimilibus autem conseruari quibusdam videtur; alii vero conseruationem semper per similia fieri arbitrantur,vtriq. certè Galeni authoritate(qui nunc vnum,nunc aliud statuit)confusi. Etenim in Arte medicinali omnes intemperies victus qualitate, & gradu simili,& æquali conseruari scribit; id quod etiam octauo Methodi,& passim alibi confirmat : atque id quidem meritò.Nam quod simile est, vim mutandi non habet,quippe quum à contrario,& dissimili omnis contingat mutatio:quemadmodum etiam Aristoteles in Physicis tradidit. Præterea idem in omni ferè genere rerum contingere videmus. Siquidem calidiora animalia in locis calidioribus,vt leones in Aphrica, frigidiora in frigidioribus; sicut pisces in aqua optimè degunt,& cõseruantur:in contrariis autẽ,aut penitus extinguuntur,& certè plurimum à natura propria desciscũt.Quæ autem conseruationem per contraria fieri ostendunt,hæc sunt.Primo quòd Galenus scribat libro primo de Alimentis intemperies seruandas esse per contraria, deinde quòd libro sexto de Tuẽda valetudine præcipiat idem author in calida,& frigida temperie semper vtendũ esse contrariis,siue illa seruare,siue mutare velimus,propterea quòd à similibus (inquit) in morbum facillimè labũtur huiusmodi temperies.Quinetiã similia similibus offendi scribit tũ in Arte medicinali,tum in Aphorismis, quum ait calidam temperiem æstate malè habere, hyeme benè degere; frigidam verò contrà æstate benè, hyeme

hyeme malè affici. Addit & ſenes calidis, & humidis vti debere, qui tamen frigidi ſunt,& ſicci. Videtur præterea ratio huic rei ſuffragari. Qui enim calidus eſt fortè vt vnum, ſi vtatur victu pariter calido, putatur fieri calidus, vt duo: Vnus enim gradus additione alterius multiplicatur. Hæc & ſimilia argumenta tanti momenti apud Neotericos habita ſunt, vt in errores inextricabiles illi inciderint, vt locos iſtos (vt videtur) diſcrepantes inter ſe conciliare poſſent:quid verò illi ſenſerint,liceat vnicuique videre. Neque enim ſophiſmata hic tractare, ſed quid rei natura poſtulet, & quo modo interim Galeni loci ſint intelligendi, breuiter aperire volumus. Ac illud imprimis docendum eſt, quonam modo conſeruatio à ſimilibus fieri intelligatur. Neque enim id in omnibus ita intelligendum eſt, quaſi corpus à ſimilibus nullo modo afficiatur. Nam etſi in his,quæ actu ſimilia ſunt,verum id eſt;in his tamen, quæ facultate potentiaque ſimilia exiſtunt, dum actio fit, corpus mutatur:veluti dum cibus concoquitur, ex reactione calorem corporis remitti neceſſe eſt: Adhæc quum exercetur corpus,calidius redditur,quod temperatū eſt,cuius rei indicium eſt reſpiratio,quæ per huiuſmodi,vel moderatas exercitationes in magnitudinem mutatur,celeritatem, & frequentiam, quæ quidem caloris auctionem ſequuntur:Sic profectò,qui humidiore eſt temperamento, quum cibum appetit,& potum, ſiccior quodammodo eſt redditus,cibiſque humidioribus aſſumptis,qualis illius natura ponitur,humidior fieri videtur. Huiuſmodi enim cibo ſqualidior corporis intemperies irrigatur,humidiorque euadit, quàm antea eſſet, dum appeteret, inediaque laboraret:proinde videretur non à ſimilibus hoc modo conſeruari,ſed potius mutari corpus. Ita ergo intelligendum eſt, quod dicitur ſimilia ſimilium vſu conſeruari, non quòd aliqua mutatio non fiat,dum id,quod eſt potentia,actu ſimile euadit,ſed quòd perfecta ea actione,& eo remoto,quod rei adhibitionē ſtatim neceſſariò ſequitur, propria ſcilicet rei vi ſpectata id contingat:quòd ſi interim dum actio fit corpori mutatio aliqua contingit (nam alioqui corrigi nequirēt vitia ſi modo correctio motus quidam eſt,qui ex contrario in contrariū abit) adeo tamen illa exigua eſt,quæ inter hoc modo ſimilia reperitur actio, vt nullam mutationem euidentē recipere corpus videatur. Vt enim vniuerſa medicina corrigit,mutatque corporis ſtatum, illius tamen quædam pars cōſeruatrix ſtatuitur, quæ ſcilicet tam parua vitia in melius mutat,vt ſenſum lateat, an ſeruet omninò in eodem ſtatu nihil addendo, vel minuēdo, an mutationem aliquā interim moliatur. Sic ſanè conſeruantia ſimilia intelligere oportet, quod ea,quæ inter illa eſt diſſimilitudo,inſenſibilis exiſtat. Addendum præterea eſt corpus à ſimilibus ſeruari,quantum illius cōditio patitur:Nam perpetuò corpus exſiccatur ætatis curſu, etſi interim perpetuò humidis vtamur:non quòd deſit apta materia,quæ id reſtituat, quod diſſoluitur, quādo iiſdem nutritur,quibus cōſtamus:nec quòd minus familiaris ſit,quæ ex carne,& alio probo nutrimento reponitur ſubſtantia quàm quæ eſt diſſoluta,ſed quòd tantum adiicere,quantū abſumitur, nequeamus:idq. non præter rationem,ſi modo caloris natiui vis,qui diſſipationis reſtaurationiſq. eſt author,perpetuò humorē abſumit,concoquere verò continuò nequit,ſed hæc aliquando ſuo loco commodius demonſtrabuntur, in eo ſcilicet opere, quod de nutriendi ratione,Deo fauente,aliquando edemus. Itaque ſi his modis cōſeruationē fieri intelligamus,illud quoq. inueniemus in omni genere cauſarum conſeruationē per ſimilia perfici:In his enim,quæ alterant corpora, nullamque interim ſubſtantiam illi adiiciunt,certiſſimum id eſt.Nam ſi actu illa ſimilia ſunt,quū nulla actio inter huiuſmodi contingat,neceſſe profectò eſt in eodem ſtatu corpus cōſiſtere.Quòd ſi etiam concedamus vtriuſque qualitates coniungi,quæ ſcilicet noſtri ſunt corporis,& alterius,quod admouetur,nihilominus intēſio,aut remiſsio qualitatum nulla fit, non magis quàm ſi æquè alba inter ſe miſceantur, ex quibus

quod resultat, non magis album est, quàm sit alterutrum: Eadem (vt arbitror) est in his ratio, quæ potentia & vi talia existunt; ad actum enim perducta, similia illis euadunt, quæ suapte natura huiusmodi reperiuntur. Cæterum in his, quæ substātiam aliquam corpori addunt, veluti in nutrimento, idem cōtingere puto, etsi id omnibus persuaderi nequit: putatur etenim ab imperitis biliosus cibus calidius reddere corpus biliosum, eo quòd huiusmodi cibi vsu bilis augeatur, ad cuius incremētum sequitur humorum frigidorum diminutio, & corporis ad calidius mutatio. Verum non ita res habet: quippe quum biliosus cibus bilioso humori non addatur, sed solum restituat humorem & substantiam, quæ ab eo corpore est dissoluta, nec planè bilis est quod additur, sed biliosum, eiusdemque qualitatis cum reliquo humore, qui in corpore continetur: Satiusque est hoc modo ex rei natura intelligere conseruationem fieri per similia, quàm eos sequi, qui similia intelligūt, non qualitatibus, sed effectu, quandoquidem id omnino ridiculum est, atque ipsi Galeno planè aduersatur, qui scribit calidum à calido, eoque ipso æquali in gradu seruari & foueri, & absurdum putaret, si quis intelligeret frigida calidis esse similia, quòd illa horum naturam mutuò tuerētur. nimirum quum similitudo in ipsis qualitatibus nō earum affectu ab eo quæratur, & omnibus philosophis ponatur. Itaque ex his patere puto tū cibo, tum potu, exercitatione, somno, vigilia, & denique aliis omnibus similibus corpora conseruari, atque adeo eam, quam habent temperiem, & structuram retinere: Nam quæ contrà adferuntur, ex conseruationis duplici significatione, & vsurpatione, cuius Galenus in Arte medicinali meminit, facilè diluuntur: seruari enim eos dicit (quod etiam antea ostendimus) qui sani sunt, in eodem denique statu retinentur, vel etiam qui in melius mutantur, proinde quum senes calido, & humido victu, calidos frigido, & denique omnes intemperaturas contrariis tuendas esse dicit, conseruationem sumit, qua ad melius sanum corpus reducitur. At quum per similia conseruationem fieri meminit, de ea intelligendus est, qua id duntaxat, quod est deperditum, corpori restituere, nec pręterea melius aliquid illi comparare studemus. Nec obstat quòd calidum & frigidum contrariis semper egere scribat, siue seruare in eodem statu, siue in melius mutare huiusmodi temperiem laboremus: Par etenim est in his qualitatibus, vt in aliis ratio: siquidē calidum calido, & frigidum frigido in suo statu seruatur: sed quoniam rerum quātitatem, quæ in vsum nostrum veniunt, exactè metiri nequimus, si paululum excesserimus, præsertim in qualitatibus maximè actiuis, morbi causa facilè fit huiusmodi excessus. Vnde præcipit eo loco, non tam quod natura rei vult, quàm quod vsu tutius est, maximè quòd scribat se in eo opere præcepta tradere velle non solum medicis, sed etiam aliis omnibus, qui conseruandæ sanitatis artem aliquam quærunt. Porrò similia similibus offendi, iuuari autem contrariis, excepta temperata natura, cui similia semper conferunt, ita intelligendum est: vt similia similibus nec lædantur, nec iuuantur, si modo pari mensura similia similibus adhibentur: & iuuari in hoc casu idem est, quod melius aliquid comparari. Si autē excedat, quod similis est qualitatis, si corpus, cui admouetur est quod excedit, iuuatur: quippe quod vehemētius calidum est minus calido tēperatur. Si verò id, quod admouetur exuperat, corpus nostrū læditur, de quo quidem Gal. intelligit, quum scribit similia similibus offendi, iuuari autem contrariorum vsu. Quamobrem quum præcipit ille pueris, humidisque corporibus humectantia semper adhibenda, non id facit, quòd putet exsiccantibus huiusmodi corpora ad meliorem temperiem non reuocari, si pręsentem illorum statum spectemus: (Siquidem superflua humiditas siccantium vsu laudabilem mediocritatem assequitur:) Sed quoniam humor naturæ amicus ad incrementum, vitæque longitudinē facit, quæ vel nobis inuitis, ætatis progressu, perenni actione natiui caloris dissoluitur, dissolutioni autem (quantum fieri potest) humidorum vsu repugnandum

est,

eſt. At contrà ſenibus calida,& humida exhibet,quoniam eò peruenerunt,vt nō ſolum tutela proprii ſtatus, ſed etiam mutatione in meliorē (quantum nobis procurare licet) opus habeant:quandoquidem exceſſu frigidi, & ſicci morbos facillimè contrahunt,mortemque accelerant:humidis verò & calidis bene valent, vitæque curſum tardant.

Quæ & quando conſeruari debeant corpora. Cap. V.

QVoniam verò obiter attigimus quaſdam temperaturas in eodē ſtatu perpetuò conſeruandas eſſe,alias verò contrariorum vſu in melius mutandas; operæpretium fuerit paulo diligentius hoc loco de hac re agere, & expendere,quænam corpora planè conſeruare,quæ vero mutare,& quando oporteat.Qua in re Galenus paſsim ſcribit temperatos temperatis ſemper egere,intēperatos verò ſimilia poſtulare,ſi quidem eos ſeruare velimus, diſsimilia autem, ſi ad meliorem conditionem eos reuocare ſtudeamus.At ego puto aliter eſſe ſentiēdum, humidam ſcilicet temperiem humidis ſemper egere, nec vnquam mutationem requirere; mutandam autem eſſe temperatam etiam ipſam in eam, quæ humida eſt. Si enim hanc temperiem in libro de Sanitate tuenda, quantum fieri poteſt ille ſeruari iubet, & pueros quoque nimio humore abundare fatetur,nec tamen eos exſiccari patitur, ſed omni ratione alendum eſſe fouendumque eorum humorem cenſet,ea ſola ſimilia requiret. Nam et ſi ea,quæ mediocris eſt temperies,ſuapte natura optima cenſetur,quoniā tamen iam mediocritatē eſt aſſequuta,nec poteſt diu in ea cōſiſtere,propterea quòd caloris vi humiditas cōtinuò abſumitur,eo tēperata deterior eſt quàm humida, quòd citius exſiccatur,& ad vitæ finem properat:quæ autem humida eſt, etſi deteriores actiones nonnullas, quàm quæ temperatior ponitur, ab initio edit,progreſſu tamē temporis mediocritatem quoque aſſequitur,diutiuſque in ea perſeuerat,tardiuſque vitæ curſum peragit, ac (vt vno verbo dicam) omnibus aliis præſtantior euadit. Quibus profectò fit omnium optimam cenſendam eſſe temperiem,quæ humida eſt,eamque ſolam ſeruandam,alias autem omnes,quæ ſecūdum naturam ſunt,ad eam reducendas. Siquidem eas & conſeruare, & interim ad id, quod optimū eſt,redigere ſtudemus. At eam, quæ præter naturam eſt:ad naturalem,& vnicuique propriam primò referre nitemur,nimirum quòd laborante corpore,id ſolum procurandum ſit,vt illi propriam ſanitatem,& nihil melius comparare quæramus,quamquam tamen nihil prohibere video,quo minus tunc temporis cōtendamus aſſequi quod eſt optimum,id quod poſtea fieri poſſe demōſtrabimus.Nunc verò ex prædictis illud intelligere licet, quænam ſcilicet inter naturales temperies maximè ſint permutandæ.Sunt enim illæ, quæ vel vitæ finem accelerant, vel nimio exceſſu frequentes grauioreſque morbos pariunt. Ac in eo quidem genere ſicca,& frigida primum locum habet,ſecundum ſicca,tertium frigida ſibi vindicat.In quarto loco ponenda eſt calida,& ſicca:Deinde calida,poſtea frigida & humida, ſequitur hanc temperata,poſtremò calida,& humida. Nam & hanc fortè etiam magis quàm ipſam temperatam ſeruādam eſſe credemus, ſi modo vita calore & humore conſtat.ſequitur humida quæ (vt oſtendimus) ſeruanda eſt, & minimè permutanda.Quòd ſi ita res habet,quæ illi contrariæ ſunt,frigida,inquam,& ſicca,imprimis permutanda fuerit,tanquam naturæ, & vitæ maximè aduerſa,ſecundū verò locum ſiccæ damus potius, quàm frigidæ, quòd ſiccitas natiua immedicabilis ſit,& ablato humido pabulo, quo natiuus calor gaudet, frigiditatem etiam ſibi adſciſcat, hæc verò ætatis curſu melior aliquando euadat, ſiquidem vigente ætate in omni corpore calor mediocritatem excedit augeturque. In tertio loco frigidam collocauimus potius quàm calidam, aut calidam & ſiccam:quoniā etſi minus humoris fri-

gida, quàm calida abſumit, tamen minus quoque reponere poteſt. Quippe quum non niſi per coctionem, & attractionem nutrimẽti, quarum functionum calor, & non frigus author eſt, diſſoluta à corpore ſubſtantia, reſtituatur, reponaturque. Calidam verò, & ſiccam præcedere debere alias ſequẽtes conſtat, quòd ſuapte natura calor ſiccitatem pariat; idq. eo promptius, ſi eam iam annexam habeat. Quãobrem etſi frigida, & humida ad coctiones fortè ineptior eſt, tamen quoniam in hoc corporis ſtatu humor natiuus exuperat, nec eſt, quod eum vehementius diſſoluat, minima quæque reſtauratio ſufficere poteſt, & minus ob id in hoc, quàm alio mutatione eſt opus. Sequitur deinde calida, cum qua mediocris eſt ſiccitas, & humiditas: hæc enim mutatione eget, quoniam ſatis copioſum humorem non habet: poſt quam meritò temperatam poſuimus, propterea quòd non eſt quod tantum diſſipet, etſi par eſt in vtroque ſtatu humiditas, quia tamen nõ ſatis natiui humoris eſt in temperato corpore quantum requiritur ad vitæ longitudinem naturaleſque functiones probè obeundas, ob id eam pariter mutatione egere cenſemus, comparandumque adhuc illi eſſe copioſiorem humorem natiuum, quo quæ abundat corporis conditio, perpetuò in eo ſtatu, quantum ars noſtra aſſequi poteſt, & humana conditio patitur, retinenda, ſeruãdaque eſt. At inter temperatam, & humidam ex his, quæ mutatione egent, calidam, & humidã poſtremo loco collocauimus: quia in hac adeſt copioſus humor, qui in temperata mediocris eſt. Quòd ſi calor etiam vincit, qui humorem abſumere poteſt, habet tamen maiorẽ quoq. quàm temperata natura uim ex felici coctione, quæ calore, & humore gaudet eundem reſtituendi & reponendi. Quare non ſolum humida temperies, ſed etiam illa in qua calor pariter abũdat, in hoc caſu melior cenſenda eſt, quàm ipſa temperata: Quod etiam putarunt antiquiſsimi medici, vt ex primo libro Galeni de Temperamentis videre licet, qui eam, quæ optima eſſet in humano corpore tẽperies calidam, & humidam et quæ huiuſmodi foret, optimam eſſe cenſuerunt. Iam verò in eo ſecundo genere, quod mutationem requirere propoſuimus, inter omnes reprimenda eſt calida, & humida, quippe quum huiuſmodi ſtatus putredini maximè ſit obnoxius, vbi abundè huiuſmodi qualitates pariter exceſſerint: eſt enim huiuſmodi natura admodum morboſa, nec leuioribus quidem, ſed grauiſſimis paſsionibus ſubiecta. Secundum locum ſibi vindicat humida cum calore cõiuncta. Nam pari ratione vbi humor à calore non vincitur: morboſum oportet eſſe corpus. Sequitur deinde calida: ſiquidem exuperãte calore via patet acutiſsimis morbis, qui cum febre coniunguntur. Poſt hanc ſuccedit frigida minus quidem quàm calida efficax: & inter ſimplices poſtrema ſicca: Quum enim tardiſsimum motum hæc habeat, inducias longas prębet, vt commodo tempore correctionem tentemus, quum aliæ, quæ periculoſiores ſunt, etiam emendationem poſtulent. Ex ſimplicibus verò, & ex his, quæ ſuperius ſunt tradita, licebit intelligere quo ordine collocari debeant, quæ compoſitæ ſunt. Nam poſt calidam, & humidam, quę calida eſt, & ſicca, deinde frigida, & humida, poſtremo frigida, & ſicca promptam mutationem poſtulabunt. At quæ præter naturam ſunt, ſubitò omnino quantum illorum natura exigit, & res permittit, corrigendæ: quum alioqui mora creſcant, difficilioremque curam reddant. Quæ verò ſecundum naturam eſt, per morbos, & vitæ occupationes permutari non debet inquit Galenus in Methodo medendi, quum ſtudeamus, dum laborat corpus, priſtinam ſanitatem comparare, nec illud aliam præterea mutationem, qua meliorem conditionem aſſequatur, admittat. Quoniam præterea ſubitas mutationes, vehementeſque natura non ſuſtinet, liberam ab omnibus negotiis vitam eſſe oportet, tum ne aliis occupationibus corpus debilitetur, tum etiam, vt continuò, paulatimque mutationem proſequi valeat: inter quæ nonnulla rectè, alia verò fortè ſuperſtitioſè dicta exiſtimo. Nam quòd vrgentibus morbis nihil aliud quærendum ſit, quàm vt propriam valetudinem

nem recuperemus, rectè id quidem sit dictũ, quando multa præstare nequit quod ægrotat corpus ex his, quæ ad bonum habitum comparandum sunt necessaria, veluti sunt exercitationes, somni, & vigiliæ opportunæ, & si quæ alia sunt huiusmodi: tamen nihil obest interim, vt corpus suapte natura calidius, dum calido morbo tenetur, frigidiore victu vtatur, quo non solum morbum propellere, sed etiã meliorem temperiem, quàm quæ sibi propria est, comparare valeat. Verum illud quid obstat quo minus per vitæ occupationes mutationem proprii status aggrediamur? Nam quum causæ, quæ vitia secundum naturam emendant, ex conseruantium sint genere, exiguasque ob id, & minimè molestas alterationes moliantur, nihil obesse potest, si per occupationes huiusmodi mutationes tentauerimus. Nam quid quæso oberit bilioso homini, dum negotiis incumbit, si humidis, frigidisque cibis vtatur? Quid sicco si humectantibus: si modo contrariorũ vsu iuuatur intemperatum corpus: similibus verò eo authore, vel offenditur, vel nullo pacto melius aliquid acquirit. Commodius ergo per otium vitia omnia emendantur. Sed si interim per negotia aliquid facias, non lædes, sed plurimum iuuabis, prohibebisque sæpius ne morbi nascantur, quos similium vsus concitat. An non etiam illud à ratione alienum videtur, quod scribit libro sexto de Tuẽda valetudine. non esse scilicet mutandam in aliqua natura consuetudinem, nisi quum iam lõgo tempore ea malis laborauit. Nonne satius esset antè quàm morbi, vitiaque corporis in habitum trãseant, eorum vim frangere, & corpori languenti prospicere? Hæc & similia de vnaquaque re nulla adhibita ratione, aut admodum infirma, præcepta sæpe tradit Galenus noster, quæ qui sectis sunt addicti omnia tanquam optima statim recipiunt. Ac nescio profectò, quur tantopere Hippocrates etiam vereatur consuetudinis mutationem, quum in multis rebus ea iucundissima sit, & sine ullo periculo tentetur: quod vel ipsi morbi docent, per quos omnia statim deserimus, quibus per sanitatem assueuimus; quod quidem tãto maiore periculo quàm per sanitatem faceremus, si tam noxia esset, & periculosa huiusmodi mutatio, quanto sanè tunc infirmiores, & ad omnia mala sustinenda ineptiores sumus.

Per quæ fiat curatio, præseruatio, & mitigatio. Cap. VI.

CORrectionem omnem, omnemque mutationem per contraria fieri, etsi ea, quæ conseruant corporis statum, exiguã habent repugnantiam, antea ostendimus. Qua ratione similia tum qualitatibus tum gradu esse dicuntur, quæ minima scilicet accepta mutatione huiusmodi euadunt: Ad hæc quænam conseruanda in suo statu sint, quæue mutanda, quæ præterea modo capere oporteat similia similibus seruari, & quid tãquam optimum in mutatione quærere debeamus, quo item tempore in singulis ea mutatio sit tentanda abundè demonstratum puto. Nunc verò quanam materia vtantur alia officia explicandum esse duco. Ac profectò hæc omnia contraria vtuntur, quemadmodum etiam optimè Galenus vndecimo Methodi probare nititur, morbos scilicet illorum causas pariter & symptomata contrariorum vsu tolli, & abigi, idq. meritò. Nam vt omnis motus, omnisq. actio ex contrario in contrarium abit: sic sanè quæ præter naturam in nobis sunt, contrariis tolluntur. Sic enim frigidum morbum calido remedio, & hunc frigido curari videmus. Quòd si quis quærat, quo nam modo vehemens causarum morborum motus nonnunquam morbos soluat: Veluti quum exstasim mediocrem maniam (vt Gal. prodidit) discutit, & vehementia symptomata bonas crises moliuntur. hæc etiam contrarietate fieri inueniet. Vehementia namque symptomata, & causarum ipsorum morborum excedens vis naturam cogunt, vt id, quod repletione offendebat, extrudat, aut alteratione vincat, quod alienam qualitatem obtinebat. Repletio autem vacuationi, & qualitas, quæ prius in humore erat, ei

quæ naturæ beneficio parata est, contraria putatur. Porrò contrariorum nomine opposita intelligere oportet, necnon contraria sumimus, non solum quæ qualitatibus inter se pugnant, sed etiam tota substãtia sibi mutuò aduersantur. Nam hoc modo morbi, qui ex venenis nascuntur, per antidota propelluntur. Cæterum vt morbi, sic illorum causæ contrariis tolluntur: Quæ enim densando morbum intulit causa, rarefacientibus remouetur, quæ replendo per vacuantia, quæ calefaciendo refrigerantibus. Quinetiam ipsa symptomata contrariis mitigantur. Vigilia siquidem somno tollitur: Sitis illis, quæ eam extinguunt; dolor his, quæ eum auferunt, mulcetur, & denique contrariorum cõtraria sunt remedia, & tum curatio, tum mitigatio preseruatioque vsu contrariorum exercetur: Præsertim si præsentibus morbis ablatione earum causarum, quæ aliquid efficere valent, præseruationi incumbamus: nam si morbi adhuc absunt, vt præter naturam planè non habet corpus, nec tamen omnino secundum naturam, sic profectò materiam requirit eiusmodi opus ex simili & contraria qualitate mixtam. Nec verò illud mouere nos debet, quòd laborante corpore cibo, & potu, quæ similia corpori censentur, vt remediis illi contrariis vtamur: quandoquidem duplex est scopus medici laborante corpore, vnus vt ea, quæ præter naturam in illo reperiuntur, abigamus idoneis adhibitis præsidiis: alter vt id, quod est secũdum naturam commodo victu cõseruemus. Fit præterea, vt similia remedia similium esse videantur: Veluti quũ dolorem sedamus auxiliis, quæ dolorem inferunt: tunc enim dolor dolore pelli videtur: at id per accidens: siquidem dolor doloris medicina non est, sed accidit, vt ea quæ dolorificis dispositionibus medentur, veluti quum morbum coxendicis adustione curamus dolorem quoque pariant

Per quæ fiat restauratio conualescentium, & senum. Cap. VII.

GAlenus in Arte medicinali bono & copioso victu cõualescentes, senes verò humido & calido reficiendos esse iubet, propterea (inquit) quòd exhausta sunt illorum corpora, refrigerata pariter, & exsiccata. Quo patet per contraria, illius opinione, horum restaurationem fieri, quum antea etiam docuisset conseruationem præsentis status, reductionem verò ad id, quod melius est, vsu contrariorum obiri. Nam si exhausta sunt illorum corpora, & replere studet: si exsiccata, refrigerataque, & ea calefacere, atque humectare vult, cõstat profectò contraria in eo statu ab hoc authore adhiberi. Quòd si ita res habet, ii eandem tractationem requirent quam exigunt, qui præter naturam omnino sunt affecti, atque ita frustra medicinæ partem, quæ his data est corporibus, mediam inter conseruatricem, & curatricem in libro ad Thrasybulum statueret, frustra etiã in Arte medicinali horum tractationem ab illis seiungeret. Verum res aliter habet: dum enim nutrimento, & commodo victu illorum vitia corrigit, quid habeant commune cum sanis, & quid restauratio cum ipsa conseruatione docet. Victus siquidem conseruatio sanorum fit, remediis verò morbi propulsantur At quum in nutrimento, & reliquo victu calefacientes humectantesque qualitates requirit, ostendit quid commune habeat hæc pars cum curatrice, quæ contrariis vtitur. Egent ergo conualescentes, & senes bono nutrimento, quod bonum sanguinem, qualis illorum est, qui conseruari debet, procreet: Copiosius tamen alimentum calidiusque, & humidius postulant, vt id, quod præter naturã in illis apparet, nempe humorum defectus, collapsaque corporis moles, & frigidior, sicciorque senum temperies: conualescentium verò ea, quæ ex morbo relicta est, contrariorum vsu recedat.

A quibus

A quibus exerceantur hæc officia. Cap. VIII.

QVid per contraria, quid per similia, quid verò partim per similia, partim per contraria fiat, antea à nobis ostensum est: a quibus verò conseruatio, curatio, & cæteræ actiones proficiscantur, siue quæ, quotque sint, quæ similia, & contraria adhibent tanquam motus authores: & præterea quæ inter agẽtia primum locum obtineant, nunc docere operæpretium esse duco. Agunt itaq. vt plurimum medicus, & natura; quādoquidem morbos ab his curari sanitatemque tueri, & demum quicquid in corpore nostro fit, ab illis prouenire omnes concedimus. At nonnunquam quædam fortuna contingunt, quorum nec natura, nec ars authores putari debent: Sic enim quosdam, qui aqua inter cutem laborabant, accepto vulnere in abdomine, liberari cōtigit, & alios, qui suppuratum tumorem habebant, cecidisse, & ob vehementem cōcussionem, rupta vomica, casu liberatos vidimus. Hæc ergo officia prædicta exercent natura, ars, & fortuna, sed hac prætermissa, quæ præceptis non subiicitur, paucis expendendum est, in quibusnam solius naturæ, vel artis, aut vtriusque simul officium requiratur. Qua in re scribit Galenus primo de Locis affectis leues morbos solius naturæ beneficio curari, & meritò quidem. Vbi enim ea sola sufficere potest, frustra ab arte præsidia petuntur, siquidem familiariora sunt naturæ auxilia, quàm quæ ars addit. Est tamen, vbi leuis infestat morbus, cui ars medelam adhibet, nequeunte natura aliquid conferre ad illius ablationem: Veluti quum acrochordones, aut alio modo excedentes partes, quæ leues morbos committunt, abscindimus. Itaque illud intelligendum est paruos affectus naturæ opera emendari, quæ scilicet illius officio subiiciuntur, quales sunt potissimum, qui in alteratione, expulsione, & additione alicuius substantiæ consistunt. Hos enim natura absque artis auxilio corrigere potest. Quædam verò solus medicus curat, nihil conferente natura, quorum scilicet vitia ars sola emendare potest, cuius quidem generis sunt luxationes, partium superfluarum sectiones, & eorum, quæ toto genere aliena sunt, vt lapidum à vesica extractiones, diuisarum partium vniones, quæ adhibitis suturis, & vinculis peraguntur, & cætera huiusmodi, quæ sola ars præstare valet: alia verò sunt, aduersus quæ natura, & ars cōiuncta opera pugnant; quales sunt, qui suapte natura vtriusque officium requirunt: Veluti vlcera caua, quæ tum abstersione, quam ars præstat, tum carnis generatione, quod naturæ opus est, indigent. Alia verò sunt mala, quæ & si naturæ officio subiiciuntur, ob vehementiam tamen ab arte quoque auxilia petere cogūtur. Sic enim putrescentes humores, aut admodum frigidos, aut vehementer calidos à natura adiuta, ex propriis vnicuique humori, & concoquẽtibus remediis feliciter elaborat, & vincit. Quinetiā in præseruatione: quædā sunt solius medici, quædā verò naturę, alia verò vtriusq. opera. Nā vbi vrget magna humorū copia, quæ parata est morbos graues excitare, ex sola arte quærēda sunt auxilia, quę cōfestim multitudinẽ exhauriant, quod natura nō nisi paulatim præstare valet, hæc verò minorem humorū multitudinem sola vincere potest. At fluxionū occasiones medicus reuulsione, vacuatione, natura autẽ retentione, cōcoctione, & expulsione pari negotio rescindunt. Nec non ex symptomatis quædā medicus mitigat, veluti dolorem ex punctura nerui excitatū, quod nequit natura facere, quædā hæc ipsa videtur efficere, vt quum dolẽtem ob refrigerationẽ partem, affluxu spirituum, & sanguine mitigat, ac in nōnullis somnum animali conciliat, quo tempore dolor nullus percipitur. Quòd si sola id nequit ipsa facere, caloris natiui interno naturalique motu addit medicina soporifera remedia, quæ sensum stupefaciant, viasque calori occludant, vnde sopor oboritur. Postremò in conseruatione quædam sunt opera solius naturæ, sicut attractio, retentio, & concoctio alimenti, quo corpus conseruatur, & reficitur: quædam solius sunt medici, quales

ſunt frictiones, quas corpori ad illius tutelam adhibemus. Sunt & quæ ab vtroq. prodeunt, vt quum genus exercitationis aptum ad ſanitatem tuendam medicus eligit. Natura autem motionum eſt author. Quamobrem quod ſcribit Galenus libro ſexto de Morbis vulgaribus primas partes in curatione, reliquiſq. officiis naturam obtinere, ſecundas medicinam, quæ remediorum vſum docet, tertium locum medicum arti ſeruientem; quartum alias artes, inſtrumēta, & materiam medico præparantes: vltimum vero artifices arte vtentes, inſtrumentaque ipſa ſuppeditantes. De aliis id certiſsimum eſt: de natura vero, & medico niſi in vniuerſum, & vt in pluribus principatum naturæ tribuamus, verum haudquaquam dicemus: Quandoquidem (vt poſtea oſtendimus) eo etiam authore medicus nonnunquam ſibi primas vendicat. Ex quibus quidem intelligi illud poteſt quid à natura, quidue à medico expectandum, exigendumque ſit. Nā qui prænouerit quales, quotque ſint naturæ vires, & quantū ſingulæ præſtare valeant: & quæ habeat vniuerſa medicina præſidia, intelliget profectò quid naturæ ſolius, vel artis officium, aut vtriuſque operam ſimul deſideret.

6 morb. vulg. in cura. et reliqs officiis, primas partes Natura obtinere
2a Medicinā docentem remediorum usum
3 medicum arti servientem
4 Alias artes preparantes instrumenta et materias medico
5 Artifices arte utentes et instrumenta ipsa suppeditantes

De ſcopis, ſiue intentionibus agendi **Cap. IX.**

NVnc illud ſequitur explicandum, quænam, & quot in ſingulo officio medicus ſpectare debeat, quos ſcopos agendi vocare placet, quòd hæc veluti ſcopos quoſdam nobis proponamus, in quos actiones noſtras dirigamus. Quæ res profectò vtiliſsimam huius libri partem complectitur. Nam quid alioqui prodeſſet intellexiſſe, quæ, & quot ſint medici officia, per quæ, & à quibus illa exerceantur, niſi poſtea intelligatur, quid in vnoquoque officio ſit obſeruandum: hinc ſane videmus ſanitatem, quæ conſeruari debet in morbos ſæpe mutari, & morbos ipſos leues ſuapte natura grauiſsimos reddi, ac nonnunquam pro ſalute mortem ægris à medico comparari, dum non agit, aut ſi aliquid in corpore molitur, non his remediis, quibus oportet, aut intempeſtiuè opus aggreditur, aut denique in aliquo errat, quod in agendo maximè ſpectandum eſt. Hinc etiam intelligimus quorſum vnumquodque referatur eorum, quæ à nobis hominum cauſa exercentur, & quando demum actionum noſtrarum finem conſequuti ſumus. Quum enim cognouimus omnes ſcopos neceſſarios in actionibus obſeruatos, putamus pariter nos officio noſtro functos: ac ſi quid prætermiſſum aliquis calumnietur, non ignorata huius rei ratione, illud tamquam ſuperfluum à nobis reiectum, vel in poſito numero compræhenſum aſſerimus. Quod qui ignorat cecorum more ducitur, qui quorſum tendant, dum per vias ignotas diſcurrunt, neſciunt. Quòd ſi quis authorum teſtimonia in hac re per ſe apertiſsima requirat, Galenum legat, qui paſsim ſcopos tractandarū rerū alibi inueſtigat, tum maxime primo ad Glauconem, vbi tradit omnē medendi methodum qualitate, quantitate, modo, & tempore remediorum conſtare: quod nihil aliud eſt, quàm methodum medendi ſibi hæc quatuor proponere, tanquam ſcopos, quos perpetuò aſſequi ſtudet. Itaque ſi id vtiliſsimum cenſeri debet, quo medendi methodus, atque adeo ſanitatis tuendæ ratio conſtat, nihil vtilius exiſtimabimus hac tractatione, quæ pollicetur ſe oſtenſuram, quæ, & quot ſint, quibus ea ratio & methodus cōſtare poteſt. Sic Ariſtoteles ipſe in Ethicis philoſophi moralis inſtitutionem non aliter quàm ſcopis quibuſdam complectitur. Ac tanto quidem diligentius huic rei à nobis incumbendum eſt, quanto negligentius à maioribus noſtris hæc tradita ſunt, & in ſcholis à ſophiſtis negliguntur: nam (vt recentiores Græcos omittam, qui ne verbum quidem de his ſcriptū reliquerunt, ſine quibus tamen alia rectè docere nequeunt) quantum variet in numero horum ſcoporum Galenus, facilè vnicuique licet videre: ſiquidem in Arte medicinali ſalubres omnes cauſas duobus ſcopis contineri ſcri-

ad Glauconem ōem medendi methodum costare in qual., quantitate, modo et tempore remediorum constar

In arte medicinali salubres causas in duobus costare s. qualitate et quantitate

ri ſcribit, earum ſcilicet qualitate, & quantitate eumque optimum ſanitatis custodem, & morborum profligatorem fore refert, qui materiæ medicæ qualitatem, & quantitatem obſeruauerit. Totidem ſed ab his diuerſos, nempe materiæ copiam, & congruum illius vſum ſeptimo Methodi ſtatuit, quũ ait medendi methodum remediorum copia, & idoneo vſu conſtare: Libro verò de Sanitate tuenda eum ſanitatis optimum cuſtodem futurum refert, qui victus ſalubris vim, illiuſque uſum, qui opportuno tempore, & modo cõſtat, inuenerit. In eo vero opere, in quo quærit, An ars tuendæ ſanitatis ad medicum pertineat, quantitatem, qualitatem, & occaſionem in materia medica dignoſcendam eſſe putat. At primo ad Glauconem, vt antea diximus, medendi rationem auxiliorum qualitate, quantitate, vtendi modo, & tempore comparari apertè commemorat. Addit tres alios ſcopo decimo tertio Methodi, quos maximè ſpectare debet medicus, vt citò ſcilicet iocundè, & tutò agat. Ordinem præterea in remediorum vſu tertio, & decimo eiuſdem operis libro, & alibi ſæpius requirit. Quæ profectò an conciliari poſſint, vel non, noſtri non eſt inſtituti nunc docere, qui de placitis & aliorum opinione præſertim in re deſperata non certamus, ſed quid rei natura poſtulet ad antiquorum imitationem tradere inſtituimus. In ſcriptore tamen alicuius artis nihil magis damnandum cenſeo, quàm variam de eadem re tractationem, quæ lectorem moratur, & confundit: Quum enim tantam huius rei vtilitatem eſſe dicat Galenus, vt vniuerſa medendi, tuendæque ſanitatis ratio quibuſdam ſcopis contineatur, nonne oportebat eum ſemel alicubi eorum numerum apertè cõſtituere, & aliqua ratione oſtendere nec plures nec pauciores eſſe poſſe, & poſtea perpetuò in eodem numero conſiſtere, nec toties eum mutare, quoties de hac re illi eſt agendum. Tradit ſanè Ariſtoteles in Ethicis ſcoporum numerum, quatenus ad moralem philoſophum pertinet, quum docet quid ſit agendum, quãtum, quo modo, quo tempore, & loco. Sed nec certum numerum nititur ille inuenire: nec planè poteſt ea tractatio medicinæ accommodari: Materia etenim ad agendũ, obeundaque artis munera eget medicus, & in ea quantitatem, qualitatem, cæteroſque ſcopos, non autem in artifice, vt moralis philoſophus ponit. At ſi rei naturam conſulamus, quæ omnia diſtinguit, & neminem confundi permittit, quidque bene, vel malè ab aliis ſit traditum docet, vt in aliis officiis, ſic in noſtris primum ſcopum conſtituemus, quo intelligimus an aliquid ſit à nobis agendum vel non. Quum enim duo ſint, quæ agere poſſint, (vt paulo antea oſtendimus) natura, & medicus, cuiuſnam officium ſit agere, imprimis perſpiciendum eſt: hinc fit, vt quum ſæpe ſolius naturæ opus in ægrotis requiratur, imperiti medici grauiter homines lædant, dum volunt videri ſe aliquid præſtare debere, quod interim bene agentem naturam turbat. Quinetiam quum in deſperatis morbis diligentius aliquid facere aggrediuntur, præſidiorum authoritatem minuunt. quod non facerent, ſi agnouiſſent non curationi, ſed prædictioni locum relictum. Atque hoc quidem poſito ſcopo, ſecundus ſtatim emergit, qui quid agendum ſit, ſpectat. Nã quum multa, variaque præſtare poſſit medicus, plurimum refert intelligere quid ab eo fieri debeat, an ſcilicet vacuandum, vel refrigerandum, aut aliquid aliud faciendum: quod qui ignorat, dum vnum pro alio ſæpe facere aggreditur, homines vehementer lædit. Nam pro ſalute ægris mortem parabimus, ſi fortè nutritione, & virium reſtitutione opus ſit: & interim vel ſanguinem his demere, aut corpus purgare, vel alio modo vacuare tentemus. Contrà verò ſi hæc neceſſaria ſunt præſidia, hominem non leuiter offendemus, ſi eum liberaliore victu replere ſtudeamus. Cæterum quum ad agendũ materia ſit opus, & inſtrumentis (ſiquidem medicina victu, & remediis vtitur) tertius ſcopus ſtatuatur, qui genus materiæ cõplectitur. Nam temere remedium pro victu vſurpatur, & vbi vacuandum eſt, nõ parum refert vnum pro alio remedium ſumere. Quare optimè ſtatuitur hic ſco-

pus, qui admonet in electione commodæ materiæ delectum esse adhibēdum. Sed enim quum eadem agentia diuersis qualitatibus sint prædita, nec parum intersit hac, vel illa qualitate materiæ vti, veluti inter ea, quæ bilem purgant, plurimū refert calida, aut frigida eligere: quartus scopus materiæ qualitatē spectabit. Quinetiam quum naturalis status in mediocritate quadam positus sit, qui ob id immoderata quantitate vitiatur, ponatur quintus scopus, qui illius iustam mensuram præscribat. Nam præsente sanitate, si excedat conseruantis temperiem qualitatis vis, morbus nascitur. hoc vero vrgente, si vincunt remedia. maiore quàm opus sit excessu, priore malo sedato, aliud inferunt. Quare iusta mēsura in omni materia tenenda est. At quoniam quantitate rerum diuerso modo vti possumus, nec parū obsunt, quæ confertim exhibentur, si paulatim, & per vices partiri debeant, ideò sextus scopus rebus modum constituet. Verum quoniam omnia prædicta inutilia sunt, nisi opportunè fiant, septimus addendus est, qui admoneat tempus ad agendum opportunum. Sunt porrò hi scopi omnibus actionibus communes, quibus spectamus an agendum, quid agendum, qua re, quali, quanta, quo modo, & quo tempore adhibere singula conueniat. Peculiares verò alii adduntur, locus scilicet & ordo: ille quidem vbi plures sunt loci per quos agere licet, vt in vacuationibus multum interest noxios humores per aluum, aut os, aut cutem, vel secta in aliqua parte vena, aut per alium denique locum vacuare: vel si vnicus est locus, non tamen ille satis patet, vt in remediis alterantibus, quæ foris admouentur internarū partium gratia, siquidem omnibus non constat si affectum est hepar, aut lien, aut renes laborant, vbi applicanda sint præsidia. In his ergo arte opus est, quæ locum idoneum designet. Vbi verò vnicus est locus per quem agere possumus, & sensibus patet, vt in nutritione, & vulneribus atque etiam im externarum partium affectibus, nemo de eo solicitus esse, nec præcepta ex arte nostra postulare debet. Nam ars quæ omnibus sunt nota, non præcipit. Ordo, vbi plura faciēda sunt, quæ inter se serie quadam cohærent, scopum alium facit, quo docemur quærendum esse quid primò, quidque deinceps fieri conueniat. Ac præter hos scopos non esse alios statuēdos intelligemus, quū quid vnoquoq. cōtineatur explicauerimus.

3 electio Materie idonie
4 qualitas
5 quatitas
6 Modu et paulatim
7 occ Tempus
8 Locus
9 ordo

Quid unoquoque ex prædictis scopis contineatur. Cap. X.

IAm verò constituto scoporum numero, & propria singulorū appellatione, sequitur vt explicemus, quid in vnoquoque illorum cōtineri intelligamus. Sunt enim quidam inter eos, qui plura sub se complectuntur. Nam quum ars in summis generibus non consistat, necessarium est scire non solum agendum esse, & quid agendum sit in vniuersum: sed etiam ad inferiores actiones descendendum. Veluti quòd non solum mutandus sit corporis status scire expedit, sed quòd vacuandum sit, & non solum quòd vacuandum, sed quòd bilis, vel alius humor educendus: idque vel à toto corpore, vel parte aliqua, vel leuiter, aut vehementer educendus. Ac quum alia cum vtilitate tantummodo fiant, alia verò etiam cum facilitate, & leui tollerantia eius, qui refert, obeantur, quid cum vtilitate, quid etiam cum facilitate fieri conueniat, perspectum esse debet. Quædam præterea, citò, quædam tardè, sunt quæ non nisi cum dolore, nonnulla tutò, alia sunt, quæ solum cum periculo fieri possunt. Etenim his, qui ex alto loco in terram sunt delapsi, si nullum est in humore vitium, sanguinem demimus, suadente ita affectu: Sic vrgente apoplexia crassos, tenacesque humores, adhibita purgatione educimus: Vtilis verò, facilisque est vacuatio, quum humores sunt noxii, & ad vacuationem præparati. Dysenteria cum his, quæ dolorem inferunt, curatur, & missio sanguinis cum dolore fit. Citam vacuationem postulant fluxiones, quæ in aliquam partem vehementius irruunt; tardam quartana, quotidianaque

dianaque febris, calculus ex vesica non nisi cum periculo extrahitur, & tamen huiusmodi actionem postulat. Quamobrem hæ,& huiusmodi aliæ (si quæ sunt diuersæ actiones) notandæ, atque illæ sumendæ, quæ ad finem propositum commodiores putantur. Porrò tertius scopus, qui genus materiæ complectitur, æque multiplex est vt secundus, & vires materiæ notas ponit. Non enim solum quid vacuet scire oportet, sed etiam quid bilem, aut aliud, & quid cum vtilitate, vel cum facilitate quadam materiam à corpore educat: quid præterea à toto, quid à parte, quid leuiter, vel vehementer, quid citò, iocundè, tutò, & demum quid vnumquodque præstare in corpore posit, ponendum. At in qualitate materiæ primas, secundas, & alias omnes qualitates siue actu, siue potentia in ea sint, siue natiuæ, vel arte paratæ complectimur. Nam plurimum refert medicamenta, quæ assumuntur (vt hoc vno exemplo res in aliis etiam intelligatur) calida vel frigida, actu vel potentia, liquida vel solida, crassa vel tenuia, & hac aut alia figura, & qualitate prædita exhibere, si quidem vrgente febre, creduntur magis prodesse, si frigida actu, quàm potentia dentur. Vbi renes, aut vesica laborant, liquidiora medicamenta solidis præferuntur; vbi caput euacuandum est, quæ dura sunt efficta (cuiusmodi sunt catapotia) mollioribus & liquidioribus vtiliora censentur. Iam verò quantitatis nomine, mensuram, quam vulgus gradum vocat, & molem, copiamque rei contineri volumus: Etenim remedia vsqueadeo intendere oportet, donec affectus penitus adimantur, quod est gradus præsidiorum gradibus affectuũ æquales facere: molem & copiam præterea in remediis requirimus; Veluti crassa cerata,& cataplasmata, quæ ad suppuratione͂ adhibentur, tenuiora verò ea à quibus refrigerationem expectamus, efficimus. Sic vbi potiones, quæ vomitum moueant, propinamus, largiores eas aliis, quibus stomachi vitia emendare solemus, esse volumus, vt rei ponderè subuertatur ventriculus, atque ita infestãtes humores simul reiiciat, id quod est molem,& copiam remediorum spectare. Considerat modũ, qui spectat, an continuò agere debeat, an per vices. Quòd si per vices agendum est, quærendum in quot partiri debeat, in duas ne vel tres, aut plures,& præterea an tantũ vna, quantum alia, vel plus, aut minus aliquid sit exhibendum: nec illud quidem ignoro agendi modum aliter nonnunquam à Galeno quàm à nobis sumi, vt postea ostendemus, sed nobis placet ita hoc loco eũ capere; sicut ille in eo Aphorismo, in quo scribit Hippocrates,& quibus semel, aut bis, intelligendum esse refert. Porrò loci ordinis,& temporis nomine quid significetur, omnibus notum est. Cæterum perfectum esse numerũ (quod hoc loco docere operępretium esse duxi) natura ipsius rei docet, tum etiam quòd aliis reperiri non possint, qui in iam positis non contineantur. Qui enim quum illi agendum est, agit quod debet, & materia accommodata ad id, quod efficere studet, vtitur, nec in qualitate, quantitate, modo, tempore, loco,& ordine errat, is profectò quãtum homini licet, semper bene aget, nec aliud præterea desiderabit, quo spectare debeat, quum vel curare, aut præseruare, aut conseruare, vel alio medici munere fungi studet. Nam quòd Galenus præcipit libro primo de Morbis vulgaribus eum, qui recte curationem morborum instituere nititur, illud obseruare debere, vt ægroto prosit, aut saltem ne quid ei noceat: atque etiam quod scribit octauo Methodi, dũ abigimus morbos, prospiciendum esse, ne quæ secundũ naturam sunt, lædamus, & si quæ alia similia sunt præcepta, diuersos scopos non faciunt. Qui enim ea præstat quæ diximus, omnia alia consequetur, quæ excogitari agendo possunt; quum alioqui in infinitum huiusmodi præcepta excrescerent, nisi ad certa capita referrẽtur. Superfluum præterea est addere instrumenta, quibus ad materiæ vsum vtimur, atque adeo compositionis, præparationisque remediorum rationem, quandoquidem hæc etiam in prædictis compræhenduntur: neque enim commodis locis admoueri præsidia, si de-

sint propria instrumenta, per quæ admouentur, & immittuntur: nec idoneã qualitatem habere possunt, si composita, aut alio modo rectè præparata non fuerint, quæ ad corporis vsum adhibentur. Illud verò potius vrgere videtur, quod de occasione dici solet, nempe quòd illa scopum ab aliis distinctum constituere non debeat, sed in qualitate, & quantitate præsidiorum contineatur: de qua quidem re (ne frustra illi tertium locum dedisse videamur) operæpretium esse duco, vt pauca dicamus. Ac imprimis quidem de nomine, & varia significatione agẽdum, nam reliqua postea facilius intelligi poterunt. Itaque scribit Galenus libro de Optima secta καιρὸν, idest occasionem duo significare, oportunum scilicet ad agendum, & morbi tempus. In libro autem de Temporibus morborum contra Hippocratis & aliorum omnium Græcorum authoritatem, qui potisimum pro opportuno tempore hoc verbum vsurpant, contendit dũtaxat morbi tempus significare. Cæterum occasionem diuidit aliquando in vniuersalem, & particularem, vt videre est in libro de Optima secta: alibi verò semper de ea tanquam de re simplici agit. Nos autem, contẽpta ea significatione, quam καιρὸν significare scribit, nempe morbi partem, de opportuno ad agendum tempore hoc loco disserimus, quod etiam Latinũ nomẽ occasio exprimit. Neque enim occasionis appellatione intelligimus morbi tempora, siue partes, aut aliud quicquam, quàm commodum, & opportunum tempus ad aliquid moliendum. At præstat quidem ita occasionem definire, quàm Galeni definitionẽ traditam in libro de Optima secta recipere. Neq. enim occasio idoneũ est tempus ad exhibenda remedia, vt eo loco tradit, quippe quum non minus in victu, quàm in remediis occasionem quæramus. Qua ratione idem author libro tertio de Victu acutorum scribit occasionem esse tẽpus, quo ex consuetudine aliqua re vti consueuimus, vel quo aliquid iuuare solet. Porrò vniuersalem appellamus occasionem longius quoddam tempus ad id quod volumus per agendum accomodatum, de qua quidem Hippocrates sæpius agit: Veluti quum scribit in Aphorismis in principio: si quid videtur mouendum, moue. Item, in acutis passionibus raro, & in principio purgandum. Ad id pertinet & Aphorismus ille: concocta medicari. Constat enim morbi principium, in quo mouere possumus sæpe aliquot dierum, & mensium spacio, quod vniuersum ad mouendũ, euacuandumque corpus est idoneũ; Sicut & pars ea morbi, in qua noxius humor est concoctus, quæ tota pars ad purgationem est accommodata. Ac nos quoque per sanitatem hæc commodè fieri, vt victum exhiberi: alia per morbum, vt remedium dari dicimus, vbi totum tempus, quo sani sumus, vel morbo laboramus, aptum ad ea obeunda, quibus egemus, statuimus. Particularis autem occasio est illud ferè momentum temporis, quo iam re aliqua vtimur, cuius mentionem facit Hippocrates in Aphorismis, quum momentaneam occasionem vocat, & Galenus primo ad Glauconem, quando eam scribit cognitu esse difficillimam, adeo vt vix etiam ab exercitatisimis medicis cognosci valeat: nam aliam facilè omnes, qui vel leuiter sunt arte nostra instructi, intelligunt. An verò occasio in quantitate, & qualitate contineatur, an potius seiunctum scopum constituat, quod ab initio proposuimus disputandum, iam tempestiuum est, vt docere aggrediamur: eoque potisimum, quòd hæc res vel doctisimos etiam medicos angere videatur: nimirũ quòd Galenus, quo maximè authore illi suas controuersias diiudicant, sibi ipsi consentire in hac re nequaquam videatur: nam libro primo ad Glauconem medendi methodum (vt antea quoque retulimus) qualitate, quantitate, vtendi modo, occasioneque remediorum constare scribit, & alibi pasim hanc ab aliis seiungit, vno loco excepto, qui habetur in Arte medicinali; Vbi contendit in qualitate, & quantitate remediorum occasionem compræhendi: atque ob id, tertium quendam scopum, qui admoneat occasionem esse obseruandam, non esse ponendum. Verum enimuerò vtramque opinionem probabilem esse, meo quidem iudicio, reperiet,

qui

qui scrupulosius, & subtilius fortè quàm nostra postulet facultas, hæc perpendet. Nam quoniam corpus nostrum in perpetua quadam mutatione versatur, describi nequit certa qualitas, & quantitas rei, quæ ad illius vsum adhibetur, nisi certum tempus statuamus, in quo illud perinde afficitur, vt tali, & tanta re opus habeat: præterlabitur enim, & mutatur nōnunquam momento corporis status, vt ea quidem inutilia reddantur modo, quæ paulo antea iudicata sunt optima, siquidē absente morborum accesione vtile censemus esse (ita forte exigente affectu) venam tundere, aut medicamentum propinare, vel clisteres iniicere, qua statim aduentante nihil horum opportunè adhiberi potest. Quare nemo de qualitate, & quantitate præsidiorum deliberare potest, qui prius non cōstituat tempus, in quo putet huiusmodi esse corporis affectum, vt illi tale, tantumque præsidium debeatur. Ante verò quàm qualitas, & quantitas inuenta sint, scopum facit distinctum occasio ad quantitatem, & qualitatem affectus corporis docendam necessarium. Sic enim quod Galenus ait in Arte medicinali se ad docēdam occasionē tanquam tertium quendam scopum ponere, intelligere oportet, quòd scilicet ad inueniendam, & docendam qualitatē, & quantitatem affectus cōferat: Id quod facit, quoniam mutationem, quæ in corpore fit, ostendit. Hac sanè ratione morborum tempora notamus, quum dicimus in principio morbi acuti mouendum esse, quòd nobis huiusmodi tempus mōnstret corpus perinde affectum, vt mouente remedio illi sit opus. Contrà verò in statu non esse vacuandum dicimus: non quòd significetur eo tempore virtus corporis infirma, quæ vacuationem ferre nequeat, quemadmodum in libro de Optima secta scribit Galenus (quippe quum sæpius in grauissimis etiam morbis citra vllam noxam vacuationes sustinere possit,) sed quoniam affectus eo tempore vacuationem non exigunt, sed mutationem potius & coctionem: declinationes verò morborum aptissimas ad purgationem esse putamus: propterea quòd in ea morbi parte notauimus humorem esse concoctum, & ad vacuationem idoneum. Eodem denique modo purgationem, vel alia remedia in præsenti, vel sequenti tempore ægrotis describimus, quòd credamus tūc huiusmodi fore corporis statum, vt eo remedio opus habet. Quæ quidem etsi rectè dicuntur: tamen satius esse duco, vt occasionem ab aliis scopis seiungamus. Sic enim res facilior euadet, & ratio id suadere videtur: Siquidem diuersa sunt ea, à quibus omnes hi scopi sumuntur. Atque hæc quidem de scopis necessariis in singulis actionibus peragendis, quos sanè quilibet ante oculos proponere debet, vtpote ex quibus rectè agendi ratio constat, perficiturque: Nam si quæ alia circunferantur ad nostri imitationem ab aliis de hac re dicta, quantum illis sit tribuēdum, cognoscet studiosus lector, qui expendere velit, qua ratione illa dicantur, & singula inter se comparare non grauetur. Hinc enim facilè intelliget quænam meliore nitantur fundamento, & à melioribus principiis sint ducta. Illos enim nos docere, non refellere instituimus.

Cur in statu nō euacuandum, nō propter debilitatem virtutis, sed q̄a tunc affectus nō exigūt euacuationem sed mutationem et cōcoctionem, sed in declinatione

IOANNIS ARGENTERII DE OFFICIIS MEDICI LIBER SECVNDVS.

De indicationibus, & aliis instrumentis, quibus scopos assequimur. Cap. I.

VAE, & quot sint medici officia, ac etiam à quibus, & per quę illorum singula exerceantur, quid præterea in vnoquoque corporis statu sit moliendum, & quando prædicta munera in vniuersum obire, denique quæ, & quot in omni officio medicus sibi proponere debeat, superiore libro, quantum nostrum institutum postulat, summatim complexi sumus. Nunc verò illud sequitur explicandum, qua ratione, quibusque instrumentis singulos scopos medicus consequi valeat. Quæ quidem res quantam vtilitatem polliceatur, omnibus statim constare puto: quandoquidem frustra alia omnia, nisi hæc addantur, scripta esse puto. Nouit etenim fortè etiam vulgus morborum varia esse genera, & differentias, quòd variè affici ægrotantes videat, ac longo vsu signa notauit, quibus tum præsentia mala dignoscere, & futura prædicere valeat: quin et illorum causas quasdam esse putat, & agnoscit, quum alioqui ea excitari, foueri, augerique nequeant, & varios morbos à variis, certisque causis committi didicerit. Febrem sitim parere, quod nequit stomachi cruditas facere, & alios in singulis morbis effectus, & casus recensere potest. Nec illud quidem ignaros rei medicæ latet diuersas esse morborum partes: quòd scilicet videant grauius vno tempore quàm alio hominem affici, postremò aliter sanos quàm ægros tractandos esse omnes concedunt: atque illud quidem necessarium putant, quòd in omni officio scopos quosdam ponere oporteat: at quibus instrumentis scopos necessarios consequi liceat, tantum abest vt medicinæ ignari sciant, vt etiam medicorum vulgus id ignoret. Quot enim (quæso) sunt medici, à quibus si petas, quot instrumenta habeat ars nostra, quibus quid agendum sit, & reliquos scopos consequi valeamus, ne verbum quidem dicere poterunt, aut certè ineptè respondebunt, ne hæc ignorare videantur, nimirum quòd hæc nũquam à præceptoribus didicerint, nec ea quidẽ, quæ de hac re scripsit Galenus (vtpote qui in nugis, & sophismatis perpetuò sint occupati) intelligere studuerint: deterius sanè quàm alii omnes artifices affecti, qui statim recensere possunt, quibus instrumentis illorum ars vtatur: nihil est frequentius in scholis nostris, quàm indicationis nomen, quũ tamen multi ex his etiam, qui docent, ignorent quid sit indicatio, tantũ abest, vt sciant, quæ sint, & quot quæ indicare possint, quantaque singulorum indicantium vis, & reliqua demum, quæ rationalis medicus tanquam vngues, digitosque suos tenere debet. Hi sunt profectò, qui se Galeni sectatores magno fastu venditant, sed nescio qua ratione, quum id quod præcipuum est in eo authore, vel non agnoscũt, vel contemnunt, quũ interim perpetuò versantur in rebus leuissimis, vt psittacorum more antiquiorum verba referre possint ad veritatem turbandam, aliosq. in suis disputationibus contentiosis fallendos: quæ profectò non ad hæc, sed ad medici institutionem ab authoribus ipsis excogitata fuerant. Quòd si quis fortè hæc despiciat tanquam parum vtilia, plurimum aberrat: hoc enim potissimum rationalis medicus à methodico, & empirico (Galeno etiam teste, cuius authoritate maximè illi mouentur) quòd rationalis in curatione, reliquisque medici officiis indicationibus vtatur, empiricus minime, methodicus verò non rectè, nec à quibus oportet rebus, indicationes sumat. Ac sanè vel ex hoc solo intelligere possumus

quanta

quanta sit huius rei vtilitas, quòd de nulla re frequentius Galenus agat, quàm de indicationibus. Quid quòd ille scribit libro secundo de Arte medendi eã omnem per indicationes fieri? An nõ etiam libro vndecimo eiusdem operis habet, frustra eos curandi methodum tentare, qui ignorant vnũ ab vno indicari? & meritò quidem. Nam quid (quæso) aliud est methodus medendi, quam ille conscripsit, nisi tractatio quædam de indicationibus. Etenim morbi, de quibus illic agitur exempla potius sunt ad vim indicationum ostendendam, quàm quòd per se magni alicuius sint momenti: quo profectò medicos omnes moueri oporteret Galeni nostri imitatione ad hæc diligentius excolenda, sine quibus nec medici nomen tueri possumus: Mirari etiam licet, quòd Paulus, Aëtius, Oribasius, omnesque alii, qui post Galenum morborum curationem, sanitatisque conseruationem scripserunt, ne verbum quidem de hac re fecerint, tantum abest, vt ea, quæ apud Galenum desiderari in hac re possunt, addere vnquam conati fuerint. Describunt illi quidem remedia, & viuendi rationem in singulis morbis, variaque præsidia recensent, quorum quãtitatem, qualitatem, modum, ordinem, occasionem, & alios denique scopos definiunt, sed nulla ratione dictante. Quur enim in morbis victu sit opus, & remediis, & quur tali victu remedioque sit vtendum, & in omni materia cõstituti scopi ponendi, aliqua, me hercle, ratio est, quæ id docet: quam qui ignorat, temerè, nullaque arte omnia præscribit: ac meo quidem iudicio, eos deterruit difficultas, ne hanc medicinæ partem explicare aggrederentur: nam quum Hippocrates huius rei mentionem non fecerit, cogimur omnia ex Galeno colligere: qui non solum hæc sparsim tradidit, verum etiam eo maxime difficultatem auget, quòd nec principia illius ponat, aut posita non seruet, nec certis capitibus tractationem vniuersam complectatur, & perpetuò eadem variè doceat. Quæ omnia luce clariora his fore puto, qui diligenter singula apud eum perlegerint, & nostra interim expendere non grauabuntur, nam etsi ea perfecta, & prorsus expolita non sunt, erunt tamen (vt spero) huiusmodi, vt vnusquisque veritatis studiosus intelligere posit, non leuiter à nobis in hac re fuisse elaboratum, & via patefacta, reliqua, si quæ desunt, inuenire valeat.

Quot, & quæ sint instrumenta, quibus rationalis medicus scopos assequitur Cap. II.

SCribit Galenus libro secundo Methodi medendi, & alibi sæpe omnem medendi methodum, atque etiam conseruandæ sanitatis rationem à rationalibus medicis per indicationes fieri. At quinto eiusdem operis libro experientiam addit, quum ait indicationem, & experientiam instrumenta omnis inuentionis esse, nec aliud addendum præter hæc tertium. Verum in libro de Optima secta, vbi diligentius quàm alibi vsquam de indicationibus tractat, non omnia per indicationem, sed quædam per obseruationem: alia verò per analogismum inueniri docet. At non solum per hæc, sed etiam per ratiocinationem eadem inueniri possunt. Optimè etenim colligemus frigido remedio in febribus opus esse, quòd contraria mutuò se propellant: calidus autem affectus sit febris, cui ob id frigida competunt. Quòd etsi ita res habet, tamen tria prædicta ad omnia præsidia, vniuersosque illorum scopos inueniendos sufficiunt. Nam vel incidimus in eos affectus, quorum natura, & vis percipi potest, aut in alios, quorum ea ignota est. Ac in illis quidem indicatione vtimur, nec aliud commodius instrumentum quàm ea sit excogitari valet: in his verò siquidem antea experti sumus, quid illis conuenire queat, obseruatione nitimur, alioqui analogismo quid expediat colligimus. Quamobrem tria erunt instrumẽta, quorum adminiculo scopos prædictos assequemur, indicatio, obseruatio siue experientia, & analogismus, de quibus quidem hoc libro à nobis agendum erit. Cæterum quoniam non solum indicationis nomine sed etiam co-

indicationis,& contraindicationis,siue repugnationis appellatione vtimur,cogimurque præterea ut coindicantia, sic correpugnantia ponere, obiter horum uocabulorum,& aliorum præterea quorundam, quæ quidem prædictorum nominibus aptè contineri nequeunt,usus à nobis docendus est, ne ob ignotas dictiones tractatio ipsa obscurior euadat. Ac quum tria sint posita instrumenta,primo de indicationibus, postea de obseruatione, & analogismo seiunctim agemus. Sic enim profectò quæ,quantaque sit singulorum uis, qualisque usus clarius patebit.

Quid indicatio,coindicatio,contraindicatio,& correpugnatio. Cap. III.

QVid indicatio sit docet Galenus secundo libro Methodi medendi, quũ definit indicationem esse sequentis,siue agendi insinuationem. At id clarius facit in libro de Optima secta vbi scribit indicationem esse comprehensionem iuuantis vnà cum comprehensione nocentis cum re indicante simul aduenientem idque sine obseruatione,& ratiocinatione, idest (si apertius definire velimus.) Indicatio est cognitio iuuantis,& nocentis, quæ cum re, quæ iuuamento eget cognita simul aduenit absq. obseruatione,& ratiocinatione, & analogismo. Quod enim iuuat primò cognoscendum est, & eadem ratione postea quod nocet deprehenditur. Atque hæc quidem non solum per indicationem,sed etiam obseruationem,ratiocinationem,& analogismum deprehendi possunt. Nam quòd febricitantibus frigida conueniant,ita indicãte febris natura cognoscimus. Ex quo illud quoque innotescit calida obesse,siquidẽ hęc contraria existunt iis,quæ prodesse insinuauit affectus natura. Licet (vt antea diximus) ratiocinatione aliqua idẽ colligere. Veluti quòd contraria à contrariis propellantur,à similibus verò lædantur morbi. Ex quo quidem sequitur febres frigidis extingui,intendi autem calidis. Quinetiam intelligemus eadem prodesse,aut obesse,quòd id experiẽtia in iisdẽ affectibus docuerit,vel quòd analogismo vtentes illa in similibus casibus profuisse,quæ vim haberẽt refrigerandi: obfuisse verò,quæ calefacerent,colligamus. Vnde non solum ab obseruatione,& ratiocinatione, sed etiam ab analogismo separari debet indicatio. Porrò eo maximè indicatio ab obseruatione,& analogismo differt,quòd ea,quæ per indicationem comprræhenduntur in præcedente aliquo,vt optimè ait Galenus, nempe in natura rei sint designata,non autem hæc. Percepta etenim natura eius, quod nos ad agendum mouet, protinus etiam vnà cum eo quid agendum sit, & quid fugiendum ex consequenti quodam intelligimus, quasi digito ostenderetur quod quærimus. Vnde credo ἐνδείξεως, indicationisque nomen ductum. Vt enim qui digito quid agendum, vt qua via sit incedendum ostendit, Sic & natura rei percepta, cuius causa ad aliquid moliendũ impellimur, quid eligendum primò, quidue euitandum ex accidenti indicat, monstratque: sic sanè, vt exemplis res rudioribus innotescat, qui quid morbus sit, qualisque eius natura nouit, statim etiam quid faciendum sit, nempe curandum,& nõ conseruandum huiusmodi corporis statum intelligit, indicante, ostendenteque ipsius morbi natura, quæ aliena est,& inimica: quod verò naturæ inimicũ, sui ablationem mõstrat, nulla interim expressa ratiocinatione adhibita, nec obseruatione, aut analogismo. Eodẽ pacto quum quis intellexit sanitatem quidpiam esse secundum naturam, & nobis familiare, vnà & illud protinus concipit qua re ea iuuari possit, quidque illi obesse valeat: Nam quæ huius naturæ sunt, tueri, conseruareque studemus. id quod similium vsu efficimus. Quamobrem agnoscimus conseruatione,& victu nempe simili materia opus esse, fugiendam autem mutationẽ, & remedia, quæ illius authores existũt: Id quod nec obseruatio, nec analogismus efficit: siquidem qui experientia nititur, rerum naturã non expendit, sed longo rerum vsu se tuetur. Per analogismũ verò quid his expediat, de quibus agimus, ex aliorum

aliorum similitudine (vt diximus,) colligimus. Porrò à ratiocinatione indicatio bifariam differre videtur: Vno modo quòd ii, qui per ratiocinationem aliquid inueniunt, expressa quadam & prolata argumẽtatione vtantur: qui verò indicatione nitũtur, vel solùm rei naturam expendant, aut certè ratiocinationem apertam non contexant, sed rei natura proposita statim agnoscant, quid præstare oporteat, aut tacitam quandam & breuem argumentationem adhibeant. Nam quod aliqua adferatur ratiocinatio videtur maximè consonum. Quomodo enim alioqui percipere possumus (vt in febris exemplo persistamus) ei opitulari frigida, obesse verò calida, nisi quòd ex illius natura, quæ calida est & præter naturam, statim inferimus contraria, & haudquaquam similia esse adhibenda. Differt præterea à ratiocinatione indicatio, quòd illa à rei proprietatibus, & accidentibus duci posit, hęc verò perpetuò à natura rei, quæ nos ad agendum mouet, petatur: Estque sanè indicatio ad cognoscendum id quod conferre potest, vel nocere in his, in quibus locum habet, quod est signum ad corporis statum dignoscendum, & experientia ad vires materiæ medicæ explorandas. Cæterum coindicans illud nobis statuatur, quod non primò, sed alio loco, siue per accidens ostendit, quod mõstrat ipsum indicans. Quo quidem modo vires victum indicare dicũtur, temperies verò corporis, ætas, sexus, consuetudo idem coindicare, quòd scilicet ostendant qualis sit virium conditio, quarum interuentu nec primò, nec per se victus rationẽ declarant. Contraindicans autem est, quod primò impedit fieri, quod ab indicante suggeritur: Veluti in vacuatione, quam multitudo humoris ostendit contraindicans erit virtus, quæ propriè, & immediatè illi reluctatur. Si quidem infirma fuerit, vtpote quæ magis quàm alia omnia, quæ in nobis secundum naturam existunt, à vacuantibus prosternatur. Vocamus autem ea correpugnantia, quæ secũdo loco indicantibus sese opponunt, qualia sunt in vacuatione ætas, sexus, corporis habitus, anni tempus, & cætera huius generis, quæ quoniam vires infirmas monstrant, ideo vacuationem non admittunt, aut certè eam moderari dicuntur. Atque hæc quidem de nominibus, quibus in hac tractatione vti cogimur, illorumque vi, & vsu sufficiant, si modo admonuerimus lectorem nos variis nominibus idem in hoc opere significaturos. Nam docere, demonstrare, ostẽdere, suggerere, insinuare, declarare, & si quæ alia occurrẽt eiusdem significationis vocabula pro eo, quod est indicare vsurpabimus, & contraindicare, refragari, repugnare, reluctari, nec non coindicare, commonstrare, coinsinuare, & correpugnare, correluctari, correfragari in eodem significatu capiemus, maiore fortè licentia, quàm latinè loquendi ratio postulet, ne ob vocabulorum, s. elegantiorũ penuriam res longè inter se diuersæ magno errore inter se confundentur. Cætera verò in propria singulorum tractatione postea patebunt. At si fortè nunc quis petat, quur hæc à nobis sint hoc modo distincta, & an plura, vel pauciora, quàm ea, quę diximus, in singulis scopis exercendis reperiri posint, illi, quantum in nobis erit satisfacere conabimur. Nam quòd imprimis hæc omnia vno nomine comprehendi nequeant, ostendunt eorũ naturæ diuersæ, ac antiquorum loquendi ratio. Etenim quæ hortantur aliquid in corpore nostro esse moliendum, quęque operam nostram desiderant, ab his prorsus differunt, quæ quod postulatur, obiri prohibent. separant autẽ non solum Galenus, sed etiam antiqui omnes medici indicantia à coindicantibus, & contraindicantibus. Id quod tum ex libris, quos de Methodo medendi Galenus scripsit, tum ex eo potissimum, quem inscripsit de Optima secta vnicuique cõstare puto: vsurpanda verò esse in hac tractatione huiusmodi nomina, nec inter se confundenda, docet pariter ratio, quæ res natura distinctas propriis nominibus nuncupãdas esse admonet, ac etiam antiqui medici, inter quos præcipuè Gal. noster nullum frequentius habet, quàm indicationis, & contraindicationis nomen. Illud autem an plura scilicet vel pauciora, quàm quę posuimus, inueniri valeant, quod præcipuũ

est,nec tamē à Galeno,vel alio quopiam explicatum, nunc docere aggrediemur: quo quidem ignorato,reliqua,quæ sunt huius operis,constare nequeunt,ac propriam gratiam amittunt. Meminit quidem Galenus indicantium,coindicātium, & contraindicantium, docetque pro illorum vi,& ratione singulos agēdi scopos inueniri,rectéque administrari. Verum non satis docet quomodo ea inter se differant,aut si id explicat,certè illud prætermittit, quod est maximū, & præcipuū,an ea sufficere possint,vel alia præterea quærēda, ad quæ agēdi ratio referatur:quod tamen qui (vt diximus) ignorat,perpetuò dubitare cogitur nōnulla adhuc relinqui,quæ huius rei partem sibi vindicent: nam quis quæso credere potest genus, aut quantitatem remediorum rectè adhibita esse ægrotantibus, quòd in eorum inuentione indicantia,coindicantia,& contraindicantia spectauerit, illorumque vim, & naturam expenderit: nimirum quòd nulla ratione sit ostensum hæc sola sufficere,nec præter illa alia esse quærenda.Itaque quum in omni re,quæ fieri debet inueniantur quædam,quæ nihil ei cōferunt,alia verò,quæ faciunt ad id agendum, quod volumus, non immeritò ea quoque in obeundis medici officiis spectanda esse statuemus,& quæ ab his nascantur vtilia,hoc modo expēdemus.Nam quæ conferunt eo id quidem faciunt,vel quòd illud suadeāt, sintque vt Galenus in libro de Optima secta dicere solet scopi,idest proposita,quæ primò intuemur, & nobis proponimus tanquam ea,quæ nos ad agendum mouent: alia verò sunt quæ dehortantur,impediuntque fieri,quod ab aliis postulatur,& vtraq. vel primò, & per se, vel secundariò, & per accidens id præstant. Porrò quæ hortantur per se,suntque scopi,siue proposita,indicantia: quæ verò eodem modo reluctantur,contraindicantia;quæ illud per accidens,coindicātia;quæ hoc correpugnantia meritò appellari debent: quæ autē nec suadent nec dehortantur, ea tanquam non essent,haudquaquam considerantur.At quæ idem postulant primò,indicantium nomine pariter donari debent.Veluti etiam coindicantia,& correpugnantia omnia ea appellanda sunt,quæ indicantium,& repugnātium beneficio,quod fieri debet,ostendunt:quæ vero propriè contraindicantia,aut impropriè,vel per se,aut per accidens dici debeant,suo loco ostendemus. Ex quibus quidem patere puto non plura quàm indicantia,contraindicantia, coindicantia, & correpugnantia reperiri,quæ in omni re peragenda spectari debeant: Siquis enim omnia inuenit,quæ id postulant,quod quærimus,omnia præterea considerauit,quæ impedire quocunque modo possunt, & singulorum vim tenet, & pro omnium ratione & natura elicit tandem quod factu est optimum, is profectò nihil prætermisisse quod ad rectè agendum sit necessarium,putabitur.Ac vt singulorum,quę prædiximus,natura,& res ipsa omnibus innotescat,exemplis hoc modo vtemur. Igitur victum indicari à viribus,contraindicari à morbo,coindicari autem à temperamento,ætate,sexu,& aliis quæ,quales,& quantæ sint vires,ostendunt:illis verò correluctari quæ morbos ipsos declarant,dicimus:nam vires nutrire nostrum est propositum, nosterque scopus, & illæ sunt, ex quarum natura, & differentiis vniuersam nutriendi rationem quærimus, & instituimus. At quoniam præsentibus morbis non licet perpetuò facere quod vires ad sui tutelam exigunt, eo quòd nutritioni sæpè repugnent morbi, vtpote qui sui mutationem, & non præsentis status conseruationem postulent, ideo inter contraindicantia meritò hi sunt positi,non quòd nutritionem desiderent,sed quòd eam quantum eorum natura patitur impediant,quam vires requirunt. Vnde propriè indicantia nihil aliud sunt,quàm ea,quibus præsidia debentur,quęque primò,suaptē que natura conseruationem,aut mutationem petunt:cōtraindicantia verò aliud postulant contrarium,aliudque indicant,quod ei refragatur,quod ab alio fuit indicatum,vel si impropriè contraindicantia sunt,quum nihil postulent,quod ei repugnet quod ab indicantibus fuit propositum, prohibent tamen ne illud adhibere

bere posſimus, vt ab ipſis indicantibus exigitur: quoniam verò ętas, temperamentum, ſexus, qua ratione ſint affectæ vires oſtendunt, ideo victum coindicare dicũtur, non quòd illis debeatur nutritio, ſed quòd interuentu virium eam preſcribãt. Eadem autem & alia, quæ naturas, & receſſus, aliaſque morborum differẽtias patefaciunt, inter correpugnantia reponuntur, non quòd illa impediant nutritionẽ fieri, ſed quoniam illud oſtendunt, quod id facit: Qua ratione conſentientia aptè quoque vocari poſſunt, quòd ea ſequantur, conſentiantque cum illis, quæ vel indicant, aut contraindicant. At ſi vacuandum eſt, & vires ſubſunt validæ, aut nutriendum laborante corpore, attamen morbus eius generis eſt, qui viribus concoquentibus, indicantibuſque, nutrimentum haudquaquã repugnet, aut ſi per morbos aliquid præſtandũ, quod vires non labefactet, quæ huiuſmodi ſunt, nec indicare, nec contraindicare, aut coindicare, aut correpugnare credũtur: quod etiam Galen. nono Methodi animaduertit: Vbi ſcribit indicationem, quæ ſumitur à viribus aliquando nullum locum habere, contemnique ac ſi penitus non eſſet, propterea ſcilicet, quòd quum nec ſuadeat, nec dehortetur, officia non mutat. Vnde non mirum ſi ea, quę huius generis ſunt, ab hac tractatione excludimus: quoniam nihil conferunt ad ea, quæ volumus, peragenda, aut ſi aliquem locum illis concedere velimus, admittẽtia, aut alio aptiore nomine, quod ſignificet ea, quæ ferunt, permittuntque fieri quod expedit, haudquaquam aliorum prædictorum appellatione donabimus. Cæterum multitudo humorum, & morbi magnitudo pariter vacuationem indicare dicuntur, eo quia horum vtrunque huiuſmodi pręſidium per ſe deſideret: quapropter inter hæc vnũ alterius coindicans, aut correpugnans, aut contraindicans dici non poteſt. Atqui victus ratio, quæ anteceſsit, multitudinis humorum procreatrix, quum nec primo nec per ſe, nec alio etiã modo vacuatione opus habeat, ſed duntaxat indicium ſit partæ redundantiæ, eiuſdem coindicatrix eſſe putatur. Ex quibus patere arbitror non plura quàm quatuor reperiri poſſe, quæ ſingulos agendi ſcopos præſcribant, indicantia inquam, coindicantia, contraindicantia, & correpugnãtia, de quibus ſigillatim, vt clarior euadat tractatio, agendum eſſe puto.

Quæ & quot indicare dicantur, & quæ non indicent ex Galeno. **Cap. IIII.**

QVum tribus potiſsimum capitibus hæc tractatio cõſtet; nempe vt intelligamus quæ nequeant aut valeant indicare, quid item vnumquodque indicet, & demum quid vnicuique cõtraindicet aut correpugnet aut ſingula coindicet, primum illud expendemus, quænam ſcilicet indicare dicantur. Nã hoc veluti fundamentum eſt aliorum omnium. At quoniam Galenus noſter multa in ſingulis propoſitis capitibus habet, quæ nõ placent, ea ſigillatim ſuo loco primum examinabimus. Sic enim quantum illi in hac re debeamus (vt certè plurimũ debemus) ſtudioſis innoteſcet; ac vna etiam quid nos præſtiterimus noſtro labore, & induſtria, dum vel omnia, vel certè plurima meliora reddere arteque tradere ſumus conati, perſpicuum euadet. Itaque ſi illius libros diligenter excutiamus infinita propemodum inueniemus eſſe, quæ indicent. Nam vnam primum in curatione omnibus communem indicationem facit contrarietatem, morbum verò ipſum, internaſque illius cauſas, & ſymptomata indicare paſsim ſcribit. Quinetiã corporis temperiem, habitum, colorẽ, calorem, arteriarũ motum, conformationẽ partium, connexionẽ, earundemque ſitum, actionem, vſum, dignitatem, naturã, ſubſtantiam, inſitaſque ſingulis partibus facultates: ætatem præterea, ſexum, conſuetudinem, vitæ cõditionem, animi mores, humoreſque ipſos, qui in corpore reperiuntur, corporiſque ipſius occultas proprietates. Ad hæc aërem ambientẽ, cœli ſtatum, regionẽ, anni tempora, ſenſum facilem aut difficilem, quo prædita ſunt

corpora, denique multa, quæ sunt in nobis secundum naturam, aut illi contraria, & etiam nonnulla, quæ extra nos posita sunt indicare statuit: Externas autē morborum causas nullo modo indicare posse libro quarto Methodi medendi aduersus methodicos prolixè disputat: Quæ res primùm damnanda est, quòd omnia non comprǽhendat indicantia: nam quur inter ea, quæ secundum naturam sunt, vt figuram, connexionem, & situm partium, magnitudinem, numerum earūdem non enumerat, quur excrementa corporis non ponit sicut alia, quæ illius statum demonstrant, cuius generis sunt consuetudo, ætas, & victus præcedens, quæ inter indicantia collocat: deinde ob infinitam multitudinem tractationem difficilem reddit: postremò eam confundit, dum indicantium, coindicantium, contraindicātium, & correpugnātium vim corrumpit, & omnia omnibus miscet. Si enim hæc omnia indicant, vbi coindicantia, contraindicantia, & correpugnantia relinquuntur: quum tamen plurimum referat, vt ipse quoque in libro de Optima secta animaduertit, hęc inter se distinxisse. Nam indicantia ad id nos ducunt, quod inuestigamus, contraindicantia ab eo abducunt, & in contrarium trahunt: coindicantia verò, & correpugnantia, nec primò, nec per se, sed per accidens id faciunt, quatenus scilicet monstrant id quod indicat, aut contraindicat. At absurdum esset signa dispositionum corporis inter indicantia ponere: quippe quum signis vtamur ad corporis varium statum dignoscendum, indicationibus verò ad illius præsidia inuenienda. Quamobrem quantum pars medicinæ, quæ medendi, conseruandæq. sanitatis rationem docet ab ea discrepat quæ signa complectitur, tātum profectò putanda sunt indicantia à coindicantibus diuersa. Quòd si contraindicantia indicantiū nomine comprǽhendere licet, quur scribit ille in libro de Optima secta vires nostri corporis nec vacuationes nec vlla remedia indicare? Quur tēpora morborum pariter negat nutritionem indicare, quum vel solum quomodo vires sint affectæ, huius indicatrices ostēdant, vel impediant fieri, quod illæ postulāt? Quur eodem loco scribit, si prohibentia indicantia facimus, fieri vt ægri timor, voluntas parentum, quæ sæpe vacuationē prohibent, indicantia illius censeantur? quod maximè absurdum esse putat. Nam quòd illis sępius reluctentur, & ille fatetur, & omnes agnoscunt. Quare si hæc inter se confundit, tum sibi ipsi repugnat, tū alios calumniatur, qui citra discrimen huiusmodi nomina vsurpabant. Quòd si de nominibus duntaxat lis esset, tolerabilior sanè error foret, sed quum plurimum referat res natura, & genere inter se discrepantes citra discrimē inter se miscere, & vnica appellatione earum vim frangere, qui non agnoscit corruptam esse tractationem, vel stupidus est, cuius imbecillitati mederi studemus, aut peruerso ingenio affectus, quem persanare ne quidem tentabimus. Est enim desperata eorū salus, nō minus profectò quàm illorum, qui grauissimū morbum sentiunt, & agnoscunt, sed eum temere occultare cupiunt: sic certè qui sectis sunt addicti, vim rationum, & momenta percipiunt, sed quoniā nescio qua ratione turpe esse putant eius, cui semel se addixerunt, patrocinium deserere, reclamant, tergiuersantur, & denique mirificè se torquent, vt suos authores defendant, minimè interim solliciti si nihil vnquam discant. Sed his omissis ad Galenum redeamus; qui non solum, meo quidem iudicio damnandus est, quòd res inter se natura distinctas non seiungat, sed quòd etiam quædam inter indicantia recenseat, quæ nō indicant, nec coindicant, aut contraindicant, vel correpugnāt: alia verò abiiciat ab his generibus, quæ non minus quàm nonnulla, quæ indicare ponit, sunt recipienda. Quamobrē primo ab his reiicienda sunt, quæ cum illis consistere nequeunt, & si quæ reiiciūtur præter illius rationem, recipienda, deinde indicantia à coindicātibus, contraindicantibus, & correpugnantibus seiungenda veniunt, & omnia denique in suo genere collocanda. Hinc sanè postea licebit reliqua explicare, quæ ad propositam tractationem pertinent.

Quòd

Quòd contrarietas non indicet, nec indicatio sit Cap. V.

LIbro nono Methodi Galenus vbi diligentius de indicationibus agere velle videtur,& summa genera indicantium ponere,ac ea,quæ ab illis nascuntur inuenire studet,communem curationis indicationem contrarietatem constituit, tres autem ab ea prouenire, vnam scilicet quæ à morbo,aliam,quæ ab aëre ambiẽte,tertiam,quæ à corporis tẽperie naturali petitur:Ac quòd morbus curationem indicet verissimum quidem est,quòd autem temperies, quæ secundum naturam existit,eandem non indicet,postea ostendemus; quum expendemus, quid vnum quodque eorum,quæ in corpore nostro reperiũtur insinuare valeat. An verò aër aliquid conferat ad huiusmodi tractationem tanquam indicans quidpiam,aut coindicãs,vel aliquid aliud efficiens,quoniam ea quæ ab illo sumi dicitur indicatio, à generali illa,quam præbet contrarietas,nascitur, ideo secundo loco de illo agemus.Nunc verò imprimis docere institui contrarietatem ipsam nec indicare,nec indicationem aliquam esse. Si enim verum est, quod ille scribit initio tertii libri eiusdem operis, absurdum esse aliud constituendum, quod curationem indicet, aliud vero quod curetur, nihil profectò indicare poterit eorum, quæ ad curationem pertinent ipsa contrarietas, quippe quũ morbus non sit, & planè ridiculum fuerit,si contrarietatem curari dicamus. Ac profectò tãtum abest,vt curationem indicet contrarietas,vt nihil aliud quicquam indicare possit. Nam si indicare est inuenire quod iuuet, aut lædat ea quæ indicant,quid(quæso) ipsa indicare poterit contrarietas?Qua enim re opus habet,vt iuuetur, vel lædatur? An similia,vel contraria exiget?An contrarietatem ipsam fouere, vel expellere volumus? Sunt ne oppositionis,siue contrarietatis,vel potius status corporis causa inuenta remedia,victusque ratio,quibus quidem corporis status conseruatur,& mutatur. Vt enim idem author causam externam curationem indicare negat,quòd illa nullius indigeat,sic eadem ratione contrarietas nec conseruationem,nec curationem indicabit unquam,quòd scilicet illis opus non habeat. At si non hæc,nihil profectò aliud; quandoquidem omne quod indicat, aut sui conseruationem, aut ablationem indicare eo authore necesse est. Indicatur sanè contrarietas, id est contraria actio,& contrarium,si contrarietatis nomine id intelligamus,ab eo, quod præter naturam existit:siquidem eo opus habet ad sui ablationem.Idem autem indicans, & id quod indicatur esse non potest. Ac profectò si quis locum eum Galeni legat inueniet aliud planè colligere,quàm ratio illius postulet. Nam quòd morbus contrariis egeat,si ad naturalem statum corpus redire debeat,id quidem certissimum est; quemadmodum ipse statuit: ex quo quidem fit vnum esse,quod indicetur à morbo,nempe quod contrarium illi existat, nunquam tamen propterea efficiet, vt ipsa contrarietas indicet,aut indicatio sit.Nam(vt satis probauimus)ea non indicat, sed indicatur, si illius nomine id quod morbo est contrarium, capere velimus: at nec indicatio esse potest; etenim ipsa indicatio contrarietatis contrariique est perceptio, non ipsa contrarietas. Quòd si hæc indicatio est à quo(quæso)prouenit? non à morbo,vtpote qui peculiare quidpiam indicet; generalis autem & communis sit,vt ille statuit,tũ morbo,tum temperamento, & aëri ambiẽti indicatio cõtrarietas ipsa.Quamobrẽ si peculiaris,& propria indicatio ex propriis & singulis rebus nascitur, necesse quidẽ foret communem indicationem à cõmuni quadam natura suggeri:at quæ nam ea esse potest natura,quæ id faciat? quum omnia dicta sint,Galeno authore,aut sui conseruationem, aut ablationem, nihil autem contrarietatẽ indicare. Ac vt natura morbus& sanitas inter se differunt,sic profectò diuersæ sunt indicationes,quæ ab illis capiuntur,vt nihil commune,nullaque in omnes huiusmodi affectus sparsa indicatio statui possit. Quòd si ad morbos solos eam referamus,& cõtrarietatis nomine intelligamus, quod morbis ad-

uerſatur, quid aliud dicimus, quàm contraria à morbis indicari? At interim generalem, & communem quandam, à qua aliæ naſcantur, (vt ille ratiocinatur) indicationem non ponimus, quando aliæ, quas poſtea ex ea naſci ſcribit, aut indicationes non ſunt, ſed coindicationes, & contraindicationes, aut certè non minus, quàm illa generales. Poſtremò ſi contrarietas, vel indicatio eſt, aut quidpiam indicat, quur negat in libro de Optima ſecta communitatem methodicorum indicare poſſe. Nam vt communitas ad communia, ſic contrarietas ad contraria ſe habet, nec aliqua diuerſitatis ratio inueniri poteſt: negat autem communitatem indicare, quia non deſtruitur: atqui eadem ratione nec contrarietas dici poteſt indicare, quoniam nec ea, ſed contraria ipſa pelluntur. Itaque nec ipſa contrarietas indicat, aut indicatio eſt, ſed ſi aliquem locum in hac re ſibi vindicare poteſt, indicatur non ſolum à morbo, ſed etiam ab omni alio corporis ſtatu, qui præter naturã exiſtimatur. Quo magis mirari licet Galenum, dum ſe pulchrum & admirabile quidpiam inueniſſe putat, in huiuſmodi improprietates loquendi incidere, aut etiam aliena à ſuis principiis tradere. Si enim indicatio eſt cognitio iuuantis, & lædentis, certè contrarietas indicatio eſſe nequit: nimirum quòd cognitio nõ ſit aliqua: ſed plura de hac re, quàm ſtatuimus. Nam quibus hæc non ſufficient, fruſtra conabimur plura ad id probandum adferre.

Quòd aër ambiens non indicet. ***Cap. VI.***

IDem author eodem libro (vt antea diximus) tres ex contrarietate oriri indicationes, vel potius tria, quæ curationem indicent, nempe morbum, naturã ægri, & aëris temperiem memoriæ prodidit. Qua in re tempeſtiuum nunc eſt, vt expẽdamus quid aëri hac in re ſit tribuendum. Ac ne videamur velle temere diſcrepare ab ipſo Galeno, quem libenter ſequimur, niſi rationum momenta cogant nos aliter ſentire: Ideo operæpretiũ eſſe duco, vt illius opinionem, & verba ſubiiciamus. Sic enim licebit perſpicere, quàm benè colligat, quod ſibi in hac re docendũ proponit, & quid nos in eo deſideremus. Itaque ſcribit eo loco ſe ab aëre ambiente curandi indicationem capere, quòd abſque illo ſanitas conſeruari, & morbi curari nequeant: ab eo autem, & non ab alia materia medica indicationem capere, quòd alia remedia facilè tum deligi, tum euitari poſsint, aëris autem iniurias nequaquam effugere valeamus, vtpote qui dum ægrotamus, præſenti cæli ſtatu vti cogamur. Quę etſi omnia concedantur, tamen tantũ abeſt, vt aër hoc modo ſumptus curationem indicet, vt nec eam coindicare, aut contraindicare, vel correpugnare valeat. Nam quòd aëris intemperies morbos intendẽdi vim habeant, & ob id remediorum quantitatem coindicent, victum autem coindicantibus correpugnent, veriſsimum eſſe agnoſco, quemadmodum & illud omnibus patere puto, eundem victum coindicare, quum quales ſubſint in corpore vires, quæque ſecundum naturam in nobis eſſe ſtatuuntur, oſtendit. At vt remedii vim ſubit, & ea ratione conſideratur, qua morbos tollendi facultatem habet, curationem haudquaquam indicare poteſt, ſi modo ea principia, quæ tertio lib. Methodi de hac re ſunt poſita tueri velimus. Etenim eo loco ſcribitur nihil eſſe poſſe, quod curationẽm indicet, quod non curetur, abſurdumque fore ſi quis aliter ſtatuat. Quamobrem quum aër non curetur, ſed ſolus morbus, quo modo (quæſo) ille curationis indicator fuerit. Nec eſt quod putemus morbum præcipuè indicare curationem, aërẽ autem ipſum idem facere minore quadã vi, aut (vt dicitur) ſecundo loco, & per accidens: Quo modo quæſtionarii medici vrgentem locum effugere nituntur. Nam ſi abſurdum eſt aliud eſſe, quod curationem indicet: aliud verò quod curetur; neceſſe eſt, vt omnia curari dicamus, quæ curationem indicant, præcipuè autem, illorum opinione, morbum, alio verò modo aërem ipſum. Quæ planè ſunt ridicula;

ridicula, ſed apud ſophiſtas nullum eſt tam validum, tamque vrgens argumentum, quod per ſe, & per accidens non putetur ſoluere. Præterea quum aër eo loco ſumatur, vt inſtrumentum, & materia medica, qua vtimur tum ad naturales affectus conſeruandos, tum eos, qui præter naturam ſunt, propellendos: quomodo (quæſo) aliquid indicare poterit: ſiquidem materia eſt, quæ indicatur, & non indicat, nimirum quum indicatio comprætenſio ſit iuuantis, & nocentis, quæ ab eo, quod iuuari debet, oritur: alioqui ſi id, quod indicatur, vnquam indicare poſſet, idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus, & idem quod iuuat cum eo, quod iuuatur: vt ergo nullum aliud remedium indicat, aut coindicat, vel contraindicat, aut correpugnat: Sic nec aër aliquid horum efficere poteſt: nec illud quidem aliquid facit, quod ſcribit Galenus, ideo ab aëre indicationem capi: quòd ſine eo morbi tolli, & retineri ſanitas nequeat: quod in aliis remediis non contingit, quæ in promptu ſunt, quorumque vſum euitare vnicuique licet. Neque enim omnes morbi egent aëre vt remedio, quales ſunt qui partes inſtrumentarias affligunt, quibus nihil aër confert. Ad hæc vt aëre, ſic cibo & potu, ſomno & vigilia ſanitas conſeruatur, & morbi propulſantur: Nec minus ſanè difficile eſt illorum noxas, quàm quæ ab aëre excitantur, euitare: quum ea, quæ ab illis naſcuntur mala, nulla re ſæpius mitigari queant, aëris autem iniuriæ vel loci mutatione, vel alia ratione promptè corrigantur: ac multo minus illud video eſſe neceſſariũ quod ille ſtatuit, vt ſcilicet præſenti cæli conditione ſemper vtamur: quandoquidem per ſanitatem, & leuiores morbos facilè in alium aërem migrare vnicuique liceat, in grauioribus autem malis, in quibus non licet id facere, non datur etiam prædictorum vitia fugere. Requirimus etenim ad morbos fugandos ſomnum, vigiliam, quæ aliquando nulla arte conciliare, aut arcere conceditur. Quin & aquæ incommoda difficilius quàm aëris intemperies emendantur: nimirum quum tota vna regio eadem aut parum differente aqua, quoniam & eadem terra ſæpe vtatur, aëre autem diuerſo: ſiquidem in eadem domo eum variari videmus: quando in locis ſubterraneis alias habet qualitates, quàm in altis, alias in apricis, quàm vmbroſis, alias in his, qui ad orientem, quàm qui ad occidentem ſpectant: & denique pro diuerſo locorum ſitu diuerſam naturam, & qualitates aſſumat, eas præſertim, quas in morbis tollendis eo loco quærit, nempe caliditatem, frigiditatem, humiditatem & ſiccitatem. Quòd ſi illud concedamus difficilius aëris noxas vitari, quàm aliarum rerum, quæ ſanis ægriſque corporibus adhibentur non tamen propterea huiuſmodi difficultas indicandi cauſa eſſe debet: alioqui inter alia indicarent, quæ difficilius corrigi poſſunt: Par ergo in omni materia medica ratio. Indicat enim corporis affectus qua re, & quali ſit opus: quæ ſi adeſt, gratia illi eſt habenda: Sin minus, ea arte paranda, & ſi interim alia aliis facilius acquiruntur, & magis vel minus iuuant, aut lædunt. Sic ſanè vbi aër calidus eſt, & frigidum poſtulat corporis ſtatus, omni ratione vtimur eum frigidum reddere. Eodem planè modo quum corporis vitia remedia alia expoſtulant certis qualitatibus prædita, nec ea huiuſmodi ſpontè inueniuntur, arte nitimur illis comparare, quod ab affectu exigitur. Qua ratione vbi per febres ardentes bilioſi infeſtant hnmores, qui præcipuè rhabarbari potionem poſtulent, liquoribus refrigerantibus humectantibuſque illius caliditatem retundimus; ſiccitatemque diluimus: Si verò nihil obſint natiuæ illius qualitates, nihil præterea molimur: id quod omnino vt in aëre contingit: cuius qualitates recipimus vbi non lædunt, aut etiam proſunt: mutamus autem ſi curationem, cauſarumq. morborum ablationem impediant. Quòd ſi ita eſt, illud pariter conſtare puto aërem ambientem quatenus ſanitatis conſeruandæ, aut profligandi, vel arcendi morbos poteſtatem habet, nulla ratione inter indicãtia reponi. Quare multo minus curationem indicare poterit, at neſcio quo

modo Galenus in hanc quoque opinionem, repugnante rei natura, & poſitis antea de indicationibus principiis, inciderit.

Cauſas morborum externas inter indicantia ex Galeni tractatione ſtatuendas eſſe Cap. VII.

Libro quarto Methodi medendi acerrimè inuehitur Galenus aduerſus methodicos medicos, dum probare nititur eos hallucinari quòd à cauſa externa, quæ morbos peperit, indicationem ſumerent, hoc argumento adductus, quòd à nullo eorum, quæ amplius non permanent, nec aliqua re egent indicatio ſumi debeat. Fatetur tamen morbi cauſam oſtendere qualis ſit affectus, quem ea excitauit. Quod ſi ita eſt, quur ergo ab eo ſcriptum eſt nono eiuſdem operis libro corporis temperamentum, quod fuit, antè quàm homo laboraret, curationem indicare? Eadem ratione nec conſuetudo, nec viuendi conditio per morbos aliquid indicare poſſunt. Quippe quum aſſuetis per ſanitatem rebus amplius non vtamur, & ſolita vitæ munia ob vrgentem morbum omnia ſint intermiſſa. Quamobrē ſi hæc ratio facit, quòd ea, quæ iam abierunt, & amplius non adſunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeant temere hæc inter indicantia enumeramus: aut ſi ea admittimus, conuincimur pariter externas morborū cauſas recipere: quippe quum non minus illa quàm hæc abſint: nec magis rem aliquam deſiderent, quæ huius ſunt, quàm illius generis. Præterea ſi concedit externam cauſam conferre ad affectus excitatos in corpore dignoſcendos, concedat etiam oportet ab ea indicationem capi. Quo modo ab ætate, ſexu, conſuetudine, viuendi conditione, corporis habitu, aliiſque multis indicationes ducit, non alia quidem ratione, quàm quòd ex illis ſigna petamus, quæ qualis ſit corporis ſtatus, oſtēdere valent. Quod & ipſe nono Methodi apertè teſtatur, conſuetudinem ſcilicet ac ætatem, temperamenti interuentu, quòd nimirum monſtrent qualis ſit corporis temperies, ſuas indicationes præbere. Itaque ſi cauſa externa non indicat, nec ergo ea, quæ prædiximus indicabunt, à quibus tamen illæ indicationes paſsim ſumit. Eadem, me hercle, eſt ratio de tēpore, quo quis morbo laborare cœpit, quod omnino negat aliquid indicare poſſe, ſed duntaxat ad affectus naturam depræhendendam facere putat; Nam & illud indicabit, ſi conſuetudo, & reliqua, quæ eiuſdem ſunt generis aliquid indicare poſſe dicuntur. An nō clarè vndecimo Methodi cauſam externam perinde vt conſuetudinem, ætatem, ad affectus dignotionem facere, & ob id ab omnibus illis indicationes accipi ſcribit: Contrarium planè quàm fecerit quarto libro eiuſdem operis, in quo externam cauſam ab indicantium numero excludit. Quòd ſi nec cōſuetudinem, nec ætatem, nec cauſam externam verè indicare quis dicat, ſed coindicare, ſignaque præbere ad corporis ſtatum dignoſcendum, quod apertè libro quinto de Sanitate tuēda memoriæ prodidit, verum quidem ſentiet, ſed interim quur potius vnum, quàm alterum ex his, quæ eandem vim habent, inter indicantia ponit, aliis excluſis? quur conſuetudinem, ætatemque curationem indicare cenſet, externam autem cauſam minimè, ſi ille coindicantia cum indicantibus neſcio qua licentia confundit, quur idem aliis, quos hoc nomine ineptiſsimos iudicat, facere non licebit? Si illius rationes non minus excludunt conſuetudinem, natiuum temperamentum per febres, victum per ſanitatem conſuetum, & infinita alia, quàm euidentes morborum cauſas, & tempus ipſum quo morbi ſunt contracti. Qua (quæſo) ratione hæc reiicit ab indicantibus, illa verò indicare contendit? Hæc neſcio quo modo non perſpexerit Galenus noſter (dum alios auidiſsimè proſequitur, & repræhendit) ſuis principiis repugnare, ſeque in eoſdem errores labi, & eiſdemmet telis perfodi quibus aliorum famam, & gloriam labefactare tantoperè laborauit.

Quæ, & quot sint, quæ uerè indicent. Cap. VIII.

POrrò si indicatio à natura rei, quæ aliquid in corpore nostro moliendum ostē dit, sumitur (quod enim iuuat, aut nocet, corporis nostri causa quærimus) vnum profectò erit, quod indicare possit, nempe corporis nostri conditio: quum enim illa ab internis externisque causis continuò corrumpatur, artem, & operam nostram desiderat, quæ vitia emēdet, ac quod lædere potest, fugiat. Hæc siquidem remedia excogitauit, quibus imminentes morbos arceamus, & iā infestantes propulsemus: hæc diuersam, & vnicuique propriam viuendi rationem instituit, qua ea quæ secundum naturam in nobis sunt, tueamur, quatenus humana natura postulat. Quinetiam diuersa officia inuenit necessaria, ac in singulis actionibus scopos quosdam posuit: signa excogitauit, quibus omnem corporis statum dignoscere possemus. Causas præterea morborum omnium, & partes inuenire studuit. Ac (vt semel dicam) omnia sua ad corporis nostri vtilitatem & vsum retulit. nimirū impulsa à fragili, & corruptibili nostra conditione, quæ semper aliquid postulat, quo tum insita, tum aliunde parta vitia corrigantur emendenturque. Quòd si aliquando vel aëris vitia corrigere velle videmur, aut cōsuetudinem mutemus, aut in alio viuendi rationem variamus, id quidem facimus nō vt ea indicent aliquid huiusmodi esse faciendum, sed quòd corporis nostri status id postulet. Nam quur (quæso) laboraremus in huiusmodi rebus, nisi speraremus illas nobis vtiliores fore? Quo fit vt nihil primò, & per se indicet esse faciendum, præterquam hæc nostra natura, nosterque hic corporis status, qui admonet sumēda esse, quæ sibi prodesse possint: ea verè euitanda, quæ sunt apta nataque nocere. Hæc ergo sola & vna est, quæ inter indicantia poni debeat. Quòd si illa simplex, & perpetuò eadem foret, vnum & simplex esset, quod perpetuò indicaret. At quum illa triplex sit, ex qualitate conditionis sumpta differentia (vel enim secūdum naturam existit, vel naturæ contraria, aut media quæ & neutra dicitur) tres proinde erunt ex summo genere ortæ differentiæ, tresque status, qui indicare aliquid valeant, nempe quod secundum naturam, vel medium, aut præter naturam existit. Cæterum quum in vnoquoque statu quoddam sit vt constitutio, siue compositio ipsa, aliud vt constitutionis causa, tertium quod eam sequitur effectus scilicet compositionis, tria ex omni statu, quæ indicent, resultare necesse est. Constitutio inquam, illius causæ, & effectus, hæc enim omnia aliquid esse agendū sui ratione insinuant. Porrò compositionem secundum naturam, vt alibi ostendimus, sanitatem vocamus: eam verò, quæ præter naturam est, morbum: Effectus autem sanitatis accidentia: morbū verò sequentia, symptomata nuncupare solemus. At causas cuiusque adiectione eius, cuius sunt causæ exprimimus, quòd quædam scilicet sint sanitatis, aliæ morbi, nonnullæ mediæ illius constitutionis. Sic etiam quum nomine simplici careamus, neutram constitutionem, neutram causam, neutrosque effectus dicimus. At quum inter causas sanitatis, morbi, mediæque constitutionis, quędā actu sint causæ, quædam potentia, aliæ verè causæ esse desierint: aliæ præterea gignendi, alię iuuandi, vel lædendi vim obtineant: & quædam in nobis sint, aliæ verò extrinsecus positæ, harum omnium natura explicanda est: ac deinde docendum an omnes, an aliquæ duntaxat inter indicantia recipi debeant. Est quidem crassus, viscidusque humor, qui obstructionem iam committit in orificiis vasorum impactus obstructionis causa. qui verò aut in cauitate vasis, aut in alia parte continetur, eiusdem causa non actu, sed in potentia. Exercitatio, quæ febrem intulit, aut ira, quæ calorem accendit, & gladius quo quis hominem vulnerauit, excitatis affectibus, causæ haudquaquam amplius vocari debent: vtpote quæ nihil amplius efficiant, aut aliquid conferant ad conseruandum, vel augēdum id, quod est factum. Gignunt morbos morbosæ causæ, quæ scilicet structuram nostri corporis corrumpendi fa-

cultatē obtinent. Iuuant quæ corporis vitia emendant, obsunt vero, quę illa maiora reddunt. Illud verò superfluum puto esse docere, quænam intus, quæ verò foris poni debeant: quandoquidē hęc omnibus patent. quin potius illud nunc ostendere oportet, an omnes prædictæ causæ inter indicantia locum inueniant. Itaque imprimis excludo ab illis causas, quę iam recesserunt: Quod enim amplius nō est, vt nulla re eget, sic indicare quidpiam non valet. Nec verò recipiendæ sunt inter indicantia iuuantes, lædentesque causæ: Nā illæ indicantur (vt antea ostēdimus) propterea quòd indicatio iuuantis, lædentisq. est cōpręhensio: nihil autē indicare & simul indicari potest. Quę verò in nobis reperiuntur causæ, vt & alia omnia aliquid omnino indicāt: nihil enim in nobis est, quod vel sui cōseruationem, aut ablationē non ostēdat: At causæ, quæ extrinsecus sunt positæ, gignendiq. in nobis dispositiones vim habent, omnes profectò vt huiusmodi sunt causæ, aliquid ostendunt moliendū. Nam quæ morbos vel iam pariunt, aut concitare sunt apta, summouere cupimus, indicantq. illæ sui ablationem, vt & alia, quæ nobis præter naturam sunt insita. Verumenimuerò quum inter illas nonnullæ sint quæ casu, & fortuna temerè nos afficiunt, cuius generis existunt vulnerantia, contundentia, vel alio modo extrinsecus nos impetunt: aliæ verò quarum actio, & vsus est necessarius, quas recentiores res non naturales vocant, illæ quidem vtpote quę artis nostræ prouidentiā excedant (id quod optimè etiam Gal. memoriæ prodidit) ab indicantiū numero sunt reiiciēdæ, hæ vero recipiendæ, quæ vel semper, aut certè vtplurimū vniuersa corpora immutant. Sic enim vbi veremur morbos ob aëris ambiētis intemperies, aut peruersam viuēdi rationem; arte nostra, sublatis morborū occasionibus, sanitatē tuemur, ac morbos pręcauemus, nō minus profectò, quàm quū noxios humores in corpore latentes euacuamus, vel alteratione corrigimus: atq. ita imminentiū morborum generationē prohibemus. Hæc quidem sunt, quę inter indicātia (vt arbitror) sunt ponenda: reliqua verò omnia, quæ indicare dicūtur aliquid esse faciendū, haudquaquam indicant: Veluti quæ secūdo loco id faciunt: quæ quoniā ad corporis statū dignoscendum cōferunt, ex quopostea intelligimus agendū esse, & quid agere expediat, coindicare, & nō indicare dicere debemus. Sic sanè consuetudinē, vitæ conditionem, anni tēpora, regionem, cęli statum, sexum, ętatemq. in cōseruanda sanitate, morbisq. profligandis consideramus, non quidē vt causas sanitatis, aut morbi, sed tanquā signa, vnde fit vt non indicēt quid sit faciendū, sed qualis sit corporis cōstitutio, & causæ illius proximæ, & effectus, qui ex ea proueniunt monstrent, ex quorum postea natura quid agere expediat, indicatur. Præterea ex indicantibus quædā contraindicantia & coindicantia fiunt: etenim quæ secundū naturā sunt, his repugnāt quæ præter naturā existunt, & contrà hęc illis refragantur: quæ verò secundum naturā, vel naturæ contraria, coindicāt quæ sunt sui generis. Quę quum Gal. nonnunquam inter se distinguat, nonnunquam verò confundat, non solum variam, & difficilem reddit præsentem tractationem, sed etiā plura, quàm rei natura admittat, inter indicantia enumerat, Quum verò coindicantia indicantium sint signa, adeo excrescit numerus eorum, quæ inter indicantia ab eo ponuntur, vt nemo vnquam se omnia indicantia recensuisse credere posit: quum tamen ars ipsa id polliceatur. Quantum verò referat hæc inter se distinxisse, quilibet intelligere potest, qui nouit plurimum interesse inter ea, quæ aliquid per se ab his, quæ per accidens idē præstant, & ea, quæ suadent aliquid esse faciendū ab aliis, quæ illud impediunt, esse seiungenda, id quod postea tum duce ipsius rei natura, tū Galeni ipsius testimonio clarius innotescet.

Quid unumquodque ex supradictis indicet generatim. Cap. IX.

QVum indicatio à natura rei sumatur, necesse est vnumquodque ex supradictis vnum duntaxat indicare posse, siquidem vnius vna est natura, id quod optimè

optimè Galenus secundo libro,& nono Methodi medendi. atque etiam in libro de Optima secta probat:quo etiam authore constat, quòd semper illud vnũ indicabit pro sua natura,& id,quod indicatur,ab vno solo indicari potest, nimirum quum & illud vnam naturam habeat,quæ vni indicanti respõdet. Quamobrem quæ communem habent multis naturam,commune aliquid indicabunt. & quæ indicantur communia,non nisi ab eo, quod communem naturã est sortitum,indicari poterũt.Sic sanè peculiaris cuiusque natura vnum,& peculiare quidpiam ab aliis diuersum præstandum esse ostendet, & quod peculiarem, propriamque quandam naturam habet,non nisi ab eo,quod eiusdem sit generis,indicabitur. Itaque quum nostri corporis conditio huiusmodi sit,vt absq opera nostra perdurare nequeat,necessario actionem medici indicabit, quæ scilicet corrigat,emendetque quod in ea est vitiatũ.Vnde non solum agendum esse, sed etiam quid agẽdum sit,nempe corrigendum monstrabit. Proinde & differentes corporis status diuersas quoque actiones indicabunt:si quid enim(inquit Galenus)sine differẽtia sumptũ aliquid indicat, si illud differentias suas acceperit, alterius quoq. nẽpe quod indicatur,differentias ostendet.Proinde si conditio nostri corporis agẽdum esse,& corrigendum indicat, diuersa eiusdem natura diuersas (vt diximus) correctiones indicabit.Est porrò naturalis constitutio suapte natura nobis familiaris,& vtilis:quod autem tale est,seruare,tueriq. cupimus.Quare ea correctionem,quæ conseruandi vim habeat,exiget,status verò præter naturam alienus,inimicus,nobisque inutilis existit,qui ob id sui ablationẽ indicabit. Quòd si ita est, medius status,vtpote qui mixtus ex duobus sit extremis,mediam quoque operã, & ex vtroque mixtum officium,quod scilicet partim conseruet, partimque mutet,requiret.Sic ergo & causę,et effectus,& compositio ipsa,quæ in vnoquoque statu reperiuntur,peculiare quidpiam indicabunt.Id quod certè fieri omnes concedũt;Nam morborum causas præseruationem, morbum verò ipsum curationẽ, vehementiora autem symptomata mitigationem postulare, ab omnibus medicis iamdudum est receptum.Cæterum quum naturalis status cõseruatio,& eius,qui præter naturam est,ablatio,fieri nequeat,nisi idonea adsit materia, & accommodata suppetant singulis præsidia,ideo ille victum, hic verò remedia indicabit. Sic enim Galenus initio libri deSectis materiam,quæ sanos conseruat,& ægros restituit,vocari iubet diuersi ergo morbi,& diuersæ illorũ causæ, & ipsi morbi diuersa à causis remedia indicabunt.At pari quidem ratione diuersum victum,quę secundum naturam sunt diuersa,requirent : id quod etiam fieri apparet ; alia enim remedia postulat intemperies calida , quàm frigida,alia humorũ corruptio quàm multitudo,alia vitiata ipsa structura,quàm causæ,quæ eam labefactant. Quòd si quædam sunt,quæ multis prosint,diuersæ naturæ,veluti quę humorum vitio & intemperaturis partium eodem auxilio opitulantur : non tamen propterea quicquã dictis repugnat:propterea quòd vel hæc, quæ adhibẽtur præsidia varia,& diuersa facultate sunt prædita, vel ex accidenti quodam sequentibus cõferunt, vel quòd etiam quæ diuersa existunt,in eo conueniant,quòd idem iuuamentum postulent. Nam quod purgandi, refrigerandique vim est sortitum , non mirum si vtrumque præstare valeat, & interim noxios humores educat,& partium temperiem emendet:sic quæ calidam materiam, quæ corporis cõstitutionem labefactat euacuant,vno negocio,& auxilio vtrique malo,sed vni prius,quàm alteri medentur:at humor calidus morbi causa, & ipsa febris refrigerantia pariter exposcunt. Quamobrem illud manet inuiolatum principium, vnũ indicare vnum, & vnum ab vno indicari, & quod vnam aut diuersam cum alio naturam obtinet, vnũ aut diuersum cum illo præsidium exigere . Quæ quidem principia: vt à Galeno sunt posita,& à rei natura confirmata,ita diligenter notanda,& memoriæ mandanda. Nam ex illis postea ostendere licebit, quid Galenus in hac tractatione cõfundat;

quod semp illud unu indicabit pro sua na et id quod indicatur ab uno solo indicari potest, nimiru qum et illud unã naturã habeat, quae uni indicanti respondet quamobrem quae communem multis habent nam, commune aliqd indicabunt, et quae indicantur communia no nisi ab eo quod comune na habet indicari poterunt

Ipsi morbi diversi diuersa a causis remedia indicabant

Vnu indicare unu et unu ab uno indicari

aut superfluo tradat, quid verò ex eo authore retinendum, quid reiiciendum & denique quid bene, aut malè ab eo dicatur.

Quid indicent singula, quæ secundum naturam existunt Cap. X.

OMnia, quæ secundum naturam in nobis sunt, vel circa corpus nostrum tanquam causæ versantur (de quibus antea egimus, quum quærebamus quæ, & quot indicare possent) sui cōseruationem, nec aliud vnquam indicare omnibus constare puto, qui negligenter non legerint, quæ hactenus demonstrauimus, & modo posita principia nō est oblitus. Nam & causæ sanitatis, & sanitas ipsa, illiusque effectus, nimirum quòd omnia sint nobis amica, & familiaria, suam tutelam desiderant. At non omnia reliquos scopos indicant: etenim quæ ipsam corporis compositionem sequuntur, materia propria non egent: quippe quum ad illius mutationem pariter mutentur: nam qui temperiem tuetur, corporis qualitates, quæ ab ea proueniunt, eodem negotio conseruat. Quare & si sui conseruationem non tamen propterea materiam aliquam peculiarem, qua conseruentur, sanitatis effectus indicant, structura autem ipsa, & structuræ causæ propriam materiam exigunt: non enim omnia, quæ temperiem partium tueri sunt apta, eadem humoribus prosunt: sed est quando nunc eadem, nūc diuersa eisdem conferant, aut obsint: id quod potissimum in statu præter naturam apparet, in quo sæpe ea, quæ faciunt ad morbos, eorum causis obsunt. Verumtamen excipiendæ veniunt corporis facultates, quæ & si structuram sequuntur similarium, & instrumentariarum partium, & ferè eisdem præsidiis, quibus illa seruantur, aliis tamen peculiariter egere videntur, nutrimento scilicet, siquidem corpus nutrimus, vt illius facultates foueantur, augeanturque. Quapropter tum Galenus, tum alii omnes medici optimè sensisse videntur: quòd solæ facultates inter ea, quæ in nostro corpore reperiuntur, nutriendi rationem indicent, & moderentur: id quod nos aliquando (Deo fauente) in opere, quod paramus de nutriendi ratione, diligentius expendemus, & euidentissimis rationibus probabimus. nunc vel hoc solo argumento omnibus cōstare potest facultates, viresque corporis nutritionem vniuersam describere: quòd pro illarum robore, & imbecillitate, diuersaque alia conditione in diuersis, aut eisdem (quantum sensus depræhendere potest) temperamentis nutrimenti copiam, & naturam variemus. Nā tantum planè alimenti vnicuiq. exhibemus, quantum illius vires conficere valeant; siue mulier, siue vir, siue crasso vel gracili, denso vel raro sit corpore, aut denique alio modo sit affectus, qui huiusmodi nutrimentum expostulat. Quare tria erunt, quę sibi proprium victum in eo, quod est secundum naturam, indicare possint, primum temperies similarium partium, & recta structura organicarum: secundum illarum causæ remotiores, (nam quæ immediatæ sunt, idem planè quod ipsa constitutio desiderant) tertium facultates ipsæ præsertim naturalis, quæ quidem nutritionis est indicatrix: omnia tamen, quæ secundum naturam sunt, perpetuò sui conseruationem, suumque victum pro sua natura indicabunt; nec aliquid istorum curationem, aut præseruationē remedia, aut aliquid demum eorum, quæ ab his, quæ præter naturam sunt affecta, suggeruntur, indicare vnquam poterit, si modo à contrariis naturis contraria indicantur. At quur (quæso) Galenus alias ab illis indicationes sumit. Etenim temperiem corporis naturalem curationem, naturam verò partis, sensum, & situm genus remedii: posituram verò ipsam eiusdem locum, qualitatem, & vtendi modum: partis autem figuram remedii modum, substantiam illius, & vires huius quantitatem, & vacuationem: nec non actionem, & dignitatem partium vacuantium, & aliorum remediorum, quæ vires dissoluere sunt aptę, quantitatem, & alia denique omnia, quæ secundum naturam sunt, curationem, remediorumq.

scopos

solæ facultates indicant nutrim[en]ta

Tandem q[uae] sunt s[ecundu]m nat[uram] indicant victu[m] co[n]similis et co[n]servantis q[uae] sunt tria temperies et recta structura organicam 2[o] illarum causæ remotiores 3o facultates præsertim naturales q[uae] est indicatrix nutritionis.

scopos indicare passim commemorat. Quid (inquam) aliud est, nisi quòd ille sui sępe obliuiscitur, & raro de eadem re diuersis in locis idem tradit, nec posita principia tuetur, Quum enim vndecimo libro Methodi medendi, & passim alibi scribat vnum semper vnum indicare: quoniam vnaquæque res vnicam habet naturam: & eos, qui id ignorant, refert non posse medendi, & conseruandæ sanitatis methodum constituere: quòd malis nitantur fundamentis; oportebat sanè huius principii eum memorem esse, nec vnum ad plura, diuersique generis indicanda assumere, aut alioqui huiusmodi methodum non aggredi, quæ (vt ait) hoc principio neglecto, constare nequit. Sunt enim ea omnia, quæ paulo antea retulimus, secundum naturam, & propterea nobis familiaria, & amica; ex quo sequitur ea sui conseruationem, & tutelam perpetuò indicare, curationem autem aut remedia, vel illorum quantitatem, qualitatem, vel locum, vel modum, aut quempiam alium scopum, quem in illis obseruare oportet, nequaquam, si modo idem sui ablationem, & conseruationem simul expostulare nequit. Nam quod secundum naturam est, nunquam non desiderat sui conseruationem. At quo modo curationē, quæ morbis debetur, indicabit vnquam? Quomodo illa eadem, quæ nobis sunt familiaria, indicabunt remedia, si cōseruationem indicant, quæ victu peragitur, remediis autem mutatio prioris status in alium contingit? Quòd si forte prædicta contraindicare dicamus, & contraindicantia indicantium nomine complecti velimus, grauior sanè excusatio, quàm primus error reddetur. Primum quòd nominibus abutimur, quorum proprietatem, & vim diligenter seruandam esse passim ille præcipit, & meritò quidem, nam quid ineptius, quàm res impropriis nominibus vocare, ex quorum significatione, qualis res subsit, intelligere cogimur: siquidem vt Aristoteles scribit, mentis conceptus res ipsas, hos verò voces exprimunt. Quid quod magis disciplinas cōfundat, & obscuret, quàm impropria vocabulorm significatio? deinde si omnia indicare statuamus, vbi contraindicantia relinquuntur? Quid est præterea, quòd toties medendi rationem variandam esse doceat, vbi contraindicantia adsunt, Nonne hoc pacto omnia confundimus, si hæc quæ & nominibus, & natura longè inter se discrepant, non seiungimus? At quomodo (quæso) temperies curationem indicabit, si vires nullam indicationem curatoriam (vt ille nono libro Methodi medendi scribit) præbere possunt? Sunt enim pariter secundum naturam tum vires, tum ipsa naturalis temperies, vt nō magis hęc, quàm illæ curationem indicare queant. Adhæc quo pacto quantitatem remediorum vires indicabunt, si curationem indicare nequeunt? nihil enim materiam, quæ vni actioni seruit, insinuare potest, quin ipsam etiam actionem ostendat, siquidem absurdum fuerit quidpiam remedium curatiuum requirere, ipsam autem curationem minimè. Quur denique ille contrà methodicos in libro de Optima secta acerrimè disputat, dum probare nititur vires nullum remedium indicare, si eas postea vacuationem, & quantitatē aliorum remediorum indicare nusquam non statuit. Qui profectò reprehendendi non essent, si indicantium nomine contraindicantia complecti potuissent, siquidem omnibus notum est vires aut prorsus nonnunquam remedia impedire, vt venæ sectionem, & purgationem, aut certè illorum quantitatem moderari: At indicare aliud est, quàm prohibere ne aliquid fiat, aut modum indicantibus imponere, vt ille tum alibi, tum maximè in lib. de Optima secta ostendit, nemo enim ex contraindicantium natura inueniet vnquam id, quod agere oporteat, sed quod ab indicantibus iam est inuentum, prohiberi ab illis, vel certè moderari intelliget. Nam quis virium natura percepta concipiet vnquā vacuatione, aut alio remedio opus esse? id quod statim agnoscet, qui de multitudine agat, quæ corpus grauet. At interim vires vacuationem, quam monstrauit faciendam esse humoris redundantia, ob infirmitatem non admittunt, aut illi modum constituunt. Retinere ergo oportet semel posita optima principia, vnum

semper vnum, nec plura indicare posse. Quòd si ita est, singula, quæ secundum naturam esse enumerauimus (vt antea diximus) non aliud profectò generatim indicabunt, quàm sui conseruationem: sigillatim verò propriam, certamque materiam, quæ id præstare valeat. Alia etenim est conseruatio temperaturæ corporis, alia conformationis, vel magnitudinis, alia est opus materia, quæ temperiem seruet, alia, quæ figuram partis tueatur, aut si eadem nonnunquam est diuersa natura, & viribus est donata, quibus multis satisfacere posit: veluti cibus calidus, quatenus nutrit, vim habet seruandi vires, facultatesque corporis, quatenus verò calidus, eiusdem temperiem custodit.

Quid indicent singula, quæ sunt præter naturam Cap. XI.

CORporis statum, qui præter naturam est, sui ablationem indicare, & singula, quæ huius sunt generis, certam, propriamque remotionem, veluti morbum curationem, causas præseruationem, & symptomata, quæ vehementiora sunt, mitigationem postulare antea ostendimus. Nunc vero illud pariter expendendum esse puto, an singula, quæ præter naturam sunt posita, certa, sibique propria remedia indicent. Qua quidē in re Galenus libro tertio methodi medendi tradit morbum sui duntaxat ablationem, siue curationem, remedium autem nequaquam indicare, dum scilicet scribit indicationem, quæ à morbo suggeritur, vel etiam idiotis esse notisimam. Siquidem omnes morbis ablationem deberi asserunt: at quibus remediis propelli morbi valeant, soli medici cognoscere posunt. Propterea (inquit) quòd illorum auxilia ex causis, & corporis natura, multisque aliis petantur, quorum scientiam sola medicina profitetur. Id quod clarius adhuc in libro de Optima secta probare nititur. Nam tertio libro Methodi non planè inficiatur remedia curatoria, quæque morbis propellendis adhibentur, partim à morbo sumi, sed illud negat magni alicuius momenti indicationem, quam morbus præbet, quum ea veluti principium tantum sit, vnde medendi ratio exorditur: verum in libro de Optima secta, eo quòd diuersis remediis in eisdem; atque diuersis morbis vtamur, quū eadem est causa, fieri putat, vt morbus remedium nulla pacto indicet, sed ad illius causam vniuersa indicandi vis referri debeat. Addit medicos, nō ad morbos, sed ad illorum causas depellendas acciri, & auxilia non affectis, sed facientibus scilicet causis aduersari. In qua quidē re non morabor, vt ostendam eum pro morbis diuersis sæpe diuersa symptomata capere, vt satis patet, quū de aluo adstricta, & fusa ab eadem causa agit: sed ad id, quod in hac re præcipuū est me conuertam, ostendereque conabor non aliud, quàm morbum ipsum sua remedia indicare posse; nā vt morbus sui ablationem, sic & remedia, quæ id præstare valeant omnino indicabit, quando alioqui absurdum esset alteri remedia curatoria adhibere, quàm ei, cui curatio debetur, vt enim ille libro tertio Methodi absurdum iudicat fore, si aliud statuamus curationē indicare, quàm id quod curari oportet, sic profectò alienum fuerit ponere ab aliis, quàm à morbo indicari remedia, quibus ad curationem vtimur. Docet & id rei natura: calidus siquidem morbus non solum sui ablationem sed etiam præsidia, quæ refrigerandi vim habeant, indicat, nec magis profectò ex morbi causa, veluti repletione, intelligimus qua materia sit opus ad vacuandum, quàm ex intemperie calida ad refrigerandum. Quid quòd ille vndecimo Methodi scribit morbū qualitatem remedii indicare? Quid quòd in febribus putridis duo genera auxiliorum indicari, vnum à causa, alterum à febre ipsa eodem libro meminit? In morbis præterea, qui causam non habent, veluti in diariis, quæ manēt, postea quàm causa abiuit, quæ eas peperit remedium inuenire non possemus: quoniam quidem ab externa causa, eo authore, curatio non indicatur: nec alia in corpore subest causa (vt idē nono, & decimo Methodi refert) in veris diariis, sed simplex

et morbū et interna indicat remedia
absurdū quod Curationem indicare aliud quam id quod curari oportet 3° methodi

Morbū qualitatem remedij indicare

plex duntaxat morbus, qui vt sui ablationem, sic & propria sibi remedia requiret. Id quod etiam apertè testatur locis præcitatis; vbi inquit: faciendorum indicationem ab ipsa febre capies. An non ad diarias febres, in quibus, eo authore, solus est morbus, propulsandas medicos vocamus? quid ergo scribit non ad morbos, sed ad causas duntaxat illorum abigendas medici operam requiri? Indicat ergo morbus non solum agendum esse, suique ablationem; sed etiam quid moliendum, quaue materia ad curationem sit opus. Quòd si validiora argumenta fortè quis requirat, non his contentus, quæ omnibus bene affectis sufficere puto, licebit idem hoc modo facilè probare. Nam vel causa morbi, vel morbus ipse, vel symptomata, vel quædam ex his, vel omnia inter se coniuncta remedia curatiua indicabunt: nihil enim eorum, quæ secundum naturam sunt, id facere potest: At non symptomata, quæ vel nihil, aut solam mitigationem, lenientiaque auxilia postulant, non causa morbi, quæ, eo authore, quod præseruandi vim habet, præsidiũ ostendit, alioqui non solum præseruationẽ, sed etiam curationẽ illa suggereret: et nihil relinqueretur, quod curationẽ monstraret. Ac multo quidem minus illa inter se cõiuncta id, quod quęrimus, insinuarent. Sic enim causis efficiẽtibus morbos, & ipsis symptomatis eos augentibus nõ minus, quàm ipsis morbis curationẽ deberi ponere oporteret. Nã vt nihil esse diximus, quod curaionẽ indicet præter id, quod curatur; Sic profectò absurdum fuerit statuere aliquid esse, quod præsidia curatiua requirat, & tamen curatione haudquaquam opus habeat: nimirum quòd pręsidia excogitata sint, vt illis prosint, quæ eorum opem requirunt. Frangeretur præterea alterius principii vis quo admonemur id, quod genus rei, & aliquid de vno indicat, omnes postea illius differẽtias indicare: quod sanè in aliis omnibus apparet fieri. Quod enim præseruationem, aut conseruationem ostendit, remedia quoque, quę præseruandi facultatem habent, & victum, illorumque genera, qualitatem, quantitatem, & reliquos omnes scopos ostẽdunt. Quamobrem necessariò fit, vt si morbus curationem, sic & curatoria remedia, & vniuersos illorũ scopos indicet. Nec illud quidem magis, quàm alia obstat, quòd in libro de Optima secta scribit eo remedia non indicari ab effectibus, quòd idem affectus, vt inflammatio oculi, ventriculi, iocinoris diuersa præsidia postulet: Non enim ipse affectus est, qui idem sanè perpetuò indicat, sed partes differentes, quæ non eadem remedia admittunt, siquidem inflammatio siue ventriculum affligat, siue hepar, aut oculum, vel aliam quamcunque partem, vacuantia humorem, ex qua fit, postulat. At nõ eadem admittit vacuantia auxilia oculus, quæ musculosa caro: Id quod non solum in inflãmationibus, sed in aliis ferè morbis omnibus contingit. at non propterea ex eo, quòd partes contraindicent iis, quæ opitulantur, eisdẽ affectibus, putare debemus hos sua remedia non indicare. Nam hac ratione haudquaquã credamus vires sui conseruationem, & nutritionem indicare, & vniuersam nutriendi rationem præscribere, propterea quòd aliter homines alimus absentibus morbis, quàm præsentibus, aliter in paruis quàm magnis, continuis quàm intermittentibus: & multitudinem vacuationem non ostendere dicamus, quoniam vires nunc eam admittunt, nunc respuunt; sunt enim eædem vires, eadem multitudo, in quibus tamen ob diuersa contraindicantia diuersis vtimur præsidiis. Verum etsi ita res habet, & suapte natura morbus duntaxat inter omnia, quæ præter naturam sunt, curationis, & auxiliorum, quæ illi seruiunt, est indicator, non tamen propterea sibi peculiaria, & distincta ab his, quæ aliis prosunt, perpetuò auxilia postulat. Nam quum morborum causæ non parem semper vim obtineant in morborum generatione, sed quædam leues adhuc impressiones fecerint, aliæ verò pertinaciores morbos iã concitauerint, qui vel his suis causis ablatis consistere possunt, ideo fit vt vbi instabiles sunt adhuc affectus, satis sit aduersus eorum procreatrices causas pugnare, contemptis interim remediis, quæ ipsis morbis sunt peculiaria. Atque id est,

quod Galenus octauo Methodi scribit febrem, quæ adhuc in generatione est, ablatione causæ gignentis euanescere. Sic etiam vbi mali humores corpus infestãt, sed nondum firma est temperies, quam illi pariunt, refrigerantibus, euacuantibus, concoquentibus, aut aliis auxiliis, quibus humorũ vitia emendare solemus, quicquid est mali, persanamus, nullo peculiari ipsi intemperaturæ adhibito præsidio. Cæterum symptomata ipsa nec omnia, nec semper propria remedia expostulant. Quæ enim parua sunt, ablato morbo, & aliis suis causis statim recedunt: quæ verò ob magnitudinem, & peculiarem naturam morborum causæ euadunt, veluti vigilia, quæ exsiccatione corporis febres intendit, & dolor, qui tum hoc modo, tũ aliter nocet, vt mitigationem, sic remedia, quæ eã præstare valeant, indicant. Corporis autem qualitates, quæ plurimum à naturali statu absunt, nunquam curationem interpellant, hoc solo cõtentæ (vt alia vniuersa symptomata, quæ minimum excedunt) quòd sui ablationem petant illis remediis, quibus morbi, morborumque causæ tolluntur. Itaque morborum causæ siue iam hos concitent, siue paratæ sint facere, perpetuò sua remedia indicãt: morbi verò ipsi, eorumque effectus nec omnes, nec semper, sed inter morbos ii duntaxat qui stabilitatem quandam sunt consequuti: symptomata verò, quæ exacuendi, intendendique morbos, aut vires labefactandi vim sunt sortita. Has ergo indicationes & hoc modo præbent singula, quæ præter naturam sunt posita: omnia enim sui ablationem, & vnumquodq. illorum certam, suamque remotionem, & nonnulla ex illis propriam, certamque materiam indicant. Quamobrem quum Galenus morbi tempora, & eorum accessiones, morbosque ipsos, illorumq. causas victum indicare scribit, rem pariter confundit, & contraindicantia cum indicantibus miscet. Nam quòd aliter præsentibus, aut imminentibus morbis, & in illorum vigore, quàm in aliis temporibus, & dum exacuuntur morbi ipsi alio modo sint tractandi ægri, quàm quum vel prorsus sedatæ sunt accesiones, aut iam plurimum remittuntur, ac quòd diuersa nutriendi ratio his conueniat, qui cruditate, quàm qui ex aliis causis laborãt, certissimum quidem id est, & ab omnibus receptum. Verum etsi hæc in victu instituendo considerantur, non tamen vt indicantia, sed vt repugnantia à nobis spectãtur: quæ vt inter se genere, & natura differunt; sic tractatione seiungi, & minimè inter se confundi debent. Id quod illemet ostendit, quum passim eos arguit, qui aliud quàm vires ipsas nutritionem indicare putabant. Quos quidem temere repræhenderet, si ab his, quæ sunt præter naturam alibi postea (vt sæpe facit) indicationes in hoc negotio duceret.

qd vult et facit

Indicantia genera, & differentias actionis, materiæque medicæ. Cap. XII.

HActenus agendum esse, & quid, quaque materia generatim vtẽdum sit, per indicationes inuenimus, ac quæ sint horum indicantia ostendimus, quum docuimus statum nostri corporis actionem indicare, nempe correctionem, eum verò qui secundum naturam est, conseruationem, & victum; alium, qui naturali est contrarius, mutationem, & remedium monstrare. At quoniam obiter hæc sumus prosequuti, & præterea in omni officio, & materia, qua ad corporis præsidia vtimur, inferiora quædam genera, & differentiæ reperiuntur, præstat paulo diligentius de his agere. Ac quòd huiusmodi genera, & differentiæ in his reperiantur, quæ quidem contemnenda non sunt, satis constat. Nam quædam citò, alia tardè fiunt, quædam vehemens est, alia remisior actio, quędam vtilis solum, alia etiã facilis, & iocunda, quædam verò cum dolore, aut alio modo fieri debent: Sic sanè inter ea, quę agunt, quædam natura, quædam ars ipsa præstat, nonnulla vtriusque opera feliciter obeuntur: Quinetiam inter ea, quæ agendi vim in nobis obtinent, eam vehementem, aut mitiorem, vel subitam, aut cunctantem habent. Sunt quæ alterare,

alterare,alia vacuare, alia dolorē inferre,alia,quæ solum conferunt,alia verò quæ præterea facilitatem & voluptatem adiunctam habent, alia denique quæ hac vel illa ratione quod efficere possunt,præstant. Itaque à quonam vnumquodque ex his indicetur,expendere oportet.Verum quum quędam summa solum genera cōplectantur,quædam verò etiam singulis speciebus propria,de his in peculiari singulorum tractatione aliquādo fortè agemus, hîc verò quod primis generibus est commune,duntaxat prosequemur.Non enim hoc loco quid nutritionem,aut vacuationem ostendat,docebimus; sed quid genus actionis,genusq. materiæ,quod non solum vacuationi,& nutritioni,sed etiam omnibus, quæ victu, & remediis opus habent,commune existit,trademus. Nam quum nutrire,vel vacuare volumus,sæpe egemus,quod expedite id faciat, nōnunquam eo,quod tardius,vel magnam, aut minorem vim obtineat, vel aliter agere valeat: & id quidem est illud commune,quod à nobis hoc loco quęritur. Quum pręterea qualitas,quantitas, tempus,& reliqui scopi propositi in singulis officiis, & materiæ vsu requirantur, ea quoque sunt docenda,quæ hæc indicare posśint.Quæ quidem Galenus vtcunque aliquando attigit; vbi tamen de indicationibus diligentissime agere velle videtur,vt in Methodo medendi,aut omnino prætermisit,aut certè non satis explicauit:Quum enim docendi ratio postulet,vt tradat,quid genus materiæ,quantitatem,qualitatem,vtendi modum,occasionem,et reliquos scopos indicet:deinde quid remedii,& victus genera, singulorumque eosdem propriosque scopos monstret,id omittit: & solum quod peculiare est infimis speciebus explicat. Veluti quum ostendit quid quantitatem nutrimenti,aut vacuationis insinuet.Quæ planè intelligi nequeunt,nisi prius,quid rei quantitatem declaret,sit ostēsum: Nam quod commune est,singula pręcedere debet. Ac quum plura auxilia habeat medicina,quàm quæ nutriunt,aut corpus vacuāt,temere doceret,qui aliis omnibus contemptis,horum duntaxat rationem,& vsum monstraret. Itaque nos quod cōmune omnibus est,explicare paucis (vt polliciti sumus)aggrediemur;repetito eo principio,quod ad alia inuenienda antea iam sæpius vsurpauimus.Est porrò principium hoc,vnum indicare vnum,& id quod indicat, assumptis suis differentiis, alterius,quod indicatur,similes differentias ostendere.Quamobrem quum status nostri corporis actionem indicet,diuersæ illius differentię,vt conseruationem,et mutationem, sic alias differentes actiones monstrabunt. Quod enim vehementer affligit,vehementem actionem, quodque vehementer agere valeat,ostendit. Sic etiam in statu secūdum naturam,quod cita eget actione,vt nutritione,eam,& id quod citò conseruare, nutrireque posśit,suggeret; quod verò extirpari, tollique nequit,nisi ab his,quæ dolorem inferunt,indicabit omnino id,quod agit cum dolore,suadebitque illud præferendum alteri,quod mitius agere aptum natura est. Sic sanè putrefactæ partes dolorifica sæuissimaque requirunt auxilia, à quibus, quod est corruptum rescindatur.Eadem inuenietur esse ratio in aliis actionibus, & genere pręsidiorum.Cęterum genus remediorum scribit Galenus à multis indicari.Nam à partis dignitate,actione,natura,substantia,situ,ægri viribus,atque adeo à diuersis affectibus, illud indicari passim in Methodo medendi,& secundo libro ad Glauconem commemorat, quæ omnia à positis principiis sunt aliena. Nam si remedia indicantur ab eo,quod est præter naturam,necesse est pariter genera omnia remediorum ab illius generibus indicari, nec quæ genere inter se differūt,veluti affectus pręter naturā,& partium substantia,situs,& reliqua quę secundum naturam sunt,eandem materiam vt remedium monstrare possunt, si modo id,quod secundum naturam est,sui conseruationem,et victum:quod verò naturæ contrarium,mutationem, & remedium exigit.Prohibent quidem nonnunquam quæ secundum naturam sunt,ne his vtamur remediis,quæ morbosus affectus postulat, aliquando verò ea admittunt,non tamen propterea remedia ab illis

indicatur: Nam hepar, cor, & aliȩ partes, quæ quoniam totius corporis sunt principia, vel munus exercent in animali publicum, magnam in corpore dignitatem præ cæteris obtinent, roburque magnum exigunt, quo reliquis seruiant, non ferunt remedia, quæ temere earum mala digerant, aut alio modo insitum robur vehementius dissoluant. Eodem pacto quæ frigidæ natura sunt partes dum calido affectu laborant, auxilia desiderant, quæ validius refrigerent, quum in pari affectu longius à naturali tẽperie, quàm quæ calidæ sunt, recedant. Sic profectò quæ sensu exquisito sunt prædita membra, dolorifica remedia non sustinent, qualia illarum affectus sæpè postulant, & quæ molliore, laxioreq. natura, aut cauitate sunt donata, mitioribus præsidiis, quàm quæ contrario modo sunt affecta, sanantur. Quæ item longius ab externa superficie in profundo corporis sunt collocata, validiora, quàm affectus ipse suapte natura desideret, requirunt auxilia, & internæ partes non admittunt, quȩ erodendi, aut venenosam vim obtinent, quibus earum mala sæpe gaudent, ea autem tolerant externæ. Quæ & si vera sunt, nõ tamen propterea hæc sunt, quæ diuersa remedia indicant, sed ea, quæ præter naturam inter se sunt diuersa: quod etiam à Galeno in libro de Optima secta, & duodecimo Methodi est proditum, vbi principia optima de hac re ponit, quæ postea sui immemor alibi ferè semper cõfundit. Nam principium est, id quod est præter naturam indicare sui ablationem: quod verò secundum naturam, sui conseruationem. Est & principium, remedium id esse, quod corporibus præter naturã affectis, ad mutationem malorum adhibetur, victum autem, quo seruantur ea, quæ sunt secundum naturam, nobisque amica, & familiaria. Est & illud principium, quod vnum duntaxat vnum indicare posit, nec vnquam idem sui conseruationem, & ablationem ostendere: & præterea quòd ea, quæ sine differentia aliquid indicant, assumptis suis differentiis, eius, quod indicatur, similes differentias insinuent. Quin & illud si quid aliud recipiendum indicantia à contraindicantibus, & quocunq. modo repugnantibus distinguenda esse, vtpote quæ genere, & natura inter se differant: quod abunde antea ex ipso Galeno ostendimus: quum alioqui omnes illius rationes, quas aduersus methodicos adfert in libro de Optima secta, corruãt, vbi nec vires remedia, nec morbi tempora nutriendi rationem indicare posse probare nititur. Quæ quidem si tueri volumus, nec omnia confundere artis præcepta, inueniemus profectò omnia, quȩ ad remedia pertinent, ab his, quæ sunt præter naturam indicari, nequaquam autem ab his, quæ sunt secundũ naturam: sed si quid in hac re hæc possunt, non tanquam indicantia, sed vt repugnantia, quam habent vim, præbent. Vt satis ex his, quæ posuimus exempla, vnicuiq. patere puto. Quòd pariter faciunt nonnunquam quæ præter naturam simul reperiuntur. Etenim obstructiones vehementes indicant, quod validè aperire posit: id quod ardens febris non admittit; copia malorum humorum remedium requirit, quod multum vacuet, prohibet cruditas, aut certe quod mitius agat exigit: quoniam scilicet crudus, crassusque humor vacuantia facilè sequi nequit: vnumquodque tamen suum proprium remedium indicat, veluti intemperies id quod alterare posit: multitudo id, quod vacuet: cruditas id, quod concoquat. Cæterum in genere victus nihil etiam commune tradit Galenus. Nam quum dicit cõsuetudinem victus materiã, genus autem ipsum rationem indicare, de nutrimento duntaxat, & non de omni victu agit, & si consuetudo materiam aliquam doceret, quod non facit, quum nihil indicet, ostenderet pariter & genus ipsius, nec ratio hoc genus indicare potest alioqui & alterius materiæ genera indicaret. Quare illa & inter indicantia fuerat collocanda. At ille passim separat inuentionem, quæ per indicationem fit ab ea, quæ ratione paratur. Quum verò passim in Aphorismis victum tenuem, aut conseruantem (qui victus nutrimenti sunt genera) à morbo, morbiq. temporibus indicari scribit, contraindicantia etiam cum indicantibus confundit, & idem cum metho

methodicis medicis ſentit, quos longa oratione in libro de Optima ſecta refellit. Sola enim vis,quæ noſtrum corpus regit,vt ille quoque docet tum alibi ſæpius, tum maximè in libro de Victu acutorum,& præcitato opere indicatrix eſt nutrimenti : morbus autem,& quicquid præter naturam eſt, ad illius inuentionē confert,quoniā ſæpius hæc impediūt eo modo nutriri corpus,vt ipſæ vires poſtulāt : indicet ergo genus victus genus ſtatus ſecundum naturam , & huius differentiæ illius differentias: impediant autem,& contraindicent quæ ſunt præter naturam: ac in ſingulis,propriiſque generibus,& differentiis nonnunquam ſe mutuò impediant,quæ ſecundum naturam in nobis reperiūtur. Veluti partium ſoliditas,quæ quod craſsius,& durius eſt,ad ſui cōſeruationem requirit,cui refragatur aliarum temperies humidior,quæ molliorem,humidioremque materiam ad propriam tutelam expoſcit; ſed hæc poſtea diligentius,vbi de contraindicationibus agemus, diſputabuntur.

Indicantia quantitatem Cap. XIII.

SI Galenum legamus dum paſsim in Methodo medendi , & in opere Glauconi dicato, vbi ea docet,quæ quantitatem indicent,inueniemus profectò rem mira varietate hîc pariter confundi,& poſita principia cōtemni. Nam nec quid commune omni materiæ ſit,explicat,& in ea , quæ vnicuique officio eſt propria contraindicantia,& coindicantia,pro indicantibus fere ſemper tradit.Quū enim docendi ratio poſtulet, vt doceat quid quantitatem materiæ generatim indicet,huius nulla facta mentione,ea duntaxat commemorare ſolet,quæ oſtendant, quantum ſit alterandum,vacuandum,& nutriendum . Quòd ſi, poſteaquam aggreſſus fuerat id in nōnullis docere,idem in aliis omnibus ſigillatim proſequutus fuiſſet, res fortè tolerabilior eſſet : ſed quum id non faciat , quod commune omnibus eſt prorſus complecti debebat,ne arte deſtituti,temere alia exerceremus præſidia,qualia ſunt,quæ carnem,vel oſſa detrahunt,vel ſaniem ab vlceribus detergunt,aut diminutas partes augent, vel deperditas regignunt,vel ſecant,aut aliud denique in corpore faciunt,quorum iuſtam menſuram non minus,quàm aliorum medicum tenere oportet. In his autem , de quibus agit, principia non ſeruat : quum tradit quantitatem alterandi ab ægri natura,partium ſitu, conformatione : vacuationis verò quantitatem ab ætate, natura,anni temperie, regione, conſuetudine, atque qualitate peccantis humoris indicari : nam hæc quidem impedire aliquando poſſunt,ne vtamur ea quantitate remediorum,quam ipſe affectus poſtulat,aut oſtendere ſunt apta quantitatem eius,quod verè id indicat : verum inter indicantia ponenda non ſunt.Etenim partis naturalis temperies docet,quanta ſit morboſa, cui remedia ſunt adhibenda : quæ in profundo corpore ſunt ſitæ partes,vt vehementiora remedia requirunt,ſic illorum quantitatem augeri oportet,ſi affectus,qui il lic adſunt,ſanari debeant : quemadmodum ſanè intēdenda ſunt auxilia,quum ſolidam partem affectus occupauit,nec vires ferunt omnem vacuationem , non tamen propterea hæc(vtpote quæ ſecundum naturam ſunt)remediorum,quæ morboſis affectibus debentur,quantitatem indicabunt,ſed vel contraindicabunt,ſi illis ſeſe opponant,aut coindicabunt,ſi eius,quod verè indicant,quantitatem monſtrent.At ars poſtulat,vt id tradamus,cuius intuitu,cōſideratione,q; ſtatim apprehendamus quantitatem huius rei,qua ad corporis ſalutem opus habemus:quæ autem impediunt, ſecundo loco ſint conſideranda : poſtea quàm ſcilicet inuenimus id,quod verè indicant,& quæ coindicant,præcedere debent ſcoporum inuentionem ; ſiquidem præcognoſcere id, cuius cauſa ad agendum venimus, neceſſe eſt: deinde agendi rationē inquirere expedit.Quòd ſi hæc inter ſe corrupta arte confundere non veremur,non ſolum rationem,quæ docet diſtinguēda eſſe, quæ per

se,& propriè aliquid faciunt ab his,quæ per accidens idem præstant,quæque sua dent quidpiam esse moliendum,iudicat seiungenda ab his, quæ repugnant, sed etiam Galeno planè contradicimus : nam(vt antea adnotauimus) vehementissimè ille inuehitur libro de Optima secta in antiquiores medicos,dum probare nititur eos errare propterea quòd vacuationem,illiusque quantitatem à viribus indicari putarent; quum ille sui conseruationem,& victum indicent,remediis autem vacuantibus repugnent.Quamobrē consentientibus positis principiis, quantitatem actionis,& materiæ,qua egemus,à quantitate eius,quod materiam ostendit,indicari,victus scilicet quantitatem à quātitate naturalis status, remediorum verò ab excessu eius,quod præter naturam existit,putemus.Quibus quidem contraindicat quantitas oppositi generis,& alia impropriè,quæ omnia prohibēt hæc obiri,quæ ab indicantibus suggeruntur : Sic etiam Galenus aliquando dicere solet,solas inquam vires,& illarum quantitatem victus quātitatem indicare,quam morborum vehementia impedit:magnos autem morbos,& quæ præter naturam admodum excedunt,magna remedia postulare, quæ quidem vires ab illis labefactatæ haudquaquam fuerunt.Cæterum quum nomine quantitatis molem,& certam rei mensuram complectamur,vtrumque indicabit moles,& mēsura affectus: Nam qui magnum spacium occupant morbi,molem remediorum requirūt,quæ vniuersum affectum ambiat : & qui plurimum à mediocritate recedunt, tantum intendi auxiliorum vim postulant,quantus est eorum recessus:quibus pariter refragantur,quæ secundum naturam in nobis sunt: siquidem æstuante ventriculo; septi transuersi vicinitas prohibet ne refrigerantia toti parti affectæ moueamus; & corpore alimenti inopia laborante, imbecillæ vires vetant, ne tantam alimenti copiam ingeramus, quantam affectus vehementia postulat . Quæ quidem si hoc pacto distinguuntur,omnis confusio tollitur.

Indicantia modum Cap . XIIII.

APpellationem modi non solum à Galeno , sed etiam ab illius interpretibus sæpius confundi certissimum est : nam agendi modum , quem τρόπον vocat , vsurpat ille aliquando pro vniuersa agendi ratione,quæ primo posito scopo,reliquos omnes complectitur : quemadmodum dicere solet omnes intelligere morbum sui curationem indicare,solos autem medicos curandi modum tenere:quod idem est, ac si dicas alios ignorare curandi rationem, quæ solis medicis est perspecta . Capit & modum in significatione magis adhuc impropria pro ratione applicationis remediorum,siue instrumentis,per quæ auxilia corpori adhibemus:quo significatu scribit quinto Methodi substantiam partis affectæ genus medicamenti,formam verò & situm vtendi modum indicare,quòd scilicet ex forma , & situ partium figuram , & formam instrumentorum excogitemus ad exhibenda remedia apta.Quum verò primo ad Glauconem medendi methodum constare qualitate,quantitate,occasione, & modo auxiliorum refert, non docet, quid per modum intelligi velit.At quum secundo ad Glauconem , & decimo tertio Methodi scribit partis situm vacuationis modum ostendere , locum pro modo capit , vt exempla satis ostendunt,quum docet ex situ , connexioneque partium ventriculum per os, & anum repurgari . Quo pacto etiam accipit libro quinto & septimo Methodi; vbi ex conformatione & figura partis vacuandi modum doceri tradit: Sunt tamen hæ omnes significationes violentæ,& impropriæ , vt omnibus constare puto.Propria verò ea est,quam habet libro primo Aphorismorum,quum viuendi modum dicit spectari à medico,dum quærit, quibus semel, aut bis, vel sæpius cibus sit exhibendus : ad eam quoque significationem pertinet, quod habet septimo methodi,sensum scilicet partiū vacuandi modum mōstrare,eo quòd pau

latim

latim vacuandæ ſint partes, quæ ſenſu exquiſito ſunt præditæ; obtuſiores verò ſũbitas, & magnas vacuationes ſuſtineant. Cæterum interpretes vno nomine Latino vertere ſolent, quod duobus exprimunt Græci. Nam quod hi φόπον, & πόσον dicunt, illi modum interpretantur, atque ita æquiuocatione non paruam confuſionem pariunt, quum ignoremus, an de modo, an de quantitate ipſa agatur: quod perſpicuum fit ex Græcis dictionibus, quarum altera, nempe πόσον quantitatis eſt nomen: altera verò ſcilicet φόποσ modum ſignificat: quæ certè plurimum inter ſe differunt. Quum enim cognouimus quatenus ſit agendum, quantaque debeant eſſe præſidia, quæ indicantur, rurſus inueſtigandum relinquitur, an id vniuerſum, quod exigitur, ſemel, continuoque ſit exhibendum, an per vices partiendum. Quòd ſi diuidendum eſt, an par debeat eſſe, vel impar eorum, quæ adhibentur, portio: & demũ in quot partes diuiſio ſit facienda. Hæc qui ſpectat, modum propriè conſiderat, & nos hoc loco, quid eum indicare poſsit, aliis contemptis appellationibus, quæ vel nullam tractationem requirunt, aut ſuis locis, accepto proprio nomine, docentur, paucis trademus. De qua quidem re nihil etiam Galenus docuit, quod omnibus ſit commune, dum ſolum in eo, quod eſt vel vacuationi, aut nutritioni peculiare, explicando verſatur, nec illud, me hercle, ex principiis, quæ huic tractationi ſunt propria, probare nititur: nam quod victus modum non indicent morbi, eorumque acceſsiones, vt ille in Aphoriſmis memoriæ prodidit, ſatis conſtare puto, ſiquidem, eo authore, ſolæ vires vniuerſam victus rationem indicare ponuntur: at nec vires ipſæ victus modum, ſed victum dũtaxat, ſiue nutritionem monſtrant, ſi modo vera ſunt, quæ ſcribit ille libro de Optima ſecta genus indicare genus, & differentias ipſas differentias. Situs autem partis impedire poteſt, ſicut etiam exquiſitus ſenſus, ne tantum ſemel euacuemus, quantum noxii humoris exuperat. At propterea nec vacuationem, nec illius modum indicant hæc nimirum, quòd ſint ſecundum naturam, & ſui duntaxat cõſeruationem, non autem præſidia, quæ præter naturam affectis corporibus debentur, deſiderẽt: prohibet eadem ratione temperies ſimilarium partiũ, ne confertim alterationes fiant vt affectus poſtulat, aut eas nulla noxa admitti: non tamen ob id remediorum alterantium modum declarat; id quod duntaxat facit modus eius, quod indicat. Vt enim quantitas illius, & genus materiæ, genus & quantitatem, ſic & modus modum profectò indicabit. Si enim eo modo ita ſit affectum, vt ſemel totam præſcriptam materiæ quantitatem admittat, ſemel erit agendum, ſi continuò adſit, continuò ſuccurrendum, ſi per interualla, partiẽda res eſt in crebriores, aut rariores vices, & vna plus quàm alia dandum, in qua plus ferre poteſt. Eſt porrò communis hæc ratio omnibus actionibus, eaque ex propriis principiis ducta. Sic enim quibus vires eo modo ſunt affectæ, vt cibum ſemel duntaxat vna die ſumere poſsint, ſemel ſolum exhibemus. Bis verò & frequentius his, qui bis, vel frequentius con coquere valent: ac ea vice plus damus, in qua validior eſt virtus, quæ illum conficere debet. Quo pacto bene valentibus, & ſuæ ſpontis hominibus ſuademus, vt veſperi, pluſquam mane edant: quòd ſcilicet per ſomnum concoctrix facultas, aucto in viſceribus internis calore, fœlicius ſuum munus exerceat. Eodem pacto humorum multitudinem, quæ confertim, impetu facto, ſuffocat, vna vacuatione, quantum exuperat, educimus. Eos verò, qui non niſi paulatim affligunt, partitis euacuationibus, demimus, & quo tempore maior adeſt copia, quæ promptè extrahi poſsit, eò vacuantia remedia intendimus. Qua quidem ratione declinante morbo, concoctoque iam vniuerſo humore, validiores purgationes, quàm per initia morborum, exhibemus. Continuò volumus vlceribus adhærere extergentia medicamenta, propterea quòd ſanies quoque continuò gignitur. Ac (vt breuiter dicam) in omnibus ex modo eius quod indicat, modum eius quod indicatur, intelligemus: cui propriè contraindicat modus eius, quod contrariam actionem po

stulat: impropriè verò alia, quæ eiusdem sunt, aut diuersi generis, quæ scilicet prohibent eo modo ea fieri, vt indicantur: vacuationi namque propriè repugnant facultates corpus nostrum regentes, quæ sui conseruationem requirunt, hæ quum ita sunt affectæ, vt magnam vacuationem simul non perferant, cogunt nos humoris copiam paulatim educere, quæ suapte natura, integram aliquando vacuationem necessariam esse monstrant. At partis situs, quum nihil offendatur à vacuantibus, prohibet tamen sæpius, ne humores noxios, qui vehementius partem aliquam affligunt, confertim exhauriamus, quod ob loci distantiam propria remediorum vis exoluatur. Sic in aliis ne singula prosequamur, quæ suis locis sunt docenda, inueniemus, quid modum indicet, quidue illi hoc, vel illo modo repugnet.

De indicantibus qualitatem. *Cap. XV.*

NIhil etiam commune in hoc scopo tradere solet Galenus, quum solum indicãtia qualitatem nutrimenti, & alterantium remediorum passim prosequatur: & id quidem pari confusione vt in aliis, dum indicantia, coindicantia, & contraindicantia nullo facto discrimine vsurpat, atque ita principiorum vim euertit. Non enim duntaxat qualia debeant esse nutrimenta, & alterantia præsidia, tradere oportet: sed etiã in his, quę vacuant, aut detergunt, vel molliunt, aut indurant; vel leniunt, aut exasperant, aut denique aliquid detrahunt à corpore, aut illi adiiciunt, sua, certaque qualitas requiritur, & imprimis quid qualitatem, communi quadam ratione indicet, explicare necesse est. Cęterum quum dicit tertio Methodi qualitatem medicamẽti indicari à partis situ, eo quòd ad vlcus, quod in profundo corporis est reconditum; sicca actu & adstringentia medicamenta peruenire nequeũt. docet quidem quod impedit qualitatem remediorum, quã vlcus ipsum expostulat: At non id, quod eã indicat: quemadmodum etiam quum quarto eiusdem operis libro scribit, gulæ conformationem crassiora, & viscida indicare remedia: quoniam tenuia, & nullo lentore prędita per cauam illius partem facilè diffluunt. At verò consuetudo, regio, anni tempus, cœli status: quæ omnia, siquidem tẽperata fuerint, similes qualitates, alioqui dissimiles indicare putat octauo Methodi, non indicant (vt antea ostendimus) sed inter coindicantia, & correpugnãtia ab indicantibus exclusa meritò reputantur. Porrò victus qualitas non à qualitate temperamenti, & morbi, vt primo libro Aphorismorum prodidit, sed solum à temperamenti qualitate indicari potest, si modo vnum indicat vnum, & quę secundum naturam sunt, sui conseruationem tantum: quæ verò pręter naturam, sui ablationem monstrant. At diligentius, & verius vndecimo Methodi docet, quid qualitatem remediorum indicet, quum à morbi qualitate eã petendam præcipit. Vt enim nihil curationem indicare potest, præter id, quod curatur, sic nec qualitatem remedii, quo ad curationem vtimur, præterquàm ipsius morbi qualitas, cuius causa huiusmodi oportet præsidia exhiberi, insunuare debet. Quæ verò morborum causis, & symptomatibus propria sunt auxilia, ab illorum qualitate pariter indicabuntur. Itaque communi omnibus ratione, & seruato principiorum consensu, putemus qualitatem materiæ indicari à qualitate illius, cuius causa ea requiritur. Quamobrem remediorum qualitatem indicabit qualitas eorum, quæ sunt præter naturam; Victus autem qualitatem eorum, quæ secundum naturam existunt, qualitates: Quid verò qualitatem cibi, potionis, exercitationis, somni, vigiliæ, & denique aliarum rerum, quibus naturalis status conseruatur, quid item alterantium, vacuantium, aut aliorum præsidiorum, quæ corporibus præter naturam affectis cõueniunt, qualitates indicet, suis locis docebimus, quandoquidem hoc loco non indicantia peculiaris alicuius materiæ scopos, sed victus duntaxat, & remedii docere instituimus. Cæterum indicantibus qualitatem se se opponunt, quæ alias qualitates exigunt, aut eas, quæ ab indicãtibus suggeruntur,

adhiberi

adhiberi aliqua alia ratione prohibent. Sic profectò humida temperies, quæ secundum naturam est, actu, & potentia humida requirit: quibus morbus humidus veluti vlcus exsiccantia postulans, refragatur. Sic febris refrigerantia, crassus verò, et frigidus humor, qui excitata obstructione, febrem committit, calefacientia petit. Quin & partium vicinarum dignitas, aut imbecillitas prohibent, ne actu frigida, qualia sæpe conueniunt affectibus aliarum, admoueamus: nec illę, quæ in profundum corporis recesserunt, crassa, siccaque medicamenta, cuiusmodi nonnũquam illorum morbis debentur, admittunt. Quæ verò cauitatẽ obtinent, promptè recipiunt crassa remedia: at in solidas, & duras non nisi tenuia permeare possunt. Quę quidem etsi ita habent, non tamen propterea inter indicantia qualitatem sunt ponenda, eo quòd indicantibus repugnent: quandoquidem propositum (vt inquit Galenus in libro de Optima secta) ex illis nunquam inueniemus, quod solum indicantia ostendunt: non enim eo quòd natiua temperies partium, quæ maximi sunt in corpore momenti, & dignitatis, actu frigida respuit, ob id inuenimus tanquam ex indicatione remediis calidis actu esse opus: alioqui nullo præsente affectu præter naturam, adhibenda essent actu calida secundum naturam affectis partibus. Est enim hæc indicantium natura, & vis, vt illis positis, ex eorum contemplatione statim percipiamus qua, & quali re sit opus: etsi postea quædam nonnunquam cogant nos, reluctante contraria eorum vi, aliter facere. At plurimum refert intelligere, quid nos suapte natura ad id ducat, quod quęrimus, quid verò inuentam rem non admittat, aut omnino moderetur. Quæ si Galenus in libro de Optima secta distinguere non contemnit, nec alia ratione antiquos medicos refellit, quàm quòd illi indicantia cum repugnantibus miscerent, & confunderent, tanto minus profectò, dictante id maximè rei natura, idem nos facere debemus, aut ipsum Galenum sequi, vbi sui oblitus in eosdem errores, quos in aliis agnoscit, labitur.

De indicantibus occasionem. Cap. XVI.

GAlenus in libro de Optima secta lõga oratione eos refellit, qui vniuersalem occasionem ex morbi temporibus sumi putabant, pari certè reprehensione dignus, quippe quum libro nono Methodi idẽ planè, quod illi, sentiat, remediorum scilicet tempus à quatuor morborum temporibus indicari. Quinetiam libro secundo de Differentiis febriũ cibandi tẽpus per morbos ex accessionis & intermissionis tẽpore monstrari scribit. Qua quidem in re meritò eos reprehendit, qui ita sentiebant: propterea quòd morborũ tẽpora non indicãt, sed coindicant remediorũ occasiones. Quoniam enim ostendunt morbos, illorumque causas in certo quodam statu esse, in quo vel prorsus respuũt, aut admittunt certa præsidia, ideo opportunum horum tempus coindicare putantur. At accessionum intensiones, & remissiones edendi, bibendique opportunitatem non indicant, nec coindicãt, sed correpugnant, aut admittunt nutriri corpus. Quapropter si ille præcitatis locis aliter sentit, & cum illis planè consentit, quos reprehensione dignos censuit, nõ magnopere laboro, vt qui, nõ quid dicant authores, sed quando bene sentiant, spectandum esse iudico. Est autem recipienda Galeni opinio in libro de Optima secta, vbi scribit vniuersalem occasionem sumi ex præsentia eorum, quæ remedium postulant, & absentia eius, quod potest impedire, & optimè id quidem. Nouit enim vnusquisque opportunum illud esse tempus ad agendum, quum adest id, quod actionem postulat, & nihil interim impedire valet. In hoc tamen non placet, quòd quum generali quadam ratione docere deberet, quæ occasionem in omnibus ostendant, solum de occasione remediorum agat. Præterea quòd nõ satis explicet, quid sit, quod impedire posit. Non enim vires, vt ille scribit, solum id

faciunt,nec semper,quum alia,quæ sunt secundum naturam,nonnunquàm remediis se se opponant,& vires non illis omnibus,sed his tantum, à quibus dissoluūtur, vacuantibus potissimum reluctentur. Quamobrem ex diuino eo principio, quod hactenus ad omnes alios scopos inueniendos, authore ipso Galeno, vsurpauimus,occasionem indicantia inueniemus. Est autem huiusmodi principium ab eo,quod genus indicat,omnes differentias indicari,quum illud suas assumpserit.Itaque si status corporis actionem indicat,quando ille differentias ex tempore acceperit,tempus profectò ad agendum idoneum monstrabit. Dicitur autem aliquid esse,vel abesse,fuisse,vel fore. Ac quum fuit corporis status, indicauit fuisse agendum, quum præsens est,tunc præsenti esse opus actione,quum erit tunc agendum, adeo vt semper quum adest, minimè autem quum abest, propria artis munia exercere oporteat. Qua quidem ratione optimè dicebat Galenus quarto Methodi externam causam,quæ morbo excitato abiit,nō indicare,quoniam quæ absunt,nihil ostendunt eo tempore,quo absunt,esse moliendum. Nec est quòd putemus absentibus morbis nos remedia adhibere,quum venæ sectione, aut alio remedio præcauemus,ne eueniant. Nō enim morbis ipsis absentibus,sed illorum causis pręsentibus,quæ iam postulant remedia,resistimus,quarum ablatione morborum generatio prohibetur. Proinde magnitudo morbi imminentis sanguinem demendum esse non monstrat,sed quod pręsens est humoris vitium,quod authorem huiusmodi morborum fore conspicimus. Præsentia ergo eius,quod indicat, tempus idoneum ad agendum monstrat,& nihil præter illud. Est autem (vt diximus) idipsum corporis nostri conditio,quæ & aliorum omnium est indicatrix. Ac vt diuersus est naturalis status ab eo, qui est præter naturam,ita diuersæ affectiones temporis successu in vtrisque oriuntur; quæ quum adsunt,nunc vno, nunc alio remedio,& victu opus esse ostendunt. Siquidem malus humor, quum adest in corpore, dum putrescit, remedium indicat, quod alteret, & concoquat. Adest enim tunc, quod alterationem exigit; non autem vacuamus,quia nondum vacuationem postulat,quod alio tempore faciet, quādo scilicet iam euictus,& ad expulsionem paratus fuerit. Sic nunc somno,nunc vigiliæ,alias exercitationi,vel quieti incumbimus,quòd diuerso modo temporis interuallo, & eodē etiam tempore adsit,quòd diuersa monstret esse necessaria. Quare (vt breuiter dicam) actionum,remediorum,& victus tempora ex præsentia naturalis,& præter naturam status indicantur, quibus vt aliis indicantibus alia sese opponunt: de quibus quoniam hæc cōmunia etiam sunt his, quæ repugnant,indicantibus particularem occasionem,paulo post dicemus. Porrò particularem occasionem non solum ex præsentia illorum,quæ remedium postulant,& absentia eorum,quę impedire possunt,sed etiam ex remediorum sequentium cōsideratione,& ægri proprietate sumi tradit Galenus. Qua in re solum docet occasionem particularem remediorum, omissa victus occasione, vt in vniuersali fecit: nec verò quid indicans sit;an scilicet præsentia postulantium, vel absentia impedientium monstrat. Pręterea alios scopos facere,à quibus hæc sumātur,nulla ratio cogit,omnia enim ad ea duo referuntur,à quibus vniuersalem occasionem capi commemorauit. Nā ægri proprietas,& sequentia remedia vel prohibent,aut permittunt remediū exhiberi. Quinetiam non solum ægri proprietates,& sequentia remedia,sed & pręcedentia,& affectus,qui antecesserunt,& subsequuntur,prohibent sæpius remedium adhiberi Si cui enim sanguis mitti debeat,ita indicante affectu, præcesserit autem modo clister,missionē differimus. Sic in eo,qui modo à somno fuerit excitatus,cibationem, & sanguinis missionem tardamus: ob accessionem verò venturam nutrire ægros anticipamus. Adhæc vt ægro gratificemur,nonnunquam opportunum tempus præuertimus,vel differimus quemadmodum ipse Galenus se aliquando frigidæ potionem, & balnei vsum vno die ante quàm tempus aptum esset,

esset,ægris concesisse,vt obsequentiores redderētur,memoriæ prodidit, alios autem idem facere,vt hinc vberior quęstus proueniat. Igitur ex præsentia eorum, quæ postulant,& absentia illorum,quæ impedire valent,ab illis tanquam ex indicantibus,ab his tanquam ex contraindicantibus vt vniuersalem, sic particularem occasionem inueniri dicemus.Postulant autem affectus, & corporis cōditiones, Impediunt verò nonnunquam ægri intemperantia, medici peruersitas,animi passiones,hominis proprietates,& quæ paulo antea facta sunt,& postea fieri debent. Præterea sibi mutuò repugnant diuersæ corporis conditiones, sed non omnia in omnibus adsunt hęc impedimenta.Nam in præsidiis,quæ primò adhibentur,quū nullum aliud sit factum auxilium ab his, quæ præcesserunt,nihil sumitur, quod impedire valeat:nec in postremis à sequentibus aliquid capi potest,quū nihil postrema sequatur: nec omnia quæ sese in particulari occasione opponunt, eadem in vniuersali possunt: sed solum quæ vniuersum, longiusque quoddam tempus occupant:vt enim pars parti,sic totum toti repugnet,oportet.At verò si ex his occasio sumitur,quur est,quòd Galenus vniuersalem occasionem scribi posse; particularem verò minimè tradit:scribi autem posse intelligit ille scopos quosdam literis mandari,ex quibus singula ducuntur,quemadmodum locos affectos, & causas describi dicimus,quoniam scopi quidam ponuntur,ex quibus causæ,& loci affecti notitia petitur,etenim scopos vt in vniuersali,sic in particulari occasione inuenimus,tradidimusq. Porrò si intelligamus nullo modo scribi posse,quæ ostendant particularem occasionem,fallimur, siquidē vniuersales illius scopi explicantur,& docentur, sed ad minima vsque inuestigari nequeunt, vt vniuersalis occasionis scopi, facilè enim est in illis id quod remedium, & victum postulat, notare, & quod repugnat, illorumque differentias vsque ad minimas prosequi, non ita in particulari occasione euenit. Nam quum à proprietatibus hominum, & præcedentibus,sequentibusque affectibus,& remediis sumatur,propria autem hæc sint vnicuique,& infinitæ proinde hominum proprietates, varietque præterea numerus præteritorum,tum futurorum remediorum,& affectuum in singulis,non mirum si hæc litteris tradi nequeunt,siquidem quæ peculiaria, & propria sunt vnicuique vt incerto numero, sic arte nulla compræhendi possunt. Quare optimè Galenus non nisi ab exercitatis medicis huiusmodi occasionem cognosci scribit,nimirum quòd ex particularibus multis petatur in quibus nō ratio,sed experientia versatur.

Quæ locum in corpore idoneum ad agendum monstrent. *Cap.* XVII.

QVæ locum indicent in corpore, cui adhibenda sunt præsidia, in paucis docet Galenus:idq. non ea arte,quam res ipsa postulat. Nam vel ea solum tradit, quæ impediunt nos eum locum occupare, quem ipsa indicantia requirunt,vel nullo posito principio huic,aut alteri corporis parti præsidia admouēda esse iubet.Explicat profectò quæ impediunt indicantia, quum passim in Methodo medendi scribit connexionem partium,situm,conformationem,locum docere,per quem vacuare humores noxios oporteat,vsum verò actionesque eorundem locum declarare, cui præsidia sint applicanda. Vt enim hæc secundum naturam sunt,&sui conseruationem tantummodo monstrant,sic locum remediis aptū non indicant:nullo verò posito principio suadet fluxiones nunc ad distantissimas nunc ad propinquissimas,alias in ignobiles partes, vel ad eas,vnde moueri cœperunt humores,ducendas esse.Cui quidem simile est, quum ventriculo, & stomacho affecto,anteriori uentris parti sub pectore, hepati dextris, lieni sinistris præcordiis admouenda esse remedia.Postulant enim hæc omnia sua indicantia,quorum beneficio nos non temere,sed arte singulis præsidiis,quibus vel ad sanitatem

tuendam, vel ea, quæ præter naturam sunt profliganda accommodatum locum inueniamus: id quod nunquam illis prætermissis intelligemus. Quamobrẽ admonemur ex positis principiis locum indicari ab indicantis loco. Nam vbi illud fuerit, quod indicat, illic propriè auxilia sunt adhibẽda, toti nempe corpori, si totum exigat: parti, si pars: extrinsecus si externa sit: intrinsecus, si interna pars, quæ opem flagitet: Sic profectò vniuersum corpus alimus, quia omnes partes sui nutritionẽ desiderant; omnes alteramus, quoniam omnes sibi propria alteratione opus habent: vbi verò collectus est aliqua in parte humor, qui eam distẽdit, aut alio modo offendit, ei studemus prodesse affecto loco remedia adhibentes: atque id quidem perpetuum in omnibus esse inuenietur. Verum vt in aliis: sic etiam in hoc scopo nõ desunt, quæ sæpius prohibeant nos assequi, quod indicantia suggerunt: vbi enim noxii humores, qui vacuari debent, fortè in ventriculo continentur, indicant per eam partem vacuationem esse moliendam, essetque accommodatissimus locus, quoniam propinquissimus, qui aperto abdomine humori viam præberet. At quoniam id facere non licet, quin naturalem structurã corrũpamus, quam conseruare oportet, ita indicante naturali statu, cogimur aliam viam inire, qua & id, quod est secundum naturam seruemus, & noxiam materiam ab affecto loco educamus. Eodem pacto æstuante ore ventriculi, postulanteque quod actu refrigeret extrinsecus remedium prohibet omnino ei loco applicari, septi transuersi situs: quod vt secundum naturam habet, ita non admittit sibi adiungi, quod alteri parti affectæ est accommodatum. Impediunt ergo hæc nonnunquam ne ei loco, vbi sunt indicantia, præsidia accommodemus, at propterea non indicant. Ad eum verò locum inueniendum, qui indicantibus, quantum fieri licet, sufficiat, & contraindicantia haudquaquam offendat conformatio, connexio, situs partium faciunt; nam quoniam non licet (vt hoc vno exemplo res in omnibus aliis patefiat) noxios humores in ventriculo contentos per propinquissimam regionem expurgare, spectamus qualis sit ventriculi figura, qualis situs, qualis connexio cum his partibus, quæ cum ore, ano, pudendisque colligantur: per quas tandem, maiore quidem via, quàm humor ipse exigat, sed citra naturalis constitutionis dissolutionem, & corruptionẽ, quod molestat trahatur. Quod sanè est quærere non quid indicantia suadeant sed quid fieri possit, vbi adsunt, quæ fieri vetant, quæ ab indicantibus ostenduntur.

Quæ indicent ordinem in agendo Cap. XVIII.

QVemadmodum vbi vnum solum fieri debet, nullus est ordo, ita nec semper is reperitur, vbi plura sunt præstanda: nam si omnia simul obiri valeant. vt nihil prius altero existit, ita nec ordo adest vllus, veluti quum corpus alteratione, vacuationeque opus habet, remedium autem exhibemus, quod simul alteret, & vacuet. At vbi plura adsunt, quæ simul fieri nequeunt, vnum præcedere, reliqua verò subsequi oportet. Inter quæ duplex quidem ordo reperitur, vnus quem accidentarium, & non verum: alium, quem essentialem, & verum vocare placet. Dico autem ordinem accidentarium, qui nostro arbitrio, nostraq. voluntate instituitur, qui & varius est, & ob id arte compræhendi nequit. Nam quod nulla ratione, nullaque cogente necessitate, sed solo arbitrio constat, nihil omnibus commune, nihilque perpetuum habere potest. Licet enim vnicuique, vbi multis vulneribus onustum est corpus, ita tamẽ vt vnius cura aliis nihil prosit aut obsit, ab hoc, aut alio auspicari, nullo interim id indicante, sed sola suadente medici, aut laborantis voluntate. Essentialem verò ordinem intelligo, qui à rerum essentia, & natura sumitur, ab eaque seiungi nequit. Vt enim in aliis rebus aliquid est suapte natura simplex, quod composita præcedit, aliud causa, quod ad effectus aliquid

quid principium, quod ad ea, quæ ex principiis conſtant, ordinatur; aliud vniuerſale, quod in doctrinis particularia antecedere debet: ita in curatione, & omni alia medici functione, in qua plura ordine quodam ſeſe ſequentia reperiũtur, aliquid ſuapte natura aliis præferendum erit, docendumque quid inter ea poni debeat, quod huiuſmodi prærogatiuam ſibi vindicet. Ac de hac quidem re agit Galenus tertio, & ſeptimo Methodi, quum de complicatis affectibus pertractat, & primo de Sanitate tuēda vbi docet à quonam alimento cibationē auſpicari oporteat, ab humido ne & molli, vel ſicco potius & ſolido: iubetque ea præponenda, hæc verò ſubſequi debere, quæ maiorem coctionem requirunt. Eſt autem ſumma eorum, quæ in Methodo traduntur, hæc: ab eo eſſe inchoandum quod magis vrget: deinde ab eo, quod efficientis cauſæ rationem obtinet, poſtremò perueniendum ad ea, ſine quibus reliqua fieri nequeunt. Qua quidem in re non ſolùm mihi deficere videtur, quòd eo curationis ordine omnia contraindicantia tollat; ſed etiam quòd per indicantia, vt alios ſcopos, nunquam ordinem inueniat. Nā ſi quæ maximè vrgent, primò auferamus: deinde cauſas: quid erit, quod vnquam ordinem turbare queat; quum tamen vt in aliis omnibus ſcopis, ſic in hoc iuſtum ſit ponere, quæ indicantibus reluctentur. Præterea ſi id quod vrget, ad ſequentia cauſæ rationem aliquo modo non habet, vim etiam peruertendi aliorum ordinem haudquaquam obtinebit: neque omnium primum locum inter alia ſibi arrogare poterit: ſiquidem ab eo, quod magis vrget, auſpicamur, quòd aliter reliqua præſtare nequeamus: Habebit ergo rationem cauſæ ſine qua non id, quod vrget. Quare illud ab huiuſmodi cauſa, tāquam ſub ea contineri nō poſſet, ſeiungere nequaquā oportebat. Nec verò perpetuò ab eo, quod magis vrget, curationē inchoare nobis licet: ſed nonnunquam ab alio exordiri cogimur, ſine quo illi ſuccurrere nō datur. Veluti ſi cui ex vaſe multa ſorde, ſanieq. obtecto ſanguis profluat, vnde vires collabantur, admotis remediis ſanguinem comprimentibus diuiſum vas occludere nequimus, priuſquam ſaniem expurgauerimus, quæ locum affectum tegit: Sic etiam nō ſemper licet poſt id, quod magis vrget, efficientē aliorum cauſam ſummouere: ſed ab alio ſine quo efficiens cauſa auferri nequit, incipere neceſſarium eſt. Quod in febribus putridis apparet: in quibus obſtructiones, & putredinem, quæ illarum effectrices cauſæ ſtatuuntur, ſummouere nequaquā conceditur, priuſquam multitudinem, quæ in venis continetur, aut venæ ſectione, vel purgatione, aut alio denique vacuante præſidio minuerimus. Qur verò in nutritione humidiora præponenda ſint, per ratiocinationem, non per indicationem colligit: quum tamen rationalis ſecta quam profitemur admoneat, vt indicatione, nō ratiocinatione vtamur, & vt reliquos ſcopos; ſic etiam ordinē per illam inueniamus. Poſtremò non ſolum tradenda ſunt, quæ ordinem nutrimentis, aut his, quæ præter naturam ſunt præſcribant: ſed quod imprimis omnibus eſt cōmune, quodque ordinem abſolutè medico indicat, docendum eſt. Cæterum exiſtimabit fortè quiſpiam id, cuius cauſa primum ad agendum mouemur, primum locum ſibi vendicare: impedire verò quæ prohibent ne ſtatim ad illud perueniamus. Medicos etenim vnum præcipuè ſibi agendũ proponere vt in ægrotis morbi ablationem, & in ſanis ſanitatis tutelam, reliqua vero vt cauſarum morbi remotionem, & ſalubrium conſeruationem non primò, nec per ſe, ſed quoniam non licet aliter morbum expellere. Quamobrem finem, aut quæ finis in actione rationē obtinent, primum locum ſibi quęrere, contraindicare vero conſequutionis ordinem, qui docet ea pręponi, ſine quibus finem conſequi non liceat. Verum non ita res habere mihi videtur. Non enim quid primum ſtatui debeat cogitatione, ſed actione, hoc loco à nobis quæritur. Nec ſemper vnum duntaxat, ſed etiam plura agenda, quæ æque præcipua ſint, nobis proponimus. Veluti quum plures vnā partem infeſtant morbi: quos omnes pari diligentia curare ſtudemus; inter quos ta-

ostendi.

men curationis ordo requiritur. Itaque præstat suadente posito principio, dicere ordinem agendi à rerum ordine, quæ actionem postulant, & operam nostram indicari. Ita autem res ordinari vt id præcedere debeat, quod sequentia efficere potest. Id quod commune in omni re esse videtur. Nam frustra symptomata remouere conamur, nisi prius ablatis morbis, qui ea pariunt, & hos temere abigere aggredimur, prius non remotis eos efficiẽtibus causis. Eodem modo sanitatem nemo commodè tueri poterit, qui imprimis illius causas, quibus constat, seruare nõ contendat. At hunc indicantium ordinem, qui ab efficientibus causis exorditur, contraindicantia nonnunquam turbant. Etenim febris, quæ vehementius insurgit, sæpe cogit vt à refrigerantibus auspicemur: deinde ad ea perueniamus, quæ obstructiones adimunt. Eodem pacto vbi vires ob debilitatẽ labuntur, antequam aduersus morborum causas, ipsosque morbos pugnare valeamus, cogimur alimẽtum exhibere, & corpus roborare. Quinetiam sordẽ ab intemperato vlcere prius detergere cogimur, quàm intemperiem emendare, quæ efficit ne caro gignatur, qua vlcus repleri, & cicatrice tegi debet. Verum vt variè cõplicari possunt inter se affectus: nec eadem in omnibus sunt, nec idem numerus eorum, qui ordinem indicantium corrumpere sunt apta: sic etiam certa arte complecti contraindicantium numerus, & ordo nequit: id tamen omnibus commune statui potest, quòd vniuersa contraindicantia causæ rationem obtineant, sine qua reliqua nequeunt obiri. Nam quum efficiente causa postposita ab effectibus, aut ab eo, quod maximè vrget, aut à materia, quæ in corpore continetur, aut ab excrementis, quæ affectis partibus adhærent, aut ab alio quocunque incipimus; id facimus quòd sine illis obire non liceat, quæ ipsa indicantia suggerunt.

De contraindicantibus. Cap. XIX.

DE contraindicãtibus, & contraindicationibus operæpretium est nunc agere: eo enim inuento, quod ab indicantibus requiritur succedit statim, vt circumspiciamus si quid sit, quod illud fieri prohibeat. Nã sæpe morbosus status certa postulat remedia, quæ corporis vires non admittũt, & hæ quum validiores extiterint indicant ad sui conseruationem vberiore opus esse nutrimẽto, quod morbus respuit, qui vel nihil prorsus ex nouo alimento ali corpus permittit, aut certè omnem nutriendi rationem moderatur. Sic sanè in omni alio vitæ præsidio, vbi adsunt quæ repugnant, si solis indicantibus contempta contraindicantium vi, seruire voluerimus, aut hominem occidemus, aut in maximum vitæ discrimen sæpe trahemus. Quæ profectò nemo rectè moderari poterit, & quid repugnantibus rebus faciendum sit, perspicere, qui pari diligentia contraindicantia vt indicantia non expendet. Ac quoniam antea sparsim, & obiter, quum de indicantibus ageremus, pauca de illis attigimus: quantum scilicet ad indicantium vim, & naturam perspiciendam ea conferebant: quæ quidem nec à suis principiis sunt ducta, nec sufficere possunt his, qui arte, & methodo singula perdiscere studẽt, ideo res ipsa postulat, vt seiunctam, & integram de contraindicãtibus primum, postea de aliis, quorum superius mentionem fecimus, tractationem instituamus. Dicuntur porrò contraindicantia vniuersa generali quadã definitione, quæ indicantibus quocunque modo refragantur: inter quæ nõnulla re vera id faciunt, & propriè ob id contraindicantia nuncupanda censemus, qualia sunt, quæ actionem vnam indicant, quæ ei repugnat, quam indicantia monstrant: alia verò quæ solius ferè nominis communitate contraindicantia appellari debent, quæ scilicet nihil agendum docent, contrarium indicantibus, sed quòd solum prohibeant ea fieri, quæ ab indicantibus requiruntur. Etenim status, qui secundum naturam est, sui conseruationem indicat, quæ propriè repugnat mutationi, quam is, qui præter naturã est,

ostendit.

ostēdit suntq. hæc sibi mutuò re vera cōtraindicantia. At situs partis, figura, cōnexio, crassitudini naturæq. præsidiorū sese nonnunquam opponunt, non quòd ea, quæ ab illis indicantur, qualitatē velint ab indicātibus diuersam, sed quòd certam admittant, aliā verò minimè: quippe ad situm partis conseruandum, crassities aut tenuitas eorum, quæ foris admouentur, nihil faciunt, nec quæ naturalem situm partium tuentur, vni potius, quàm alteri qualitati repugnant, prohibent tamen partes, quæ in profundo corporis sunt constitutæ, ne crassa eò facilè perueniant, quum tenuia nullo negotio admittant. Sint ergo verè contraindicantia, quæ aliquid ostendunt, quod contrariū est ei, quod ab indicante monstratur, quæ vt postea docebimus in duplici sunt differentia, quippe quum quædam per se, alia per accidens indicantibus repugnent, impropriè verò contraindicantia cēsenda sunt, quæ quocunque modo impediunt fieri, quæ indicantia ipsa postulant, nec tamen aliquid contrarium indicant ei, quod ab alio ostenditur: sumit vtroque modo Galenus contraindicantia. Nam quum decimo tertio Methodi contraindicantia ea vocari censet, quæ nos in contrarium trahunt, contrariumque indicant, vt quum vires vacuationi contraindicare dicit propriè contraindicantia sumit: impropriè autem, quum situm partis vacuationis locum indicare, pro eo, quod est impedire tradit, veruntamen id probare non possum, quòd quum diuersa sit natura, & conditio contraindicantium, omnia pariter misceat, nec vsquam quæ, & quot sint illorum genera & differentiæ, ostendat.

Quæ sint, & à quibus sumantur contraindicantia Cap. XX.

SVnt porrò contraindicantia eadem re, & genere cum indicantibus: nam vel secundum naturam, vel naturæ contraria, aut neutra sunt omnia, quæ contraindicant, quemadmodum & indicantia ipsa: & quædam sunt causæ compositionis, alia compositio ipsa, alia verò compositionis effectus: etenim id, quod secundum naturam est, & quod præter naturam, & neutrum indicat, & contraindicat, sed nunc indicantis, nunc verò contraindicantis nomen assumit. Nam quod in aliqua re peragenda primum ex illis consideratur, ex quo propositum elici debet, cuiusque ratione ad agendum impellimur, illud indicantis nomen assumit: id verò quod postea expenditur, tanquam id, quod indicatis repugnat, prohibetque ne assequamur quod propositum est, contraindicans censetur: ac ne longius abeas, conseruationis indicator est, vt ostendimus, status secundum naturam: contraindicator verò, qui præter naturam existit: is verò contra mutationem indicat, cui contraindicat id, quod est secundum naturam. At quæ impropriè contraindicantia dicta sunt esse, non solum ab his, quæ ad nos pertinent, suntque vel secundum naturam, vel his contraria, aut media, sed etiam ab aliis ducuntur; cuiusmodi sunt pater, dominus, cognati, amici, quæ vt Galenus in libro de Optima secta scribit, nonnunquam prohibent, ne ea auxilia adhibeamus, quæ ipsi affectus exigunt, prę terea huius generis esse videntur, quæ præcesserunt, aut sequūtur auxilia, quæ accelerari, aut tardari, quod postulatur ab indicantibus, suadent.

Quid unicuique generatim contraindicet Cap. XXI.

GAlenus ferè solum de ea contraindicatione, quæ est inter vires, & morbum, agit: at ars postulat, vt non tantum de ea tractemus, sed etiam quid generaliter, peculiariterue indicantibus sese opponat, expendamus. Non enim vires omnibus remediis, quæ morbis debentur, refragantur, & alia sunt inter ea, quæ secundum naturam existunt, quæ etiam id faciunt: quemadmodum sanè quæ sunt præter naturam, aliis repugnant quàm viribus. Quamobrem nemo vnquam intel

liget quàm rectè agere posſit, niſi perſpectũ habuerit, quæ, & quot ſint, quæ aliorum indicationes impedire valent. Igitur contraindicãt eadem genera eiſdem generibus, & diuerſa genera diuerſis generibus: nam naturalis ſtatus ei, quod à naturali indicatur, ſæpe ſeſe opponit, & is, qui præter naturã eſt, ei refragatur, quod ab illo, qui præter naturam exiſtit, oſtenditur; & quæ ſecundum naturam ſunt, iis, quæ præter naturam: & contrà hæc iis, quæ ſunt ſecundum naturam, reluctantur. Etenim partium ſuapte natura humidiorum temperies humidis eſſe opus ad ſui conſeruationem indicat, quibus repugnant ſiccæ, quæ ſiccantia requirunt: febris refrigerantia, illius cauſa, vt craſſus humor, & frigus, qui obſtructionem committit, calefacientia deſiderat. Morbus illiuſque cauſa venæ ſectionem ſæpe poſtulant, at vires refragantur: ſic illæ cibo opus eſſe indicant, quem morbus impedit: Veruntamen inter hæc (quod dicere hoc loco opportunũ eſſe ducimus) quædam per ſe, alia per accidens contraindicare videntur. Quod enim ſecundum naturam eſt, generatim per ſe ei contraindicat, quod indicatur ab eo, quod eſt ſecundũ naturam, & contrà hæc illis per ſe repugnant: quæ verò eiuſdem generis ſunt, vel præter naturam, aut ſecundum naturam, non niſi per accidens ſe mutuò repellũt. Accidit enim vt febris ab his exaſperetur, quæ illius cauſam tollunt, aut contrà noceant febri, quæ cauſæ proſunt, id quod patet; quandoquidem ſæpe eodem præſidio nullo repugnante, iuuantur: quemadmodum quum vena ſecta profluit ſanguis: quo & febris cauſa, & ipſa etiã febris ſimul mitigantur: id quod nunquam his cõtingit, quæ propriè contraindicant. Nũquam enim quæ conſeruationẽ indicant, ab his iuuãtur, quæ mutandi vim habent. Poſtulat etiam docẽdi ratio, vt quẽadmodum vnũ indicare vnũ probauimus, ita vnum ſtatuamus, quod vni propriè cõtraindicet, vt ſtatim quid vnicuiq. per ſe repugnet, intelligere valeamus, quum alioqui temere vagari nos oporteat per ea, quæ idẽ faciunt per accidens, quum incerta ſit eorũ natura, nec arte cõpræhendi posſit, quid ſingulis ſeſe opponat. Nũc vero de his, quæ potius impediũt, quàm vt aliquo modo contraindicantia vocari debeant, paucis agẽdum eſſe cenſeo. Quæ quoniam non ſolũ ab his, quæ in nobis ſunt ſecundũ, aut præter naturam, aut inter hæc media, ſed etiã ab his, quæ in aliis ſunt poſita, nec per eaſdẽ differentias ſingulis repugnant, ideo certa arte, & docendi ratione compræhendi nequeunt: nã (vt antea diximus) ſitus, connexus, conformatio, durities, mollities, & reliqua huiuſmodi, quæ in ſingulis partibus reperiri ſolent, medicamentorũ tranſitum impediunt, nec nõ nutritionem probè obiri vetãt. Veluti quum craſſa alimẽta per anguſtos corporis meatus ad extremas partes permeare haudquaquã valent, quæ quidẽ impedimenta ab his ducuntur, quæ in nobis ſunt poſita; at voluntas parentum, cognatorum, adſtantium prohibent non nũquam ne ægrotis ſanguinem demamus, aut purgationem, vel alia remedia, aut victum neceſſarium adhibeamus. cuius generis ea quoque videntur eſſe, quæ ducuntur ab his, quæ prius ſunt acta, vel poſtea peragenda: nam vbi affectus venæ ſectionẽ poſtulat, ſi forte paulo antea per alios affectus ſanguinẽ detraxerimus, eum rurſus haudquaquam mittimus. Quòd ſi vel inedia ferẽda ſit, aut aliquid aliud iniungendum, quod vim habeat exhauriẽdi corpus, id impedit ne alias vacuationes tentemus; & deniq. quæ præceſſerunt, & ſequi debent, ſiue remedia, ſiue alimenta, ſiue animi affectus, vel omnino prohibere posſunt vſum aliorum, aut certè in aliud tempus reiicere: ac (vt diximus) non ſolum hæc impedimenta ſeſe opponũt eadem licentia remediis. & victui, ſed etiam nulla differentia ſumpta, qualitatem, quantitatem, & vniuerſos alios rerum ſcopos peruertere posſunt. Nam ægri proprietates, & animus, parentumque voluntates, nunc genus remedii aut victus, nunc qualitatem vel quantitatem conuenientem pari ratione exhiberi recuſant, non quemadmodum in verè cõtraindicantibus vſu uenit; quorũ quantitas, quantitati, & reliqui omnes ſcopi ſingulis indicantium ſcopis refragantur; Quapro-

pter

pter non mirum si hæc inter impedimenta,& haudquaquam inter contraindicantia posuimus,& horum aliquam,illorum verò nullam artem esse putemus.

Quæ singulis contraindicent. Cap. XXII.

VT autem inter indicantia non solum quærebamus,quæ generatim indicare possent, sed etiam quid vnumquodque ostenderet:sic postea quàm docuimus,quæ,& quot sint generatim contraindicantia operępretium esse duco nunc arte aliqua complecti,quæ sigillatim singulis repugnent.Sic enim tractatio perfectior euadet,& in omni officio habebimus quod bene agere doceat. Itaq. postulat natura rei,vt contraindicantium genera,& differentiæ,generibus,& differentiis indicantium reluctentur. Vnde ei,quod mutandum esse indicat,repugnabit, quod conseruationem petit, & contrà hanc indicantibus resistent,quæ mutationem suadent,certæ verò mutationi obstabit,quod certam conseruationem ostendit.Non enim omnia,quæ secundum naturam sunt,omnibus sese opponunt,quę præter naturam existunt:quemadmodum nec omnia,quę præter naturam esse ponuntur,obsunt his,quæ in nobis sunt secundum naturam,sed certa certis obstát. Nam alterantibus remediis nec vires,nec aliud quicquam,quod familiare,&naturale sit, præterquam naturalis tẽperies resistit,quæ quidẽ sui conseruationem per similes qualitates, non autem mutationem per dissimiles desiderat. Quapropter optimè Galenus in Methodo medẽdi scribit vnamquamque partem vel etiã principem remedia alterantia admittere,qualia ipse affectus requirit.Vacuantibus nõ situs partis,non figura,non magnitudo,non numerus,nec vires ipsæ propriè contraindicant,quum situs,figura,magnitudo,& numerus nihil indicent vacuationi contrarium:vires autem non solis vacuãtibus sese opponant, sed omnibus actionem quamcunque indicantibus â qua labefactari possunt: ueluti vrentibus,secantibus,dolorem inferentibus,nec primò,nec per se,sed secundario,& per accidens illis repugnant.Verum naturalis humorum,spirituum,& eorum denique quę vacuantur,mediocritas,naturalisque constitutio,quæ sui conseruationem amat,vacuantibus,quæ eam minuunt,contraindicant,ad horum autem immoderatã vacuationem virium sequitur dissolutio:quæ etiam ab immoderata prouenit repletione.Quare nõ minus replentibus,quàm vacuantibus vires sese opponunt: idq. ea ratione,quòd earum infirmitas,& robur ea sequantur, quę eorum sunt authores.Nam quoniam supra modum auctis,aut exhaustis vel corruptis humoribus, & spiritibus,ex quibus vires maximè consistunt,sequitur vt ipsæ vires labantur: Ideo eas inter contraindicantia vacuationem reponere solemus:quum tamen re uera solum repugnet mediocritas, & naturalis status eorum,quæ vacuantur,aut augentur.Sic perfectò conformationem,magnitudinem,numerum,compositionem,& vnionem partium seruantibus aduersantur,quæ vim habent ea vitiandi, & his,quæ corrumpunt,obstant,quæ eorum conseruationem postulant.Eodem pacto coctioni nutrimenti, morbosæ causæ alteratio repugnat. Hac enim ratione vigentibus morbis,subtrahendum esse alimentum dicimus,quod huius mutatio prohibeat,morborum causas vinci,cõficique.Subitæ,iocundæ,& tutæ actioni conseruanti, quæ sunt secundum naturam aduersantur, quæ præter naturam vrgent,& contrarias actiones requirunt.Nam vbi syderatio,corruptioque membrum aliquod obsedit,abscindi partem corruptam iubet:id quod vires ipsę, quæ sui conseruationem exposcunt,nõ libenter admittunt,nimirum quòd huiusmodi atrocia remedia illarum robur dissoluant.Indicat morbus,qui vehementer affligit,subito,generosoque remedio succurrendum esse. At quæ secundum naturam sunt,quum postulant subitam,contrariamque actionem,vel omnino prohibent,vel certè differri,moderarique,quod ab illo indicatur,cogunt.Veluti si vires ex inedia laberentur, & vehemens febris hominem infestaret, quæ venæ sectionem indicaret, hoc contempto,restaurationi virium imprimis studemus. At ne singula prosequamur, quæ peculiarẽ tractationem requirunt,satis ex his tan-

quam ex quibusdam exemplis constare puto, vt genera generibus, sic differentias contraindicantium, singulis indicantium differentiis opponi. Nam quemadmodum ei, quod indicat nihil agendum esse, refragatur id, quod fieri aliquid admonet, & cõseruatio mutationi, & victus remedio, sic profecto huic actioni illa contraria actio, huic conseruationi hæc mutatio, huic remedio certus victus contraindicat; ac non solum quidem in his primis scopis, sed etiã in aliis vniuersis, principii huius vis inuiolata persistit. Etenim quantitati, qualitati, modo, tempori, loco, ordini eorum, quæ ad conseruationẽ indicantur, repugnant remediorũ quantitas, qualitas, & reliqui scopi, qui prædictis respondent. Qua quidem ratione vbi corporis naturalis status indicat plurimo opus esse nutrimento, aut nihil, aut certè parum, impediente magnitudine eius, quod est præter naturam, ægrotis exhibemus, illudque vel frigidum, aut calidum, aut alio modo pro morbosi affectus natura intemperatũ, quod alioqui fortè temperatissimum naturalis status ad sui tutelam, absente morbo, exigere solet: Quinetiam quanto frequentius morbus inuadit, & minora habet interualla, tanto rarius, ægrotantes alimus, & quo tempore ille vehementior est, parciorem, & leuiorem: vberiorem verò, & solidiorem cibum præbemus, quando minus infestat. Adhæc quo tempore adest morbus, vel expectantur exacerbationes, inediam imperamus, & si naturalis status eo tempore fortè alimentum appetat. Idem restaurationem primum aliquando postularet, quum anteuertit, qui vrget morbosus affectus, qui sua remedia anteferri victum autem postponi cogit. Intemperies præter naturam, quæ partem aliquam occupauit, loco affecto adhibendum esse remedium indicat, at membra secundum naturam affecta laboranti vicina, quæ locum proprium, seque tueri volunt, vetant sæpe ne id faciamus, quod morbosæ dispositionis locus desiderat. Quo pacto laborante ore ventriculi calido affectu, exigenteque frigida præsidia, quæ ad cartilaginem ensiformem adhibeantur, repugnante diaphragmatis situ, quod ab huiusmodi remediis offenditur, paulo infra secedimus, vt vtriq. consulamus, ei inquam quod est morbosum, & alteri, quod est secundum naturam affectum. Quæ omnia declarant singulos indicantium scopos suos habere contraindicantes ex contrario genere sumptos. Nunc verò de his agendum est, quæ vnicuique per accidens contraindicant. Quæ quoniam ab his ducũtur, quæ sunt eiusdem generis, in quo aliquid reperitur, quod causæ: aliud, quod constitutionis, aliud effectus rationem habet, contingit vt unum uni, & vnum pluribus, & hæc vni, & mutuò sibi omnia reluctentur. Nam morborum causæ morbis, & symptomatis, & hæc illis, & causæ causis, & morbi morbis, & symptomata symptomatis pari cõtentione sæpe sibi obsunt. Etenim humor, qui ex bile, & pituita mixtus morbum parit, quatenus pituitosus est, calefacientia postulat, quibus remediis contraindicat bilis, quæ refrigerantia desiderat. Febris frigidis esse opus indicat, aqua verò inter cutem cum febre coniuncta calefacientia sibi dari suadet, sitis humectantia exigit, exsiccãtia autem alui profluuium, quod cum siti affligit. Obstructioni ex crassis humoribus excitatæ calefacientia, & extenuãtia debentur, quibus repugnat febris, quæ refrigerantia indicat. Sopor, qui hominem cum febre premit, calorifica adhiberi iubet: at hæc ipsa febris respuit. Atque etiam in his genera generibus, & differentiæ differentiis contraindicant, vt enim febris non admittit calefacientia, quæ fortè indicantur ab eius causa, sic quum vehementior ea est, quantitati remediorum calefacientium magis repugnat: & quum vehementius confertimque affligit, cogit paulatim obiri, quod causa suapte natura nonnunquam confertim fieri postularet. Eadem & symptomata, quæ hominem maximè vrgent, ordinem peruertunt, coguntqne remedia, quæ causis debentur, postponi: Eadem ratione si anteuertant, aut tardent febrium accessiones, cogunt nos eo tempore, quo causis seruiendum erat, aduersus morbum ipsum pugnare. Quinetiam fluxiones, quæ ad inflammatam partem influunt, prohibent ne loco inflammatione tentato digerentia remedia

media imponamus,& crudi,viſcidique humores,qui in ventriculo,primiſque venis abundant,non permittunt extrinſecus adhiberi , quæ vel trahant humores in venas alias,aut digerant,vel alio modo conſumant,adhibito calore, noxiam materiam,in habitu corporis contentam , & demum in omnibus ſcopis contraindicatio hæc apparet,maximè verò in his,quæ præter naturam exiſtunt.Nam in illis quæ ſunt ſecundum naturam,minor eſt repugnantia ; quandoquidem,& verum vero conſonat,ſic quæ ſecundum naturam ponuntur,ab eiſdem ferè iuuantur,& læduntur.Quod enim humorum mediocritatem ſeruat,temperiem quoque corporis,& partium ſingularum conformationem,magnitudinem, coniunctionem, & vniuerſi ſtructuram tuetur.Cæterum etſi ea,quæ impediũt aliquid fieri(vt antea diximus)certa arte compræhendi nequeunt,nec inuenire licet,quid vnicuiq. ſcopo poſsit eſſe obſtaculo ; tamen differentiam quandam in illis agnoſco . Nam quædam omnibus poſſunt eſſe communia : quædam verò quibuſdam duntaxat propria fiunt impedimenta : etenim voluntas ægri, & adſtantium non minus remediorum,quàm victus vſum impediunt. Situs partis nutritionem perinde vt vacuationem non offendit : facilè ſiquidem vacuantur quæ iuxta inteſtina,aut corporis ſuperficiem ſunt collocatæ partes,difficilius quæ ab illis locis recedunt,quũ tamen pari facilitate omnes nutriantur : Quædam præterea certis ſcopis magis , quàm aliis reſiſtunt.Nam alterantia remedia facilius omnes admittunt,quàm vacuantia,& purgationem non adeo verentur medicinæ ignari,vt venæ ſectionem; magna autem auxilia omnes ſuſpecta habemus , mitiora nullo negocio concedimus : ſed ne in hac generali noſtra tractatione , quæ in ſingulis euariant , & artis compræhenſionem fugiunt,velle docere videamur,hæc prætermittemus vnicuique in ſingulis ſcopis,& officiis facilè excogitanda.Nam ſemotis quæ extrinſecus impedire poſſunt,relinquetur ſola corporis condicio,& ſtructura quæ id faciant.

De ui contraindicantium,& quatenus unicuique,ubi repugnantia adſunt,tribuendum ſit. *Cap.* XXIII.

HAbendum eſſe contraindicantium rationem in omni officio,& ſcopo, vbi aliquid reperitur,quod indicantibus repugnet:omnibus notũ eſſe puto, & paulo antea id eſt à nobis oſtẽſum;verum ne plus ſingulis concedamus , quàm par ſit,aut minus quàm oportet,contraindicantiũ omnium vis imprimis à nobis docẽda eſt.Hinc enim poſtea facilè patebit, quantum vnicuique ſit tribuendũ,& qua ratione omnia officia exercere poterimus. Itaque vis contraindicantiũ non æqualis in omnibus adeſt. Quædã enim ita ſeſe opponunt indicantibus,vt prorſus impediant fieri,quod ab illis ſuggeritur;alia verò non omnino prohibere valent,ſed ſolum moderari, quod indicatur. Prohibent ſane omnino (vt generatim dicam) quæ ſecũdum naturam ſunt ea fieri, quæ indicantur ab his,quæ præter naturam exiſtunt:quippe vires nonnunquam omnem vacuationem refugiunt, quam morboſa diſpoſitio requirit:moderantur autem vbi illę nec prorſus validæ ſunt, vt omnem perferant,nec ita proſtratæ,vt quamcunq. vacuationem reſpuant:morbus autem nullus tantus eſt,qui omnino impediat obiri,quod infirmæ facultates corporis exigunt:id quod apparet,quum in febribus ardentiſsimis, virium infirmitati vini potione,calidorumque vſu ſæpius conſulamus.Quin & vrgente acceſsione morborum,vbi vires ex defectu periclitantur,laborantes nonnunquam nutrimus,nequeunte præſente morbo impedire,quod ea,quæ ſecũdum naturam ſunt, indicant. Quapropter meritò iis primas in contraindicando concedimus , ſecundas verò ei,quod in omni ſtatu plurimum excedit. Hac enim ratione vbi morbus vehementiſsimus eſt, cogimur remedia, quæ illius cauſam tollunt, intermittere, vt illi ſoli proſpiciamus . & contrà ſi cauſarum vis præualet , contra eam acriter pugnamus . Veluti quum per magnas obſtructiones in febribus remedia quærimus magnam ad ſecandum,extenuandum,& denique aperiendum vim obtinen-

tia: Pari ratione in naturali statu, vbi intemperies labitur constante structura, aut laborant vires, aliis leuiter affectis, ei, quod plurimum excedit, succurrimus: nimirum quòd illud maiorem cōtraindicandi vim, quàm alia habeat: vnde optima ratione præcipuam vim in contraindicando his, quæ secundum naturam sunt: dein de illis, quæ in vnoquoque statu plurimum excedunt à mediocritate, concedi diximus. Verum etsi quædam ex contraindicātibus maiorem aliis vim sunt sortita, omnibus tamen quædam facultas data est repugnandi, quæ haudquaquam contemnenda est ab eo, qui artem docere instituat. Quamobrem illud nunc sequitur explicandum, quantū vnicuiq. ex contraindicantibus sit tribuendū. an omnia scilicet iis, quæ maximā vim habent: an verò etiā non contemnenda, quæ minore virtute sunt donata: idq. eo potisimum à nobis expendendū esse iudico, quòd Galenus dū hæc nunc diligentius nunc verò negligētius explicat, relinquat in quo dubitare posimus. Etenim libro septimo Methodi, & alibi sæpius cēset vbi cōtraindicantia adsunt, omnibus esse succurrendum: sed magis ei, quod plus vrget, aliis interim non contemptis: quod perpetuò meo quidē iudicio faciendū non est. Nā aliquando vni soli seruiendum, & prorsus contemnenda reliqua: veluti quum viribus prostratis, reiectis vniuersis remediis, quæ morbis, illorumque causis competunt, nutritioni, refectionique incumbimus: id quod etiam ille testatur nono Methodi: vbi docet indicationem, quæ à viribus sumitur, tantam vim nonnunquam obtinere, vt reliquas omnes aboleat, & omnem medici curam ad se trahat. Igitur res videtur hoc pacto distinguenda, quòd scilicet ea, quæ contraindicant, viribus, & numero sint nonnunquam paria, & æqualia, aut quædam alia excedāt, & maiorem vim habeant. Ac in illis quidem licet aliquando pro cuiusque ratione omnibus prospicere: In his verò nonnulla contemnere cogimur, vt aliis prorsus incumbamus: id quod vel ob dignitatem eius, quod contraindicat, vel ob magnitudinem, & vehementiam, aut quòd ordo agendi ita requirat, potisimum accidit. Nam vt in exemplo prædicto permaneamus, prostratas vires corporis, contemptis aliis omnibus, aliquando reficere restituereque nitimur: vbi verò morbi causa, vel morbus ipse, aut symptoma admodum excedit, contra id, quod vehemēter exuperat, omnino pugnamus: quo modo dolores soporiferis remediis, quæ morbos, illorumque causas exasperant, rebellioresque reddunt, lenire sæpe contēdimus. Sordem ab vlceribus primò & solùm auferimus ita cogēte rerum ordine, qui interim quum id obitur, nec cauitatem repleri, nec aliud quicquam, quod vlcus postulet, fieri patitur. At vbi æqualia sunt, quæ inter se pugnant, omnibus pari prouidentia succurrendum esse ratio dictat. Verum in hoc illud maximè spectādum esse puto, vt diligenter expendamus, an re vera æqualia sint indicantia contraindicantibus, vel inæqualia reperiantur. Nam in hoc non parui errores contingere possunt, & suspectus mihi locus esse videtur, qui apud Galenum libro octauo Methodi habetur, vbi præsente febre ob aliorum contraindicantium vim putat ille aliquando eò perueniendum, vt ægrotis temperata exhibeamus: siquidem vrgentibus morbis vel minimis eam indicationem, quæ ab illis sumitur, perpetuò alias excedere putauerim. Nam quomodo alioqui febris extinguetur, nisi frigida adhibeantur? Sed hæc aliis, qui maiore otio abundant, consideranda relinquo: Nos verò quod præcipuum est in hac re, quonam modo scilicet æqualitatem, & inæqualitatem contraindicantium oporteat metiri, tradémus. Itaq. vbi plura sunt, quæ inter se pugnant, quæ dignitate, & magnitudine præcellunt aliis, quæ numero vincunt, maioris virtutis sunt cēsenda: Quòd si dignitate, & magnitudine sunt paria, quæ numero excedunt, tanquam maioris momenti sunt aliis præferenda. Ac optimè quidem hæc sciet distinguere quando indicantibus, vel contraindicātibus solis sit attendendum, aut vtrisque, & quatenus singulis sit tribuendum, qui naturam, numerum, magnitudinem, & dignitatem indicantium, & contraindicātium omnium nouerit: Quæ quidem partim ars ipsa docet, partim verò sola prudentia,

détia,& ingenii perſpicacitate cognoſci poſſunt. Id quod etiam à Galeno noſtro libro octauo Methodi medendi memoriæ proditum eſt. Nam ars ipſa admonet maiorem eſſe dignitatem indicationis, quæ à viribus ſumitur:quàm illarum,quas præbent morbus,& alia,quæ præter naturam contingere ſolent.Docet & eadem maiorem eſſe illius facultatem,quæ ab his ducitur,quæ quidem plurimum in ſuo genere excedunt. At numerum certum contraindicantium in omnibus nunquã ſtatuere poterit: nimirum quod in ſingulis ferè hæc euarient, quæ ſibi mutuò repugnare valent.

De coindicantibus, & correpugnantibus. Cap. XXIIII.

CONfundi multis modis coindicantium, & correpugnãtium appellationem & naturam à Galeno vnicuique patere puto, qui illius libros omnino negligenter non euoluerit. Nam ſæpe indicantium nomine coindicantia,& contraindicantia, vt antea ſæpe admonuimus,complectitur. Preterea ſub coindicantium appellatione indicantia, contraindicantia, & correpugnantia comprehendit, vt videre eſt libro decimotertio Methodi,vbi vires,naturam,ætatem,anni tempus, regionem,conſuetudinem,coindicare curationem meminit. Etenim morbus cũ rationem indicat,facultas, & natura victum,curationem verò contraindicant. Etas verò,anni tempus, regio, conſuetudo quum ad cognitionem indicantium aſſumuntur,coindicantia cenſentur: correpugnantia autem euadunt, quãdo ſigna fiunt repugnantium,ſiue contraindicantium. Atqui propriè ea coindicare (vt id quoque antea notauimus) dici debent,quæ non primò, nec per ſe,ſed per accidens interuentu ſcilicet indicantis ſuas præbent indicationes: Eodem modo correpugnantia vocamus,quæ per accidens beneficio inquam contraindicantis his,quæ fieri debent,repugnant. Nam etſi raro coindicantis,& nunquam correpugnantis nomine vtitur Galenus,nec ſatis docet,quonam modo velit coindicantia propriè ab indicantibus & repugnantibus differre, tamen ex eo quòd inter indicantia ponat quædam,quæ reuera aliquid non poſtulant, ſed ſigna aliorũ fiunt;veluti quum nono Methodi conſuetudinem atque ætatẽ intercedente morbo curationis rationem indicare ſcribit: ideo hæc,quæ per accidens indicant,aut impropriè,vel alio quocunque modo velis, à verè indicantibus diſcrepare agnoſcuntur,coindicantium appellatione complectimur.Quòd ſi hæc recipimus, cogimur & correpugnantia ponere,quæ perinde ſe habent ad contraindicantia,vt coindicantia ipſa ad indicantia.Nec eo quidem moueri nos oportet,quòd Galenus illorum mentionem non fecerit,quando quidem omnes veritatis ſtudioſi,nõ tantum quid alii tradant, ſed quid potiſſimum res ipſa poſtulet, ſpectare debent. De veris ergo coindicantibus,& correpugnantibus, his quæ impropriè ita dicuntur, vocabulorum abuſu prætermiſſis, eadem tractatione agemus,quoniam eandem habent,vt diximus, correpugnantia, ad contraindicantia rationem,quã coindicantia cum ſuis indicantibus ſeruant.

Quæ, & quot ſint coindicantia, & correpugnantia à quibuſque ſumantur. Cap. XXV.

SI Galenum legamus,multa & propemodũ infinita inueniemus recenſeri,quæ coindicare,& correpugnare poſſint, veluti ætatem,ſexum,vitæ conditionem, anni tempus,cœli ſtatum,regionem, cõſuetudinem,colorem corporis,animi mores,& quæ eiuſdem ſunt virtutis,atque id quidem meritò. Nam ſi coindicantia, & correpugnantia ſigna ſunt indicantium, & contraindicantium,neceſſe profectò eſt tot genera,& differentias eorum eſſe, quot ſunt inter ſe diſcrepantia,quæ aliorum indicantia eſſe poſſunt,de qua re nõ eſt,quòd hic prolixius agamus, vtpote quam abũde in eo opere,quod conſcripſimus de Signis,pertractauimus.Eſſe autem correpugnantia, & coindicantia eadem re;ratione autẽ differre,vt ipſa indicantia,& contraindicantia,omnibus conſtare puto. Quæ enim coindicant re

medium,correpugnant victui, & contrà, quæ commonstrant victum, correluctantur remedio,veluti ætas docet quomodo sint affectæ vires,quæ nutritionem præscribunt.Eadem quum vires declarat subesse infirmas,quæ remedia vehementiora ferre nequeunt,correpugnare huiusmodi præsidiis creditur.

Quid unumquodque coindicet,& correpugnet. Cap. XXVI.

SI coindicantia, & correpugnantia signa sunt indicantium,& contraindicantium,necesse profectò est rerũ genera,coindicare genera,& differentias ipsas differentias,sic genera generibus correpugnare,& differentias differentiis.Præterea quędã propriè,alia impropriè:quædam rursus per se,alia per accidens correpugnare,& coindicare:quæ scilicet ostẽdũt quę propriè vel impropriè,per se,vel per accidens indicant,vel contraindicant,& deniq.singula singulis respondere oportet. Etenim ex coindicantibus quædam sunt,quę simpliciter id quod indicat,ostẽdunt,quæ videlicet illorum sunt signa,& simpliciter sumuntur,quædã quæ illius genera,& differentias,vt quantitatem,qualitatem,modum, præsentiam, locum, & ordinem cũ aliis patefaciant.Nam si fortè (vt vno exemplo res pateat)corporis vires ostendunt actiones ipsę,quæ ab illis proficiscuntur,actionũ quantitas,qualitas,modus,virium quantitatem,qualitatem,& modum ostendent.Eadem est & in contraindicantibus ratio; siquidẽ victu est opus,& adsunt,quæ nunciant præsentem esse corporis statum præter naturam,qui contraindicet,vbi de quantitate victus agitur,cogimurque expendere quantum repugnet id, quod præter naturã existit,adferuntur correpugnantia,quæ sua quantitate patefaciunt,quantũ sit id, quod à naturali statu recedit: sed ne singula prosequamur,idem statuatur in his, quæ indicantia vel contraindicantia alios scopos monstrant. Ex quo quidem patet, quæ posita sunt principia miro quodam artificio non solum cum rebus ipsis, sed etiam illa inter se consentire, & singula singulis respondere.

De ui coindicantium,& correpugnantium Cap. XXVII.

REperitur quoque in coindicantibus,& correpugnãtibus varia quędam vis, & natura.Etenim quædam inter illa cognoscuntur esse, quæ nunquam;alia verò, quæ aliquando indicare, & contraindicare posſint: nam sexus, ætas, nunquam indicant, aut contraindicant, sed qualis sit corporis status perpetuò ostendunt: at temperies corporis sui conseruationem indicat,& alia coindicat,siquidẽ quales,quantæque sint corporis vires testatur,quæ postea nutrimentum præscribunt: veluti quum ex calido & humido temperamento colligimus plurimo cibo opus esse,propterea quòd huiusmodi temperies vires ad concoquendum validas ostendit,& ob id victum coindicare putatur,sic morbi causa qualis, quantusque sit ipse morbus aperit coindicatque ob id qualitatem,quantitatemque remediorum quæ morbis debentur: interim tamen illa etiam peculiare suum remedium insinuat: temperies secundum naturam cõtraindicat remediis,à quibus vitiatur: Correpugnat verò his,quæ vires labefactant,nec deesse quidem posſunt,quæ solum propriè contraindicantia: alia verò quæ etiã impedimenta,& ipsa impedientia monstrent: veluti nonnulla alia sunt, quæ solum testari valeant,quæ sui conseruationem indicant,nonnulla verò quæ ea tantum monstrent,quæ sui ablationem expostulant,quæ scilicet vim habent illud duntaxat mõstrandi, quod est vel secundum naturam, vel illi contrariũ:sunt quæ diuersa coindicandi vim habeãt, sed diuersis rationibus,sicut aẽr ambiens,qui quale sit corporis naturale temperamentum,qualis,quantusque morbus indicio est,& propterea victũ,& remedium illorumque qualitatem,& quantitatem coindicare dicitur. Nec verò illud ignorandum est,inter coindicantia,& correpugnantia, quædã primo loco,alia secundo,alia etiam tertio coindicare,& correpugnare: etenim temperamentum primò coindicat nutrimentum,quia primò vires ostendit illius indicatrices.Sexus, consuetudo, secundo loco id faciunt interuentu ipsius temperamenti:regio verò tertio loco idem facit,siquidem primò aëris temperiem, hæc corporis,quæ rursus vires de-

res declarat. Illis præterea maiorem vim tribuere debemus, quæ indicantia, & con traindicantia ostendunt maioris momenti, de quibus superius egimus.

In quibus liceat uti indicationibus *Cap.* XXVIII.

SI à natura rei accepta & cognita indicatio sumitur, necesse est, vt in illis tantummodo locum habeat, quorum natura, & vis certò percipi potest. Quod etiam Galenus in libro de Optima secta probat, & meritò quidem. Etenim febrem refrigerantia indicare dicimus, quòd antea nouerimus illius naturam esse calidã, & nobis inimicam, quæ sibi contraria, & sui ablationem monstret. Quamobrem (vt generatim dicam) in omni statu quod iuuat, aut lædit per indicationes inueniri potest: nam cuiuscunque generis fuerit, quod in corpore est secundum naturam, aut illi contrarium, aut medium inter hæc cognoscitur. At in singulis generibus reperiuntur nonnulla, quorum peculiarem naturam, & facultatem ignoramus, in quibus illud duntaxat per indicationes inuenimus quod genus illorum ostendit, nempe vel ablatione, vel conseruatione, vel remedio, vel uictu opus esse. Proprium autem remedium proprium victum, proprios denique alios scopos non amplius per indicationes nobis inuenire datur, eo quòd propria natura, & ea, quæ propriam materiam, & eiusmodi scopos indicare debent, percipi nequeunt. Nam stuporem dentium ab acidis, & acerbis excitatum præter naturam esse agnoscimus, vtpote qui actiones illorũ obiri prohibeat; at quæ propria sit stuporis natura, illiusq. vis ignoratur: propterea illud solum (vt alia, quæ præter naturã sunt) sui ablationem, & remedium indicat, genus autem, & naturã remedii minimè. Neq. enim illius conditio indicare potest portulacam commodissimum fore auxilium, quemadmodum febris refrigerãtia indicat, quoniam scilicet illius natura ignoratur, febris autem cognoscitur: siquidem quòd hæc calida sit, & præter naturam affectio, omnes sciunt, an verò calidus, vel frigidus, humidus, vel siccus, vel alterius qualitatis affectus sit stupor, nemo dicere potest, nam si calidus esset, quur frigida nõ prosunt? Si frigidus, iuuarent calida, si adstrictus, vt ferè videntur ostendere quæ eum pariunt adstringentia omnia; quur laxantia potius quàm ipsa portulaca, quæ adstringendi quoq. vim habet, huic malo haudquaquam medentur. Eadem est ratio de febribus pestilentibus, & aliis morbis, qui in tota substantia sunt positi, quibus non succurrunt auxilia euidentibus qualitatibus prædita, sed quę occulta quadam natura, & vniuersa (vt dicere solemus) substantia, qua sui generis malis opitulãtur, sunt prædita. Quamobrem in his, in quibus indicatio locum non habet, ars nostra duo alia excogitauit instrumenta, quorum beneficio, perceptione eius, quod iuuat, aut lędit, mortalium incommodis opem ferre possemus, obseruationem, inquam & analogismum de quibus pauca subiiciemus.

Quid obseruatio, quid analogismus, & in quibus illis utamur. *Cap.* XXIX.

OBseruatio, siue experientia definitur à Galeno in libro de Sectis, memoria eius, quod sæpius, & eodem modo visum est: analogismus verò in libro de Optima secta ab eodem dicitur esse comparatio, & perceptio causarũ iuuantium per similitudines: eo namq. (inquit) vtentes à similibus ad similia transimus, quasi nihil aliud sit apud medicos analogismus, quàm quod vocãt philosophi argumentum à simili. Porrò obseruatione in omnibus vtuntur empirici, rationales verò medici in iis duntaxat, quorũ natura, & causæ ignorantur: quę tamen quoniã eodem modo euenire nouerunt, quæ iuuant obseruatione longa ab illis sunt cõpræhensa: quo modo vsu, & experientia portulacam dẽtium stupori mederi omnibus est cõpertum, & antidota opitulari venenis, nulla docente ratione, sed ipso duntaxat vsu nouimus: qua tamen in re illud animaduertendum est, quid vnicuiq. prodesse consueuerit: Sic enim empirici ipsi, à quibus hæc medendi ratio potissimum excolitur, nõ solum diuersos morbos, sed corporum temperies, habitum, hominum proprietates, anni tempora, cœli varium statum, sexum, cõsuetudinem, & deniq.

propriam cuiusq. naturam,& ea,quæ illam immutare possunt, spectanda esse iubent,vt in eisdem casibus quãtum licet,eadem experiamur auxilia· quum alioqui non respondeat experiẽtia. Nõ enim si terra Lemnia,vel Armenica febre pestilente correptos fortè iuuit, aut lactuca ardẽtibus febribus profuit,putare propterea debemus eadem omnibus eo modo febricitantibus profutura,quum eadem remedia in eisdem morbis,vbi eadem patitur natura,non autem vbi plurimũ differunt affecta corpora,prodesse consueuerint.Cæterum si natura affectus,& causa ignoratur,nihilque sit experientia cognitum,quod conferre posit, analogismo quod iuuat,percipitur.Nam si quis(vt Galeni exemplo vtar)à serpente hemoro vocato demorsus fuerit,inde verò sanguis largius profluat: nos propriam causam,quare illud fiat,nescientes, neq. experientia instructi, quibus remediis laboranti sit succurrendum,ad auxilia confugimus,quæ ad sanguinis ob incisionem profluuia facere didicimus,similitudine affectus admoniti. Sic profectò quum hac nostra ætate grassari cepisset morbus Gallicus,cuius naturam,&vim ob rei nouitatem ignorabamus,nec propria præsidia adhuc comperta essent, tutisimum duximus ea experiri quæ morbis ex humorum corruptione obortis,quibus hic simillimus esset, prodesse antea nouimus; quod genus auxilii nõ alia ratione,quàm ex simillitudine aliorum affectuum siue analogismo inuenimus.Hæc habui quæ de instrumentis,quibus ad agendum, ac singulos scopos consequendos vtuntur rationales medici,studiosis traderem.Quæ diligẽter excolenda sunt,& in vsum ducenda,si modo in arte medica excellere velimus, & Galenum imitari, qui in his explicandis non in quęstiunculis,& nugis fingendis non paruam librorum suorum partẽ consumit; Quantum verò sit à nobis in hac re elaboratum, facilè omnes intelligent, qui rei difficultatẽ ante oculos ponent,& expendent,quàm pauca,& ea quàm variè de illa antiqui scriptores memoriæ prodiderint, quiq. experti aliquando sunt, quantũ sit difficilè principia tractandarũ rerum inuenire,eaq.certo,continenteq. filo ad finem vsq. perducere;ac deniq. omnia ita explicare,vt non solum quædam principia esse cognoscantur,alia verò ab illis ducta videantur,sed etiam omnia inter se veritatis vinculo connectere,vt ea,quæ falso irrepserunt conuulsa,& repudiata,alia verò validisimis,quantũ res patitur, rationibus comprobata appareãt. Quid verò tanto labore in hoc negotio præstiterimus, aliis iudicandũ relinquo. Ego certè ex hoc,& vniuerso opere me plurimum consequutũ putabo,si nostras cogitationes,nostramq. industriam studiosis nõ omnino displicuisse cognouero; existimentq. illi nos non contendendi gratia,à Galeno,quem amo & veneror, cuiusq. ingenium admiror, sed veritatis inueniẽdæ causa,cui ad illius,& antiquorũ omnium imitationem perpetuò,quantum in me fiat,studui,dissentire solere. Absurdum enim,& fere etiam iniquum semper putaui esse paucos constituere Græcos homines,qui omnia melius,quàm alii omnes nouissent,& ea litteris mandassent, mihiq. iamdudum persuasi multis non defuisse par cum illis ingenium, sed iam multis seculis omnibus defuisse discendi,docendiq. rationem, nimirum quũ temere omnia ab illis inuenta,& optimè explicata crediderimus,adeo vt nihil vnquam melius,quàm illi aliorum omnium industria inuenire posset. Qua quidem in re falli possum; neque enim is sum,qui mihi plura arrogare velim, quàm aliis concedam,sed interim nemo id vitio nobis vertere debet,si antiquorum licentia quos imitandos esse tantopere contendimus,quod mihi verum persuadeo, quod que aliorum omnium libris excusis in arte nostra adhuc desiderari, aut certè nõ satis explicatum arbitror,tradere institui, & hoc opere scribere sum aggressus. Quòd si id ab illis impetrauero,dabo posthac sedulo operam tum his, quæ nũc in magnis occupationibus,& negotiis edo,expolitis in maiore otio, tum aliis operibus,quę iamdudum scribere vel sum aggressus,vel auspicari cogito,eorũ studiis, quantum mihi licebit,consulam,& meipsum in honesto labore exerceam.

FINIS.

INDEX VERBORVM ET SENTENTIARVM, QVAE IN HOC OPERE ADNOTANDA ESSE

duximus: in quo (vt fieri solet) prior numerus paginam, posterior uersum monstrat: Id tamen peculiariter est obseruatum, vt non tam verba, quàm sententiam authoris exprimeremus; vt quæ fortè difficiliora essent, ex ipso indice lucidiora euaderent.

A.

Abscessus, & non crisim uel coctionem expectandos esse per morbos quæ admoneant. 280.21.281.48.
Abscessus circa aures uel in inferioribus partibus instare quæ ostendant. 287.22.
Accessiones morborum continuorum quomodo fiant. 101.12.
Accessionum repetitionis causas difficile est inuenire. 101.49.
& quot de hac re opiniones. 102. 1.
Accessionum sola expultrix facultas non est causa. 103. 12.
Accessionum repetitionis causas, qui ad astra referunt, & eas ponunt in occulta humorum proprietate errant. 102. 4. 11.
Accessiones in quibus morbis solum fiant. 103. 18.
Accessionum repetitionis unica propinqua causa, & quæ: tum quæ remotiores. 103. 32.
Accessiones in continuis febribus, & intermittentibus à quibus fiant. 103.44.
Accessionum repetitiones quur sæpius contingant. 104. 12.
Accessiones febrium quur iisdem temporibus non contingant. 104. 17.
Accessiones à pituita factæ quur quotidiè, ex bile tertio, ex atra quarto quoque die inuadant. 104. 21.
Accessiones in febribus quur non nisi ab humoribus putrefactis, in aliis uerò morbis sine putredine accidant. 104. 25.
Accessiones ex pituita, & bile non semper iisdem diebus fieri. 104. 30.
Accessionum anticipationis, & tardationis causæ. ead. 40.
Accessionum per stata tempora repetitionis certa causa reddi nequit. ead. 45.
Accessiones quur aliæ certo, & firmo aliæ incerto repetant tempore. 105. 9.
Accessionum ordo in diebus, & horis à quibus causis corrumpatur. ead. 43.
Accessionum ordinis, & inordinationis causæ ad quod genus redigantur. 106. 6.
Accessio morborum quid. 157. 50.
Accessio inæqualis Galeno quid. 42. 3.
Accessio in æqualis uel producta quomodo intelligatur. 158. 4.
Accessio simplex, confusa, composita quid. 160. 46.
Accessiones morborum quo modo ostendant longos, aut breues fore morbos. 266. 30.
Accessionis magnitudo in quo spectetur. ead. 38.
Actiones partiu ab aliis lædi quàm à morbo. 3. 30.
Actio in morbi definitione nulla ratione ponitur. ead. 47.
Actiones in senibus, & infantibus nonnullæ imbecilliores quàm ægrotantibus. ead. 28.
Actiones quænam ostendant sanitatem. ead. 34.
Actiones quæ morbum significent. ead. 39.
Actiones euidenter læsæ quo modo intelligantur. ead. 40.
Actionum similarium illarum forma, non solum temperies causa. 8. 13.
Actiones similarium quæ, & quot. 10. 6.
Actiones quasdam lædi ob secundas & tertias qualitates. 13. 32.
Actionum similarium causa ex Galeno quæ statuenda. 18. 23.
Actionis læsæ genera quot sint, nec insignes medici nouerunt. 120. 21.
Actionis læsæ genera Galenus inter se confundit. ead. 23.
Actio abolita quæ dicatur. 120. 28.
Imbecilla. ead. 31.
debilis & quot uitia sub se contineat. ead. 44.
Actionis uitia quot, & quæ inuestigandi ratio. 121. 35.
Actionem deprauatam cum aliis confundit Galenus, nec definit. 120. 47.
Actionis uitium peculiare principibus actionibus. 121. 50.
Actio aucta sub deprauata contineri nequit 122. 50
Actionis uitiatæ quot genera statuenda. 123. 47.
Actio deprauata quot uitia sub se contineat. 124. 2
Actio aucta quas sub se actiones complectatur. ead. 20.
Actionis diminutæ uitia quæ, & quot ponenda. ead. 24.
Actio intempestiua ad quæ genera redigi debeat. ead. 44.
Actionum uitia quædam nunc ad unum genus nunc ad aliud referri. ead. 51.
Actio difficilis sub quo genere actionum continea-

tur. 125. 9.
Actionum labefactarum causæ ad morbos omnes referri nequeunt. 132. 40.
Actiones qualitatum, & operum, quæ in corpore obeuntur authores. 133. 35.
Actionum omnium omnes causæ inuestigantur, quæ & quot in singulis esse poßint. 124. 11.
Actionis abolitæ causæ quæ. 135.23.
Actiones partium nonnullas perdi alijs integris manentibus, & causæ quur ita fiat. 136.40.
Actiones plurium partium simul, uel quarundam solum lædi quur contingat. 137. 1.
Actiones in eadem parte quur quædam lædantur, alijs illæsis non est facile inuenire, & Galeni de hac re opinio refellitur. 137. 18.
Actiones quur quædam penitus aboleantur, aliæ uerè abolitæ restitui poßint. 139. 8.
Actionis debilis & auctæ causæ. 140. 13.
Actiones priores posteriorum causæ, & quomodo. 140. 33.
Actionis magnæ causæ. 141. 21.
uehementis. ead. 47.
acutioris, & obtusioris. 142. 14.
quæ continuo, uel per interualla præter naturam fit. 143. 24.
intempestiuæ. 144. 3.
quæ subito, & confertim fit. 145. 44.
deprauatæ. 146. 13.
Actiones naturales, uitales, & animales quæ dicantur. 204. 26.
Actio læsa, & illius differentiæ quid ostendere poßint. 195. 9.
Actiones quomodo ostendere poßint quantum per durauerit morbus qui infestat. 236.41
Actiones præter naturam quæ semper bonæ, quæ uerò malæ. 247. 33.
Acutus morbus. uide in dictione morbus
Adauctus morbus. uide morbus.
Admota quomodo intemperiem pariant. 74.50.
Aequalis morbi causæ uariæ quæ. 106. 11.
Aestiui morbi. uide morbus.
Aequalem, inæqualemque morbum quæ prodant indicia. 220.39.
Aetates singulæ quos morbos experiantur. 256.19.
Aëtius damnatur quòd nihil de indicationibus scripserit. 317. 10.
Aetius quædam ponit signa temere, quæ uoluulum ostendant. 185. 4.
Affectus per sympathiam qui dici debeat. 43. 4.
Agendi uis subitò uel tarde quibus insit. 235.2.
Alimenti distributio in quibus felicius obeatur. 205.11.
Alui fluxus aliud in principio quàm uigore ostendit. 179. 2.
Alui profluuium instare per crises quæ præmoneant signa. 287. 32.
Amara nunquam acerba, uel acida fieri posse. 203. 27.
Analogismus quid, et in quibus eo utamur. 355. 41.
ἀνασόμωσισ cuius sit uitium. 22. 8.
& à quibus fiat. 94. 21.
Animi perturbationes quos promptius afficiant. 74. 46.
Animi defectus qui facilè, uel difficilè emendetur. 139. 29.
Animi mores qui dicantur. 204. 57.
Angina quas mutationes subire poßit. 275. 18.
Antecedens causa. uide causa.
Apertio à quibus fiat. 88. 40.
Apoplexiæ causa ad quod genus causarum referatur. 145. 45.
Appetentia uehemens non idem semper significat. 178. 49.
Aqua inter cutem quot, qualesque mutationes experiatur. 273. 32.
Aqua intercutem per quas corporis partes liberari soleat. 285. 39.
Aristotelis ratio qua probat quatuor esse causas non conuincit perfectum eum esse numerum, quem ponit. 51. 11.
Aristoteles de quibus causis agat in Physicis. 52. 21.
Aristoteles tractat eadem de causis in Physicis, ut Metaphysicis & ijsdem uerbis. ead. 27.
Aristotelem non excusant in tractatione de causis quæ ab alijs adferuntur. 52. 1.
Aristoteles causas omnes communes omnibus scientijs & artibus nusquam explicat. ead. 27.
Aristoteles omnes effectus in causas, quas ponit redigere non potest. ead. 26.
Aristoteles certa methodo non complectitur omnes diuersos efficientium causarum modos. 53. 38.
Aristoteles causarum differentias certa methodo non comprehendit. 55. 36.
Aristoteles plurimas causarum differentias omittit. ead. 41.
Aristoteles eas differentias causarum numerat quibus minus postea utitur. 56. 1.
Aristotelem nouisse quid docendi, & scribendi ratio postulet. 178. 35.
Aristoteles quibus institutionem moralis Philosophi comprehendat. 310. 44.
Ars medica quæ contemnat. 133. 8.
Asperitas & leuitas non sequuntur semper temperiem. 14. 50.
Asperum quid. 90. 3.
Assumptorum nomine quæ, & quot comprehendamus. 64. 42.
Assumpta in quibus maiorem uim habeant ad intemperiem gignendam. 74. 22.
Assumpta quæ morbos in tota substantia gignunt. 85. 38.
& quomodo partium figuram corrumpant. ead. 43.
quomodo uerò alios morbos. uide propria cap.
Astrologia ex quo fonte signorum capit signa quæ futura in nobis prænunciat. 252. 18.
Astrologia quomodo doceat diem, & horam solutionis in morbis. 270. 12.

Atra

Atra bilis retenta quos morbos pariat. 86. 6.
Atra bilis quomodo æstate gignatur. 97. 26.
Astra bilis uide Bilis.
Attractio à quibus impediatur. 72. 37.
Attrahi quæ dicantur. 84. 8.
Attractionem nec ob fugam uacui, nec à calore, uel dolore fieri. 82. 3.
Attrahi omnia ob familiaritatem. 84. 11.
Attractio, & retentio, quibus ualidiores, aut infirmiores sint. 205. 5.
Augmenti morbi breuitas, & longitudo unde proueniat. 171. 31.
Augmentum corporis quomodo ostendat humores in corpore abundantes. 204. 45.
Auicenna uarietate Galeni confusus malè de causa coniuncta sentit. 48. 2.
Auicenna errat in definitione causæ procatarcticæ. 61. 10.
Autumnales morbi qui. 217. 17
& uide Morbus.
Auulsio quid, & ad quas partes pertinere dicatur à Galeno. 20. 30.
Author quid præstare uelit in tractatione de Indicationibus. 335. 4.
Authorem non spectare quid dicant scriptores sed quàm bene sentiant. 341. 43.
Authoris scopus in scribendo quis. 170. 9.

B

Benigni morbi causæ. 112. 45.
Biliosus morbus quis. uide Morbus.
Bilis meatus duo à quibus causis in aliquibus facti. 88. 11.
Bilis atra non omnis acerba, aut acida ut Galenus putat. 203. 19.
Bilis atra quæ acida. ead. 3.
Bilis quos morbos gignat. 253. 14.
Breuis morbus. uide Morbus

C

Cacochymia, & cacoethia quid. 210. 40.
Cacochymiæ nomen uariè usurpat Galenus. ead. 49
Calor natiuus quomodo dicatur uincere eum, qui est præter naturam. 165. 36.
Calefacientia quomodo calidos, & frigidos morbos pariant. 68. 28.
Calor quomodo humidos, & siccos concitet morbos. ead. 32.
Calidi morbi causas sine methodo Galenus recenset. 75. 13.
Calidi morbi causæ efficientes à quibus petendæ. ead. 44.
Calidos morbos quomodo frigida extrinsecus pariant. 76. 51.
Calidos morbos quomodo gignant adstringentia extrinsecus sine frigiditate. ead. 14.
Calidos morbos uulnerantia, & alia uiolentius irruentia quomodo committunt. 76. 22.
Calidos morbos an appensa partibus gignere possint. ead. 26.
Calidos morbos quomodo assumpta faciant. ead. 29.
Calidos morbos quomodo quæ fiunt excitent. ea. 43.
Calidi morbi quo pacto ab excretis, & retentis proueniant. ead. 51.
Calidi morbi qua ratione à fluxionibus nascantur. 77. 8.
Calidi natiui siue spiritus non eadem conditio in omnibus partibus. 136. 1. 3.
Canicula quales portendat morbos. 253. 33.
Caro quæ in ulceratis partibus excrescit ad magnitudinem refertur. 17. 15.
Caries quid. 21. 38.
Causa salubris, Insalubris, & neutra quid. 171. 15.
de Causis morborum quid dignoscendum. ead. 29.
Causæ iuuantes, & lædentes & alia omnia causarum genera quomodo ostendant humores abundare in corpore. 206. 30.
Causa morbi quæ præcessit quæ & qualis fuerit, & quomodo cognosci possit. 233. 26.
Causa morbi male dicitur esse dispositio. 2. 26.
Causa alteratio semper non est. ead. 28.
Causa morbi non est in genere qualitatis, sed ad aliquid. ead. 29.
Causæ morborum. uide quædam in dictione morbus.
Causarũ tractatio medicis qua ratione utilis. 47. 19.
Causarum tractatio quur difficilis nobis sit. ead. 33.
Causarum tractatio à medicis negligenter explicata. ead. 38.
idque ob Galeni uarietatem. 48. 1.
Causa quid, & quòd non rectè à Philosophis definiatur. ead. 30.
Causæ ex Aristotelis, & Philosophorum opinione quot. ead. 36.
Causas quas addat Aristoteli Galenus. ead. 40.
Causæ idem genus, scopus, utilitas & finis. ead. 43.
Causa exemplaris in quibus locum habet, & cuius generis sit causa 49. 3.
Causæ genus, quod uoluntatem continet quod nam sit ead. 8.
Causam instrumentalem sub efficiente cõtineri non posse, nec fine ead. 10.
Causas quatuor esse quomodo probet Aristoteles ead. 23.
Causa sine qua non quid sit ex Galeno 50. 17.
Causæ quot ponendæ ead. 20.
Causam sine qua, & cum qua addẽdas causis, quas ponit Aristoteles 50. 42.
Causam in qua non comprehendit Aristoteles inter causas, & necessario addendam ead, 46.
Causa materialis quomodo ab Aristotele definiatur 51. 3.
Causarum numerum non probat certum esse Aristoteles eum quem ponit ead. 11.
Causarũ numerus quantum excrescere possit. ea. 18.
Causarum genera in uniuersum octo & quur tot

ponenda ead. 19.
Causa sine qua non, aut cum qua, quæ sub se contineant communia, & propria 51. 26.
Causas sine quibus particulares certo numero comprahendi non posse ead. 39.
Causa sine qua quo modo ab alijs generibus distinguatur ead. 41.
Causa efficiens quæ sub se contineat ead. 47.
Causas omnes singulis scientijs, & artibus communes tractare cuius sit 52. 26.
Causam in qua subiectum apte uocari 53. 8.
Causa materialis, siue materia quot modis dicatur ead. 21.
Causæ efficientis diuersos modos omnes non est complexus Arist. ead. 35.
Causa efficiens quot modis dicatur ead. 45.
Causa efficiens aliarum causarum interuentu efficiens dicitur 54. 23.
Causa efficiens propriè quid dicatur ead. 23.
Causas efficientes ab eo quod faciunt denominationem sumere ead. 28.
Causæ efficientes quæ occasiones dicantur 53. 31.
Causam efficientem aliter definiri debere, quàm Aristoteles fecerit 54. 36.
Causa efficiens quid 54. 43.
Causa instrumentalis quid, & quotuplex ead. 45.
Causam formalem quomodo consideret medicus 55. 17.
Causam finalem qua ratione, & sub quo nomine Medicus consideret 55. 25.
Causarum differentias sub quo nomine tractet Aristoteles ead. 33.
Causarum differentias certo numero non comprahendi ab Aristotele ead. 36.
Causarum differentias quas omittat Aristoteles ead. 41.
Causarum differentiæ præcipuæ à quibus sumatur 56. 12.
Causarum differentiæ à natura rei ductæ quæ ead. 15.
Ab effectibus causarum ead. 31.
Ab agendi modo ead. 34.
Causarũ tractatio omnibus artibus communis quæ desideret præter illa, quæ Aristoteles tradit ead. 46.
Causarum differentias quas nam medici fere solum nouerunt ead. 23.
Causas quarum rerum quærat medicus 57. 13.
Causæ morbi quid sit uariè definit Galenus ead. 46.
Causa morbi quid 58. 20.
Causa morbos constituens quæ 58. 24.
Causæ morborum quot modis illis conferant ead. 21.
Causæ quænam & quot modis ad generationẽ morborum faciant ead. 25.
Causæ auctionis, & conseruationis morborum quæ ead. 36.
Causæ salubres quæ ead. 39.
Causam potissimum dici quũ actu, est causa. ea. 43.
Causas omnes in morbis non esse tractandas 59. 5.
Causæ finalis in morbis nullus usus ead. 16.
Causam formalem in morbis quomodo spectemus ead. 21.
Causas efficientes in morbis quas quæremus ea. 25.
Causam instrumentalem materiam, & subiectum in morbis considerari ead. 30.
Causarum sine quibus, & cum quibus multiplex in morbis usus ead. 44.
Causæ, quæ considerentur ut causæ; quæ uero ut signa 60. 13. 17.
Causas à medico non sciendi, sed agendi gratia inquiri ead. 20.
Causæ procatarcticæ, & præcedentes quomodo à Celso appellentur ead. 35.
Causæ procatarcticæ nomen uariè ab antiquis usurpatum 61. 19.
Causa procatarctica quid propriè Galeno 61. 41.
Causa antecedens quid ead. 51.
Causa coniuncta malè reijcitur à recentioribus medicis 62. 5.
Causa continens, & immediata idem ead. 15.
Causa continens uariè tractatur à Galeno ead. 18.
Causa coniuncta, & antecedens quo modo differat ead. 27.
Causa in unoquoque genere immediata cuiusque rei una ead. 30.
Causas coniunctas qui assignare nequeant, & qui possint ead. 34.
Causas coniunctas tum in morbis, tum alijs omnibus ex Galeni opinione & re uera ponendas esse 63. 10.
Causæ coniunctæ maximus in medicina usus 63. 22.
Causarum quæ inter externas, & morbum ipsum inueniuntur non parem esse in omnibus numerum ead. 32.
Causarum certus ordo, & series in singulis morbis tenendus ead. 38.
Causa morbi quid indicet. uide indicatio
Causæ effectrices morbi quæ dicantur 64. 19.
Causas effectrices morborum omnibus communes eodem numero à Galeno semper non comprahendi 64. 26.
Causarum quæ aliquid facere possunt in corpore quatuor genera ead. 30.
Causas effectrices morborum ab eisdem generibus perpetuo ducendas esse 65. 23.
Causæ effectrices morborum quæ requirant ut morbos committere ualeant 66. 16.
Causarum uim à medico cognoscendam esse ead. 45.
Causarum uis temere à medicis & philosophis antiquis prætermissa 67. 2.
Causarum efficientium morbos facultatem uariam esse 63. 11.
Causæ conseruantes, & intendentes morbos quæ ead. 23.
Causas agentes ob subiectam materiam & agendi modum diuersam uim assumere 68. 24.
Causæ efficientes quando plus possint ex eo, quod est per accidens, quàm quod per se efficere ualent. 68. 40.

Causæ

Causæ efficientes morbos quæ solo excessu, uel defectu eos pariant ead.45.
Causæ morborum tempore diuersam uim capiunt. ead. 47.
Causarum uis in omni genere causarum quærenda 69.1.
Causas morborum certo ordine inquirendas, et enumerandas esse 69. 15.
Causas morborum Galenus & alij Medici non recte enumerare solent ead.26.
Causarum omnia genera quando in morbis recensenda, & quando unius generis duntaxat mẽtio facienda 70. 5. 22.
Causarum enumeratio quando à summis generibus efficientium, uel à causa coniuncta cum effectu sit auspicanda 70. 45.
Causarum enumeratione quot modis peccent medici 71. 30.
Causæ eiusdem rei ubi multæ esse possunt quo modo quæ tunc re uera causa est, reperiri ualeat 73.24.
Causæ intemperaturæ. uide intemperaturas
Causæ duplici ui prædita quomodo simplicem affectum parere possint 80. 6.
Causas differentiarum morborum quur recentiores non attigerint 95. 46.
Causarum differentiarum morborũ explicatio difficilis 96,7.
Causæ morbi acuti quales, & quæ sint 98.46.
Causæ certæ quarum rerum reddi nequeant 104.48
Causæ instrumentales cum subiecto in quibus coincidant 134. 28.
Causas morborum quur quærat medicus 293.14.
Cauitatum corporis morbos quæ generatim abigat 274. 14.
Cauitatis nomine quid intelligendum in partibus
Cauitates plures in partibus, à quibus, & (87. 45. quo modo fiant 88. 4.
Item pauciores ibid.
Et à quibus causis augeantur 88.17.
Cauitatum concidentia à quibus fiat 89. 2.
Cerebri uitia uariè solui, & permutari 275.7.
Cerebri affectus per quas partes terminari consueuerint 285. 51.
Coalescentia partium à quibus fiat 89. 29.
Coctionis & cruditatis signa in quibus potißimum morbis illorum tempora ostendant 165.15.
in Coctione excrementorum quando ex illis signa sumimus quæ spectanda 267.16.
Coindicatio quid 319. 15.
Coindicare quæ & quot poßint in uniuersũ 353.43.
Coindicantium, & correpugnantium differentia. ead.49.
Coindicare quid unumquodque poßit sigillatim 354. 6.
Coindicantium nomen quo modo usurpet & confundat Gal. 353.11.
Coindicare quæ proprie dici debeant ead. 21.
Coindicantis nomine Galenum rarò uti: distinguenda tamen esse coindicantia ab alijs ead. 26.
Coindicantium uis & natura non eadem in omnibus 354. 27.
Coindicantia alia per se, alia per accidens reperiri ead. 47.
Color corporis uitiatus quarum partium ostendat affectus 195. 42.
Colores omnes intemperiem non sequi 9.9.
Comitialis morbus quur citò gignatur, & soluatur 114. 6.
Communis morbus. uide morbus
Compositio in definitione morbi quo modo intelligenda 5.4.
Compositiones in corpore genere discrepantes quot 7. 29.
Compositio similarium quo modo dicatur & instrumentariarum ead. 30.
Compositio totius & instrumentorum genere eadẽ ead. 32.
Compositionis differentiæ à quibus sumantur 27.13.
Compositionis morbosæ ratio in quo consistat. ead.20.
Compositus morbus. uide morbus
Complicatus morbus. uide morbus
Compreßio à quibus fiat 88. 48.
Connexio partium quibus causis uitietur 93. 7.
Constitutio secundum naturam, & præter naturã quid 5. 15.
Constitutio naturalis à quibus cognoscatur 5. 25.
Concoctio rerum non sequitur semper caloris uim 9. 3.
Concoctio quos humores in corpore uigere monstret 205. 5.
Concoctio quos morbos finiat 282. 1.
Concoctioni quis humor aptißimus 109. 4.
Conformatio corporis quomodo ostendat humores exuperantes 204. 43.
Conseruationem quæ indicent. uide indicatio
Conseruatio quibus debeatur corporibus 295.6.
Conseruationis duplex officium ead. 20.
Conseruationi quæ, & quot subijciantur 297. 40.
Conseruatio corporum per quæ fiat & uaria de hac re Galeni opinio 303.10.
Conseruationem à similibus fieri quo modo intelligendum 303. 10.
Conseruationem fieri per similia, & quomodo quæ conseruant, utplurimum contraria sint, & tamen similia dicantur 303. 34.
Conseruationem fieri per similia quàm ineptè multi intelligant 304. 11.
Conseruari corpora duobus modis intelligi à Galeno ead. 20.
Conseruationem per contraria in calidis, & frigidis: non autem per similia iubet fieri Galenus, & quur ead. 28.
Conseruandi quur pueri per similia: senes uerò per cõtraria ead. 45.
Conseruanda quæ sint in eodem statu, quæ uerò ad id, quod melius est mutanda ex Galeno 305. 13.
Conseruandam esse solam humidam temperiẽ, alias uerò omnes ad eam reuocandas 305. 15.

in Conseruatione quæ sola natura præstet, quæ uero ars, & utraque 309. 16.
Constantia animi quos humores sequatur 203.44.
Continui solutionem non esse morbum 17.44.
in Continui solutione nullus prouenit morbus cõmunis similaribus, & organicis 17.46.
Continuum soluere, & diuidere quæ poßint 21. 13.
Continui solutionis uaria nomina, & genera. ea.17.
Continui solutiones quibus modis tollantur, generentur, uel occidant 244. 25.
Continui solutionis causæ quæ et quot 93. 22.
Continuum morbum quæ causæ committere poßint 100,9.
Continui morbi à qua materia, & quo modo fiant, 100,16.
Continuitatis morborum causa quomodo sit dispositio morbosa 100. 37.
Continuorum morborum qui non exacerbantur causæ quæ 101, 2.
Continuorum morborum, qui eandem seruant, uel mutant magnitudinem, causa ead. 22.
Continuorum morborum causæ omnes ad quæ genera causarum redigantur ead. 30.
Continuarum febrium ex bile acceßiones unde fiat 103,44.
Cõtinui ex sanguine quur semper sint morbi 104.20
Contraindicatio & contraindicans quid 319. 20.
Contraindicantia nũquam ostendere quid agẽdum 331. 46.
Contraindicantia ordinem agendi certa arte comprӕhendi non posse 346. 17.
Contraindicantium consideratio quàm utilis sit. ead. 27.
Contraindicantia quæ dicantur generaliter ead.43.
Contraindicantium differentiæ ead. 45.
Contraindicare proprie quæ sibi dicantur, ead.50.
Contraindicans reuera quid 347. 8.
Contraindicantium reuera quædam per se alia per accidens reperiri ead. 10.
Contraindicantia impropriè quæ dicantur ead.11.
Contraindicantium genera, & differentias à Galeno non distinctas ead. 19.
Contraindicantia eadem re esse, & genere cum indicantibus, & à quibus sumantur ead. 25.
Contraindicantia ab indicantibus quomodo distingui poßint ead. 29.
Contraindicantia impropriè à quibus sumantur ead. 36.
Contraindicantia quæ tractentur, & omittantur à Galeno ead.46.
Contraindicent quæ sibi mutuo 340.2.
Cõtraindicare per se tum generatim tum speciatim alijs quæ dicantur 348. 12.
Contraindicantia per accidens quæ sint ponenda 348. 15.
Contraindicare unum uni per se, & propriè ead.23.
Contraindicantia impropriè certa arte comprӕhendi non posse ead.30.
Contraindicantia reuera indicantibus se se opponere per oppositas differentias, & in singulis scopis ead.50.
Contraindicare quænam sigillatim singulis poßint 349. 8.
Contraindicare non posse omnia quæ sunt secundum naturam singulis, quæ præter naturam existunt. ead.13.
Contraindicare quæ poßint alterantibus remedijs ead.16.
Contraindicantia uacuationi quæ statuenda ea.20.
Contraindicantia per accidens quo modo singulis repugnent ostenditur 350. 30.
Contraindicantia per accidens magis in his, quæ sunt præter naturam, quàm in contrario statu reperiri 551. 5.
Contraindicantia impropriè quomodo singula singulis refragari poßint 351. 10.
Contraindicantium uis cognoscenda, & notanda medico, & quur 351.31.
Contraindicantium uim non æqualem in omnibus reperiri ead. 35.
Contraindicantia quænam poßint omnino prohibere quod ab indicantibus suggeritur ead. 37.
Contraindicantia quæ maioris dignitatis, & uirtutis constituenda ead. 47.
Contraindicantibus singulis quantum tribuendum 352. 8.
Contraindicantium natura, & uis quum expenditur, quid spectandum ead. 35.
Contraindicantium æqualitas, & inæqualitas qua ratione cognosci poßit ead. 45.
Contraindicantia singulos scopos partim docentur in proprijs capitibus de indicationibus
Contundentia quæ dicantur 21. 6.
Contusio quid 21.33.42.
Contusiones qua ratione perimant 274.41.
Contusionis causæ, & quæ contundi poßint 94. 1.
Contusionis specierum causæ ead.42.
Conualescentes quomodo cognoscamus hoc uel illo morbo laborasse 239.16.
Conualescentium tractatio. uide restauratio
Conuulsio quid, & quibus partibus tribuatur à Galeno 20.15. 21.48.
Conuulsio non rectè uocatur omnis solutio continui neruorum 20, 21.
Corporis statum secundum, aut præter naturã quæ declarent 197. 15.
Corpore conualescente quæ scire expediat ex præteritis 232.
Corpus quur perpetuò exsiccetur, nec contendere poßint humectantia cum ui caloris exsiccantis. 303. 36.
Corpori euenientium triplex genus 4.7.
Corporis effectus quis, & quot ead. 9.
Corporis habitum bifariã usurpari à medicis 34.1.
Corpora morbis excipiendis exposita quæ 66. 22.
Corporis correctionem omnem fieri per contraria 307.32.
Corporis nostri triplex conditio 327. 25.

Corporis præparationis nomine in morborum generatione quid intelligendum 66.19.
Corpulentia quid 211. 21.
Correpugnatio, & correpugnans quid 319. 24.
Correpugnantia & coindicantia quomodo differant 353. 49.
Correpugnantia quur ponere cogamur 353. 33.
Correpugnare in uniuersum quæ poßint ead. 46.
Correpugnantium uis uaria, & natura 354. 27.
Correpugnantia quæ proprie dici debeant 353. 24.
Correpugnare singulis quid unumquodque ualeat. 354. 7.
Correpugnantium alia per se, alia per accidens, & quæ talia ead. 47.
Corruptio humorum quid 210. 44.
Crisim negligentius definit Galenus 35. 5.
Crisis quid 279. 4. 35. 15.
Crisim futuram in quibus morbis præsagire liceat 278. 26.
Crises in quibus morbis fiant ead. 41.
Crises quæ ex facultatibus corporis efficere poßint, uel nequeant 279. 5.
Crisis futuræ indicia confundit Galenus ead. 35.
Crisim instantem quo pacto dignoscas 280. 13.
Crisim fore per excretionem, uel abscessum quæ præmonstret ead. 18.
Crisim salutarem fore quæ prænuncient, uel lethalem 283. 12.
Crisis, quæ futura est fida, facilis & perfecta, prædictiones ead. 37.
Crisis futuræ tempus quæ prodant ead. 51.
Crises fore symptomaticas, aut naturæ ui peragendas quæ testentur signa 284. 41.
Curationem uariari ob tempora morborum 153. 15.
Curatio quibus debeatur non sibi constat Galenus 529. 30.
Curatio quibus reuera debeatur 298. 22.
Curationem per contraria fieri ostenditur 307. 40.
& per quæ contraria fiat ead. 51.
Curare quæ poßit sola natura, quæ uerò ars, & utraque simul 309. 16.
Curationem quæ indicent, uide indicatio

D

Declinatio morbi quid 157. 4.
Declinatio acceßionis quid 157. 51.
Declinatione non priuantur perpetuò morbi, qui per crisim soluuntur ut Galenus putat. 158. 29.
Declinatio duplex in morbis 159. 48.
Declinatio breuis in quibus morbis contingat. 162. 2
Deiectionum, quæ consuetum tempus anteuertunt causæ 142. 37.
Delirium in febribus & maniacis à quibus causis fiat. 146. 36.
Delirium quos affectus repræsentet 181. 38.
Delirium quam materiam redundare in corpore monstret 204. 6.
Deprauata, & corrupta actio idem 121. 6.
Deprauatæ actionis causæ 146. 13.
διάθεσις *male dicitur esse stabilis alteratio à Galeno.* 2. 37.
διάθεσις *quid Aristoteli.* ead. 35.
διάπλασις *quid, & quot sub se contineat.* 15. 20.
διακοπὴ *quid.* 21. 35.
διαπήδεσις *quid & illius causæ ex Galeno.* 22. 17.
διαπήδεσις *à solutione continui excludi debet.* 22. 26.
Diapedesis an solutio continui, et illius causæ. 94. 32.
Diapedesis ex uasorum apertione fieri nequit ut Galenus putat ead. 35.
Differentiæ morborum. uide morbus.
Dioscorides quo errore laborauit in describendis herbis 188. 1.
Disciplinæ ut methodo tradantur, quid requirant 127. 20.
Dispositionis nomine quæ significentur à Galeno 2. 17.
Dispositiones causarum nomine uocare solet Galenus 6. 44.
Distensio. uide Tensio
Diuidere bene quàm difficile 26. 35.
Diuidendi ratio non satis explicata ab antiquis ead. 36.
ex Diuisionibus malis sophismata ferè omnia nascuntur ead. 48.
in Diuisionibus quur à summis generibus auspicandum, & ad infimas species perueniendum 174. 42.
Diuellendi quæ uim habeant 83. 51.
Docendi ratio quæ optima censeatur à Platone 11. 25.
Docendi ratio quid postulet 73. 43.
Dociles qui 202. 2.
Doctrinæ, quæ methodo uititur, laus 149. 10.
Dolorem non attrahere 82. 31.
Dolorem sub nullo genere symptomatum à Galeno positorum contineri. 119. 36.
Dolorem sub deprauata sensatione temere à quibusdam poni ead. 28.
Dolor & uoluptas quomodo fiant separatim, & simul ead. 31.
Dolores dulces quos uocabat Archigenes ead. 37.
Dolor & uoluptas quur maiores fiant in sensu tactus ead. 48.
Dolorem non esse sensationem, sed eam sequi. 120. 3.
Dolorem non solum in sensationibus sed aliis functionibus contingere 147. 25.
Dolor quomodo, & quando fiat ead. 28.
Doloris & uoluptatis quæ causæ statuendæ. ea. 40.
Doloris causam unam prætermittit Galenus. ea. 47
Dolorem non committit alteratio nec solutio continui, sed quæ alterant, & soluunt continuum 148. 10.
Dolorem non inferri ab alterantibus quòd continuum soluant. 148. 10.
Dolor quomodo ostendat humores redundare in cor-

pore 205. 30.
Dormientes non sentire, & quur id fiat. 138. 4.
Dormientes quur moueantur, & non sentiant 138. 13.
Durum omne à primis qualitatibus non prouenire 8. 43.

E

ἐγκοπὴ quid 21. 35.
ἕδρα quid ead. 36.
Efficiens causa. Vide causa
Efficientium, siue eorum, quæ geruntur nomine quæ, & quot contineantur 64. 46.
Educta siue eorum, quæ educuntur à corpore nomine quæ; & quot contineantur 65. 9.
ἐκχύμωσις quid, & huius causæ 22. 27. 94. 40.
ἔνθλασις quid ead. 28.
ἐπίδημοι morbi. uide morbus
Erosio quid 21. 39.
& erosionis causæ 83. 29.
Erysipelata quas mutationes admittant. 274. 9.
εὔτονον quid Græcis 39. 11.
Exasperandi quæ uim habeant 90. 1.
Excrementa quibus de causis non expurgentur. 72. 26.
Excreta & retenta quomodo intemperiem & in quibus pariant 74. 24.
quomodo frigidos morbos gignant 77. 37.
item siccos 79. 21.
Excrementa retenta quomodo morbos in tota substantia pariant 85. 44.
Excrementum quid 125. 31.
Excrementum quot modis præter naturam esse posit 125. 43.
Excrementa quot modis qualitate exuperare dicantur ead. 48.
Excrementum toto genere, siue tota substantia alienum quomodo intelligatur 128. 51.
Excrementa à quibus causis, & quomodo mutentur secundũ qualitatem, & quantitatẽ 149. 12.
Excrementa quomodo posint monstrare tempora morborum 165. 25.
Excrementa quarum partium uitia posint monstrare 195. 20.
Excrementa quomodo ostendunt præsentem morbum inueteratnm esse nel recentem 236. 51.
Excrementa qua ratione ostendunt morbos fore longos uel breues 267. 15.
Excreta quomodo signa fiant humoris contenti in corpore 202. 37.
Excretio quibus ualidior, aut infirmior existat 205. 8.
Excretioni locus accõmodatus per morbos quis 268. 3
Excretio in quibus morbis expectanda. 280. 26.
Excretioni accommodatus locus in singulis morbis & humoribus 285. 12.
Excretionis instantis per morbos locum quæ patefaciant 286. 48.
Experientia quid, & quæ per illam inueniantur præsidia 355. 40.
Exercitatio immodica quales, & quomodo intemperies pariat 74. 44.
Expulsio à quibus impediatur 72. 42.
Expultrix facultas à quibus irritetur 83. 1.
Expulsio humorum à quibus fiat 84. 28.
Exquisitus morbus. uide morbus
Extrinsecus adhibita corpori quæ & quot contineant 65. 2.
& quomodo frigidos morbos excitent et alios 78. 7.
Extrinsecus admota quomodo morbos in tota substantia gignant 85. 44.
Extrinsecus lædentia quæ, & quomodo figuram partium corrumpant 87. 21.

F

Facienda quomodo frigidos morbos uariant. 78. 43.
Item siccos 79. 24.
Item morbos in tota substantia 85. 49.
Facultates corporis quæ ob familiaritatem, uel irritamenta agant 103. 10.
Facultates quæ morbos finiunt quæ & quot 114. 26.
Facultas expultrix sola author magnæ, & subitæ mutationis ead. 28.
Facultates naturales duplices habere uentriculum 128. 1.
Facultates omnes ab omnibus intemperaturis pariter non lædi 135. 32.
Facultates principes locis euidenter non separat Galenus 138. 24.
Facultates principes quur non omnes ab eodem morbo lædantur 138. 17.
Facultas quæ in agendo est ualidior, uel debilior deprauatæ functionis causa 146. 15.
Faucium constrictio frigidorum morborum causa esse non potest, ut Galenus putat 77. 39.
Febris quum dicitur esse calor quomodo intelligendum 6. 22.
Febris nunc calidus solum, nunc calidus & siccus morbus à Galeno ponitur 11. 40.
Febrem in solo calore morbum esse 12. 1.
Febre quidam correpti quot annis eodem die 102. 31.
Febres quintanas & sextanas mirum quur neget Galenus 102. 39.
in Febribus quæ maiorem significandi uim habeãt 181. 30.
Febres continentes quur alijs breuiores 109. 26.
Febres uerè continuæ quibus signis ab intermittentibus distinguantur 219. 49.
Febrium diariarum uarias causas quæ ostendant 233. 29.
Febrium putridarum omnium remediorum genera 273. 22.
Febris tertiana, quotidiana, synocha, & ardens per quem corporis locum discuti soleant 285. 27.
Febrium pestilentium remedia per indicationem non inueniri 355. 31.

Figura

Figura partium à quibus causis lædatur 86.42.
Figuram uasorum quæ lædant ead.49.
quæ Fiunt, siue geruntur quot modis, & in quibus promptius intemperiem faciant 74.39.
Finem quo modo consideret medicus 55.25.
Finalis causa. uide causa
Formarum naturam medicos ignorare 11.9.
Formarum natura exprimi nequit 12.26.
Formam quam, & quomodo consideret Medicus 55.17.
Formæ ueræ quorum sint ead. 24.
Fluxiones quo pacto morbos calidos faciant 77.8
Fluxiones non solum calor partis affectæ, sed aliarum etiam mouet 81.16.
Fluxiones non solum debiles partes, sed quæná aliæ suscipiant 82.12.
in Fluxionibus quorum causæ sint explicandæ ea.50
Fluxionis causæ quæ genere ponendæ 84.4.
Fluxiones per attractionem fieri non posse ead.10.
Fluxiones humorum quot modis fieri possint 84.13.
Fluxiones quomodo excitet calor ead. 20.
Fluxionũ causis effectricibus quæ conferant ea.39.
Fractura non rectè uocatur omnis solutio continui quæ accidit ossibus 20.34.
Fractura quid 21.44
Fractura capitis quomodo à Græcis dicatur 21.48.
Fracta ossa quæ extractionem postulent, & quæ re integrari non possint 113.41.
Frangentia quæ dicantur 21.8.
Frangendi quæ uim habeant 94.10.21.9.
Frigus quomodo calidos uel frigidos morbos gignat 68.35.
Frigus externum quos potissimum lædat 76.8.
Frigidorum morborum causas omnes non docet Galenus in lib. de Causis morb. 77.20.
Frigidos morbos quomodo admota extrinsecus excitent 78.10.
Frigidi morbi quomodo ex uinculis iniectis partibus nascantur 78.37
Frigidos morbos quomodo ea, quæ assumuntur pariant ead. 21.
item ea, quæ excernuntur & retinentur ead.37.
item que geruntur ead.43.
Frigus extremorum per morbos non idem semper ostendere 179.1.

G

Galenus uariè morbum definit 2.5.
Galenus morborum genera cum differentijs solet confundere 7.7.
Galenus uincendi auiditate commotus sui sæpe obliuiscitur ead. 20.
Galenus negat alijs, quod ipse sequitur ead. 18.
Galenus concedit morbos quosdam in similaribus non referri ad temperiem, & quomodo 9.20.
Galenus non rectè ponit omnem essentiam similaris partis in eius temperamento 10.37.
Galenus nõ ostendit numerum morborum partium instrumentariarum esse perfectum 13.20.
Galenum quosdam affectus ad numerum uitiatum malè referre 16.1.
Galenus non rectè ophiasim, & alopeciam aliaque nonnulla inter morbos ponit, qui ad numerum pertinent 16.20.
Galenum unguem in oculo non rectè enumerare his, quæ sunt secundum naturam 16.43.
Galenum nulla euidenti ratione probare solutionem continui esse communem morbum similaribus, et instrumentarijs partibus 18.30.
Galenus non rectè uidetur ponere arteriæ totius incisionem ipsius, & instrumenti: eiusdem uerò diuisionem illius proprium morbum 19.36.
Galenus non bene sentire uidetur de ligamenti diuulsione & apospasmate 19.40.
Galenus uariat in numero morborum, qui ponuntur in solutione continui 20.5.
Galenus non sibi constat in nominibus morborum, quæ ad solutionem continui pertinent 20.14.
Galenus conuulsionis nomine abutitur, nec idem perpetuò significat ead.15.
Galenus non bene uocat solutionem continui in neruis conuulsionem ead.21.
Galenum in auulsionis nomine uarium esse ead. 30.
Galenum non aptè uocare omnem solutionem continui in ossibus fracturam ead.34.
Galenus ulceris, et uulneris nomen confundit. ea.36
Galenum non rectè docere qui, & quot sint morbi in solutione continui ex partibus affectis ead.42.
Galenus anastomosim, & diapedesim confundere uidetur 22.23.
Galenus non una ratione similarium partium, & dissimilarium morbos compositos statuit esse, idq; perperam 23.9.
Galenus in morbo composito à suis principijs recedit. ead.29.
Galenum nõ rectè existimare similarium partium morbos per accidens ad uniuersum instrumentum pertinere ead. 34.
Galenus in morbis quos dicit esse per accidens instrumentorum sibi aduersatur ead.46.
Galenus sæpe non præstat, quod pollicetur 24.9.
Galenum morborum differentias sparsim, & nullæ arte prosequi 26.7.
Galenus eam duntaxat morborum differentiam, quæ ex materia subiecta sumitur docet in Lib. de Diffe morborum ead. 29.
Galenus morbi magnitudinem ijsdem rebus non semper metitur, nec quid sit, docet 30.18.
Galenus morbi magnitudines confundit, quum de uenæ sectione agit. 22.2.
Galenus signa magni morbi simpliciter cum signis alterius miscet 32.19.
Galenus magnum morbum cum maligno non paruo errore confundit ead. 24.
Galenus non placet quòd duos duntaxat fines omnibus morbis statuere soleat 34.37.
Galenus crisim negligentius definire consueuit 35.5.

Galenus non uidetur seruare sua principia in morbis, qui finiuntur per crisim ead.18.
Galeni definitio de morbo maligno refellitur 35.42.
Galenum multa negligentius scripsisse 36.3.
Galenus uarius in definitione, & differentijs morbi acuti 39.23.
Galenus de his, quæ per consensum patiuntur, uaria, & inter se pugnantia tradit 42.40.
Galeni opinio refellitur, quum dicit nullam actionem lædi nisi lædatur pars illius author 43.27.
Galenum non rectè ponere morbos similarium esse per accidens morbos instrumenti 44.4.
Galenus in morbo per accidens suis refragatur principijs ead.19.
Galenum causas differentiarū morbi uel omisisse, uel sparsim & absque methodo docuisse 47.46.
Galenum eo quòd uarie singula explicare soleat alijs errandi occasionem dedisse 48.1.
Galenum uario modo definire quid sit morbi causa. 57.47.
Galenum medicos omnes confundere in causis procatarcticis, & antecedentibus 60.38.
Galenus dum nunc alios sequitur in causa procatarctica à seipso dissentit 61.40.
Galenus in causa coniuncta notatur quòd uarius sit 62.18.
Galenum semper plurima relinquere explicanda quæ sunt illius loci, & rei de qua agitur 65.47.
Galenus morborum causas arte, & methodo enumerare non solet 69.26.
Galenum causas intemperaturæ priusquam singularum intemperaturarum docere debuisse 73.44.
Galenus absque methodo morbi calidi causas recenset, & quas omittat & quòd causas non doceat, sed modos quibus causæ effectrices agunt 75.13.
Galenum in libro de Causis morb. frigidi morbi causas nec omnes, nec methodo enumerare, & quasdam ponere, quæ reijciendæ sunt 77.20.
Galenus in causis morbi sicci, & humidi redit ad sua principia 79.1.
Galenus non rectè statuit omnes tumores fieri ex fluxione 81.16.
Galenus non rectè sentire uidetur, quum in generatione tumorum dicere solet humores expelli ab expultrice facultate, nullius alterius facta mentione 81.48.
Galeni opinio expenditur, & notatur quòd ob fugam uacui aut ui caloris uel ob dolorem humorum attractionem fieri dicat. 82.3.
Galenum fluxionis causas negligentius explicasse, nec eas à causis susceptionis satis distinxisse 83.45. 84.1.
Galenus figuræ uitiatæ causas nec omnes, nec eas quas ponit, methodo complectitur 86.38.
Galenus omnium morborum, qui sunt in cauitate causas non docet 87.43.
Galeni opinio de nomine, & generibus putredinis consideratur 90.38.
Galenum diminutæ magnitudinis causas uniuersas non cemprehendere 92.20.
Galeni errores qur notet author 92.32.
Galenus notatur, quòd differentiarum morborum ut ipsorum morborum causas non docuerit 95.12.
Galenum causas morbi magni, & maligni simul confundere 96.18.
Galenus acuti morbi causas communes omnibus non docuit 98.31.
Galenus in causis ordinati, & inordinati morbi uarius 105.12.
Galenus morbi longi, & breuis causas methodo non est prosequutus 107.21.
Galeni libri de Symptomatis diligentius quàm alij omnes conscripti; nec tamen elaborati, & perfecti 117.31.
Galenus diuinus author ead.37.
Galenus multa reijcit, & reponit inter symptomata præter rationem 118.9.
Galenus actiones læsus malè diuidit in tria, & sæpe inter se genera confundit 129.23. 122.46.
Galenum sub debili functione omnia illius uitia non complecti 120.40.
Galenum numquàm putasse libros, quos scriberet perfectos esse, ut nihil illis addi posset ut sophistæ falsò credunt 123.24.
Galenus notatur quòd à seipso dissentiat, quū agit de excretione sanguinis præter naturam 126.12.
in Galeni libris de Causis symptomatum quæ, & quot desiderari possint 130.24.
Galenum multa optimè inuenisse & tradidisse 131.32.
Galenus quum dicit omne symptoma sequi morbum, errare uidetur, & sibi pugnat 131.38.
Galenus notatur, quòd in causis actionis læsæ nihil docuerit commune omnibus 133.41.
Galeni opinio de causis sensationum læsarum communis non est omnibus sensationibus 133.49.
ωaleni opinio quur seruetur sensus & non motus semper expenditur 137.32.
Galenum inter causas abolitæ unius functionis seruata interim alia quam causam omittat necessariam 138.12.
Galenus in causis magni pulsus diminutus, & à seipso differens 141.26.
Galenus reprehenditur, quòd dixerit apoplexiam non posse fieri ab intemperie, syncopen uerò sic. 144.30.
Galenum non rectè sentire quòd scribat ob manifestas alterationes spirituum syncopen fieri 145.24.
Galenus doloris causam unam omittit, & in alia euariat 147.47.
Galenus quum dicit alterantia dolorem committere soluendo continuum, ostendit se solutæ unitatis causas alibi non rectè docuisse. 148.16.
Galenus quum agit de principio morbi malè sentire ostenditur 156.16.
Galenus quod scribit de principio inflammationum in omnibus inflammationibus non seruat 156.35.
Galeni de medici officijs nihil collectum, nihilque

certum tradidit 294.35.
Galenus optimè censuit sanorum omnium curam conseruationi subijci 295.18.
Galenus de curatione, & præseruatione uaria scripsit, nec sibi constat ead. 30.
Galenus uarius in numero temporum morborum uniuersalium 45.
& quæ in eo reprehendi poßint 158.15.
Galenus in nulla re magis confusus & à seipso dissentiens quàm in tractatione de morbi temporibus 159.44.
Galenum sibi aduersari quum scribit in principio morbi neminem mori posse 160.7.
Galenus reprehenditur quòd non rectè docuerit, quomodo oporteat cognoscere tempora morborum 162.24.
Galenus sui obliuisci uidetur quum docet dignoscere tempora pleuritidis 163.19.
Galenum ponere quosdam morbos in principio qui augentur, quosdam in uigore, qui remittuntur 164.23.
Galenum signorum tractationem non rectè docuisse, & quur 169.32.
Galeno nos omnia debere 169.44.
Galenus signorum differentias uniuersas non complectitur, nec eas quas tradit ex certis principijs ducit 172.73.
Galenus malè diuidit signa in Arte medicinali, et nomina confundit 172.19.
Galenus malè diuidit signa in Aphorismis ea.42.
Galenus in Arte medicinali omnia capita necessaria non ponit à quibus signa sumantur 176.20.
& quæ omittat 177.22.
Galenus omnium bonorum quæ habet ars nostra author 176.26.
Galenus in signorum enumeratione rem confundit 187.44.
Galenus propria rerum indicia solum in febribus docet 188.6.
Galenus raro signa prognostica docet in morbis, exceptis acutis 189.9.
Galenus notatur quòd censeat memoratiua signa solis medicis, & non ægrotis utilia esse 191.24.
in Galeno quid potißimum damnari poßit 198.28.
Galenum in Arte medicinali signa ægrotantium, & sanorum non rectè docere 199.5.
Galenus nulla methodo humorum notas explicat 201.47.
Galenus notatur quòd bilem atram acerbā, uel acidam esse scribat 203.20.
Galenus non uidetur rectè dicere, quòd pituita ad animi mores nihil conferat 203.25.
Galenus reprehenditur, quòd duas duntaxat esse multitudines, siue plenitudines dicere soleat 210.6
Galenum in singulis differentijs morborum cognoscendi rationem uariare 216.5.
Galenus refellitur in signis morbi magni 216.9.
Galeni libri de Locis affectis ostenduntur malè confecti 224.38
Galeni ratio qua docet cognosci partem affectam reprobatur 225.1.
Galenum non satis docuisse quæ declarent partem affici primariò uel per consensum, propriè uel impropriè 220.15.
Galeni opinio non recipitur quæ meminit signa memoratiua causarum duntaxat esse 232.22.
Galenus signorum memoratiuorum tractationem negligentius explicat 233.10.
Galeni tractatio de signis prognosticis damnatur 244.47.
Galenus non satis docet signa, quæ prænūcient quem sit habiturus morbus 259.33.
Galeni opinio refellitur, ubi agit in quibus morbis liceat aut non salutem aut mortem prædicere 261.19.
Galeni opinio de solutione fida, infida, & mala notatur 263.10.
Galeni opinio de signis longæ, breuisque ualetudinis expenditur, & notatur 265.29.
Galeni sententia de signis quæ præsagiunt in morbis crises expenditur, & notatur 278.29.
Galeni opinio de loco corporis per quem morbi soluuntur consideratur, & quid in ea desideratur 285.25.
Galenus instantis excretionis locū non eius quæ longius distat docere solet 286.48.
Galenus quid scripserit de signis quæ prænunciant in complicatis morbis qui prius, & deinceps solui debeat 287.45.
Galenum de conseruatione corporum uariè tradere 302.25.
Galeni opinio de his, quæ conseruari debent in eodem statu, uel ad id, quod est melius reuocari examinatur 305.13.
Galeni locus de mutanda temperie per consuetudinem, & uitæ occupationes consideratur 306.43.
Galenus præcepta solet tradere nulla ratione aut admodum infirma comprobata 307.21.
Galeni sententia de scopis obseruandis in unoquoque officio medici refellitur 310.46.
Galeni locus ubi docet quid sit καιρὸσ, & occasio perpenditur 314.8.
Galenus quàm negligenter tractationem de indicationibus scripserit 317.21.
Galenus in quibus libris de indicationibus diligentius agat 317.37.
Galeno plurimum debemus 321.29.
Galenum non omnia enumerare quæ indicant, & indicantia confundere cum contraindicantibus, & alijs ibid.
Galenus quomodo sibi repugnet in tractatione de indicationibus, & alios calumnietur 322.30.
Galenum errare quum ponit contrarietatem indicare, aut indicationem esse 323.14.
Galeni sententia de indicatione sumpta ab aëre ambiente expenditur, & refellitur 324.25.
Galeni ratio, qua utitur ad probandum aërem ambientem indicare curationem expenditur, & re-

fellitur 325. 10.
Galeni opinio de indicatione sumpta à causa externa morborum consideratur, & illius principijs refutatur 326. 7.
Galenus dum alios auidissimè persequitur non ueretur sibi, suisque principijs repugnare ead. 48.
Galenus quur errauerit in tractatione de indicationibus potissima ratio 328. 38.
Galeni principium, quo utitur ad inueniendas singulas differentias eorum, quæ indicantur, comendatur. 329. 14.
Galenus reprobatur, qui ea, quæ ad remedia pertinent indicari dicat ab his, quæ sunt secundum naturam, idque ex proprijs principijs 330. 45.
Galeni opinio quum dicit morbum sui duntaxat ablationem, & nequaquam remedium curatiuum indicare expenditur, et refellitur ex propria illius opinione 332. 18.
Galenus refellitur, quòd scribat medicos non ad morbos, sed ad illorum causas abigendas acciri 333.4.
Galenus refutatur quòd morbi tempora, morbosque ipsos uictum indicare scribat 334. 21.
Galenum non satis docuisse genus, quantitatē, qualitatem & reliquos scopos materiæ, qua utimur ad corporis correctionem 335.15.
Galenum principia optima de indicationibus ponere, quæ postea confundit, & non seruat 336.15.
Galeni opinio de his, quæ indicant genus remedij cōsideratur & notatur 335.40.
Galenus quid de indicantibus uictum tradiderat, quidque in eo damnari possit 336.42.
Galeni sententia de his, quæ indicant quantitatem materiæ medicæ consideratur, et notatur 337.17.
Galenus sibiipsi repugnat, quum alterationis uacuationisque quantitatem ab ægri natura, partium situ, conformatione, & alijs, quæ sunt secundum naturam indicari dicit 338.3.
Galenum modi agendi nomen, & rationem uariè usurpare, & ex uarietate confusionem alijs ponere 338. 29.
Galeni opinio de his, quæ indicant modum reprobatur 339.15.
Galenum non seruare sua principia quum scribit uictus modum indicari à uiribus, & morborum accessionibus 339. 17.
Galenus quid senserit de indicantibus qualitatem expenditur 340. 13.
Galenus contraindicantia qualitatem remedij pro indicantibus docere solet ead.21.
Galenus sequitur in alijs libris quod in illo, quem inscripsit de Optima secta, maximè reprehendit in methodicis medicis 341.21.
Galenus asserit uniuersalem occasionem ab his sumi in Methodo medendi à quibus negat capi posse in libro de Optima secta 341. 30.
Galeni opinio de indicantibus remedium consideratur 341.44.
Galenus quid senserit de his, quæ indicant particularem occasionem, & quid in hac re desiderari possit 342. 35.
Galenus rectè sentire ostenditur, quum scribit uniuersalem occasionem scribi posse particularem uerè minimè 343. 11.
Galenus quid tradiderit de indicātibus locū aptum ad agendum in corpore nostro ead.37.
Galeni loci, in quibus agit de his, quæ monstrant ordinem agendi considerantur 345. 5.
Galenus de quibus contraindicantibus egerit, & quæ prætermiserit 347. 46.
Galenus quid senserit de eo quod tribuendum est singulis contraindicantibus 352. 10.
Galeni locus octauo Methodi ubi uim contraindicantium expendit in febre consideratur ead.38.
Galeni sententia de coindicantibus, et correpugnantibus uaria, & confusa 353.11.

H

Habitus corporis. uide corpus
Habitus corporis differentiæ quem ostendat humorem abundare 204.10.
Hepatis gibbæ, et simæ partis affectus per quas partes expurgari soleant 285. 47.
Hippocrates de quibus signis potissimum egerit, et quæ prætermiserit 169.31.
Hippocrates ea à quibus signa petantur empiricorum more tradit 175.45.
Hippocratis tractatio de prædictionibus damnatur 244.45.
Hippocratis opinio de mutatione consuetudinis expenditur 307.23.
Homine mortuo quid cognoscere expediat 333. 6.
Humectantia quo pacto humidos, & frigidos efficiant morbos 68.39.
Humor optimus quomodo uitiosus reddatur 72.15.
Humor copiosus à quibus gignatur ead.18.
Humidi morbi quomodo ab assumptis nascantur 80.34.
Item ab extrinsecus adhibitis ibid.
Excretis, & retentis ibid.
His quæ egeruntur ibid.
Humorum congestionis causa 84.49.
Humores quæ fundant 85.8.
Humores a qua intemperie potissimum aceruentur ead.14.
Humor contentus in uasis internis per febres quur non expiret 100.40.
Humores à quibus causis ex uno loco in alium secedant 102. 50.
Humor aptissimus coctioni, & expulsioni quis 109. 13.
Humor qui per crisim reijci debet qualis 114.38.
Humores præcipuæ sanitatis, & morbi causæ; & quomodo id fiat 201. 33.
Humores utplurimum animi, & corporis functionum authores 201. 44.
Humor temperatus quis 202.27.
Humorū notas nulla methodo docet Galenus 201.47

Humorum cognoscendorum signa unde sumantur 202.30.
Humores qui maligni ead.32.
Humorum effectus qui ead.49.
Humorum singulorum color, et consistentia 203.8.
Humorum singulorum sapores ead. 16.
Humoris melancholici qualis sapor ead. 28.
Humores qui acidi, insipidi, & salsi ead.30.
Humores boni odoris, aut mali qui ead.36.
Humorum effectus qui in corpore fiunt genera ead. 41.
Humores quo modo ostendant animi mores. ead.42.
Humores singuli in quo loco uel gignantur, uel abundent 206.20.
Humorum indicia à quibus fontibus certiora, aut incertiora sumantur, & quid in unoquoque fonte obseruandum ut certa reddatur cognitio.ea.43.
Humorum generatio qualem temperiem sequatur 207.25.
Humorum cognitio quot capita habeat 208. 16.
Humorum uitia uniuersa quibus modis corrigantur 273. 16.
Humores singuli per quas partes corporis uacuari soleant 385.40.
Hydrops. uide aqua inter cutem
Hyemales morbi qui 217.20.
Hyemalibus morbis excipiendis quæ partes accommodatiores 217.29.

I

Imaginatio quibus fœlicior 203.51.
Imbecillitas partium in fluxionibus cuius causæ rationem habeat 51. 31.
Incrementum morbi quid 157.2.
Indicationum tractatio quantum utilis 316.46.
Indicatio quid 318.21.
Indicatio quomodo ab analogismo, obseruatione, & ratiocinatione differat ead.30.
Indicationis nomen unde ductum ead. 35.
Indicantia, contraindicantia, coindicantia, & correpugnantia inter se differre, nec plura in hac tractatione poni posse ostenditur 319.36.
Indicantia quæ propriè dici debeant 320.46.
Indicare quæ, & quot dicantur ex Galeno 321.36.
Indicationem nulla sumi à contrarietate, nec ipsam contrarietatem indicationem esse 323.14.
Indicationem ab aëre ambiente ut Galenus putat nullam sumi 324.25.
Indicetur quid 325.5.
Indicare non posse quod indicatur ead.7.
Indicare conuincitur causa externa ex Galeni tractatione 326.7.
Indicatio à qua re sumatur 327.3.
Indicare quæ dicantur causæ, & quæ non 328.4.
Indicare unum solum, & quæ ex illius diuisione nascantur aliæ quæ indicent 327.23.
Indicari causas iuuantes, nec indicare posse 328. 7.
Indicare omnia, quæ in nobis reperiuntur 328.9.
Indicare quæ possint extrinsecus posita, & quæ non ead.11.
Indicare quæ dicta sunt à Galeno, & non indicant inter quæ reponantur ead.25.
Indicantia posse fieri contraindicantia, & coindicantia ostenditur ead.35.
Indicantium tractatio quur malè scripta à Galeno ead.38.
Indicantium numerum, & indicationem quur ex Galeno nemo recensere posit ead. 41.
Indicantia à coindicantibus, et contraindicantibus quantum referat seiungere ead.43.
Indicare unum duntaxat singula indicantia posse, & id, quod indicatur ab uno solo indicari, & quur ead.50.
Indicari quod commune est à communi natura, & proprium à propria 329.5.
Indicantia omnia in hoc conuenire quòd ostendant corrigenda, emendandaque esse uitia corporis ead. 10.
Indicent quæ conseruationem ead. 19.
Indicantia sui ablationem quæ ead. 20.
Indicantia partim ablationem, partim conseruationem quæ sint ead.21.
Indicantia conseruationem, curationem, & mitigationem quæ ead.26.
Indicet uictum quid, uel remedium ead.30.
Indicari quur uideatur unum à multis ead.36.
Indicantia quæ sunt secundum naturam nō omnia indicare materiam medicam, & quæ id faciant 330. 12.
Indicans nutritionem quid ead. 35.
Indicantibus pro contraindicātibus quur abuti non possumus 331. 18.
Indicare nihil posse materiam, quæ debetur conseruationi, aut curationi, quinetiam ipsam conseruationem, aut curationem indicet 331.34.
Indicent ne omnia quæ sunt præter naturam propria remedia consideratur 332. 16.
Indicare ipsum morbum sui duntaxat ablationem, & non remedium, quo curetur non rectè à Galeno est proditum 332.18.
Indicans genus rei, idem differentias eiusdem indicare 333.21.
Indicare morbum peculiare suum remedium, aliquando uerò non, & quando ita ead.43.
Indicare quæ possint remedium peculiare inter symptomata 334.6.
Indicantia perpetuo sua remedia, aut non inter ea, quæ sunt præter naturam 334.14.
Indicare non posse morbi tempora & ipsos morbos uictum, ut Galenus putat ead. 21.
Indicantia genus, qualitatem, & quantitatē materiæ, qua ūtimur ad correctionem corporis non rectè ostensa à Galeno, et quid ea indicet 335.15.
de Indicationibus principia quæ ponantur à Galeno, nec postea seruentur 336.16.
Indicare non posse rationem ead.46.
Indicantia genus uictus, & illius differentias quæ 337. 6.

Indicantia quantitatem quo modo à Galeno tractentur 357.17.
Indicare quantitatem alterantium quæ dicantur à Galeno 337.31.
Indicare quantitatem actionis, & materiæ medicæ quæ ponere oporteat 338.7.
Indicare uictus, uacuationiſque modum quæ dicantur à Galeno 339.17.
Indicare modum in uniuerſum, et ſigillatim in ſingulis quid dicatur ead. 30.
Indicantia qualitatem quæ ponantur à Galeno, quidque in eo deſideretur 340.13.
Indicare quæ dicantur qualitatem remedij & uictus à Galeno ead.21.
Indicare qualitatē materiæ quæ ſtatuenda 340.41.
Indicantium natura, & uis quæ ſit explicatur 341.17.
Indicare occaſionem quid ponendum 342. 4.
Indicantia occaſionem particularem, & Galeni de hac re opinio 242.35.
Indicantia locum aptum ad agendum quæ ponantur à Galeno, & quæ re uera poni debeant 344.2.
Indicantia ordine quæ dicantur eſſe à Galeno 345.5.
Et quæ re uera ponenda 346. 7.
Indicantibus quæ repugnent, aut ea oſtendant. uide coindicantia, & contraindicantia
Indicationibus in quibusnam uti liceat 355.5.
Indicatione ubi uti non datur, quæ nam alia inſtrumenta ſuffecerit ars 355.35.
Inæqualis morbus. uide morbus
Inedia quos morbos parere poßit 77. 43.
Inflammationis principium, & alia tempora non rectè, nec eodem modo in omnibus inflammationibus ſumi à Galeno 156. 35.
Inflammationem gracilium inteſtinorum quot ſigna monſtrare poßint, & ſequantur ſymptomata 184. 26.
Inflammatio quarum partium ſit affectus 183.49.
Inflammatio quales, quotue mutations admittat 273. 7.
Inflammatio cordis quur ſanari nequeat 274.7.
Inflammationes quæ ſuppurari ſoleant 276.28.
Inflammationes præcordiorum per quem corporis locum euæcuato humore abigantur 285.34.
Ingenij cauſam à temperamento non petit Galenus 8.24.
Ingenium quos humores ſequatur 203. 44.
Ingenioſi pituitoſi 203.46.
Inſalubritas, quid, & inſalubre corpus 181.8.
Inſaniam uario modo ſolui poſſe 251.16.
Inſtrumentariæ partes. uide partes
Inſtrumenta omnium actionum quæ 14.25.
Inſtrumenta non reputari inter ea, quæ res conſtituunt ead.6.
Inſtrumēta naturalia primario affectu ſemper non laborant, ut Galenus putat 45.44.
Inſtrumentum quid & quotuplex 54.45.
Inſtrumentum commune quid medicis ead.47.
Item peculiare 55. 1.
Et quotuplex 55. 1.
Inſtrumenta quibus medicina utitur ad ſcopos conſequendos, quæ, & quot ſint 317.48.
Ισχυρὸν quid Græcis 39.11.
Intemperies compoſita ex ſingulis humoribus qualis naſcatur 12. 18.
Intemperaturæ cauſæ 74.4.
Intemperies cum humore quur compoſita, & cognitu facilis 81.10.
Intemperaturæ quæ nam citius perimant 100. 33.
Intermißionis morborum cauſa quænam ſtatui debeat 100.35.
Inteſtinorum cauitates quibus de cauſis occludi poſſint 185. 31.
Iracundia quos ſubeſſe humores oſtendat 203.43.
Iupiter quales præſagiat morbos 253.30.

K

Καιρὸσ Græcis quid ſignificet 314.9.

L

Læuigationis cauſæ 90.18.
Languidus morbus. uide morbus
Lapis in ueſica quum dicitur eſſe morbus quomodo intelligatur 6.28.
Laxatio à quibus fiat 88.42.
Letitia quomodo occidat ſubitò, uel ſiccet corpus 79. 35.
Lethales morbi à quibus cauſis breues uel longi reddantur 109. 28.
Lethalis morbi tempora. uide tempora
Leuis morbus. uide morbus
Lienem affectum tumor qualis ſequatur 226. 12.
Ligamenta partium quot modis, et à quibus lædantur 93.7.
Literarum ſtudioſi quibus potißimum morbis affligantur 240.2.
Locus per quem morbi ſoluuntur quæ declarent 285.5.
Locum aptum ad agendum, quæ indicent, aut contraindicent. uide indicatio
Longi morbi cauſas methodo non docet Galenus 107.21.
Longi morbi cauſæ non omnes eiuſdem generis ead.34.
Longi morbi cauſa una immediata, et quæ. ead.45.
Longi morbi, ſalutaris, uel lethalis cauſæ eædem aliquando, aliàs uerò diuerſæ 108.2.
Luna quales morbos procreet, & nunciet in ſingulis uenturos 253.29.

M

Magnus ſimpliciter morbus quomodo reuera ſumi debeat 32. 25.
Magnus morbus idem cum periculoſo 31. 21.

Magnus

Magnus morbus. reliqua uide morbus magnus
Magnum aliter usurpat Galenus in pulsibus quàm in morbis 32. 34.
Magnitudinis partium auctæ, & diminutæ causæ 91. 43.
Magnitudo corrupta quibus rationibus emendetur 274. 21.
Malignus morbus pro uehementi usurpatur aliquandò à Galeno 35. 50.
Malignus morbus. reliqua uide morbus malignus.
Mania quem humorem sequatur. 204. 4.
Mars quales morbos procreet 253. 31.
Materiæ nomen quot modis à Galeno sumatur. 53. 1.
Materiæ, & subiecti nomen sæpe confundi 53. 10.
Materia quid propriè dicatur ead. 6.
Materiæ nomen quur præsidia corporis acceperint ead. 14.
Materia quot modis sumatur 53. 21.
Materia morborum qua ratione ostendat tempus, quo morbus præsens infestat 237. 15.
Materiæ medicæ uis præcognoscenda ab eo, qui medici officia rectè exercere uelit 302. 6.
Meatus à quibus angustiores reddantur, aut perdantur 85. 35.
Medicina ad actionem non contemplationem comparata 60. 22.
Medici in causarum enumeratione, & progressu Aristotelis præcepta non seruant, idque temerè 69. 48.
Medicina inter sapientiæ partes qua ratione reputata à Philosophis 47. 27.
Medici officia uariantur penes causarum uarietatem 63. 49.
Medici officia quæ præcipua, & propria illi sint 293. 47.
Medici officiorum utilitas, & dignitas 294. 15.
Medicina quur ita dicta 294. 21.
Medicinæ partes diuersæ quur constitutæ, & quot 297. 8.
Medici summum officium quod 296. 42.
Medici officia diuersa quur constituta 296. 44.
Medici officia quæ, & quot 297. 32.
Medici officium omne in corporibus præter naturam affectis circa causas uersatur 298. 11.
Medici præcauentis officium circa quæ uersetur ead. 20.
Medici curantis officium circa quæ ead. 22.
Medici officium uersantis circa symptomata, quomodo appellari debeat 298. 24.
Medici officium neutrũ circa quæ uersetur 298. 44.
Medici officium laborantis circa corpora conualescentium quo nomine donandum 299. 6.
Medici officium senes tractantis quomodo nuncupandum ead. 19.
Medici officia à quibus uarientur ead. 50.
Medicus ut sua munera rectè exercere possit, quæ præcognoscere debeat 300. 3.
Medici recentiores quid præstiterint tum Græci, tum Arabes 169. 47.
Medici qui aliquid scribere aggrediuntur cui debeant incumbere ead. 50.
Medici exploduntur qui negant sui officij non esse excrementa spectare 186. 36.
Medicorum antiquorum, & recentiorum errores in enumeratione signorum cuiuscunque rei. 188. 25
Medicũ quæ oporteat cognoscere præsentia 192. 24.
Medicus in unoquoque officio exercendo quos, & quot scopos sibi proponere debeat, & Galeni de hac re opinio notatur 310. 19.
Medici notantur, qui in nugis, & sophismatis uersantur, et proprias artis partes contemnunt 316. 30
Medicorum qui sectis sunt addicti ingenium 322. 38
Medicus quando officia instituta ad correctionem exerceat, quando uerò natura 309. 6.
Memoria qui ualeant 293. 51.
Menses in mulieribus quur repetant 102. 47.
Mercurius quales denunciet morbos uenturos 253. 31
Methodi uis quãta sit in tractatione de signis agnoscitur 176. 37.
Methodus medendi Galeni nihil aliud quàm tractatio quædam de indicationibus 317. 5.
Methodum medendi qui nam constituere nequeant 331. 5.
Mitigatio quibus debeatur 298. 25.
Mitigationem fieri per contraria 308. 7.
Mitigationem quæ indicent. uide indicatio.
Modus agendi quid, & quot modis sumatur 338. 29
Modum quæ indicent uide indicatio
Mœror qua ratione corpus siccet 79. 30.
Morbum uariè definit Galenus 2. 5.
Morbi definitio à Galeno tradita refellitur. ead. 14.
Morbi causa semper non est dispositio ut Galenus putat ead. 25.
in Morbi definitione frustra additur ad causæ differentiam quòd primò lædat actionem ead. 29.
Morbus malè dicitur à Galeno stabilis alteratio ead. 36.
Morbus præter naturam à Galeno dicitur esse, aliquando uerò aliter ead. 48.
Morbus primo actionem non lædit 3. 1.
Morbi definitio à Galeno tradita non separat morbum à causis & symptomatis ead. 6.
in Morbi difinitione nulla ratione actio ponitur ead. 47
Morbus ex alijs suis effectibus clarius quàm ex actione læsa nonnunquam innotescit ead. 50.
Morbum non esse effectum cõpositionis corporis 4. 14
Morbum non esse causam constitutionis corporis ead. 16.
Morbi genus constitutio corporis ponendum ea. 26.
Morbus quid ead. 37.
Morbum non esse calorem, nec frigus ut aliqui uolunt 6. 10.
Morborum genera cum differentijs confundit Galenus 7. 7.
Morborum genera sunt ipsimet morbi ead. 22.
Morborum differentiæ quæ dicantur ead. 23.
Morborum duo summa genera, & unde suman-

Secondo ci partetti a di 20 et aprile

tur ead. 39.
Morbi similarium partium unde proueniant ex Galeno 7. 45.
Morborum similaris partis male putant recentiores esse non solum intemperiem, sed etiam quæ eam sequuntur 8. 39.
Morbi in tota substantia quibus oppugnentur remedijs 9. 24.
Morborum similarium duo genera 11. 20.
Morbi in intemperie positi quot, & qui ead. 30.
Morbi calidi sine siccitate ponendi ead. 46.
Morbus compositus in intemperie duobus modis cõmittitur 12. 6.
Morbi ex tumore præter naturam excitati nunc ad intemperiem, nunc ad instrumenta referri 12. 9.
Morborum genera, quæ in tota substantia ponuntur certo numero comprehendi non posse ead. 49.
Morborum proximæ causæ quæ 13. 21.
Morbum male statuunt quidam in eo quod temperiem, & constitutionem corporis sequitur 14. 10.
Morborum in conformatione tria prima genera, & quæ 15. 26.
Morbi in figura quot 15. 34.
Morborum in asperitate, & leuitate unicum genus ead. 37.
Morbi in cauitate multiplices ead. 40.
Morbi in soliditate partium unum genus ead. 42.
Morbos in numero quosdam ponit Galenus qui non sunt 16. 1.
Morborum in magnitudine duo prima genera 17. 1
Morbi in coniunctione partium duo 17. 23.
Morbi in situ partium quot ead. 24.
Morbi in connexione partium quot ead. 29.
Morbum ex solutione continui proprium esse instrumentarijs partibus 19. 26.
Morbi instrumentorum proprij quot 19. 48.
Morborum genera à quibus sumenda 20. 44.
Morborum simplicium genera in solutione quatuor 21. 18.
Morbi ex subiecta materia compositi non sunt censendi 23. 22.
Morbos similarium nõ posse dissimilarium esse morbos 23. 41.
Morbi compositi quomodo censendi 24. 13.
Morbi similarium compositi quot ead. 21.
Morbi complicati qui dici debeant 24. 28.
Morborum differentias sparsim, & uariè à Galeno doceri 26. 5.
Morborum differentiæ quænam doceantur à Galeno lib. de Differentiis morborum 26. 28.
Morborum differentiæ essentiales unde sumantur 27. 8.
& quæ dicantur ead. 11.
Morborum differentiæ à causis compositionis à quibus ducantur 27. 31.
Morborum differentiæ à causis propinquis quæ resultent ead. 34.
Morborum differentiæ à causis remotioribus 27. 39.
Item à materia propinqua 28. 2.
remota 28. 5.
Item à materia subiecta ead. 8.
Item à fine ead. 20.
à Causis sine quibus ead. 22.
à loco in quo gignuntur ead. 28.
à loco in quo dissoluuntur ead. 32.
à tempore generationis ead. 34.
à tempore solutionis ead. 38.
Morborum compositionem quæ sequantur ead. 48.
Morborum differentiæ ab actionibus læsis sumptæ ead. 49.
Morborum differẽtiæ à qualitatibus quæ proueniãt 29. 5.
Morborum differentiæ ab operibus, quæ in corpore obeuntur, & actionibus simul ductæ 29. 7.
Morborum differentiæ à læsionis differentijs. ead. 15.
Morborum differentiæ à partibus eorum deriuatæ, 29. 40.
Morborum differentiæ accidentales quæ, & à quibus ducantur ead. 40.
Morbum magnum uariè usurpari à Galeno 30. 23.
Morbus magnus quis esse dicatur à recentioribus 30. 25.
Morbus magnus quis, & quot modis sumatur ead. 28.
Morbus simpliciter magnus quis 30. 43.
Morbus magnus simpliciter, uehemens, & acutus idem 30. 47.
Morbus magnus quomodo sumatur, quum dicitur indicare uenæ sectionem 31. 5.
Morbi magni in unaquaque specie quomodo metiendi 31. 16.
Morbi magni causæ quæ, & quomodo confundantur à Galeno 96. 15.
Morbi magni signa non rectè docentur à Galeno 216. 9.
Morbum magnum quæ ostendant 216. 27.
Morbi æstiui quot modis sumantur 32. 29.
Morbi æstiui causæ quæ 97. 21.
Morbi autumnales qui dicantur 32. 47.
Morbus biliosus, & pituitosus quis, & quot modis dicatur 33. 4.
Morbus uniuersalis qui dicatur 33. 13.
Morbi uniuersalis, & particularis signa 222. 3.
Morbus communis quis 33. 16.
Morbus communis, & uniuersalis quomodo differre cognoscantur ead. 20.
Morborum communium differentiæ quæ, & quot 33. 23.
Morbi λοιμοι. & ἐπιδήμοι qui & quo modo differant 33. 21. 35.
Morbi uniuersalis, & communis causæ 112. 18.
Morbi in habitu quot modis capiantur à medicis ead. 46.
Morbi in habitu causæ 97. 48.
Et notæ 218. 14.
Morbi pestilentes qui 33. 24.

Morbus proprius quis 34. 16.
Morbi propry, & impropry causæ 111. 48.
item signa quæ 221.29.
Morbus salutaris, & lethalis quis 34.34.
Morbi dubij qui 34.36.
Morbis triplex finis statuendus 34. 37.
Morbi qui per crisim soluuntur differunt ab his, qui subito desinunt 34. 48.
item eorum causæ 114. 18.
Morbi breues, & longi qui 35.23.
Morbos quosdam quur breues, & longos uocet Galenus 35. 36.
Morbos malignos quæ maiorem uim significandi habeant 181.30.
Morbum malignum non rectè quidam definiunt quòd furtim grassetur 36.9.
Morbus malignus quid 36. 16.
Morbi maligni causæ 112.47.
Morbi maligni signa quæ, & Galeni de hac re opinio 222. 41.
Morbus simplex quot modis usurpetur à Galeno 36. 36.
Morbi simplicis causæ 213.27.
item signa 223. 26.
Morbus compositus quot modis dicatur, & quis re uera sit huiusmodi 35.7.
item illius causæ 113. 17.
Morbi implexi, siue implicati qui 78. 9.
Morbi confusi, & temperati qui dicantur 37. 44.
Morbus exquisitus quot modis usurpetur à Galeno 37. 18.
Morbus propriè exquisitus quid, & de quo dicatur 38. 20.
item quid Galeno 38. 27.
Morbi nothi qui dicantur 38.40.
item illorum signa 223. 48.
Morbus uerus quid 38. 49.
Morbus uehemens quis, & idem cum acuto, & magno 39.7.
Morbi uehementis, & acuti signa 218.46.
Morbus uehemens in quibus partibus potißimum proueniat 219. 2.
Morbus grauis quid 39. 16.
Morbus languidus leuis, ac mitis qui dicatur 39.19
Morbum acutum uariè definit Galenus & quomodo eum ut plurimum sumat 39. 43.
Morbi acuti differentiæ 39. 47.
Morbi acuti simpliciter, & non simpliciter qui dicantur 40. 3.
Morbi acuti qui quadraginta diebus terminantur 40.9.
Morbi ex acutis profecti ead. 10.
Morbi peracuti siue acutißimi qui ead. 19.
item illorum differentiæ ead. 23.
Morbi qui intra. 40. dies terminantur differentiæ 40. 27.
Morbi adaucti qui dicantur ead. 40.
Morbi ex decidentia, & acuti qui. 40. diebus soluuntur idem Galeno ead. 43.
Morbi continui in duplici differentia à Galeno statuuntur ead. 48.
Morbi continui signa quæ 219. 30.
Morbi intermittentes qui dicantur 41. 3.
Morbus ordinatus, uel inordinatus quis 41.25.
Morbi errantes & inordinati, ordinati, & constantes idem 41.28.
Item eorum signa 220.19.
Morbus inæqualis negligenter definitur à Galeno, & quot modis sumatur 41.38.
Morbi recurrentes qui dicantur à Galeno 42.19.
Morbi primary, et secundary, siuè per sympathiam qui 43.9.
Morbus per accidens in eadem compositione, & non diuersa esse potest ead.50.
Morbus partis similaris nunquam potest esse organici, aut è contra 44.13.
Morbi causa. uide causa
morbi exposita corpora. uide corpus
Morbi regij causæ ex Galeno uariæ, & quòd non rectè nonnullæ ponantur 71.14.
morbi regij causarum recta inuestigatio, & enumeratio 72.1.
morbi qui nam ab uno, & qui à pluribus suas causas ducant 74.13.
morborum in tota substantia causæ quæ, & à quibus petantur 85.35.
morbi qui nec sanatur, nec occidit unquam causæ 110.41.
morbi qui subitò, uel paulatim soluuntur causæ 113.34.
morbi ex substantiæ deperditione geniti quur quidam cito, alij tardius soluantur 114.11.
morbi tempora. uide tempora
morbi principium, uide principium
morbi naturam, genera, differentias causas, partes, effectus, signa & remedia quur quærat medicus 293.13.
morbi quomodo ostendant humores abundare in corpore 205.15.
de Morbo quæ dignoscenda 171.25.
morbos, illiusque causas, et effectus adesse quæ significet 213.47.
morborum, eorumque causarum, & effectuum genera, & differentiæ quomodo cognoscantur 214.35.
morbi in quibus difficile soluantur 218.24.
morbi recidiuam facientis signa 221.9.
morbum communem quæ patefaciunt notæ 222.4.
morbis præsentibus quæ oporteat scire præterita, 232.29.
morbos nonnullos ab initio, alios uerè postea qualis fuerit eorum causa clarius ostendere 234.5.
morbi generationis modum quæ declarent 234.50.
morbum quæ ostendant parum, aut multum perdurasse 236.32.
morbos quales inferant singula astra 253.28.
morbos qui nunquam sanari poterunt, nec occidere, salutares & lethales quæ præsagiant 259. 40.

morbi longi, & breuis indicia quæ, & unde suman tur 265.16.
morbos quos soluat natura, quos ars sola, quos utraque 272.16.
morbos loci ratione quasdam admittere, uel assequi mutationes præter illorum rationem 274. 51.
morborum solutiones. uide solutio
mores animi quos humores sequantur. 203.45.
mors quibus contingat in principio, aut alio tempore accessionis 271. 26.
mortem quæ prænuncient in morbis 259. 33.
mortis uaria ratio per singulos morbos ostenditur 274. 21.
& quomodo una statui possit omnibus communis ead.45.
mortem uenturam sine crisi per morbos quæ indicent 280. 5.
mortuo homine qua ratione liceat cognoscere, ex quo morbo mors contigerit 241. 5.
motus quos facilius afficiat 74. 48.
motus quos morbos pariat 77.29.
motum seruari aliquando sine sensu præter Galeni opinionem 137. 37.
motus uarij corporis quomodo ostendant humores abundare in corpore 204. 21.
moueri partes quibus, & quot causis contingat 84. 5.
mulieres quur dociles 204.2.
multitudo quid, & illius differentiæ 210. 3. 45.
multitudinem triplicem esse, non autem duplicem ut Galenus putat ead.6.
multitudinem quæ facit substantia uaria, & diuersa nomina pro illius ratione 210.27.
multitudinem in toto, parte, ad uires, uasa, & proportionem quæ committere possint 211.33.
multitudinis cuiuscunque indicia ex Galeno. ea.48
multitudo quæ nulla signa habeat 212. 36.
multitudo ad uasa duplex Galeno, & illius indicia 113.2.
mutare quæ nam, & in quæ oporteat 305.15
mutatio temperaturæ cuiuscunque quando tentanda 306. 41.
& Galeni de hac re opinio ead.42.

N

Naturæ robur quomodo aliquando morborum sit causa 92.5.
præter Naturam in nobis quot sint 117. 10.
Naturæ rei nomine quid intelligendum in tractatione de signis 177. 1.
Natura quid possit efficere, & non ars, & contrà 309. 16.
Naturæ contraria, quæ generatim, sigillatimque indicent 332. 13.
Neruorum dolores nullo seruato ordine intendi, & remitti 220.28.
Nominibus in disciplinis non esse abutendum 331. 20.
Νοσήματα ἐπανερχόμενα quæ dicantur 42. 20.
Νοσήματα ὑποστροφώδεα quæ ead. 23.
Numerus corruptus morbus non est, sed causa morbi 6. 30.
Numerus partium quibus causis deficiat 90.25.
Numeri partium aucti causæ 91.25.
Numerus partium uitiatus qua ratione corrigatur 274. 24.
Nutritio in quibus fœlicius obeatur 205. 10.
Nutriendi rationem quid indicet 330. 27.

O

Obstructionibus qui sint expositi 66. 30.
Obstructionis causæ quæ 89. 15.
Obstruentia à constipantibus à Galeno distingui 89. 24.
& quid illis commune statuatur ead. 23.
Obstructiones quæ tollant 274.15.
Occasio an ponenda sit, posita qualitate, & quantitate disputatur 314. 3.
Occasio quotuplex, & quid 314. 9.
Occasio uniuersalis quid ead. 24.
item quid particularis ead. 35.
Occasionem quæ indicent. uide indicatio
Occasio uniuersalis quur scribi possit 343. 14.
Occasio quæ dicatur solum ab exercitatis medicis cognosci posse, & quur 343.30.
Oedemata quot mutationes admittant 273.38.
Officia medici. uide quædam in dictione medicus
Officiorum medici numerus inuestigatur 296. 37.
Officia instituta ad corporis correctionem quæ, & quot sint quæ exerceant 309.6.
in Officijs his exercendis an natura, uel ars primas obtineat, & Galeni de hac re opinio 310. 3.
Opera quæ in nostro corpore fiunt à quibus causis proueniant 149.45.
Ordinatus morbus. uide morbus
Ordo partium sub quo contineatur 15. 11.
Ordo in quibus reperiatur. 344.36.
Ordo duplex statuendus in singulis actionibus ead. 41.
Ordo accidentarius quis ead. 43.
Ordo essentialis quis ead.49.
in Ordine agendi non esse statuenda prima quæ cogitatione, sed quæ actione sunt prima 345. 48.
Ordinem agendi quid indicet. Vide indicatio.
Otium qua ratione corpus exsiccet 79.40

P

Parotides. uide abscessus
Partium substantia male ponitur semper læsa, læsis illarum actionibus 3.28.
Partium similarium morbi, & natura unde proueniant ex Galeno 7.45.
Partium singularum forma diuersa ab earum temperamento 8.13.
Partes benè constitutæ quæ intelligantur 9. 47.

Partium actiones. uide actiones
Partes similares, ut similares communia omnia, et eadem habere 10.7.
ad rectam partium instrumentariarum constitutionẽ præter ea, quæ ponit Galenus requiri substantiam similarium 13.28.
de Partium substantia quæ poni debeant 13.38.
Partes instrumentariæ quur non dicantur ex sanguine, spiritu, & ex similaribus constitui 14.30.
Partes instrumẽtarias non pluribus quàm quinque constare 15.5.
Partium figura quot modis uariari poßit ead.30.
Partium aliquarum figuram per se, aliarum uerò per accidens corrumpi ead. 35.
Partium mutilationes ex dimidio factas ad magnitudinis non numeri uitium referendas 16.9.
Partium numerum excedentium duplex natura ead.36.
Partes quot modis crescere poßint, & minui 17.5.
Partium coniunctio positum, & connexionem continet ead.20.
Partium læsiones omnes morbos illarum non esse 18.3.
Partium læsiones quomodo cognoscantur pertinere ad partem læsam, uel aliam 18.8.
Partium figuram quæ uitient 86.42.
Partium situs à quibus uitietur 92. 40.
Partium connexionis, magnitudinis, numeri, & figuræ uitiatæ causas uide proprijs locis
Partes principes non ad multas actiones exercẽdas, sed potius alijs suppeditandas comparatæ 128 10.
Partes propriè affici quæ dicantur 34.15.
Partes solidæ quæ, & quot modis dicantur 34.6.
Partium natura, & conditio cognita quantum cõferat medico 300.45.
Partium instrumentariarum effectus 200.38.
Partes publicas duplex functionum genus habere ead.40.
Partem affectam deprehendere difficile 224.37.
Partem affectam quibus notis deprehendi scribat Galenus, & quid in ea re desideretur 225.1.
Partis affectæ indicia à quibus sumantur 225.41.
Partis eßentiæ nomine quid contineatur ead.44.
Partem affectam quomodo cognoscamus ex his quæ illi insunt secundum eßentiam 225.46.
Partis proprietas quomodo ostendat partem affectam 226.28.
Partem affectam quomodo causæ monstrẽt. ead.32.
Partem affectam quomodo morbi, & illorum tempora ostendant ead.41.
Partem affectam qua rationem causæ efficientes declarent ead.33.
Partis affectæ indicia ex causis iuuantibus, & lædentibus quo pacto ducantur ead.49.
Partis laborantis signa ab illius effectibus sumpta 227.4.
Ab actionibus læsis ead. 6.
Ex illius usu ead.24.
Ex dolore ead.14.
Ab excrementis ead.26.
Ex qualitatibus corporis 229.15.
Partis affectæ indicia ex similitudine aliorum ducta ead.30.
Partem affectam primariò, & propriè quantum referat ab alijs distinguere, & quòd Galenus id rectè non doceat 220.8.
Partis affectæ primariò, & per consensum notæ unde sumantur 230.20.
Partes quæ mitiora, aut ualidiora remedia postulent, aut alterius generis 336.1.
Pars quænam sit apta facilè, aut difficilè alys compati 230.25.
Partem affici propriè, uel impropriè quæ monstrent 231.41.
Partes quæ laborauerint per morbos quomodo in cõualescentibus cognoscantur 239.37.
Partes quæ longiores, uel breuiores morbos experiuntur quæ 266.4.
Partes singulas pro illarum situ per diuersos corporis locos expurgari 286.2.
Partium conformatio quantum conferat ad exercenda medici officia 301.3.
Item quantum earum magnitudo 301.12.
Quantum figura ead. 17.
Quantum numerus ead.19.
Quantum situs ead.26.
Connexio ead.36.
Proprietas ead.43.
Dignitas ead.47.
Vtilitas, & publicum officium ead.50.
Paulus Aegineta damnatur, quòd nihil de indicationibus scripserit 317.10.
Per accidens morbus. uide morbus
Periodus in morbis quid 157.46.
Periodi partes quot 157.49.
Peripneumoniæ quæ sint communia, & quæ propria indicia, quæ mediata, uel immediata 181.8.21.
Per se, & per accidens quid Galeno 43.43.
Pestilens morbus. uide morbus
Philosophi qua in re reliquis præstent 47.25.
Phrenitis per quem locum corporis dissoluatur 285.30.
Pilorum differentiæ quomodo ostendant humores abundare in corpore 204.16.
Pituitam ad animi mores conferre, etsi Galenus aliter sentiat 203.48.
Item quos morbos pariat 253. 17.
Plenitudo. uide multitudo
Pleuritis quot, & quas mutationes recipiat 275.35.
Pleuritis quur in tumorem durum conuerti nequeat ead.43.
Pleuritis quæ semper ad salutem, quæ uerò ad mortem terminetur 275.43.
Pleuritidem quæ prænuncient per uacuationem finituram 276.13.
Pleuritidem suppuratam, aut in putredinem con-

uersam quæ ostendant ead.43.
Pleuriticos quæ semper comitentur signa, & quæ non 181.20.
πλῆθοσ an plenitudo, uel multitudo dici debeat, & quid sit 209. 45.
πληθῶρα quid 210. 35. 213. 5.
πλησμονὴ quid Græcis 210.29.
πνευμάτωσισ quid 211. 14.
Podagra quo tempore anni potißimum grauius affligat 256. 37.
πολυαιμία quid 210. 34.
πόροι, siue meatus quid significent medicis 87.48
Præcauere quis dicatur 298.
Prædictionem uariant tempora morborum 153. 25.
Prædictionis nomen quid significet 174. 29.
Prædicendum quid de futuris 242.29.
Prædicendi artis utilitas, & dignitas 142. 48.
Prædicere quid oporteat in sanis ead. 37.
Prædicenda quæ sint urgentibus morbis 243. 30.
Prædictionum tractationem quàm negligenter antiqui explicarint 244. 39.
Prædictionum uaria uis ostenditur 245. 17.
Prædictiones neutras quas appellent medici. ead.29
Prædictiones quo modo sumere liceat à rei essentia 246. 7.
Prædictiones ex causis rerum quomodo sumantur 246. 29.
Prædictiones ex causis qualem uim habeant 247.15.
Prædictionum quæ sumuntur ab effectibus quanta uarietas 247. 28.
Prædictiones non omnes bonas esse oportet si salus sequutura ut Galenus putat 250. 25.
Præsagire quomodo debeat medicus 250.44.
Prædicere quomodo liceat morbos qui singulos per uitam infestabunt 252.41.
Prædicere salutem, aut mortem in quibus morbis liceat, aut non 261. 19.
Præsagiendi ratio quomodo certa fieri poßit 249.38.
Præsidiorum genera quur materiæ medicæ nomen acceperint 53. 14.
Præseruationem quæ indicent 329. 22.
Præseruationis officium an sit omnes an quasdam morborum causas auferre, non satis ex Galeno constat 298. 20.
Præseruatio quæ fiat per contraria, quæ uerò partim per contraria, partim per similia 308.10.
Præparatio corporis. uide corpus
Primò, immediatè, & proximè idem Galeno 3. 22.
Primarij morbi, & per consensum causæ 111. 13.
Principium morbi quot modis sumatur 154. 29.
Principium morbi malè definit Galenus quòd sit tempus cruditatis 154. 39.
Principij morbi significatio qua dicitur morbus gigni quomodo intelligenda 155. 27.
Principium morbi, & uigor quum in eodem tenore per hæc tempora maneat morbus quomodo inter se differant 156. 8.
Principij morbi longitudo, uel breuitas unde proueniat 161.17.
Procatarctica, & præcedens causa. uide causa
Productus morbus. uide morbus
Profluuium sanguinis. uide sanguis
Proprius morbus. uide Morbus
Prophylacticæ officium uariè explicat, & confundit Galenus 295.39.
Proprietates rerum an inter essentiam uel effectus rerum ponendæ 177. 10.
Pueri quur dociles 204. 2.
Pueri quur per similia, & non dißimilia conseruandi 304. 45.
Pulsus magni tres duntaxat non esse causas ut Galenus putat 141. 25.
Punctura quid 21.33.
Pulmonis fluxio qua ratione occidat 275. 20.
Putrefacientia aliter sumit Aristoteles quàm Galenus 90. 38.
Putrefacientium duplex genus apud Galenum ead. 39.
Putrefactio sanguinis quid Gal. 90.49.
Putrefactionis nomine Galenum abuti 90. 49.
Putrefactionis ueræ causæ 91.1.16.
Putredo humorum contentorum in locis constipatis accesionum causa 101. 15.
Purgationes quur maiores moliamur inclinante quàm incipiente morbo 339. 46.

Q

Qualitates quæ symptomata sunt ad quæ genera pertineant 120. 16.
Qualitates præter naturam tribus modis fieri 126. 46.
Qualitates corporis quos affectus significare poßint 195. 39.

R

Raritas non semper sequitur temperiem 8.48.
Rarefacientia quæ 88. 28.
Recidiuæ morborum à quibus causis fiant 106.39.
Recidiuas quæ dispositio potißimum faciat 107. 5.
Recidiuam quæ portendant 257. 23.
Recidiuarum causas quæ præsagiant 158. 35.
Recidiuam instare, aut longius abesse, & modum quo accidet, & quæ ostendant ead. 51.
Remedia eadem diuersis morbis sæpe opitulari 12. 44.
Remedium quid ex Galeno 336. 20.
Remedia semper præsentibus, & nunquàm absentibus affectibus deberi 342.11
Replentia à quibus sumantur 92. 49.
Respiratio difficilis uarios affectus thoracis monstrat 181.34.
Restauratio conualescentium an per similia, uel contraria fiat 308. 26.
Rigorem per morbos non idem semper significare 178. 46.

Risus

Risus copiosus secundũ naturam quos ostendat humores abundare 203. 44.
Rumpi quæ facilè poßint, aut difficilè 93. 46.
Ruptura quid 21. 24.

S

Salutem quæ prænuncient per morbos indicia 259. 33.
Salutem, aut mortem in quibus prædicere liceat 261. 19.
Salutaris, lethalisque morbi causæ 110.17.
Salutares morbi quomodo longi, & breues fiant 108.13.
Salubritas quid 170.7.
Salutaris morbus. uide quædam in dictione morbus
Sani non qui poßint agere, ut Galenus scribit, sed qui rectè sunt constituti, uocandi 4.27.
Sanitas quid ead.36.
Sanitates duæ 7.37.
Sanitatis naturam, genera, differentias, causas, effectus, & signa quur quærat medicus 293.13.
Sanorum uitia qualia sint 294.49.
Sanitatem illiusque effectus, & causas quæ ostendant 199.15.
Sanitatis genera, & differentias quæ monstrent 200.1.
Sanitas qualis fuerit laborãte ægro quomodo cognosci poßit 237.48.
Sana corpora quid paulo ante egerint, quidque sint passa quomodo cognoscamus 240.26.
Sanguinis mißio. uide uenæ sectio
Sanguinis excretio toto genere præter naturam quomodo à Galeno, & re uera intelligatur 125.11.
Sanguinis excretio quæ præter naturam censeri debeat 126.19.
Sanguinem qui mores animi abundare ostendant 203.44.
Sanguis quos morbos pariat 253.12.
Sapores omnes non sequi temperiem 9.10.
Saturnus quales morbos portendat 253.29.
Scirrhi quot mutationes admittant 273.42.
Scopi seruandi in unoquoque officio medici qui, & quot, et Galeni de hac re opinio 310.20.
Scoporum horum consideratio quantum necessaria, & utilis medico 310.21.
Scoporum tractatio quàm negligenter explicata ab antiquis, & recentioribus scriptoribus 310.46.
Scoporum numerus quo utitur Aristoteles quur medicinæ prorsus accommodari nequeat 311.24.
Scoporum quis primus, quis secundus, & qui deinceps statuendi 311. 29.
Scopi omnibus officijs, uel actionibus communes, et peculiares 312.14.
Scopus quid agendum, quæ, et quot sub se contineat 312.36.
Scopus qui genus materiæ spectat quàm multiplex 313 4.
Scopus qui proponitur in qualitate materiæ quid admoneat esse spectandum ead.9.
Scopus positus in quantitate rei quid significet 313.18.
Scopus qui modum rei spectat quid admoneat intelligendum ead.27.
Scoporum numerus positus perfectus esse ostenditur ead.34.
Scopum distinctum ne faciat occasio à qualitate, et quantitate expenditur 314.3.
Scopos consequendi ratio omnium utilißima in medicina, & quàm difficilis 316.10.
Scopos agendi, quot, quibusque instrumentis rationalis medicus assequi poßit, & Galeni de hac re opinio 317.33.
Secundum naturam in sanitatis definitione quid 5.15.
Sectarum patrocinium damnatur 163.29.
Sensibilis noxa quid Galeno 5.15.
Sensus exquisitus, & obtusus non sequitur temperiem 8.49.
Sensationum differentiæ quomodo, & quales ostendant humores uigere 204.41.
Siccum quo pacto siccos, & frigidos morbos gignat 68.36.
Siccos morbos quomodo assumpta pariant 79. 8.
Item quæ excernuntur, & retinentur ead.21.
Item quæ fiunt ead. 24.
Item quæ extrinsecus adueniunt ead.42.
Siccitas quo modo proueniat in corpore à mœrore, cogitatione, & uigilia ead.30.
A lætitia ead.35.
A nobis ipsis 80.27.
Siccitas quæ facilè, aut difficilè emendetur 98.1.
Signorum utilitas quæ, & quanta sit 169.9.
Signorum tractatio à nemine satis explicata ead.28.
Signorum tractatio quid potißimum requirat, ead.35.
Signorum tractationem difficillimam esse, ead.51.
Signorum tractatio quot capita habeat 170.19.
Signum quid 170.32.
per Signa quæ dignoscenda 171.21.
per Signa quæ cognoscuntur pluribus modis cognoscere oportere 171.44.
Signorum genera quot 172.9.
Signorum differentias antiqui methodo non explicarunt 172.11.
Signorum diuisio, qua utitur Galenus in Arte medicinali refellitur ead.22.
Signorum diuisiones à Galeno traditas non comprehendere omnia quæ ars postulat 173.15.
Signorum differentiæ à quibus petantur 173.17.
Signorum differentia omnibus communis quæ constituenda ead.24.
Signa sana, morbosa, & neutra quæ dicantur ead.30.

Signa salubria, insalubria, & neutra quæ dici debeant ead.39.
Signa pathognomonica quæ sint ead.47.
Signa ἐπιφαινόμενα quæ dicantur ead.51.
Signa συνδρεύοντα quæ sint 174.6.
Signa propria quæ dicantur à Galeno 34.21.
Signa coctionis, & cruditatis quid significent 174.11.
Signa morborum quæ proprio nomine careant ead.15.
Signa critica quæ dicantur ead.22.
Signa demonstratiua, prognostica, & memoratiua quæ dicantur 174.25.
Signorum differentiæ à significandi modo quæ dicantur 174. 9.
Signorum differentiæ à rebus significatis ductæ 173. 22.
Signorum fontes nulla methodo scriptores antiqui & recentiores tradiderunt 175. 4.
Signa quur plura unus author, quàm alius ponat; & quur in illis dissentiant 176. 12.
Signorum fontes inuestigantur ead.44.
& quot sint ead. 51.
Signorum fontes in Arte medicinali quos omittat Galenus 177. 18.
& quid in his, quos ponit desideretur ead. 19.
Signa in omni re ab omnibus fontibus capi non posse 178. 15.
Signa certiora nunc ab uno, nunc ab alio fonte duci 178. 19.
Signorum tractationem qualem profiteatur author ead. 24.
Signorum uis à medico præcognoscenda ea.43
Signorum uis uaria nec eadem in omnibus. ead.47.
Signorum uim cognoscere quàm difficile 179. 4.
de Signorum ui quàm negligenter scripserint antiqui ead. 6.
Signorum uis in quo consistat, & quomodo comprehendi poßit 179. 26.
Significandi uim quæ non habeant. ead. 30.
Significandi uim non eandem omnibus ead. 33.
Significandi modus in quo consistat 180. 34.
Signorum propriorum duplex natura 181.13.
Signa ab essentia rei sumpta quid poßint, aut nequeant ostendere 182. 13.
Signa à causis sumpta quid poßint, aut nequeant præmonstrare 182. 31.
Signa quæ ab affectibus sumuntur, quid ualeant monstrare. 183. 12.
Signa, quæ à similitudine sumuntur in quibus uim, & qualem habeant 183. 35.
Signorum numerus in unaquaque re à singulis authoribus temerè uariatur 183. 45.
Signa quot poßint esse in unaquaque re inueniendi ratio 184. 10.
Signorum inuestigatio quur malè a multis fiat 186. 20.
Signorum inuestigatio in quibus necessaria ea.23.
quomodo hæc fieri debeat ead. 28.
in Signorum inuestigatione quomodo, & qua uoce interrogandi ægri 187. 10.
Signorum enumerationem confundisse omnes scriptores 187. 40.
Signa quæ primum de unaquaque re enumeranda 188. 3. 189. 2. 42.
in Signorum enumeratione quot modis errent medici 188. 25.
Signa quæ primò enumeranda inter demonstratiua, memoratiua, & prognostica 189. 19.
item in alijs quæ per signa cognoscere oportet ead. 20.
Signa quæ in facie apparent, ut Hippocrates censet in omni morbo primum non semper spectanda 190. 24.
Signorum demonstratiuorum, memoratiuorum, & prognosticorum utilitatem non rectè docet. Galenus 191. 22.
Signorum genera, & differentias signatæ rei genera, & differentias ostendunt 193. 38.
Signa demonstratiua quæ primò, & deinceps enumeranda 196. 33.
Signa morbi. uide morbus
Signa memoratiua quorum sint ex Galeno, cuius opinio refellitur 232. 22.
Signa memoratiua quæ doceant cognoscere. ead.27.
Signorum memoratiuorum tractationem quàm negligenter explicauerint alij scriptores 233.9.
Signa que docent, ubi plures sunt morbi, qui prius, & qui postea finietur 287. 44.
Signa quæ docent per quem locum causæ suos morbos excitauerunt 235. 48.
Signa quæ ex Astrologia petuntur à quo fonte signorum ducantur 252. 18.
Signa, quæ docent à quibus causis quilibet in morbum prolabetur 254. 30.
Signa ostendentia quomodo gignetur morbus 255.18
Signa, quæ prænunciant, quæ nam pars corporis causas morborum primum excitet ead. 33.
Signa quæ docent instare, aut longius abesse morbum 256. 23.
Signa declarantia ea, quæ uentura sunt in conualescentibus 257. 23.
Signa præmonstrantia recidiuam futuram. ea.20.
Signa quæ docent quem finem sit habiturus morbus 259. 33.
Signa quæ solutionis qualitatem denunciant 263.1.
Signa quæ docent longum, uel breuem fore morbum 265. 16.
Signa quæ ostendunt ea, per quæ soluuntur morbi, & quantum utilia 273. 1.
Simulatores atrabilarij 203. 45.
Similia quæ lædant, & quæ non 304.37.
Similia quomodo dicantur conseruare corpora. lege conseruatio
Similares partes. uide partes
Simpliciter quomodo aliquid dicatur esse 30. 42.
Simplicis, & compositi morbi causæ 113. 17.
Sol quales morbos gignat, et nunciet futuros 253.29

Solutio continui. uide continuum.
Solutionis qualitatis nomine in morbis quid intelligendum 263. 3.
Solutionis qualitatem in quibus morbis solum docet Galenus 263. 6.
Solutio fida, periculosa, tuta, obscura, indicata, bona, perfecta, quid; in quo Galenus refellitur 263. 10.
Solutionem fidam, aut infidam quæ monstrent fore 264. 8.
Solutionem facilem in morbis quæ promittant uel difficilem 264. 27.
Solutionem obscuram, aut euidentem fore per morbos quæ præsagiant ead. 40.
Solutiones bonas morborum quæ prænuncient ead. 45.
Solutiones perfectas quæ polliceantur indicia. ea. 49
Solutionis morborum diem, & horam quæ ostendant 269. 20.
Solutionis terminum in quibus morbis sola coniectura deprehendere liceat 269. 33.
Solutionis hora quæ constituenda in morbis, et quæ eam declarent 270. 41.
Solutionis authorem quæ ostendant signa 272. 10.
& quantum præcognoscere referat ead. 13.
Solutionis in morbis per eadem media non semper contingere, & quæ id declarent 272. 43.
Solutionis modum in morbis quæ significent 277. 31.
Solutionem in morbis fore per crisim quæ præsagiant 298. 26.
Solutionem per abscessum, uel coctionem fore quæ prædicent 281. 35.
Solutiones morborum per hanc uel aliam partem futuras que ostendunt 285. 5.
Somnus quos humores uigere ostendat 204. 41.
Sophistarum superfluæ argutiæ redarguuntur 325. 1.
Spiritus substantia qualis 145. 3.
Spirituum ui, & ratione quinam affectus fiant ead. 5.
Spiritus quid requirat, ut poßit seruire officijs corporis ead. 12.
Spiritus quot modis alterari poßint ead. 22.
Spiritus quibus modis potißimum affici poßint 234. 32.
in Statu corporis secundum naturam quid dignoscendum 171. 36.
Studiosi litterarum quur infeliciter concoquant 140. 1.
Sudorem per crises aduentare quæ præsagiant 287. 27.
Suppurationes qua ratione contingant in inflammationibus 276. 28.
Suppurationes fieri quæ declarent, et quid internas suppurationes sequatur ead. 38.
Suppurationem laudabilem quæ uerò putredinem factam ostendant ead. 44.
Sydera cœlo hærentia quos significent morbos 353. 32.
Symptomatum tractatio cognitu iucunda, & necessaria 117. 16.
Symptomata causarum, & morborum effectus 117. 22.
Symptomata quomodo curationem faciant 117. 26.
σύμπτωμα & συμβεβηκὸς inter se distinguit; & postea confundit Galenus ead. 40.
Symptomata multa fiunt ad animalis commodum, etsi in hoc Galenus uariet 118. 38.
Symptomaticas excretiones aliter quàm symptomata corrupta tractatione usurpat Galenus 118. 46.
Symptoma propriè quid 119. 5.
Symptomatum plura quàm tria genera à Galeno poßita ead. 16.
Symptomatum prima genera quot ponenda 120. 6.
Symptomatum numerus par esse non potest in omnibus morbis, & partibus affectis 127. 22.
Symptomata partes principes pauciora nõnunquàm quàm alia experiri 128. 4.
Symptomatum numerum in singulis partibus affectis qua ratione deprehendere liceat 128. 13.
Symptomatum differentiæ à quibus sumendæ ead. 23.
Symptomata cognata, & quæ affinia dicantur à Galeno 129. 18.
Symptomata insignia quæ appellet Galenus 130. 2.
Symptomata utilia quæ Galeno 130. 9.
Symptomatum causas quas quærere debeamus 131. 12.
Symptomatum quæ primæ causæ 131. 24.
Symptomatum causas non rectè docet Galenus, & quæ in eo desiderari poßint 130. 23.
Symptomatum omnium morbi non sunt causæ 131. 43.
Symptomatum causæ quæ, & quot ponendæ 133. 11.
de Symptomatibus quid dignoscendum 171. 34.
Symptomata qua ratione ostendant præsentes morbos recentes esse, uel inueteratos 237. 12.
Symptomata quæ nequeant, uel poßint ars uel naturalenire 309. 43.
Syncopes causas non rectè docet Galenus 144. 32.
Syncopes causæ quæ ponendæ. ead. 41.
Syncope ex alteratione spirituum à manifestis qualitatibus fieri nequit 145. 24.
σωθεῖον in partibus instrumentarijs quid 5. 14.

T

Temperiem non sequuntur omnes qualitates quæ secundæ, & tertiæ dicuntur 8. 13.
Temperies æqualis, & inæqualis quid Galeno 42. 8.
Temperies humida quomodo censeatur melior temperata 305. 21.
Temperies quæ seruanda, uel mutanda. uide conseruatio, & mutatio
Temperatos cibos diuersos humores pro corporum diuersitate procreare 206. 12.
Temporum morborum cognitio quàm utilis medico 153. 14.

Temporum morborum tractatio quibus potißimum absoluatur 153.41.
Tempus morbi quid ead. 49.
Tempora morbi, partes, ætates, & motiones causarum ipsarum idem esse, & quur 153.1.
Tempora morbi uniuersalia quot, quibusque nominibus singula dicantur 154.14.
Tēpora omniū morborū nō explicat Galenus 156.46.
Tempora singula morborum in tres partes diuidi 157.7.
Temporum morbi differentiæ à quibus sumantur ead.23.
Tempus uniuersale morbi quid 157.30.
Tempus particulare quid ead.33.
Tempora morbi continua inæqualia quæ dicantur 128.1.
Tempora uniuersalia morborum quot sint non rectè docet Galenus ead.15.
Tempora quatuor non habet omnis morbus, qui sanatur ead.24.
Tempora uniuersalia plura habet salutaris quàm lethalis morbus 159.4.
Tempora uniuersalia quot poßit habere in uniuersum salutaris morbus 159.9.
Tempora uniuersalia quot poßit habere qui per crisim discutitur ead.11.
Tempora quot poßit habere morbus qui per crisim finitur 159.27.
Tempora quot habeat lethalis morbus ead.40.
Tempora quot habeat morbus, qui nec sanari, nec occidere potest 160.12.
Tempora particularia morborum tot esse posse in lethali, ut salutari morbo 160.24.
Tempora particularia quot habeat morbus continuus ead.29.
Tempora particularia quot habeat quilibet morbus interpolatus ead.39.
Tempora morborum, quur aliquando æqualia, alias uero inæqualia sint 161.9.
Tempora morborum non rectè docuit Galenus quomodo cognoscantur 162.24.
Tempora omnium morborum ex signis coctionis, et cruditatis deprehendi non posse 162.31.
Tempora morborum quibus indicijs cognoscantur, & inter se distinguantur 163.32.
Tempora morborum præterita, & futura quomodo cognoscantur 166.38.
Tempus opportunum ad agendum. uide occasio
Tendi quæ facilius poßint partes 88.38.
Tensio à quibus fiat 88.28.
Tenuitas partium non sequitur temperiem 9. 5.
τερηδόνα quid Græci uocent 21.39.
Thoracis affectus significandi quæ maiorem uim habeant 181.29.
θλάσμα quid 22.30.
Toto genere præter naturam non solum excrementa statuenda esse, sed & alia 126.33.
Tractatio particularium nunquam docere potest quod ars postulat 130.47
Tristitia quem sequatur humorem 204.5.
φόπος & πόσον quomodo differant, & interpretari debeant 339.3.
Tumores omnes ex fluxione non nasci ut Galenus putat 81.27.
Tumores quot modis in corpore fiant 81.36.
Tumores, qui ex congestione, & qui ex fluxione excitentur 81.40.
Tumores præter naturam quot modis finiri poßint 273.28.

V

Vacuationem & illius scopos quæ indicent. uide Indicatio
Vehemens quid dicatur 39.2.
Vehemens morbus. uide morbus
Venæ sectio à quo morbo magno indicetur 31.5.
Ventriculi morbi quur breuiores quàm lienis 109.20.
Venus quos humores ostendat uigere in corpore 204.46.
Venus quibus inimica aut expedita magis 205.1.
Venus quales morbos prænunciet 253.30.
Vermium materiam toto genere præter naturam 91.25.
Vermes quomodo excrementa uocari poßint 125.38.
Vertiginis causa quæ 132.35.
Vergiliæ quales pariant, & portendant morbos 253.35.
Vernales morbi qui 217.14.
Victum quæ indicare poßint. uide Indicatio
Victus quid ex Galeno 336.21.
Victus tenuis, & conseruans uictus genera 336.49.
Vigor morbi quid 157.3.
Vigorem nullus morbus citrà incrementum habere potest ut Galenus putat 158.27.
Vigor morbi quur breuior, aut longior in morbis reperiatur 161.43.
Vigorem duplicem in morbis statuere quàm absurdum 162.13.
Vigilia quos monstret humores abundare in corpore 204.44.
Vincula iniecta partibus quomodo frigidos pariant morbos 78.18.
Vires quid contraindicare poßint 349.13.
Vitalis facultas quibus ualidior; aut debilior existat 205.13.
Vita quur perpetua esse nequeat 303. 36.
Vlceris, & uulneris nomina à Galeno confundi 20.36.
Vlcus quid 21.21.
Vlceris, uulnerisque principium non rectè ponit Galenus 156.30.
Vniuersalis morbus. uide morbus
Voluuli causa quæ esse poßit 185.49.
Voluptas à quibus, & in quibus fiat 147. 26.
Voluptas quæ nascitur in partibus præter naturam affectis à quibus fiat 148.26.

Vomitum

Vomitum instare per crises morborum quæ patefaciant 279.14.
Vomitum mouentes potiones largiores esse oportere 313,24.
Vrinæ profluuium aduentare per crises morborum quæ prænuncient 287.35.
Vulnus quid 21.20.
Vulnerum causæ quæ 92.25.
Vulnerantia quo modo corpus siccent 80.17.
Vulnera cerebri qua ratione occidant 241.17.
Vulnera non eadem ratione occidere 274.37.

ERRATA SIC CORRIGITO

Pag.	Versu		Pag.	Versu		Pag.	Versu	
2	39	*apoplexiam*	170	39	*indicium*	312	42	*qui perfert*
9	11	*colorem*	177	17	*eum*	313	36	*quòd alij*
12	15	*tumores*	182	11	*utrumque*	336	9	*illorum affectus*
14	40	*motum*	182	15	*hic*	337	48	*uerè indicant*
21	24	*dicetur, uel fractura*	185	16	*copiose*	338	6	*quum illæ*
31	33	*labefactat*	188	42	*eum*	338	16	*ferunt*
36	51	*est excitatus, uel fo-*	195	7	*cognoscendum*	337	22	*affectæ admoueam.*
45	48	*secretis, & (uetur*	196	6	*laborant*	351	6	*ut uerum*
46	4	*sperare debet*	200	20	*Sic quidem ab*	354	44	*diuersam coindicãdi*
46	9	*præclarißimum hãc*	206	46	*ueræ*	12	31	*Si*
49	51	*scribunt*	212	17	*communes*	51	44	*illis*
63	26	*ignorant*	212	41	*uitio id non*	107	1	*uera*
71	5	*Galenus*	213	35	*expectandum*	131	4	*quæruntur*
71	19	*quæ*	214	33	*eorumque*	162	10	*uidemus*
73	4	*conglutinatæ*	222	45	*quidam*	169	45	*ars*
76	18	*enim*	226	5	*angustum*	178	26	*explicata*
85	24	*expultricem*	233	3	*somnúsue*	180	29	*reijciuntur*
89	2	*concidunt*	237	23	*antiquiora*	180	46	*sumuntur*
89	31	*cauitates*	229	12	*consectemur*	180	48	*inflammationis*
92	3	*pituita*	240	35	*halituosa*	184	48	*sequatur*
92	4	*certè*	241	51	*eos, qui*	188	35	*morborum*
93	9	*inserta*	244	35	*aptiorem*	188	48	*confisus*
94	30	*exerant*	245	6	*reliquerunt*	189	2	*ab eo*
97	6	*magnam*	247	36	*portendit*	212	35	*tunicarum*
99	14	*nisi*	249	44	*cuiusque signi*	222	43	*quidem*
105	50	*quàm*	250	20	*ad se trahunt*	231	5	*communicari*
115	5	*peculiaresque*	250	36	*per febres*	236	14	*corpus*
117	42	*quidam*	250	47	*forte aliter*	251	22	*sexto*
121	5	*deprauatæ*	251	22	*prænunciauit*	251	31	*quod*
131	23	*commemorat*	258	21	*morbosum*	255	49	*alijs*
143	45	*munere*	268	3	*admonet*	271	29	*craßitie*
145	50	*timores*	269	43	*diem unum habent*	279	4	*actione*
147	17	*sanè*	283	44	*in tertiana*	281	1	*abundent*
147	18	*inueniri*	286	47	*emißis*	281	31	*efflorescunt*
151	27	*extructo*	297	21	*alijs conflatam*	295	29	*subijcit*
152	3	*poßint*	299	29	*partim mutare, partim conseruare*	296	38	*uitietur*
152	22	*Auxerim*	301	30	*medemur*	315	30	*habeat*
155	8	*eos*	302	43	*uel certè*	326	31	*nam*
156	8	*primo*	307	36	*quo præterea*	337	23	*uerò euitanda*
157	49	*diuiduntur*	307	40	*contrarijs*	333	18	*quod curationem*
161	31	*morbos*	310	10	*ut antea*	349	36	*profectò*
169	44	*reprehendam*				351	29	*habendam*

CHARTARVM SERIES

a b A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk.

Omnes sunt terniones præter b Gg Ii Kk duerniones.

EXCVDEBAT FLORENTIAE
LAVRENTIVS TORRENTINVS
QVARTO CALENDAS
FEBRVARIAS M D L.

il Bilancio et calculo di M. Mattheo [illegible]

[illegible] tutto questo corpo quando viene no [illegible]

[illegible] se ritrovasse in tutto [illegible] — 4377 — 16

[illegible] cavar li debiti [illegible] scrittura

[illegible] a M. [illegible] et con rimase creditore — 872 — 12

[illegible] a M. Piero li [illegible] croce — 4108 8 — 4

[illegible] a M. Piero li [illegible] — 3475 — 12

[illegible] 35 già guadagnati [illegible] — 147

[illegible] par [illegible] — 355 [illegible] — 14

[illegible] secondo [illegible] a quanto [illegible] — 3794 — 1 — 6

[illegible] guadag[illegible]

[illegible] partir a quatro et [illegible] a M. Piero il suo 4 — 4094 — 14

[illegible] — 1088 — 9

[illegible] suo credito — 2037 — 3

[illegible] — 247 — 18

[illegible] quello [illegible] — 1589 — [illegible]

[illegible] creditore — 2815

[illegible] M. Piero li fu assegnate da M. Iulio [illegible]

[illegible] [illegible] matteo [illegible]

[illegible] — 1789 — 5

[illegible] Lo masarit 4 170 — 4725

[illegible] 540

[illegible] 3260

[illegible] 4 [illegible]

[illegible] — 2810 — 22

[illegible] — 872 — 12

[illegible] guadagnati [illegible] — 147

[illegible] creditore [illegible] 246 — 3475

[illegible] — 4734 — 1 — 7

[illegible] quello [illegible]

[illegible] Cap. di Piero 2148, 3465

[illegible] fu assignato [illegible] Iulio M. 840

[illegible] alla somma 45[illegible]

[illegible] polver di lumache [illegible] bruschate [illegible]

[illegible] quella [illegible] et [illegible]

[illegible] quella [illegible] et agiungere tanta polvere di [illegible]

[illegible] polvere et [illegible] del bombasio in quel [illegible] olio et

[illegible] in quella polvere et [illegible]

[illegible]

